

Inter-Parliamentary Union
For democracy. For everyone.

Udhëzues për mbrojtjen ndërkombëtare të refugjatëve dhe ndërtimin e sistemeve shtetërore të azilit

Doracak për Parlamentarët nr. 27, 2017

Mirënjohe

Ky udhëzues është një botim i përbashkët i Unionit Ndërparlamentar dhe Komisarit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për Refugjatë.

Autorë: Frances Nicholson dhe Judith Kumin.

Bordi i Përbashkët Redaktues Ndërinstitucional: Cornelis Wouters, Ariel Riva, Alice Edwards, Madeline Garlick (Divizioni i Mbrojtjes Ndërkombëtare i UNHCR-së); anëtarët e Komisionit për Promovimin e së Drejtës Humanitare Ndërkombëtare, veçanërisht Senatorja Garbiela Cuevas Barron (Meksikë), Senatori Philippe Mahoux (Belgjikë) dhe Karin Jabre, Sekretar i Komisionit.

Komentues dhe bashkëpunëtorë të tjerë: Sanne Andersen, Carolin Dulin Brass, Subin Cho, Carole Simone Dahan, Alice Farmer, Sibylle Kapferer, Jackie Keegan, Nese Kilincoglu, Alexandra Pamela McDovall, Michelle Simon, Peter Swiniarski, Beatrice Ureche dhe shumë të tjerë të punësuar në zyrat e UNCHR-së në Gjenevë dhe në zyrat kombëtare në gjithë botën. IPU shpreh mirënjohtjen e saj për Shtetet Federale të Mikronezisë për mbështetjen financiare për botimin e këtij doracak.

Të gjitha pjesët e këtij botimi mund të riprodhohen për përdorim personal ose jokomercial, me kusht që të futen informacione për të drejtat e autorit dhe teksti të mos modifikohet. Ju lutemi informoni Unionin Ndërparlamentar për përdorimin e përmbajtjeve nga botimi.

© Unioni Ndërparlamentar dhe Komisari i Lartë i Kombeve të Bashkuara për Refugjatë, 2017

foto: © UNHCR / Benjamin Loisso

Dizajni grafik: BakOS DESIGN

Përktheu: Ardian Grubi

Lektoroi: Urim Mulladauti & Ardian Grubi

ISBN 978-92-9142-707-9 Refugee Handbook (GB)

Ky botim u botua në kuadër të projektit “Programi Global për Ndhmën Teknike dhe Ndërtimin e Kapaciteteve për Parandalimin e Paraburgimit të Fëmijëve dhe Mbrojtjen e Fëmijëve dhe Kërkuesve të tjerë të azilit të Paraburgosur”, financuar nga Bashkimi Evropian. Përmbajtja e këtij botimi është përgjegjësi e vetme e UNHCR-së dhe në asnjë mënyrë nuk mund të konsiderohet se pasqyron pikëpamjet e Bashkimit Evropian.

Mohim

Përkthyesi dhe lektori janë përgjegjës për cilësinë e përkthimit dhe lektorimit.

Contents

Parathënie	6
Shkurtesat.....	8
Hyrje.....	10
Përdorimi i doracakut.....	12
Kapitulli 1: Korniza ligjore ndërkombëtare për mbrojtjen e refugjatëve.....	15
1.1 Hyrje.....	15
1.2 E drejta dhe standardet ndërkombëtare për refugjatët.....	16
1.3 Aktet ligjore dhe standardet rajonale për refugjatët.....	19
1.4 Standarde të tjera ligjore ndërkombëtare për mbrojtjen e azilkërkuesve dhe refugjatëve	23
1.5 Burime të tjera të ligjit dhe udhëzime.....	32
Kapitulli 2: Rolet dhe përgjegjësitë për mbrojtjen e refugjatëve.....	33
2.1 Hyrje	33
2.2 Rolet dhe përgjegjësitë e Shteteve	34
2.3 Detyrimet ndaj kategorive të caktuara të refugjatëve	37
2.4 Roli i UNHCR-së.....	41
2.5 Partneritetet e UNHCR-së	45
2.6 Mbështetja dhe financimi për mbrojtjen e refugjatëve dhe punën e UNHCR-së	49
Kapitulli 3: Aderimi drejt instrumenteve ndërkombëtare për mbrojtje të refugjatëve dhe vendosje e sistemeve kombëtare për azil	52
3.1 Hyrje	52
3.2 Aderimi në Konventën e vitit 1951 dhe/ose Protokolin e vitit 1967	53
3.3 Zhvillimi i sistemeve shtetërore për azil.....	55
3.4 Ligjet dhe politikat kombëtare: Thelbi i sistemit shtetëror të azilit.....	59
Kapitulli 4: Administrimi me kujtë dhe rregullimi i hyrjes së refugjatëve.....	64
4.1 Hyrje	64
4.2 Pranimi në territor dhe fushëveprimi i deyrimit për <i>moskthim</i>	66
4.3 Garantimi i sigurisë dhe mbrojtjes së refugjatëve	73
4.4 Sfidat në lidhje me lëvizjet e popullsive të përziera.....	75

4.5 Kontrabanda, tregtia me qenie njerëzore dhe mbrojtja e refugjatëve.....	82
4.6 Sisteme për hyrje sensitive për çështjet e mbrojtjes në kontekst të migrimit të përzier.....	87
4.7 Mosdëshkimi për hyrje të paligjshme	94
Kapitulli 5: Pranimi i azilkërkuesve dhe refugjatëve	96
5.1 Hyrje	96
5.2 Pranimi dhe trajtimi i azilkërkuesve në kontekstin e sistemeve individuale për azil.....	97
5.3 Liria e lëvizjes, paraburgimi dhe alternativat e paraburgimit.....	104
5.4 Përgjigja ndaj fluksit masiv	115
5.5 Reagimi në raste urgjente	118
Kapitulli 6: Përcaktimi se kush ka nevojë për mbrojtje ndërkombëtare	125
6.1 Hyrje	125
6.2 Përgjegjësia e Shtetit për përcaktimin e statusit të refugjatit.....	126
6.3 Përcaktimi i statusit të refugjatit	128
6.4 Përkufizimi i refugjatit: cilët persona janë të përfshirë?.....	132
6.5 Cila është pozita e refugjatëve palestinezë?	144
6.6 Kush duhet të përjashtohet nga statusi i refugjatit?.....	144
6.7 Llojet plotësuese dhe të përkohshme të mbrojtjes ndërkombëtare	146
Kapitulli 7: Procedura të drejta dhe efektive të azilit.....	152
7.1 Hyrje.....	152
7.2 Procedura të drejta dhe efikase të azilit	154
7.3 Garanca minimale procedurale	156
7.4 Sigurimi i konfidencialitetit në përputhje me parimet përkatëse dhe standardet për mbrojtjen e të dhënave personale.....	159
7.5 Regjistrimi dhe vendimmarrja ndaj kërkesave.....	161
7.6 Procedura të pranueshmërisë.....	163
7.7 Procedura për intervistë dhe vendimmarrje në shkallë të parë	171
7.8 Procedura të përshpejtuara.....	175
7.9 Kërkesa plotësuese dhe heqje dorë ose tërheqje e kërkesave.....	177
7.10 Ankesat dhe mjet efektiv juridik.....	179
7.11 Azilkërkuesit me nevoja specifike në procedurën e azilit.....	180
7.12 Njohja e statusit të refugjatit.....	188
7.13 Anulim, revokim dhe pushim i statusit të refugjatit.....	191
7.14 Personat për të cilët është konstatuar se nuk kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare	195

Kapitulli 8: Respektimi i të drejtave dhe dinjitetit të refugjatëve	200
8.1 Hyrje	200
8.2 Parimi i mosdiskriminimit	201
8.3 Detyrimet dhe të drejtat e refugjatëve.....	201
8.4 Të drejtat e personave me forma plotësuese të mbrojtjes.....	215
8.5 Lufta kundër racizmit, diskriminimit dhe ksenofobisë	217
8.6 Përdorimi i mekanizmave të OKB-së për të drejtat e njeriut për azilkërkuetit dhe refugjatët	223
 Kapitulli 9: Sigurimi i zgjidhjeve të qëndrueshme	228
9.1 Hyrje	228
9.2 Vendorsja e bazave për zgjidhje: Një qasje sistematike	229
9.3 Riatdhesimi i vullnetshëm	230
9.4 Integrimi lokal: Vendorsja në komunitetin nikoqir	234
9.5 Vendorsja në një vend të tretë	237
9.6 Qasje inovative për vendorsjen në vende të treta dhe kanalet e tjera të migrimit	240
9.7 Natyralizimi.....	243
9.8 Qasje gjithëpërfshirëse për zgjidhjen e krizave afatgjate refugjate	244
 Shtojca 1 Forma e instrumentit për aderimin në Konventë mbi statusin e refugjatit që nga viti 1951	247
 Shtojca 2 Forma e instrumentit për aderimin në Protokol mbi statusin e refugjatit që nga viti 1967	248
 Shtojca 3 Forma e instrumentit për marrjen përsipër të Konventës mbi statusin e refugjatit që nga viti 1951 përmes suksesionit.....	249
 Shtojca 4 Forma e instrumentit për marrjen përsipër të Protokolit mbi statusin e refugjatit që nga viti 1967 përmes suksesionit.....	250
 Shtojca 5 Fjalori i termave kryesorë në lidhje me mbrojtjen e refugjatëve	251
 Shtojca 6 Uebfaqe të zgjedhura me informacione mbi aspekte të ndryshme të mbrojtjes së refugjatëve.....	267
 Disa fjalë për.....	269

Parathënie

© IPU

Dhënia e mbrojtjes për njerëzit që ikin për strehim është një nga traditat më të vjetra të njerëzimit - një vlerë e përbashkët e rrënjosur në shumë tradita fetare dhe kulturore, dhe sot pjesë e së drejtës ndërkombëtare. Është një vlerë që i ka rezistuar kohës dhe është artikuluar për herë të fundit nga të gjitha 193 shtetet anëtare të Kombeve të Bashkuara në Deklaratën e Nju Jorkut për Refugjatët dhe Migrantët të miratuar në Shtator të vitit 2016.

Deklarata është një konfirmim i fortë i parimit themelor të mbrojtjes së refugjatëve, në një kohë kur numri i njerëzve që largohen nga shtëpitë e tyre ka arritur një nivel që nuk është parë për dekada. Sot, ka pothuajse 66 milion njerëz të zhvendosur nga konflikti, dhuna dhe persekutimi, rreth një e treta e të cilëve kanë ikur përtej kufijve shtetërorë si refugjatë - një nivel i ngjashëm me atë të mesit të viteve 1990-ta, kur përfundimi i Luftës së Ftohtë shkaktoi një fenomen të ngjashëm. Madhësia dhe kompleksiteti i zhvendosjes së detyruar sot lidhet drejtpërdrejtë me shpeshësinë, intensitetin dhe kohëzgjatjen e konflikteve të sotme dhe paaftësinë e bashkësisë ndërkombëtare për t'u bashkuar për t'i zgjidhur ato.

Më shumë se 80% e njerëzve që largohen nga vendet e tyre si refugjatë gjejnë strehë në vendet fqinje, popullsitë dhe qeveritë e të cilave shpesh kanë vështirësi për t'u përballur me efektet e konflikteve të fqinjëve dhe sfidat e tyre në zhvillim.

Fëmijët përbëjnë më shumë se gjysmën e refugjatëve - krahasuar me rreth një të tretën e popullsisë së botës. Më pak se një e pesta e refugjatëve shkojnë më larg; Kur ata e bëjnë këtë, arsytet janë mungesa e mundësive dhe mbështetja joadekuatë, përfshirë mbështetjen e jashtme nga vendet dhe komunitetet që i kanë pranuar ata. Ata që janë në lëvizje zakonisht lëvizin si pjesë e flukseve të migracionit të paligjshëm, të cilat përfshijnë njerëz që largohen për një gamë të gjerë arsyesh, përfshirë kërkimin e mundësive ekonomike. Është e rëndësishme të mbahet një dallim i qartë midis refugjatëve dhe migrantëve, me atë që refugjatët kanë një status të veçantë në të drejtën ndërkombëtare, sepse ata nuk mund të kthehen në shtëpi për shkak të konfliktit ose persekutimit - megjithëse të dy grupet përballen me të njëjtat rreziqe dhe shpesh vdesin ose janë të ekspozuar ndaj lëndimeve fizike gjatë udhëtimeve të rrezikshme nga toka dhe deti.

Deklarata e Nju Jorkut vjen gjithashtu në një kohë kur disa shtete po testojnë parimin e mbrojtjes së refugjatëve; një gjendje që vazhdon. Në disa vende dhe rajone, qasja në azil është e kufizuar, me mbylljen e kufijve, rritjen e numrit të të paraburgosurve dhe pengesat ligjore dhe procedurale që bllokojnë mundësinë e mbrojtjes. Të ballafaquar me konflikte në dukje të pazgjidhura, kërcënime të shtuara sigurie dhe kohë të vështira, disa qeveri u përgjigjën duke mbyllur dyert e tyre, duke gjetur zgjidhje për "të kontraktuar" mbrojtjen e refugjatëve diku tjetër, dhe duke lejuar retorikën ksenofobe dhe nacionaliste të përhapet në mënyrë të pakontrolluar. Sidoqoftë, në të njëjtën kohë, shumë shembuj pozitivë të guximit dhe udhëheqjes morale janë shfaqur, të qeverive që janë përballur me sfidën dhe kanë lënë kufijtë të hapur ndërsa mijëra njerëz largohen, si dhe raste të panumërta solidariteti nga individë dhe komunitete nëpër tërë botën.

Në Deklaratën e Nju Jorkut theksohet se mbrojtja e refugjatëve kërkon angazhimin e të gjitha pjesëve të shoqërisë. Parlamentarët kanë një rol kryesor për të luajtur në këtë kontekst - për të siguruar që të ruhet dhe të funksionojë regjimi për mbrojtjen ndërkombëtare të refugjatëve dhe për të krijuar dhe mirëmbajtur sisteme shtetërore azili që respektojnë parimet e mbrojtjes dhe mund t'u përgjigjen me efektshmëri sfidave moderne.

Ky doracak ka dy objektiva: të informojë parlamentarët për parimet themelore dhe detyrimet e ligjit ndërkombëtar për refugjatët dhe të mobilizojë mbështetjen e tyre për krijimin dhe mirëmbajtjen e sistemeve të drejta dhe efektive të azilit, në përputhje me standardet ndërkombëtare. Sisteme të tilla janë të nevojshme për qeveritë për të identifikuar njerëzit që kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare dhe për të siguruar që njerëzit që janë detyruar të largohen nga persekutimi dhe konflikti mund të vazhdojnë të kërkojnë dhe gëzojnë azil, në përputhje me Konventën e Refugjatëve të vitit 1951 dhe Protokollin e vitit 1967. Ne e ofrojmë këtë doracak si një burim të rëndësishëm dhe besojmë se do të luajë një rol në shndërrimin e premtimeve të Deklaratës së Nju Jorkut në një veprim.

Filippo Grandi
Komisari i Lartë
i Kombeve të Bashkuara për Refugjatë

Martin ChuOJQng
Sekretar i përgjithshëm,
Unioni ndërparlamentar

Shkurtesat

AIDS	Sindroma e mungesës së imunitetit	LGBTI	lesbikë, homoseksualë, biseksualë, transeksualë dhe interseksualë
BID	Përcaktimi i interesit më të mirë	OJQ	Organizatë joqeveritare
CAR	Republika e Afrikës Qendrore	FGM	Gjymtimi gjeneral i femrave
CAT	Konventa kundër Torturës dhe Trajtimeve ose Ndëshkimeve të Tjera Mizore, Çnjerëzore ose Poshtërruese	HIV	Virus i mungesës së imunitetit njerëzor
CEDAW	Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave	HRC	Komiteti i OKB-së për të Drejtat e Njeriut
COI	Informacioni për Vendin e Origjinës	IARLJ	Shoqata Ndërkombëtare e Gjyqtarëve për të drejtat e Refugjatëve
CRC	Konventa për të Drejtat e Fëmijëve	ICAO	Organizata Ndërkombëtare e Aviacionit Civil
CRPD	Konventa për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara	ICC	Gjykata Penale Ndërkombëtare
CDT	Pasaporta sipas Konventës	ICCPR	Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike
DRC	Republika Demokratike e Kongos	ICERD	Konventa Ndërkombëtare për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Racor
EASO	Zyra Evropiane për Mbështetjen e Azilit	ICESCR	Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Ekonomike, Shoqërore dhe Kulturore
ECOSOC	Këshilli Ekonomik dhe Social i Kombeve të Bashkuara	ICRC	Komiteti Ndërkombëtar i Kryqit të Kuq
EU	Bashkimi Evropian	IDP	Person i zhvendosur brenda vendit
ExCom	Komiteti Ekzekutiv i Programit të Komisarit të Lartë	IFRC	Federata Ndërkombëtare e Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe
FAO	Agjencia për Bujqësi dhe Ushqim		

IMO	Organizata Ndërkombëtare Detare	SOPs	Procedurat standarde të funksionimit
IOM	Organizata Ndërkombëtare për Migracionin	TBP	Programi i Dorëzarisë në Toronto
IPU	Unioni ndërparlamentar	UASC	Fëmijë i pashoqëruar ose fëmijë i ndarë
TPS	Statusi i mbrojtjes së përkohshme (siguruar në SHBA)	UDHR	Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut
NHRI	Institucionet kombëtare të të drejtave të njeriut	UN	Kombet e Bashkuara
OAS	Organizimi i Shteteve Amerikane	UNAIDS	Programi i Kombeve të Bashkuara për HIV / AIDS
OAU	Organizata e Unitetit Afrikan (tani Unioni Afrikan)	UCLOS	Konventa e OKB-së për të Drejtën Detare
OCHA	Zyra e OKB-së për Koordinimin e Çështjeve Humanitare	UNDP	Programi i Zhvillimit i OKB-së
OHCHR	Komisari i Lartë i OKB-së për të Drejtat e Njeriut	UNESCO	Organizata Arsimore, Shkencore dhe Kulturore e Kombeve të Bashkuara
OIC	Organizata e Konferencës Islamike (tani Organizata e Bashkëpunimit Islam)	UNHCR	Komisari i Lartë i Kombeve të Bashkuara për Refugjatët
PRRA	Vlerësimi i rrezikut para-heqjes (Kanada)	UNICEF	Fondi i OKB-së për Fëmijë
SAPS	Shërbimi Policor i Afrikës së Jugut	UNODC	Zyra e OKB-së për Drogat dhe Krimin
SAR	Kërkim dhe shpëtim	UNRWA	Agjencia e Ndhmës dhe Punëve e Kombeve të Bashkuara Agjencia për Refugjatët Palestinezë në Lindjen e Mesme
SGBV	Dhuna gjinore dhe e bazuar në gjini	UPR	Rishikim periodik universal
SOLAS	Konventa Ndërkombëtare për Sigurinë e Jetës në Det	WFP	Programi Botëror i Ushqimit
		WHO	Organizata Botërore e Shëndetësisë

Hyrje

© IPU

Në momentin e botimit të këtij doracaku, ka më shumë refugjatë në botë se kurrë më parë që nga Lufta e Dytë Botërore. Arsyet e zhvendosjes po bëhen gjithnjë e më komplekse sot, pasi konfliktet, dhuna dhe abuzimet e të drejtave të njeriut ndërthuren gjithnjë e më shumë me armiqësinë etnike dhe fetare, varfërinë akute dhe faktorët e mjedisit që lidhen me ndryshimin e klimës. Një numër alarmant refugjatësh jetojnë në pasiguri për shkak të konflikteve që zgjasin me vite apo edhe dekada, pa ndonjë zgjidhje në horizont. Më shumë se gjysma e refugjatëve në botë janë fëmijë dhe nëse asgjë nuk ndryshon, fëmijët e tyre do të jenë gjithashtu refugjatë.

Përgjegjësia e kujt janë refugjatët? Pse konsiderohen kaq shpesh një kërcënim, në vend se të kërcënuar? Cila është nevoja e një Doracaku për Parlamentarët, shumica e të cilëve nuk kanë asnjë lidhje me dhunën dhe persekutimin që detyron miliona të largohen për të shpëtuar jetën e tyre?

Njerëzit bëhen refugjatë kur sundimi i ligjit në vendet e tyre dështon. Ato varen nga sundimi i ligjit për të gjetur mbrojtje në Shtetet e tjera. Ata shpresojnë të rikthejnë sundimin e ligjit në Shtetin e tyre në mënyrë që një ditë të mund të kthehen në shtëpi. Parlamentarët janë

thelbësorë në procesin e miratimit të ligjeve, politikave dhe rregulloreve për të mbrojtur viktimat e luftës dhe persekutimit, njëkohësisht sigurojnë që të respektohen interesat legjitime të vendeve nikoqire. Ky Doracak synon të ndihmojë parlamentarët në përmbushjen e kësaj detyre të rëndësishme.

Ky Doracak paraqet kornizën juridike ndërkombëtare mbi të cilën mbështetet mbrojtja e refugjatëve dhe nga e cila ajo merr legjitimitetin e saj. Ai shpjegon avantazhet për Shtetet nëse ata aderojnë në traktatet ndërkombëtare që rregullojnë mbrojtjen e refugjatëve, dhe veçanërisht Konventën e vitit 1951 në lidhje me statusin e refugjatëve dhe Protokolin e vitit 1967. Është dhënë një përmbledhje e elementeve qendrore të sistemit të mbrojtjes së refugjatëve, nga hyrja dhe pranimi, përmes përcaktimit të statusit, të drejtave dhe detyrimeve të refugjatëve deri te zgjidhjet e përhershme. Doracaku gjithashtu kërkon të hedhë dritë mbi tema të vështira, të tilla si kontrollet e kufirit, racizmi dhe ksenofobia, kthimi i personave që nuk kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare dhe shqetësimet bashkëkohore të sigurisë.

Në këtë shekull të 21-të, asnjë kontinent nuk është kursyer nga problemi i zhvendosjes së detyruar, dhe shumë vende dhe komunitete po tregojnë bujari dhe dhembshuri të jashtëzakonshme për ata që janë të detyruar të largohen. Sidoqoftë, shpërndarja globale e refugjatëve mbetet në mënyrë disproporcionale si barrë për tu përballuar nga rajonet më pak të pasura. Gati nëntë të dhjetat e refugjatëve të UNHCR-së jetojnë në vende me të ardhura të ulta dhe të mesme, shpesh shumë afër konfliktit. Vendet më pak të zhvilluara janë shtëpia e një e katërtës e refugjatëve në botë.

Sistemi i mbrojtjes ndërkombëtare të refugjatëve i zhvilluar pas Luftës së Dytë Botërore duhet t'i përgjigjet efekteve të mundshme destabilizuese të lëvizjes së popullsisë. Solidariteti ndërkombëtar dhe ndarja e përgjegjësisë janë thelbësore, por shpesh elemente të paarritshme të sistemit, të nevojshëm për të mbrojtur të drejtat e refugjatëve kudo që janë dhe për të mbështetur vendet që i kanë pranuar ato.

Në këtë periudhë, kur solidariteti dhe ndarja e përgjegjësisë janë të nevojshme më shumë se kurrë, Shtetet janë të preokupuara me çështje të sigurisë që rezultojnë nga terrorizmi ndërkombëtar, dhe ka një përqëndrim të intensifikuar në kontrollin e kufirit. Intoleranca ndaj të huajve është në rritje në shumë vende, dhe pengesat fizike dhe ligjore për të parandaluar migracionin e paligjshëm prekin shumë njerëz që përpiqen të arrijnë sigurinë. Ndërsa ky doracak tenton të shpjegojë, menaxhimi i kufijve dhe mbrojtja e refugjatëve nuk përjashtojnë njëra-tjetrën. Shtetet mund dhe duhet të krijojnë mekanizma të fuqishëm për identifikimin e personave në nevojë për mbrojtje, ashtu si ata munden dhe duhet të identifikojnë personat që mund të paraqesin një kërcënim të sigurisë.

Sigurisht, nuk ka zgjidhje të shpejta dhe të lehta, as në shkallë kombëtare dhe as ndërkombëtare. Si njerëz që formojnë opinionin publik, parlamentarët mund të ndihmojnë të shpjegojnë se politikat populiste dhe debatet publike që nuk bazohen në fakte janë një kërcënim për strukturën shoqërore. Ata mund të përcjellin mesazhin se përgjigja ndaj fluksit të refugjatëve duhet të bazohet në parimet themelore të njerëzimit dhe të drejtave të njeriut, përfshirë të drejtën për të kërkuar dhe për të përfituar azilin ndaj persekutimit. Historia ka treguar se trajtimi i duhur i viktimave të luftës dhe persekutimit krijon vullnet të mirë dhe prosperitet për brezat dhe nxit stabilitetin afatgjatë.

Në vitin 2016, duke rikonfirmuar që sfidat e lëvizjes njerëzore janë “mbi të gjitha morale dhe humanitare”, Asambleja e Përgjithshme e OKB-së miratoi [Deklaratën e Nju Jorkut për refugjatët dhe migrantët](#). Deklarata përsërit rëndësinë e Konventës së vitit 1951 dhe Protokolit të vitit 1967, ndërsa njëkohësisht thekson se “shkalla dhe natyra e zhvendosjes së refugjatëve kërkon që ne të veprojmë në mënyrë gjithëpërfshirëse dhe të parashikueshme”.

Prandaj, Asambleja e Përgjithshme ra dakord të zhvillojë përgjigje gjithëpërfshirëse ndaj situatave që përfshijnë lëvizje të mëdha refugjatësh. Deklarata shpjegon se këto përgjigje duhet të “bazohen në parimet e bashkëpunimit ndërkombëtar dhe ndarjen e barrës dhe përgjegjësisë” në mënyrë që të “mbrojnë dhe ndihmojnë më mirë refugjatët dhe për të mbështetur Shtetet dhe komunitetet e prekura”. Ky aktivitet i rëndësishëm ndërkombëtar do të ketë nevojë për mbështetjen e të gjitha niveleve të shoqërisë, veçanërisht të parlamentarëve. Shpresojmë që ky doracak të kontribuojë në arritjen e qëllimeve të Deklaratës së Nju Jorkut.

“Unioni Ndërparlamentar, ... u bën thirrje qeverive dhe parlamenteve të marrin përgjegjësinë për mbrojtjen e të drejtave të refugjatëve dhe të drejtën e tyre për mbrojtje ndërkombëtare, dhe gjithashtu u bën thirrje parlamenteve dhe qeverive për të përmbushur përgjegjësitë e tyre për të mbrojtur refugjatët dhe azilkërkuesit. ”

Zbatimi i përgjegjësisë për mbrojtje: roli i parlamenteve në mbrojtjen e jetës së civilëve, [Rezoluta](#) e miratuar me konsensus të 128. Asambleja e IPU-së, Quito, 2013.

Përdorimi i doracakut

Për kë është krijuar doracakut?

Doracakut ju drejtohet kryesisht **parlamentarëve dhe politikëbërësve** të përfshirë në hartimin e ligjeve dhe politikave për t’iu përgjigjur ardhjes dhe pranisë së azilkërkuesve dhe refugjatëve.

Ai mund të jetë i dobishëm edhe për njerëzit e tjerë që punojnë me refugjatë ose adresojnë çështje refugjatësh, duke përfshirë:

- kryetarët e bashkive dhe zyrtarët e pushtetit rajonal / lokal;
- një gamë e gjerë e punonjësve të organeve qeveritare, përfshirë: zyrtarët kufitar, personeli i qendrave të pritjes, shërbimet e mbrojtjes së fëmijëve, zyrtarët për caktimin e statusit dhe shumë të tjerë;
- përfaqësuesit e gjyqësorit, personeli i institucioneve kombëtare të të drejtave të njeriut (NHRs) dhe Ombudsmanët;
- gazetarët;
- organizata kombëtare të shoqërisë civile, organizata fetare, organizata të tjera joqeveritare (OJQ-të);
- punëtorë humanitarë; dhe
- personeli i organizatave dhe agjencive ndërkombëtare.

Cili është qëllimi i doracakut?

Qëllimi i doracakut është:

- të ndihmojë faktorët e lartpërmendur në hartimin e ligjeve dhe politikave që do t'i përgjigjen shpejt arritjes së azilkërkuesve dhe refugjatëve;
- të sigurojë një përmbledhje të elementeve të sistemeve në hyrje, të orientuara drejt sigurisë, që të mund t'u përgjigjen grupeve të përziera të njerëzve duke respektuar parimet e mbrojtjes ndërkombëtare;
- të paraqesin elementet e një procedure të drejtë dhe efikase të azilit;
- të ndihmojë në garantimin e sigurimit të mbrojtjes ndërkombëtare për njerëzit në nevojë, në përputhje me standardet e të drejtës ndërkombëtare për refugjatët;
- të inkurajojnë tolerancë dhe respekt më të madh për refugjatët; dhe
- të identifikohen nismat për të mbështetur zgjidhje të qëndrueshme për refugjatët dhe të tjerët që kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare.

Janë bërë përpjekje që doracaku të bëhet sa më i kuptueshëm, por edhe më i plotë. Duke pasur parasysh kompleksitetin e temës, nuk është e mundur të hyjmë në hollësi për secilën çështje. Prandaj, doracaku ofron referenca për materiale shtesë.

Secili kapitull:

- përfaqëson standardet e zbatueshme ndërkombëtare që ofrojnë kornizën për përgjigje;
- ofron sugjerime për përgjigjet dhe masat e duhura që duhen marrë;
- ofron **shembuj** të praktikave pozitive kombëtare dhe rajonale;
- përfshin citate relevante nga organet me autoritet;
- siguron **referenca** për botimet e UNHCR-së dhe botime të tjera që përmbajnë informacione dhe udhëzime shtesë;
- Ofron një **përkujtues** për parlamentarët se si t'u përgjigjen disa pyetjeve, edhe pse ato lista nuk janë shteruese dhe jo të gjitha pyetjet janë të rëndësishme për çdo vend:

Shumica e historive të refugjatëve përgjatë Doracakut theksojnë ndikimet e ikjes dhe zhvendosjes mbi refugjatët dhe familjet e tyre.

Histori refugjate:

Rrugë e gjatë dhe e rrezikshme drejt sigurisë

Pas gati dy vitesh ikjeje nga dhuna në Republikën e Afrikës Qendrore (CAR), Zhan, gruaja e tij dhe katër fëmijët e tyre të mbijetuar janë më në fund të sigurt në një kamp refugjatësh pranë kufirit verior të Republikës Demokratike të Kongos (DCR).

Zhan, 38 vjeç, kujton ditën në mars të vitit 2013, kur ai dhe familja e tij shpëtuan për herë të parë nga një sulm në Bangui, kryeqyteti i shtetit të tyre. “Shtëpia ime u shkatërrua kur Seleket arritën në Bangui,” tha ai. “Unë isha atje. Pati shumë maltretime dhe ata i filluan zjarret. “Unë për herë të parë ika në pyll me familjen time.”

Pas një muaji në pyll, ata u kthyen në Bangui, ku Zhan rindërtoi shtëpinë e tij dhe u lut për paqe të qëndrueshme. Por disa muaj më vonë, kur luftëtarët anti-balaka kundërsulmuan në qytet, atyre iu desh të iknin përsëri. Ishte në Krishtlindjet Katolike të vitit 2013.

“Luftimet ishin shumë serioze,” kujton ai. “Seleket erdhën në shtëpinë time. Ata më morën për të më vvarë. Po qaja. Unë u thashë atyre se nuk isha rebel. Më plagosën me një hark. “Më 25 dhjetor, kuptova se problemi ishte katastrofik.

Pas sulmit të ditës së Krishtlindjes, më shumë se 10,000 refugjatë nga CAR arritën të kalojnë lumin dhe të hyjnë në DCR - që zakonisht është një udhëtim dhjetë minuta me varkë.

Familja e Zhan-it kishte shumë më tepër vështirësi gjatë ikjes. Ata ishin shumë larg lumit dhe nuk mund ta arrinin atë. Në vend të kësaj, ata ikën në pyll, duke hëngër gjethë dhe rrënjë për dy muaj, duke shmangur sulmet e vazhdueshme. “Fëmijët u dobësuan shumë,” tha ai. “Ne mundoheshim ... Nuk kishim ndihmë nga askush”.

Zhan i çoi në fshatin e gjyshit të tij, por edhe ai u sulmua. Më në fund, pas disa muajsh ikje, duke mbijetuar me pak ushqim dhe gjumë, ata arritën të kalonin DCR, më shumë se 400 km nga Bangui, lart rrjedhës së lumit.

“Ne përdorëm një pirogë”, thotë Zhan (pirogë - një varkë tradicionale prej druri). “Sidoqoftë, ne pothuajse kishim një fatkeqësi sepse kishte shumë fëmijë në varkë. Më në fund mbërritëm në Kongo në Prill 2014.”

Pas 11 muajsh në një vendbanim të egër afër kufirit, UNHCR-ja i çoi ata në një kamp të ri rreth 50 kilometra nga kufiri.

“Unë jam shumë i lumtur që jam këtu”, tha Zhan. “Familjarët e mi jetojnë në gjashtë shtëpitë përreth meje. Nëna ime dhe gjashtë nipërit janë vendosur në njërin prej tyre. Motra ime me dy fëmijë është në një tjetër. “Në një nga shtëpitë, vëllai im është me një fëmijë dhe vëllai im i vogël është duke pritur për gruan dhe fëmijët e tij, të cilët janë ende në Bangui.

Shumica në kamp thonë se ata presin që luftimet në Republikën e Afrikës Qendrore të vazhdojnë, por Zhan është optimist. Pavarësisht udhëtimit të mundishëm, ai thotë: “Shpresoj të kthehem në CAR, sepse ky është vendi im. “Unë jam duke pritur për momentin e duhur për t’u kthyer në shtëpi”.

Burimi: “Rrugë e gjatë dhe rrezikshme drejt sigurisë”, UNHCR, 2015

Kapitulli 1

Korniza ligjore ndërkombëtare për mbrojtjen e refugjatëve

© UNHCR

1.1 Hyrje

Shtetet janë të detyruara të mbrojnë të drejtat e qytetarëve të tyre. Kur qeveritë nuk janë në gjendje ose nuk dëshirojnë ta bëjnë këtë, njerëzit mund të përballen me një kërcënim kaq serioz sa që do të detyrohen të largohen nga vendi i tyre dhe të kërkojnë siguri diku tjetër. Nëse kjo ndodh, një vend tjetër duhet të merr përgjegjësi dhe të sigurojë që të drejtat themelore të refugjatëve të respektohen. Kjo njihet si “mbrojtje ndërkombëtare”.

[Konventa e Statusit të Refugjatëve e vitit 1951 dhe Protokollin për të i vitit 1967](#) janë baza e sistemit të mbrojtjes ndërkombëtare, të plotësuar me marrëveshje dhe deklarata rajonale, të cilat gjithashtu i referohen të drejtave të refugjatëve. Por ligji ndërkombëtar i refugjatëve nuk funksionon në mënyrë të izoluar. Kjo kuptohet më së miri në lidhje me ligjin ndërkombëtar për të drejtat e njeriut, duke filluar me [Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut të vitit 1948](#) dhe e drejta ndërkombëtare humanitare (ligji i luftës).

Kjo kornizë më e gjerë ligjore ndërkombëtare është baza për punën e Komisarit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për Refugjatët (UNHCR). Asambleja e Përgjithshme e OKB-së e themeloi UNHCR-në pas Luftës së Dytë Botërore për të garantuar mbrojtjen ndërkombëtare të refugjatëve dhe për të punuar me qeveritë për të gjetur zgjidhje të qëndrueshme për problemet e refugjatëve.

Ky kapitull paraqet kornizën ligjore ndërkombëtare për mbrojtjen e refugjatëve, përkatësisht:

- Instrumentet themelore të së drejtës ndërkombëtare të refugjatëve: Konventa e vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967 për të;
- Aktet ligjore dhe standardet rajonale për refugjatët nga Afrika, Amerika Latine dhe Evropa;
- Standarde të tjera përkatëse të përfshira në ligjin ndërkombëtar për të drejtat e njeriut, të drejtën ndërkombëtare humanitare dhe të drejtën penale ndërkombëtare; dhe
- burime të tjera të ligjit dhe udhëzime.

1.2 E drejta dhe standardet ndërkombëtare për refugjatët

Konventa e Statusit të Refugjatëve e vitit 1951

[Konventa e Statusit të Refugjatëve e vitit 1951](#) është baza e ligjit ndërkombëtar për refugjatët. Ai përcakton termin “refugjat” (shih më poshtë: Kush është refugjat sipas Konventës së vitit 1951?), e përcakton parimin që refugjatët nuk duhet të kthehen me forcë në një territor ku ekziston një kërcënim për jetën ose lirinë e tyre. (shih më poshtë: Parimi i *moskthimit*) dhe përcakton detyrimet e refugjatëve dhe detyrimet e Shteteve ndaj tyre.

Konventa u hartua menjëherë pas Luftës së Dytë Botërore dhe autorët e saj u përqëndruan në çështjet aktuale të refugjatëve. Përkufizimi i një refugjati që përmbahet në Konventën e vitit 1951 u referohet personave që u bënë refugjatë si rezultat i ngjarjeve para 1 janarit 1951 dhe Shtetet duhet të deklaronin nëse ata do të zbatonin përkufizimin vetëm për ngjarjet në Evropë ose për ngjarjet në pjesë të tjera të botës. Me shfaqjen e krizave të reja të refugjatëve në botë në vitet 1950-ta dhe fillimin e viteve 1960-ta, u bë e qartë se fusha kohore dhe hapësinore e Konventës së vitit 1951 duhet të zgjerohet. Për këtë qëllim, u miratua Protokoli për Konventën në vitin 1967.

Protokolli i vitit 1967

[Protokolli i vitit 1967](#) është një dokument i veçantë nga Konventa e vitit 1951, por në thelb lidhet me të. Protokoli heq kufizimet kohore dhe gjeografike të Konventës. Duke iu aderuar Protokolit, Shtetet morën përsipër të zbatonin substancën thelbësore të Konventës së vitit 1951 (Nenet 2–34) për të gjithë personat e mbuluar nga përkufizimi i refugjatit në Protokol, pa kufizim kohor dhe hapësinor.

Shumica e Shteteve preferojnë t'i bashkohen Konventës dhe Protokolit. Ata konfirmojnë kështu që të dy marrëveshjet janë elemente qendrore të sistemit ndërkombëtar të mbrojtjes së refugjatëve.

Konventa e vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967 janë mishërimi modern i azilit si një institucion antik. Forca e tyre qëndron në karakterin e tyre universal dhe jodiskriminues dhe në vlerat thelbësore që ato reflektojnë.

“Ne rikonfirmojmë që Konventa e Kombeve të Bashkuara në lidhje me statusin e refugjatëve të vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967. “janë instrumentet themelore të ligjit ndërkombëtar për refugjatët dhe mbeten thelbësore për mbrojtjen e refugjatëve.”

IPU, [Deklaratë](#) mbi Aktivitetet Parlamentare në Mbështetje të UNHCR-së dhe Mbrojtjes së Refugjatëve, Këshilli Drejtues i IPU-së, Sesioni 188, Panama, viti 2011.

“Ne rikonfirmojmë Konventën e Kombeve të Bashkuara të vitit 1951 në lidhje me statusin e refugjatëve. dhe Protokoli i vitit 1967 si themeli i regjimit ndërkombëtar të mbrojtjes së refugjatëve. Ne e njohim rëndësinë e zbatimit të tyre të plotë dhe efektiv nga Shtetet dhe vlerat që ato mishërojnë. (...) Ne rikonfirmojmë respektin për institucionin e azilit dhe të drejtën për të kërkuar azil. Ne gjithashtu, rikonfirmojmë respektimin tonë dhe përkushtimin ndaj parimit themelor të *moskthimit* në përputhje me ligjin ndërkombëtar të refugjatëve.”

Asambleja e Përgjithshme e OKB-së, [Deklarata](#) e Nju Jorkut mbi Refugjatët dhe Migrantët, Rezoluta 71/1, viti 2016
Refugjatët dhe azilkërkesit:

Ofare eshte dallimi?

Refugjat është një person i cili ka lënë vendin e prejardhjes dhe nuk mund ose nuk dëshiron të kthehet për shkak të një kërcënimi serioz të jetës ose lirisë. Përkufizimi i ligjor ndërkombëtar i termit përmbahet në Konventën e vitit 1951. (Për më shumë informacion mbi përkufizimin e refugjatit, shih Kapitullin 6.4.) Refugjatët kanë të drejtën e mbrojtjes kundër kthimit të detyruar në vendin e tyre të prejardhjes (parimi i moskthimit) dhe kanë të drejta dhe detyrime të tjera të përcaktuara në Konventën e vitit 1951.

“Azilkërkesi” është një emërtim i përgjithshëm për një person që kërkon mbrojtje ndërkombëtare. Në disa vende është një term i ligjor që i referohet një personi i cili ka aplikuar për statusin e refugjatit por nuk ka marrë ende një përgjigje përfundimtare për kërkesën. Jo çdo azilkërkesi do të njihet si refugjat. Sidoqoftë, azilkërkesi nuk duhet të kthehet në vendin e tij të origjinës derisa kërkesa e tij të konsiderohet në një gjykim të drejtë.

... e ç'ka me migrantët?

Gjithashtu është shumë e rëndësishme të bëhet saktë dallimi midis termave ‘migrant’ dhe ‘refugjat’. Përzjerja e këtyre dy termave mund të ketë pasoja serioze për jetën dhe sigurinë e refugjatëve.

Migranti përkrahërit më së miri si një person i cili nuk ka zgjedhur të largohet për shkak të një kërcënimi të drejtpërdrejtë për jetën ose sigurinë, por për të gjetur punë, arsimim, ribashkim familjar ose arsye të tjera personale. Ndryshe nga refugjatët, migrantët nuk kanë frikë nga persekutimi ose dëmtimi serioz në vendin e tyre të prejardhjes. Migrantët vazhdojnë të gëzojnë mbrojtje nga qeveria e tyre, edhe kur janë jashtë vendit dhe mund të kthehen në shtëpi.

Konventa e vitit 1951 dhe Protokollin e vitit 1967: Çfarë përmbajnë ato?

Konventa e vitit 1951 dhe Protokollin e vitit 1967 mbulojnë tre tema kryesore:

- përkufizimi i një refugjati, së bashku me dispozitat për përfundimin e statusit ose përjashtimin nga statusi i refugjatit;
- statusi ligjor (të drejtat dhe detyrimet) e refugjatëve në vendin e azilit. Kjo përfshin detyrën e refugjatëve për të respektuar ligjet dhe rregulloret e vendit të azilit dhe të drejtat e tyre në vend, duke përfshirë mbrojtjen nga kthimi; dhe
- detyrimet e Shteteve, përfshirë detyrimin për të bashkëpunuar me UNHCR-në në kryerjen e punëve të Organizatës dhe për t'i mundësuar asaj të kryejë detyrën e saj për të mbikëqyrur zbatimin e Konventës.

Kush është refugjat sipas Konventës së vitit 1951?

Sipas **Konventës së vitit 1951** Refugjat është personi i cili:

- **me të drejtë i frikësohet persekutimit për shkak të:** racës, fesë, kombësisë, **përkatësisë në një grup të caktuar shoqëror** ose besimit politik;
- ndodhet jashtë vendit të tyre të origjinës ose vendbanimit të zakonshëm;
- nuk mundet ose nuk dëshiron të përdorë mbrojtjen e atij vendi ose të kthehet atje nga frika e persekutimit; dhe
- nuk është përjashtuar në mënyrë të qartë nga mbrojtja si **refugjat ose statusi i tij / saj i refugjatit nuk ka pushuar për shkak të ndryshimit të rrethanave.**

Personi është një refugjat posa që të plotësohen kriteret e përcaktuara në përkufizim. Me fjalë të tjera, personi nuk **bëhet** refugjat për shkak të një vendimi pozitiv mbi një kërkesë për mbrojtje. Njohja e statusit të refugjatit është një **akt deklarativ**: me këtë konfirmohet që personi është me të vërtetë refugjat. Përderisa kjo mund të duket si një çështje teknike, kjo është arsyeja pse azilkërkuesit nuk duhet të kthehen në vendin e tyre të prejardhjes derisa të merret parasysh kërkesa e tyre.

Kush është një refugjat sipas Konventës së OAU-së të vitit 1969?

Duke u mbështetur në përkufizimin e një refugjati në Konventën e vitit 1951 në lidhje me statusin e refugjatëve, **Konventa mbi aspektet specifike të refugjatëve në Afrikë të Organizatës së Unitetit Afrikan [OAU] e vitit 1969** siguron një përkufizim rajonal të një refugjati që përfshin edhe:

- **Çdo person që është i detyruar të largohet** nga vendi i tij / saj “për shkak të agresionit të jashtëm, okupimit, dominimit të huaj ose ngjarjeve që prishin seriozisht rendin publik pjesërisht ose në të gjithë vendin e prejardhjes ose shtetësisë së personit”.

... dhe sipas Deklaratës së Kartagenës?

Ashtu si Konventa e OAU-së, **Deklarata e Kartagenës** nga viti 1984 shton një përkufizim rajonal, i cili plotëson përkufizimin e një refugjati në Konventën e vitit 1951 me:

- personat që largohen nga vendet e tyre “sepse jeta, siguria ose **liria e tyre kërcënohen nga dhuna** e përgjithshme, agresioni i huaj, konfliktet e brendshme, shkeljet masive të të drejtave të njeriut ose rrethana të tjera që prishin seriozisht rendin publik”.

Praktika shtetërore

Detyrimi për moskthim sipas ligjit kombëtar. Me Kushtetutat dhe ligjet kombëtare zbatojnë parimin e moskthimit në më shumë mënyra. Disa akte përmendin shprehimisht refugjatët dhe azilkërkuesit. Të tjerët i referohen më gjerësisht rrezikut të torturës, dënimit me vdekje, trajtimit ose ndëshkimit ose sjelljes tjetër çnjerëzore ose degraduese që cenon dinjitetin njerëzor.

1.3 Aktet ligjore dhe standardet rajonale për refugjatët

Qëllimi i Konventës së vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967 ishte t'u siguronte refugjatëve gëzimin sa më të gjerë të të drejtave të tyre. Për të adresuar specifikat rajonale, vendet rreth botës kanë zhvilluar akte dhe standarde ligjore rajonale që plotësojnë regjimin ndërkombëtar të mbrojtjes së refugjatëve.

Konventa e OAU-së nga viti 1969 për rregullimin e Aspekteve Specifike të Problemeve me Refugjatët në Afrikë.

Konfliktet që shoqëruan fundin e epokës koloniale në Afrikë krijuan një seri valësh të mëdha refugjatësh. Këto valë të zhvendosjes së popullsisë çuan në miratimin e Protokolit të vitit 1967 dhe [Konventën të Organizatës së Unitetit Afrikan \(OAU\) të vitit 1969 për rregullimin e Aspekteve Specifike të Problemeve të Refugjatëve në Afrikë](#).

Konventa e OAU-së nga viti 1969 konfirmon se Konventa e vitit 1951 është “instrumenti themelor dhe universal për statusin e refugjatit”. Ajo pranon përkufizimin e një refugjati nga Konventa e vitit 1951, por gjithashtu zgjerohet për çdo person që është i detyruar të largohet nga vendi i tij ose i saj “për shkak të agresionit të jashtëm, okupimit, dominimit të huaj ose ngjarjeve që prishin seriozisht rendin publik pjesërisht ose në tërë vendin e origjinës ose të shtetësisë së personit”.

Kjo do të thotë që njerëzit që ikin nga trazirat civile, dhuna e përhapur dhe lufta kanë të drejtë për statusin e refugjatit në shtetet nënshkruese të Konventës Afrikane, edhe nëse nuk kanë një frikë të ligjshme nga persekutimi për një nga arsyet e përcaktuara në Konventën e vitit 1951. Sigurisht, shumë njerëz mund të jenë refugjatë sipas kushteve të të dy konventave. (shih më poshtë: Kush është një refugjat sipas Konventës së OAU-së të vitit 1969 dhe Deklaratës së Kartagenës?)

Konventa e OAU-së përcakton pika të tjera të rëndësishme. Aty thuhet se **“dhënia e azilit refugjatëve është një akt paqësor dhe humanitar”**, i cili nuk duhet të konsiderohet si një “akt armiqësor” nga asnjë Shtet anëtar i OAU (tani Bashkimi Afrikan) dhe u bën thirrje Shteteve të marrin masat e duhura për të lehtësuar barrën për Shtetin që jep azil, **“në frymën e solidaritetit afrikan dhe bashkëpunimit ndërkombëtar”**.

Parimi i moskthimit

Moskthimi sipas Konventës së vitit 1951

E drejta e refugjatit për tu mbrojtur nga kthimi i detyruar është themeli i mbrojtjes ndërkombëtare të refugjatit. Ai përmbahet në nenin 33 (pika 1) të Konventës së 1951, i cili thotë: “Asnjëra nga Palët Kontraktuese nuk do të dëbojë ose riatdhesojë një refugjat në asnjë mënyrë deri të kufijtë e territoreve ku jeta ose liria e tij kërcënohet nga raca, feja, kombësia e tij, përkatësia e tij të një grup konkret shoqëror ose bindjet politike”.

Fjalët “në çdo mënyrë” nënkuptojnë që parimi i moskthimit zbatohet për çdo veprim të ndërmarrë nga Shteti, i cili do ta vënte refugjatit në rrezik të kthimit, qoftë direkt apo indirekt, në vendin e prejardhjes. Kjo përfshin moslejimin e hyrjes në kufi dhe largimin nga brendësia e territorit. Parimi i moskthimit zbatohet kudo që Shteti ushtron kompetencat e tij, përfshirë përtej kufijve të tij, për shembull kur bastis anijet në ujërat ndërkombëtare.

Të gjithë refugjatët kanë të drejtë në mbrojtje nga kthimi, përfshirë ata që nuk janë njohur zyrtarisht si refugjatë. Kjo do të thotë që azilkerkuesit, statusi i të cilave ende nuk është përcaktuar nga autoritetet mbrohen nga kthimi i detyruar.

Neni 33 pika 2 e Konventës së vitit 1951 rregullon dy përjashtime nga parimi i moskthimit. Ai lejon që refugjati të kthehet nëse ka arsye të kuptueshme për ta konsideruar atë një kërcënim për sigurinë e vendit në të cilin ai po mbahet ose nëse ai është dënua për një krim veçanërisht të rëndë dhe prandaj përbën një kërcënim për komunitetin. Sidoqoftë, neni 33 pika 2 nuk i liron Shtetet nga detyrimet e tyre sipas ligjit ndërkombëtar për të drejtat e njeriut.

Moskthimi sipas ligjit për të drejtat e njeriut

Ndalimi i kthimit i parashikuar në ligjin ndërkombëtar të refugjatëve plotësohet me dispozita në shumë instrumente ndërkombëtare dhe rajonale të të drejtave të njeriut, të cilat ndalojnë largimin e një personi nëse personi rrezikohet nga tortura ose trajtim mizor, çnjerëzor ose degradues si veprime ose ndëshkim. (shih më poshtë 1.4. Standarde të tjera ligjore ndërkombëtare për mbrojtjen e azilkerkuesve dhe refugjatëve.)

Moskthimi sipas të drejtës së zakonshme: detyrim për të gjitha Shtetet

Është pranuar gjerësisht se **ndalimi i kthimit është një normë e zakonshme ligjore**. E drejta e zakonshme është e detyrueshme për të gjitha Shtetet. Kjo do të thotë që edhe Shtetet që nuk kanë nënshkruar dhe ratifikuar Konventën e vitit 1951 duhet të respektojnë parimin e *moskthimit*.

Deklarata e Kartagenës e vitit 1984

Në vitin 1984 Një takim i zyrtarëve të qeverisë dhe avokatëve të shquar u thirr në Kartagenë, Kolombi për të diskutuar mbrojtjen e refugjatëve në Amerikën Latine. Të inspiruar nga Konventa e vitit 1969 e OAU-së, pjesëmarrësit miratuan të ashtuquajturën [Deklarata e Kartagenës për refugjatët](#).

Deklarata rikonfirmon vendin qendror të Konventës së vitit 1951 dhe Protokolit të vitit 1967, parimi i **moskthimit** dhe rëndësia e bashkëpunimit ndërkombëtar në zgjidhjen e çështjeve të refugjatëve. Ajo rekomandon që përkufizimi i refugjatit i përdorur në rajon të shtrihet për të përfshirë jo vetëm personat që plotësojnë përkufizimin e Konventës së vitit 1951, por edhe njerëz që ikin nga vendet e tyre “sepse jeta, siguria ose liria e tyre kërcënohen nga dhuna e përgjithshme, agresioni i huaj, konfliktet e brendshme, shkeljet masive të të drejtave të njeriut ose rrethana të tjera që prishin seriozisht rendin publik.” (Shih më lart: Kush është një refugjat sipas Konventës së OAU-së të vitit 1969 dhe sipas Deklaratës së Kartagenës?)

Edhe pse Deklarata nuk është një instrument ligjërish i detyrueshëm, shumica e vendeve të Amerikës Qendrore dhe Jugore zbatojnë përkufizimin, dhe shumë prej tyre e kanë përfshirë atë në ligjin kombëtar. Organizata e Shteteve Amerikane (OAS), Asambleja e Përgjithshme e OKB-së dhe Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së mbështetën Deklaratën e Kartagjenës.

Që nga viti 1984 Vendet e Amerikës Qendrore dhe Jugore miratuan tre deklarata me rastin e përvjetorëve të rëndësishëm të Deklaratës së Kartagjenës, përfshirë deklaratën më të fundit, Deklaratën Braziliene dhe Planin e Veprimit 2014.

Praktika rajonale

Përfshirja e përkufizimit të një refugjati nga Deklarata e Kartagjenës në legjisllacionin kombëtar në vendet e Amerikës Latine. Edhe pse Deklarata e Kartagjenës nuk është detyruese, deri në mes të vitit 2016 Përkufizimi i tij i zgjeruar i refugjatit është parashikuar në ligjin kombëtar në 14 vende: **Argjentina, Belize, Bolivia, Brazili, Kili, Kolumbia, El Salvador, Guatemala, Honduras, Meksikë, Nikaragua, Paraguai, Peru dhe Uruguaj.** Gjykatat në **Kosta Rika** dhe **Ekuador** kanë vendosur që përkufizimi rajonal është pjesë e ligjit kombëtar dhe duhet të përfshihet në kornizën ligjore kombëtare.

- ▶ [Udhëzues për Mbrojtjen Ndërkombëtare nr.12](#): Kërkesat për përcaktimin e statusit të refugjatit në lidhje me konfliktin e armatosur ose dhunën, në përputhje me nenin 1A (2) të Konventës së vitit 1951 dhe / ose Protokoli i Statusit të Refugjatit i vitit 1967 dhe Përkufizimet Rajonale të Refugjatëve, Seksionet III dhe IV, UNHCR, 2016

Lindja e Mesme dhe Azia

Nuk ka asnjë instrument të detyrueshëm rajonal për ligjin e refugjatëve në Lindjen e Mesme ose Azi. Në vitin 1994 [Konventa Arabe mbi Regullimin e Statusit të Refugjatëve në Vendet Arabe](#) u miratua nga Lidhja e Shteteve Arabe (LAS) por asnjëherë nuk hyri në fuqi. Në tetor të vitit 2017 Lidhja e Shteteve Arabe ka miratuar një Konventë të re Arabe mbi Refugjatët.

Në vitin 2011 Vendet aziatike dhe afrikane kanë miratuar parimet e rishikuara të [Bangkokut mbi statusin dhe trajtimin e refugjatit](#). Konventa Arabe e propozuar dhe Parimet e Bangkokut përdorin përkufizimin e një refugjati të përfshirë në Konventën e OAU-së të vitit 1969 për Refugjatë. Konventa Arabe zgjeron më tej përkufizimin e personave që ikin nga katastrofat ose shqetësime të tjera serioze që prishin rendin publik.

Në vitin 2012 Shtetet anëtare të Organizatës së Bashkëpunimit Islamik miratuan [Deklaratën e Ashgabatit](#) në një konferencë ministrore në Turkmenistan. Deklarata thotë se "më shumë se katërmëdhjetë shekuj më parë, Islami hodhi themelet e dhënies së strehimit, e cila sot është e rrënjosur thellë në fenë Islame, trashëgiminë dhe traditën" Ministrat përsëritën gjithashtu "vlerën dhe rëndësinë e qëndrueshme në shekullin njëzet e një" të Konventës së vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967 dhe "rëndësinë e respektimit të parimeve dhe vlerave që qëndrojnë në themel të këtyre instrumenteve".

Këto dokumente jodetyruese janë të rëndësishme por nuk kanë arritur rëndësinë dhe vlerën ligjore të instrumenteve në rajone të tjera.

Europa

Dispozitat rajonale më të gjera janë miratuar në Bashkimin Evropian (EU), i cili në vitin 1999 vendosi të krijojë një sistem të vetëm evropian të azilit bazuar në “Zbatimin e plotë dhe gjithëpërfshirës të Konventës së Gjenevës”. Versionet fillestare dhe të rishikuara të katër instrumenteve kryesorë legjislativë janë miratuar që atëherë. Secili prej këtyre akteve shton përmbajtje në ligjin për refugjatët në zonat që nuk mbulohej nga Konventa e vitit 1951.

Këto instrumente kanë të bëjnë me: (a) [mbrojtjen e përkohshme](#); (b) [prirjen e azilkërkuesve](#); (c) pranueshmërinë për [statusin e refugjatit ose 'mbrojtjen plotësuese'](#) dhe të drejtat dhe statusin për të cilin kanë të drejtë përfituesit; dhe (d) [standardet për procedurat e azilit](#). Për më tepër, [Rregullorja e Dublinit III](#) përcakton kriteret për përcaktimin se cili Shtet Anëtar i BE-së ose ndonjë vend tjetër pjesëmarrës ka juridiksion mbi një kërkesë azili. Dy agjenci të BE-së janë ngritur për të siguruar mbështetje operationale: Agjencia Evropiane e Kufijve të Jashtëm [Frontex](#) në vitin 2005 dhe [Zyra Evropiane për Mbështetjen e Azilit](#) (EASO) në vitin 2010.

[Karta e të Drejtave Themelore](#), e miratuar në vitin 2007, ka një status të barabartë me traktatet themeluese të BE-së. Ai përfshin dispozita për të drejtën e azilit dhe mbrojtjen kundër largimit, dëbimit ose ekstradimit, duke u ekspozuar ndaj një rreziku serioz të dënimit me vdekje, torturës ose trajtimit ose dënimit tjetër çnjerëzor ose degradues.

Gjykata e Drejtësisë e Bashkimit Evropian (CJEU) ka juridiksion për të interpretuar këto instrumente të azilit të BE-së dhe për të vendosur mbi shkeljet e pretenduara nga vendet anëtare. Së bashku me Gjykatën Evropiane të të Drejtave të Njeriut të Këshillit të Evropës, e cila vendos për çështjet e azilit në kontekstin e [Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe Liritë Themelore](#), kjo gjykatë ka një ndikim të rëndësishëm në zhvillimin më të gjerë të ligjit ndërkombëtar të refugjatëve.

- ▶ [Një Doracak për praktikën gjyqësore të gjykatave rajonale evropiane që kanë të bëjnë me refugjatët](#)

1.4 Standarde të tjera ligjore ndërkombëtare për mbrojtjen e azilkërkuesve dhe refugjatëve

Siç u shpjegua më lart, ligji ndërkombëtar i refugjatëve përbëhet nga Konventa e vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967, dhe instrumentet e lidhura rajonale. Por ligji ndërkombëtar i refugjatëve nuk funksionon i veçuar. Ai plotësohet me akte të tjera juridike, në veçanti ligji ndërkombëtar për të drejtat e njeriut, e drejta ndërkombëtare humanitare dhe e drejta penale ndërkombëtare. Nuk ka asnjë nënshtrim hierarkik ndaj këtyre fushave ligjore, por ato janë të ndër lidhura.

Ligji ndërkombëtar për të drejtat e njeriut

Si të gjithë njerëzit e tjerë, azilkërkuesit dhe refugjatët mbrohen nga ligji ndërkombëtar për të drejtat e njeriut. Kjo fushë e ligjit zbatohet për të gjithë personat e vendosur në territorin e një Shteti të caktuar ose nën jurisdikcionin e tij. Siç pohohet në [Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut](#) të vitit 1948, “të gjitha qeniet njerëzore lindin të lira dhe të barabarta në dinjitet dhe të drejta”.

Prandaj, azilkërkuesit dhe refugjatët gëzojnë dy kategori të drejtash, të cilat pjesërisht kërkojnë: ato që shtetet janë të detyruara të respektojnë, mbrojnë dhe përbushin sipas ligjit ndërkombëtar për të drejtat e njeriut dhe të drejtat specifike të refugjatëve. (Për më shumë informacion mbi punën e organeve të UOKB-së për monitorimin e të drejtave të njeriut për mbrojtjen e azilkërkuesve dhe refugjatëve, shih Kapitullin 8.)

Sipas ligjit ndërkombëtar për të drejtat e njeriut, disa masa mbrojtëse, të tilla si ndalimi i torturës dhe skllavërisë, nuk mund të kufizohen ose pezullohen për asnjë arsye. Disa të drejta të tjera mund të përjashtohen nga kushte të caktuara, për shembull për të ruajtur rendin publik ose shëndetin publik, ose për të mbrojtur të drejtat e të tjerëve. Derogimi nuk duhet të jetë diskriminues, ai duhet të deklarohet zyrtarisht dhe në përputhje me ligjin.

Konventa kundër Torturës dhe Konventa për të Drejtat e Fëmijëve janë instrumente të të drejtave të njeriut që ofrojnë mbrojtje të rëndësishme për azilkërkuesit dhe refugjatët. Traktate të tjera të të drejtave të njeriut gjithashtu plotësojnë ligjin ndërkombëtar të refugjatëve në mënyra të rëndësishme, siç përshkruhet më poshtë.

Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së rekomandon që shtetet ...

“ ... brenda sistemeve të mbrojtjes së fëmijëve të Shteteve, të përdorin procedurat e duhura për të përcaktuar interesat më të mira të fëmijut, gjë që mundëson pjesëmarrjen e duhur të fëmijut pa diskriminim, për t'i dhënë peshën e duhur mendimeve të fëmijut, sipas moshës dhe pjekurisë së tij, të vendoset nga persona me ekspertizë përkatëse dhe të peshojnë të gjithë faktorët përkatës për të përcaktuar opsionin më të mirë ” .

Konventa kundër Torturës: Si i mbron ajo refugjatët

[Konventa kundër Torturës dhe Trajtimeve ose Ndëshkimeve të Tjera Mizore, Çnjerëzore ose Degraduese](#) ka një vend veçanërisht të rëndësishëm në ligjin ndërkombëtar të refugjatëve sepse:

- përcakton dhe ndalon torturat dhe keqtrajtimet e tjera, të cilat janë baza për kërkesat e mbrojtjes së shumë refugjatëve;
- ndalon *kthimin* e detyruar në një situatë në të cilën ka "arsye serioze për të besuar se personi do të rrezikonte të torturohej";
- dispozita e saj e moskthimit nuk është e kufizuar në njerëzit që janë njohur zyrtarisht si refugjatë, kështu që mund të ndihmojë njerëzit që kanë humbur afatin për të aplikuar për statusin e refugjatit, ose që kanë qenë subjekt i një vendimi të gabuar, ose janë të vendosur në vendet ku ka nuk ka procedura individuale për përcaktimin e statusit të refugjatit;
- Ndryshe nga parashikimi në Konventën e vitit 1951, parashikimi për *moskthimin* në Konventën kundër Torturës është absolut. Nuk lejohen kufizime ose derogime nga konventa;
- Konventa krijoi një Komitet kundër Torturës. Individët mund të paraqesin ankesa në Komitet kundër një Shteti nëse ai ka njohur kompetencën e Komitetit për të marrë dhe shqyrtuar ankesa individuale.

(Për më shumë informacion mbi fushën e detyrimit të *moskthimit*, shih Kapitullin 4.2.)

Konventa për të Drejtat e Fëmijëve: Si i mbron ajo refugjatët

Pothuajse të gjitha vendet në botë kanë ratifikuar [Konventën për të Drejtat e Fëmijëve](#). Kjo Konventë zbatohet për të gjithë fëmijët, përfshirë refugjatët dhe azilkërkuesit.

Konventa artikulon katër parime themelore mbi të cilat mbështetet trajtimi i të gjithë fëmijëve:

- parimi i mosdiskriminimit (neni 2);
- parimi i interesit më të mirë të fëmijut (neni 3);
- 6 e drejta për jetë dhe mbijetesë dhe zhvillim (neni 6);
- e drejta për t'u dëgjuar (neni 12).

Për më tepër, Konventa përmban dispozita që janë veçanërisht të rëndësishme për fëmijët refugjatë. Ajo:

- rregullon një numër të të drejtave themelore, përfshirë mbrojtjen nga abuzimi, shfrytëzimi dhe neglizhimi; e drejta për zhvillim fizik dhe intelektual dhe e drejta për arsimim, ushqim adekuat dhe standardi më i lartë i arritshëm i shëndetit;
- përmban dispozita për të drejtën e fëmijut që të mos ndahet nga prindërit e tij kundër vullnetit të tij, përveç kur është në interesin më të mirë të fëmijut (neni 9); për bashkimin familjar (neni 10) dhe për të drejtën e "mbrojtjes dhe ndihmës së veçantë" nga Shteti, nëse fëmija privohet përkohësisht ose përgjithmonë nga mjedisi i tij familjar (neni 20);
- shprehimisht përcakton se çdo fëmijë që kërkon statusin e refugjatit, ose që është refugjat, ka të drejtën e mbrojtjes adekuate dhe ndihmës humanitare në gëzimin e të drejtave të tij ose të saj sipas Konventës (neni 22).

Parimi i interesit më të mirë të fëmijut

Konventa për të Drejtat e Fëmijëve përcakton se “në të gjitha aktivitetet në **lidhje me fëmijët, interesat më të mirë të fëmijut janë thelbësore**, pavarësisht nëse ato aktivitete kryhen nga institucione publike ose private të mirëqenies sociale, gjykata, organe administrative ose legjislatura”. [Neni 3 paragrafi (1)]

Kjo vlen për të gjithë fëmijët, pa diskriminim, përfshirë fëmijët jashtë vendit të tyre të prejardhjes.

Komiteti për të Drejtat e Fëmijëve e shikon këtë parim të rëndësishëm nga tre aspekte:

- **E drejta materiale:** Çdo fëmijë ka të drejtë që interesat e tij ose të saj të merren parasysh si aspekti më i rëndësishëm.
- **Parimi ligjor:** Nëse dispozita lejon interpretime të shumfshita, interpretimi që mbrojnë interesat më të mira të fëmijut duhet të zgjidhet në mënyrë më efektive.
- **Rregulla procedurale:** Kur merrni ndonjë vendim që prek një fëmijë të caktuar, një grup fëmijësh ose fëmijët në përgjithësi, procesi i vendimmarrjes duhet të përfshijë një vlerësim të ndikimeve të mundshme (pozitive ose negative) të vendimit mbi fëmijun ose fëmijët.

Kurdoherë që **parlamentarët** shqyrtojnë një projekt-ligj, rishikojnë politikat ose caktojnë fonde që kanë ndikim tek fëmijët, ata duhet të sigurojnë që, mbi të gjitha, të merren parasysh interesat më të mira të fëmijëve.

Fëmijë dhe fëmijë i pashoqëruar ose fëmijë i ndarë: Çfarë domethënie kanë këto terma?

“**Fëmijë** është çdo qenie njerëzore që nuk ka mbushur moshën tetëmbëdhjetë vjeç, përveç nëse ai / ajo arrin moshën madhore më herët sipas ligjit të zbatueshëm për fëmijun. “([Konventa për të Drejtat e Fëmijëve](#), Neni 1) ”

Një fëmijë i ndarë është një fëmijë i cili është i ndarë nga të dy prindërit ose nga një kujdestar i mëparshëm ligjor ose nga kujdestari i zakonshëm, por jo gjithmonë edhe nga të afërmit e tjerë. Prandaj, fëmijë i ndarë mund të jenë fëmijë edhe ata të shoqëruar nga të afërm të tjerë të rritur. ([Komenti i Përgjithshëm Nr. 6 \(2005\): Ballafaqimi me Fëmijët e Pashoqëruar dhe Fëmijët e Ndarë jashtë vendit të prejardhjes](#), Komiteti i OKB-së për të Drejtat e Fëmijëve)

Një fëmijë i pashoqëruar është një fëmijë i cili ndahet nga prindërit e tij dhe të afërmit e tjerë dhe për të cilin nuk kujdeset një i rritur i cili është përgjegjës për të sipas ligjit ose sipas zakoneve. ([Komenti i Përgjithshëm Nr. 6 \(2005\): Ballafaqimi me Fëmijët e Pashoqëruar dhe Fëmijët e Ndarë jashtë vendit të prejardhjes](#), Komiteti i OKB-së për të Drejtat e Fëmijëve)

- ▶ [Komenti i përgjithshëm nr. 14 \(2013\) për interesat më të mira të fëmijut që do të merren parasysh si një aspekt parësor](#), Komiteti i OKB-së i të Drejtave të Fëmijëve, 2013
- ▶ [Udhëzime të UNHCR-së për përcaktimin e interesave më të mira të fëmijut](#), UNHCR, 2008
- ▶ [Doracak për në terren për zbatimin e BID udhëzimeve të UNHCR-së](#), UNHCR, 2011
- ▶ [Komenti i përgjithshëm nr. 6 \(2005\): Ballafaqimi me fëmijë të pashoqëruar dhe fëmijë të ndarë jashtë vendit të prejardhjes](#), Komiteti i OKB-së për të Drejtat e Fëmijëve, 2005
- ▶ [Parimet udhëzuese ndër-institucionale për fëmijët e pashoqëruar dhe fëmijë të ndarë](#), 2004

Si instrumentet e tjera të të drejtave të njeriut i mbrojnë refugjatët

Traktatet e tjera kryesore ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, shumë prej të cilave kanë protokole opsionale që janë të rëndësishme, luajnë një rol të rëndësishëm në mbrojtjen e refugjatëve:

- Të [drejtat në Paktin Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike](#) gëzohen mbi një bazë jodiskriminuese, dhe pothuajse të gjitha **dispozitat e tij zbatohen për të gjithë** personat në territorin e shtetit ose nën jurisdiksionin e tij. Ai përfshin të drejtën për të mos iu nënshtruar torturave, trajtimeve ose ndëshkimeve mizore, çnjerëzore ose degraduese; kjo interpretohet gjithashtu si ndalim i kthimit në një situatë në të cilën personat rrezikojnë nga një sjellje e tillë. Të drejtat e tjera civile dhe politike përfshijnë të **drejtën për jetë; e drejta për liri** dhe siguri të personit; e drejta për të lëvizur brenda shtetit; e drejta për mbrojtje nga dëbimi, e cila mund të bëhet **vetëm në bazë të një vendimi** të marrë në përputhje me ligjin dhe të drejtën për mbrojtje të barabartë para ligjit.
- [Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Ekonomike, Shoqërore dhe Kulturore](#) rregullon parimin e mosdiskriminimit në kontekstin e të drejtave ekonomike, shoqërore dhe kulturore. **Ai i detyron Shtetet të punojnë** drejt realizimit, ndër të tjera, të të drejtave për një standard adekuat të jetesës, në nivelin më të lartë të arritshëm të shëndetit fizik dhe mendor dhe arsimit.
- [Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Racor](#) përmban **ndalime dhe detyrime të hollësishme** për të parandaluar diskriminimin në bazë të racës, ngjyrës, prejardhjes ose kombësisë ose etnisë. Kjo mund të jetë veçanërisht e

rëndësishme për azilkërkuesit dhe refugjatët, të cilët mund të jenë shënjestër e diskriminimit racor dhe ksenofobisë.

- [Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave](#) (CEDAW) u kërkon Shteteve që të përmbahen nga diskriminimi ndaj grave në cilëndo mënyrë që drejtpërdrejtë ose tërthorazi rezultojnë në heqjen e të drejtës së gëzimit të barabartë të të drejtave me burrat. Për më tepër, format më serioze ose kumulative të diskriminimit ndaj grave mund të konsiderohen **përndjekje sipas Konventës së vitit 1951**.
- [Konventa për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara](#) në mënyrë të veçantë kërkon që Shtetet të garantojnë mbrojtjen dhe sigurinë e personave me aftësi të kufizuara në rrezik, **përfshirë gjatë konfliktit të armatosur** ose krizës humanitare.
- [Konventa Ndërkombëtare për Mbrojtjen e të gjithë Personave nga Zhdukja me Forcë](#) u **kërkon Shteteve që të kriminalizojnë** zhdukjet e imponuara dhe t'i sjellin **përgjegjësit para drejtësisë**. Konventa mbron personat nga internimi nëse ka shkaqe të arsyeshme për të besuar se ekstradimi kërkohet me qëllim të ndjekjes penale të një personi për shkak të seksit, racës, fesë, kombësisë, origjinës etnike, besimit politik ose **përkatësisë me një grup të caktuar shoqëror** ose nëse Përmeshja e pretendimit do të dëmtojte personin për ndonjë nga këto arsye. Ai gjithashtu **mbron personat nga kthimi me forcë** në vend nëse ka shkaqe të arsyeshme për të besuar se ata do të ishin subjekt i zhdukjes me forcë atje.

Instrumentet rajonale të të drejtave të njeriut në lidhje me mbrojtjen e refugjatëve

Disa instrumente rajonale janë të rëndësishëm për mbrojtjen e refugjatëve. Disa nga më të rëndësishmet janë renditur më poshtë.

Në Afrikë, instrumentet rajonale të të drejtave të njeriut në lidhje me mbrojtjen e refugjatëve përfshijnë [Kartën Afrikane për të Drejtat e Njeriut dhe Popujve](#) dhe si shtesë [Protokolin për të Drejtat e Grave në Afrikë](#); [Karta Afrikane për të Drejtat dhe Mirëqenien e Fëmijëve](#) dhe [Protokolin i Liqeneve të Mëdha për të Drejtat Pronësore të të kthyerve](#).

Në Amerikat, instrumentet përkatëse të të drejtave të njeriut përfshijnë [Deklaratën Amerikane të të Drejtave dhe Detyrave të Njeriut](#); [Konventa Amerikane për të Drejtat e Njeriut](#) dhe [Rrjedhën Shtesë në Fushën e të Drejtave Ekonomike, Shoqërore dhe Kulturore](#); [Konventat Ndër-Amerikane mbi Zhdukjen e Dhunshme të Personave](#), mbi [Parandalimin dhe Ndëshkimin e Torturës](#), mbi [Parandalimin, Ndëshkimin dhe Çrrenjosjen e Dhunës ndaj Grave](#) dhe [Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Personave me Aftësi të Kufizuara](#).

Në Azi, Shoqata e Azisë Jugore për Bashkëpunim Rajonal (SAARC) ka miratuar [Kartën Sociale](#) dhe [Konventën mbi Masat Rajonale për Promovimin e Mirëqenies së Fëmijëve](#) në Azinë Jugore. Shoqata e Kombeve të Azisë Juglindore (ASEAN) në 2012 miratoi [Deklaratën e ASEAN për të Drejtat e Njeriut](#).

Në Evropë, instrumentet përkatëse të Këshillit të Evropës përfshijnë [Konventën Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore](#) dhe protokolet e saj, dhe në veçanti nr. [1](#), [4](#), [7](#) dhe [12](#); [Konventa Evropiane për Parandalimin e Torturës dhe Trajtimin ose Ndëshkimit Çnjerëzor ose Degradues](#); [Konventa për mbrojtjen e fëmijëve nga shfrytëzimi seksual dhe abuzimi seksual](#); [Konventa për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje](#) dhe [Karta Sociale Evropiane \(e rishikuar\)](#). Ekzistojnë direktiva dhe rregullore të ndryshme në BE, të cilat janë baza e sistemit të vetëm evropian të azilit, si dhe [Kartës së Lirive dhe të Drejtave Themelore](#). (Shih më lart, Kapitulli 1.3. Aktet ligjore dhe standardet rajonale për refugjatët.)

Në Lindjen e Mesme dhe Afrikën e Veriut, instrumentet rajonale që lidhen me mbrojtjen e refugjatëve përfshijnë [Kartën Arabe për të Drejtat e Njeriut](#), si dhe dokumente të Organizatës së Konferencës Islamike (OIC), përkatësisht [Deklaratën e Rabat për Çështjet e Fëmijëve në Shtetet Anëtare të OIC](#) - [Konventa për të Drejtat e Fëmijëve në Islam](#) dhe [Deklarata e Kajros për të Drejtat e Njeriut në Islam](#).

E drejta për të kërkuar dhe gëzuar azil

Koncepti i azilit ose strehimit pranohet në të gjitha rajonet e botës. Mund të gjurmohet që nga traditat e lashta të mikpritjes, mësimet filozofike dhe tekstet fetare. Koncepti është konfirmuar në një numër të instrumenteve të të drejtave të njeriut, në veçanti në nenin 14 paragrafi (1) të [Deklaratës Universale të të Drejtave të Njeriut](#), i cili thotë se “çdokush ka të drejtë të kërkojë dhe të gëzojë në vendet e tjera azil nga persekutimi”.

Korniza ligjore e parashikuar në Konventën e vitit 1951 dhe në Protokolin e vitit 1967 rrjedh drejtëpërdrejtë nga e drejta për të kërkuar dhe gëzuar azil, siç përcaktohet në Deklaratën Universale.

“ Institucioni i azilit, i cili rrjedh drejtëpërdrejtë nga e drejta për të kërkuar dhe shijuar azil, të përcaktuar në Nenin 14 të Deklaratës, është një nga mekanizmat më themelore për mbrojtjen e refugjatëve. ”

[Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, Konkluzioni nr. 85 \(XLIX\), v. 1998](#)

E drejta për të kërkuar dhe gëzuar azil: Çfarë mbulon ajo?

Fjala “azil” nuk përcaktohet në të drejtën ndërkombëtare, por është bërë një fjalë e përgjithshme për mbrojtjen që një vend u jep refugjatëve në territorin e tij. Parimi i *moskthimit* është një element qendror i së drejtës për të kërkuar dhe shijuar azil, por azili mbulon më shumë sesa parandalimin e *kthimit*. Është një proces që fillon me pranimin e një personi në një vend të sigurt dhe përfundon kur refugjati bëhet një qytetar i vendit të tij të ri ose mund të kthehet vullnetarisht, i sigurt dhe me dinjitet në vendin e tij ose të saj të prejardhjes, ose marr një zgjidhje e përhershme në një vend tjetër.

Prandaj, e drejta për të kërkuar dhe gëzuar azil përfshin:

- respektimi i parimit të *moskthimit*, përfshirë mosrefuzimin në kufi;
- pranimi i azilkërkuesve dhe refugjatëve në territorin e Shteteve;
- qasja e azilkërkuesve në një procedurë të drejtë dhe efektive për përcaktimin e statusit të tyre dhe nevojës për mbrojtje;
- qasja e shpejtë, e papenguar dhe e sigurt e azilkërkuesve dhe refugjatëve në UNHCR;
- trajtimi i azilkërkuesve dhe refugjatëve në përputhje me të drejtat e njeriut dhe standardet e ligjit të refugjatëve;
- përgjegjësia e vendeve nikoqire për mbrojtjen e natyrës civile, paqësore dhe humanitare të azilit; dhe
- detyra e refugjatëve dhe azilkërkuesve për t’iu bindur ligjeve të vendeve nikoqire.

Praktikat shtetërore

E drejta për të kërkuar dhe gëzuar azil në kushtetutat kombëtare: Shumë Shtete njohin të drejtën për të kërkuar dhe gëzuar azil në kushtetutat e tyre, por në mënyra të ndryshme:

- Disa kushtetuta njohin të drejtën për të kërkuar dhe gëzuar azil duke u dhënë atyre të drejtën individëve, si në [Angolë](#), [Bosnjë dhe Hercegovinë](#), [Kroaci](#), [Gjermani](#), [Guinea](#), [Indonezi](#), [Mali](#), [Mali i Zi](#), [Paraguai](#), [Portugalia](#), [Serbia](#), [Somalia](#), [Venezuela](#) dhe [Republika Federale e Jugosllavisë](#).
- Si alternativë, dispozita përkatëse mund të formulohet si një detyrim i Shtetit, si në [Azerbajxhan](#), [Bullgaria](#), [Republika Demokratike e Kongos](#), [Republika Çeke](#), [Gjeorgjia](#), [Hungaria](#), [ish Republika Jugosllave e Maqedonisë](#), [Namibia](#), [Federata Ruse](#) dhe [Turkmenistani](#).
- Në disa kushtetuta e drejta për të kërkuar dhe gëzuar azil është e njohur, por i nënshtrohet “ligjeve dhe rregulloreve në fuqi”, ose përmban një formulim të ngjashëm, i cili mund të interpretohet si një diskrecion i legjislaturës për të përcaktuar përmbajtjen e ligjit. Këto vende janë: [Afganistani](#), [Shqipëria](#), [Burkina Faso](#), [Burundi](#), [Kepi i Verdës](#), [Kolumbia](#), [Republika e Kongos](#), [Timori Lindor](#), [Guinea Ekuatoriale](#), [El Salvador](#), [Iraku](#), [Italia](#), [Meksika](#), [Moldavia](#), [Mozambiku](#), [Polonia](#), [Portugalia](#), [Rumania](#), [Republika e Sllovakisë](#), [Sllovenia](#), [Spanja](#), [Timori-Leste](#), [Tunizia](#) dhe [Ukraina](#).
- Në disa kushtetuta nuk shkruhet shprehimisht e drejta për të kërkuar dhe gëzuar azil, por kjo paraqitet tërthorazi, duke deklaruar se zbatohet Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut, si në [Andorra](#) dhe [Togo](#), ose duke iu referuar instrumenteve rajonale të të drejtave të njeriut, si në [Benin](#).

E drejta për të kërkuar dhe për të gëzuar azil rregullohet më hollësisht në disa kushtetuta. Për shembull:

- Në disa kushtetuta, ligji përcaktohet duke përdorur formulimin e përkufizimit të refugjatit që përmbahet në Konventën e vitit 1951, për shembull në kushtetutat e [Republikës Demokratike të Kongos](#), [Guinesë](#), [Hungarisë](#), [Malit](#), [Malit të Zi](#), [Namibisë](#), [Serbisë](#) dhe [Turkmenistanit](#).
- Në të tjerat përmendin të drejtën për të kërkuar dhe gëzuar azil në lidhje me personat që përballen me persekutim për mbrojtjen e tyre të demokracisë, çlirimit kombëtar, të drejtave të njeriut dhe / ose lirive themelore. Këto vende janë: [Bullgaria](#), [Kepi i Verdës](#), [Kuba](#), [Republika Popullore Demokratike e Koresë](#), [Laosi](#), [Mongoli](#), [Mozambiku](#), [Portugalia](#), [Sllovakia](#), [Sllovenia](#), [Timori Lindor](#), [Vietnami](#) dhe [Republika Federale e Jugosllavisë](#).
- Kushtetuta të caktuara në përgjithësi përcaktojnë që azili jepet sipas rregullave dhe traktateve ndërkombëtare, të cilat përfshijnë detyrime sipas Konventës së vitit 1951 dhe standardet e së drejtës ligjore ndërkombëtare. Shembuj janë kushtetutat e [Angolës](#), [Azerbajxhanit](#), [Guinesë Ekuatoriale](#), [Gjeorgjisë](#), [Italisë](#), [ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë](#), [Moldavisë](#), [Polonisë](#), [Rumanisë](#) dhe [Federatës Ruse](#).
- Më në fund, disa kushtetuta thirren në të drejtën sovraane të Shtetit për të dhënë “azil politik” ose “azil diplomatik”; shpesh mbi një bazë diskrecionale, pa respektuar kriteret e pranueshmërisë sipas ligjit ndërkombëtar të refugjatëve. Një azil i tillë politik ose diplomatik mund të ekzistojë paralelisht me azilin me njohjen e statusit të refugjatit dhe të drejtat dhe përfitimet që lidhen me të, në përputhje me Konventën e vitit 1951 dhe instrumente të tjerë përkatës.

Pavarësisht nëse kushtetuta ose ligji kombëtar thirret në të drejtën individuale për të kërkuar dhe gëzuar azil ose në detyrimin e Shtetit, është e dobishme të kemi një bazë të qartë ligjore për azil. Mund të përdoret formulimi i përkufizimit të refugjatit që përmbahet në Konventën e vitit 1951 dhe instrumentet e zbatueshëm rajonal, ose mund t'i referohen të drejtës për të kërkuar dhe gëzuar azil në bazë të detyrimeve ligjore ndërkombëtare. Ndhmon për të qartësuar natyrën humanitare dhe jopolitike të së drejtës për të kërkuar dhe gëzuar azil.

E drejta ndërkombëtare humanitare

E drejta ndërkombëtare humanitare, e njohur gjithashtu si ligji i luftës ose konfliktit të armatosur, është një fushë komplekse më e vjetër se ligji për të drejtat e njeriut dhe refugjatët. Qëllimi i tij është të kufizojë mjetet dhe metodat ushtarake dhe efektet e konfliktit të armatosur tek ata që nuk janë ose nuk janë më të përfshirë. Pjesa më e madhe e ligjit ndërkombëtar humanitar përmbahet në katër [Konventat e Gjenevës të vitit 1949 dhe në të dy protokolet shtesë](#) të dakorduara në vitin 1977. Sipas ligjit ndërkombëtar humanitar, ata që nuk marrin pjesë në luftë, pavarësisht nëse janë të zhvendosur ose jo, duhet të respektohen, të mbrohen nga efektet e luftës dhe të ndihmohen nga një entitet i paanshëm. Duke qenë se refugjatët dhe personat e zhvendosur janë në mes të konfliktit të armatosur ndërkombëtar ose të brendshëm, parimet e tij mund të ndihmojnë në mbrojtjen e tyre.

Përkujtues për parlamentarët:

E drejta për të kërkuar dhe gëzuar azil

Për të siguruar respektimin e të drejtës për të kërkuar dhe gëzuar azil në kornizën ligjore kombëtare, parlamentarët inkurajohen:

- ✔ Në përputhje me të drejtën për të kërkuar dhe gëzuar azil, të parashikuar në [Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut](#), të garantojnë zbatimin e kësaj të drejte në nivelin kombëtar duke aderuar në Konventën e vitit 1951 dhe duke miratuar legjislacionin kombëtar për të zbatuar dispozitat e Konventës.
- ✔ Kur ka një të drejtë të njohur rajonalisht për të kërkuar dhe gëzuar azil ([Karta Afrikane për të Drejtat e Njeriut dhe Popujve](#), Neni 12 (pika 3)); [Konventa Amerikane për të Drejtat e Njeriut](#), Neni 22 (pika 7)) [Deklarata Amerikane e të Drejtave dhe Detyrave të Njeriut XXVII](#); [Karta e të Drejtave Themelore të Bashkimit Evropian](#), neni 18), për të siguruar që kjo e drejtë është e regjistruar në Kushtetutë ose pasqyrohet ndryshe në legjislacionin kombëtar.
- ✔ Bëjnë një dallim të qartë në legjislacionin midis statusit të refugjatit dhe të gjitha llojeve të tjera të azilit, të tilla si azili diplomatik në Amerikën Latine ose diskrecioni i Kreut të Shtetit në disa vende për të dhënë azil mbi baza politike.

E drejta ndërkombëtare humanitare është e detyrueshme për të gjitha palët në një konflikt, si për forcat qeveritare ashtu edhe për grupet e armatosura joshtetërore. Shkeljet më serioze të ligjit ndërkombëtar humanitar konsiderohen krime të luftës. Sipas nenit 1F të Konventës së vitit 1951, personat për të cilët vërtetohet se ka arsye serioze të besuara se kanë kryer 'krime lufte' duhet të përjashtohen nga statusi i refugjatit. (Kapitulli 6.6. Për përjashtimin nga statusi i refugjatit.) Në vërtetimin e këtij fakti, si e drejta ndërkombëtare humanitare ashtu edhe e drejta penale ndërkombëtare janë të rëndësishme.

- ▶ Për më shumë informacion, shih [E drejta ndërkombëtare humanitare. Doracak për Parlamentarët](#), ICRC dhe IPU, 2016

E drejta penale ndërkombëtare

Qëllimi i ligjit penal ndërkombëtar është të parandalojë sjellje që është veçanërisht e dënueshme. [Statuti i Romës i Gjykatës Penale Ndërkombëtare](#), i cili ka qenë në fuqi që nga viti 2002, parashikon që Gjykata Penale Ndërkombëtare (ICC) kujurisdiksion mbi krimet themelore që lidhen me gjenocidin, krimet e luftës dhe krimet kundër njerëzimit dhe përmban detaje se çfarë mbulojnë ato krime.

Për shembull, Statuti përfshin në mënyrë të qartë "përdhunimin, skllavërinë seksuale, prostitucionin e detyruar, shtatzëninë e detyruar, sterilizimin e detyruar dhe të gjitha format e tjera të dhunës seksuale me seriozitet të ngjashëm" në përkufizimin e krimeve kundër njerëzimit dhe krimeve të luftës. Në mënyrë të ngjashme, Gjykatat Penale Ndërkombëtare për ish Jugosllavinë dhe Ruandën kanë vendosur që detyrimi, përdhunimi, tortura dhe gjenocidi janë krime kundër njerëzimit. Prandaj, Statuti i Romës është i rëndësishëm për të përcaktuar se cilat janë veprat penale për të cilat një person mund të përjashtohet nga statusi i refugjatit.

- ▶ [Takim ekspertësh mbi plotësimin e ligjit ndërkombëtar për refugjatët, e drejta penale ndërkombëtare dhe e drejta ndërkombëtare e të drejtave të njeriut: Konkluzione](#), UNHCR, viti 2011.

Mbrojtja e refugjatëve: Çfarë mund të bëjnë parlamentarët

Deputetët mund të luajnë një rol thelbësor në sigurimin e mbrojtjes së refugjatëve në ligj dhe praktikë. Hapat e mëposhtëm janë të rëndësishëm:

Përfshirja e parimit të moskthimit

- Parimi i *moskthimit* duhet të përfshihet në legjislacionin përkatës kombëtar. Për të arritur këtë, ligjet për kontrollin e kufirit dhe hyrjen e të huajve duhet të bëjnë dallimin midis njerëzve që kërkojnë azil ose kanë nevojë për lloje të tjera të mbrojtjes ndërkombëtare dhe atyre që duan të hyjnë në vend për arsye të tjera. (shih dhe Kapitulli 4.2.)
- Azilkërkesit duhet të kenë qasje në një procedurë të drejtë dhe efikase në të cilën të paraqesin kërkesën e tyre për mbrojtje. Veprime të tilla janë thelbësore që Shtetet të jenë në gjendje të përmbushin detyrimin e tyre për të mos u kthyer. (shih dhe Kapitulli 7.)

Aderimi në marrëveshjet ndërkombëtare

- Qeveria duhet të inkurajohet të aderojë në Konventën e vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967, nëse nuk e ka bërë tashmë atë. (shih dhe Kapitulli 3.2.)
- Qeveria gjithashtu duhet të inkurajohet të aderojë në instrumentet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut në lidhje me mbrojtjen e refugjatëve, veçanërisht Konventën kundër Torturës dhe Konventën për të Drejtat e Fëmijëve, si dhe traktatet ndërkombëtare të së drejtës humanitare. Nëse ajo nuk e ka bërë tashmë këtë.
- Në nivelin rajonal, parlamentet në vendet afrikane që nuk janë aderuar ende në Konventën e OAU-së së vitit 1969 duhet të konsiderojnë aderimin. Traktatet rajonale të të drejtave të njeriut në Afrikë, Evropë dhe Amerikë gjithashtu përmbajnë standarde të rëndësishme për mbrojtjen e refugjatëve. Vendet në ato rajone duhet të marrin në konsideratë përdorimin e këtyre instrumenteve nëse nuk e kanë bërë tashmë atë.

Rishikimi i rezervave të deklaruara dhe interpretimet kufizuese

- Nëse Shtetet kanë deklaruar rezerva për Konventën e vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967,

nevoja e mëtejshme për ato rezerva duhet të rishikohet dhe e njëjta gjë vlen për çdo interpretim kufizues të këtyre instrumenteve që përmbahet në legjislacionin kombëtar në mënyrë që të hiqen ato kufizime.

- Deputetët mund ti bëjnë pyetje qeverisë në lidhje me rezervat e deklaruara për traktatet ose të kërkojnë një rishikim të politikave ose ligjeve në komisionet parlamentare, dhe madje të paraqesin propozim-ligjet e tyre për këtë çështje.

Zbatimi i standardeve ndërkombëtare në krijimin e sistemeve shtetërore të azilit

- Në zhvillimin e sistemeve kombëtare për mbrojtje të refugjatëve, parlamentarët dhe zyrtarët qeveritarë mund të marrin frymëzim nga një korpus i rëndësishëm i standardeve ndërkombëtare, përfshirë këtu përfundimet e Komitetit Ekzekutiv të UNHCR-së dhe udhëzimet e UNHCR-së, si dhe marrëveshjet ndërkombëtare dhe rajonale.
- Miratimi i legjislacionit për refugjatët bazuar në standardet ndërkombëtare është thelbësor për forcimin e sistemeve të azilit, duke e bërë mbrojtjen më efektive, duke harmonizuar mbrojtjen e ofruar në vende të ndryshme dhe duke hedhur bazat për zgjidhje për refugjatët. Standardet ligjore ndërkombëtare janë veçanërisht të dobishme në hartimin e ligjeve dhe politikave për çështje që nuk janë rregulluar në Konventën e vitit 1951, siç janë procedurat e përcaktimit të statusit të refugjatit. (Kapitulli 3 - për krijimin e sistemeve shtetërore të azilit, si dhe Kapitujt 6 dhe 7 - për procedurat e azilit.)

Zgjerimi i kriteve për dhënien e statusit të refugjatit

- Parlamentet mund të marrin në konsideratë futjen e një përkufizimi më të gjerë të një refugjati në ligjin kombëtar, siç është përkufizimi që përmbahet në Konventën e OAU-së të vitit 1969 dhe në Deklaratën e Kartagenës.
- Parlamentarët inkurajohen të përpiqen të sigurojnë që personat që ndoshta nuk janë refugjatë, por që megjithatë kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare do të marrin një formë të mbrojtjes plotësuese. (shih dhe Kapitulli 6.7.)

1.5 Burime të tjera të ligjit dhe udhëzime

Rezolutat dhe deklaratat e Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së

Çdo vit, Asambleja e Përgjithshme shqyrton raportin mbi punën e UNHCR-së dhe miraton një rezolutë mbi këtë temë. Parlamenti ka miratuar gjithashtu një numër rezolutash mbi aspektet specifike të mbrojtjes së refugjatëve, të tilla si ato për refugjatët e mitur të pashoqëruar, të drejtat e njeriut dhe eksodet masive, dhe situatën në vendet specifike që marrin flukse të mëdha refugjatësh.

Në shtator të vitit 2016 Asambleja e Përgjithshme miratoi [Deklaratën e Nju Jorkut mbi Refugjatët dhe Migrantët](#) dhe nisi negociatat ndërqeveritare për të arritur një "konsensus global për migracionin e sigurt, të rregullt dhe të ligjshëm". Ashtu si Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut e miratuar në 1948, Deklarata e Nju Jorkut është një dokument politik. Ajo i vendos refugjatët në qendër të vëmendjes politike dhe inkurajon një qasje të gjerë për mbrojtjen e refugjatëve, me përfshirjen e gjithë shoqërisë.

Konkluzione të Komitetit Ekzekutiv të UNHCR-së

Komiteti Ekzekutiv (shpesh i njohur si Excom) është organi drejtues i UNHCR-së (shih gjithashtu Kapitullin 2.4). Takohet në seanca plenare një herë në vit, ku diskutohet puna e UNHCR-së dhe vendimet merren me konsensus. Këto përfundime janë rezultat i konsensusit të pothuajse 100 vendeve për shumë dekada dhe janë një pjesë thelbësore e kornizës ndërkombëtare për mbrojtjen e refugjatëve.

Qeveritë, ministrinë dhe parlamentarët shpesh këshillohen me Komitetin Ekzekutiv për hartimin e ligjeve dhe politikave. Përveç kësaj, gjykatat nacionale dhe rajonale shpesh i referohen dhe mbështeten në to si instrumente "të buta legjislativë" që janë bindëse, madje edhe si burime autoritare për çështjet e politikave dhe praktikën dhe interpretimin e ligjit.

Prandaj, konkluzionet e Komitetit Ekzekutiv përfaqësojnë pikëpamje kolektive ndërkombëtare, si dhe ekspertizë ligjore, mbi çështjet e refugjatëve. Ato ndihmojnë për të arritur një kuptim të përafuar të akteve ligjore dhe për të vendosur standarde në shumë fusha të mbrojtjes së refugjatëve dhe janë një nga mënyrat për të zhvilluar më tej regjimin e mbrojtjes ndërkombëtare.

Udhëzimet e UNHCR-së

UNHCR-ja lëshon udhëzime mbi ligjin ndërkombëtar të refugjatëve. Një nga udhëzimet më autoritare është [Doracaku i Procedurave dhe Kriteret për Përcaktimin e Statusit të Refugjatit](#) (1979, ribotuar në vitin 2011). Shumë autoritete kombëtare të azilit e përdorin këtë Doracak në vendimmarrje dhe shpesh citohet nga gjykatat në të gjithë botën.

UNHCR-ja gjithashtu lëshon [Udhëzime për Mbrojtjen Ndërkombëtare](#) si shtesë e Doracakut. Këto udhëzime ofrojnë udhëzime më të hollësishme dhe më të azhurnuara për interpretimin e dispozitave të Konventës së vitit 1951/Protokolit të vitit 1967, si dhe për çështje të tjera të mbrojtjes ndërkombëtare. Ata mund të ndihmojnë parlamentarët që e rishikojnë legjislationin kombëtar ose praktikat kombëtare.

- ▶ [Udhëzimet ligjore dhe të politikave nga UNHCR-ja janë në dispozicion në Doracakun për Ruajtje të UNHCR-së.](#)

Kapitulli 2

Rolet dhe përgjegjësitë për mbrojtjen e refugjatëve

© UNHCR/Achilleas Zavallis

2.1 Hyrje

Të dy palët, Shtetet dhe UNHCR-ja kanë një rol për të luajtur në mbrojtjen e refugjatëve. Për Shtetet, mbrojtja e refugjatëve është një përgjegjësi individuale dhe kolektive. Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së thekson se "respektimi i të drejtave të njeriut dhe parimeve humanitare është përgjegjësi e të gjithë anëtarëve të bashkësisë ndërkombëtare" [[Konkluzioni nr. 100 \(LV\)](#), 2004]. [Deklarata e Nju Jorkut mbi Refugjatët dhe Migrantët](#), e miratuar nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së në vitin 2016, konfirmon se përgjigja ndaj flukseve të mëdha të refugjatëve është një "përgjegjësi e përbashkët" e Shteteve.

UNHCR-ja është e përkushtuar të sigurojë mbrojtje ndërkombëtare për refugjatët dhe të kërkojë zgjidhje për problemet e refugjatëve. Ajo mund të përbushë detyrimin e saj vetëm në bashkëpunim me Shtetet.

Në këtë kapitull do të shqyrtohen:

- rolet dhe përgjegjësitë e Shteteve në mbrojtjen e refugjatëve;
- detyrimet e Shteteve ndaj kategorive të caktuara të refugjatëve dhe azilkerkuesve,
- siç janë fëmijët, gratë dhe vajzat dhe personat me aftësi të kufizuara; dhe
- mandatin e UNHCR-së, duke përfshirë rolin e tij mbikëqyrës, menaxhimin, financimin dhe partneritetet me agjencitë e OKB-së dhe entitetet e tjera.

2.2 Rolet dhe përgjegjësitë e Shteteve

Përgjegjësia e Shteteve fillon me adresimin e shkaqeve të zhvendosjes së detyruar. Forcimi i sundimit të ligjit dhe garantimi i sigurisë, drejtësisë dhe mundësive të barabarta të qytetarëve janë thelbësore për t'i dhënë fund cikleve të dhunës, abuzimit dhe diskriminimit që mund të çojnë në zhvendosje.

Me aderimin në Konventën e vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967, Shtetet bien dakord të mbrojnë refugjatët në territorin e tyre dhe nën juridiksionin e tyre, në përputhje me dispozitat e këtyre instrumenteve. Shtetet gjithashtu bien dakord të sigurojnë të drejtat përkatëse për refugjatët në përputhje me detyrimet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut. Edhe Shtetet që nuk kanë aderuar në Konventë ose Protokol janë të detyruara nga parimi i *moskthimit*, e cila konsiderohet si një normë e së drejtës zakonore ndërkombëtare dhe si e tillë është e detyrueshme për të gjitha Shtetet.

Autoritetet e ndryshme në vend, përkatësisht ekzekutivi, legjislativi dhe gjyqësori, kanë role dhe përgjegjësi plotësuese në krijimin dhe mirëmbajtjen e sistemeve kombëtare të azilit bazuar në sundimin e së drejtës dhe në sigurimin e mbrojtjes dhe zgjidhjeve të qëndrueshme për refugjatët. Këto përgjegjësi nuk janë të kufizuara në qeverinë qendrore; autoritetet rajonale dhe lokale gjithashtu luajnë një rol të rëndësishëm.

Rëndësia e bashkëpunimit dhe solidaritetit ndërkombëtar

“...Regjimi i mbrojtjes së refugjatëve forcohet përmes bashkëpunimit të përkushtuar ndërkombëtar në frymën e solidaritetit dhe përgjegjësisë dhe ndarjes së barrës midis Shteteve.”

[Përfundimi i Komitetit Ekzekutiv nr. 100 (LV), 2004]

Bashkëpunimi ndërkombëtar është veçanërisht i rëndësishëm kur vendeve, veçanërisht vendeve në zhvillim, u kërkohet të pranojnë një numër të madh refugjatësh për një periudhë të gjatë kohore, për të cilën ata nuk kanë gjithmonë burime të mjaftueshme. Fluksi masiv i refugjatëve dhe qëndrimi i tyre i gjatë është një barrë e madhe për vendet nikoqire. Vendet e tjera mund të japin një kontribut të rëndësishëm përmes ndihmës financiare dhe teknike dhe duke marrë pjesë në programet e zhvendosjes së refugjatëve.

“Komiteti Ekzekutiv ... u bën thirrje Shteteve dhe aktorëve të tjerë të rëndësishëm, në frymën e solidaritetit ndërkombëtar dhe ndarjes së barrës, të angazhohen për bashkëpunim dhe veprim gjithëpërfshirës, shumëpalësh dhe multisektorial për të adresuar shkaqet themelore të krizave të gjata të refugjatëve, me “sigurimin që njerëzit të mos detyrohen të largohen fare nga vendet e tyre të prejardhjes dhe të kërkojnë siguri diku tjetër dhe që krizat afatgjata të refugjatëve të zgjidhen, me respekt të plotë për të drejtat e të prekurve.”

Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, [Konkluzioni nr. 112 \(LXVII\) për bashkëpunimin ndërkombëtar nga pikëpamja e mbrojtjes dhe zgjidhjeve](#), 2016

Roli i organeve ekzekutive dhe organeve drejtuese

Sistemi kombëtar për azil është i nevojshëm për të krijuar një kornizë për mbrojtjen e refugjatëve. Kjo kërkon një vendim nga autoritetet kompetente kombëtare dhe angazhim politik, mundësisht në nivelin më të lartë. Ministritë përkatëse dhe personeli i tyre duhet të përfshihen plotësisht. Në varësi të kompetencave të tyre specifike, ata duhet:

- të kuptojnë konceptet kryesore dhe parimet ligjore;
- të jenë në gjendje të mbledhin dhe analizojnë të dhëna përkatëse;
- rishikojnë legjislacionin ekzistues kombëtar që është i zbatueshëm ose i rëndësishëm;
- të vendosin se cilat masa të reja legjislative ose politike janë të nevojshme;
- të vendosin se cilat institucione duhet të themelohen;
- të vendosin nëse do të kërkojnë ndihmë teknike nga bashkësia ndërkombëtare në krijimin e një kornize për mbrojtjen e refugjatëve;
- të sigurojnë zbatimin e masave të miratuara; dhe
- monitorojnë zbatimin për të siguruar efektivitetin dhe drejtësinë e masave të ndërmarra

Parlamentet kombëtare

Parlamentet kombëtare luajnë një rol qendror në miratimin dhe mirëmbajtjen e një kornize ligjore kombëtare për mbrojtjen e refugjatëve. Parlamentarët janë përgjegjës për rishikimin e politikave dhe hartimin dhe miratimin e legjislacionit që është në përputhje me standardet ndërkombëtare. Ata gjithashtu miratojnë fondet për organet qeveritare dhe mund të ndihmojnë në inkurajimin e qytetarëve për t'iu përgjigjur pozitivisht refugjatëve.

Në vendet që nuk kanë aderuar ende në Konventën e vitit 1951 ose Protokoli i vitit 1967, parlamentarët mund të inkurajojnë dhe mbështesin aderimin. **Unioni Ndërparlamentar** ka pohuar vazhdimisht se Konventa e vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967 janë elemente qendrore në garantimin e mbrojtjes së refugjatëve dhe u bën thirrje Shteteve që nuk janë aderuar ende në këto instrumente për ta bërë këtë.

Roli thelbësor i parlamentarëve

- Parlamentarët formojnë opinionin publik dhe mund të promovojnë respektimin e refugjatëve midis votuesve të tyre dhe të nxisin një debat të ekuilibruar të bazuar në fakte mbi çështjet e refugjatëve.
- Parlamentarët vendosin për alokimin e fondeve buxhetore dhe mund të garantojnë fonde të përshtatshme dhe me kosto efektive për sistemet kombëtare të mbrojtjes së refugjatëve dhe UNHCR-së, një agjenci ndërkombëtare me një mandat për të mbrojtur refugjatët dhe për të promovuar zgjidhje të qëndrueshme për problemet e tyre.
- Parlamentarët mund të inkurajojnë pranimin në Konventën e vitit 1951. dhe Protokollin i vitit 1967, si dhe marrëveshje të tjera përkatëse ndërkombëtare dhe rajonale. Ata mund të hartojnë dhe miratojnë legjislacionin kombëtar, të promovojnë sisteme kombëtare të azilit që përputhen me standardet ndërkombëtare dhe të mbikëqyrin zbatimin.

Parlamentet rajonale

Parlamentet rajonale janë gjithashtu të përfshira në mbrojtjen e refugjatëve. Në Evropë, për shembull, Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës dhe Parlamenti Evropian (legjislatura e zgjedhur drejtpërdrejtë e Bashkimit Evropian) janë aktive në çështjet e refugjatëve dhe janë anëtarë të asociuar të Bashkimit Ndërparlamentar.

- Asambleja Parlamentare hartoi udhëzime për një numër çështjesh në lidhje me mbrojtjen e refugjatëve, të tilla si alternativat ndaj ndalimit, menaxhimi i flukseve të përziera të migrimit, trajtimi i intolerancës, e drejta e azilkërkuesve për të punuar dhe standardet që duhen zbatuar në kontekstin e masave të kthimit. Asambleja Parlamentare gjithashtu monitoron dhe raporton mbi situatën e azilkërkuesve dhe refugjatëve në 47 Shtete anëtare të Këshillit të Evropës.
- Parlamenti Evropian është i përfshirë në përgatitjen dhe miratimin e akteve ligjore të Bashkimit Evropian, të harmonizuara si pjesë e sistemit të vetëm evropian të azilit. Përveç rolit legjislativ, disa komisione parlamentare, në veçanti Komisioni për Liritë Civile, Drejtësinë dhe Punët e Brendshme, janë të përfshirë në një gamë të gjerë të çështjeve të tjera të refugjatëve.

“Ne e pranojmë që duhet bërë më shumë për të adresuar gjendjen e refugjatëve, të të kthyerve, personave të zhvendosur brenda dhe personave pa shtetësi. Ne jemi të përkushtuar të bëjmë gjithçka që mundemi, si Anëtarë të Parlamentit. (...) Ne marrim përsipër të ritim zbatimin e këtyre instrumenteve [Konventa e vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967].”

[Unioni Ndërparlamentar, Deklarata për 60 vjetorin e miratimit të Konventës së vitit 1951, 2011.](#)

Gjyqësori

Në nivelin kombëtar, gjyqtarët duhet të luajnë një rol thelbësor në mbrojtjen e refugjatëve. Vendimet e tyre kontribuojnë në zbatimin e qëndrueshëm dhe korrekt të standardeve përkatëse dhe mund të ndihmojnë në tejkalimin e boshllëqeve në mbrojtje në kushtet kur proceset politike, administrative dhe legjislative janë të dobëta.

Gjykatat dhe organet rajonale gjithashtu mbështesin interpretimin dhe zbatimin e standardeve ligjore për mbrojtjen e azilkërkuesve dhe refugjatëve, veçanërisht në Evropë dhe Amerikën Latine. Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut, Gjykata Evropiane e Drejtësisë dhe Komisioni Ndër-Amerikan, si dhe Gjykata e të Drejtave të Njeriut janë shembuj të gjykatave rajonale që kanë vendosur mbi interpretimin e instrumenteve rajonale për mbrojtjen e azilkërkuesve dhe refugjatëve.

Për më tepër, **Shoqata Ndërkombëtare e Gjyqtarëve të Drejtësisë për Refugjatët** (IARLJ) ndihmon në arritjen e një qëndrimi të përbashkët me gjyqësorin për detyrimet e Konventës së vitit 1951 dhe instrumente të tjerë përkatës. Ajo përfaqëson një forum për shkëmbimin e informacionit, ndarjen e praktikave më të mira dhe zhvillimin e qasjeve të qëndrueshme për interpretimin dhe zbatimin e ligjit për refugjatët. IARLJ inkurajon përdorimin e çështjeve gjyqësore për të vendosur mbi të drejtat e azilkërkuesve dhe refugjatëve dhe ndihmon për të zhvilluar një kuptim të pavarësisë së gjykatave në kontekstin e të drejtave të refugjatëve, veçanërisht në demokracitë e reja dhe vendet në zhvillim.

Organet kombëtare të të drejtave të njeriut dhe Ombudsmenët

Institucionet Kombëtare të të Drejtave të Njeriut (NHRI) ekzistojnë në më shumë se 100 vende. Ata veprojnë të pavarur nga autoritetet shtetërore dhe japin një kontribut të rëndësishëm në mbrojtjen dhe monitorimin e respektimit të të drejtave të azilkërkuesve dhe refugjatëve. NHRI-të mund të jenë komisione për të drejtat e njeriut ose Ombudsmenë.

Përveç NHRI-të me një mandat të përgjithshëm për mbrojtjen e të drejtave të njeriut, në disa vende ka komisione ose ombudsmenë me një mandat më të specializuar, të cilat janë veçanërisht të rëndësishme për azilkërkuesit dhe refugjatët. Këto janë NHRI-të që punojnë në fusha të tilla si diskriminimi ose heqja e lirisë, ose të drejtat e pakicave, fëmijëve dhe grave, ose personave me aftësi të kufizuara.

NHRI-të shqyrtojnë ankesat dhe përipiqen t'i zgjidhin ato, zakonisht përmes referimeve ose ndërmjetësimit. Ata gjithashtu mund të identifikojnë dhe punojnë për të korrigjuar problemet sistemike që shkaktojnë shkelje të të drejtave të njeriut, përfshirë të drejtat e azilkërkuesve dhe refugjatëve.

- ▶ OHCHR dhe NHRI <http://www.ohchr.org/EN/Countries/NHRI/Pages/NHRIMain.aspx>
- ▶ [Parimet e Beogradit mbi marrëdhëniet midis institucioneve kombëtare të të drejtave të njeriut dhe parlamenteve, Këshilli i OKB-së për të Drejtat e Njeriut, 2012](#)

2.3 Detyrimet ndaj kategorive të caktuara të refugjatëve

Shtetet kanë detyrime ndaj azilkërkuesve dhe ndaj refugjatëve në përgjithësi. Ata kanë detyrime shtesë ndaj azilkërkuesve dhe refugjatëve të caktuar për shkak të moshës, gjinisë, aftësisë së kufizuar dhe / ose faktorëve të tjerë. Nismat për të siguruar mbrojtje për refugjatët dhe azilkërkuesit duhet të marrin parasysh plotësisht larminë e kësaj popullsie.

Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së konfirmon se azilkërkues dhe refugjatë të caktuar janë në rrezik të veçantë. Në bazë të standardeve ndërkombëtare të të drejtave të njeriut, Komiteti miratoi tre konkluzione që përcaktojnë kornizën për një qasje gjithëpërfshirëse ndaj nevojave të kategorive të mëposhtme, të cilat gjithashtu mund të përkohjnë:

- fëmijët;
- gra dhe vajza;
- personat me aftësi të kufizuara; dhe
- njerëz të tjerë me nevoja specifike.

Detyrimet ndaj fëmijëve në rrezik

Konkluzioni i Komitetit Ekzekutiv nr. 107 siguron bazën për mbrojtjen e fëmijëve dhe thekson rëndësinë e një qasjeje sistematike për njohjen e fëmijëve në rrezik. Rekomandon masa për parandalimin dhe përgjigjen ndaj situatave me rrezik të lartë dhe për të gjetur zgjidhje për fëmijët e prekur. Masat përfshijnë:

- të vendosë dhe zbatojë procedurat për përcaktimin e interesit më të mirë të fëmijëve;
- për të siguruar që fëmijët mund të gëzojnë të drejtat e tyre pa diskriminim;
- të zhvillojë sisteme të ndjeshme ndaj azilit për çështjet e fëmijëve dhe gjinisë;
- të sigurojë regjistrimin dhe dokumentimin e lindjes së të gjithë fëmijëve;
- të vendosen procedura që parandalojnë ndarjen e fëmijëve nga familjet e tyre dhe të mundësojnë gjetjen dhe ribashkimin e familjeve që janë ndarë;
- të sigurojë dhe monitorojë strehimin dhe kujdesin alternativ për fëmijët e pashoqëruar dhe të ndarë;
- të sigurojë një mjedis të sigurt për fëmijët; dhe
- të mbështesë zgjidhje të qëndrueshme për fëmijët.

Detyrimet ndaj grave dhe vajzave në rrezik

Përfundimi i Komitetit Ekzekutiv të UNHCR-së nr. 105 mbi gratë dhe vajzat në rrezik thekson sfidat komplekse që lidhen me mbrojtjen e grave dhe vajzave të zhvendosura. Konkluzioni propozon masa për njohjen e grave dhe vajzave në rrezik, zbutjen e rreziqeve dhe zhvillimin e qasjeve dhe zgjidhjeve individuale. Disponueshmëria e të dhënave të ndara sipas gjinisë dhe moshës është e rëndësishme në të gjitha këto procese, siç është sigurimi i dokumenteve personale për refugjatët, vajzat e pashoqëruara dhe për vajzat e ndara.

Strategjitë e rekomanduara të **identifikimit** përfshijnë regjistrimin në kohë, individual dhe të vazhdueshëm të refugjatëve, përfshirë regjistrimin e lindjeve, martesave dhe divorceve; bashkëpunim me komunitetin për njohjen e problemeve në mbrojtjen dhe monitorimin e qasjes në shërbimet, si dhe në shfrytëzimin e tyre nga gratë dhe vajzat.

Për të zbutur rreziqet është i nevojshëm **krijimi dhe forcimi i mjediseve të sigurta** për refugjatët. Kjo përfshin përpjekjet për të ruajtur karakterin civil dhe humanitar të azilit, parandalimin e dhunës me bazë gjinore (SGBV), mbrojtjen e viktimave dhe sjelljen e shkaktarëve të dhunës ndaj grave dhe vajzave para drejtësisë dhe forcimin e kapaciteteve për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve në komunitetet e zhvendosura.

Masat për të **fuqizuar** gratë dhe vajzat e zhvendosura përfshijnë promovimin e lidershit midis grave dhe forcimin e kapaciteteve të grave dhe vajzave, duke përfshirë sigurimin e qasjes në arsim cilësor, qasje të sigurt në ushqim, mjete për jetesë, liri të lëvizjes dhe pavarësi ekonomike.

Aktivitetet e rekomanduara **për qasjet dhe zgjidhjet individuale** përfshijnë krijimin e mekanizmave për identifikimin e grave dhe vajzave individuale në rrezik, identifikimin dhe zbatimin e përgjigjeve emergjente dhe zgjidhje të mëtejshme; monitorimin e iniciativave të ndërmarra; duke ndihmuar gratë dhe vajzat në rrezik për të fituar akses në drejtësi; duke zgjeruar mundësitë për gratë dhe vajzat në rrezik për t'u vendosur në vendet e treta dhe duke siguruar që mbështetja do të jetë në dispozicion të tyre, të tilla si kujdesi shëndetësor dhe kujdesi psikologjik, qoftë në kontekstin e integritetit lokal, kthimin në vendin e prejardhjes, vendosja në programe të vendeve të treta ose programe të tjera humanitare.

Fëmijët

Më shumë se gjysma e refugjatëve në botë janë fëmijë. Në disa kriza refugjatësh përqindja e fëmijëve është edhe më e lartë. Për shkak të moshës, statusit shoqëror dhe zhvillimit fizik dhe mendor, fëmijët janë edhe më të prekshëm sesa të rriturit nga zhvendosja e detyruar.

Me këtë në mendje, në vitin 2007 Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së miratoi [Konkluzionin nr. 107 për fëmijët në rrezik](#). Ky përfundim ofron udhëzime shumë të hollësishme operacionale për mbrojtjen e fëmijëve në rrezik të shtuar.

- ▶ [Konkluzioni nr. 107 \(LVIII\) për fëmijët në rrezik](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 2007
- ▶ [Konkluzioni nr. 113 \(LXVII\) për Rininë](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 2016

Gratë dhe vajzat

Gratë dhe vajzat që kërkojnë azil dhe statusin e refugjatit shpesh janë në rrezik të veçantë për shkak të gjinisë, statusit kulturor dhe socio-ekonomik dhe statusit të tyre ligjor. Kjo do të thotë se ato mund të kenë edhe më pak mundësi sesa burrat dhe djemtë të gëzojnë të drejtat e tyre. Prandaj, mund të nevojiten aktivitete të synuara për të mirën e grave dhe vajzave për të garantuar një nivel të barabartë të mbrojtjes dhe ndihmës ashtu si për burrat dhe djemtë.

Me këtë në mendje, në vitin 2006 Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së miratoi [Konkluzionin nr. 105 për gratë dhe vajzat në rrezik](#).

“ Asambleja e Përgjithshme e OKB-së: Konfirmon që Shtetet kanë një detyrim të marrin masat e duhura për të parandaluar dhe shtypur të gjitha format e dhunës ndaj grave dhe vajzave, për të ofruar mbrojtje për viktimat dhe për të ndjekur penalisht dhe ndëshkuar autorët e dhunës ndaj grave dhe vajzave, dhe se dështimi për të përmbushur këtë detyrim shkel ose pengon ose pamundëson gëzimin e të drejtave të tyre njerëzore dhe lirive themelore. ”

Rezoluta 69/151 e UNGA, Monitorimi i Përmbushjes së Konkluzioneve të Konferencës së Katërt Botërore për Gratë dhe Zbatimin e plotë të Deklaratës dhe Platformës së Veprimit të Pekinit, si dhe rezultatet e Sesionit të 23-të të Posaçëm të Asamblesë së Përgjithshme, 2014.

- ▶ [Konkluzioni nr. 105 \(LVII\) për Gratë dhe Vajzat në Rrezik](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 2006.
- ▶ [Doracak i UNHCR-së për Mbrojtjen e Grave dhe Vajzave](#), UNHCR, 2008.
- ▶ [Rekomandimi i përgjithshëm nr. 32 mbi dimensionet gjinore të statusit të refugjatit, azilit, shtetësisë dhe pashtetësisë së grave](#), Komiteti i OKB-së për Eliminimin e Diskriminimit ndaj Grave (CEDAW), 2014.

Histori refugjate:

Fuqizimi i grave refugjate në Mauritan

Budiaki, 32 vjeç, i ndihmon studentët të lidhen me familjet e tyre në internet gjatë një prej trajnimeve themelore të aftësive kompjuterike që ajo zhvillon në Qendrën për Gratë Refugjate Urbane në Nouakchott, Mauritan.

Me prejardhje nga Republika Demokratike e Kongos, Budiaki është zhvendosur nga konflikti disa herë në jetën e saj. "Isha në shkollë kur [një grup burrash të armatosur] erdhi," kujton ajo. "Unë u ktheva në shtëpinë e xhaxhait tim, por pashë që ushtarët kishin marrë tashmë shtëpinë".

Sot ajo është një trajnere e kualifikuar, e cila mban trajnime tre herë në javë dhe është një avokate refugjatësh për Nouakchott.

"Unë e di se si është kur nuk e dini se ku janë të afërmit tuaj dhe sa e rëndësishme është të komunikoni me ta," shpjegon ajo. "Kjo është arsyeja pse unë vendosa të jem një trainer i IT dhe t'i ndihmoj njerëzit të gjejnë familjet."

[Fuqizimi i Grave Refugjate: Me rastin e Ditës Ndërkombëtare të Gruas, UNHCR bën homazhe për forcën dhe qëndrueshmërinë e grave të zhvendosura në tërë botën, UNHCR, 2016.](#)

Refugjatë me aftësi të kufizuara

Nevojat specifike të refugjatëve me aftësi të kufizuara shpesh neglizhohen, veçanërisht në fazat e hershme të krizave humanitare. Personat me aftësi të kufizuara mund të jenë të ekspozuar ndaj diskriminimit, shfrytëzimit dhe dhunës gjinore (SGBV). Ata mund të përjashtohen nga shërbimet mbështetëse ose të kenë probleme në qasjen në ato shërbime. Fëmijët me aftësi të kufizuara mund të përjashtohen nga arsimit, si fëmijët edhe të moshuarit me aftësi të kufizuara përballen me një rrezik më të lartë abuzimi, neglizhence, braktisjeje, shfrytëzimi, probleme shëndetësore dhe ndarje familjare.

[Përfundimi i Komitetit Ekzekutiv nr. 110 për refugjatët me aftësi të kufizuara](#), miratuar në vitin 2010, adreson këto sfida në mënyrë më të detajuar.

- ▶ [Konkluzioni nr. 110 \(LXI\) për refugjatët me aftësi të kufizuara dhe personat e tjerë me aftësi të kufizuara që marrin mbrojtje dhe ndihmë nga UNHCR-ja, Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 2010.](#)
- ▶ [Puna me persona të zhvendosur me aftësi të kufizuara, UNHCR, 2011.](#)

Njerëz të tjerë me nevoja specifike

Ka azilkërkues dhe refugjatë të tjerë që mund të kenë nevojë për qasje të synuar për shkak të nevojave të tyre specifike. Këta mund të jenë të moshuarit, të mbijetuarit e torturave ose SGBV; persona të traumatizuar; viktimat të tregtimit me qenie njerëzore; njerëz që janë lezbike, homoseksuale, biseksuale, transgjimore ose ndërseksuale (LGBTI) dhe anëtarë të pakicave kombëtare, etnike, fetare ose gjuhësore, në një popullsi ose situatë të veçantë.

- ▶ [Puna me anëtarët e zhvendosur me dhunë të pakicave kombëtare ose etnike, fetare dhe gjuhësore dhe popujve indigjenë, UNHCR, 2011.](#)
- ▶ [Puna me personat e zhvendosur me dhunë të cilët janë lezbike, homoseksuale, biseksuale, transeksuale dhe ndërseksuale \(LGBTI\), UNHCR, 2011.](#)

- ▶ [Mbrotjtja e personave me orientime të ndryshme seksuale dhe identitete gjinore](#), UNHCR, 2015.
- ▶ [Puna me burra dhe djem të zhvendosur me dhunë dhe kanë përjetuar dhunë seksuale dhe në bazë gjinore](#), UNHCR 2012.
- ▶ [Puna me persona të moshuar të zhvendosur me dhunë](#), UNHCR, 2013.

2.4 Roli i UNHCR-së

Fillimet dhe mandati i UNHCR-së

UNHCR është një organ ndihmës i Asamblesë së Përgjithshme të Kombeve të Bashkuara. Është themeluar më 1 janar 1951 të sigurojë mbrojtje ndërkombëtare për refugjatët dhe të punojë me qeveritë për të gjetur zgjidhje për problemet e tyre. Ashtu si madhësia dhe kompleksiteti i zhvendosjes u rrit si një problem, kështu u rrit UNHCR-ja dhe u ndryshua për të përmbushur sfidat.

Baza ligjore për punën e UNHCR-së sigurohet nga [Statuti](#). Aty thuhet se puna e UNHCR-së është plotësisht jopolitike, humanitare dhe shoqërore. Statuti u miratua nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së në vitin 1950 dhe përcakton detyrat e Komisarit të Lartë. Këto përfshijnë inkurajimin e Shteteve për të nënshkruar dhe ratifikuar konventat ndërkombëtare për mbrojtjen e refugjatëve (të tilla si Konventa e vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967), si dhe zbatimin e masave, përfshirë masat e propozuara nga shtetet, për të përmirësuar situatën e refugjatëve dhe uljen e numrit të tyre. Statuti gjithashtu autorizon UNHCR-në të inkurajojë vendet të pranojnë refugjatë në territorin e tyre dhe të mbledh informacion nga qeveritë për numrin dhe statusin e refugjatëve, si dhe ligjet dhe rregulloret e vendeve që prekin refugjatët.

Detyrimet ndaj personave me aftësi të kufizuara

Konkluzioni nr. 110 i Komitetit Ekzekutiv të UNHCR-së për Refugjatët me Aftësi të Kufizuara u bën thirrje Shteteve dhe UNHCR-së, në bashkëpunim me partnerët përkatës, të ndihmojnë dhe mbrojnë refugjatët me aftësi të kufizuara nga të gjitha format e diskriminimit dhe t'u ofrojnë atyre mbështetje të qëndrueshme dhe të përshtatshme për të arritur nevojat e tyre.

Masat e rekomanduara përfshijnë:

- të sigurojë identifikimin dhe regjistrimin e shpejtë dhe sistematik të refugjatëve me aftësi të kufizuara për të vlerësuar nevojat e tyre për mbrojtje dhe ndihmë;
- për të mbuluar refugjatët me aftësi të kufizuara në politikat dhe programet përkatëse dhe për t'i siguruar atyre qasje në shërbime;
- për të informuar refugjatët me aftësi të kufizuara në lidhje me informacionin, procedurat, vendimet dhe politikat;
- t'u sigurojë fëmijëve dhe të rinjve me aftësi të kufizuara mundësinë e kujdesit, ndihmës dhe arsimit të duhur;
- për të siguruar përfshirjen e grave dhe vajzave me aftësi të kufizuara në programet e parandalimit dhe reagimin ndaj SGBV dhe formave të tjera të shfrytëzimit; dhe
- për të siguruar që refugjatët me aftësi të kufizuara të kenë mundësi të barabarta për zgjidhje të qëndrueshme dhe mbështetje adekuate.

Konkluzioni riafirmo rëndësinë e bashkëpunimit ndërkombëtar në përmirësimin e kushteve të jetesës së refugjatëve me aftësi të kufizuara, veçanërisht në vendet në zhvillim, përmes disponueshmërisë në kohë të fondeve të mjaftueshme dhe burimeve të tjera për punë dhe zhvillim humanitar.

Me kalimin e viteve, Asambleja e Përgjithshme e OKB-së dhe Këshilli Ekonomik dhe Social i OKB-së (ECOSOC) kanë zgjeruar mandatin e UNHCR për të përfshirë detyra dhe grupe që nuk mbulohen nga Statuti origjinal. Kjo zgjatje e mandatit vlen për refugjatët që janë kthyer vullnetarisht në shtëpi (të kthyerit), personat pa shtetësi dhe personat e zhvendosur brenda vendit. Prandaj, mandati i UNHCR-së sot është shumë më i gjerë sesa kur u themelua.

UNHCR-ja është rritur nga një agjenci e vogël, e specializuar në një organizatë me rreth 10,000 punonjës dhe zyra përfaqësuese në më shumë se 120 vende. Deri në vitin vitin 2003 mandati i saj duhej të rinovohej nga Asambleja e Përgjithshme çdo tre vjet. Në vitin 2003 Asambleja e Përgjithshme zgjati mandatin e UNHCR-së “deri sa të zgjidhet problemi i refugjatëve”.

- ▶ [Mandati i UNHCR-së për ndihmë ndaj refugjatëve dhe palëve të tjera të interesit, UNHCR, 2015.](#)
- ▶ [Informacion mbi mandatin e Komisarit të Lartë për Refugjatët dhe për Zyrën e tij UNHCR, 2013.](#)

Më shumë informacion mbi njerëzit pa shtetësi dhe IDP-të mund të gjenden në:

- ▶ [Shtetësia dhe pashtetësia, Doracak për Parlamentarët nr. 22, IPU dhe UNHCR, 2014](#)
- ▶ [Doracak për Mbrojtjen e Personave Pa Shtetësi, UNHCR, 2014.](#)
- ▶ [Zhvendosja e Brendshme: Përgjegjësia dhe Veprimi, Doracak për Parlamentarët nr. 20, IPU dhe UNHCR, 2013.](#)
- ▶ [Doracak për Mbrojtjen e Personave të Zhvendosur në brendësi, Cluster Global Protection, 2010.](#)

Roli i UNHCR-së në sigurimin e mbrojtjes dhe ndihmës për refugjatët

Mandati i UNHCR-së për të siguruar mbrojtje përfshin gjithashtu ndihmë materiale, e cila shpesh mund t'i mundësojë një vendi të pranojë refugjatë, pasi lehtëson barrën financiare. Mbrojtja efektive ligjore është thelbësore për refugjatët, por ata gjithashtu duhet të jenë në gjendje të plotësojnë nevojat e tyre themelore - akomodimin, ushqimin, ujin, kanalizimet, kujdesin shëndetësor dhe arsimin. Ndihma dhe mbrojtja forcojnë njëratjetrën.

Me kalimin e kohës, UNHCR-ja gjithnjë e më shumë e ka gjetur veten në një pozicion për të siguruar mbrojtje dhe ndihmë në vendet me konflikt të vazhdueshëm. Kjo prirje filloi në Ballkan dhe rajonin e Liqeneve të Mëdha të Afrikës në vitet 1990. Sot, UNHCR-ja është përfshirë në përgjigjen sistematike të OKB-së pothuajse të të gjitha krizave komplekse.

Puna humanitare efektive dhe në kohë është e mundur vetëm nëse punëtorët e ndihmesës mund të punojnë pa pengesa. Në situata konfliktuale ajo nxit të gjitha palët të respektojnë njerëzimin, paanësinë, neutralitetin dhe pavarësinë si parime humanitare. Fatkeqësisht, parimet humanitare shkelen në situata të panumërta. Kur këto parime nuk respektohen plotësisht, organizatat humanitare, përfshirë UNHCR, përballen me vendime të vështira në lidhje me nivelin e rrezikut që ata janë të gatshëm të ndërmarrin për të arritur tek njerëzit në nevojë.

UNHCR nëpër botë

Rreth 90% e stafit të UNHCR-së punojnë në terren. Së bashku me shumë partnerë, ata jetojnë dhe punojnë me refugjatët në disa nga vendet më të rrezikshme, të neglizhuara dhe më të largëta të botës. Detyrat e tyre përfshijnë sigurimin e mbrojtjes dhe ndihmës në kampet dhe vendbanimet e refugjatëve dhe në zonat urbane; reagimi ndaj krizës; lëvizja e refugjatëve përtej kufijve për të rritur sigurinë e tyre; duke siguruar që gratë refugjate të kenë një ndikim në shpërndarjen e ushqimit dhe shërbimeve sociale; ribashkimi i familjeve të ndara; vizitojnë pikat kufitare dhe qendrat e paraburgimit dhe këshillojnë qeveritë mbi projekt-ligjet, politikat dhe praktikat e azilit. Gjithnjë e më shumë personeli dhe partnerët e UNHCR-së veprojnë në zona të konfliktit të armatosur, ku qeveria ka pak ose aspak kontroll efektiv. Një prani ndërkombëtare në zona të pasigurta është në vetvete një mjet për të parandaluar abuzimin - por përfshin mbrojtje dhe mund të paraqesë një rrezik të madh për personelin.

UNHCR-ja gjithashtu ka zyra në kryeqytetet e shumë vendeve dhe rregullisht bashkëpunon me Ministrinë e ngarkuara me Punët e Jashtme dhe të Brendshme. Ndërsa mbrojtja e refugjatëve mbulon shumë fusha të kompetencës, UNHCR-ja shpesh bashkëpunon me organet e drejtësisë, imigracionin, të drejtat e njeriut, policinë dhe ushtrinë, arsimin dhe çështjet sociale, dhe me kryetarët e bashkive dhe autoritetet e tjera lokale. UNHCR-ja shërben gjithashtu si një burim për parlamentarët, duke dorëzuar parashpresa në komisionet parlamentare mbi çështjet e të drejtave të refugjatëve dhe është në dispozicion për të informuar parlamentarët për situata specifike të refugjatëve dhe çështje të tjera me interes.

Kush është refugjat dhe bën pjesë nën mandatin e UNHCR-së?

Mandati i UNHCR-së i përfshin refugjatët sipas përkufizimit të Statutit, në Konferencën e vitit 1951 dhe/ose në Protokolin e vitit 1967, dhe plotësimet e përkufizimit të përmbytura në instrumentet rajonale për mbrojtjen e refugjatëve. Me rezolutat e Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së dhe të ECOSOC, së bashku me praktikën shtetërore dhe të ligjit të traktateve, kompetenca e UNHCR-së në sferën e mbrojtjes ndërkombëtare është më tej e zgjeruar dhe i përfshin personat që gjenden jashtë territorit të vendit të shtetësisë ose të qëndrimit të zakonshëm dhe të cilat nuk mund ose nuk dëshirojnë të kthehen atje për shkak të kërcënimit serioz për jetën, integritetin fizik ose për lirinë që rrjedh nga dhuna joselektive ose ngjarje të tjera që seriozisht e çrregullojnë rendin publik.

Kush janë „persona të interesit“?

„Persona të interesit për UNHCR-në“ është term që i shënon të gjithë personat në emër të të cilëve UNHCR-ja ka autorizim për të vepruar. Persona të interesit për UNHCR-në janë:

- refugjatët;
- personat që kanë nevojë për një lloj tjetër të mbrojtjes ndërkombëtare;
- personat pa shtetësi;
- personat e zhvendosur në brendësi (IDP) në situata specifike; dhe
- personat e kthyer, pa marrë parasysh a janë ish refugjatë ose persona të zhvendosur në brendësi (IDP).

Si e kryen UNHCR rolin e tij mbikëqyrës?

Në mungesë të një mekanizmi specifik, të ngjashëm me instrumentet e tjerë të parashikuar të OKB-së për të drejtat e njeriut (shih gjithashtu Kapitullin 8), UNHCR-ja ka zhvilluar një numër mënyrash për të kryer rolin e saj mbikëqyrës. Kjo përfshin:

- sigurimin e ndihmës teknike dhe operacionale dhe shërbimeve, së bashku me partnerët;
- mbështetjen Shteteve në hartimin e ligjeve dhe politikave të azilit;
- inkurajimin dhe monitorimin e pajtueshmërisë me standardet ndërkombëtare;
- ndërhyrjet në qeveri dhe gjykata, në një mënyrë të përshtatshme;
- organizimi i konsultimeve dhe konferencave për të përmirësuar mirëkuptimin dhe konsensusin mbi sfidat e mbrojtjes, siç është Komisari i Lartë për Dialogun e Mbrojtjes, i mbajtur çdo vit që nga viti 2007;
- koordinimi i diskutimeve / negociatave për të përmirësuar përgjigjen dhe zgjidhjet në situata specifike të zhvendosjes;
- të punojë në përmirësimin e kapaciteteve të Shteteve për zbatimin e procedurave cilësore për përcaktimin e statusit të refugjatit;
- lëshimin e udhëzimeve për mbrojtjen ndërkombëtare dhe kualifikimin e shtetasve të vendeve specifike për statusin e refugjatit;
- sigurimi i informacionit dhe këshillave ligjore për palët e interesuara; dhe
- zhvillimin dhe asistimin në zbatimin e strategjive për zgjidhje gjithëpërfshirëse.

Menaxhimi i UNHCR-së

Asambleja e Përgjithshme e OKB-së zgjedh Komisararin e Lartë të OKB-së për Refugjatët me një propozim të Sekretarit të Përgjithshëm, zakonisht për një mandat prej pesë vjetësh. Komisari i Lartë i raporton Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së përmes ECOSOC dhe herë pas here raporton në Këshillin e Sigurimit të OKB-së. Organi drejtues i UNHCR-së është Komiteti Ekzekutiv i programit të Komisarit të Lartë (i njohur si ExCom). E themeluar nga ECOSOC në 1958, tani ka më shumë se 100 shtete anëtare. Detyrat e tij kryesore janë të miratojë buxhetin dhe programet e Komisarit të Lartë, të këshillojë Komisararin e Lartë në kryerjen e detyrave të tij në përputhje me statutin, dhe veçanërisht mbrojtjen dhe kontrollin ndërkombëtar mbi të gjitha aspektet financiare dhe administrative të punës së organizatës. Anëtarët e Komitetit Ekzekutiv zgjidhen nga ECOSOC. Komiteti Ekzekutiv mblidhet një herë në vit në seanca plenare njëjavore në tetor në Gjenevë. Midis këtyre sesioneve vjetore, takimet më të vogla të Komitetit të Përhershëm për drejtimin e punëve të trupit mblidhen rregullisht.

Roli i mbikëqyrjes së UNHCR-së

Statusi i UNCHR-së, Konventa e vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967 i besojnë UNHCR-së përgjegjësitë për mbikëqyrjen e zbatimit të instrumenteve ndërkombëtare të refugjatëve.

Neni 8 i Statutit të UNHCR-së e fuqizon Komisararin e Lartë të mbikëqyrë zbatimin e konventave ndërkombëtare për mbrojtjen e refugjatëve. Neni VIII i Konventës së OAU-së për Refugjatët detyron vendet nënshkruese të bashkëpunojnë me UNHCR-në. Në Evropë, mbikëqyrja e UNHCR-së pasqyrohet në ligjin e Bashkimit Evropian, i cili përmban dispozita për konsultimin e UNHCR-së për çështje të politikës së azilit. Mbikëqyrja e UNHCR-së reflektohet gjithashtu në legjislacionin e azilit në shumë vende.

Sipas nenit 35 të Konventës dhe nenit II të protokolit, Shtetet janë të detyruara të **bashkëpunojnë me UNHCR-në** në kryerjen e funksioneve të tij. Për më tepër, Shtetet Nëshkruese të Konventës marrin përsipër të paraqesin **të japin informacion mbi**

ligjet, rregulloret dhe dekretet që ata miratojnë në mënyrë që të garantojnë zbatimin e Konventës.

Praktika shtetërore

Legjislacioni mbi detyrimin e autoriteteve kombëtare për të bashkëpunuar me UNHCR-në. Midis shumë vendeve që kanë rregulluar detyrimin për të bashkëpunuar me UNHCR-në në legjislacionin kombëtar, me rregulloret ose dekretet, janë: [Armenia](#), [Belgjika](#), [Bosnja dhe Hercegovina](#), [Kambodhia](#), [Gjeorgjia](#), [Hungaria](#), [Irlanda](#), [Republika e Koresë](#), [Kirgistani](#), [Lihtenshtajni](#), [Lituania](#), [Moldavia](#), [Mali i Zi](#), [Filipinet](#) dhe [Serbia](#). Përveç kësaj, [Belgjika](#), [Kambodhia](#), [Kroacia](#), [Greqia](#), [Hungaria](#), [Irlanda](#), [Lihtenshtajni](#), [Lituania](#), [Moldavia](#), [Mali i Zi](#) dhe [Sllovenia](#) janë ndër vendet që në mënyrë të qartë i japin UNHCR-së qasje në dosjet individuale dhe vendimet për azilkërkuesit dhe refugjatët, për të cilat personi i prekur zakonisht duhet të japë pëlqimin. Në [Belgjikë](#), [Kanada](#), [Gjeorgji](#), [Greqi](#), [Republika e Koresë](#), [Afrika e Jugut](#) dhe [Uganda](#), një ligj ose dekret lejon në mënyrë të qartë UNHCR-në të ndërhyjë në raste individuale të azilit në proces pas ankesës. Në Bashkimin Evropian, [Direktiva e Procedurave të Azilit](#) kërkon që vendet anëtare të lejojnë qasje UNHCR-së të azilkërkuesit, ndër të tjera, gjersa janë të ndaluar në kufijë dhe në zonat e tranzitit; të sigurojë UNHCR-në qasje në informacionin mbi kërkesat individuale të azilit, rrjedhën e procedurave dhe vendimet e marra, nëse azilkërkuesi bie dakord, dhe t'i mundësojë UNHCR-së të paraqesë pikëpamjet e tij mbi mbrojtjen e kërkesave individuale të azilit para çdo autoriteti kompetent dhe në çdo fazë të procedurës.

2.5 Partneritetet e UNHCR-së

UNHCR-ja bashkëpunon me një gamë të gjerë partnerësh - më shumë se 900 në vitin 2016 - përfshirë qeveritë, organizatat ndërqeveritare dhe ato të OKB-së, organe të tjera ndërkombëtare dhe OJQ-të.

Partneritetet e UNHCR-së me agjencitë e OKB-së dhe organizatat ndërqeveritare

UNHCR-ja është një nga rrjetet e organeve, fondeve, programeve, agjencive të specializuara dhe komisioneve brenda Kombeve të Bashkuara. [Organizatat simotra të OKB-së](#) me të cilat UNHCR-ja bashkëpunon më shpesh dhe fushat kryesore të këtij bashkëpunimi në lidhje me refugjatët dhe të kthyerit janë (sipas rendit alfabetik):

- **Organizata Ndërkombëtare e Punës ONP (ILO)** - programe për të rritur pavarësinë e refugjatëve dhe për të siguruar burime të qëndrueshme të të ardhurave në kontekstin e integritit dhe kthimit, lëvizjes së punës dhe rezultateve të migrimit të refugjatëve;
- **Organizata Ndërkombëtare Detare (IMO)** - promovimi i shpëtimit në det, përfshirë shpëtimin e azilkërkuesve dhe refugjatëve, në përputhje me detyrimet ndërkombëtare të shteteve
- **Fondi i OKB-së për fëmijët (UNICEF)** - të drejtat e fëmijëve për shëndetin, ushqimin dhe arsimin, mbrojtjen e fëmijëve të pashoqëruar dhe ribashkimin e familjeve refugjate të ndara gjatë fluturimit;

Përkujtues për parlamentarët:

Roli i UNHCR-së

Për të inkurajuar bashkëpunimin e shteteve me UNHCR-në, parlamentarët inkurajohen:

- ✔ të mbështesin angazhimin legjislativ të autoriteteve për të bashkëpunuar me UNHCR-në, ndër të tjera, duke shpërndarë informacione dhe statistika mbi refugjatët në vend dhe duke shtyrë përpara ligjet, rregulloret dhe dekretet që prekin refugjatët;
- ✔ të mbështesin futjen e legjislacionit për të mundësuar qasjen e UNHCR-së të azilkërkuarit dhe refugjatët kudo që janë, përfshirë këtu nëse ata janë të privuar nga liria ose të ndaluar në kufi, dhe do ti mundësojnë azilkërkuarve dhe refugjatëve qasje tek UNHCR-ja;
- ✔ të pranojnë dhe lehtësojnë rolin këshillues të UNHCR-së në procedurat kombëtare të azilit, për shembull duke njoftuar UNHCR-në për aplikimet e paraqitura për azil, duke siguruar UNHCR-së qasje në dosje individuale (me pëlqimin e azilkërkuarit në fjalë), parashikimin e mundësisë për konsultim me UNHCR-në nga organet e vlerësimit të statusit dhe futja në ligjin kombëtar e të drejtës së UNHCR-së për të paraqitur rekomandime në raste individuale në procedurat e shkallës së parë ose në një procedurë apelimi;
- ✔ aty ku UNHCR-ja ka arritur një marrëveshje me një organizatë tjetër për të vepruar në emër të saj, për të garantuar zgjerimin e bashkëpunimit me atë organizatë. Në varësi të kontekstit, mund të jetë e dobishme të përfshihen OJQ të tjera në këtë bashkëpunim, edhe nëse ato nuk po punojnë zyrtarisht në emër të UNHCR-së.

- **Task Forca e OKB-së Kundër Terrorizmit (CTITF)** - bashkëpunim për të forcuar koordinimin dhe koherencën e përpjekjeve kundër-terrorizmit në sistemin e OKB-së;
- **Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim (UNDP)** - forcimi i lidhjeve midis programeve humanitare dhe zhvillimit; zgjidhje të qëndrueshme, përfshirë krizat afatgjata të refugjatëve, integrimin dhe riintegrimin, Aleanca për Zgjidhjet
- **Zyra e OKB-së për Koordinimin e Çështjeve Humanitare (OCHA)** - Koordinimi i ndihmës së OKB-së në krizat humanitare që tejkalojnë kapacitetin dhe mandatin e çdo organizate humanitare individuale
- **Zyra e OKB-së për Drogat dhe Krimin (UNODC)** –parandalimin dhe luftimin e trafikimit të qenieve njerëzore, kur subjekti i trafikimit janë refugjatët dhe persona të tjerë me interes për UNHCR-në, dhe mbrojtja e viktimave;
- **Komisari i Lartë i OKB-së për të Drejtat e Njeriut (OHCHR)**– integrimi i të drejtave të njeriut në punën e UNHCR-së dhe përfshirja e palëve të interesuara në aktivitetet e OHCHR-së për vendosjen e standardeve dhe monitorimin dheKE zbatimin e tyre në terren, koordinimin e përpjekjeve për të përfaqësuar interesat e grupeve ose personave me interes për të dy organizatat, trajnimin e përbashkët dhe ndërhyrje komplementare ose të përbashkëta në raste individuale;
- **Fondi i Popullsisë i OKB-së (UNFPA)**- plotësimin e nevojave në fushën e shëndetit riprodhues, parandalimin e sëmundjeve seksualisht të transmetueshme, përfshirë AIDS-in, parandalimin e dhunës seksuale dhe mbrojtjen nga ajo;

- **Programi i Kombeve të Bashkuara për HIV / AIDS (UNAIDS)**, i cili bashkon ekspertizën dhe burimet e dhjetë organizatave të OKB-së, përfshirë UNHCR - Forcimi i Parandalimit dhe Trajtimin të HIV dhe Kujdesit dhe Mbështetjes për Personat me HIV; integrimi i informacionit mbi AIDS dhe sëmundjet e tjera seksualisht të transmetueshme në shërbimet shëndetësore të UNHCR-së;
- **Banka Botërore** - zhvillimi dhe promovimi i mjeteve të jetesës dhe pavarësisë për refugjatët dhe të kthyerve dhe kreditë e zhvillimit për komunitetet e prekura në kushte preferenciale;
- **Programi Botëror i Ushqimit (WFP)**- shpërndarja e ushqimit, ndër të tjera edhe gjatë krizave;
- **Organizata Botërore e Shëndetësisë (WHO)** - përmirësimi i shëndetit, ushqimit, kushteve sanitare dhe higjienike dhe mjedisit të refugjatëve dhe të kthyerve;

UNHCR-ja punon ngushtë me agjencitë e tjera të OKB-së përmes iniciativës ‘Punojmë si Një’ (Delivering as One), e cila synon të koordinojë punën e agjencive të OKB-së në fushat e zhvillimit, ndihmës humanitare dhe mjedisit.

Një partner tjetër i rëndësishëm është Organizata Ndërkombëtare për Migracionin (IOM), një organizatë ndërqeveritare e migracionit. Në vitin 2016 ajo arriti një marrëveshje mbi marrëdhëniet më të ngushta ligjore dhe të punës me Kombet e Bashkuara, si [nëndegë e organizatës](#). IOM punon në katër fusha më të gjera të menaxhimit të migracionit: migrimi dhe zhvillimi, lehtësimi i migracionit, rregullimi i migrimit dhe reagimit ndaj migrimit të detyruar. Bashkëpunimi midis UNHCR-së dhe IOM përfshin shumë vende dhe lloje të aktiviteteve dhe ka ekzistuar që nga themelimi i dy organizatave në fillimin e viteve 1950.

UNRWA dhe rasti special i palestinezëve

Agjencia e Kombeve të Bashkuara për Ndhimën dhe Punët për Refugjatët Palestinezë në Lindjen e Afërt (UNRWA) u krijua në vitin 1949. për të ndihmuar palestinezët e zhvendosur gjatë krijimit të shtetit të Izraelit. Sot, rreth 5.2 milion palestinezë janë regjistruar në UNRWA, e cila operon në Jordan, Liban, Republikën Arabe Siriane, Gaza dhe Bregun Perëndimor.

UNRWA përcakton si refugjatë palestinezë njerëzit që kishin si vendbanim të zakonshëm Palestinën dy vjet para luftimeve të vitit 1948, dhe të cilët humbën shtëpitë dhe jetesën e tyre si rezultat i këtij konflikti, si dhe pasardhësit e tyre. UNRWA-s nuk iu dha një mandat për të mbrojtur refugjatët palestinezë, kjo përgjegjësi iu la në mënyrë implicite vendeve në të cilat ata u larguan. Palestinezët e regjistruar në UNRWA dhe që marrin ndihmë nga Agjencia përjashtohen nga mandati i UNHCR-së. Sidoqoftë, palestinezët që jetojnë jashtë zonave të UNRWA bien nën mandatin e UNHCR-së.

Statusi ligjor i palestinezëve varet nga data e zhvendosjes së tyre ose zhvendosja e prindërve, gjyshërve, si dhe vendbanimi i tyre aktual. Rreth 850,000 palestinezë - ata që mbetën në shtetin e ri të Izraelit pas vitit 1948 dhe pasardhësit e tyre - tani mbajnë shtetësinë izraelite. Një numri të panjohur palestinezësh u është dhënë shtetësia e vendeve jashtë Lindjes së Mesme. Nga shtetet arabe që strehojnë refugjatë palestinezë, vetëm Jordania u ka dhënë atyre nënshtetësi në një masë të konsiderueshme. Statusi i të tjerëve është, në rastin më të mirë, i paqartë, duke lënë shumë palestinezë në një situatë shumë të vështirë. (Shikoni gjithashtu Kapitullin 6.5 për më shumë informacion mbi situatën e refugjatëve palestinezë në kontekstin e azilit.)

UNHCR-ja bashkëpunon gjithashtu me Unionin Ndërrparlamentar (IPU), i cili shërben si një pikë qendrore për dialogun parlamentar në të gjithë botën dhe punon për paqen dhe bashkëpunimin midis kombeve dhe forcimin e demokracisë përfaqësuese.

Në nivelin rajonal, UNHCR-ja bashkëpunon me organe të tilla si Bashkimi Afrikan, Organizata e Shteteve Amerikane, Këshilli i Evropës, Bashkimi Evropian, Organizata për Sigurinë dhe Bashkëpunimin në Evropë, Komuniteti Ekonomik i Shteteve të Afrikës Perëndimore, shoqata e Kombeve të Azisë Juglindore, organizata ligjore-konsultative Azi-Afrikë, Organizata e Bashkëpunimit Islamik dhe Lidhja e Shteteve Arabe.

Partneriteti i UNHCR-së me ICRC dhe IFRC

Komiteti Ndërkombëtar i Kryqit të Kuq (ICRC) është një faktor kryesor në mbrojtje. Si një organizatë e pavarur dhe neutrale, ICRC punon për të siguruar mbrojtje dhe ndihmë humanitare për viktimat e konfliktit të armatosur, shumë prej të cilëve janë me interes për UNHCR, dhe për të promovuar respektimin e ligjit ndërkombëtar humanitar.

Federata Ndërkombëtare e Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe (IFRC) përfshin 190 shoqëri kombëtare të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe. Federata ofron ndihmë humanitare për njerëzit e prekur nga krizat në të gjithë botën. UNHCR-ja punon ngushtë me Federatën dhe / ose shoqatat Kombëtare të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe në shumë vende.

Partneritetet e UNHCR-së me OJQ-të

Partneriteti me OJQ-të është në zemër të mandatit të UNHCR-së. Ky partneritet bazohet në parimet e barazisë, transparencës, rezultateve të orientuara, llogaridhënies dhe plotësueshmërisë. Ajo drejtohet nga rekomandimet e [Dialogut të Strukturuar të Komisarit të Lartë](#) me IFRC dhe OJQ-të. Qëllimi i dialogut është të ndërtojë marrëdhënie strategjike, të bazuara në besim, për të identifikuar fushat prioritare në të cilat efektiviteti i partneritetit midis UNHCR, IFRC dhe OJQ-ve mund të përmirësohet, veçanërisht në terren.

Bashkëpunimi me OJQ-të, dhe veçanërisht me OJQ-të kombëtare, është thelbësore për të qenë në gjendje t'i përgjigjen nevojave të popullatave të prekura nga zhvendosja dhe konfliktet. Sot, UNHCR-ja punon me më shumë se 700 OJQ si partnerë të financuar.

Partneritetet lokale i lejojnë UNHCR-së një prezencë të pakrahasueshme në terren. Tre të katërtat e OJQ-ve të saj partnere janë organizata lokale që kanë ekspertizë lokale dhe aftësinë për të vepruar në mënyrë operative në situata krize në një periudhë afatshkurtër. OJQ-të janë gjithashtu përfaqësuese efektive për mbrojtjen dhe mobilizimin e burimeve.

2.6 Mbështetja dhe financimi për mbrojtjen e refugjatëve dhe punën e UNHCR-së

Përbushja e nevojave të refugjatëve në krizë, që nënkupton shpëtimin e jetës, krijimin e procedurave të drejta dhe efikase të azilit, sigurimin e mbrojtjes për gratë, burrat, djemtë dhe vajzat dhe ndihmën e refugjatëve që të kthehen në shtëpi ose të integrohen në komunitetet që kanë marrë, krijon kosto të mëdha financiare. Sidoqoftë, nevojat e refugjatëve tejkalojnë ndjeshëm burimet e disponueshme. Kjo është veçanërisht e vërtetë në vendet në zhvillim, të cilat janë shtëpia e shumicës së refugjatëve në botë.

Parlamentarët luajnë një rol kryesor në alokimin e buxheteve dhe mund të ndihmojnë në sigurimin e burimeve të nevojshme si në shkallë kombëtare dhe në formën e mbështetjes për punën e UNHCR-së, agjencive të tjera të UN-së dhe OJQ-ve partnere.

Buxhetimi për mbrojtjen e refugjatëve në nivelin kombëtar

Parlamentarët mund të inkurajojnë qeveritë e tyre të planifikojnë dhe financojnë institucionet, procedurat dhe programet kombëtare për të përbushur nevojat e azilkërkuesve dhe refugjatëve. Sigurisht, mund të jetë e vështirë të përcaktohet sasia e të gjitha kostove të mbrojtjes së refugjatëve. Kur një vend pranon refugjatë, ai kontribuon në një mënyrë shumë specifike, për shembull duke alokuar tokë për të ndërtuar kampe refugjatësh ose duke u dhënë refugjatëve qasje në shëndetin kombëtar, arsimin dhe shërbime të tjera.

Përveç financimit të mekanizmave kombëtarë të mbrojtjes së refugjatëve, vende të caktuara mund të jenë në gjendje të sigurojnë mbështetje financiare ose teknike për vendet që strehojnë popullata të mëdha refugjatësh ose të pranojnë refugjatë për zhvendosje të përhershme në territorin e tyre. Të gjitha këto lloje të solidaritetit ndërkombëtar japin një kontribut të rëndësishëm në mbrojtjen e refugjatëve.

Kontributet financiare për UNHCR-në

UNHCR-ja është një nga të paktat agjenci të OKB-së që varet pothuajse plotësisht nga kontributet vullnetare për të financuar operacionet e tij. Më pak se një përqind e buxhetit vjetor të UNHCR-së vjen nga Kombet e Bashkuara; pjesa tjetër përbëhet nga kontribute nga vende, individë dhe donatorë të tjerë të sektorit privat, të tilla si fondacione dhe korporata.

Çdo vit, UNHCR-ja paraqet buxhetin e kërkuar përmes një apeli global dhe mban konsulta të rregullta me donatorët mbi përparësitë, zbatimin e programit dhe rezultatet. UNHCR-ja boton një Raport vjetor Global dhe siguron informacion për donatorët në [faqen e saj të internetit Fokus Global](#).

Përkujtues për parlamentarët: Mbështetja dhe finansimi për mbrojtjen e refugjatëve dhe puna e UNHCR-së

Për të rritur mbështetjen dhe fondet për mbrojtjen e refugjatëve dhe punën e UNHCR-së, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ të avokojnë për alokimin e fondeve nga buxheti kombëtar për të përmbushur nevojat e refugjatëve, përfshirë shëndetësinë, arsimin dhe shërbime të tjera; vendosja e procedurave të drejta dhe efikase të azilit dhe aktivitetet mbështetëse për të gjetur zgjidhje të qëndrueshme;
- ✔ Inkurajojnë përfshirjen e refugjatëve në planet dhe buxhetet e zhvillimit kombëtar - përfshirë aktivitetet në lidhje me Qëllimet e Zhvillimit të Qëndrueshëm
- ✔ i cili mundëson zhvillimin e programeve që mbulojnë nevojat e refugjatëve dhe shmang ekzistencën e strukturave paralele;
- ✔ Nëse qeveria ende nuk po kontribuon në financimin e UNHCR-së, inkurajojnë qeverinë ta bëjë këtë, pasi puna e UNHCR-së varet nga kontributet vullnetare;
- ✔ Nëse vendi tashmë po i dhuron UNHCR-së, përpiqini të rritni kontributin e tij dhe të kërkonti një përgjigje pozitive dhe të shpejtë ndaj kërkesave për financim në lidhje me krizën e refugjatëve.

UNHCR-ja merr kontribute nga shumë qeveri, organizata ndërqeveritare, OJQ, individë, fondacione dhe korporata, por më pak se 20 donatorë përbëjnë rreth 95% të fondeve totale të UNHCR-së. UNHCR-ja është duke punuar vazhdimisht për të zgjeruar rrethin e saj të donatorëve, duke kërkuar donacione nga një grup i gjerë vendesh dhe sektori privat. OJQ-të partnere gjithashtu ndihmojnë duke dërguar thirrje publike në emër të UNHCR.

UNHCR-ja varet nga bashkësia e donatorëve që të mundet të përgjigjet shpejt në situatat e krizës. Në bashkëpunim me vendet që pranojnë refugjatë, UNHCR-ja krijon një strategji për marrëdhëniet me donatorët në ditët e para të çdo krize të re dhe e mban atë strategji gjatë gjithë operacionit. Por vitet e fundit, një numër rekord njerëzish janë detyruar të largohen nga shtëpitë e tyre dhe bujaria e vendeve nikoqire është shtrirë deri në kufijtë e tyre. Hendeku midis nevojave dhe burimeve të disponueshme për punën e UNHCR-së është rritur në nivele alarmante. Kur nuk ka para të mjaftueshme, programet për të shpëtuar jetën duhet të shkurtohen. Krizat e zgjatura me të zhvendosur, të cilat nuk janë më në fokus të mediave, shpesh janë më të prekurat.

Megjithëse sasia është e rëndësishme, po kështu është edhe cilësia e financimit: parashikueshmëria, fleksibiliteti dhe afatet kohore. Mbështetja e hershme dhe e parashikueshme financiare i mundëson UNHCR-së të planifikojë operacionet e saj, dhe financimi fleksibël i mundëson asaj përdorimin e burimeve financiare në mënyrë

efikase. Prandaj, UNHCR-ja inkurajon donatorët e saj që të mos kufizojnë qëllimin e dhurimeve. Nëse donacionet duhet të përcaktohen, rekomandohet që qëllimi të jetë më i gjerë dhe të mbulojë një rajon ose një situatë specifike. Kjo e lejon Komisararin e Lartë për të rialokuar fondet, nëse paraqiten nevoja të reja ose kur krizat me refugjatë zgjidhen, duke lejuar një përgjigje të shpejtë, e cila pritet nga qeveritë, publiku dhe refugjatët.

“Komiteti Ekzekutiv ... inkurajon shtetet të kanalizojnë në kohë dhe në mënyrë të parashikueshme burime fleksibël pa një qëllim të përcaktuar, i cili do të lejojë UNHCR-në të përmbushë mandatin e tij për të mbrojtur dhe gjetur zgjidhje në përgjigje të krizave humanitare.”

Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, [Konkluzioni nr. 112 \(LXVII\) për bashkëpunimin ndërkombëtar nga pikëpamja e mbrojtjes dhe zgjidhjeve](#), 2016.

Rolet dhe përgjegjësitë për të mbrojtur refugjatët: Çfarë mund të bëni ju

Përveç rekomandimeve në fund të Kapitullit 1, për të siguruar që Shtetet, UNHCR-ja dhe aktorë të tjerë mund të përmbushin detyrimet e tyre për mbrojtjen e refugjatëve, parlamentarët mund të bëjnë sa më poshtë:

Mbikëqyrja e veprimeve të qeverisë

- Ju mund të ndiqni procedurat e qeverisë për zbatimin e Konventës së vitit 1951. dhe Protokoli i vitit 1967 dhe përmbushjen e detyrimeve të tjera ndërkombëtare, duke përfshirë duke kërkuar hetime parlamentare për situata me interes, duke mbështetur punën e institucioneve kombëtare të të drejtave të njeriut, Ombudsmanët dhe OJQ-të që punojnë në çështjet e refugjatëve dhe duke vizituar hapësirat dhe kampet e refugjatëve për të njohur situatën personalisht.

Marrja parasysh moshën, gjininë dhe diversitetin e refugjatëve

- Ju mund të siguroheni që strategjitë dhe ligjet e miratuara për të trajtuar situatën e refugjatëve marrin parasysh moshën, gjininë dhe diversitetin e refugjatëve dhe azilkërkuësve, me vëmendje të veçantë ndaj atyre në rrezik, të tilla si fëmijët, gratë dhe vajzat, personat me aftësi të kufizuara dhe njerëzit e tjerë me nevoja të veçanta.

Përfaqësimi i interesave të individëve refugjatë dhe azilkërkuës

- Ju mund të merrni masa për të mbështetur individë refugjatë dhe azilkërkuës për të siguruar mbrojtjen e tyre në përputhje me detyrimet e Shtetit. Raste të tilla mund të raportohen në media, votues ose aktorë të tjerë të komunitetit, të tilla si shkolla ose ofruesit e kujdesit shëndetësor. Në raste të tilla ju mund ta ktheni vëmendjen e autoriteteve përkatëse në çështjen specifike, të kërkonit hetime për probleme specifike ose pretendime dhe të ndërmarrni nisma për të siguruar (për shembull) azilkërkuës specifik dhe që refugjatët të mos futen në një situatë të rrezikshme ose të ndalohen në mënyrë të padrejtë, të marrin ndihmën e nevojshme ose të jenë në gjendje të ribashkohen me anëtarët e familjes pa vonesa të panevojshme.

Inkurajoni bashkëpunimin me UNHCR-në dhe mundësoni rolin e tij mbikëqyrës

- Ju mund të siguroheni që qeveria t'i sigurojë informacion UNHCR-së mbi numrin dhe situatën e refugjatëve (dhe azilkërkuësve) në vend, dhe mbi ligjet, rregulloret dhe dekretet në fuqi në lidhje me refugjatët (dhe azilkërkuësit), siç parashikohet në Konventën e vitit 1951.
- Ju mund të kërkonit nga UNHCR-ja për pikëpamje mbi çështjet e mbrojtjes së refugjatëve, përfshirë projektligjet, çështjet gjyqësore dhe politikat.
- Nëse është e nevojshme, ju mund të inkurajoni qeverinë që t'i japë UNHCR-së qasje ndaj refugjatëve (dhe azilkërkuësve), ndër të tjera duke përfshirë atë mundësi në legjislacionin kombëtar.

Sigurimi i fondeve dhe mbështetjes adekuatë dhe fleksibile

- Ju mund të mbështesni alokimin e fondeve të mjaftueshme për strukturat e mbrojtjes së refugjatëve në vendin tuaj dhe të konsideroni dhurimin e fondeve për UNHCR-në.
- Ju mund të mbështesni zhvillimin e politikave publike për të siguruar një përgjigje fleksibile dhe të shpejtë ndaj krizave të refugjatëve që përqendrohet në mbrojtjen dhe gjetjen e zgjidhjeve.
- Ju mund të mbështesni nisma për të forcuar bashkëpunimin dhe solidaritetin ndërkombëtar me vendet që kanë pritur një numër të madh refugjatësh, veçanërisht në krizat e mbingarkuara me borxhe. (shih dhe Kapitulli 5.4. Për bashkëpunimin ndërkombëtar dhe ndarjen e barrës dhe përgjegjësisë në situatat e fluksit masiv të refugjatëve.)

Kapitulli 3

Aderimi drejt instrumenteve ndërkombëtare për mbrojtje të refugjatëve dhe vendosje e sistemeve kombëtare për azil

© UNHCR/Jean-Marc Ferré

3.1 Hyrje

Problemi me refugjatët është problem i përmasave globale, që prek jo vetëm miliona njerëz anembanë botës por edhe politikat dhe praktikat pothuajse të të gjitha shteteve. Për t'u zgjidhur ky problem, UNHCR-ja dhe IPU-ja konsiderojnë se është me rëndësi të zgjerohet mbështetja e Shteteve për Konventën e vitit 1951 për statusin e refugjatëve dhe Protokol ndaj saj i vitit 1967. Kjo do të ndihmojë të sigurohet që mbrojtja e refugjatëve të jetë më universale në vëllimin e saj dhe më e përpikshme në përmbajtjen e saj, dhe përgjegjësia për kujdesin e refugjatëve të ndahet në mënyrë të barabartë.

Krahas aderimit drejt instrumenteve bazë të së drejtës ndërkombëtare për refugjatët, vendosja e sistemeve kombëtare për azil mundëson që Shtetet të mbajnë përgjegjësi për fluksin e refugjatëve në mënyrë të parashikueshme dhe kufizim të mundësive për keqpërdorim.

Andaj, në këtë kapitull jepet përgjigje pyetjeve „pse“ dhe „si“, lidhur me:

- aderimin drejt instrumenteve bazë ndërkombëtare për mbrojtje të refugjatëve, përfshirë edhe një pjesë nga pyetjet e bëra më shpesh për aderimin; dhe
- procesin dhe elementet në zhvillimin e sistemeve kombëtare për azil dhe komponentet bazë të legjislativës kombëtare për rregullimin e azilit.

3.2 Aderimi në Konventën e vitit 1951 dhe/ose Protokolin e vitit 1967

Aderimi ndihmon në arritjen e pëlqimit midis shteteve për mbrojtjen e refugjatëve. Kjo e përforcon parashikueshmërinë dhe llogaridhënien në nivel ndërkombëtar, dhe paraqet sinjal për mbështetje të parimit të solidaritetit ndërkombëtar, që është në bazat e regjimit të mbrojtjes së refugjatëve.

IPU-ja dhe Komiteti ekzekutiv i UNHCR-së vazhdimisht u bëjnë thirrje vendeve që nuk kanë aderuar tek Konventa e vitit 1951 dhe/ose tek Protokoli për të, të bëjnë këtë gjë. Në fillim të vitit 2017, 148 Shtete ka aderuar tek njëri ose tek të dy instrumentet.

“Komiteti ekzekutiv... i inkurajon Shtetet që ende nuk e kanë bërë këtë, të mendojnë për aderimin tek Konventa e vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967, si dhe tek instrumentet relevante të zbatueshme rajonale dhe/ose të mendojnë për heqjen e kufizimeve ekzistuese të rezervave të shprehura, për t’u siguruar zbatimi më i gjerë i mundshëm i parimeve të mbrojtjes të përmbajtura në ato.”

[Komiteti ekzekutiv i UNHCR-së, Konkluzioni nr. 103 \(LVI\), 2005](#)

Pyetjet më shpesh të parashtruara për aderimin:

❓ Vallë aderimi i nxit refugjatët që të vijnë në vend?

Nuk ekzistojnë prova të cilat e mbështesin këtë. Refugjatët kërkojnë siguri, ndërsa shumica dërrmuese e tyre mbesin në vende afër vendit të tyre. Pjesë e popullatave më të mëdha të refugjatëve në botë gjenden në vende të cilat nuk janë nënshkruese të instrumenteve për refugjatët.

❓ Vallë shtet i cili nuk e ka nënshkruar Konventën e vitit 1951 mund të refuzojë të pranojë një person që kërkon mbrojtje?

Jo. Parimi i *moskthimit*, që ndalon kthimin e një refugjati në territorin në të cilin ekziston kërcënim për jetën ose lirinë e tij, është rregull e së drejtës zakonore ndërkombëtare. Si e tillë, ajo është e detyrueshme për të gjitha Shtetet, pavarësisht nëse kanë aderuar tek Konventa e vitit 1951 ose Protokoli i vitit 1967.

Aderimi tek Konventa e vitit 1951 dhe tek Protokoli I vitit 1967: Pse është kjo me rëndësi?

Konventa e vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967 janë instrumentet e veme globale juridike të cilat me formë të prerë i referohen mbrojtjes së refugjatëve. Me aderimin tek Konventa dhe/ose Protokoli, Shteti:

- e konfirmon dhe e përforcon universalitetin e të drejtës ndërkombëtare për refugjatët, me çfarë detyrohet që të veprojë me refugjatët në përputhje me standardet e pranuar ndërkombëtare;
- ndihmon të shmangen tensione midis Shteteve, me atë që pranon se dhënia e azilit është procedure paqësore, humanitare dhe juridike, e jo një gjest armiqësor dhe duhet të pranohet si e tillë nga vendi i prejardhjes së refugjatit;
- e konfirmon gatishmërinë të bashëpunojë me komunitetin ndërkombëtar dhe me UNHCR-në në gjetjen e zgjidhjeve për problemet e refugjatëve;
- dërgon sinjal për gatishmërinë e Shtetit të ndajë përgjegjësinë për mbrojtjen e refugjatëve dhe me atë i ndihmon UNHCR-së në mobilizimin e mbështetjes ndërkombëtare për mbrojtje të refugjatëve

❓ Vallë aderimi krijon kosto?

Aderimi vetvetiu nuk përfshin kompensime ose kosto. Kuptohet, ekzistojnë kosto lidhur me krijimin e sistemeve kombëtare për azil dhe me pranimin e refugjatëve. Ato kosto krijohen pavarësisht se vallë Shteti ka aderuar drejt marrëveshjeve për refugjatë. Megjithatë, aderimi e demonstroi përkushtimin e Shtetit në standardet ndërkombëtare, e kjo mund t'i ndihmojë Shtetit, në bashkëpunim me UNHCR-në, që të mobilizojë mjetet dhe mbështetje tjetër nga burime ndërkombëtare për ndarjen e barrës së përgjegjësive.

❓ Vallë është i obliguar Shteti nënshkruar t'u jep tokë, shtëpi ose vende të punës refugjatëve?

Parimisht, qëllimi i Konventës dhe Protokolit është të sigurohet që refugjatët që janë njohur si të tillë të trajtohen njëjloj me të huajt e tjerë me qëndrim ligjor në raport me përvetësimin e pronës, të punësimit ose të banimit. Në lidhje me arsimin, refugjatët duhet të trajtohen njësoj me shtetasit.

❓ Vallë aderimi domethënë se refugjatët do mbesin përhershëm?

Pasi që një person i caktuar do njihet si refugjat, Shtetet parimisht i japin lehtëqëndrim, që i mundëson të mbet në shtetin në afat të gjatë ose përhershëm. Në shumë shtete refugjatët mund të parashtrajnë kërkesë për shtetësi pas një periudhe të caktuar. Mirëpo, mbrojtja sipas Konventës së vitit 1951 nuk është automatikisht e përhershme. Personi mund të ndalojë të jetë refugjat, nëse nuk ekzistojnë më kushtet për shkak të së cilave ai është bërë refugjat.

❓ Çfarë nëse popullsia lokale ka rezerva ndaj aderimit?

Parlamentarët mund të ndihmojnë në tejaklimin e *brengosjes*, e cila mund të jetë rezultat i kuptimeve të gabueshme për Konventën e vitit 1951 dhe Protokolin e vitit 1967. Këto instrumente e japin kornizën në të cilën vendi mund të zhvillojë politikën e vet për refugjatët. Pa një kornizë të tillë, ekziston rreziku i përgjigjeve ad hoc dhe diskreionale.

Më me gjasa është të paraqiten probleme me popullsinë lokale kur refugjatët nuk kanë status formal juridik. Shumë më mirë është Shteti të ketë vendosur politikë të fuqishme për refugjatët *para* se të ballafaqohet me krizë. Politikat që sillen në shpejtësi gjatë një krize, shpesh janë të pavolitshme për interesat e shtetit.

► [Konventa për statusin e refugjatëve e vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967](#), UNHCR, 2011

3.3 Zhvillimi i sistemeve shtetërore për azil

Vendosja e një sistemi kombëtar për azil u ndihmon Shteteve që të menaxhojnë me arritjen e personave që pohojnë se kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare dhe u mundëson azilkërkuesve dhe të refugjatëve t'i gëzojnë të drejtat që u takojnë sipas të drejtës ndërkombëtare.

Varësisht nga konteksti, qasja më përkatëse mund të jetë: së pari, aderimi tek Konventa e vitit 1951 dhe/ose Protokolit të vitit 1967, e më pas sjellja e le gjislacionit relevant kombëtar dhe themelimi i institucioneve të duhura. Në rrethana të tjera mund të jetë më mirë së pari të sjellet legjislacioni kombëtar dhe të themelohen institucionet e duhura për mbrojtjen e refugjatëve në bazë të parimit të **moskthimit** dhe detyrimeve të tjera nga e drejta ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, ndërsa aderimi tek Konventa e vitit 1951 dhe/ose Protokoli i vitit 1967 të bëhet më vonë, si hapi i fundit i procesit.

Elemente të sistemit kombëtar për azil

Krijimi i një sistemi kombëtar për azil përfshin **sjelljen e kornizës ligjore dhe të politikave, strategjive dhe planeve të veprimit lidhur me atë**, që do i mundësojë qeverisë të përbushë detyrimet e veta ndërkombëtare ndaj azilkërkuesve dhe refugjatëve.

Kjo kornizë vendos mekanizma për mundësimin e qasjes deri te territori i Shtetit pa diskriminimin e personave që kërkojnë mbrojtje, dhe për shqyrtimin e drejtë dhe efikas të kërkesave të tyre për azil. Në atë ceket se çfarë duhet bërë që të munden azilkërkuesit dhe refugjatët t'i realizojnë të drejtat e veta dhe të fitojnë trajtim përkatës, përfshirë përkujdes të posaçëm për personat me nevoja specifike. Ligjet dhe politikat kombëtare për azil duhet të jenë të drejta dhe të kanë parasysh larmërinë e azilkërkuesve.

Sundimi i së drejtës është koncept qendror në një sistem kombëtar të drejtë dhe efikas për azil. Sistemet për mbrojtje që bazohen në sundimin e së drejtës ofrojnë siguri juridike në zbatimin e ligjeve, si dhe llogaridhënie, barazi dhe transparencë. Ato janë të ndërtuara mbi korniza ligjore dhe politike që i përbushin standardet ndërkombëtare dhe zbatohen nga ana e nëpunësve të paanshëm dhe përkatësisht të trajnuar, me mbështetje nga gjyqësori funksional dhe strukturat tjera për përgjegjësi. Sistemet e tilla janë në veçanti të rëndësishme gjatë kohës së krizës.

Çfarë mund të bëjnë parlamentarët në lidhje me aderimin

- Nëse Shteti juaj ende nuk ka aderuar tek Konventa e vitit 1951 dhe/ose Protokoli i vitit 1967, mund të ndërmerrni masa për nxitjen e aderimit. Procedura juridike për këtë është e përkshuar mëposhtë.
- Nëse deri te parlamenti është parashtruar propozim për ratifikim ose për aderim, pasi që fitoni informatat e duhura, votoni „për“.
- Nëse qeveria tashmë i ka nënshkruar Konventën e vitit 1951 dhe Protokolin, mirëpo ratifikimi është prolonguar, parlamentarët inkurajohen:
  - që të përdorin procedurat parlamentare për të pyetur përse procedura zgjat për aq kohë dhe të inkurajojnë qeverinë t'a përshejtojë; dhe
  - të shfrytëzojnë të drejtën e vet të parashtrorinë propozim-ligje dhe të parashtrorinë propozim për këtë çështje.
- Nëse qeveria i kundërshtohet ratifikimit ose aderimit, mendoni për atë që:
  - të zbuloni pse është kjo kështu;
  - të shfrytëzoni të drejtën tuaj të parashtrorinë propozim-ligje dhe të parashtrorinë propozim për këtë çështje; dhe
  - të ndihmoni në heqjen e dyshimeve ose të kutpimeve të gabueshme.

Pyetje për procedurën për aderim

❓ Si aderohet tek Konventa e vitit 1951?

Një Shtet mund të aderojë tek Konventa e vitit 1951 me deponimin e një „instrumenti për aderim” drejtuar Sekretarit të përgjithshëm të OKB-së. Instrumenti për aderim duhet të jetë i nënshkruar nga Kreu i shtetit ose i qeverisë ose nga ministri i punëve të jashtme. Ai zakonisht dorëzohet përmes përfaqësisë së vendit në Kombet e Bashkuara në Nju Jork. Formulari i instrumentit për aderim tek Konventa e vitit 1951 mund të gjendet në Shtojcën 1.

❓ Si aderohet tek Protokoli i vitit 1967?

Shtetet që dëshirojnë të aderojnë tek Protokoli i vitit 1967 e ndjekin procedurën e ngjajshme si atë për aderim tek Konventa e vitit 1951. Aderimi tek Protokoli i vitit 1967 domethënë që Shteti pajtohet për të zbatuar dispozitat nga Konventa e vitit 1951, pa kufizime kohore ose gjeografike, përveç nëse në lidhje me të dytën japin deklaratë në përputhje me paragrafin (a) nga neni 1B (1) nga Konventa e vitit 1951. Formulari i instrumentit për aderim tek Protokoli mund të gjendet në Shtojcën 2.

❓ Vallë një shtet mund njëkohësisht të aderojë edhe në Konventën e vitit 1951 edhe në Protokolin e vitit 1967?

Po. Në fakt, nga viti 1967 shumica e Shteteve kanë bërë këtë. Nuk do kishte kuptim sot të aderohet vetëm në Konventën e vitit 1951, ngase përkufizimi për refugjat në nenin 1A i referohet vetëm personave që kanë ikur si rezultat i ngjarjeve përpara vitit 1951. Me aderimin e njëkohshëm në dy instrumentet, kufizimi kohor „ngjarje para vitit 1951” nuk zbatohet. Mirëpo, Shtetet, megjithatë, duhet të japin deklaratë formale për shtrirjen gjeografike të përkufizimit, në përputhje me nenin 1B(1) nga Konventa e vitit 1951.

❓ Çfarë ndodh në rast të suksesionit?

Në raste ku Shtetet shpërbëhen ose ndahen, Shteti/Shtetet i/e ri/reja parimisht janë të detyruara nga marrëveshjet në të cilat palë ka aqenë shteti paraardhës. Sipas kësaj, Shteti/Shtetet i/e ri/reja

duhet të njoftojnë Sekretarin e përgjithshëm, si depozitar i Konventës së vitit 1951 dhe të Protokolit të vitit 1967 për marrjen e atyre marrëveshjeve me anë të suksesionit. Formularët e instrumenteve për marrje të dokumenteve me anë të suksesionit mund të gjenden në Shtojcën 3 dhe Shtojcën 4.

❓ Vallë një Shtet mund të shpreh rezerva në raport me Konventën e vitit 1951 dhe Protokolin e vitit 1967?

Parimisht, shprehja e rezervave është e lejuar në momentin e ratifikimit ose të aderimit. Mirëpo, sipas së drejtës ndërkombëtare, të gjitha rezervat duhet të jenë kompatible me qëllimin e marrëveshjes. Poashtu, sipas nenit 42 nga Konventa e vitit 1951, nuk duhet të shprehet rezervë në lidhje me disa dispozita bazë, gjegjësisht në lidhje me:

- nenin 1 (përkufizimi i termit
- „refugjat”);
- nenin 3 (jodiskriminim);
- nenin 4 (liria e besimit fetar);
- nenin 16(1) (qasja në gjyqe);
- nenin 33 (moskthimi); dhe
- nenet 36-46 (dispozita përfundimtare).

Me aderimin në Protokolin e vitit 1967 mund të shprehet rezervë ndaj cillido neni nga Konventa e vitit 1951, përveç në lidhje me të lartëpërmendurat. Nuk mund të shprehet rezervë në lidhje me nenin II nga Protokoli i vitit 1967 për bashkëpunim me UNHCR-në.

Në vend të rezervës, Shteti mund të jep „deklaratë për interpretim”. Deklaratat e tilla nuk i ndryshojnë efektet juridike të dispozitës, por tregojnë se si Shteti i kupton disa aspekte të caktuara të instrumentit.

❓ Vallë rezervat e shprehura mund të tërheqen?

Po. Me kalimin e kohës dhe si rezultat i ndryshimit të rrethanave, shumë Shtete kanë tërhequr rezerva që i kanë shprehur gjatë aderimit. Në fakt, tetë Shtete e kanë bërë këtë nga viti 2000.

Zhvillimi i sistemeve kombëtare për azil: Pse është kjo me rëndësi?

Me rëndësi është të zhvillohen sisteme kombëtare për azil, sepse:

- është pjesë e realizimit të sovranitetit të Shtetit;
- Azilkërkuetit dhe refugjatët kanë të drejtën e mbrojtjes dhe ndihmës;
- e konfirmon parimin se miratimi i azilit nuk është një akt armiqësor;
- tregon se Shteti seriozisht i kupton detyrimet e veta ndërkombëtare dhe rajonale ndaj azilkërkuetit dhe ndaj refugjatëve;
- me atë shmangen ad hoc reagime, në veçanti në kriza, dhe mundësohet që Shteti të përgjigjet në mënyrë të parashikueshme, të koordinuar dhe gjithëpërfshirëse, dhe me përfshirjen e të gjithë faktorëve relevant;
- u mundëson Shteteve të bëjnë dallimin midis personave ndaj të cilëve kanë detyrim për mbrojtje dhe atyre që ndoshta tentojnë që të keqpërdorin sistemin; dhe
- kjo mund të përforcojë konfidencialitetin dhe besueshmërinë e masave të qeverisë në lidhje me azilkërkuetit dhe refugjatëve, që, mund të nxisë bashkëpunimin dhe mbështetjen vendore, si edhe atë ndërkombëtare për masat për mbrojtje.

Legjislacioni për azilin: Qëllimet që gjenden në bazën e tij

Gjatë hartimit dhe shqyrtimit të ligjeve, parlamentarët duhet të kanë parasysh qëllimet në bazë të legjislacionit për azil:

- të përkufizohet kush kualifikohet për mbrojtje ndërkombëtare sipas Konventës së vitit 1951 ose sipas instrumenteve të zbatueshme rajonale;
- të vendoset bazë e qartë juridike për të drejtat dhe detyrimet e azilkërkuetit dhe refugjatëve;
- të sigurohet ndarje efektive e punës dhe llogaridhënies së faktorëve të ndryshëm (për shembull, qeverisja qendrore dhe lokale dhe organizatat humanitare dhe zhvillimore);
- të mundësohet dhe të garantohet siguria në financimin; dhe
- të parashihet korniza për zbatimin e zgjidhjeve të përhershme.

Shoqëria civile, avokatura, UNHCR-ja dhe vetë azilkërkuetit dhe refugjatët luajnë rol të rëndësishëm në bashkëpunimin me Shtetet për identifikimin e sfidave dhe përgjigjeve të mundshme në ato, si dhe përmirësimin e përgjegjësisë.

Procesi i zhvillimit të sistemeve kombëtare për azil

Zhvillimi i sistemeve kombëtare për azil është proces i ndërlikuar. I tërë procesi nuk është lëndë i së drejtës. Edhe pse parlamentarët duhet të jenë të vetëdijshëm për atë se mundet më mirë të shfrytëzohet legjislacioni në kontekst të azilit, përvojat tregojnë se sistemet më efektive përfshijnë kombinim të instrumenteve, dmth. ligjeve, politikave, strategjive, planeve të veprimit dhe institucioneve.

Sisteme, ligje, politika, strategji dhe plane të veprimit, çfarë është diferenca?

Sistemi kombëtar për azil është përmblendhje e të gjitha strategjive, ligjeve, politikave dhe planeve të veprimit, së bashku me burimet përkatëse dhe institucionet, të cilat e përbëjnë përgjigjen e Shtetit ndaj nevojave të azilkerkuesve dhe refugjatëve

Strategjitë i përcaktojnë qëllimet dhe rezultatet e aritura që janë në bazën e procesit të zhvillimit të instrumenteve përkatëse (ligje, politika dhe plane). Strategjitë zakonisht i harton ekzekutivi dhe paraqesin themel të përgjigjes së Shtetit në krizat e refugjatëve. Në raste të caktuara mund të konsultohet parlamenti.

Ligjet i sjell parlamenti dhe ato janë palca e sistemit kombëtar dhe mjeti më përkatës për përmbushjen e detyrimeve që rrjedhin drejt nga instrumentet ndërkombëtare juridike.

Informata më të hollësishme janë dhënë mëposhtë në “Elemente bazë të legjislacionit kombëtar për refugjatët”.

Politikat zakonisht i përpilon ekzekutivi, ndërsa mund të jenë të miratuara edhe nga parlamenti. Ato mund t’i paraprijnë sjelljes së ligjeve ose të japin kahje për zbatim të ligjeve pas sjelljes së tyre. Politikat shpesh i përfshijnë:

- proceset të vendimmarrjes dhe indikatorë fhe faktorë që duhet pasur parasysh;
- mekanizmat për koordinim, dmth. kanalet që duhet përdorur për zgjidhjen e problemeve konkrete;
- kahjet ose procedurat operative.

Planet e veprimit i referohen zbatimit. Në ato përcaktohen kompetencat dhe detyrat konkrete që u besohen faktorëve të ndryshëm në nivel kombëtar dhe lokal në situatë të dhënë. Planet e veprimit zakonisht i përpilojnë ministri të caktuara dhe janë në veçanti të përshtatura si përgjigje e krizave.

Legjislacioni për azil: Cila qasje funksionon më mirë?

Gjatë përpilimit të legjislacionit për azil, me rëndësi është të mendohet vallë të bëhet **një ligj gjithëpërfshirës** ose reformat të bëhen përmes **një numri të ndryshimeve dhe plotësimeve të ligjeve ekzistuese**. Përgjigje kësaj pyetjeje më mirë është të jepet në fazën e përpilimit të politikave, mirëpo parlamentarët duhet të jenë të vetëdijshëm për përparësitë dhe mangësitë e të dy qasjeve.

- Sjellja e një ligji gjithëpërfshirës i redukton mundësitë që të lihen zbrazëtira dhe e lehtëson përpilimin e politikave, ngase të gjitha çështjet janë të rregulluara në mënyrë të centralizuar.
- Decentralizimi i reformave në një numër ligjesh mundëson që më mirë të shfrytëzohet profesionalizmi në ministritë e ndryshme dhe mund të zmadhojë mbështetjen politike të procesit. Mirëpo, kjo mund të krijojë sfida në koordinimin dhe të lëviz përqëndrimin në zbatimin e rezultateve të dëshiruara për azilkerkuesit dhe për refugjatët.

Ndoshta më së miri është për të pasur qasje të kombinuara, me rregullimin e parimeve të përgjithshme dhe strukturave institucionale në një ligj të përgjithshëm dhe ndryshime dhe plotësime të drejtuara në ligje ekzistuese sipas nevojës, për t’u garantuar rezultatet më të mira për azilkerkuesit dhe refugjatëve. Për shembull, kompetenca për pranimin e refugjatëve mund të jetë e rregulluar në ligjin për azil, e në ligjin konkret për pranim të rregullohen një numër i hollësive për detyrat konkrete të organeve kompetente.

Me rëndësi është që ligjet për azil rregullisht të **revidohen dhe të përditësohen**, që të mos bëhen të ndërlikuara panevojë dhe të mund t’u përgjigjen sfidave të reja.

3.4 Ligjet dhe politikat kombëtare: Thelbi i sistemit shtetëror të azilit

Sjellja e legjislacionit për azil është me rëndësi qendrore për zhvillimin e sistemit shtetëror për azil dhe mundëson zbatim efektiv të dispozitave nga Konventa e vitit 1951 dhe nga Protokoli i vitit 1967. Poashtu, me rëndësi është për të pasur kujdes që sistemi shtetëror të merr parasysh traditën specifike juridike të Shtetit dhe burimeve të tij.

Në periudhë kur shumë qeveri propozojnë ligje ose ndërmarrin masa administrative për kontrollë më rigorozë të emigrimit dhe/ose përqëndrohen në brengosjen për sigurinë kombëtare, veçanërisht duhet pasur kujdes në atë që parimet për mbrojtje të refugjatëve në tërësi të jenë të mishëruara në kornizën juridike.

Kjo vlen edhe për legjislacionin për dëbim, ekstradim, shtetësi dhe ligjet penale, si dhe për një sërë çështjeje – nga qasja në mbrojtje shëndetësore, banim dhe punësim e deri te mbrojtja e fëmijëve dhe tregtia me qenie njerëzore. Legjislacioni në të gjitha këto sfera mund të ndikojë mbi gëzimin e të drejtave nga ana e azilkerkuesve dhe refugjatëve.

Elemente bazë të legjislacionit kombëtar për refugjatët

Si hyrje në procedurën e hartimit, revidimit dhe sjelljes së ligjeve për mbrojtjen e refugjatëve, parlamentarët mund të jenë të interesuar për elementet në vijim, së bashku me aktet dhe standardet kyçe juridike ndërkombëtare të cekura me shkronja italice. Të gjitha këto çështje janë hollësisht të përpunuara në kapituj të veçuar të Doracakut.

Kualifikueshmëria për mbrojtje ndërkombëtare: përkufizimi për refugjat, përjashtimi nga mbrojtja dhe pushimi i statusit

Neni 1A dhe 1B nga Konventa e vitit 1951; neni 1 paragrafet (1), (2) dhe (3) të Konventës së OAU-së së vitit 1969; [Deklarata e Kartagenës; Konkluzioni i Komitetit ekzekutiv nr. 103 \(LVII\) për dhënie të mbrojtjes ndërkombëtare, përfshirë përmes llojeve komplementare të mbrojtjes](#)

- Përkufizimi për refugjatit i përmbajtur në Konventën e vitit 1951/Protokolin e vitit 1967 duhet të jetë i pasqyruar në legjislacionin kombëtar, në rast ideal fjalë për fjalë. Shtetet Afrikane që janë nënshkruese të Konventës së OAU-së së vitit 1969 duhet të përdorin përkufizimin më të gjerë rajonal të asaj konvente, e në Amerikën Latine të përdoret përkufizimi i përmbajtur në Deklaratën e Kartagenës (Shih kapituj 1.2., 1.3. dhe 6.4.)
- Të mendohet në legjislacionin kombëtar jashtë Afrikës, të ceket se personat që ikin nga dhuna joselektive, shkelje masovike të të drejtave të njeriut ose ngjarje të tjera që e prishin seriozisht rendin publik, mund të kualifikohen për status të refugjatit sipas shembullit nga Konventa e OAU-së e vitit 1969 dhe rekomandimet në Deklaratën e Kartagenës. Si alternativë e kësaj, të parashihen lloje komplementare të mbrojtjes (Shih kapitulli 6.7.)
- Kategori që caktuara të refugjatëve janë të përjashtuara nga mbrojtja ndërkombëtare në kuptim të Konventës së vitit 1951/Protokolit të vitit 1967. Nga njëra anë, kjo u referohet refugjatëve që nuk kanë nevojë për mbrojtje në përputhje me Konventën, ndërsa nga tjera, atyre për të cilët konsiderohet se nuk e meritojnë. Këto kategori janë të përfshira në nenin 1D (paragrafi 1), nenin 1E dhe nenin 1F nga Konventa e vitit 1951. Rekomandohet që formulimet nga Konventa e vitit 1951 të transferohen fjalë për fjalë për t'u rregulluar këto çështje të ndërlikuara (Shih kap. 6.5. dhe 6.6.)
- Dispozitat që i rregullojnë kushtet për pushim të statusit të refugjatit, poashtu janë pjesë e kriterëve. Dispozitat për pushimin e statusit janë të përmbajtura në nenin 1C të Konventës së vitit 1951 dhe në nenin 1 paragrafi (4) nga Konventa e OAU-së e vitit 1969. Duke pasur parasysh se dispozitat për pushimin e statusit janë të cekura deri në fund, ato duhet fjalë për fjalë të jenë të cekura edhe në legjislacionin kombëtar. (Shih kapitulli 7.13.)

Përkufizime të tjera

- Përkufizimi i azilkërkuesit duhet të përfshijë çdo person që do shpreh dëshirë për të fituar azil ose do shpreh frikë për sigurinë e vet nëse kthehet në vendin e prejardhjes, pavarësisht asaj a është parashtruar kërkesë formale dhe si ka qenë e shprehur ajo frikë. (Shih kap.7.5. – Regjistrimi dhe vendimmarrja ndaj kërkesave.)
- Në përputhje me Konventën për të drejtat e fëmijut, në legjislacionin duhet të përdoret termi “fëmijë” në vend të “i mitur” (Shih kap. 1.4. – Konventa për të drejtat e fëmijut: si i mbroj ajo refugjatët.)
- Përkufizimi për „fëmi pa shoqërim dhe fëmijë i ndarë” duhet të jetë në përputhje me përkufizimin që e përdor Komiteti për të drejtat e fëmijut (Shih kap. 1.4. – Fëmi dhe fëmi pa shoqërim ose fëmi i ndarë: çfarë nënkuptojnë këto terme?)
- Përkufizimi për „familje” duhet të përfshijë së paku partnerin bashkëshortor, fëmijët e mitur dhe vëllezërit dhe motrat e mitura përfshirë edhe fëmijët e birësuar, pavarësisht nëse janë të birësuar në mënyrë ligjore ose në bazë zakonore, si dhe persona të tjerë me të cilët ekziston marrëdhënie e varësisë shoqërore, ekonomike ose emocionale dhe që kanë jetuar në amvisëri të njëjtë me kërkuuesin e azilit/refugjatin. Familja duhet t’i përfshijë jo vetëm bashkëshortët e njohur, përfshirë bashkëshortët nga gjinia e njëjtë, por edhe çiftet zakonore ose të pamartuara që paraqesin një njësi e vërtetë dhe stabile familjare. (Shih kap. 8.3. – E drejta në jetë familjare, përfshirë unitet familjar.)

Mosdiskriminimi dhe të drejtat e njeriut

Nenet 3 dhe 5 nga Konventa e vitit 1951; neni 1 i Konventës së OAU-së së vitit 1969; neni 2 nga Deklaratë universale për të drejtat e njeriut; neni 2 nga ICCPR; ICERD, neni 2 nga CEDAW, neni 2 CRC; nenet 3-5 nga CRPD. Konkluzione të Komitetit ekzekutiv nr. 15, 22, 80, 85, 93, 102, 103, 104, 105, 107, 108 dhe 110

- Dispozitat hyrëse duhet të përmbajnë garancë të përgjithshme se ligji zbatohet pa diskriminim në bazë të racës, ngjyrës, gjinisë, gjuhës, fesë, besimit politik ose tjetër, prejardhjes kombëtare ose shoqërore, pronësisë, statusit gjatë lindjes ose status tjetër.
- Me rëndësi është të sigurohet që ligji të mos përmbajë dispozita që i mundësojnë cילו organ të ndërmerr çfarëdo procedura që paraqesin diskriminim të refugjatëve ose të azilkërkuesve. (Shih kap. 8.2. – Parimi i mosdiskriminimit.)

Roli i UNHCR-së

Neni 35 i Konventës së vitit 1951; neni II i Protokollit së vitit 1967; neni VIII i Konventës së OAU-së i vitit 1969.

- Duhet të ketë dispozita konkrete për bashkëpunim me UNHCR-në dhe për mundësimin e kryerjes së rolit të saj mbikëqyrës, ndër të tjera edhe përmes dhënies së informatave dhe të dhënave për gjendjen e refugjatëve në vend, për zbatimin e marrëveshjeve relevante ndërkombëtare për refugjatët dhe për ligjet, rregullat dhe dekretet për refugjatët. (Shih kap. 2.4. – Roli i UNHCR-së, për rolin mbikëqyrës të UNHCR-së.)

Moskthimi dhe dëbimi i refugjatëve

Nenet 32 dhe 33 nga Konventa e vitit 1951; neni II paragrafi (3) nga Konventa e OAU-së e vitit 1969; një numër i konkluzioneve të Komitetit ekzekutiv të UNHCR-së, përfshirë edhe konkluzionet nr. 6, 7, 79, 81, 82, 94, 99, 103 dhe 108; neni 3 nga CAT; neni 7 nga ICCPR

- E drejta kombëtare duhet në mënyrë eksplicite të mbrojtë refugjatët dhe azilkërkuesit nga kthimi në çfarëdo mënyre deri në kufijtë e territoreve ku jeta ose liria e tyre është nën kërcënim për shkak të racës së tyre, besimit, kombësisë, përkatësisë ndaj një grupi konkret shoqëror ose besimi politik.
- Ky parim i moskthimit është i kodifikuar në nenin 33 të Konventës së vitit 1951. I njëjti nen përmban një përjashtim të rëndësishëm: një refugjat nuk mund të thirret në të drejtën e moskthimit nëse ekzistojnë arsye të justifikuar që ai të konsiderohet kërcënim për sigurinë e vendit ku gjendet ose ka qenë i dënuar me aktgjykim fuqiplotë për një vepër të rëndë penale dhe prandaj paraqet rrezik për komunitetin e atij vendi.
- Shtetet palë të Konventës kundër Torturës, Paktit ndërkombëtar për të drejta civile dhe politike ose të Instrumenteve të ndryshme ndërkombëtare dhe rajonale për të drejtat e njeriut, kanë detyrime të ndryshme dhe shtesë në lidhje me parimin e moskthimit. Parlamentarët në këto vende mund të mendojnë për bashkimin e atyre detyrimeve në një akt ligjor.
- Në përputhje me nenin 32 nga Konventa e vitit 1951, legjislacioni duhet të rregullojë që një refugjat i cili ligjërisht qëndron në vendin, mund të dëbohet vetëm për shkak të arsyeve lidhur me sigurinë kombëtare ose

rendin publik, dhe ka të drejtë në procedurë të caktuar përpara dëbimit. (Shih kap. 4.2. – Pranimi në territorin dhe shtrirja e detyrimit për *moskthim*.)

Mosdëshkimi për hyrje joligjore

Neni 31 nga Konventa e vitit 1951; [Konkluzion i Komitetit ekzekutiv të UNHCR-së nr.44 \(XXXVII\)](#); [udhëzim i UNHCR-së për mbajtje](#)

- Refugjatët dhe azilkerkuesit të cilët joligjërisht kanë hyrë ose qëndrojnë në vend, nuk do të ndëshkohen nëse pa prolongim paraqiten tek autoritetet dhe japin shkaqe të arsyeshme për hyrjen ose qëndrimin joligjor (Shih kap. 4.7. – Mosdëshkimi për hyrje joligjore.)

Kapacitete për pranim dhe ndihmë

Konkluzione të Komitetit ekzekutiv të UNHCR-së nr. 22 (XXXII) – [Mbrotja e azilkerkuesve gjatë fluksit masiv dhe nr. 93 \(LIII\) – Pranimi i azilkerkuesve në kontekst të sistemeve individuale për azil](#)

- Përderisa presin vendim përfundimtar për kërkesën për mbrotje, Azilkerkuesit kanë të drejtë të kushteve për pranimin e tyre të cilat u plotësojnë nevojat themelore dhe u sigurojnë standard jetësor përkatës për mirëmbajtjen e shëndetit dhe mirëqenies. Sigurimi i mjedisit të sigurtë dhe dinjitoz është element i domosdoshëm i procedurës së drejtë dhe efikase për azil.
- Ndihma që mund t’ua jep shteti, një OJQ kompetente, ose, sipas nevojës, UNHCR-ja, mund të përfshijë:
  - ushqim, roba, strehim ose mbrotje shëndetësore;
  - këshillim për plotësim dhe parashtrim të kërkesës për azil dhe për çështje administrative;
  - këshillim social; dhe
  - ndihmë juridike (shih kap. 5.2. – Pranimi dhe trajtimi i azilkerkuesve dhe 7.3. – Garancat minimale të procesit.)

Procedura për përcaktimin e statusit të refugjatit

[Konkluzion i Komitetit ekzekutiv të UNHCR-së nr. 8 \(XXVIII\) – Përcaktimi i statusit të refugjatit](#)

- Përcaktimi i statusit është kyç për sigurimin e mbrotjes, edhe pse hapat në procedurën nuk janë në mënyrë precize të rregulluara në Konventën e vitit 1951. Shumë vende dhe UHNCR-ja kanë grumbulluar përvojë të begatshme në vlerësimin e kërkesave për status të refugjatit. Përcaktimi i statusit përfshin vendosjen e strukturave institucionale kompetente për vendimmarrje dhe zhvendosje të burimeve për mbulimin e kostove, jo vetëm për punën e përditshme por edhe për zhvillimin e kapaciteteve, mësimin konkret dhe sigurim të cilësisë (Shih kapitullin 6 dhe 7).
- Komiteti ekzekutiv i UNHCR-së ka lëshuar rekomandime për standarde procedurale të caktuara minimale për procedurat për përcaktimin e statusit (shih edhe kapitullin 7.3. – Garancat minimale të procesit). Këto standarde bazohen në aktet juridike ndërkombëtare dhe rajonale për të drejtat e njeriut dhe i përfshijnë, ndër të tjerat, drejtshmërinë e procedurës dhe të drejtën e mjetit efektiv juridike.
- Përdorimi i modaliteteve diferenciale për përpunimin e lëndëve mund të kontribuojë për menaxhim efektiv me numër të ndryshëm të lëndëve, me çfarë sigurohet qasje e shpejtë në ndihmën ndërkombëtare për personat të cilëve u nevojitet ajo, dhe sjellje e shpejtë e vendimeve negative për ata të cilët nuk ka nevojë për të. Modalitetet e tilla për përpunim të lëndëve duhet të përdorin burimet në dispozicion për fitimin e rezultateve përkatëse për këta persona në mënyrën më **efikase**, duke garantuar njëkohësisht procedura të **drejta** për përcaktimin e statusit, në përputhje me garancat e procesit. Një sistem **cilësor** duhet të jetë edhe **fleksibil** që të mundet zgjedhja e modaliteteve për përpunim të lëndëve të përshtatet në ndryshimin e profilit dhe/ose numrin e azilkerkuesve.

Dokumente personale dhe udhëtimi

Nenet 27 dhe 28 nga Konventa e vitit 1951, me Shtesën dhe Shtojcën; neni VI nga Konventa e OAU-së; Konkluzione të Komitetit Ekzekutiv nr. 35 (XXXV), 49 (XXXVIII), 91 (LII) dhe 114 (LXVIII)

- Legjislacioni duhet të parasheh lëshimin e dokumenteve personale dhe azilkërkesve dhe refugjatëve. Refugjatët e pranuar duhet të fitojnë statusin që u mundëson të qëndrojnë në vend, e kjo duhet qartë të jetë e cekur në dokumentin që u lëshohet refugjatëve të pranuar. (Shih kap. 5.2. – Pranimi dhe trajtimi i azilkërkesve, për regjistrimin dhe identifikimin e azilkërkesve dhe refugjatëve, dhe kapitulli 7.12. – Pranimi i statusit të refugjatit, për dokumentet personale.)
- Refugjatëve të pranuar duhet t'u lëshohen dokumente udhëtimi. Kjo nuk nënkupton dhënien e shtetësisë refugjatit, por me këtë i mundësohet që të udhëtojë (për shembull, të vizitojë familjen, edukim, punësim, mbrojtje shëndetësore, etj.) dhe të kthehet në Shtetin e azilit. Dokumentet e udhëtimit duhet të lëshohen edhe që të ju mundësohet refugjatëve të udhëtojnë me qëllim të banimit në vend të tretë ose riatdhesimit. (Shih kap. 7.12. – Pranimi i statusit të refugjatit, për dokumentet personale.)

Të drejta dhe detyrime të tjera të refugjatëve

Kapitujt II, III, IV dhe V nga Konventa e vitit 1951

- Të drejtat në vijim duhet të sigurohen sipas standardeve që vlejnë për shtetasit:
  - liria e praktikimit të fesë dhe edukimi fetar (nuk janë të lejuara kufizime);
  - arsim publik fillestar;
  - ndihmë publike, siguri sociale dhe legjislacioni i punës;
  - qasje tek gjykatat dhe ndihmë juridike (nuk janë të lejuara kufizime);
  - pronësi intelektuale dhe industriale.
- Konventa e vitit 1951 poashtu rregullon një numër të çështjeve që ndikojnë ndjeshëm në ditën e përditshme të refugjatit, sikurse:
  - Përvetësimi i pronës së luajtshme dhe të paluajtshme (neni 13);
  - punësim (nenet 17, 18 dhe 19);

- banim (neni 21);
- ndihmë publike (neni 23);
- legjislacioni i punës dhe siguria sociale (neni 24).

- Çdo refugjat ka detyrime ndaj vendeit të qëndrimit dhe duhet të respektojë ligjet ekzistuese dhe rregullat tjera, si dhe masat e ndërmara nga autoritetet për mbajtjen e rendit publik (neni 2). (Shih kap. 8.3. – Detyrime dhe të drejta të refugjatëve.)

Konfidencialiteti

Konkluzion i Komitetit ekzekutiv nr. 91 (LII) – Regjistrim i refugjatëve dhe i azilkërkesve

- Konfidencialiteti i të dhënave personale duhet të jetë i garantuar. Me rregull, informatat personale të azilkërkesve ose të refugjatëve nuk duhet t'u kumtohen subjekteve të tjerë, e në veçanti jo në vendin e prejardhjes, sepse kjo mund të ju rrezikojë sigurinë e tyre ose sigurinë e familjeve të tyre ose bashkëpunëtorëve.
- Kumtimi i të dhënave personale duhet të bazohet në pëlqim të informuar të refugjatit ose kërkuarit të azilit, gjatë së cilës respektohen edhe parimet tjera të mbrojtjes së të dhënave personale. Nëse informatën e kërkon Shteti tjetër, Shteti i cili e shqyrton kërkesën duhet të merr parasysh interesat legjitime të Shtetit që e ka parashtruar kërkesën, rrezikun e mundshëm për personin/personat në fjalë dhe të drejtën e tij/tyre për privatësi. (Shih kap. 7.4. – Sigurimi i sekretit në përputhje me parimet dhe standardet relevante për mbrojtjen e të dhënave personale.)

Zgjidhje të përhershme

Neni 34 i Konventës së vitit 1951; Konkluzione të Komitetit ekzekutiv nr. 101 (LV) Pyetje për sigurinë juridike në kontekst të riatdhesimit të vullnetshëm të refugjatëve, 104 (LVI) për integrimin lokal, nr. 112 për bashkëpunimin ndërkombëtar nga aspekti i mbrojtjes dhe zgjidhjeve

- Me rëndësi është të vendosen masa të cilat u mundësojnë refugjatëve që në mënyrë autonome të mirëmbahen derisa presin zgjidhje të përhershme; të vendoset korniza juridike dhe sisteme që u mundësojnë refugjatëve të gëzojnë më shumë të drejta, ashtu siç kalon koha, dhe të gjitha zgjidhjet, përfshirë edhe riatdhesimin vullnetar dhe integrimi në vendin e azilit, të mund të zbatohet me garantimin e sigurisë dhe dinjitetit të personit (Shih kap. 9.3 – Riatdhesimi vullnetar dhe kapitulli 9.4. – Integrimi lokal).
- Në vendet që janë të gatshme të vendosin programe për banim ose për pranim për shkak të

arsyeve humanitare, nevojitet kornizë përkatëse juridike, në të cilën rregullohen statusi dhe të drejtat e refugjatëve të vendosur (Shih kap. 9.5. – Vendosja e banimit në vend të tretë.)

- Duhet të përshtatet legjisllacioni për shtetësi që të mundësohet natyralizimi i refugjatëve të pranuar në procedurë të përsheptuar, të zvogëlohen kostot për procedurën e natyralizimit dhe të mënjanohej pengesat për natyralizimin me të cilat do të ballafaqohenin refugjatët, duke pasur parasysh gjendjen e tyre specifike (Shih kap. 9.7 – Natyralizimi.)
- Në vendet me programe për migrim aktiv ose pranim të fuqisë së kualifikuar punëtore, duhet të revidohet korniza administrative dhe politike për t'u siguruar se statusi i refugjatëve nuk do u pamundësojë qasje deri te programet e tilla. Mund të jenë të nevojshme përshtatje të cilat do u mundësojnë refugjatëve të shfrytëzojnë ato mundësi (Shih kap. 9.6. – Qasje inovative.)

Kapitulli 4

Administrimi me kufijtë dhe rregullimi i hyrjes së refugjatëve

© UNHCR/Francesco Malavolta

4.1 Hyrje

Për shkak të komunikatave globale dhe transportin ndërkombëtar, lëvizja e njerëzve midis vendeve dhe kontinenteve është më e lehtë se kurrë. Këto lëvizje ndërkufitare sjellin edhe sfida edhe mundësi.

Shumica e vendeve i inkurajojnë udhëtarët nga vende të huaja që t'i vizitojnë për shkak të punës, edukimit, turizmit ose arsyeve familjare, ndërsa shumë vende pranojnë (madje, edhe bindin) shtetas të përzgjedhur të huaj për vendosje të përhershme për banim. Njëkohësisht, kufijtë shpesh në shikim të parë duken të padepërtueshëm për njerëzit të cilët ikin nga persekutimi ose konflikt i armatosur, dhe shumë prej tyre humbasin jetën duke u përpjekur për të arritur në vend të sigurt.

Shtetet gjithnjë e më tepër janë të okupuara me migrimin e paligjshëm, gjegjësisht me njerëz të cilët i kalojnë kufijtë e tyre pa miratim paraprak, e shpesh edhe pa dokumente personale. Rregulla e përgjithshme është se asnjë Shtet nuk është i obliguar që të lejojë të huajt të hyjnë në territorin e tij. Një nga elementet themelore të sovranitetit është se Shteti mund të vendos nën cilat kushte do u lejohet hyrje personave që nuk janë shtetas të tij. Si përjashtim nga kjo rregullë, shtetet janë të detyruara që të respektojnë parimin për **moskthim**, që është e përfshirë në aktet juridike ndërkombëtare për refugjatët dhe për të drejtat e njeriut. Ky parim thotë se asnjë person nuk guxon të kthehet në territorin ku ekziston kërcënim për jetën e tij, për integritetin fizik ose për lirinë.

Sistemet për administrim me kufijtë sot funksionojnë në një kontekst veçanërisht të ndërlikuar. Migrimi i paligjshëm ekziston në çdo kontinent, në kontekst të kërcënimeve reale të sigurisë. Njerëzit që i braktisin Shtetet e tyre për shkak të arsyeve të ndryshme, i përdorin rutat e njëjta dhe menjetet e transportit, ndërsa mekanizmat për kontrollë të kufijve dhe strategjitë tjera për menaxhim me hyrjen e paligjshme në çdo kohë mund të bëjnë diferencën e nevojshme.

Sistemet për administrim të kufijve që funksionojnë si duhet mund t'u ndihmojnë Shteteve që të rregullojnë hyrjen e të huajve, të përmbushin detyrimet e veta ndërkombëtare për mbrojtjen e refugjatëve dhe të mos u japin strehim personave përgjegjës për terrorizëm, krime lufte dhe krime kundër njerëzimit.

Ky kapitull jep udhëzime për hartimin e ligjeve dhe politikave kombëtare për:

- pranim në territorin dhe shtrirja e detyrimeve të Shtetit për **moskthim**;
- menaxhim me kërcënimet e sigurisë pa minuar mbrojtjen e refugjatëve;
- sfidat e migrimit të përzier;
- kontrabandimi, trafikimi i qenieve njerëzore dhe mbrojtja e refugjatëve;
- zhvillimi dhe përforsimi i sistemeve për hyrje, të ndjeshme në çështjet për mbrojtjen në kontekst të migrimit të përzier; dhe
- mosndëshkimi për hyrje të paligjshme.

Për më shumë informata për migrantët dhe të drejtat e tyre të njeriut, Shih [Migrimi, të drejtat e njeriut dhe sundimi](#). Doracak për parlamentarët nr. 24, IPU, Organizata Ndërkombëtare e Punës dhe Zyra e Komisarit të Lartë për të Drejtat e Njeriut, 2015

4.2 Pranimi në territor dhe fushëveprimi i deyrimit për *moskthim*

Pika fillestare për mbrojtje ndërkombëtare është pranimi i njerëzve të cilët ikin nga persekutimi dhe dhuna në territor ku mund të kërkojnë azil dhe të gjejnë siguri. Andaj, me rëndësi thelbësore është që:

- Qeveritë dhe parlamentarët të kuptojnë detyrimet e Shtetit për *moskthim*, të vendosin sisteme për hyrje që i respektojnë ato detyrime; dhe
- Rojtarët kufitarë, zyrtarët e migrimit dhe personel tjetër qeveritar të cilët të parët kanë kontakt me të huajt që vijnë me rrugëtim tokësor, ujor ose ajror, kanë kuptimshmëri të qartë të parimit të *moskthimit* dhe detyrimet e tyre që rrjedhin nga ajo, përfshirë edhe mekanizmat për udhëzim të personave të ri të arritur deri te organet përkatëse në vend.

Detyrime për *moskthim* sipas akteve juridike ndërkombëtare për refugjatë dhe të drejtat e njeriut

Siç është cekur në kapitullin 1, Shtetet kanë detyrime për *moskthim* sipas akteve juridike ndërkombëtare për refugjatët dhe të drejtat e njeriut, dhe në bazë të marrëveshjeve dhe si pjesë e së drejtës zakonore ndërkombëtare.

Sipas së drejtës ndërkombëtare për refugjatët, parimi i *moskthimit*, i përmbajtur në **nenin 33 paragrafi (1) të Konventës së vitit 1951, e mbron refugjatin nga dëbimi ose kthimi në situatë në të cilën jeta e tij ose liria janë nën rrezik** për shkak të racës së tij, fesë, kombësisë, përkatësisë në një grup shoqëror ose bindje politike. Azilkërkuessit janë të mbrojtur me këtë parim deri në përcaktimin e statusit të tyre.

Përjashtimet e vetme të lejuara nga parimi i *moskthimit* siç është e paraparë në të drejtën ndërkombëtare për refugjatët, janë të rregulluara në nenin 33 paragrafi (2) nga Konventa e vitit 1951. Ato vlejnë në dy rrethana: nëse ekzistojnë shkaqe të arsyeshme që refugjati të konsiderohet “kërcënim për sigurinë e vendit ku gjendet” ose nëse “ka qenë i dënur me aktgjykim fuqiplotë për vepër të rëndë penale dhe andaj paraqet kërcënim për komunitetin e atij vendi”

Si çdo tjetër përjashtim nga garancat për të drejtat e njeriut, **neni 33 paragrafi (2) duhet të interpretohet në mënyrë restriktive dhe me respektimin e plotë të parimit të proporcionalitetit**. Kjo nënkupton që duhet të demonstrohet se kërcënimi nga refugjati për sigurinë e vendit nikoqir ose për komunitetin është mjaftueshëm serioz që të arsyetohet *kthimi*. Përjashtimi për shkak të “kërcënimit për sigurinë” kërkon që kërcënimi t’i referohet vet vendit të pranimit dhe të jetë shumë serioz. Gjetja duhet të bazohet në shkaqe të arsyeshme dhe të jetë e mbështetur me prova të besueshme dhe të sigurta. Përjashtimi për shkak të “kërcënimit për komunitetin” kërkon aktgjykim përfundimtar dënues për vepër në veçanti të rëndë penale, si dhe vërtetimi se personi do paraqet kërcënim edhe në të ardhmen.

Në të dy rastet duhet të ketë lidhshmëri midis heqjes së refugjatis dhe eliminimit të kërcënimit. *Kthimi* duhet të jetë mënyra e fundit e mundshme për eliminimin ose zvogëlimin e kërcënimit dhe duhet të jetë proporcional, në kuptim të asaj që kërcënimi për vendin ose për komunitetin duhet të jetë më i madh sesa rreziku i refugjatis pas *kthimit* të tij.

E kundërta e kësaj, **në përputhje me të drejtën për të drejtat e njeriut, *kthimi*** asnjëherë **nuk është i lejuar nëse personi në fjalë është i ekspozuar rrezikut nga tortura ose nga trajtimi ose dënimi mizor, çnjerëzor ose poshtëruës.**

Neni 3 nga Konventa kundër torturës ndalon dëbimin ose kthimin e një personi në vendin ku është në rrezik të konsiderueshëm nga torturimi. Nenet 6 dhe 7 nga Pakti ndërkombëtar për të drejta civile dhe politike, poashtu interpretohen si ndalesë për dëbim ose kthim në rrezik të torturimit, trajtimit ose dënimit mizor, çnjerëzor ose poshtëruës, ose dënim me vdekje. Disa instrumente rajonale për të drejtat e njeriut përbajnë dispozita të ngjajshme.

Në vendet që kanë aderuar në dy Konventat, azilkërkuetit mund të thirren në mbrojtje sipas cilësdo nga marrëveshjet. Ka disa situata në të cilat kjo mund të jetë relevante: ndoshta personi ka lëshuar afatin për paraqitje për statusin e refugjatit të parparë në legjislacionin kombëtar, ndoshta kërkesa ka qenë paarsyeshëm e refuzuar për shkak të mospëmbushjes së kriterëve për ndarjen e statusit të refugjatit ose personi nuk kualifikohet për statusin e refugjatit, mirëpo gjendet në rrezik nga torturimi. Mirëpo, personat që janë të mbrojtur nga *kthimi* sipas Konventës kundër torturimit jo çdoherë i fitojnë të drejtat dhe përparësitë tjera që u jepen refugjatëve, edhe pse u takojnë të drejtat që i ofron e drejta ndërkombëtare për të drejtat e njeriut.

Përderisa Konventa e vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1951 kërkojnë zbatim në nivel kombëtar, [Komiteti i OKB-së kundër torturimit](#), organ profesional i themeluar me Konventën kundër torturimit për ndjekje të zbatimit të detyrimeve të Shteteve sipas Konventës, mund të shqyrtojë parashtrësia nga individë në rrethana të caktuara. Praktika e Komitetit jep udhëzime të dobishme për detyrimet bazë për respektimin e të drejtave të njeriut, përfshirë edhe lëndë në të cilat parashtrësia kanë parashtruar persona kërkesat e të cilëve për status të refugjatit tashmë kanë qenë të refuzuara.

Shtrirja e parimit të moskthimit: Krahاسimi

Dispozitat për moskthim të Konventës së vitit 1951 dhe të Konventës kundër torturimit dhe trajtimit tjetër mizor, çnjerëzor ose poshtëruës, në masë të caktuar përputhen, por ka edhe dallime të rëndësishme.

Konventa e vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967

Kush është i mbrojtur?

Refugjatët, dmth. personat me frikë të arsyetuar nga persekutimi për shkak të racës së vet, fesë, kombësisë, përkatësisë në grup konkret shoqëror ose bindje politike dhe azilkërkuës.

Nga çfarë kërcënime?

Kërcënim për jetën ose për lirinë.

Përjashtime?

Shkaqe të arsyeshme që refugjati të konsiderohet si kërcënim për sigurinë e vendit të azilit ose nëse ka qenë i dënuar me atkgjykim fuqiptotë për vepër veçanërisht të rëndë penale dhe kështu paraqet kërcënim për komunitetin në atë vend.

Konventa kundër torturës

Kush është i mbrojtur?

Çdo person.

Nga çfarë kërcënime?

Shkaqe të arsyeshme për të besuar se personi është në kërcënim nga torturimi.

Përjashtime?

Nuk ka përjashtime.

Parimi i *moskthimit*: Cilat janë detyrimet e Shtetit?

Ndalesa për *moskthim*:

- Vlen për të gjithë refugjatët dhe për azilkërkuesit statusi i të cilëve ende nuk është i përcaktuar, sepse ky grup mund të përfshijë refugjatë;
- Zbatohet çdokund ku Shteti zbaton jurisdiksionin, përfshirë në kufijtë dhe jashtë tyre, për shembull gjatë ndalimit të anijeve në ujërat ndërkombëtare;
- Kyç përgjegjësinë e Shtetit posa një person i caktuar pohon se është në rrezik ose ka frikë nga kthimi në vendin e tij të prejardhjes ose në vend tjetër. Nuk ekziston një formulë e saktë ose frazë me të cilën duhet të shprehet frika e tillë;
- Kërkon nga Shtetet që të respektojnë parimin e mosdiskriminimit dhe të përmbahen nga kufizimi i hyrjes për shkak të kombësisë, fejes, përkatësisë etnike ose statusit shëndetësor të personit ose për shak të kritereve të tjera;
- Vlen jo vetëm në lidhje me kthimin në vendin e prejardhjes por edhe për kthimin e personit në cilëdo vend të tretë ku personi ka arsye për të pasur frikë nga persekutimi, shkelje serioze të të drejtave të njeriut ose shkelje tjetër serioze ose nga ku personi rrezikon të jetë i kthyer në vendin e tij të prejardhjes (e njohur si *kthim* i tërthortë ose zinxhir);
- Kërkon nga Shteti që dëshiron të heq një azilkërkues nga territori i vet ose nga jurisdiksioni i vet para zbatimit të çfarëdo masave për heqjen e tij në çdo rast individual të vërtetojë se personi nuk është në rrezik nga lëndime të përfshira me ndalesën për *kthim*; dhe
- Kërkon nga Shteti që të parashikon mjet efektiv juridik kundër heqjes së propozuar, përfshirë mundësinë për pezullimin e heqjes deri në vendimin përfundimtar për statusin e personit.

- ▶ [Mendimi këshillëdhënës për Zbatim Jashtëterritorial të detyrimeve për moskthim sipas Konventës së vitit 1951 lidhur me Statusin për refugjatët dhe protokoli i saj i vitit 1967](#), UNHCR, 2007
- ▶ [Udhëzim për garancat kundër heqjes së paligjshme ose jo të drejtë të refugjatëve ose azilkërkuesve](#), UNHCR, 2014

Dëbim

Ashtu siç Shtetet kanë të drejtë të kontrollojnë hyrjen e të huajve në territorin e vet, si pjesë e zbatimit të sovranitetit të vet, ato poashtu, kanë të drejtë të heqin ose deportojnë të huaj që janë të pranishëm në vend pa leje (dhe në rrethana specifike, ata që janë ligjërisht të pranishëm). Mirëpo, gjatë kësaj, ata duhet t'u përmbahen detyrimeve të tyre sipas akteve juridike ndërkombëtare për refugjatë dhe për të drejtat e njeriut, e në veçanti parimi për *moskthim*.

Edhe pse deportimi dhe heqja mund të zbatohen në përgjithësi mbi të huajt, dëbimi i refugjatëve me vendqëndrim ligjërisht të rregulluar është i lejuar vetëm në rrethana të jashtëzakonshme: neni 32 i Konventës së vitit 1951 ndalon Shtetin që të dëbojë "refugjat i cili ligjërisht qëndron në territorin e tij, përveç për shkak të rrezikimit të sigurisë kombëtare ose të rendit publik", madje edhe të jenë të përmbushura ato kushte, refugjati mund të jetë i dëbuar vetëm në vend në të cilin jeta e tij dhe liria nuk janë në rrezik. Detyrimet e Shtetit nikoqir për *moskthim*, në përputhje me nenin 33 nga Konventa e vitit 1951 dhe me të drejtën ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, edhe më tej vlejné, ashtu siç është e sqaruar mësipër.

Neni 32 poashtu rregullon se urdhëri i këtyllë për dëbim mund të lëshohet vetëm në procedurë përkatëse ligjore, që duhet të përfshijë të drejtën e ankesës ose rishqyrtimit të vendimit. Krahas kësaj, personit në fjalë duhet t'i jepet periudhë e arsyeshme kohore që të kërkojë praninë në vend tjetër.

Përkujtues për parlamentarët:

Parimi i *moskthimit*

Për t'u siguruar respektimi i parimit të *moskthimit*, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ Të sigurojnë që në legjislacionin të jetë e rregulluar se asnjë person nuk do të kthehet, dëbohet ose ekstradohet në çfarëdo mënyrë në një vend ku ka arsye të konsiderueshme të besohet se personi mund të jetë në rrezik nga torturimi ose nga trajtimi ose dënimi mizor, çnjerëzor ose poshtërues;
- ✔ Të sigurojnë që në legjislacionin të jetë e rregulluar se refugjatët dhe azilkërkuessit nuk mund të *kthehen*. Duke pasur parasysh se në nenin 33 nga Konventa e vitit 1951 (ndalesa e *moskthimit*) nuk mund të shprehet rezervë, formulimi i një dispozite të tillë është jashtëzakonisht i rëndësishëm. Parimisht, qasja më e sigurtë është dispozita fjalë për fjalë të transferohet në legjislacionin kombëtar;
- ✔ Të sigurojnë se legjislacioni shprehimisht i mbron nga kthimi personat që bëjnë pjesë nën përkufizimet e zbatueshme rajonale për refugjat;
- ✔ Të mbështesin përfshirjen e dispozitës në legjislacion e cila shprehimisht sqaron se ndalesa për *kthim* e përfshin edhe kthimin e tërthortë. Në çdo rast, mbrojtja nga *kthimi* i tërthortë nuk duhet të jetë në mënyrë eksplicite ose implicite e përjashtuar;
- ✔ Të mendojnë të mbështesin dispozitë ligjore me të cilën sqarohet se mbrojtja nga *kthimi* përfshin edhe mosrefuzim në kufi, që të mos mundet personi i cili kërkon azil të jetë i refuzuar në kufi, nëse kjo rezulton me kthimin e tij të drejtëpërdrejtë ose të tërthortë në një vend të persekutimit ose trajtimit ose dënimit mizor, çnjerëzor ose poshtërues;
- ✔ Të sigurojnë se shtrirja e nenit 33 paragrafi (1) nga Konventa e vitit 1951 nuk është në mënyrë eksplicite dhe implicite e kufizuar në territorin e Shtetit, por vlen gjithandej ku Shteti zbaton autorizimet e veta. Kriteri vendimtar nuk është vallë personi gjendet në territorin e Shtetit, por a është ai nën kontrollë dhe kompetencë efektive të atij Shteti. Nëse është e mundshme, kjo çështje duhet shprehimisht të rregullohet në ligjin.

Përfjashtime nga detyrimi për *moskthim*

- ✔ Të sigurojnë që dispozita ligjore për *përfjashtimet nga detyrimi për moskthim* nuk e tejkalon të paraparën në nenin 33 paragrafi (2) nga Konventa e vitit 1951. Mënyra më e mirë për t'u sqaruar se përfjashtimet vlejné vetém në rrethana tejet të kufizuara është të futet teksti i nenit 33 paragrafi (2), i cili lejon *kthim* të refugjatit vetëm:
  - (i) nëse ekzistojné "shkaqe të arsyeshme që konsiderojné (refugjatin) si kërcënim për sigurinë e vendit në të cilin gjendet"; ose
  - (ii) nëse refugjati "ka qenë i dënuar me aktgjykim fuqiplotë për vepër veçanërisht të rëndë penale dhe për atë shkak paraqet kërcënim për komunitetin e atij vendi".
- ✔ Të sigurojnë se nuk janë të lejuara asçfarë përfjashtime nëse Shteti aderon ndaj Konventës për refugjatë të OAU-së (neni II paragrafi (3)) ose ndaj Konventës Amerikane për të drejtat e njeiut (neni 22 paragrafi (8)), ngase ndalesa për *kthimin* e refugjatëve në ato traktate është absolute.
- ✔ Të sigurojnë se legjislacioni e rregullon mbrojtjen absolute nga *kthimi*, në përputhje me të drejtën ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, pavarësisht përfjashtimeve të parapara në nenin 33 paragrafi (2) nga Konventa e vitit 1951.

Përkujtues për parlamentarët:

Dëbim

Që të sigurohet respektimi i së drejtës ndërkombëtare në lidhje me dëbimin, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ Të sigurojnë që azilkërkuessit dhe refugjatët janë të përjashtuar nga shtrirja e dispozitave për dëbim, deportim ose heqje, që zbatohen në përgjithësi mbi të huajt. Kjo është e domosdoshme për t'u siguruar respektim i parimit të *moskthimit*. Kthimi në vendin e prejardhjes është i lejuar vetëm nën rrethana të jashtëzakonshme të cekura në nenin 33 paragrafi (2) nga Konventa e vitit 1951, e në disa raste kthimi i tillë mund të jetë i ndaluar sipas të drejtave ndërkombëtare për të drejtat e njeriut.
- ✔ Të sigurojnë që nuk guxohet të lëshohet urdhër për dëbimin e një refugjati që ligjërisht qëndron në vendin, përveç për shkak të arsyeve të sigurisë kombëtare ose rendit publik, në përputhje me nenin 32 paragrafi (1) nga Konventa e vitit 1951.
- ✔ Aty ku legjislativi kombëtar parashikon dëbim, të sigurojnë që kushtet dhe garancat e procesit për refugjatët, të përmblajtura në nenin 32 paragrafet (2) dhe (3) nga Konventa e vitit 1951, janë shprehimisht të cekura në ligjin.
- ✔ Në rast ideal, urdhëra për dëbim nuk duhet të lëshohen për azilkërkuess, kërkesat e të cilëve ende përpunohen. Si mbrojtje minimale, ligji duhet të parashihet se urdhëri për dëbim nuk do zbatohet deri në sjelljen e vendimit përfundimtar për azil. Nëse pranohet nevoja nga mbrojtja ndërkombëtare e kërkuessit të azilit, urdhëri i lëshuar paraprakisht për dëbim duhet të pushojë me vlefshmëri.

Masa për dëbim të një refugjati duhet të ndërmerren vetëm në raste të jashtëzakonshme dhe me shqyrtim të kujdesshëm të të gjitha rrethanave, përfshirë edhe mundësinë që refugjati të jetë i pranuar në vend tjetër, e jo në vendin e prejardhjes dhe me respektimin e detyrimeve të vendit, në përputhje me të drejtën ndërkombëtare për të drejtat e njeriut. Gjatë procedurës për azil azilkërkuessi është i mbrojtur me parimin e *moskthimit*. Nëse njihet nevoja nga mbrojtja ndërkombëtare e personit, urdhëri eventual i lëshuar paraprakisht për dëbim duhet të pushojë me vlefshmëri.

“Unioni ndërkombëtar... u bën thirrje vendeve nikoqire që të mos deportojnë refugjatët dhe të mos i dëbojnë deri në kufirin e një vendi tjetër ku në të cilin do u ishte e rrezikuar jeta për shkak të përkatësisë së tyre etnike, fetare ose kombëtare, përkatësia tek një kategori e posaçme shoqërore ose bindje politike.”

[Rezoluta njëzëri e miratuar në kuvendin e 133-të të IPU-së, Gjenevë, 2015](#)

Procedura për ekstradim

Parimi për *moskthim* në tërësi zbatohet edhe në kontekst të ekstradimit. Kjo nuk vlen vetëm vetëm për vendin e prejardhjes të refugjatit ose kërkuessit të azilit, por edhe për çdo vend tjetër ku personi i kërkuar do ishte në rrezik nga persekutimi ose nga kthimi i tërthortë në vendin e prejardhjes. Nëse kërkohet ekstradim i kërkuessit të azilit, duhet të zbatohet procedura për azil dhe të sjellet vendim përfundimtar për kërkesën, sipas mundësisë nga ana e organit të azilit, përpara se të sjellet vendim për kërkesën për ekstradim.

Nëse ekziston detyrim për ekstradim sipas një marrëveshjeje bilaterale ose multilaterale për ekstradim ose sipas instrumenteve të tjera ndërkombëtare ose rajonale (shpesh e titulluar si “detyrë për ekstradim ose ndjekje penale”), detyrimi i Shtetit për moskthim ka përparësi para detyrimit për ekstradim, madje edhe nëse ai detyrim rrjedh nga marrëveshje për çrënjimin dhe parandalimin e terrorizmit. Këshilli për Siguri i Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së në një numër të rasteve ka konfirmuar se vendet duhet të garantojnë që të gjitha masat që ndërmerren për luftë kundër terrorizmit janë në përputhje me të gjitha detyrimet e tyre sipas të drejtës ndërkombëtare, në veçanti të drejtës ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, të drejtën ndërkombëtare për refugjatët dhe të drejtën humanitare ndërkombëtare.

Në kontekst të procedurave që mund të rezultojnë me ekstradimin e një azilkërkuesiose refugjati, Shtetet duhet të sigurojnë dhe respektojnë parimet për mbrojtje të të dhënave personale dhe sekretin e të dhënave lidhur me kërkesën e personit për azil. Në rastet e tilla, intereset legjitime të Shtetit kërkues që t'i ndjek penalisht kryerësit e veprave penale mund të justifikojnë kumtimin e disa të dhënave të caktuara personale. Mirëpo, Shteti i cili e ka pranuar kërkesën njëkohësisht duhet të merr parasysh intereset legjitime për konfidencialitet dhe privatësi të azilkërkuesit ose të refugjatit dhe t'i merr parasysh rreziqet potenciale nga ndarja e të dhënave për personin e kërkuar me organet e Shtetit kërkues. Kjo është veçanërisht e rëndësishme nëse Shteti kërkues është vendi i prejardhjes së personit. Në të gjitha rastet e tilla ekzistimi i kërkesës për azil duhet të mbetet konfidencial. (Për më shumë informata, shih kap. 7.4. – Sigurimi i konfidencialitetit në përputhje me parimet dhe standardet relevante për mbrojtjen e të dhënave personale.)

Shtetet ndonjëherë mbështeten në “sigurinë diplomatike” në kontekst të procedurave për ekstradim dhe heqje, si dëbim dhe deportim, dhe kryejnë transfer në vende të tjera përmes masave joformale. Mirëpo, në rastet e tilla Shteti i përmbush detyrimet e e veta për mbrojtjen e të drejtave të njeriut vetëm nëse siguritë e tilla me të vërtetë e *heqin* rrezikun për personin në fjalë dhe nëse janë lëndë e monitorimit efektiv. [Raportuesi i posaçëm i OKB-së për torturë](#) konfirmoi se në rrethana ku ka histori të përpiktë të shkeljeve serioze, flagrante ose masovike të të drejtave të njeriut, ose praktikë sistematike të torturës, “parimi i *moskthimit* duhet rrigorozisht të respektohet dhe nuk duhet të pranohen siguritë diplomatike”.

Në rast të kërkesës për ekstradim të një refugjati në vendin e tij të prejardhjes, Shteti nuk mund të mbështetet në bindjen se personi nuk do jetë i nënshtruar persekutimit ose shkeljeje tjetër pas ekstradimit. Do ishte krejtësisht në kundërshtim me mbrojtjen e paraparë në Konventën e vitit 1951/Protokolin e vitit 1967 që Shteti nga vet kryerësi i persekutimit të kërkojë siguri se personi, frika e të cilit nga persekutimi tashmë është vërtetuar do jetë i trajtuar siç duhet pas kthimit.

Nëse Shteti ka fituar kërkesë për ekstradim të një azilkërkuesi në vendin e tij të prejardhjes, duhet të sjellat vendim përfundimtar për kërkesën për azil para vendimmarrjes për kërkesën për ekstradim. Në çdo rast, vendimi eventual për ekstradim nuk duhet të zbatohet para se të vërtetohet nëse personi i kërkuar në të vërtetë është refugjat. Siguritë diplomatike për trajtimin e azilkërkuesit në rast të *kthimit* të tij, nuk kanë ndikim mbi detyrimin sipas të drejtës ndërkombëtare për refugjatët, që rrjedh nga parimi për *moskthim*.

Përkujtues për parlamentarët

Procedurë për ekstradim

Që të sigurohet respektim i të drejtës ndërkombëtare në kontekst të ekstradimit, parlamentarët inku-rjohen që:

- ✔ të nxisin shprehimisht përfshirjen e dispozitave në legjislacionin kombëtar që i detyrojnë organet relevante të refuzojnë ekstradim të një refugjati ose azilkërkuesi, nëse kjo nuk është në vijë me detyrimet e Shtetit për moskthim, sipas akteve juridike ndërkombëtare dhe rajonale për refugjatët dhe për të drejtat e njeriut, përfshirë në rastet kur janë dhënë sigurime se personi në fjalë nuk do jetë i nënshtruar persekutimit ose shkeljeje tjetër pas ekstradimit të tij (sigurime diplomatike);
- ✔ të sigurohen se ekzistojnë procedura të caktuara me garanca përkatëse të procesit për vendimet ndaj kërkesave për azil dhe ndaj kërkesave për ekstradim. Praktika e mirë është që organet për ekstradim të jenë të detyruara nga vendimi për vërtetimin e statusit të refugjatit ose të nevojave të tjera nga mbrojtja ndërkombëtare e sjellur nga organet për azil.

Disa dispozita nga vet e drejta për ekstradim, poashtu, në veçanti janë relevante në rastet në të cilat një refugjat ose azilkërkues është lëndë e kërkesës për ekstradim. Ato e përfshijnë edhe “përjashtimin për vepra penale politike”, që vlen në shumë vende dhe që ndalon ekstradim të të huajve që janë të kërkuar për vepër penale e cila konsiderohet si politike. Të ashtuquajturat “dispozita për diskriminim”, që janë të përmbajtura në gjithnjë e më shumë marrëveshje multilaterale dhe bilaterale për ekstradim, si edhe në legjislacionet kombëtare, poashtu janë relevante. Ato parashikojnë refuzim të ekstradimit ngase kërkesa për ekstradim për një vepër të rëndomtë penale është parashtruar për shkak të arsyeve politike ose me qëllim të bazuar në diskriminim ose persekutim.

Praktika kombëtare

Dispozitat ligjore për ndalesë të ekstradimit të refugjatëve dhe të azilkërkuesve - Në një numër të Shteteve, legjislacioni kombëtar ose rregullat tjera shprehimisht parashikojnë refuzim të ekstradimit nëse personi i kërkuar është refugjat, si psh. në [Argjentinë](#), [Armeni](#), [Brazil](#), [Kinë](#), [Moldavi](#), [Serbi](#) dhe në [Ugandë](#). Ekstradimi i azilkërkuesve është shprehimisht i ndaluar në disa Shtete, si psh. në [Argjentinë](#), [Brazil](#) dhe në [Gjeorgji](#).

- ▶ [dhëzim për ekstradim dhe për mbrojtje ndërkombëtare të refugjatëve](#), UNHCR, 2008
- ▶ [Njoftim për sigurinë diplomatike dhe për mbrojtjen ndërkombëtare të refugjatëve](#), UNHCR, 2006
- ▶ [Udhëzim për garanca kundër heqjes së paligjshme ose të padrejtë të refugjatëve ose azilkërkuesve](#), UNHCR, 2014

4.3 Garantimi i sigurisë dhe mbrojtjes së refugjatëve

Pasiguria e cila konkretisht rrjedh nga konflikte të dhunshme, grupe ekstremiste dhe krim të organizuar, u bë pjesë e zakonshme e përditshmërisë në shumë vende të botës. Këto situata shpesh kanë rënë më të thella, siç është pabarëzia më e madhe, sundimi i dobët i së drejtës, qeverisja e keqe, ndërsa në dita raste edhe ndikimet e ndryshimeve klimatike mbi mjedisin jetësor dhe konkurrencën për resurset e kufizuara që rrjedhin nga kjo. Kjo pasiguri është më e dukshme në jetët e njerëzve që kërkojnë ndihmë ndërkombëtare. Njëkohësisht, brenga për shkak të terrorizmit ndërkombëtar u rrit, në veçanti në kontekst të lëvizjeve masovike të refugjatëve dhe migrantëve në shumë pjesë të botës, që shpesh rezultoi me masa si shtyrja prapa e refugjatëve dhe azilkërkuesve në kufijtë, mbajtja e tyre dhe kufizimi i qasjes deri te territori dhe deri te procedurat për azil. Azilkërkuesit dhe refugjatët mund të jenë negativisht të ndikuar jo vetëm nga masat restriktive ligjore ose administrative, por edhe nga qëndrimet negative ndaj të huajve, të cilat lulëzojnë në periudha të krizave.

Shtetet kanë obligim dhe interes legjitim që të parandalojnë personat që mbështesin, planifikojnë, kryejnë ose kanë për qëllim të kryejnë vepra terrorizmi që të hyjnë në territorin e tyre. Sfida është të garantohet se masat e sigurisë nuk do të zbatohen në dëm të personave që janë të detyruar të lëshojnë vendet e tyre për shkak të kërcënimeve për jetën dhe për sigurinë, shpesh për shkak të luftës ose persekutimit.

Kufizimi i qasjes së azilkërkuesve dhe refugjatëve deri te një vend mundet vetëm të lëviz fluksin drejt rutave të tjera, të përkeqësojë situatën humanitare dhe të kontribuojë drejt suksesit së biznesit në rritje të kontrabandës dhe të tregtarëve me qenie njerëzore (shih kap. 4.5. Kontrabandimi, tregtia me qenie njerëzore dhe mbrojtja e refugjatëve).

Siguria dhe mbrojtja e refugjatëve midis veti nuk përjashtohen. Pikë e rëndësishme nismëtare është që të kuptohet se edhe vetë refugjatët ikin nga persekutimi dhe dhuna, përfshirë edhe terrorizmi. Instrumentet ndërkombëtare për refugjatët nuk u japin strehim terroristëve dhe nuk i mbrojnë nga ndjekja penale, ekstradimi ose dëbimi. Përkundrazi, ato konfirmojnë se njohja e atyre personave është e mundur dhe e domosdoshme, dhe parashikojnë përjashtimin e tyre nga statusi i refugjatit.

Nevojitet përgjigje e integruar e azilit dhe e lëvizjeve të migrimit, që u mundëson Shteteve të identifikojnë personat që hyjnë në territorin e tyre dhe t'u përgjigjen nevojave të mbrojtjes si dhe të kërcënimeve të sigurisë, në përputhje me detyrimet e veta të parapara me të drejtën ndërkombëtare. Kjo kërkon sisteme robuste dhe efektive për regjistrim dhe kontrollim të personave që kërkojnë hyrje. Kontrollimi për gjetje të personave që mund të paraqesin kërcënim për sigurinë duhet të kryhet në përputhje me parimet për domosdoshmëri, proporcionalitet dhe jodiskriminim, dhe të jetë lëndë e kontrollit nga gjykatat. (Shih kap. 4.6. Sisteme për hyrje sensitive për çështje të mbrojtjes, në kontekst të migrimit të përzier.)

Edhe nga aspekti i mbrojtje edhe nga aspekti i sigurisë, me rëndësi është të vendosen sisteme për azil që mundësojnë vendimmarrje të drejtë dhe efikase për kërkesat për mbrojtje ndërkombëtare. Kur Shtetet ndërmarrin përgjegjësi për përcaktimin e statutit të refugjatit, ato mund të kryejnë kontrollime dhe të sigurojnë zbatim rrigoroz dhe të kujdesshëm të dispozitave për përjashtim nga mbrojtja. Praktikrat e mira parashikojnë edhe bashkëpunim midis zyrtarëve kufitar, shërbimeve të sigurisë dhe organeve për migrim dhe azil në vend, si

Aspekte të sigurisë:

Përgjigje e Konventës së vitit 1951

Hartuesit e Konventës së vitit 1951 kanë mishëruar një numër të dispozitave në Konventën që të mundësojnë menaxhim përkatës me kërcënimet për sigurinë për Shtetet.

Së pari dhe më e rëndësishmja, përkufizimi për refugjat në nenin 1A paragrafi (2) vlen vetëm për ata persona që ikin nga persekutimi, e jo për ata të cilët që t'i shmangen ndjekjes penale. Neni 1F parashikon bazat për përjashtim nga statusi i refugjatit në bazë të involvimit të personit në vepra të rënda penale ose akte të neveritshme (shih [kapitullin 6.6. – Kush duhet të përjashtohet nga statusi i refugjatit?](#)) Në nenin 2 ceket se refugjatët duhet të respektojnë ligjet e vendit nikoqir – ata nuk janë imunë në ndjekje penale. Nenin 9 u mundëson Shteteve që të ndërmarrin masa të përkohshme gjersa shqyrtohet kërkesa, nëse kjo është me rëndësi thelbësore për sigurinë e vendit gjatë luftës ose për shkak të rrethanave të tjera serioze të jashtëzakonshme. Neni 32 dhe paragrafi (2) nga neni 33 u mundësojnë Shteteve që të dëbojnë refugjatë të cilët janë kërcënim për komunitetin, rendin publik ose sigurinë kombëtare, për çfarë, ndërsa, duhet të parashihen garanca të procesit (shih kap. 4.2. Pranim në territor dhe shtrirja e *detyrimit për moskthim*). Edhe pse sistemet për azil nuk janë imune në keqpërdorim, azilkërkuesit janë të nënshtuar kontrollit të hollësishëm gjatë shqyrtimit të kërkesave së tyre.

edhe me Shtete të tjera në rutat, dhe me organizata rajonale dhe ndërkombëtare (siç janë Interpoli, Europoli dhe Fronteks) në bazë të kuptimit të qartë të parimeve dhe standardeve të mbrojtjes ndërkombëtare. Masat për garantimin e sigurisë së vendeve nikoqire dhe për mbrojtjen e refugjatëve duhet të jenë të parapara jo vetëm në vendet e hyrjes por edhe pas arritjes, përmes qasjes deri te mjetet për jetesë, arsim dhe shërbime sociale, si dhe programe për nxitje të pavarësisë dhe ndërveprimit me komunitetet nikoqire, që ka efekte pozitive edhe nga aspekti i organeve për zbatimin e ligjit dhe sigurisë.

Frika nga terrorizmi ndërkombëtar paraqet rrezik nga krijimi i perceptimit se të huajt, pavarësisht nëse janë migrantë, kërkues të azilit ose refugjatë, janë kërcënim për sigurinë. Barazimi i azilit me strehim për terroristët nuk është vetëm juridikisht i gabueshëm por edhe mund të rezultojë edhe me erodim të standardeve të ndërtuara me kujdes për mbrojtjen e refugjatëve dhe me lulëzim të racizmit dhe ksenofobisë. Lidershipi rezolut mund të ndihmojë të zvogëlohet dramatizimi dhe politizimi i mbrojtjes së refugjatëve, që në bazë të vet është sfidë humanitare dhe të krijohet kuptimshmëri më e mirë e së drejtës të kërkohet dhe gëzohet azili.

“Këshilli i sigurimit... thekson se vendet duhet të garantojnë se të gjitha masat që ndërmerren për luftën kundët terrorizmit janë në përputhje me të gjitha detyrimet e tyre sipas të drejtës ndërkombëtare dhe masat e tilla duhet t'i ndërmarrin duke respektuar të drejtën ndërkombëtare, e në veçanti të drejtën ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, të drejtën ndërkombëtare për refugjatët dhe të drejtën humanitare ndërkombëtare.”

“Krahas kësaj, përkujton që e drejta të kërkohet dhe të gëzohet azil është e parapare në nenin 14 të Deklaratës universale dhe të detyrimit për *moskthim* sipas Konventës (së vitit 1951 për refugjatët) dhe Protokolit (të vitit 1967)...dhe poashtu përkujton se mbrojtja (që e japin ato instrumente) nuk zbatohet për person për të cilin ekzistojnë arsye serioze të besohet se është fajtor për vepra në kundërshtim me qëllimin dhe parimet e Kombeve të Bashkuara.”

- ▶ [Ballafaqimi me kërcënimet për siguri pa minimin e mbrojtjes së refugjatëve – perspektiva e UNHCR-së, UNHCR, 2015](#)
- ▶ [Sesion i hapur për parashtrim të raportit para Komitetit Kundër Terrorizmit të Këshillit të Sigurisë të Kombeve të Bashkuara, UNHCR, 2017](#)

4.4 Sfidat në lidhje me lëvizjet e popullsive të përziera

Nëse azilkërkuesit dhe refugjatët janë pjesë e lëvizjeve ilegale të popullsisë të përziera, mund të paraqiten sfida të posaçme në sigurimin e qasjes deri te mbrojtja dhe respektimi i parimit për moskhtim. Refugjatët ballafaqohen me shumë pengesa të cilat duhet të pamundësojnë hyrje të paligjshme të njerëzve, në përgjithësi, dhe shpesh nuk kanë zgjedhje tjetër, përveç të përdorin ruta potencialisht të rrezikshme ose mjete transportimi në kërkimin për siguri. Lëvizjet ilegale përmes detit rezultojnë me më shumë raste vdekjeje në tërë botën, nga Deti Mesdhe e deri në Azinë Juglindore dhe prej Gjirit të Adenit e deri në Karaibet. Udhëtimi tokësor mund të jetë poashtu i rrezikshëm, ku personat që kalojnë shkretëtira ose rajone në këmbë ose të fshehur në kamionë ose trene, ballafaqohen me kushte të tmershme.

Masa të numërta administrative rezultojnë me refuzim të qasjes azilkërkuesve dhe të refugjatëve deri në territoret e sigurta. Ato përfshijnë, ndër të tjera, kushte formale për ardhje dhe qëndrim, sanksione për transportuesit, lëshim i miratimeve përpara udhëtimit dhe të tjera ofshor kontrolle kufitare. Ekzistojnë edhe pengesa fizike, siç janë gardhet, muret, kufij të mbyllur dhe kthim i detyrueshëm përmes kufirit. Megjithatë, siç theksojnë vetë refugjatët, madje edhe kufijtë e mbyllur nuk do i ndalojnë njerëzit që të ikin dhe të shpëtojnë jetën e tyre. Gjatë kësaj, ata ballafaqohen me shumë rreziqe, përfshirë torturë, përdhunim, kidnapim, zhvatje dhe lloje të tjera të keqpërdorimit dhe eksploatimit nga ana e kontrabandistëve dhe tregtarëve me qenie njerëzore. Fëmijët për shoqërim dhe fëmijët e ndarë, si edhe gratë janë në veçanti të ekspozuar rrezikut. Edhe, gjersa mediat përqëndrohen në lëvizjen nga vendet e jugut global drejt vendeve të zhvilluara në veriun global, vëllimi i flukseve nga vendet në zhvillim drejt vendeve të zhvilluara është i pakonsiderueshëm në krahasim me flukset nga jugu drejt jugu.

Përkujtues për parlamentarët: **Garantimi i sigurisë dhe mbrojtja e refugjatëve**

Për t'u siguruar përgjigje praktike dhe parimore të kërcënimeve të sigurisë në përputhje me parimet standardet juridike ndërkombëtare për mbrojtjen e refugjatëve, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ Të sigurojnë që çdo diskutim për masat e sigurisë në kontekst të kontrollit të kufijve fillon me kuptimin se edhe vetë refugjatët ikin nga persekutimi dhe dhuna, përfshirë edhe terrorizmi;
- ✔ Nëse qeveritë dëshirojnë të përforcojnë kontrollet kufitare dhe kontrollimet e sigurisë, përfshirë edhe me përdorimin e të dhënave biometrike, siç janë gjurmë të gishtërinjve, skanim i irisit dhe/ose karakteristikave faciale, të sigurojnë:
  - Kontrollet të kryhen në përputhje me parimet e domosdoshmërisë, proporcionalitetit dhe mosdiskriminimit dhe të jenë lëndë e kontrollit nga ana e gjykatave;
  - Personat të mos ndahen për kontrollë vetëm për shkak të përkatësisë së tyre të supozuar të kombësisë, racës, fesë ose etnisë; dhe
  - Kontrollet të kryhen në përputhje me parimet për mbrojtje të të dhënave personale dhe të standardeve tjera relevante për të drejtat e njeriut.

Stategjitë gjithëpërfshirëse si përgjigje e lëvizjeve të përziera: Cilat janë ato?

Nuk ekziston masë e cila mund të përgjigjet sfidave të lëvizjeve masovike të popullatave të përziera. Duhet të zhvillohen strategji rajonale me kyçjen e vendeve të prejardhjes, vendet tranzitore dhe të destinacionit përgjatë rrjedhës së rutave kyçe të migrimit përmes bashkëpunimit i cili i tejkalon vetëm masat për përforcimin e kontrolleve kufitare dhe për parandalimin e kontrabandave dhe tregtinë me qenie njerëzore. Elementet më të gjera të qasjes gjithëpërfshirëse mund të përfshijnë:

- Masa për përforcimin e operacioneve të kërkimit dhe shpëtimit në det;
- Mbështetje për vendet tranzitore që t'u ndihmohet t'i identifikojnë personat me nevojë për mbrojtje ndërkombëtare dhe personat tjerë me nevoja specifike (si personat pa shtetësi, viktimat të tregtisë me qenie njerëzore, fëmijë pa shoqërim dhe fëmijë të ndarë, dhe persona të moshuar me aftësi të kufizuara pa shoqërim), që udhëtojnë si pjesë e lëvizjeve të popullatave të përziera;
- Mbështetje për ndërtimin dhe përforcimin e sistemeve për azil në vendet tranzitore dhe të destinacionit;
- Oferta për zhvendosje urgjente të personave që kërkojnë ose kanë nevojë të mbrojtjes ndërkombëtare;
- Oferta për vendosje të rrefugjatëve në vende të treta;
- Hapje e mënyrave alternative të sigurisë dhe ligjore që personat që kanë nevojë të mbrojtjes ndërkombëtare të arrijnë në siguri
- Përmirësim i kanaleve të migrimit legal në rajon;
- Përforcim i procedurave për kthim të personave që nuk kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare;
- Programe për informim në vendet e prejardhjes, vendet tranzitore dhe të destinacionit, që të rritet vetëdijësimi i njerëzve për mundësitë e migrimit dhe rreziqet potenciale;
- Masa në vendet e prejardhjes që të punohet në arsyet për lëvizjet e popullatave, përmes zhvillimit të kapaciteteve, mjeteve për jetesë, ndihmës zhvillimore dhe qasje deri të drejtat dhe shërbimet themelore.

“Do bashkëpunojmë në nivel ndërkombëtar për të garantuar siguri, migrim të rregullt dhe ligjor, me respektim të plotë të të drejtave të njeriut dhe trajtim human i migrantëve, pavarësisht statusit të tyre migrues, të refugjatëve dhe të zhvendosurve. Bashkëpunimi i tillë duhet të përforcojë rezistimin e komuniteteve që pranojnë refugjatë, veçanërisht në vendet në zhvillim.”

[Rezoluta e Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së „Transformim i botës sonë: Agjenda për zhvillim të qëndrueshëm deri në vitin 2030“ e vitit 2015](#)

Lëvizje të përziera përmes detit

Anëmbanë botës, azilkërkuesit, refugjatët dhe njerëzit që udhëtojnë për shkak të arsyeve të ndryshme, nisen në rrugëtim përmes detit dhe i vënë jetët e tyre në rrezik. Ato udhëtime zakonisht janë të organizuara nga kontrabandistë ose tregtarë me qenie njerëzore me barka të stërmbushura që nuk janë të destinuara për lundrim dhe nuk kanë ekuipazh të trajnuar ose sisteme navigimi. Në disa ruta shumica e udhëtarëve në anijet ose barkat janë refugjatë; në të tjera shumica janë njerëz që kërkojnë mundësi më të mira ekonomike. Imperativi për t'u shpëtuar jetë vlen njësoj për të gjithë.

Problemi me rastet mortore në det mund të zgjidhet vetëm përmes vullnetit kolektiv dhe veprimit në bazë të kornizave të harmonizuara dhe parimeve për mbrojtje. [Nisma globale për mbrojtje në det e UNHCR-së](#), e cila ishte bazë për [Dialogun e Komisarit të Lartë të vitit 2014 për Sfidat në Mbrojtjen](#), ka për qëllim t'u ndihmojë Shteteve që të zvogëlojnë humbjen e jetëve në det; të parandalojnë eksploatimit, keqpërdorimin dhe dhunën dhe të vendosin përgjigje sensitive për pyetjet e mbrojtjes. Nga dialogu rrjedhi konsensus i fuqishëm se veprimet e njëanshme dhe veprimet e bazuara në zhbindje të refugjatëve nuk janë të mjaftueshme për ballafaqimin me dukurinë, madje edhe mund të rrisin rrezikun, me atë që kontrabandistët dhe tregtarët me qenie njerëzore do jenë të detyruar të zgjedhin madje ruta dhe mjete transportimi edhe më të rrezikshme.

Shpëtimi në det: Detyrime të kapedanëve të anijeve dhe të qeverive

Kërkimi dhe shpëtimi i njerëzve në rrezik në det është akt humanitar, traditë e vjetër detare dhe detyrim i paraparë në të drejtën ndërkombëtare. Shpëtimi dhe zbarkimi i njerëzve nga anijet është veprim i ndërlikuar, që përfshin më tepër faktorë, dhe secili nga ato ka detyrime të caktuara sipas të drejtës ndërkombëtare për lundrim, për refugjatë dhe për të drejtat e njeriut. Madje edhe pasi të jenë të shpëtuar udhëtarët, mund të ndodhin probleme me fitimin e pëlqimit nga Shtetet për zbritjen e tyre në vend të sigurtë, ku nuk do jenë në rrezik nga kthimi.

- **Kapedanët e anijeve** janë të detyruar që t'u japin ndihmë njerëzve që gjenden në rrezik në det, pavarësisht kombësisë, statusit ose rrethanave në të cilat gjenden.
- **Qeveritë dhe qendrat për koordinim të shpëtimit** janë të detyruara të koordinohen dhe të bashkëpunojnë që të sigurojnë se kapedanët e anijeve që lundrojnë nën flamurin e tyre do u japin ndihmë njerëzve në rrezik në det; të sigurojnë kapedanët që do marrin njerëz të shpëtuar në det në anijet e veta të jenë të liruar nga detyrimet, me devijim minimal plotësues nga ruta e planifikuar e anijes dhe të organizojnë zbarkimin e njerëzve në tokë në afatin mu të shkurtë të arsyeshëm.

Këto detyrime bazohen në [Konventën e OKB-së mbi Ligjin për Det](#) (UNCLOS), [Konventën Ndërkombëtare për Siguri të Jetës në Det](#) (SOLAS) dhe [Konventën Ndërkombëtare për Kërkim dhe Shpëtim në Det](#) (SAR), si dhe detyrimet e Shteteve për *moskthim*, në përputhje me aktet juridike ndërkombëtare për refugjatë dhe për të drejtat e njeriut.

Duke pasur parasysh se personat e shpëtuar mund të përfshijnë azilkërkues ose refugjatë, duhet pasur kujdes që të sigurohet që:

- Personat të mos zbarkohen nga anija në një vend ku jetat e tyre ose liritë mund të jenë në kërcënim ose në vend ku mund të kthehen në territorin ku do ishin në rrezik nga persekutimi, tortura, trajtimi ose dënimi çnjerrëzor ose poshtërues;
- Të dhënat personale për kërkuesit eventual të azilit ose për refugjatët e shpëtuar në det të mos jenë të ndara me autoritetet në vendin e tyre të prejardhjes ose me vend tjetër nga i cili ata kanë ikur dhe në të cilën pohojnë se janë në rrezik, ose me persona që mund t'u transferojnë ato të dhëna autoriteteve të vendeve të cekura. (Për më shumë informata për parimet dhe standardet për mbrojtje të të dhënave personale, shih kap. 7.4. – Sigurimi i konfidencialitetit në përputhje me parimet dhe standardet relevante për mbrojtjen e të dhënave personale.)

Praktika shtetërore

Zbarkimi dhe ndihma personave të shpëtuar në det – Autoritetet në **Tunizi** lejojnë që persona të shpëtuar në Detin Mesdhe të zbarkohen dhe ndihmohen në territorin Tunisian. UNHCR-ja bashkëpunon me autoritetet në Tunisi, dhe partnerë lokal dhe ndërkombëtar, siç janë Gjysmëhëna e Kuqe Tunisiane dhe Organizata Ndërkombëtare e Migrimit (IOM), në zhvillimin e procedurave standarde operative (SOP) për sigurimin e një përgjigjeje efikase përmes komunikimit dhe shpërndarjes më të mirë të detyrave midis faktorëve të përfshirë. Si rezultat i kësaj, kapaciteti për pranim është përmirësuar, ndërsa ndihma humanitare është më e parashikueshme. Personave që janë shpëtuar në det u ndihmohet sipas situatës konkrete – nëse janë persona në nevojë të mbrojtjes ndërkombëtare ose migrantë – dhe zgjidhjet e përshtatshme janë të lehtësuara nga organizatat relevante.

- [Shpëtimi në det: Udhëzues për parimet dhe praktikat e zbatueshme në refugjatët dhe migrantët](#), UNHCR, Organizata Ndërkombëtare Detare dhe Oda Ndërkombëtare për Transport me Anije, 2015

Histori refugjate:

Të ndarë nga deti

Në çdo mënyrë Kasimi është një shtatëmbëdhjetëvjeçar i rëndomtë. Pjesa e pëlqyer e rrobave të tij është fanella e Fc Barcelonës. Dëshiron të bëhet mjek. Nuk i dëgjon prindërit, madje edhe ka ikur nga shtëpia. Mirëpo, fanella është dhuratë.

Si një Rohingya, Kasimi nuk guxon të shkon në shkollë të mesme, ndërsa shtëpia nga e cila ka ikur është një kamp refugjatësh në Bangladesh, 1.900 kilometra larg. Ajo është vendi i tij i lindjes – Kasimi është refugjat gjithë jetën e tij.

Shkollat në kampin kanë ofruar mësim në klasat më të ulta të shkollës fillore, mirëpo që nga ca kohë më parë u është lejuar që të vazhdojnë mësimin deri në klasën e tetë. Kur Kasimi ka mbaruar shkollën fillore, refugjatët nuk kanë guxuar të vizitojnë shkollë pas klasës së pestë. Andaj, ai ka menduar mënyra të tjera për të përvetësuar edukim.

Së pari, ka pretenduar se është nga Bangladeshi dhe për tre vite ka shkuar në shkollën lokale së bashku me fëmijë tjerë refugjatë. Është përgatitur për të filluar me klasën e nëntë kur administrara e shkollës ka zbuluar se Kasimi është refugjat. Është përjashtuar. Mirëpo, Kasimi nuk është dorëzuar. „Vendosa të shkojë në vend tjetër“, kujton ai. „Ndoshta ndonjë njeri ose ndonjë qeveri do me lejojë të mësoj.“

Kasimi ka njohur shumë Rohingas tjerë të cilët u kanë paguar kontrabandistëve që t'i sjellin deri në Malezi me barkë, mirëpo prindërit nuk e lejonin djalin e vetëm që të largohet. I dëshpëruar për të mësuar, Kasimi nuk i ka dëgjuar dhe një natë është larguar nga kampi pa dijeninë e tyre. Një kontrabandist i ka ofruar që do e çojë në Malezi pa paguar paraprakisht, kështu që Kasimi ka hyrur në barkë të vogël, nga ku është transferuar në një anije më të madhe, e cila e ka çuar në ujërat tajlandeze.

Pothuajse dy muaj ai ka qenë i shtypur krah për krah me qindra udhëtarë të tjerë, pa tualet, përveç dy dërrasa druri të vëra në shufra hekuri, të salduara nga ana e jashtme e anijes.

Pasi që kontrabandistët e kanë braktisur ngarkesën e tyre njerëzore, Kasimi është transferuar në anije të cilën autoritetet nuk e ka lejuar që të ankorohet, pas çfarë ka shpërthyer luftë vdekjeprurëse për ujë të pijshëm, në të cilën kanë gjetur vdekjen 13 persona.

Pas kacafytjes, Kasimi ka qenë i shpëtuar nga peshkatar Indonezian dhe i sjellur në një strehimore të përkohshme. Ai i ka humbur të gjitha – shtëpinë, familjen, e pothuajse edhe jetën e tij – për një mundësi për të fituar edukim, por asgjë nuk ka ndryshuar. Përsëri gjendet në kamp. Përsëri nuk mund të shkojë në shkollë. Dhe ende dëshiron të bëhet mjek.

„Të ndarë nga deti“, UNHCR, 2016

Ndalimi në det

Një numër i Shteteve ndërmarrin procedura jashtëterritoriale për të parandaluar arritjen e paligjshme të njerëzve, dhe i konsiderojnë ujërat ndërkombëtare për zonë ku mund t'i zgjerojnë kontrollet e veta kufitare. Shtetet përdorin ndalim në det për të kryer kontrollë të mjeteve të lundrimit nëse ka shkaqe të arsyeshme të besohet se mjeti lundrues transporton persona në kundërshtim me të drejtën ndërkombëtare ose kombëtare detare. Masat e tilla mund të shërbejnë edhe për mbrojtjen e jetave dhe sigurinë e udhëtarëve. Sipas përkufizimit, ndalimi në det rëndë ndiqet.

Në shumë raste, ndalimi në det rezulton me nivel më të ulët të mbrojtjes të të drejtave fundamentale sesa nëse udhëtarëve u lejohet të vazhdojnë me destinacionin e tyre, në veçanti kur bëhet fjalë për azilërkues dhe refugjatë. Është gjerësisht e pranuar se detyrimet e Shteteve të parapara në aktet juridike ndërkombëtare për të drejtat e njeriut

vlejnë çdokund ku ato zbatojnë autorizimet e veta. Në të vërtetë, [Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut](#) imponon se Shtetet duhet të ndërmarrin masa afirmative për të siguruar që personat e ndaluar në det të fitojnë qasje në mbrojtje.

Në shumicën e konkluzioneve të Komitetit Ekzekutiv të UNHCR-së, përfshirë edhe në ato të cekura mëposhtë, konfirmohet rëndësia prioritare e parimit të *moskhtimit*, pavarësisht nga vendndodhja e kërkuesit të azilit ose refugjatit.

“Masat për ndalimin nuk duhet të rezultojnë me mosdhënie të qasjes në mbrojtjen ndërkombëtare të azilkërkuesve dhe të refugjatëve, ose me kthimin e drejtëprdrejtë ose të tërthortë të personave që kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare deri në kufijtë e territoreve ku ekziston kërcënim për jetën ose lirinë e tyre për shkak të një baze të cekur në Konventën, ose ku ekzistojnë baza të tjera për mbrojtje të personit në përputhje me të drejtën ndërkombëtare.”

[Konkluzion i Komitetit Ekzekutiv të UNHCR-së nr. 97 \(LIV\), Garanca për sigurimin e sigurisë gjatë masave të ndalimit, 2003](#)

- ▶ [Konkluzion nr. 97 \(LIV\) për Garanca për garantimin e sigurisë gjatë masave të ndalimit](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 2003
- ▶ [Udhëzime për trajtimin e personave të shpëtuar në det](#), IMO, 2004
- ▶ [Parime për procedurat administrative për zbarkimin e personave të shpëtuar në det](#), IMO, 2009
- ▶ [Nisma globale për mbrojtjen në det](#), UNHCR, 2014
- ▶ Marrëveshje rajonale për bashkëpunim dhe ndarje të përgjegjësisë pas operacioneve për shpëtim mund të bazohen në *Kornizën Rajonale të Modelit të Xhibuti*, që ofron shembull të mirë që mund të adaptohet konteksteve të ndryshme. Shih [Refugjatë dhe azilkërkues në rrezik në det – Si të përgjigjet më së miri? Konkluzione përmbledhëse](#), UNHCR, 2011, f. 4 dhe Vegla dhe Korniza të Përzgjedhura.

Ndalimi në det: Çfarë duhet bërë?

Kur ndalohen mjetet e lundrimit për të cilat supozohet se bartin azilkërkues ose ka indicie se udhëtarët planifikojnë të kërkojnë azil ose kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare, duhet t'u mundësohet që të bëjnë atë. Më konkretisht:

- Me të gjithë personat e ndaluar duhet të veprohet në mënyrë humane dhe t'u kënaqen nevojat më të domosdoshme;
- Duhet të kryhet kontrollimi i shpejtë dhe individual fillestar përmes një procesi që ata e kuptojnë dhe në të cilin do mund t'i arsyetojnë nevojat e veta që të munden autoritetet të vërtetojnë se ku duhet t'i udhëzojnë (për më shumë hollësi, shih kap. 4.6. Sisteme për hyrje sensitive për çështjet e mbrojtjes në kontekst të migrimit të përzjer);
- Kontrollimi i tillë fillestar është më së miri që të bëhet në tokë, duke pasur parasysh kërcënimet për sigurinë dhe kufizimet tjera për kryerje të procedurës në det;
- Nëse personi thotë se kërkon mbrojtje ose nëse ka çfarëdo indicie se personi ka nevojë për mbrojtje ndërkombëtare, lënda e tij duhet të transferohet tek organet kompetente, ndërsa për kërkesën e tij të vendoset përmes një procedure të drejtë për përcaktimin e statusit të refugjatit; dhe
- Kjo vlen edhe kur ekzistojnë marrëveshje bilaterale ose multilaterale për transfer.

Përkujtues për parlamentarët:

Shpëtimi në det dhe ndalimi

Që të sigurohet respektimi i së drejtës ndërkombëtare në kontekst të shpëtimit dhe ndalimit në det, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ Të ndihmojnë në uljen e humbjeve të jetëve në det me mbështetjen e masave për fuqizimin e kapaciteteve rajonale dhe kombëtare, dhe koordinim për kërkim dhe shpëtim (SAR); me zhvillimin e mekanizmave rajonale për identifikimin e “vendeve të sigurta” për zbarkim të të shpëtuarve; me atë që do sigurojnë se kapedanët e anijeve të cilët kryejnë shpëtim të mos dënohen dhe me atë që do sigurojnë që organet relevante kombëtare t’i zbatojnë standardet dhe udhëzimet juridike ndërkombëtare për SAR dhe për zbarkim, ashtu siç është cekur në publikimet e cekura mësipër;
- ✔ Të nxitet ndarje rajonale e ngarkesës midis Shteteve bregdetare dhe të tjera, ndër të tjera përmes mbështetjes së masave për zhvillim të kapaciteteve dhe për zhvendosje të burimeve për pranim në vendet ku zbarkohen personat e shpëtuar në det;
- ✔ Të mbështetet inkudrimi dhe/ose përforcimi i masave për t’u siguruar ndalimi në det, që nuk është e ndërlikuar me shpëtim, të mos rezultojë me kthimin e personave, të mos i ndalojë azilkërkuessit dhe refugjatët të kërkojnë mbrojtje

dhe të mos transferojë ngarkesën në subjektë të tjerë ose në mënyrë tjerë të dobësorë mbrojtjen ndërkombëtare dhe ndarjen e përgjegjësisë.

Ndalimi në det duhet të përfshijë garanca për sigurimin e mbrojtjes dhe për respektimin e së drejtës ndërkombëtare;

- ✔ Të angazhohen për atë që përgjigja kombëtare e personave që arrijnë me anë të detit (përfshirë edhe personat që janë të shpëtuar ose të ndaluar) të merr parasysh nevojat nga mbrojtja ndërkombëtare. Kjo duhet të përfshijë qasje deri në territor të sigurtë dhe mbrojtje nga kthimi; të vepruarit human; angazhime në kohë për identifikimin e personave që kërkojnë mbrojtje ose kanë nevoja specifike, përfshirë edhe të refugjatëve, azilkërkuessve, personave pa shtetësi, viktimave të trafikimit me qenie njerëzore dhe të fëmijëve pa shoqërim ose fëmijëve të ndarë; qasje në procedura të drejta dhe efikase për azil dhe udhëzim i personave me nevoja specifike deri në institucionet të cilat ofrojnë kujdes dhe mbrojtje përkatëse;
- ✔ Të angazhohen për nisma për ballafaqimin me arsyet më të gjera për migrimin ilegal përmes derit me anë të mbështetjes së masave të ndërtimit të paqes dhe zhvillimit në vendet e prejardhjes, mbështetjes së mundësive për mobilitet ligjor dhe hyrje të regullt të personave dhe përforcim i angazhimeve për gjetje të zgjidhjeve të përhershme për krizat me refugjatë.

Lëvizja e mëtutjeshme

Shumica e refugjatëve dhe azilkërkuessve ikin në vende të afërta me vendin e tyre dhe mbestn atje, mirëpo një pjesë e tyre vazhdojnë me rrugëtimin deri në Shtete më të largëta, përfshirë edhe rajone të largëta. Shpesh ekzistojnë shkaqe të arsyeshme për vazhdimin e rrugëtimin. Ato janë, ndër të tjera, qasja e kufizuar dhe standardi për mbrojtje; mungesa nga ndihma dhe mjeteve të tjera të jetës dhe, çfarë shumë me rëndësi, mospasja e perspektivës për zgjidhje të përhershme. Ekzistojnë edhe faktorë që sjellin deri te vazhdimi i rrugëtimin, përfshirë ndarja me familjen dhe lidhje me komunitetin; mospasja e asjes në mundësi për migrim legal dhe tendenca më të gjera në lëvizjet ilegale të përziera, si ekzistimi i rutave të vendosura dhe rrjeteve të kontrabazimit.

Në raste të caktuara rreziku nga rrugëtimi i mëtejshëm ilegal konsiderohet si më i vogël nga rreziku gjatë qëndrimit në vendin e parë të azilit. Refugjatët dhe azilkërkuessit që e vazhdojnë rrugëtimin shpesh e bëjnë këtë si pjesë e lëvizjeve më të gjera të migrimit.

Histori refugjate: Mes çekiçit dhe kudhrës

U mblohdën rreth kasollës së Guledit – 10 meshkuj të rinj nën moshën 25 vjeçare. Ata ose janë të lindur në Dadab, kamp refugjatësh në shkretërirën në verilindje të Kenisë, në të cilin janë të vendosur 350.000, kryesisht, refugjatë somalezë ose kanë arritur atje si fëmijë të vegjël.

Më pas cingëroi telefoni i dikujt. U paraqit njëri nga grupi, mik i tyre, djalosh që Guled e ka njohur kur ka arritur, e që është larguar nga kampi rreth 1 vit më parë. Tani paraqitej me lajme: ka arritur në Itali. Djelmoshat nuk mund të besonin. Kalonin telefonin nga dora në dorë, ndërsa djelmoshat një nga një ndjenin zili dhe turp.

Djaloshi në Itali i'a përshkroi udhëtimin e rëndë nëpër Saharë deri në Libi dhe përmes detrave njërit nga djelmoshat. Djelmoshat e dinin se kjo kushtonte shumë dhe ishte me rrezik. Mirëpo, të gjithë dëshironin të kenë mjete për të tentuar; kjo ishte një ëndër për të cilën ishin të gatshëm të vdesin.

Kishte shumë storie për kontrabandistë të këqij. Për migrantë, për refugjatë që kanë qenë të mbajtur për shpengim në ndonjë fazë të udhëtimit: në Sudan, në Libi. Për kamiona të tërë të mbushur me njerëz që kanë vdekur nga dehidrimi në shkretërirë ose janë mbytur në Detin Mesdhe.

Pas dymbëdhjetë ditë ndodhi edhe një shpërthim në kampin. Në ftyrën e Guledit shihej brengosje. Djelmoshat flitnin për „frikë të thellë” që zgjerohet në kampin: Somalia nuk është e

sigurtë, poashtu edhe Dadab. Disa njerëz ishin kthyer në Somali për shkak të pasigurisë dhe shkurtësës së ushqimit në Dadab për shkak të mjeteve të pamjaftueshme.

Konsideronin se kjo është tentativë e qëllimshme që me anë të uritjes të bëhet të kthehen. Jeta bëhej gjithnjë e më e rëndë. Ishin të gatshëm të rrezikojnë dhe të kthehen në shtëpi.

Mirëpo, mendimet e Guled iknin në anën tjetër të botës. Disa javë ushqeheshin vetëm me sorgum. Një melasë pa shije për mëngjes dhe e njëjta për darkë. Guled ishte i dobët. Kishte dhimbje në stomak. Për çdo ditë i'a jepte racionin e vet bashkëshortes Marijam, e cila ishte shtatzëne, dhe dy fëmijëve.

Kthimi në Mogadishu nuk ishte opsion për të, ngase ka ikur pasi që ka qenë i kidnapuar nga shkolla në Al Shabab. Edhe pse, shikuar racionalisht, gjasat për të mbijetuar dhe gjetur punë do i kishte më të mëdha në Mogadishu, e kaluara traumatike, ardhmëria e rrezikshme dhe poshtërimi momental ishin ato për shkak të së cilave nuk mund të siguronte mjete për familjen e vet, ishte e tepërt për të.

Rrugëtimi do ishte i rrezikshëm dhe me shumë kosto, mirëpo gjithsesi do ndihej i virtytshëm, sepse bën diçka; ky do ishte vendim, punë e cila do i sillte nder, madje edhe nëse vdiste gjatë tentimit. „Ashtu si jetojmë sot, më mirë është të vdes në Saharë ose në det”, tha ai.

Bazuar në *Qyteti i gjembave*, Ben Rolens, 2016

Përgjigja efektive e kësaj dukurie kërkon pranimin e të gjithë faktorëve që janë në lojë dhe e hap pyetjen: kush është përgjegjës për mbrojtjen dhe ndihmën e refugjatëve kur numri i njerëzve që ikin nga konfliktet dhe dhuna është në nivel rekord. Shumica e refugjatëve janë të vendosur në vende në zhvillim dhe vende me të ardhura të mesme. Angazhimi më i madh i faktorëve ndërkonbëtar që ofrojnë ndihmë zhvillimore dhe financiare, përfshirë edhe Bankën Botërore dhe të tjera institucione, mund t'i përmirësojë mundësitë e refugjatëve dhe të komuniteteve që i kanë pranuar dhe t'i zvogëlojnë stimulet për vazhdim të rrugëtimit.

- [Lëvizja e mëtejshme e azilkërkuesve dhe e refugjatëve: Punim i hartuar për tryezën profesionale të rumbullakët për lëvizje të mëtutjeshme](#), UNHCR, 2015

Përkujtues për parlamentarët

Lëvizja e mëtutjeshme

Që të sigurohet respektimi i parimeve të së drejtës ndërkombëtare në lidhje me lëvizjen e refugjatëve dhe të azilkërkuesve, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ Të angazhohen për bashkëpunim rajonal dhe/ose bilateral për t'u përgjigjur lëvizjes së mëtejshme të refugjatëve dhe të azilkërkuesve, veçanarisht ose si pjesë e një qasjeje më të gjerë ndaj lëvizjeve të përziera të migrimit. Bashkëpunimi i tillë mund të sigurojë përgjigje më të përpikta dhe më koherente, të ndihmojë që më drejtë të ndahet përgjegjësia dhe të jepet kornizë për ballafaqim me arsyet për lëvizjen e mëtejshme;
- ✔ Të angazhohen për angazhim të madh të faktorëve ndërkombëtarë për ndihmë zhvillimore dhe financiare për vendet nikoqire, duke pasur parasysh përgjegjësinë e madhe joproporcionale për strehimin e refugjatëve që e sjellin vendet në zhvillim me të ardhura të mesme; t'i përfshijnë refugjatët në strategjitë më të gjera për zhvillim, që të përforcohen mbrojtja dhe zgjidhjet për refugjatët;
- ✔ Të ndihmojnë në përforcimin dhe harmonizimin e kapaciteteve për mbrojtje në vendet nikoqire, ndër të tjera përmes:
  - Hartimit dhe përforcimit të legjisllacionit, sundimit të së drejtës dhe institucionet që punojnë në avancimin e sigurisë dhe respektimin e të drejtave fundamentale;
  - Përforcimit të kapaciteteve të vendeve nikoqirë për të zbatuar sisteme për azil që i respektojnë standardet ndërkombëtare dhe praktikatat më të mira;
- ✔ Të mbështesin krijimin e mundësive të sigurta dhe legale për refugjatët që të vazhdojnë rrugëtimin e tyre, pavarësisht nëse kjo është bashkim familjar ose për kënaqësimin e nevojave të ndihmës dhe mbrojtjes, si një hap i rëndësishëm për zvogëlimin e udhëtimeve ilegale dhe të rrezikshme dhe të përdorimit të rrjeteve kriminale kontrabandiste.

4.5 Kontrabanda, tregtia me qenie njerëzore dhe mbrojtja e refugjatëve

Kufijtë e mbyllur, mospasja e rrugëve legale deri në siguri dhe përkeqësimi i gjendjes së sigurisë dhe humanitare shpesh i detyrojnë refugjatët dhe azilkërkuesit që të përdorin rrjete për kontrabandanë e njerëzve. Kjo mund t'i ekspozojë një rrezik më të madh të shkeljes së të drejtave të njeriut, dhunës, eksploatimit, madje edhe vdekjes. Azilkërkuesit, refugjatët dhe personat pa shtetësi janë pjesë e grupeve që janë me qenie njerëzore për shkak të eksploatimit të punës ose seksual.

Ekzistojnë ngjajshmëri dhe diferenca midis tregtisë me qenie njerëzore dhe kontrabandat të migrantëve. Të dy dukuritë shpesh janë të shoqëruara me kushte të rrezikshme dhe/ose poshtëruese të cilat përfshijnë shkelje të të drejtave të njeriut. Mirëpo, kontrabanda në esencën e vet është akt vullnetar, që përfshin pagesë të kompensimit kontrabandistit për një shërbim konkret. Përkundrazi nga kjo, viktimat e tregtisë me qenie njerëzore janë subjekt i detyrimit të forcuar, kërcënimit ose mashtrimit për shkak të eksploatimit, që përfshin shkelje të vazhdueshme dhe serioze të të drejtave të tyre të njeriut nga ana e tregtarëve.

Rrjetet për kontrabanda dhe për tregti me qenie njerëzore shpesh janë të lidhura; ato e përdorin vulnerabilitetin e njerëzve të cilët kërkojnë mbrojtje ndërkombëtare ose qasje deri te tregjet e punës jashtë vendit. Migrantët ilegal të cilët mbështeten në shërbimet e kontrabandistëve që i kanë angazhuar me vullnet të tyre, mund të përfundojnë si viktima të tregtisë me qenie njerëzore.

Kontrabanda dhe tregtia me qenie njerëzore: Çfarë është diferenca?

[Konventa e OKB-së kundër krimit të organizuar transnacional](#) përmban dy protokole për kontrabandën e migrantëve dhe për tregtinë me qenie njerëzore. Termet janë të përkufizuara në mënyrën vijuese:

- [Kontrabanda e migrantëve](#): „Sigurimi i hyrjes ilegale në ndonjë vend i një personi që nuk është as shtetas e as person që ka qëndrim të përhershëm në atë Shtet, me qëllim që drejtëpërdrejtë ose tërthorazi të përvetësojë përfitim financiar ose të tjetër material.“ Elemente thelbësore të këtij përkufizimi janë kalimi i paligjshëm i kufirit nga ana e një personi të kontrabanduar dhe pranimi i përfitimit material nga ana e kontrabandistit.
- [Tregtimi me qenie njerëzore](#): „Bindja mashtruese, transportimi, transferimi, strehimi ose pranimi i personave me qëllim të eksploatimit, me kërcënim ose përdorim force ose forma të tjera të detyrimit të forcuar, rrëmbimit, mashtrimit, sjellje në hamendje ose keqpërdorim i fuqisë ose i cenusshmërisë, ose me dhënie ose pranim të parave dhe përfitimit të tjetër me qëllim të fitimit të pëlqimit të personit që ka kontrollë mbi person tjetër.“ Eksploatimi përfshin eksploatim seksual, përfshirë prostituim, punë të detyrueshme, sklevëri, shërbim i detyrueshëm ose heqje e organeve. Pëlqimi i viktimës në tregtimin me qenie njerëzore me eksploatimin e planifikuar është jorelevant, nëse është përdorur nga cilido mjet i lartëpërmendur. Në rast të fëmijëve, bindja mashtruese, transportimi, transferimi, strehimi ose pranimi i fëmijut me qëllim të eksploatimit konsiderohet si “tregti me qenie njerëzore”, madje edhe kur nuk është përdorur kërcënim me forcë ose detyrim i forcuar.

Dy protokolet:

- Kërkojnë nga Shtetet që të inkriminojnë aktet relevante të kontrabandistëve ose tregtarëve me qenie njerëzore, të vendosin dhe të zbatojnë mekanizma kombëtare për ndjekje penale dhe të bashkëpunojnë me Shtete të tjera në përforcimin e parandalimit dhe ndëshkimit të atyre aktiviteteve; dhe
- Cekin se anjë dispozitë e tyre nuk ndikon mbi të drejtat e personave dhe detyrimeve të Shteteve në përputhje me Konventën e vitit 1951/Protokolin e vitit 1967 mbi parimin e *moskthimit*.

Në [Protokolin kundër kontrabandës së migrantëve nga toka, deti dhe ajri](#) konfirmohet se “kontrabanda e migrantëve mund t’i rrezikojë jetat ose sigurinë e migrantëve në fjalë”. Në atë kërkohet që Shtetet të “sigurojnë siguri dhe trajtim human” të personave të kontrabanduar dhe t’u mundësojnë “mbrojtje të plotë të të drejtave të tyre”.

Sa i përket viktimave të tregtisë me qenie njerëzore, me [Protokolin për parandalimin, ndalimin dhe ndëshkimin e tregtisë me qenie njerëzore, në veçanti me gra dhe fëmijë](#) inkurajohen Shtetet që “të sigurojnë rihabilitim fizik, psikologjik dhe shoqëror të viktimave të tregtisë me qenie njerëzore” dhe parashikohet shtrirje e gjerë për mbrojtje. Shumë viktima të tregtisë me qenie njerëzore do mund të kthehen në vendet e tyre, mirëpo disa ndoshta do kenë nevojë të mbrojtjes ndërkombëtare.

“Asambleja e 118-të e Unionit Ndërparlamentar, ...I përkujton qeveritë dhe parlamentet e detyrimit të tyre nga e drejta ndërkombëtare për të drejtat e njeriut që t’i mbrojnë viktimat e tregtisë me qenie njerëzore, ndër të tjera edhe përmes identifikimit efektiv të viktimave dhe respektimit të parimit të *moskthimit*, me mbrojtje nga deportimi me procedurë të shkurtuar dhe miratimin e periudhave për mendim dhe/ose miratimeve për qëndrim të përkohshëm ose të përhershëm.”

Histori refugjate:

Kalim i rëndë

Kur bëhet fjalë për anijen tek bregu indonezian, Barat Ali Bator e dinte se ndoshta nuk do të mbijetojë udhëtimin deri në Australi. Mirëpo, ai thotë se i është duhur të ndërmer atë rrezik.

„Kjo nuk ishte vendim i lehtë për mua”, thotë Bator (31), i cili ka pasur më tepër fat sesa shumë të tjerë që kanë marrë guximin për t’u ballafaquar me oqeanin e hapur në kërkim të azilit dhe mundësive. “Kishte 90% gjasa se do vdesim në det. Ndërmorra rrezik. Mirëpo, e gjitha ishte për atë shkëndi të vogël të shpresës. Ngase atë shpresë nuk e kisha në shtëpi.”

Familja e Batorit janë Hazarë, një pakicë e cila e flet gjuhën persiane dhe që është subjekt i persekutimit në Avganistan dhe Pakistan. Puna e tij si fotoreporter e ka ekspozuar në rrezik edhe më të madh, që më në fund e ka shtyrë që të provojë fatin e tij në det.

Është nisur në udhëtimin duke i arsyetuar shkaqet si “shumë të thjeshta”. „Nuk kisha zgjedhje tjetër. Nuk ekzistojnë mundësi ligjore. Pasaporta afgane nuk është e besueshme askund. (...) për mua nuk kishte mundësi tjetër, përveç kontrabandistëve – t’u paguajë dhe të nisem drejt rrugës ilegale.”

Bator ka lindur dhe rritur në Pakistan, por është shpërngulur në Afganistan si një njeri i ri që ka shpresuar se do ndihmojë në rimëkëmbjen e vendit. Ka gjetur punë si interpretues dhe fotoreporter për Kombet e Bashkuara, Ambasadën e SHBA-ve dhe dista agjenci gazetare evropiane. Thotë se pas publikimit të një eseu të tij me fotografi në vitin 2012, ka filluar të pranojë kërcënime me vdekje dhe ka kuptuar se duhet të largohet.

Bator është kthyer në Pakistan, mirëpo si Hazar nuk është ndjerë i sigurt. “Mundësi të vritem në çdo çast”, thotë ai, andaj u ka paguar kontrabandistëve që t’a çojnë në Tajland, Malezi, dhe në fund, në

anije për Australi. Ka shpresuar se do arrijë në një vend ku – “do mund të jetojë në paqe”.

„Ditën dhe natën e parë shpresonim se të arrijmë, mirëpo natën e dytë koha ndryshoi dhe uji u bë shumë i paqetë. Hynte ujë, valët ishin shumë të larta dhe dukej se anija është shumë e lehtë. Si një kuti shkrepsësh në ujë.”

Udhëtarët filluan të qajnë dhe të luten. “Me të vërtetë më nuk kishim shpresa. Të gjithë ne, 93 njerëz, mendonim se na erdhi fundi. Mund të shihnim vdekjen se si kalëron në valët para neve. Nuk mundnim të shihnim asgjë tjetër, vetëm valët e larta. Me të vërtetë humbëm shpresat.”

Të gjithë 93 udhëtarët kishin fatin që të mbijetojnë. „Me të vërtetë ishim me fat që arritëm të kthehemi. Pas gjashtë orë udhëtim – gjashtë orë në anije e cila lëshon ujë – arritëm. Tani më duket se e gjitha ishte një ëndër. Ende nuk më besohet se u kthëm.”

Anija ka goditur në disa shkëmbinjë buzë bregut të Javës dhe të gjithë udhëtarët kanë notuar drejt bregut. Më pas azilkërkuessit kanë qenë të arrestuar nga policia indoneziane dhe të dërguar në burg. Të gjithë kanë ikur që natën e parë.

I traumatizuar Bator ka pritur në Xhakartë, gjersa UNHCR-ja ka procesuar kërkesën e tij për refugjat. Pasi që ka fituar garanca nga një fotoreporter ushtarak, me të cilin ka punuar në Afganistan, Batori ka arritur që të fitojë miratim për vendosje në Australi.

Misioni i tij jetësor tani është të tregojë storiën e azilkërkuessve dhe refugjatëve. “Unë kam paqe, kam mundësi, kam pothuajse të gjitha”, thotë Bator.

„Mirëpo, ndjej përgjegjësi se duhet të luftoj për ata”.

„Kalim i rëndë”, UNHCR, 2014

“Konfirmohet detyrimi i qartë i organeve kompetente që të ndërmarrin të gjitha masat e nevojshme për mbrojtjen e viktimave të tregtisë me qenie njerëzore dhe të sigurojnë që masat e tilla të jenë lehtë në dispozicion; nëse ekzistojnë shkaqe të arsyeshme të besohet se një person i caktuar është viktimë e tregtisë me qenie njerëzore, të përmbahen nga deportimi i tij deri në përfundimin e procesit të identifikimit dhe të deportojnë atë vetëm nëse riatdhesimi është zgjidhje përkatëse; nëse mosha e viktimës nuk mund të vërtetohet me siguri, të udhëheqen nga supozimi se personi është fëmijë.”

Punëtorë migrantë, tregtia me qenie njerëzore, ksenofobi dhe të drejtat e njeriut. Rezoluta e miratuar me konsensus në Kuvendin e 118-të të IPU-së, Keijptaun, 2008

Praktika shtetërore

Legjislacioni kundër tregtisë me qenie njerëzore: Edhe pse nuk ka detyrim për legjislacionin kundër tregtisë me qenie njerëzore që konkretisht të rregullojë se parimi i *moskthimit* zbatohet dhe se viktimat e tregtisë me qenie njerëzore duhet të kanë të drejtën të kërkojnë dhe të gëzojnë azil, ajo është praktikë e mirë, ndërsa ato detyrime shprehimisht janë të cekura në legjislacionin e një numri të vendeve.

Në Afrikë, për shembull, legjislacioni kundër tregtisë me qenie njerëzore në [Senegal](#) rregullon se viktimat e tregtisë me qenie njerëzore mund të kërkojnë që përkohësisht ose përherë të mbesin në territorin me status të rezidentit ose refugjatit. [Lesoto](#), [Muricius](#), [Mozambiku](#), [Afrika e Jugut](#), [Tanzania](#) dhe [Zambia](#) bëjnë pjesë në vende me legjislacion kundër tregtisë me qenie njerëzore, që i imponon detyrim ministrin relevant, gjatë kërkesës së riatdhesimit të viktimave të tregtisë me qenie njerëzore, të merr parasysh sigurinë e tyre në vendin e prejardhjes dhe gjatë procesit të riatdhesimit, përfshirë edhe mundësinë të lëndohen, të vriten apo përsëri të jenë viktimë e tregtisë me qenie njerëzore.

Në Amerikat, legjislacioni kundër tregtisë me qenie njerëzore në [Argjentinë](#) shprehimisht thirret në detyrimet e vendit sipas Konventës së vitit 1951, dhe detyrimeve për *moskthim* të rregulluara në të, ndërsa legjislacioni në [Guatemala](#) rregullon se, pa prejjudikim në procesin e riatdhesimit, organet duhet t’u garantojnë të drejtën e azilit viktimave të huaj të tregtisë me qenie njerëzore.

Në Europë, akti juridik në [Kosovë](#) rregullon se asnjë dispozitë nga akti nuk do të ndikojë në mbrojtjen që u jepet refugjatëve dhe azilkërkuesve, në përputhje me të drejtën ndërkombëtare për refugjatë dhe të drejtën ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, ndërsa në veçanti në përputhje me parimin për *moskthim*. Në [Moldavi](#) në legjislacionin kundër tregtisë me qenie njerëzore rregullohet se viktimat e tregtisë me qenie njerëzore nuk mund të kthehet ose të dëbohet në vendin e prejardhjes ose në një shtet të tretë, nëse pas vlerësimit të rrezikut dhe sigurisë, janë vërtetuar arsye të besohet se do jetë e rrezikuar siguria e personit ose anëtarëve të familjes së tij.

Praktika shtetërore

Strategjia e përbashkët në luftën kundër tregtisë me qenie njerëzore: Në maj të vitit 2015, **Sudani** e pranoi Strategjinë e Përbashkët të OKB-së për luftën kundër tregtisë me qenie njerëzore, rrëmbimin dhe kontrabandën e njerëzve në Sudan për periudhën 2015 – 2017. Ajo jep kornizë për veprim që përfshin parandalim, identifikim të viktimave të tregtisë me qenie njerëzore dhe ndihmë dhe mbrojtje për ata. Refugjatët dhe azilkërkuesit bëjnë pjesë në popullatën e cënueshme në Sudan, e cila është në rrezik nga tregtia me qenie njerëzore, rrëmbim dhe kontrabandë dhe mund të ketë doli nga strategjia, e cila përqëndrohet edhe në alternativa legale për lëvizjen e mëtutjeshme të personave, sikurse programe për pavarësi, sponsorime private për vendosje dhe banim në vende të treta dhe bashkim familjar.

Përkujtues për parlamentarët:

Kontrabanda, tregtia me qenie njerëzore dhe mbrojtja e refugjatëve

Me qëllim të zgjidhjes së dukurive kriminale të kontrabandës dhe tregtisë me qenie njerëzore në mënyrat e harmonizuara me të drejtën ndërkombëtare, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ të bëjnë dallim midis kontrabandës me migrantë dhe tregtinë me qenie njerëzore dhe të nxisin përdorimin e termeve të sakta, ngase për të dy dukuritë zbatohen detyrime dhe përgjigje të ndryshme politike;
- ✔ gjatë dhënies së mbështetjes legjislativitetit për inkriminimin e akteve të kontrabandistëve dhe tregtarëve me qenie njerëzore dhe për sjelljen e tyre përpara drejtësisë, të sigurojnë që viktimat të mos jenë të inkriminuara;
- ✔ të sigurojnë që viktimat e huaja të tregtisë me qenie njerëzore të jenë të njoftuar për të drejtën e tyre të kërkojnë dhe të gëzojnë azil, nëse frikohen nga kërkimi në vendin e prejardhjes, pa e lidhur atë të drejtë me bashkëpunimin me organet e persektimit. Poashtu, të shmangin vendosje të lidhjeve midis vlerësimit të bazëshmërisë së kërkesës

- ✔ për azil dhe gatishmërisë së viktimës të dëshmojë në procedura ligjore kundër një tregtari të mundshëm me qenie njerëzore;
- ✔ të sigurojnë se dispozitat ligjore për riatdhesim të viktimave të huaja të tregtisë me qenie njerëzore e respektojnë parimin e *moskthimit* dhe zbatohen në praktikë;
- ✔ të angazhohen për atë që të sigurohet se organet kombëtare që janë të kyçura në identifikimin e viktimave të tregtisë me qenie njerëzore dhe në dhënien e mbështetjes fizike, psikologjike dhe sociale atyre personave, të jenë të trajnuar dhe të vetëdijshëm për nevojat eventuale të atyre personave nga mbrojtja ndërkombëtare dhe ato organe t'u mundësojnë viktimave që të parashetrojnë kërkesë për njohjen e statusit të refugjatit, nëse personat kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare.

Për më shumë informata për viktimat e tregtisë me qenie njerëzore që ndoshta kualifikohen për statusin e refugjatit, shih kap. 6.4. –Përkufizimi për refugjat: A kanë të drejtë në status të refugjatit? Disa shembuj me persona me moshë dhe gjini të ndryshme.

Praktika shtetërore

E drejta e viktimave të tregtisë me qenie njerëzore të kërkojnë dhe të gëzojnë azil: Në Evropë, [Konventa për veprim kundër tregtisë me qenie njerëzore e Këshillit të Evropës](#) specifikon se miratimi i lejes për qëndrim një viktime të tregtisë me qenie njerëzore „do jetë pa ndikimin mbi të drejtën të kërkohet dhe të gëzohet azil” dhe asnjë dispozitë nga Konventa “nuk do ndikojë mbi të drejtat, detyrimet dhe përgjegjësinë e Shteteve dhe individëve... në veçanti, nëse është e zbatueshme me ato të rregulluara në Konventën e vitit 1951 dhe Protokolin e vitit 1967 për statusin e refugjatëve dhe parimin e *moskthimit*, të përmbajtur në ato dokumente”. Në **Bashkimin Evropian** [Direktiva për parandalimin dhe luftën kundër tregtisë me qenie njerëzore dhe mbrojtja nga ajo](#) e vitit 2011 rregullon se dispozitat e saja “nuk ndikojnë në parimin e *moskthimit* sipas Konventës së vitit 1951” dhe kërkon nga Shtetet që viktimave të tregtisë me qenie njerëzore t'u jepen informata për mundësinë të fitojnë mbrojtje ndërkombëtare si refugjatë ose si përfitues të mbrojtjes komplementare.

- ▶ [Lufta kundër tregtisë me qenie njerëzore: Doracak për parlamentarët](#), nr. 16, IPU, Zyra e OKB-së për drogë dhe krim dhe Nisma globale e OKB-së për luftë kundër tregtisë me qenie njerëzore, 2009

4.6 Sisteme për hyrje sensitive për çështjet e mbrojtjes në kontekst të migrimit të përzier

Gjatë shqyrtimit të ligjeve dhe politikave për hyrjen e paligjshme të personave, është e rëndësishme për të pasur parasysh se lëvizjet e paligjshme të migrimit mund të përfshijnë refugjatë, azilkërkues dhe persona të tjerë me nevoja specifike nga mbrojtja, si viktime të tregtisë me qenie njerëzore, persona pa shtetësi dhe fëmijë pa shoqërim ose fëmijë të ndarë.

Qeveritë mund të sjellin një gamë të tërë të masave legjitime për parandalimin dhe si përgjigje e migrimit të paligjshëm, por ato duhet të jenë të mishëruara dhe të zbatueshme ashtu që:

- Do sigurojnë që me të gjithë personat, pavarësisht statusit të tyre juridik, të vepohet me dinjitet dhe me respektim të të drejtave të tyre fundamentale;
- Do u mundësojnë azilkërkuesve qasje deri te territori dhe deri te procedura të drejta dhe efektive për azil;
- Do mundësojnë identifikim të shpejtë të cenusshmërisë dhe të nevojave specifike të atyre personave; dhe
- Do mundësojnë identifikimin e personave të cilët nuk kanë nevojë nga mbrojtja dhe mund jenë të kthyer.

Mekanizmat e tilla mund të ndihmojnë në identifikimin e hershëm të personave që mund të paraqesin rrezik për sigurinë, që më pas të mund t'u jepen organeve përkatëse të zbatimit të ligjit.

Qasja e personave që kanë nevojë nga mbrojtja ndërkombëtare deri në territor mund të mundësohet edhe përmes **rugëve ligjore deri në siguri dhe mbrojtje**. Programet për praninë të personave të tillë përfshijnë lëshimin e vizave humanitare, të cilat u mundësojnë që të udhëtojnë në një vend të tretë me qëllim të kërkimit të azilit, evakuim të refugjatëve me nevojë për një mbrojtje urgjente humanitare për trajtim në një vend të tretë; praninë e farefisit të personave që tashmë qëndrojnë në një vend të tretë përmes procedurave të thjeshtësuara për bashkim familjar; sponsorim privat për vendqëndrim në një vend të tjetër dhe bursa akademike për refugjatë studentë. (Shih edhe kap. 9.7. – Qasje të reja dhe rezultate të tjera.)

Elemente bazë të sistemeve për hyrje, sensitive për çështjet e mbrojtjes

Sistemet për hyrje, sensitive për çështjet e mbrojtjes përfshijnë:

- Mekanizma për skringing të personave të arritur paligjshëm, të cilët do u ndihmojnë zyrtarëve që t'i identifikojnë azilkërkuesit dhe personave të tjerë me nevoja specifike dhe t'i udhëzojnë deri te organet kompetente;
- Masa që do sigurojnë se zyrtarët për hyrje (për kontaktin e parë), siç janë zyrtarët kufitar, zyrtarët për emigrim (përfshirë edhe zyrtarët në terren për emigrim dhe zyrtarët ajror për lidhje) dhe personeli i rojes bregdetare, janë të vetëdijshëm për detyrimet e Shtetit për mbrojtje;
- Trajnim të rregullt dhe të vazhdueshëm për zyrtarët për hyrje që të sigurohet se ata i dijnë dhe i kuptojnë ligjet relevante dhe rregullat, udhëzimet, procedurat dhe kompetencat e tjera;
- Të sigurohet që kufizimet e hyrjes në vend të zbatohen pa diskriminim dhe të mos imponohen, për shembull, vetëm për shkak të kombësisë, fesë, përkatësisë etnike ose statusit shëndetësor të personit;
- Kyçje të transportuesve dhe të faktorëve të tjerë nga sektori privat në strategjinë e mbrojtjes;
- Bashkëpunim ndërkufitar për mbrojtje, përfshirë edhe në kontekst të operacioneve për shpëtim në det; dhe
- Mundësimin e një monitorimi të pavarur.

“...u bën thirrje të gjitha parlamenteve dhe qeverive për të hapur kufijtë në bazë të vlerave, siç janë: sundimi i së drejtës, demokracia dhe respektimi i të drejtave të njeriut dhe i konventave ndërkombëtare, në veçanti sepse aq shumë nga viktimat janë fëmijë, dhe të gjenden mënyra për kombinimin e respektimit të mbrojtjes së kufijve dhe të drejtës për të kërkuar azil.”

[Rezoluta për rolin e parlamenteve në mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve, në veçanti të fëmijëve migrantë pa shoqërim, dhe në parandalimin e eksploatimit të tyre në konflikte të armatosura, Asambleja e 130-të e IPU-së, Gjenevë, 2014](#)

Disa elemente që duhet të ekzistojnë në çdo program sensitiv për çështjet për mbrojtjen, shkurtimisht janë të cekur mëposhtë:

- Skringing i personave të arritur paligjshëm për t’u identifikuar personat që kanë nevojë për mbrojtje (përfshirë edhe mbrojtje ndërkombëtare), personat me nevoja të tjera specifike dhe kërcënimet e mundshme të sigurisë, dhe udhëzimi i tyre deri te organet relevante;
- Interesat më të mira të fëmijëve në lëvizjet e përziera të migrimit; dhe
- Garanca minimale për azilkërkuarit në kufijtë.

Skringing të personave të arritur paligjshëm për t’u identifikuar nevojat specifike dhe udhëzimi deri te organet relevante

Si pjesë e përgjigjes efektive të lëvizjeve të përziera të migrantëve dhe refugjatëve, sensitiv në çështjet për mbrojtje, parlamentarët mund të mbështesin kyçjen e mekanizmave për skringing ose profilim të personave gjatë arritjes së tyre në legjislacionin dhe në rregullat për zbatimin e tij, në veçanti gjatë arritjes së grupeve të mëdha në kufijtë.

Mekanizmat e tilla mund të ndihmojnë në identifikimin e personave ndaj të cilëve Shteti ka detyrime për mbrojtje, si edhe personave të tjerë me nevoja specifike, që të mund të udhëzohen në kanale përkatëse për vlerësim të kërkesave të tyre për azil ose për mbështetje tjerër. Ato mekanizma mund të mundësojnë edhe identifikim të hershëm të personave që mund të paraqesin kërcënim për sigurinë.

Profilimi/skriningu, në këtë kontekst, i referohet procesit të padetyrueshëm që i **paraprin** procedurës formale për përcaktimin e statusit dhe qëllimi i së cilës është të diferencohet midis kategorive të ndryshme të personave që udhëtojnë si pjesë e lëvizjeve të migrimit të përzier, që përfshijnë azilkërkuar. Kjo është vegël për menaxhim me raste, e jo procedurë materiale për përcaktimin e të drejtave ose të statusit të personave me rezultat detyrimor ligjor.

Profilimi/skriningu është mbështetje për procesin e dhënies së ndihmës ose mbrojtjes së gjendjes së personit konkret. Kjo mundëson që shpejtë të identifikohen personat dhe t’u jepet ndihma konkrete dhe monitorimi i vazhdueshëm i rregullt. Që të mundet profilimi/skriningu të funksionojë pa pengesa, duhet të sigurohet interpretim, përkatës për fëmijë, privatësi dhe konfidencialitet. Informatat duhet të jepen në gjuhë dhe në format që personi e kupton.

Me inkuadrimin e qasjes së bazuar në të drejta në skringun, Shtetet mund të zvogëlojnë të çarat në mbrojtjen, në veçanti në lidhje me personat që janë jashtë kornizës së vendosur për mbrojtje, por të cilët kanë nevojë nga lloji tjetër i ndihmës ose mbështetjes humanitare. (Për më shumë informata për nevojat specifike të kërkuesve të pranimit, shih kapitullun 5.2. – Pranimi dhe trajtimi i azilkërkuesve).

Sipas kësaj, me profilimin/skriningun mundet:

- Të vërtetohet profili i personave që arrijnë dhe përgjigja përkatëse për çdo person;
- Shpejt të identifikohen personat e cenuar me nevoja specifike (shih mëposhtë) dhe të udhëzohen në kanalet relevante;
- T'u mundësohet autoriteteve që t'u japin informata azilkërkuesve për të drejtat dhe detyrimet e tyre;
- T'u mundësohet Shteteve që të grumbullojnë informata nga persona për përmirësimin e përgjigjes së lëvizjeve të përziera në përgjithësi, gjatë së cilës ato informata janë lëndë e konfidencialitetit dhe mbrojtje e të dhënave personale; dhe
- Të mundësohet identifikim më i hershëm i personave që mund të paraqesin rrezik për sigurinë dhe dorëzimi i tyre organeve përkatëse të zbatimit të ligjit. (Shih edhe kapitulli 4.3. – Ballafaqimi me kërcënimet për sigurinë pa minimin e mbrojtjes së refugjatëve).

Persona me nevoja specifike midis personave të arritur paligjshëm: Kush janë ata?

Personat që mund të jenë të ekspozuar rrezikut më të lartë i përfshijnë:

- Refugjatët, azilkërkuesit dhe persona të tjerë që kanë frikë nga kthimi në vendin e tyre të prejardhjes ose në vend tjetër;
- Personat pa shtetësi;
- Fëmijët pa shoqërim ose fëmijët e ndarë (përfshirë adoleshentët);
- Fëmijët e shoqëruar ose adoleshentët në gjendje të cenushme, siç janë personat e ekspozuar eksploatimit ose dhunës ose vajzat dhe adoleshentet shtatzëne;
- Viktimat ose viktimat potenciale të tregtisë me qenie njerëzore;
- Viktimat/personat që kanë përjetuar eksploatim dhe keqpërdorim në kontekst të kontrabandës së migrantëve;
- Viktimat/personat që kanë përjetuar dhunë mbi bazë seksuale dhe gjinore (SGBV), pavarësisht vallë në vendin e prejardhjes ose gjatë rrugëtimit, ose që janë në rrezik nga dhuna e tillë;
- Personat me trauma;
- Pjesëtarët e pakicave etnike dhe religjioze;
- Pjesëtarëve të popullatës autoktone;
- Gratë shtatzëne dhe gjdhënëse;
- Prindër vetëushqyes me fëmijë të mitur;
- Të moshuarit;
- Personat që janë lezbike, homoseksualë, biseksualë, transgjinnorë dhe ndërseksualë (LGBTI); dhe
- Personat me aftësi të kufizuara.

Persona të caktuar mund të bëjnë pjesë në një numër të këtyre kategorive, andaj nevojitet përgjigje e koordinuar nga më shumë shërbime dhe agjenci. Duke pasur parasysh fushëveprimin e gjerë të përgjigjeve të nevojshme, komunikimi efektiv dhe i rregullt midis organeve deri te të cilët mund të udhëzohen personat, duhet të sigurohet dhe të ndiqet vazhdueshëm, ndërsa e njëjta vlen edhe për trajnimin e zyrtarëve të përfshirë.

© UNHCR / John Wendle

Praktika shtetërore

[Udhëzimet për ndihmë migrantëve të cenuar](#) në **Zambi** parashikojnë procedura për identifikimin e migrantëve dhe azilkërkuesve të cenuar. Udhëzimet janë të dedikuara për personelin për “kontakt të parë”, siç janë zyrtarët për emigrim, zyrtarët policor, punëtorët social dhe shëndetësor, zyrtarët e burgjeve dhe personeli i organizatave për shoqërisë civile. „Formulari për profilimin e migrantëve”, që përdoret gjatë intervistës fillestare, ndihmon të përcaktohet vallë personi i takon njërës nga kategoritë në vijim: kërkues i azilit, viktimë e tregtisë me qenie njerëzore, fëmijë pa shoqërim ose fëmijë i ndarë (UACS), migrant i ngecur, person pa shtetësi ose migrant tjetër i cenuar. Udhëzimi deri te faktorët që japin shërbime për mbrojtje dhe deri te procedurat e ndryshme ligjore kryhet sipas karakteristikave të rastit konkret.

Praktika rajonale

Amerikat – [Udhëzim rajonal për identifikimin paraprak të profileve dhe mekanizmave për udhëzim për popullata të migrantëve në gjendje të cenuar](#). Në konferencën në Kostarikë në vitin 2013, Konferenca Rajonale për Migrim (RCM), një forum ndërqeveritar prej 11 vendeve të Amerikës Veriore dhe Qendrore për ndarjen e informatave dhe avancimin e dialogut për migrim, arriti dakordim për këtë Udhëzim. Në të cekën hapat që duhet të ndërmerr çdo faktor kyç për identifikimin dhe udhëzimin e personave të cenuar, në përputhje me kushtet konkrete për përcaktimin e cenusshmërisë për grupet e ndryshme të migrantëve. Udhëzimi paraqet pjesë e qasjes drejt menaxhimit me migracionin, qëllimi i së cilit është të merret parasysh sovraniteti i Shteteve dhe të garantohen të drejtat themelore të njeriut të migrantëve dhe refugjatëve, përfshirë integriteti, siguria, dinjiteti dhe mirëqenia.

- ▶ [Qasja deri te procedura për azil: Vegël praktike për zyrtarët e kontaktit të parë](#), Zyra Evropiane për Mbështetje të Azilit (EASO), 2014
- ▶ [Vegël për skringing për cenusshmëri – identifikimi dhe veprimi në rast të cenusshmërisë: Vegël për sisteme për azil dhe migrim](#), UNHCR, 2016

Intwerasat më të mira të fëmijëve në lëvizjet e përziera të migrimit

Neni 3 paragrafi (1) nga [Konventa për të Drejtat e Fëmijut](#) rregullon se „[N]ë të gjitha aktivitetet që kanë të bëjnë me fëmijët, me rëndësi primare është interesi më i mirë për fëmijun, pavarësisht nëse aktivitetet i zbatojnë institucione publike ose private për ndihmë sociale, organe administrative ose organe legjislative.”

Praktika shtetërore

Legjislacioni për mbrojtjen e fëmijëve që kërkojnë azil: [Ligji i përgjithshëm për të drejtat e fëmijëve dhe adoleshentëve](#) i sjellur në **Meksikë** në vitin 2014 përmban masa të posaçme për sigurimin e mbrojtjes së fëmijëve me dhe pa shoqërim që kërkojnë azil. Me atë ndalohet kthimi i fëmijut ose adoleshentit në çfarëdo mënyrë në një vend ku jeta e tij, siguria ose liria do ishin të rrezikuara ose ku fëmiju do ishte në rrezik të dhunës së përgjithshme, shkeljeve masive të të drejtave të njeriut, torturimit ose të vepruarit çnjerrëyor ose poshtërrues. Krahas konfirmimit të parimeve themelore që duhet respektuar, siç janë interesi më i mirë për fëmijun dhe unitetin familjar, ligji parashikon vendosjen e mekanizmave për identifikim të drejtë dhe vlerësim të fëmijëve dhe adoleshentëve të cilët ndoshta janë refugjatë dhe për marrjen e masave përkatëse të individualizuara për mbrojtje, bashkëpunim midis organeve dhe parashikon cilat të dhëna duhet të evidentohen.

Interesat më të mira të fëmijut në lëvizjet e përziera të migrimit: Si të respektohen ato?

Parimi i interesit më të mirë duhet të zbatohet në të gjitha procedurat që ndikojnë tek fëmijët. Kjo i përfshin edhe numrin gjithnjë e më të madh të fëmijëve, përfshirë edhe fëmijë pa shoqërim dhe fëmijë të ndarë, që arrijnë me lëvizje masovike ilegale të përziera të migrimit.

Duke pasur parasysh se ndoshta nuk është e mundshme procedura të caktuara të zbatohen gjatë arritjes, si vlerësim i moshës ose emërimit të një kujdestari, për t'u respektuar interesat më të mira të fëmijut duhet t'i jepet prioritet:

- Zbatimit të profilimit/skriningut të të arriturve, që të mundet shpejt të identifikohen fëmijët pa shoqërim dhe fëmijët e ndarë, me supozim se personi është i mitur, gjersa të fitohet rezultat nga procedura për vlerësim të moshës, nëse procedurë e tillë është e nevojshme;
- Ndarjes së personave që duken si të mitur nga të moshuarit me të cilët nuk janë në lidhje farefisnore për t'u zvogëluar rreziku nga tregtimi (i mëtejme) me qenie njerëzore dhe/ose forma të tjera të abuzimit;
- Sigurimit të udhëzimit në institucion që mund të ofrojë strehim të përkohshëm dhe mbrojtje themelore shëndetësore dhe kujdes dhe ndihmë tjetër;
- Regjistrimit të të dhënave bazë biologjike për fëmijun dhe për anëtarët e familjes ose farefisnin që kanë ngelur në vendin e prejardhjes ose në Shtet tjetër, e me të cilët fëmiju dëshiron të bashkohet dhe, sipas nevojës, sigurimi i udhëzimit tek shërbimet për gjetjen e familjes;
- Sigurimit të informatave bazë dhe këshillimit në mënyrë përkatëse për fëmijët dhe në gjuhë që fëmiju e kupton për procedurën për azil dhe/ose (nëse kjo është relevante) për procedura për viktimat të tregtisë me qenie njerëzore, si dhe për mundësi të tjera, përfshirë edhe kthimin vullnetar;
- Sigurimit të udhëzimit në shërbimet e rregullta për mbrojtje të fëmijëve, si dhe shërbimeve të specializuara, përfshirë këshillim psikologjik, varësisht nga nevojat; dhe
- Sigurimit të qasjes në edukim në afatin më të shpejtë të arsyeshëm.

Garanca minimale për azilkërkuesit në kufijtë: Cilat janë ato?

Nëse personat që kërkojnë hyrje në vendin shfaqin frikë nga kthimi në vendin e prejardhjes, ata duhet të pranohen dhe t'u jepet qasje në procedurën për azil pa diskriminim. Garancat minimale të përcaktuara nga Komiteti Ekzekutiv i UHPCR-së në [Konkluzion nr. 8](#) të vet përfshijnë:

- „Zyrtari kompetent... tek i cili kërkuesi do adresohet në kufi... duhet të ketë udhëzime të qarta për veprim në rastet që mund të bëjnë pjesë në fushëveprimin e instrumenteve relevante ndërkombëtare. Ai (ose ajo) duhet të jetë i detyruar që të veprojë në përputhje me parimin e *maskthimit* dhe t'i drejtojë rastet e tilla deri te një instancë më e lartë.
- „Kërkuesi duhet të fitojë udhëzimet e nevojshme për procedurën e cila duhet të pasojë...”
- „Kërkuesi duhet të fitojë mjetet e nevojshme, përfshirë edhe shërbime të një interpretuesi kompetent, për të paraqitur rastin e vet përpara organeve kompetente.”
- „Kërkuesit duhet të fitojnë edhe mundësi për të kontaktuar me përfaqësues të UHPCR-së, për çfarë duhet të jenë përkatësisht të njoftuar.”
- „Kërkuesit duhet t'i lejohet që të mbet në vend deri në sjelljen e vendimit pas kërkesës së tij fillestare nga ana e organit kompetent.”

Këto garanca janë në veçanti të rëndësishme kur kërkohet azil në kufi, përfshirë edhe zonën ndërkombëtare në aeroportet. Azilkërkuesit në situatë të tillë janë veçanërisht të cenuar, ngase procedurat kufitare shpesh kryhen jashtë kontrollit të publikut. Përveç kësaj, mbajtja në kufi mund t'u pamundësojë azilkërkuesve të fitojnë informata dhe këshilla përkatëse, dhe mund t'u vështirësojë sqarimin e nevojës për mbrojtje ndërkombëtare. Pranimi dhe procedurat në kufi shpesh nuk i përmbushin garancat themelore.

Praktika shtetërore

Udhëzimi obligativ për kujdesin për fëmijët pa shoqërim që kërkojnë azil: Në Mbretërinë e Bashkuar në vitin 2009, Ministria e punëve të brendshme dhe ministri të tjera qeveritare lëshuan udhëzim të obligueshëm me titull: [Çdo fëmijë është i rëndësishëm: ndryshim për fëmijët](#). Në atë ceken masat që duhet të ndërmerren për mbrojtjen dhe avancimin e mirëqenies së fëmijëve në kontekst të migrimit dhe azilit, përfshirë edhe kushtet për udhëzim dhe marrje në pyetje për mbrojtje të të drejtave procedurale dhe materiale të fëmijëve. Në vitin 2014 u lëshua edhe [udhëzim i obligueshëm](#) për autoritetet lokale në lidhje me hapat që duhet t'i ndërmarrin për dhënie të mbështetjes fëmijëve pa shoqërim që kërkojnë azil dhe fëmijëve që janë viktimat të tregtisë me qenie njerëzore.

Garanca minimale për azilkërkuesit në kufijtë

Vendimet në kufi për atë vallë një person i caktuar do të pranohet në territorin dhe do fitojë qasje në procedurën për azil shpesh sjellen në afat të shkurtë. Me rëndësi është që të parashihen garanca dhe mundësi përkatëse për mbështetje.

- ▶ [Mbrojtja e refugjatëve dhe migrimit të përzier: plani për veprim në 10 pika](#), UHPCR, 2016.
- ▶ [Mbrojtja e refugjatëve dhe migrimit të përzier: plani për veprim në 10 pika](#), UHPCR, 2016
- ▶ [Rrugë ligjore deri te siguria dhe mbrojtja përmes formave të tjera të pranimit](#), UHPCR, 2014
- ▶ [Parime dhe udhëzime të rekomanduara për të drejtat e njeriut në kufijtë ndërkombëtarë](#), OHCHR, 2014

Përkujtues për parlamentarët: Sisteme për hyrje sensitive për çështjet e mbrojtjes

Inkurajohen parlamentarët që të mbështesin zhvillimin dhe përdorimin e sistemeve për hyrje sensitive për çështjet e mbrojtjes në mënyrat në vijim:

- ✔ Të mbështesin përfshirjen e mekanizmave për skringing të personave të arritur paligjshëm në ligje, në politika dhe në praktikë, me të cilat do u ndihmohet zyrtarëve që të identifikojnë azilkërkesit dhe personat e tjerë me nevoja specifike dhe t'i udhëzojnë deri te organet kompetente, si dhe të identifikojnë rreziqet potenciale të sigurisë dhe t'i drejtojnë deri te organet përkatëse të zbatimit të ligjit.
- ✔ Të angazhohen dhe të mbështesin sjelljen e rregullave, politikave dhe/ose strategjive për sistemet për hyrje që:
  - Të përcaktojnë parimet themelore që duhet të respektohen, ndër të tjerat – *moskthimi*, mosdiskriminimi, respektimi i të drejtave të njeriut, mosndëshkimi i azilkërkesve dhe refugjatëve për hyrje të paligjshme dhe qasje në procedurë për azil për persona që frikohen nga kthimi në vendin e prejardhjes;
  - Të përcaktojnë organet kompetente dhe kryejnë shpërndarje relevante të përgjegjësisë, ndër të tjera të organeve për mbrojtje të fëmijëve dhe kujdestarisë, organeve për migrim dhe azil, organit kompetent për vërtetimin e ekzistimit të pashtetësisë, organit kompetent për luftë kundër tregtisë me qenie njerëzore dhe shërbimet shëndetësore;
- Të rregullojnë procedura për përcaktimin e asaj se cila është procedura përkatëse për të vepruarit e mëtejme, varësisht nga pozita e personit në fjalë, që të mund të sigurohet ndihmë, mbështetje dhe sjellje e vendimit për statusin e tij;
- Të bëjnë me dije për faktorë tjerë relevantë të cilët mund të kyçen, siç janë UNHCR-ja, IOM-i, OJQ-të kombëtare dhe subjektë të tjerë;
- Të rregullojnë se si faktorët e ndryshëm duhet të koordinojnë, zbatojnë dhe monitorojnë përgjigjet e veta për t'u siguruar komunikim i rregullt, përgjigje e koordinuar dhe përgjegjësi;
- Të sigurojnë që përgjigja të jetë e përshtatur vendeve të ndryshme të hyrjes, siç janë portet, aeroportet, përfshirë edhe zonat tranzitore, kufijtë tokësorë dhe takimet jashtë kufijve kombëtarë; dhe
- Të sigurojnë burime të mjaftueshme për funksionimin efektiv të atyre mekanizmave, përfshirë edhe mjete për trajnim të zyrtarëve, si edhe për përkthim dhe këshillim, sipas nevojës.

4.7 Mosndëshkimi për hyrje të paligjshme

Kalimi i kufirit pa miratim me qëllim të kërkimit të azilit nuk është vepër penale. Neni 31 i Konventës së vitit 1951 parashikon që refugjati i cili vjen drejtëpërdrejtë nga një Shtet në të cilin jeta ose liria e tij kanë qenë në rrezik, nuk mund të ndëshkohet për shkak të hyrjes së paligjshme, nëse hyn drejtëpërdrejtë nga ai vend, menjëherë u paraqitet organeve kompetente dhe nëse paraqet shkaqe të arsyeshme për hyrjen ose qëndrimin e tij të paligjshëm. Kjo dispozitë e merr parasysh realitetin e ikjes. Refugjatët shpesh janë të detyruar të arrijnë në territorin ose të hyjnë në të pa dokumentet e nevojshme dhe pa miratim paraprak. Neni 31 vlen për azilkërkuesit, sepse një pjesë e tyre janë refugjatë që ende nuk kanë qenë të pranuar si të tillë.

Komiteti ekzekutiv i UNHCR-së konsideron se mbajtja e personave duhet të shmanget, duke pasur parasysh vështirësitë që i përfshin. Nëse është e domosdoshme, mbajtja mund të përdoret vetëm me bazë ligjore me qëllim të konfirmimit të identitetit; për vërtetimin e elementeve mbi të cilat bazohet kërkesa për status të një refugjati ose për azil; në raste ku një refugjat ose azilkërkues i ka shkatërruar dokumentet për udhëtim dhe/

Azilkërkues që kanë hyrë në vend paligjshëm: Çfarë thotë Konventa e vitit 1951

Neni 31 nga Konventa e vitit 1951 thotë:

„Shtetet nuk do shqiptojnë dënime për shkak të hyrjes ose qëndrimit të paligjshëm të refugjatëve që vijnë drejtëpërdrejtë nga një Shtet ku jeta ose liria e tyre kanë qenë në rrezik...dhe kanë hyrë ose janë të pranishëm në territorin e tyre pa miratim, nëse pa prolongim u paraqiten organeve kompetente dhe nëse paraqesin shkaqe të arsyeshme për hyrjen ose qëndrimin e tyre të paligjshëm.”

„Shtetet nuk do vendosin kufizime të tjera të lëvizjes së atyre personave, përveç atyre që janë të domosdoshme, ndërsa kufizimet e tilla zbatohen vetëm deri në rregullimin e statusit të tyre në vendin ose derisa t'u miratohet pranim në vend tjetër...”

„Ardhje e drejtëpërdrejtë”

Kjo domethënë se azilkërkuesi/refugjati ka arritur drejtëpërdrejtë nga:

- Vendi i vet i prejardhjes;
- Nga vend tjetër i cili nuk ka mund të garantojë mbrojtjen e tij, sigurinë; ose
- Vend tranzitor, në të cilin ka qenë i pranishëm periudhë të shkurtë pa kërkuar ose fituar azil.

Termi „ardhje e drejtëpërdrejtë” nuk duhet kuptuar në kuptim të ngushtë kohor ose gjeografik dhe nuk mund të zbatohet në afat rrigoroz kohor për kalim nëpër një vendi tjetër ose ndalimit në atë vend. Sipas asaj, neni 31 vlen për persona që kanë tranzituar nëpër vende të tjera dhe të cilët nuk kanë mund të gjejnë mbrojtje në vendin ose në vendet në të cilat kanë ikur paraprakisht.

„Pa prolongim”

Ngjajshëm me të treguarën më parë, nuk ka afat kohor që mund të zbatohet në mënyrë mekanike në konceptin „pa prolongim”. Kjo është kështu ngase azilkërkuesit shpesh ballafaqohen me probleme si efekte nga trauma, barierra gjuhësore, mungesë e informatave, frikë ose dyshim ndaj autoriteteve për shkak të përvojave të mëparshme dhe mjeteve të pamjaftueshme për jetë.

„Shkaqe të arsyeshme”

Kjo frazë kërkon shqyrtim të rrethanave në të cilat është gjendur azilkërkuesi gjatë ikjes.

ose personale ose ka përdorur dokumente të falsifikuara për të mashtruar autoritetet e Shtetit në të cilin planifikon të kërkojë azil ose për mbrojtje të sigurisë kombëtare ose rendit publik. Hyrja e paligjshme nuk është e numëruar në këto kritere. (Për më shumë informata për paraburgimin dhe alternativat, shih kapitullin 5.3. – Liria e lëvizjes, paraburgimi dhe alternativa të paraburgimit).

Përveç kësaj, edhe pse Shtetet, sipas nenit 6 nga [Protokoli kundër kontrabandës](#), kanë për detyrim që të inkriminojnë kontrabandën, neni 16 nga Protokoli kërkon që Shtetet të ndërmarrin të gjitha masat përkatëse për të ruajtur dhe mbrojtur të drejtat e personave që kanë qenë të kontrabanduar, në përputhje me detyrimet e tyre sipas të drejtës ndërkombëtare. (Shih edhe mësipër kapitulli 4.5. – Kontrabanda, tregtia me qenie njerëzore dhe mbrojtja e refugjatëve).

Praktika shtetërore

Legjislacioni mbi mosndëshkimin për hyrje të paligjshme: Legjislacioni në një numër të vendeve rregullon se azilkërkuetit nuk duhet të ndëshkohen për shkak të hyrjes së paligjshme në vend. Ndër to janë: [Argjentina](#), [Armenia](#), [Bjellorusia](#), [Bolivia](#), [Bosnja dhe Hercegovina](#), [Brazil](#), [Kili](#), [Kosta Rika](#), [Kroacia](#), [Ekuadori](#), [Gambia](#), [Guatemala](#), [Hondurasi](#), [Meksikoja](#), [Moldavia](#), [Mali i Zi](#), [Nikaragua](#), [Panama](#), [Peru](#), [Filipinet](#), [Siera Leone](#), [Sllovenia](#), [Turqia](#), [Uruguai](#) dhe [Venecuela](#).

Përkujtues për parlamentarët: Mondëshkimi për hyrje të paligjshme

Që të sigurohet respektimi i rregullave për mosndëshkim të përmbytura në Konventën e vitit 1951 për refugjatët, parlamentarët inkurajohen që:

- ✓ Të sigurojnë që në legjislacionin qartë të jetë e rregulluar se një refugjat i cili vjen drejtpërdrejt nga territori në të cilin jeta ose liria e tij kanë qenë në rrezik, nuk do të ndëshkohet për shkak të hyrjes së paligjshme, nëse u paraqitet menjëherë organeve kompetente dhe nëse paraqet shkaqe të arsyeshme për hyrjen ose qëndrimin e tij të paligjshëm;
- ✓ Të angazhohen për kyçjen e dispozitave në legjislacionin penal që ndalojnë hapjen ose vazhdimin e procedurave ligjore për hyrje ose qëndrim të paligjshëm kundër personave që kanë parashtruar kërkesë për azil deri te sjellja e vendimit përfundimtar për kërkesën, duke iu referuar dispozitave relevante nga ligji për emigrim/azil që të sigurohet konsistencë;
- ✓ Të sigurojnë që legjislacioni të mos i inkriminojë azilkërkuetit dhe të mos parashikojë mbajtjen e tyre nëse për shkak të arsyeve të justifikuar nuk bashkëpunojnë në identifikimin e kontrabandistëve, në përputhje me dispozitat për mosndëshkim nga Konventa e vitit 1951 dhe Protokoli kundër kontrabandës.

Kapitulli 5

Pranimi i azilkërkesve dhe refugjatëve

© UNHCR / Jiro Ose

5.1 Hyrje

Shtetet që pranojnë persona që kërkojnë mbrojtje përballesh me shumë sfida, qoftë në kontekstin e ardhjeve individuale ose në situata të dyndjes masive, në vendet e industrializuara ose në zhvillim, në zonat rurale ose urbane. Respektimi i të drejtës për të kërkuar dhe gëzuar azil përfshin krijimin e sistemeve të pritjes që janë të hapura, të sigurt dhe të përputhshme me të drejtat themelore të njeriut.

Kapacitetet kombëtare mund të mbingarkohen nga dyndjet masive. Bashkëpunimi ndërkombëtar për të ndarë barrën mund të ndihmojë vendin(et) nikoqir, të zvogëlojë rreziqet ndaj të cilave ekspozohen të sapoardhurit dhe të rrisë mbrojtjen e tyre. Masat për të siguruar karakterin civil dhe humanitar të azilit janë thelbësore.

Pritja në komunitet ose në ambiente të hapura duhet të jetë normë. Ambientet e mbyllura, të cilat paraqesin paraburgim, duhet të përdoren vetëm si një mundësi e fundit dhe alternativat duhet të merren parasysh gjithmonë. Kur ndalohen azilkërkuesit, kjo duhet të bazohet në një përcaktim të individualizuar të domosdoshmërisë, arsyeshmërisë dhe proporcionalitetit të tij me një qëllim të ligjshëm, si fillimisht ashtu edhe me kalimin e kohës.

Ky kapitull ofron udhëzime për zhvillimin e ligjeve dhe politikave kombëtare për të adresuar këto sfida, duke përfshirë:

- Sigurimi i pritjes dhe trajtimit të hapur, të sigurt dhe dinjitoz të njerëzve që kërkojnë mbrojtje, duke përfshirë regjistrimin, identifikimin e nevojave specifike dhe qasjen në shërbime dhe në punësim;
- Liria e lëvizjes, paraburgimit dhe alternativat e ndalimit; dhe
- Reagimi ndaj dyndjeve masive dhe emergjencave.

5.2 Pranimi dhe trajtimi i azilkërkuesve në kontekstin e sistemeve individuale për azil

Ligji ndërkombëtar për të drejtat e njeriut parasheh të drejtën e gjithsecilit për një standard adekuat të jetesës. Shkalla e ndihmës shtetërore për azilkërkuesit që nuk janë në gjendje të sigurojnë vetë do të varet nga konteksti. Megjithatë, në përgjithësi, kushtet e përshtatshme të pritjes janë një përbërës i domosdoshëm i procedurave të drejta dhe efikase të azilit. Azilkërkuesit, nevojat themelore të të cilave për ushqim, strehim dhe kujdes mjekësor nuk plotësohen, nuk mund të priten që të ndjekin siç duhet kërkesat e tyre për azil.

Konventa e vitit 1951/Protokoli i vitit 1967 nuk përcakton standardet për pritjen e azilkërkuesve, por disa prej të drejtave të Konventës zbatohen qartë për ta, përfshirë të drejtën për mosdiskriminim, lirinë e fesë, qasjen në gjykata, arsimin, të drejtën për dokumente personale dhe mbrojtjen nga ndalimi arbitrar dhe nga dënimi për hyrje të paligjshme. (Shih gjithashtu Kapitujt 4.7 - Mosndëshkimi për hyrje të parregullt dhe 8.3-Detyrimet dhe të drejtat e refugjatëve.) Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së ka përcaktuar aspektet e përgjithshme për t'u marrë parasysh kur vendosen sistemet e pritjes në [Konkluzionin Nr. 93 \(LIII\) mbi pranimin e azilkërkuesit në kontekstin e sistemeve individuale të azilit](#).

Vendet kanë qasje të ndryshme për pritjen e azilkërkuesve në kontekstin e sistemeve individuale të azilit. Disa ofrojnë ndihmë në natyrë, të tjerët ofrojnë ndihmë financiare, ose një kombinim i të dyjave. Që të dy aktorët qeveritarë dhe joqeveritarë mund të përfshihen në sigurimin e ndihmës, dhe gama dhe fusha e përfitimeve sociale dhe ekonomike mund të ndryshojnë.

Në disa situata, zgjedhja e vendbanimit dhe liria e lëvizjes së azilkërkuesve janë të kufizuara në vendet e caktuara, për shembull në një komunë të caktuar ose në një objekt të veçantë pritjeje. Çdo kufizim i tillë duhet të bazohet në ligj, dhe të jetë i nevojshëm për të mbrojtur një interes të ligjshëm, të tilla si siguria publike, rendi publik ose shëndeti publik. Qendrat e pritjes nuk duhet të mbyllen, pasi kjo do të përbënte një paraburgim.

Pranimi: Parimet udhëzuese:

[Konkluzioni i Komitetit Ekzekutiv të UNHCR-së Nr. 93 \(LIII\) mbi pritjen e azilkërkuesve në kontekstin e sistemeve individuale të azilit](#) përcakton parimet që duhen ndjekur gjatë vendosjes së sistemeve të pritjes. Kjo përfshin:

- Respektimi i dinjitetit të azilkërkuesve dhe ligjit dhe standardeve ndërkombëtare për të drejtat e njeriut;
- Azilkërkuesit duhet të kenë qasje në ndihmë për të përbushur nevojat e tyre themelore, përfshirë ushqimin, veshmbathjen, akomodimin dhe kujdesin mjekësor, me respektimin e duhur të privatësisë së tyre;
- Përfshirja e ndjeshmërisë gjinore ndaj moshës në rregullimet e pritjes, duke adresuar veçanërisht nevojat specifike të fëmijëve, veçanërisht fëmijëve të pashoqëruar dhe të ndarë; viktime të abuzimit dhe shfrytëzimit seksual; viktime të traumës dhe torturës; si dhe të grupeve të tjera të cenuara;
- Respektimi i unitetit të familjes që është i pranishëm brenda territorit;
- Regjistrimi i azilkërkuesve meshkuj dhe femra dhe lëshimi i tyre me dokumentacionin e duhur që pasqyron statusin e tyre si azilkërkues dhe mbetet i vlefshëm derisa të merret një vendim përfundimtar për kërkesën e tyre për azil;
- Pranimi i faktit se shumë azilkërkues mund të arrijnë një shkallë të caktuar të vetëbesimit, nëse u jepet mundësia; dhe
- E drejta e azilkërkuesve për të pasur qasje në UNHCR dhe UNHCR-ja për të pasur qasje tek azilkërkuesit.

Strehimi i azilkërkuesve në qendrat kolektive gjatë muajve të parë pas arritjes së tyre mund të lehtësojë shpërndarjen efikase të informacionit dhe këshillave. Në fazat e mëvonshme, akomodimi në shkallë më të vogël ose individuale është shpesh më i përshtatshëm, pasi periodat e zgjatura të qëndrimit në qendrat kolektive mund të çojnë në marginalizim dhe varësi. Azilkërkuesve që kanë mundësi të qëndrojnë privatisht me të afërmit ose miqtë nuk duhet t'u kërkohet të jetojnë në qendrat e akomodimit kolektiv.

Cilado qoftë qasja ose ndihma e ofruar, është e rëndësishme të ofrohet një mjedis i sigurt dhe dinjitoz në përputhje me standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut, në veçanti për të lejuar azilkërkuesit një standard të duhur jetese, duke përfshirë ushqimin, veshjen dhe strehimin. Personat me nevoja specifike (të tilla si gratë shtatzëna, fëmijët, të mbijetuarit e torturave dhe personat e traumatizuar) kanë nevojë për ndihmën e duhur, siç përshkruhet më poshtë.

Nëse burimet janë të kufizuara, mbështetja nga bashkësia ndërkombëtare mund të forcojë aftësinë e vendit nikoqir për të pranuar azilkërkues dhe për t'u siguruar atyre kushtet e duhura.

- ▶ [Përfundim mbi pritjen e azilkërkuesve në kontekstin e sistemeve individuale të azilit, Nr. 93 \(LIII\)](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 2002.
- ▶ [Konsultimet globale për mbrojtjen ndërkombëtare/Rruga e tretë: Pranimi i azilkërkuesve, përfshirë standardet e trajtimit, në kontekstin e sistemeve individuale të azilit](#), UNHCR, 2001.
- ▶ [Në komentet e UNHCR mbi Direktivën 2013/33/BE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të 26 qershorit 2013 që përcakton standardet për pranimin e aplikantëve për mbrojtje ndërkombëtare \(version i rishikuar\)](#), UNHCR, 2015.

Regjistrimi dhe identifikimi i azilkërkuessve

Regjistrimi dhe sigurimi i dokumentacionit personal për azilkërkuessit janë mjete të rëndësishme mbrojtëse. Duke ofruar dëshmi të identitetit dhe statusit, regjistrimi dhe dokumentacioni ndihmojnë në sigurimin e mbrojtjes nga *kthimi*.

Regjistrimi gjithashtu ndihmon për të siguruar qasjen në të drejtat dhe shërbimet e tjera themelore, dhe një mundësi për të identifikuar personat me nevoja të veçanta. Gjithashtu është e nevojshme për zhvillimin dhe zbatimin e zgjidhjeve të qëndrueshme, përfshirë zhvendosjen.

Prandaj, legjislacioni duhet të caktojë një autoritet për të pranuar dhe regjistruar kërkesat për azil. Autoriteti duhet të ketë udhëzime të qarta në lidhje me përgjegjësitë e tij dhe duhet të ketë caktuar personel jo vetëm në kufijtë tokësorë, por edhe në aeroporte, porte detare dhe stacione treni, si dhe në departamente/agjenci të ndryshme të qeverisjes vendore.

Azilkërkuessve duhet t'u jepet një dokument që vërteton identitetin e tyre dhe faktin se ata po kërkojnë azil. Kjo do të shërbejë si provë e qëndrimit të ligjshëm derisa të merret një vendim përfundimtar për kërkesën e tyre. Gratë kanë të drejta të barabarta për një dokumentacion të tillë në emrin e tyre, pavarësisht nga familjarët e tyre meshkuj. Regjistrimi i fëmijëve, veçanërisht fëmijët e pashoqëruar dhe të ndarë, dhe sigurimi i tyre me dokumentacion individual që tregon statusin e tyre, është i rëndësishëm për mbrojtjen e tyre.

Regjistrimi: parimet udhëzuese:

Në [Konkluzionin e tij Nr. 91 \(LI\) mbi regjistrimin e refugjatëve dhe azilkërkuessve](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së parashtron parimet e mëposhtme udhëzuese:

- Regjistrimi duhet të jetë një proces i vazhdueshëm, për të regjistruar informacionin thelbësor në kohën e mbërritjes, si dhe çdo ndryshim të mëvonshëm (të tilla si lindjet, vdekjet, largimet, ndërprerja e statusit të refugjatit, marrja e një statusi specifik, natyralizimi, etj.);
- Procesi i regjistrimit duhet të respektojë parimet themelore të konfidencialitetit;
- Procesi i regjistrimit duhet të jetë lehtësisht i arritshëm, për aq sa është e mundur, dhe të zhvillohet në një vend të sigurt;
- Regjistrimi duhet të bëhet pa kërcënime dhe frikësime dhe në mënyrë të paanshme, me respektin e duhur për sigurinë dhe dinjitetin e refugjatëve;
- Personeli që kryen regjistrimin duhet të jetë i trajnuar në mënyrë adekuate, duhet të përfshijë një numër të mjaftueshëm të stafit femër dhe duhet të ketë udhëzime të qarta mbi procedurat dhe kërkesat për regjistrim, përfshirë nevojën për konfidencialitetin e informacionit të mbledhur;
- Duhet të merren masa të veçanta për të siguruar integritetin e procesit të regjistrimit;
- Në parim, refugjatët duhet të regjistrohen në baza individuale me informacionin bazë të mëposhtëm të regjistruar: dokumenti dhe numri i identitetit, fotografia, emri, gjinia, data e lindjes (ose moshë), statusi martesor, nevojat për mbrojtje dhe ndihmë të veçantë, niveli i arsimimit, profesioni (aftësitë), madhësia dhe përbërja e familjes, data e mbërritjes, vendndodhja aktuale dhe vendi i prejardhjes.

Aranzhimet e pritjes për personat me nevoja të veçanta: Çfarë duhet bërë?

Masat e reagimit të hershëm të marra në kufi duhet të ndiqen në kontekstin e pritjes nga mekanizma më formalë për të identifikuar individët në rrezik dhe për të zbatuar përgjigjet e duhura. Kjo mund të përfshijë:

- Sigurimi i informacionit, këshillimit, kujdesit mjekësor dhe psikosocial;
- Kryerja e vlerësimeve të moshës nëse moshja e fëmijës është në dyshim dhe kjo është në interesin më të mirë të fëmijës. Vlerësimet e moshës duhet të bëhen në mënyrë të drejtë, të ndjeshme ndaj fëmijës dhe gjinisë, me respektin e duhur për dinjitetin njerëzor. Nëse rezultati nuk është përfundimtar, aplikanti duhet të konsiderohet si fëmijë;
- Të sigurohet caktimi i një kujdestari ose këshilltari kur identifikohet një fëmijë i pashoqëruar ose i ndarë;
- Përcaktimi i mënyrës së akomodimit që është në interesin më të mirë të vajzave dhe djemve në rrezik;
- Mbështetja për gjetjen dhe ribashkimin e familjes kur është e mundur dhe në interesin më të mirë të fëmijës;
- Sigurimi i mbështetjes së qëndrueshme dhe të përshtatshme për personat me aftësi të kufizuara dhe personat e moshuar të izoluar, duke i kushtuar vëmendje të veçantë atyre që nuk mund të vetëm të shprehin nevojat e tyre; dhe
- Sigurimi që individët me nevoja të veçanta të kenë qasje në procedurat e azilit që janë të ndjeshme ndaj nevojave të tyre.

Azilkërkuesit me nevoja të veçanta

Ekzistojnë një numër i kategorive të personave me nevoja të veçanta për të cilët kërkohen përgjigje të përshtatura në kontekstin e pritjes. Këto përfshijnë: fëmijë, fëmijë të pashoqëruar dhe të ndarë; gratë dhe vajzat në rrezik; viktimat/të mbijetuara të torturës, abuzimit dhe dhunës seksuale dhe dhunës me bazë gjinore; viktimat ose viktimat potenciale të tregtisë me qenie njerëzore; persona të traumatizuar; personat lezbik, homoseksual, biseksual, transgjinnor ose ndërseksual (LGBTI); pakicat etnike dhe religjioze dhe personat autoktonë; personat me aftësi të kufizuara; dhe personat e moshuar. Për identifikimin dhe referimin e individëve të rrezikuar të cilët janë pjesë e grupeve të përziera, shih Kapitullin 4.6- Sistemet e hyrjes të ndjeshme ndaj mbrojtjes në kontekste të migrimit të përzier.

- Masat më të hollësishme janë përcaktuar në [Konkluzionet e Komitetit Ekzekutiv të UNHCR -së Nr. 105 \(LVII\) për gratë dhe vajzat në rrezik, Nr. 107 \(LVIII\) për fëmijët në rrezik, dhe Nr. 110 \(LXI\) për refugjatët me aftësi të kufizuara](#). Për më shumë informacion mbi këto tre Konkluzione shihni Kapitullin 2.3- Përgjegjësitë ndaj kategorive të veçanta të azilkërkuesve dhe refugjatëve.
- [Mjet për identifikimin e personave me nevoja të veçanta](#), EASO, 2016

Qasja në kujdesin shëndetësor për azilkërkuesit

Ashtu si çdo individ tjetër, azilkërkuesit kanë të drejtë të përfitojnë nga e drejta “për gëzimin e standardit më të lartë të arritshëm të shëndetit fizik dhe mendor” të përcaktuar në [Paktin Ndërkombëtar për të Drejtat Shoqërore, Ekonomike dhe Kulturore](#). Prandaj shtetet duhet të paktën të sigurojnë që azilkërkuesit të kenë qasje në kujdesin mjekësor parësor dhe urgjent falas, si në mbërritje ashtu edhe gjatë gjithë procedurës së azilit. Aty ku Shtetet kanë vështirësi në sigurimin e këtyre shërbimeve, ndihma mund të kërkohet nga bashkësia ndërkombëtare, dhe në shumë raste mund të shtrihet edhe për shtetasit e vendit nikoqir gjithashtu.

Si rezultat i ekspozimit ndaj persekutimit dhe dhunës në vendin e prejardhjes ose gjatë fluturimit, azilkërkuesit mund të kenë probleme të shëndetit fizik ose mendor. Të mbijetuarit e torturës ose personat që vuajnë nga trauma duhet të kenë qasje në trajtimin e duhur falas, përfshirë kujdesin dhe këshillimin psikologjik.

[Komiteti për të Drejtat Ekonomike, Shoqërore dhe Kulturore](#) ka nënvizuar se Shtetet duhet të përmbahen nga praktikat diskriminuese në lidhje me qasjen në shërbimet shëndetësore, qofshin ato parandaluese, kuruese apo paliative. Prandaj, azilkërkuesve nuk duhet t’u mohohet qasja në shërbime. Komiteti tërheq vëmendje të veçantë për shëndetin e grave. Gratë dhe vajzat që kërkojnë azil kërkojnë vëmendjen dhe kujdesin e duhur, siç kërkojnë azilkërkuesit që jetojnë me HIV dhe AIDS. Aty ku parashikohet shqyrtimi mjekësor, testet e detyrueshme të HIV/AIDS, sipas këndvështrimit të UNHCR-së, nuk duhet të ndërmerren.

“Ne inkurajojmë Shtetet që të kenë parasysh dobësitë ndaj HIV-it dhe nevojave të veçanta të kujdesit shëndetësor të përjetuara nga popullatat migrante dhe të lëvizshme, si dhe nga refugjatët dhe popullatat e prekura nga kriza, dhe të ndërmarrin hapa për të zvogëluar stigmën, diskriminimin dhe dhunën, si dhe të rishikojnë politikat që lidhen me kufizimet e hyrjes bazuar në statusin e HIV, me qëllim eliminimin e kufizimeve të tilla dhe kthimin e njerëzve në bazë të statusit të tyre HIV, dhe për të mbështetur qasjen e tyre në parandalimin, trajtimin, kujdesin dhe mbështetjen ndaj HIV.”

Asambleja e Përgjithshme e OKB-së, [Deklarata e Nju Jorkut për Refugjatët dhe Migrantët](#), Rezoluta 71/1, 2016.

- ▶ [Shënim mbi HIV/AIDS dhe mbrojtjen e refugjatëve, të zhvendosurve dhe personave të tjerë në fjalë, UNHCR, 2006.](#)
- ▶ [10 pika kyçe mbi HIV/AIDS dhe mbrojtja e refugjatëve, të zhvendosurve dhe personave të tjerë në fjalë, UNHCR, 2006.](#)

Qasja në punë për azilkërkuessit

Dhënia e qasjes për azilkërkuessit në tregun e punës mund të ndihmojë në uljen e kostos së mbështetjes së azilkërkuessve dhe mund të përfitojë nga ekonomia lokale. (Për të drejtën për punë, shihni gjithashtu Kapitullin 8.3.).

Lejimi azilkërkuessve të punojnë gjatë procesit të përcaktimit të azilit, ose të paktën, të jenë të vetëpunësuar, ndihmon në zvogëlimin e përjashtimit të tyre social dhe ekonomik dhe mund të zvogëlojë humbjen e aftësive, vetëvlerësimin e ulët dhe problemet e shëndetit mendor që shpesh paraqiten për arsye të periudhave të gjata të papunësisë. Kjo gjithashtu mund të zvogëlojë ndjeshmërinë e azilkërkuessve ndaj shfrytëzimit dhe të përmirësojë perspektivat e tyre të integritimit nëse lejohen të qëndrojnë në vendin nikoqir, si dhe shanset e tyre për riintegrim të suksesshëm në rast kthimi.

Praktika shtetërore dhe rajonale

Qasja në punë për azilkërkuessit. [Version i reviduar i Direktivës për kushtet e pranimit](#) të Bashkimit Europian nga viti 2013 përcakton periudhën maksimale të pritjes për azilkërkuessit para se ata të lejohen të punojnë pasi të kenë paraqitur kërkesën e tyre për azil në nëntë muaj, nëse nuk ka pasur vendim për kërkesën dhe vonesa nuk mund t'i atribuohet kërkuessit. [Disa Shtete Anëtare të BE-së](#) u japin azilkërkuessve qasje më herët në tregun e punës, për shembull **Suedia** (menjëherë, nëse është në gjendje të dëshmojë identitetin e tyre përmes dokumenteve origjinale ose kopjeve të autorizuara); **Malta** (menjëherë, nëse personi nuk është në paraburgim); **Greqia** (pasi të jetë regjistruar); **Portugalia** (pasi kërkesa të shpallet e pranueshme, zakonisht pas një muaji); **Italia** (pas dy muajsh); **Austria, Bullgaria, Gjermania** (pas tre muajsh); **Belgjika** (pas katër muajsh), **Danimarka, Finlanda, Holanda, Polonia** dhe **Spanja** (pas gjashtë muajsh). Në praktikë hyrja mund të jetë e kufizuar p.sh. nga pengesat gjuhësore, kërkesat për të punuar vetëm në sektorë të caktuar, për javë të kufizuara në vit, ose vetëm në punë që nuk mund të plotësohen nga punëtorë të brendshëm, ose për shkak të vështirësive për të dëshmuar përvojën arsimore ose profesionale.

[Në Amerikën Latine dhe Qendrore](#), azilkërkuessit kanë qasje të menjëhershme në tregun e punës në **Argjentinë, Bolivi, Brazil, Kili, Ekuador, Nikaragua, Paraguai, Peru** dhe **Uruguaj**. Në **Kosta Rika**, azilkërkuessit lejohen të punojnë nëse nuk është vendosur për kërkesën e tyre për tre muaj. Në Argjentinë, Brazil dhe Kili, të afërmit e një azilkërkuessi gjithashtu kanë të drejtë të punojnë.

Në **Zvicër**, azilkërkuessit mund të aplikojnë për punë nëse pas tre muajsh nuk kanë marrë një vendim për aplikimin e tyre, por duhet të aplikojnë për një leje pune dhe mund të marrin punë vetëm kur asnjë kandidat nuk mund të gjendet në fuqinë punëtore vendase. Në **Republikën e Koresë**, azilkërkuessit mund të angazhohen në punë me rroga gjashtë muaj pas paraqitjes së kërkesës për refugjatë, por duhet t'i drejtohen zyrës së emigracionit me një kontratë pune dhe të kërkojnë një leje pune. Në **Afrikën e Jugut**, Akti i Refugjatëve i vitit 1998 u jep refugjatëve (megjithëse jo në mënyrë të qartë azilkërkuessit) të drejtën për të punuar. Gjykatat megjithatë kanë vendosur që [azilkërkuessit mund të punojnë](#) pas kërkesës së tyre për azil, përfshirë përmes [vetëpunësimit](#), në bazë të së drejtës kushtetuese për dinjtet. Në **Shtetet e Bashkuara**, azilkërkuessit kanë të drejtë të marrin autorizim për punë 180 ditë pasi të paraqesin kërkesën e tyre për azil, megjithëse mund të ketë vonesa të konsiderueshme në marrjen e lejes për të punuar.

Përkujtues për parlamentarët:

Ambientet e pritjes, regjistrimi dhe ndihma

Për të mbështetur zhvillimin e ambienteve të pritjes, regjistrimin dhe sigurimin e ndihmës në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe praktikat e mira, parlamentarët inkurajohen që të:

- ✓ Përfshijnë dispozita në legjislacionin për ndihmë për azilkërkuesit të cilët nuk mund të plotësojnë nevojat e tyre për jetesë në mënyrë të pavarur. Kjo ndihmë duhet të vazhdojë të paktën deri në vendimin përfundimtar të kërkesës.
- ✓ Aty ku legjislacioni rregullon ambientet e pritjes në kufij, përfshirë kufijtë ajror dhe detar, sigurojnë që kjo të përfshijë të gjithë ndihmën e nevojshme, përfshirë ushqimin, strehimin dhe objektet bazë sanitare dhe shëndetësore
- ✓ Aty ku legjislacioni kufizon lirinë e lëvizjes së azilkërkuesve, llobojnë për të siguruar që kufizime të tilla të mos jenë të tepërta.
- ✓ Sigurojnë që legjislacioni të përcaktojë që çdo azilkërkues individual do të marrë dokumentacionin individual që vërteton identitetin dhe statusin e tij, dhe që konfirmon që bartësi lejohet të qëndrojë në territorin e Shtetit në pritje të një vendimi përfundimtar mbi kërkesën për azil.
- ✓ Sigurojnë që burrat dhe gratë e pamartuar të vendosen veçmas dhe që anëtarët e familjes të jenë në gjendje të qëndrojnë së bashku.
- ✓ Llobojnë për të siguruar që aranzhimet e pritjes nuk tërhiqen për mosrespektimin e kërkesave të procedurës së azilit (p.sh. mos ardhja në intervistë), pasi kjo mund të ndikojë në anëtarët e familjes së azilkërkuesit, në veçanti fëmijët.
- ✓ Sigurojnë që azilkërkuesit të kenë qasje në kujdesin shëndetësor parësor (përfshirë terapinë antiretrovirale nëse është e nevojshme) dhe kujdesin mjekësor urgjent, si pas mbërritjes ashtu edhe gjatë gjithë procedurës së azilit.
- ✓ Përkrahen sigurimin e kujdesit dhe këshillimit psikologjik falas për të mbijetuarit e torturave dhe personave të traumatizuar.

- ✓ Përkrahen të drejtën e azilkërkuesit për të marrë shkollim bazë në gjuhën e vendit të azilit. Njohja e gjuhës mund të lehtësojë marrëdhëniet e mira me popullsinë vendase dhe të rrisë kuptimin e azilkërkuesve për procesin e azilit.
- ✓ Përkrahen qasjen e azilkërkuesve në tregun e punës, menjëherë ose brenda një kohe të kufizuar pasi të jetë paraqitur kërkesa për azil, dhe në trajnimin profesional, ku programet publike janë të disponueshme.
- ✓ Promovojnë aranzhimet e pritjes që marrin parasysh nevojat specifike të viktimave të abuzimit dhe shfrytëzimit seksual, të traumave dhe torturave, dhe përfshirjen e masave për identifikimin e hershëm të azilkërkuesve me nevoja të veçanta.
- ✓ Në lidhje me fëmijët azilkërkues, sigurojnë që legjislacioni të sigurojë që interesi i tyre më i mirë të jetë një konsideratë parësore në të gjitha veprimet në lidhje me ta.
- ✓ Sigurojnë që arsimit fillor të jetë falas dhe i detyrueshëm për të gjithë fëmijët që kërkojnë azil. Duke pasur parasysh rëndësinë e arsimit, arsimit i mesëm gjithashtu duhet të vihet në dispozicion të azilkërkuesve. Nëse arsimimi i azilkërkuesve ofrohet në mjedise të ndara nga shkollat e rregullta, kjo duhet të jetë vetëm për një periudhë të kufizuar, pasi kjo kontribuon në marginalizimin.
- ✓ Sigurojnë që legjislacioni parashikon identifikimin e vajzave dhe djemve në rrezik, dhe përcaktimin e asaj se çfarë akomodimi janë në interesin e tyre më të mirë, duke përfshirë kujdesin birësues siç kërkohet.
- ✓ Në lidhje me azilkërkuesit e pashoqëruar dhe të ndarë nga fëmijët, sigurojnë që legjislacioni të parashikojë emërimin e kujdestarit ose këshilltarit sapo të identifikohet një fëmijë i pashoqëruar ose i ndarë, si dhe kërkimin dhe ribashkimin e familjes nëse është e mundur dhe më së miri për fëmijën;
- ✓ Sigurojnë që legjislacioni u jep azilkërkuesve fëmijë të pashoqëruar dhe të ndarë qasje në shërbimet sociale dhe mbrojtje ligjore në të njëjtin nivel si çdo fëmijë tjetër në vendin nikoqir i cili nuk është në kujdesin e prindërve të tij ose të saj.
- ✓ Sigurojnë që legjislacioni i jep UNHCR-së të drejtë qasjeje në të gjitha objektet e pritjes dhe se i lejon të gjithë azilkërkuesit të kontaktojnë UNHCR-në.

5.3 Liria e lëvizjes, paraburgimi dhe alternativat e paraburgimit

Liria dhe siguria e personit janë të drejta themelore të njeriut, të pasqyruara në ndalesën ndërkombëtare mbi paraburgimin arbitrar dhe të mbështetur nga e drejta e lirisë së lëvizjes.

Gjatë ushtrimit të së drejtës së tyre për të kërkuar dhe gëzuar azil, azilkërkuesit shpesh detyrohen të arrijnë ose të hyjnë në një vend të azilit pa autorizim. Shumë nuk janë në gjendje të marrin pasaporta ose viza dhe mund të detyrohen të udhëtojnë me dokumente false ose pa dokumente.

Duke pasur parasysh se kërkimi i azilit nuk është një akt i paligjshëm dhe në përputhje me ligjin dhe standardet ndërkombëtare të refugjatëve dhe të drejtave të njeriut, paraburgimi i azilkërkuesve normalisht duhet të shmanget. Çdo kufizim i lirisë i imponuar personave që e ushtrojnë këtë të drejtë duhet të parashikohet në ligj, i kufizuar me kujdes, dhe subjekt i shpejtë rishikimi. Paraburgimi mund të zbatohet vetëm kur ndjek një qëllim legjitim dhe është përcaktuar të jetë i nevojshëm dhe proporcional në secilin rast individual.

“Duke parë vështirësitë që përfshin, paraburgimi normalisht duhet të shmanget. Nëse është e domosdoshme, paraburgimi mund të përdoret vetëm në bazat e përcaktuara me ligj, për të verifikuar identitetin; të përcaktojë elementet në të cilat bazohet pretendimi për statusin e refugjatit ose azilin; për t’u marrë me rastet kur refugjatët ose azilkërkuesit kanë shkatërruar dokumentet e tyre të udhëtimit dhe/ose identitetit ose kanë përdorur dokumente mashtruese me qëllim që të mashtrojnë autoritetet e shtetit në të cilin ata synojnë të kërkojnë azil; ose për të mbrojtur sigurinë kombëtare ose rendin publik.”

[Konkluzioni i Komitetit Ekzekutiv të UNHCR-së Nr. 44 \(XXXVII\) Paraburgimi i azilkërkuesve, 1986](#)

“Nuk ka dëshmi empirike që paraburgimi pengon migrimin e parregullt, ose dekurajon personat që të kërkojnë azil.”

[UNHCR/OHCHR, Tryeza globale mbi alternativat ndaj paraburgimit të azilkërkuesve, emigrantëve dhe personave pa shtetësi, konkluzione, 2011](#)

Çfarë do të thotë paraburgimi?

Paraburgimi në kontekstin e azilit i referohet privimit të lirisë ose mbylljes në një vend të mbyllur, të cilit një azilkërkuesi nuk i lejohet të largohet sipas dëshirës. Kjo përfshin, por nuk kufizohet në, burgjet ose objektet e paraburgimit të ndërtuara me qëllim dhe qendrat e mbyllura të pritjes ose mbajtjes. Paraburgimi mund të bëhet në një sërë vendndodhjesh, përfshirë kufijtë tokësorë dhe detarë, “zonat ndërkombëtare” në aeroporte, ishuj dhe varka.

Pavarësisht nga vendndodhja ose emri i dhënë një vendi të caktuar të paraburgimit, ose nëse ai administrohet nga autoritetet publike ose kontraktorët privatë, pyetjet e rëndësishme janë vallë një azilkërkues po privohet nga liria e tij ose saj dhe nëse ky privim është i ligjshëm sipas të drejtes ndërkombëtare.

Dhjetë udhëzime për paraburgim

1. E drejta per të kërkuar azil duhet të respektohet.
2. Të drejtat për lirinë dhe sigurinë e personit dhe për lirinë e lëvizjes vlejnë për azilkërkuessit.
3. **Paraburgimi duhet të jetë në përputhje dhe i autorizuar me ligj.**
4. **Paraburgimi nuk duhet të jetë arbitrar** dhe çdo vendim për parandalim duhet të bazohet në një vlerësim të rrethanave të veçanta të individit.
5. **Paraburgimi nuk duhet të jetë diskriminues.** E drejta ndërkombëtare ndalon parandalimin ose kufizimet në lëvizjen e një personi në bazë të racës, ngjyrës, seksit, gjuhës, fesë, mendimit politik ose mendimit tjetër, origjinës kombëtare ose shoqërore, pasurisë, lindjes ose statusit tjetër. Shtetet mund t'i nënshtrohen akuzave për diskriminim racor nëse vendosin paraburgim për personat e një kombësie të caktuar.
6. **Paraburgimi në kohë të pacaktuar është arbitrar dhe kufijtë** duhet të vendosen në ligj. Testi i proporcionalitetit zbatohet për urdhërin fillestar të paraburgimit dhe çdo zgjatje eventuale. Kohëzgjatja e paraburgimit mund ta bëjë fillimisht vendimin joproporcional dhe kështu arbitrar. Azilkërkuessit nuk duhet të mbahen në paraburgim më gjatë sesa është e nevojshme. Për t'u mbrojtur nga arbitrariteti, periudhat maksimale të paraburgimit duhet të përcaktohen në legjislacionin kombëtar.
7. Vendimet për paraburgim ose zgjatjen e paraburgimit duhet t'i nënshtrohen **garancive procedurale.**
8. Kushtet e paraburgimit duhet të jenë **njerëzore dhe dinjitoze.**
9. **Rrethanat dhe nevojat e veçanta** të azilkërkuessve të caktuar duhet të merren parasysh. Ato përfshijnë viktimat të traumave ose torturave, fëmijë, gra, viktimat ose viktimat potencial të trafikimit, azilkërkuess me aftësi të kufizuara, azilkërkuess të moshuar, lezbike, homoseksual, biseksual, transgjinnor ose azilkërkuess ndërseksual (LGBTI).
10. Paraburgimi duhet t'i nënshtrohet **monitorimit dhe inspektimit të pavarur.**

Paraburgimi: Kur është legjitim?

Paraburgimi duhet të jetë i jashtëzakonshëm dhe një masë e fundit. Mund të justifikohet vetëm për një qëllim legjitim. Përndryshe, paraburgimi do të konsiderohet arbitrar. Qëllimet e ndalimit duhet të përcaktohen qartë në legjislacion dhe/ose rregullore. Në kontekstin e azilkërimit, paraburgimi mund të jetë i nevojshëm në një rast individual për arsye të rendit publik, shëndetit publik ose sigurisë kombëtare.

Paraburgimi mund të përdoret vetëm kur përcaktohet se është **i nevojshëm, i arsyeshëm në të gjitha rrethanat dhe proporcional me një qëllim legjitim.** Kjo duhet të gjykohet në secilin rast individual, si në fillim, ashtu edhe me kalimin e kohës.

Për të mbrojtur rendin publik

Aty ku ka baza të forta për të besuar se një azilkërkuess specifik **ka të ngjarë të ikë ose përndryshe të refuzon bashkëpunim me autoritetet**, paraburgimi mund të jetë i nevojshëm. Faktorët për të balancuar në një vlerësim të përgjithshëm të domosdoshmërisë së një paraburgim i tillë mund të përfshijnë: një histori të kaluar të bashkëpunimit ose mosbashkëpunimit, pajtueshmëri ose mospërputhje në të kaluarën me kushtet e lirimt ose dorëzansisë, lidhjet familjare ose shoqërore ose rrjetet e tjera mbështetëse në vend të azilit, gatishmërisë ose refuzimit për të dhënë informacion në lidhje me elementet bazë të kërkesës për azil, ose nëse kërkesa konsiderohet haptazi e pabazuar ose abuzive.

Në lidhje me procedurat e përshpejtuara për pretendimet "haptazi të pabaza" ose "qartë abuzive" çdo paraburgim duhet të rregullohet me ligj dhe, siç kërkohet nga konsideratat e proporcionalitetit, duhet të peshohet interesat e ndryshme në lojë. (Shih Kapitullin 7.8 Procedurat e përshpejtuara.)

Paraburgimi: Kur nuk justifikohet?

Periudhat minimale në paraburgim mund të jenë të lejueshme **për identitetin fillestar dhe/ose verifikimin e sigurisë**. Kjo duhet të zgjasë vetëm përderisa janë duke u bërë përpjekje të arsyeshme për të vendosur identitetin ose për ta mbajtur atë jashtë kontrolleve të sigurisë dhe duhet të jenë brenda afateve të rrepta kohore të përcaktuara me ligj. Pamundësia për të prodhuar dokumentacion nuk duhet të jetë automatikisht të interpretohet si mosgatishmëri për të bashkëpunuar ose për të çuar në një vlerësim negativ të sigurisë.

Lejohet paraburgimi i një azilkërkuar për një periudhë fillestare të kufizuar **për qëllim regjistrimi, në kuadrin e një interviste paraprake, të elementeve të kërkesës së tyre për mbrojtje ndërkombëtare, të cilat nuk mund të merren në mungesë të paraburgimit**. Kjo do të përfshinte marrjen e fakteve thelbësore nga azilkërkuar si pse po kërkohet azil, por nuk do të shtrihet zakonisht në përcaktimin e bazueshmërisë së plotë të kërkesës.

Për të mbrojtur shëndetin publik

Kryerja e kontrolleve shëndetësore për azilkërkuar individualë mund të jetë një bazë legjitime për një periudhë të izolimit, me kusht që të justifikohet në rastin individual ose si masë parandaluese në rast të sëmundjeve ose epidemive specifike ngjitëse. Në kontekstin e imigrimit, kontrolle të tilla shëndetësore duhet të kryhen me hyrjen në vend ose sa më shpejt që të jetë e mundur më pas.

Për të mbrojtur sigurinë kombëtare

Qeveritë mund të kenë nevojë të paraburgosin një individ të veçantë i cili paraqet një kërcënim për sigurinë kombëtare. Edhe pse përcaktimi i asaj që përbën një kërcënim për sigurinë kombëtare është brenda prerogativës së qeverisë, masat e marra duhen të jenë të domosdoshme, proporcionale ndaj kërcënimit, jo diskriminuese, dhe subjekt i mbikqyrjes gjyqësore.

Paraburgimi që nuk ndiqet për një qëllim legjitim dhe/ose është në kushte që nuk plotësojnë standardet ndërkombëtare, në veçanti duke pasur parasysh çdo dobësi të individit azilkërkuar, do të ishte arbitrare dhe jo e justifikuar.

Paraburgimi si **dënim për hyrjen e parregullt** të një personi që kërkon azil nuk është i ligjshëm sipas ligjit ndërkombëtar. Hyrja ose qëndrimi i parregullt i azilkërkuarve nuk i jep Shtetit një autoritet automatik për të paraburgosur ose përndryshe të kufizojë lirinë e lëvizjes (Shih gjithashtu Kapitullin 4.7-Mosndëshkimi për hyrje të parregullt.)

Paraburgimi i vendosur si një **pengesë për të kërkuar azil** nuk është në përputhje me normat ndërkombëtare. Paraburgimi nuk lejohet si masë ndëshkuese për hyrjen ose praninë e parregullt në vend. Do të përbente një ndëshkim sipas nenit 31 të Konventës së 1951 dhe mund të përbëjë dënim kolektiv në shkelje të ligjit ndërkombëtar për të drejtat e njeriut.

Si rregull e përgjithshme, **paraburgimi i azilkërkuarve për të lehtësuar dëbimin** është i paligjshëm nëse ata janë në procedura të vazhdueshme të azilit, pasi ato nuk mund të hiqen derisa të merret një vendim përfundimtar mbi kërkesën e tyre. Paraburgimi për qëllime dëbimi mund të ndodhë vetëm pasi kërkesa për azil të jetë përcaktuar përfundimisht dhe refuzuar. Sidoqoftë, kur ka arsye për të besuar se një azilkërkuar ka bërë një apel ose ka paraqitur një kërkesë për azil thjesht për të vonuar zbatimin e një urdhri dëbimi ose deportimi, autoritetet mund të konsiderojnë paraburgimin - siç përcaktohet të jetë i nevojshëm dhe proporcional me individin në rast - për të parandaluar ikjen e tyre, derisa kërkesa po vlerësohet.

Vendimet për paraburgimin ose zgjatjen e paraburgimit: Cilat masa mbrojtëse duhet të ekzistojnë?

Kur vendimet në lidhje me paraburgimin po merren, azilkërkuesit kanë të drejtën e garancive minimale procedurale të mëposhtme:

- të informohen për arsyet e paraburgimit të tyre dhe të drejtat e tyre në lidhje me urdhërin, përfshirë procedurat e rishikimit. Kjo duhet të bëhet në kohën e arrestimit ose paraburgimit të tyre dhe në një gjuhë dhe në kushtet që ata kuptojnë;
- Të informohen për të drejtën e tyre për këshilla juridike, e cila duhet të jetë falas kur është në dispozicion edhe për shtetasit në paraburgim;
- Të paraqitet menjëherë para një autoriteti gjyqësor ose autoritet tjetër të pavarur për të rishikuar vendimin e paraburgimit;
- Përveç rishikimit fillestar të vendimit për paraburgim, duhet të ketë rishikime të rregullta, periodike të nevojës për vazhdimin e paraburgimit;
- Pavarësisht nga rishikimet e përmendura më sipër, azilkërkuesi duhet të ketë të drejtën, personalisht ose përmes një përfaqësuesi, të kundërshtojë ligjshmërinë e paraburgimit para një gjykate në çdo kohë;
- Barra e provës për përcaktimin e ligjshmërisë së paraburgimit bie mbi autoritetet;
- Të kenë qasje efektive në procedurat e azilit;
- Të kontakton dhe të kontaktohet nga UNHCR-ja dhe organe të tjera, të tilla si organi kombëtar i refugjatëve, zyra e Ombudsmanit, komisioni për të drejtat e njeriut ose OJQ-të;
- Parimet e përgjithshme të mbrojtjes së të dhënave dhe konfidencialitetit duhet të respektohen në lidhje me informacionin për azilkërkuesin.

Paraburgimi human dhe dinjitoz: Si t'a sigurori këtë?

Azilkërkuesit që janë në paraburgim duhet të **trajtohen me dinjitet** në përputhje me standardet ndërkombëtare. Ata kanë të drejtë në kushtet minimale të paraburgimit si më poshtë:

- Personat mund të ligjërisht të paraburgosen vetëm në vendet të cilat janë zyrtarisht të parapara për atë qëllim.
- Paraburgimi i azilkërkuesve për arsye të lidhura me imigracionin **nuk duhet të ketë natyrë ndëshkuese**. Përdorimi i burjeve duhet të shmanget. Nëse azilkërkuesit mbahen në mjedise të tilla, ata duhet të ndahen nga popullsia e përgjithshme e burjeve.
- Emrat e të paraburgosurve, vendndodhja e paraburgimit të tyre dhe emrat e personave përgjegjës për paraburgimin e tyre duhet të mbahen në **regjistra** të gatshëm për të interesuarit, përfshirë të afërmit dhe këshilltarët ligjorë, me qasje në këtë informacion të balancuar me çështjet e konfidencialitetit.
- Burrat dhe gratë duhet të **ndahen** nëse nuk janë brenda së njëjtës njësi familjare. Fëmijët duhet të ndahen nga të rriturit nëse nuk janë të afërm. Aty ku është e mundur, strehimi për familjet duhet të sigurohet.
- **Trajtimi i duhur mjekësor duhet të ofrohet aty ku është e nevojshme**, përfshirë këshillimin psikologjik. Një ekzaminim mjekësor dhe i shëndetit mendor nga profesionistë mjekësorë kompetent duhet t'u ofrohet të ndaluarve sa më shpejt që të jetë e mundur pas mbërritjes. Shumë të burgosur kanë pësuar trauma në vendin e tyre të origjinës ose gjatë fluturimit. Të tjerët vuajnë nga efektet psikologjike dhe fizike si pasojë e paraburgimit të tyre. Kështu, vlerësimet periodike duhet të ndërmerren. Aty ku shqetësimet mjekësore ose të shëndetit mendor janë të pranishme, të prekurit duhet të sigurohen me kujdesin dhe trajtimin e duhur, përfshirë konsideratën për lirim.
- Azilkërkuesit në paraburgim duhet të jenë në gjendje të bëjnë **kontakte të rregullta** (përfshirë me telefon ose internet, kur është e mundur) dhe të marrin vizita nga të **afërmit, miqtë, si dhe organizatat fetare, ndërkombëtare dhe/ose joqeveritare**, nëse dëshirojnë. Qasja në dhe nga UNHCR-ja duhet të sigurohet.
- Azilkërkuesit në paraburgim duhet të kenë mundësi për **ushtrime fizike** përmes aktiviteteve

të përditshme rekreative të brendshme dhe të jashtme me qasje në hapësirën e jashtme të përshtatshme, përfshirë ajrin e pastër dhe dritën natyrore.

- Azilkërkuesit në paraburgim kanë të drejtë të **praktikojnë fenë e tyre**.
- Duhet të sigurohen **nevojat themelore**, duke përfshirë shtretërit, shtratin, pajisjet e dushit, tualetin bazë dhe veshje të pastra; azilkërkuesit kanë të drejtë të gëzojnë privatësinë në dushe dhe tualete, në përputhje me axhminin e sigurt të objektit.
- **Ushqimi me vlerë ushqyese** i përshtatshëm për moshën, shëndetin dhe prejardhjen kulturore/fetare, duhet të sigurohet, me dieta të veçanta për gratë shtatzëna ose ato që ushqejnë fëmijën me gji.
- Azilkërkuesit duhet të kenë **qasje në leximin e materialeve dhe informacionin** në kohë, si dhe në **arsimin dhe/ose trajnimin profesional, të përshtatur sipas kohëzgjatjes së qëndrimit të tyre**. Pavarësisht nga statusi ose kohëzgjatja e qëndrimit, fëmijët kanë të drejtë të kenë të paktën arsimin fillor.
- **Duhet të shmanget transferimi i shpeshtë** i azilkërkuesve **nga një qendër paraburgimi në tjetrin**; kjo mund të pengojë qasjen dhe kontaktin me përfaqësuesit ligjor.
- Duhet të ekzistojë një **mekanizëm** jodiskriminues i **ankesave**.
- I gjithë personeli që punon me të paraburgosurit duhet të marrë **trajnimin e duhur**, përfshirë në lidhje me azilin, dhunën seksuale dhe gjinore, identifikimin e simptomave të traumës dhe/ose stresit, dhe standardet e refugjatëve dhe të drejtave të njeriut në lidhje me paraburgimin.
- Në lidhje me **kontraktorët privat**, nënshtrimi i tyre ndaj një detyre ligjore për të marrë parasysh mirëqenien e të paraburgosurve është praktikë e mirë. Për shkak se autoritetet kombëtare nuk mund të lirohen nga përgjegjësia e tyre, nëpërmjet kontraktorëve privat, shtetet duhet të sigurojnë mbikëqyrje efektive të kontraktorëve privat.
- **Fëmijët e lindur në paraburgim** duhet të regjistrohen menjëherë pas lindjes në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe të lëshohen me certifikata lindjeje.

Rrethanat e veçanta të azilkërkuesve të caktuar

Ndër azilkërkuesit, rrethanat e veçanta të cilëve duhet të merren parasysh në kontekstin e paraburgimit janë:

> Viktima të traumave ose torturave

Për shkak të përvojës së kërkimit të azilit dhe ngjarjeve shpesh traumatike që shkaktojnë ikjen, azilkërkuesit mund të paraqiten me trauma, depresion, ankth, agresion dhe pasoja të tjera fizike, psikologjike dhe emocionale. Faktorë të tillë duhet të parashihen në vlerësimin e domosdoshmërisë për paraburgim.

Viktimat e torturës dhe dhunës tjetër serioze fizike, psikologjike ose seksuale kanë nevojë për vëmendje të veçantë dhe **në përgjithësi nuk duhet të paraburgosen**.

> Fëmijët

Si rregull, fëmijët **nuk duhet të paraburgosen** për arsye emigrimi. Paraburgimi nuk është kurrë në interesin e tyre më të mirë.

[Konventa për të Drejtat e Fëmijëve](#)

(CRC) përcakton detyrimet juridike ndërkombëtare në lidhje me fëmijët dhe një numër parimesh udhëzuese në lidhje me mbrojtjen e fëmijëve që janë veçanërisht të rëndësishme kur parashikohet paraburgimi i fëmijëve që kërkojnë azil. Kjo perfshin:

- Parimi i interesave më të mirë të fëmijës, përfshirë edhe fëmijët azilkërkues dhe refugjatë (neni 3 në lidhje me nenin 22 të CRC);
- Parimi i mosdiskriminimit (neni 2);
- E drejta për jetën, mbijetesën dhe zhvillimin në masën maksimale të mundshme (neni 6);

- E drejta për bashkim familjar (ndër të tjera, nenet 5, 8 dhe 16);
- E drejta për të mos u ndarë nga prindërit kundër vullnetit të tyre (neni 9); dhe
- E drejta për mbrojtje dhe ndihmë të përshtatshme për fëmijët që kërkojnë statusin e refugjatit ose për refugjatët e pranuar, të shoqëruar apo jo (neni 22).

“[P]avarësisht nga situata, paraburgimi i fëmijëve vetëm në bazë të statusit të tyre të migrimit ose të prindërve të tyre është shkelje e të drejtave të fëmijëve, nuk është kurrë në interesin e tyre më të mirë dhe nuk justifikohet.”

[Komiteti i OKB-së për të Drejtat e Fëmijëve, Raport i ditës së diskutimit të përgjithshëm 2012 mbi të drejtat e të gjithë fëmijëve në kontekstin e migrimit ndërkombëtar, 2012](#)

Në përgjithësi, **etika e kujdesit**- jo një qasje ndaj zbatimit të ligjit - duhet të qeverisë ndëreveprimet me fëmijët që kërkojnë azil, përfshirë fëmijët në familje, me interesat më të mira të fëmijës me konsideratë parësore. Cenueshmëria e një fëmiju ka përparësi mbi konsideratat që lidhen me statusin migrues.

Të gjitha aranzhimet e duhura të kujdesit alternativ duhet të merren parasysh në rastin e **fëmijëve të shoqëruar nga prindërit e tyre**, për shkak të efekteve të dëmshme të dokumentuara nga paraburgimi në mirëqenien e fëmijëve, përfshirë zhvillimin fizik dhe mendor të tyre. Paraburgimi i fëmijëve me prindërit ose kujdestarët e tyre parësorë duhet të balancojë, ndër të tjera, të drejtën për familjen dhe jetën private të familjes në tërësi, përshtatshmërinë e mjediseve të paraburgimit për fëmijët dhe interesat më të mira të fëmijës.

Fëmijët e pashoqëruar ose të ndarë duhet të vëhen nën kujdesin e anëtarëve të familjes brenda vendit të azilit. Nëse kjo nuk është e mundur, aranzhimet alternative të kujdesit, të tilla si strehimi kujdestar ose shtëpitë e banimit, duhet të bëhen nga autoritetet kompetente të mirëqenies së fëmijëve, për të siguruar që fëmiju të merr mbikëqyrjen e duhur. Një objektiv parësor duhet të jetë veprimi në interesin më të mirë të fëmiju.

Sigurimi i **vlerësimeve të sakta të moshës** së fëmijëve që kërkojnë azil kërkon përdorimin e metodave të përshtatshme që respektojnë standardet e të drejtave të njeriut. Vlerësimet e pasakta të moshës mund të rezultojnë në paraburgimin e fëmijëve, nëse ata vlerësohen gabimisht se janë të rritur.

Nëse fëmijët mbahen në paraburgim, ata kanë të drejtë për të njëjtat **garanci procedurale** si të rriturit, si dhe garanci shtesë të përshtatura me situatën e tyre të veçantë. Një **kujdestar** i pavarur dhe i kualifikuar **si dhe një këshilltar ligjor** duhet të emërohen menjëherë për fëmijët e pashoqëruar ose të ndarë.

Fëmijët, përfshirë fëmijët e paraburgosur, kanë **të drejtë për arsimim**, i cili në mënyrë ideale duhet të bëhet jashtë ambienteve të paraburgimit. Duhet të merren masa për **rekreacion dhe lojë, përfshirë me fëmijët tjerë**.

Të gjitha përpjekjet, përfshirë priorizimin e procesit të azilit, duhet të bëhen për të lejuar lirin e fëmijëve nga paraburgimi dhe vendosjen e tyre në akomodimin e duhur.

> Gratë

Si rregull i përgjithshëm, gratë shtatzëna dhe gjdhënese nuk duhet të mbahen në paraburgim. Marrëveshjet alternative për akomodimin e grave duhet të merren parasysh nevojat e tyre të veçanta, përfshirë mbrojtjen kundër dhunës dhe shfrytëzimit seksual dhe gjinor.

Aty ku gratë azilkërkuese janë megjithatë të paraburgosura, objektet dhe materialet kërkohen për të përbushur nevojat e tyre të veçanta të higjienës. Duhet të promovohet përdorimi i rojeve femra. I gjithë personeli i caktuar për të punuar me gratë e paraburgosura duhet të pranojë trajnim në lidhje me nevojat specifike gjinore dhe të drejtat e gruas. Alternativat e paraburgimit duhet të ndiqen veçanërisht kur nuk janë në dispozicion mjedise të veçanta paraburgimi për gratë dhe/ose familjet.

Gratë azilkërkuese në paraburgim që raportojnë abuzim kanë nevojë për mbrojtje, mbështetje dhe këshillim të menjëhershëm. Pretendimet e tyre duhet të hetohen nga autoritetet kompetente, të pavarura që respektojnë plotësisht konfidencialitetin. Masat mbrojtëse duhet të marrin parasysh në mënyrë specifike rreziqet nga hakmarria.

Gratë që i janë nënshtruar abuzimit seksual duhet të marrin këshilla të përshtatshme mjekësore, përfshirë aty ku rezultojnë shtatzënia, dhe duhet t'u sigurohet kujdesi, mbështetja dhe ndihma ligjore e nevojshme për shëndetin fizik dhe mendor.

- ▶ [*Rregullat e Kombeve të Bashkuara për trajtimin e grave të burgosura dhe masat alternative për gratë autore të krimeve \(Rregullat e Bangkokut\)*](#), Asambleja e Përgjithshme e OKB-së, 2010
- ▶ [*Rregullat minimale standarde të Kombeve të Bashkuara për trajtimin e të burgosurve \(Rregullat e Nelson Mandelës\)*](#), Asambleja e Përgjithshme e OKB-së, 2016

> Viktima ose viktima potenciale të tregtisë me genie njerëzore

Parandalimi i tregtisë me genie njerëzore ose ritregtimi me genie njerëzore nuk duhet të përdoret si arsye për paraburgim. Personat e trafikuar janë para së gjithash viktima dhe nuk duhet të paraburgosen, akuzohen ose ndiqen penalisht për hyrje ose qëndrim të parregullt ose për çdo përfshirje në aktivitete të paligjshme që janë pasojë e drejtpërdrejtë e gjendjes së tyre si person të trafikuar. Mënyrat e paraburgimit, përfshirë shtëpitë e sigurta dhe aranzhimet e tjera të kujdesit, ndonjëherë janë të nevojshme për viktima të tilla ose viktima potencial, përfshirë fëmijët dhe adoleshentët.

> Azilkërkuetit me aftësi të kufizuara

Azilkërkuetit me aftësi të kufizuara kanë të drejtë për trajtim jodiskriminues. Prandaj, Shtetet mund të kenë nevojë të bëjnë "përshtatje të arsyeshme" ose ndryshime në politikën dhe praktikën e paraburgimit për t'iu përshtatur kërkesave dhe nevojave të tyre specifike. Një identifikim dhe regjistrim i shpejtë dhe sistematik i personave të tillë është i nevojshëm për të shmangur ndalimin arbitrar. Çdo aranzhim alternativ mund të ketë nevojë të përshtatet me nevojat e tyre specifike. **Si rregull e përgjithshme, azilkërkuetit me dëmtime afatgjata fizike, mendore, intelektuale dhe shqisore nuk duhet të paraburgosen.**

> Azilkërkuesit e moshuar

Azilkërkuesit e moshuar mund të kërkojnë kujdes dhe ndihmë të veçantë për shkak të moshës së tyre, cenueshmërisë, lëvizshmërisë së zvogëluar, shëndetit psikologjik ose fizik ose kushteve të tjera. Pa një kujdes dhe ndihmë të tillë, paraburgimi i tyre mund të bëhet i paligjshëm.

> Azilkërkuesit me orientim të ndryshëm seksual dhe/ose identitet gjinor

Çdo vendosje në paraburgim e azilkërkuesve me orientim të ndryshëm seksual dhe/ose identitet gjinor nuk duhet t'i ekspozojë ata ndaj rrezikut të keqtrajtimin ose abuzimit fizik, mendor ose seksual. Ata duhet të kenë qasje në kujdesin dhe këshillimin e duhur mjekësor, aty ku është e nevojshme. Zyrtarët e angazhuar në objektet e paraburgimit duhet të trajnohen mbi standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut dhe parimet e barazisë dhe mosdiskriminimit, mes tjerash edhe me orientimin seksual dhe identitetin gjinor. Aty ku siguria nuk mund të garantohet në paraburgim, duhet të merren parasysh alternativat e paraburgimit. Burgimi i vetmuar nuk është një mënyrë e përshtatshme për të menaxhuar ose siguruar mbrojtjen e individëve të tillë.

Alternativat e paraburgimit

“Alternativat e paraburgimit” nuk është një term ligjor. Është stenografi për aranzhimet që lejojnë individët që përndryshe do të ishin ndaluar të banonin në komunitet, në varësi të kushteve të caktuara.”

Shqyrtimi i mënyrave të paraburgimit - nga kërkesat për raportim tek mbikëqyrja e strukturuar e komunitetit dhe/ose programet e menaxhimit të rasteve - është pjesë e një vlerësimi të përgjithshëm të domosdoshmërisë, arsyeshmërisë dhe proporcionalitetit të paraburgimit. Duhet të tregohet se duke pasur parasysh rrethanat e veçanta të azilkërkuesit, nuk kishte mjete më pak invazive ose shtrënguese për të arritur të njëjtat qëllime. Një konsideratë e tillë siguron që paraburgimi i azilkërkuesve është një masë e fundit.

Praktika më e mirë tregon se alternativat ndaj paraburgimit janë më efektive kur azilkërkuesit janë:

- Trajtuar me dinjitet, humanitet dhe respekt gjatë gjithë procedurës së azilit;
- Të informuar qartë dhe saktë në një fazë të hershme për të drejtat dhe detyrat që lidhen me alternativat e paraburgimit, si dhe pasojat nga mospërfillja;
- Dhënë qasje në këshilla ligjore gjatë gjithë procedurës së azilit;
- Siguruar mbështetje të përshtatshme materiale, akomodim dhe kushte të tjera pritjeje, ose qasje në mjetet e vetë-mjaftueshmërisë (përfshirë të drejtën për punë); dhe
- Në gjendje të shfrytëzojnë nga menaxhimi i rasteve individuale ose shërbimet e këshillimit gjatë procedurës së azilit.

Dokumentacioni është një tipar i domosdoshëm i alternativës ndaj programeve të paraburgimit në mënyrë që të sigurohet që azilkërkuesit (dhe të gjithë anëtarët e familjeve të tyre) të kenë dëshmi të së drejtës së tyre për të banuar në komunitet. Dokumentet gjithashtu shërbejnë si një garancë kundër (ri) paraburgimit dhe mund të lehtësojnë aftësinë e azilkërkuesve për të marrë me qira strehim dhe për të pasur qasje në punësim, kujdes shëndetësor, arsimit dhe/ose shërbime të tjera.

Alternativat e paraburgimit: Çfarë përfshihet?

Alternativat e paraburgimit:

- **Duhet të qeverisen nga ligjet dhe rregulloret që specifikojnë alternativat** në dispozicion, kriteret që qeverisin përdorimin e tyre dhe autoritetin(et) përgjegjës për zbatimin e tyre;
- Janë subjekt të standardeve të të drejtave të njeriut, duke përfshirë rishikimin periodik në raste individuale nga një organ i pavarur dhe qasjen në kohë në mekanizmat dhe mjetet efektive të ankesave.
- **Nuk duhet të përdoret si zëvendësim i** aranzhimeve normale të pritjes së hapur;
- Duhet të respektojë parimin e ndërhyrjes minimale dhe t'i kushtojë vëmendje të veçantë situatës specifike të grupeve të veçanta të cenushme;
- Mund të marrë forma të ndryshme, në varësi të rrethanave të veçanta të individit, përfshirë regjistrimin dhe/ose depozitimin/dorëzimin e dokumenteve, obligacionin/dorëziminë/garancitë, kushtet e raportimit, lirin dhe mbikëqyrjen nga komuniteti, vendbanimin e caktuar, monitorimin elektronik ose moslëshimin e shtëpisë në periudhë të caktuar të ditës;
- Mund të përfshijë pak ose më tepër kufizime në lirinë e lëvizjes ose të lirisë. Ndërsa raportimi i telefonit dhe përdorimi i teknologjive të tjera mund të shihen si praktikë e mirë, veçanërisht për individët me vështirësi në lëvizje, forma të tjera të monitorimit elektronik - të tilla si byzlykët e dorës ose këmbës konsiderohen të ashpra, jo më pak për shkak të stigmës së lidhur me përdorimin e tyre. Sa të jetë e mundur ato duhet të shmangen.

Praktika rajonale

Paraburgimi i azilkërkuesve një masë e fundit. [Direktiva për kushtet e pranimit të Bashkimit Europian nga viti 2013](#)

thekson se paraburgimi i azilkërkuesve është një masë e fundit, të zbatohet vetëm aty ku është e nevojshme, në bazë të një vlerësimi individual. Shtetet Anëtare të BE-së duhet të shqyrtojnë të gjitha masat alternative pa arrestime para paraburgimit. Ata duhet të ushtrojnë kujdesin e duhur dhe vonesat në procedurat administrative që nuk i atribuohen azilkërkuesit nuk mund të justifikojnë vazhdimin e paraburgimit.

Praktika shtetërore

[Kërkesat e raportimit si alternativa të paraburgimit](#) Në Suedi, Agjencia Suedeze e Migracionit ose Policia Suedeze lëshon një urdhër mbikëqyrjeje, duke detyruar personin që të raportojë në kohë të veçanta në polici ose Agjencinë Suedeze të Migracionit më afër vendit ku ai ose ajo jeton. Mund të kërkohet një individ të dorëzojë pasaportën ose dokumentin tjetër të identitetit. Vendimi mbi mbikëqyrjen ose paraburgimin mund të apelohej në çdo kohë. Në **Shtetet e Bashkuara**, detyrimet e raportimit të vendosura për azilkërkuesit mund të përmbushen me raportimin telefonik. Individët "regjistruhen" tek autoritetet për zbatimin e imigracionit me telefon duke përdorur një softuer biometrik të njohjes së zërit të një nënkontraktori qeveritar. Frekuenca e thirrjeve bazohet në një vlerësim të rrezikut dhe mund të rritet ose ulët në varësi të rastit të individit. Nëse individit nuk telefonon siç kërkohet, kërkesat për raportim mund të rriten ose ai ose ajo mund të paraburgoset.

Praktika shtetërore

[Programet shtetërore për garanci dhe mbikëqyrja e komunitetit](#). Në **Kanada**, Agjencia e Shërbimeve Kufitare ka një kontratë me Toronto Bail Program (TBP), një subjekt jofitimprurës që mbështet të paraburgosurit e emigracionit, përfshirë azilkërkuesit dhe personat që presin largimin, për t'i lejuar ata të lirohen nga paraburgimi. TBP vepron si “person lidhës” për ata që nuk kanë familje ose garantues të tjerë për të paguar garancinë. TBP nuk paguan garanci; përkundrazi, azilkërkuesit lirohen në bazë të garancisë së TBP. Azilkërkuesit bien dakord të bashkëpunojnë me TBP dhe të gjitha procedurat e imigrimit, përfshirë çdo kusht raportimi të përcaktuar nga TBP, dhe të largohen nga Kanadaja nëse kërkesa e tyre për azil refuzohet përfundimisht. Ata nënshkruajnë një kontratë me TBP duke rënë dakord të paraqiten në të gjitha takimet dhe të njoftojnë TBP për ndryshimin e adresës. TBP qartazi thotë se mosraportimi mund të rezultojë në një kthim në paraburgim. Kërkesat për raportim përgjithësisht zvogëlohen pasi krijohet besimi midis TBP-së dhe azilkërkuesit. TBP gjithashtu mund të bëjë vizita të paparalajmëruara në vendbanimin e azilkërkuesit. Në vitin 2012–2013, 95 përqind e individëve të mbikëqyrrur u pajtuan plotësisht me programin. Një pjesë e suksesit të TBP lidhet me ofrimin e menaxhimit të rasteve, duke përfshirë një orientim gjithëpërfshirës në fillim të programit.

- ▶ [Konkluzioni nr. 44 \(XXXVII\) Paraburgimi i refugjatëve dhe azilkërkuesve](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 1986.
- ▶ [Udhëzime mbi kriteret dhe standardet e zbatueshme në lidhje me paraburgimin e azilkërkuesve dhe alternativat e paraburgimit](#), UNHCR, 2012.
- ▶ [Komenti i Përgjithshëm Nr. 35, Neni 9 \(liria dhe siguria e individit\)](#), Komiteti i Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut (HRC), 2014, duke përshtetur detyrimet e Shteteve për të shmangur ndalimin arbitrar
- ▶ [Monitorimi i paraburgimit të imigracionit: Manual praktik](#), UNHCR, Shoqata për Parandalimin e Torturës (APT) dhe Koalicioni Ndërkombëtar i Paraburgimit (IDC), 2014
- ▶ [“Alternativat ndaj paraburgimit”](#), Punim i Dhomës së Konferencave, UNHCR, 2015.

Përkujtues për parlamentarët

Paraburgimi dhe alternativat e paraburgimit

Për të siguruar respektimin e ligjit ndërkombëtar dhe standardeve të drejtave të njeriut, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ Të sigurojnë që çdo përkufizim i paraburgimit në legjislacion mbulon gjithashtu mbylljen në zonat e tranzitit të aeroportit ose portit, përfshirë këtu ku mundësia e vetme për të lënë këto zona të kufizuara është largimi nga territori.
- ✔ Meqenëse ligji për të drejtat e njeriut ndalon paraburgimin arbitrar, sigurohuni që paraburgimi të përdoret vetëm aty ku parashikohet me ligj, aty ku është e nevojshme për të arritur një qëllim legjitim dhe kur është proporcional me objektivat që duhen arritur. Nevoja e paraburgimit duhet të përcaktohet në secilin rast individual, pas shqyrtimit të alternativave;
- ✔ Të mbështesin parimin e përgjithshëm që azilkerkuesit dhe refugjatët nuk duhet të mbahen të paraburgosur vetëm për arsye të lidhura me imigracionin;
- ✔ Kur krijoni një legjislacion që autorizon paraburgimin e azilkerkuesve dhe refugjatëve, sigurohuni që ai të përcaktojë bazat legjitime, të cilat nuk duhet të shkojnë përtej atyre të identifikuar nga Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së në [Konkluzionin e tij Nr. 44](#), që është, për të verifikuar identitetin; të përcaktojë elementet e një kërkese në kontekstin e një interviste paraprake; për të siguruar bashkëpunimin e një azilkerkuesi i cili ka shkatërruar dokumentet ose ka përdorur dokumente mashtruese me qëllim të mashtrimit të autoriteteve; dhe për të mbrojtur sigurinë kombëtare;
- ✔ Të promovojnë dhe mbështesin ndalimin e paraburgimit të fëmijëve, qoftë të pashoqëruar, të ndarë apo me familjen e tyre. Aty ku kjo nuk është e mundur, mbështetni një qasje që shmang paraburgimin e fëmijëve në bazë të hyrjes ose qëndrimit të parregullt dhe kërkon që përdorimi i alternativave, të tilla si shtëpitë e banimit ose strehimet e kujdestarisë, të shqyrtohen para çdo paraburgimi.

Garancat e procesit të rregullt

- ✔ Sigurimi i përfshirjes në ligj të një dispozite që specifikon që individët e privuar nga liria duhet të informohen menjëherë, në një gjuhë që ata e kuptojnë, për arsyet e paraburgimit të tyre.
- ✔ Sigurimi i përfshirjes në ligj të dispozitave që specifikojnë që azilkerkuesit nuk duhet të mbahen në paraburgim për më gjatë sesa është e nevojshme, që të gjitha masat e paraburgimit duhet t'i nënshtrohen rishikimit gjyqësor ose administrativ, që kur autorizohet paraburgimi, ai do të rishikohet periodikisht, dhe se janë caktuar periudhat maksimale të paraburgimit.
- ✔ Sigurimi i përfshirjes në ligj të një dispozite që specifikon që refugjatët dhe azilkerkuesit të cilët janë të paraburgosur të kenë mundësi të kontaktojnë UNHCR-në ose, në mungesë të një zyre të tillë, agjencitë kombëtare të ndihmës për refugjatët, dhe që UNHCR-së t'i jepet qasje ndaj çdo refugjati dhe azilkerkuesit në paraburgim.

Kushtet e paraburgimit

- ✔ Sigurohuni që ligjet dhe rregulloret në lidhje me paraburgimin e azilkerkuesve dhe refugjatëve përfshijnë masa për të mbrojtur dinjitetin e tyre.
- ✔ Avokoni që azilkerkuesit dhe refugjatët nuk duhet të vendosen së bashku me persona të akuzuar ose të dënuar për vepra penale.
- ✔ Monitoroni kushtet e paraburgimit përmes vizitave në qendrat e paraburgimit dhe/ose duke përcjellur raporte mbi kushtet nga NHRIs, agjenci të tjera ose OJQ-të.
- ✔ Nëse kushtet e paraburgimit përcaktohen në legjislacion, konsultohuni me UNHCR-në dhe/ose organizata të tjera (për shembull ICRC kur është e nevojshme) për të siguruar që legjislacioni të jetë në përputhje me standardet ekzistuese ndërkombëtare dhe rajonale.

5.4 Përgjigja ndaj fluksit masiv

Ardhja e një numri të madh të azilkërkuesve dhe refugjatëve mund të krijojë një krizë përtej asaj që çdo vend i vetëm mund të përballojë, edhe me qëllimet më të mira. Në [Deklaratën e Nju Jorkut për Refugjatët dhe Migrantët](#) e miratuar në shtator të vitit 2016, Asambleja e Përgjithshme theksoi se “[as] një Shtet mund të menaxhojë lëvizje të tilla më vete.” Në rrethana të tilla, nevojitet bashkëpunim ndërkombëtar.

Kërkesa për të respektuar parimet themelore të mbrojtjes, siç është *moskthimi* megjithatë është një detyrim i pavarur dhe nuk mund të kushtëzohet me ndarjen e barrës ose përgjegjësisë. Përgjigja e duhur ndaj një fluksi të madh refugjatësh do të shpëtojë jetë, do të promovojë stabilitetin rajonal dhe do të inkurajojë bashkëpunimin ndërkombëtar.

“Komiteti Ekzekutiv pranon se solidariteti ndërkombëtar dhe ndarja e barrës janë të një rëndësie të drejtpërdrejtë për zbatimin e kënaqshëm të parimeve për mbrojtjen e refugjatëve; thekson, megjithatë, në këtë drejtim, që qasja në azil dhe përmbushja e detyrimeve për mbrojtje nga Shtetet nuk duhet të varet nga marrëveshjet e ndarjes së barrës së pari, veçanërisht për shkak të respektit për të drejtat themelore të njeriut dhe parimet humanitare është një detyrim për të gjithë anëtarët e bashkësisë ndërkombëtare”

[Konkluzioni i Komitetit Ekzekutiv të UNHCR nr. 85 \(XLIX\), 1998](#)

Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së ka pranuar sfidat që lindin në situatat e fluksit në shkallë të gjerë dhe ka dhënë udhëzime për:

- Standardet e trajtimit në situatat e fluksit në shkallë të gjerë dhe
- Bashkëpunimi ndërkombëtar dhe ndarja e barrës dhe përgjegjësisë.

Kur ndodh një fluks masiv, shqyrtimi individual i kërkesave për azil mund të jetë jopraktik ose i pamundur. Përcaktimi individual i statusit të refugjatit mund të ketë nevojë të pezullohet, duke marrë parasysh imperativin e ofrimit të mbrojtjes dhe ndihmës bazë. Kur rrethanat në të cilat një numër i madh njerëzish ikin tregojnë se anëtarët e grupit mund të konsiderohen si refugjatë, vendi i azilit mund të përdorë përcaktimin e statusit *prima facie* në bazë grupi. Për më shumë informacion mbi përcaktimin e statusit *prima facie* dhe mbrojtjen e përkohshme, shihni Kapitujt 6.3 - Përcaktimi i statusit të refugjatit, dhe 6.7 - Format plotësuese dhe të përkohshme të mbrojtjes ndërkombëtare.

- ▶ [Konkluzioni Nr. 22 \(XXXII\) Mbrojtja e azilkërkuesve në situata të fluksit në shkallë të gjerë](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 1981
- ▶ [Udhëzime mbi mbrojtjen e përkohshme ose aranzhimet e qëndrimit](#), UNHCR, 2014
- ▶ [Në siguri dhe dinjitet: Adresimi i lëvizjeve të mëdha të refugjatëve dhe emigrantëve](#), Asambleja e Përgjithshme e OKB-së, A/70/59, 2016

Standardet e trajtimit në situatat e fluksit në shkallë të gjerë: Çfarë duhet bërë?

Komiteti Ekzekutiv i UNHCR -së ka rënë dakord mbi masat mbrojtëse dhe minimumin e standardeve të trajtimit që duhet të miratohen në përgjigje të situatave të fluksit në shkallë të gjerë. [Konkluzioni i Komitetit Nr. 22](#) thotë:

“Në situatat e fluksit në shkallë të gjerë, azilkërkesit duhet të pranohen në Shtetin në të cilin ata së pari kërkojnë strehim, dhe nëse ky Shtet nuk është në gjendje t’i pranojë ata në një bazë të qëndrueshme, ai gjithmonë duhet t’i pranojë të paktën në një bazë të përkohshme dhe tju sigurojë atyre mbrojtje...”

Në të gjitha rastet parimi themelor i moskthimit - përfshirë mosrefuzimin në kufi - duhet të respektohet me përpikshmëri

Për më tepër, Konkluzioni përcakton **standardet minimale** të trajtimit kur personat mbërrijnë në një numër kaq të madh, saqë statusi i tyre nuk mund të përcaktohet shpejt. Këto standarde përfshijnë:

- Pranimi në siguri pa diskriminim;
- Mbrojtja nga kthimi;
- Sigurimi i mjediseve adekuate të pritjes, përfshirë regjistrimin e shpejtë;
- E drejta e përkohshme e qëndrimit në vendin e azilit;
- Trajtimi në përputhje me standardet minimale humanitare duke përfshirë:
  - sigurimi i strehimit,
  - sigurimi i ndihmës materiale, ose qasja në punësim,
  - qasja në kujdesin bazë shëndetësor, dhe
  - qasja në arsim për fëmijët;
- Respektimi i të drejtave themelore të njeriut, përfshirë qasjen në drejtësi dhe lirinë e lëvizjes; dhe
- Mundësia e bashkimit të anëtarëve të ndarë të familjes në vende të tjera të azilit dhe aranzhime për gjetjen e anëtarëve të zhdukur të familjes.

Bashkëpunimi ndërkombëtar, ndarja e barrës dhe përgjegjësia në situatat e fluksit masiv

Dhënia e mbrojtjes është, para së gjithash, një përgjegjësi e shtetit, por kur ndodh një fluks masiv, vendet nuk mund ta marrin përsipër këtë përgjegjësi vetëm. Kur u miratua Konventa e vitit 1951, në preambulë u pranua se “miratimi i azilit mund të vendosë barra tepër të rënda mbi vende të caktuara, dhe se një zgjidhje e kënaqshme e një problemi për të cilin Kombet e Bashkuara e kanë njohur shtrirjen dhe natyrën ndërkombëtare nuk mund të arrihet pa bashkëpunimin ndërkombëtar.”

[Konkluzioni Nr. 100 \(LV\) i Komitetit Ekzekutiv të UNHCR-së të vitit 2004](#) mbi bashkëpunimin ndërkombëtar dhe ndarjen e barrës dhe përgjegjësia në situatat e dyndjeve masive jep udhëzime të mëtejshme. Ai përcakton masat për të ndihmuar në përballimin e emergjencës së menjëhershme humanitare në mënyrë më efektive, të parashikueshme dhe të barabartë dhe rekomandon që konsultimet ndërkombëtare të hartojnë një plan gjithëpërfshirës të veprimit për të ndarë ngarkesat dhe përgjegjësitë, përfshirë adresimin dhe lehtësimin e zgjidhjeve të qëndrueshme

Bashkëpunimi ndërkombëtar i nevojshëm në situata të tilla kuptohet më së miri si parim ashtu edhe si metodologji. Parimi themelor është se ekziston një përgjegjësi kolektive për t’iu përgjigjur krizave humanitare, përfshirë ato që përfshijnë lëvizje të mëdha të popullsisë, dhe ta bëjë këtë në një mënyrë që respekton dinjitetin njerëzor dhe demonstroi solidaritetin ndërkombëtar.

Si metodologji, bashkëpunimi ndërkombëtar për t'iu përgjigjur një fluksi masiv mund të marrë shumë forma, përfshirë ndihmën materiale, teknike ose financiare, si dhe zhvendosjen ose shpërnguljen e azilkërkuesve dhe refugjatëve, ose shtyrjen e largimit të personave në zonat e krizës. Një bashkëpunim i tillë mund të përfshijë vende të cilat janë më larg rajonit të krizës, si dhe shtetet e afërta.

“Ne pranojmë një përgjegjësi të përbashkët për të menaxhuar lëvizjet e mëdha të refugjatëve dhe emigrantëve në një mënyrë humane, të ndjeshme, të dhembshur dhe të përqendruar te njerëzit.

Ne do ta bëjmë këtë përmes bashkëpunimit ndërkombëtar, duke pranuar se ka kapacitete dhe burime të ndryshme për t'iu përgjigjur këtyre lëvizjeve.

Bashkëpunimi ndërkombëtar dhe, veçanërisht, bashkëpunimi midis vendeve të prejardhjes ose kombësisë, tranzitit dhe destinacionit, nuk ka qenë kurrë më i rëndësishëm; Bashkëpunimi ‘win-win’ në këtë fushë ka përfitimë të thella për njerëzimin. Lëvizjet e mëdha të refugjatëve dhe emigrantët duhet të kenë mbështetje, ndihmë dhe mbrojtje të plotë politike, në përputhje me detyrimet e Shteteve sipas ligjit ndërkombëtar.”

Asambleja e Përgjithshme e OKB-së, [Deklarata e Nju Jorkut për Refugjatët dhe Migrantët](#), Rezoluta 71/1, 2016

Praktika shtetërore

Shtyrja e largimit në situatat e krizës humanitare. Kanadaja ka mundësinë të lëshojë një [shtyrje administrative të njoftimit të largimit](#). Kjo mund të përdoret kur largimet nuk janë të mundshme për shkak të situatave të krizës humanitare, ku ndikimi i ngjarjes është i tillë që do të ishte e paimagjinueshme të kthehet dikush, derisa të rivendoset një shkallë e sigurisë. Nuk zbatohet për personat të cilët janë të papranueshëm dhe i nënshtrohen largimit në bazë të kriminalitetit, shkeljeve ndërkombëtare ose të të drejtave të njeriut, kriminimit të organizuar ose sigurisë.

- ▶ [Konkluzioni Nr. 100 \(LV\) mbi bashkëpunimin ndërkombëtar dhe ndarjen e barrës dhe përgjegjësisë në situatat e fluksit masiv](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 2004
- ▶ [Takim ekspertësh për bashkëpunimin ndërkombëtar për ndarjen e barrës dhe përgjegjësi](#), UNHCR, 2011
- ▶ [Konkluzioni Nr. 112 \(LXVII\) mbi bashkëpunimin ndërkombëtar nga perspektiva e mbrojtjes dhe zgjidhjeve](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 2016

Përkujtues për parlamentarët:

Përgjigje ndaj fluksit masiv

Masat e mëposhtme mund të merren nga parlamentarët për të siguruar përgjigje praktike dhe efektive ndaj fluksit masiv në përputhje me ligjin ndërkombëtar dhe praktikat shtetërore:

Në vendet që kanë një fluks masiv:

- ✓ Mbështetje masave për të siguruar që kufijtë mbahen të hapur, në përputhje me parimin e mos-kthimit.
- ✓ Mbështetje masave për të siguruar që të sapoardhurit të marrin mbrojtje dhe ndihmë, në minimum, me standardet e përshkuara në Konkluzionin e Komitetit Ekzekutiv Nr. 22
- ✓ Inkurajoni zhvillimin e procedurave, të përcaktuara në legjislacion ose rregullore, për t'iu përgjigjur situatave të fluksit masiv. Në mënyrë ideale, kjo duhet të bëhet para se të ndodhë një fluks masiv.
- ✓ Inkurajoni qeverinë të ftojë UNHCR-në (dhe agjencitë e tjera të OKB-së) të japin këshilla dhe të ndihmojnë në ofrimin e mbrojtjes dhe ndihmës.

- ✓ Inkurajoni qeverinë që të bëjë thirrje për konsultime ndërkombëtare për të zhvilluar përgjigjet e duhura dhe një plan veprimi gjithëpërfshirës për të ndarë ngarkesat dhe përgjegjësitë në përgjigje të fluksit.

Në vende të tjera:

- ✓ Inkurajoni qeverinë tuaj që të thërrasë dhe të marrë pjesë në konsultime mbi reagimin ndërkombëtar ndaj një situatë të fluksit masiv, në mënyrë për të zhvilluar një plan gjithëpërfshirës të veprimit për të ndarë ngarkesat dhe përgjegjësitë, dhe nxitni qeverinë tuaj që të ofrojë ndihmë dhe mbështetje.
- ✓ Mbështetje masave për të përmbajtur kthimin e personave jo vetëm në vendin nga i cili po ndodh eksodi, por edhe në vendet e mbingarkuara nga mbërritjet në shkallë të gjerë nga vendi në krizë.
- ✓ Loboni për përdorimin e zhvendosjes emergjente, evakuimin/pranimin humanitar, ribashkimin e familjes dhe/ose vizat humanitare dhe studentore, përfshirë nga vendi juaj, për të siguruar rrugë ligjore drejt sigurisë për personat e prekur nga kriza.

5.5 Reagimi në raste urgjente

Në rastet emergjente me refugjate, jeta e tyre është në rrezik dhe nevoja për të siguruar mbrojtje dhe ndihmë është shpeshherë e madhe. Refugjatët mund të vërshojnë në një vend që nuk ka përvojë në trajtimin e mbërritjes së një numri të madh njerëzish të urit, të sëmurë, të plagosur ose të frikësuar. Vendi ose vendet e azilit mund të jenë nën presion të jashtëzakonshëm dhe shpesh përballen me një kontroll të pamëshirshëm të mediave.

Qëllimi i reagimit emergjent është të sigurojë mbrojtje dhe të sigurojë që ndihma e nevojshme të arrijë tek njerëzit në kohë. Vendi i azilit është përgjegjës për sigurinë e refugjatëve në territorin e tij dhe për ruajtjen e rendit dhe ligjit. Qeveritë shpesh mbështeten në bashkësinë ndërkombëtare për të ndihmuar në ndarjen e barrës; UNHCR-ja ofron ndihmë për refugjatët me kërkesë të qeverive ose Sekretarit të Përgjithshëm të OKB-së.

Përgjegjësia për koordinimin e reagimit të sistemit të OKB-së ndaj urgjencës së refugjatëve normalisht i takon UNHCR-së, duke punuar ngushtë me Programin Botëror të Ushqimit, UNICEF-in

Histori refugjate:

Katër breza në arrati

Derisa tragetet ankorohen pranë fshatit Kagunga, në bregun Tanzanian të Liqenit Tanganyika, 60-vjeçarja Foibe Ndikumana ulet me durim në rërë, duke pritur të dëgjojë emrin e saj. Ajo me padurim pret për të lënë pas fshatin e mbushur me njerëz buzë liqenit dhe kujtimet shqetësuese të saj që ajo ka përjetuar në Burundi.

Ajo ka kaluar gjysmën e jetës në mërgim dhe tani është refugjate për herë të katërt. Nga tetë fëmijët e saj, vetëm më i vogli ka lindur në Burundi.

Katër breza të familjes së Foibe mbërritën në Kagunga nga Burundi jugor dy javë më parë. “Ne ikëm për shkak të mungesës së sigurisë,” thotë ajo. “Kur partitë politike filluan fushatë, disa prej tyre po përdornin fraza si: ‘Ne do t’ju lajmë si rroba me detergjent.’ Për shkak të asaj që ndodhi tre herë më parë kur ikëm, u trembëm..”

Foibe iku nga Burundi për herë të parë më 1972, kur dhjetëra dhe ndoshta qindra mijëra njerëzit u vranë, përfshirë babanë e saj dhe 17 vitet e ardhshme i kaloi në mërgim në Tanzani, duke u kthyer në Burundi më 1989. Disa vite më vonë, pas vrasjes së Presidentit Melchior Ndadaye më 1993, ajo iku përsëri në Tanzani. Ajo u kthye në shtëpi dy muaj më vonë, por paqja nuk zgjati.

„Vrasjet filluan përsëri më 1997,” kujton ajo. “Atëherë burri im u vra. Ne e gjetëm atë të

therrë për vdekje. Ne nuk e dimë kush e bëri atë. “ Dhe kështu ajo iku përsëri në një kamp tjetër refugjatësh në Tanzani. Pas pesë vitesh atje, ajo më në fund ishte në gjendje të kthehej në shtëpi - derisa dhuna shpërtheu përsëri më 2015.

Foibe dhe familja e saj kanë luftuar për të mbijetuar në Kagunga, ku fluksi i papritur fillimisht nënkuptonte që ushqimi duhej të kishte përparësi për fëmijët dhe gratë që ishin shtatzënë ose gjdhënëse. “Të jesh këtu është e vështirë,” thotë ajo. “Është stërmbytur me njerëz. Vjen erë e keqe. Nuk ka ushqim. Disa njerëz po vdesin nga uria. Disa njerëz janë të sëmurë. Po vdesin. Ne flemë këtu në dysheme.”

Megjithatë, pavarësisht kushteve të rënda në Kagunga, ajo është e lumtur që ka arritur sigurinë në Tanzani dhe nuk ka shpresë të kthehet në Burundi në të ardhmen e afërt.

Së shpejti, Foibe dëgjon emrin e saj të thirrur dhe hyp në traget për të kaluar liqenin me familjen e saj. Nga atje, ata udhëtojnë në një vend tokësor në një kamp tjetër refugjatësh, ku fillojnë të ndihen më të qetë.

„Na pritëm mirë,” thotë Foibe. “Ata na treguan një vend ku mund të pushojmë dhe na dhanë dyshekë për gjumë. Ky vend është më i bukur se Kagunga. Gjërat po kthehen në normalitet, por ne jemi shumë të lodhur duke qenë refugjatë. Ne i lutemi Zotit që kjo të marrë fund.”

„Katër breza në arrati,” UNHCR, 2015.

dhe Programin e Kombeve të Bashkuara për Zhvillim dhe të tjerë (për shembull, ICRC). OJQ-të luajnë një rol kritik në ndihmën e refugjatëve në raste urgjente. Vendi i azilit, UNHCR-ja dhe organizatat e ndryshme ndërkombëtare dhe joqeveritare të përfshira ndajnë përgjegjësitë në mënyrë që të shmangin dyfishimin e përpjekjeve dhe boshllëqeve në mbrojtje dhe ndihmë.

Çfarë është emergjencë refugjate?

Përkufizimi i UNHCR-së për emergjencën refugjate është:

“Çdo situatë në të cilën jeta ose mirëqenia e refugjatëve do të kërcënohet në rast se nuk ndërmerren veprime të menjëhershme dhe të përshatshme, dhe që kërkon një përgjigje të jashtëzakonshme dhe masa të jashtëzakonshme.”

Ruajtja e karakterit civil dhe humanitar të azilit: Çfarë duhet bërë?

Shtetet nikoqire kanë përgjegjësinë kryesore për të siguruar karakterin civil dhe humanitar të azilit. [Konkluzioni i Komitetit Ekzekutiv të UNHCR Nr. 94 \(LIII\)](#) jep udhëzime se si të sigurohet karakteri civil dhe humanitar i azilit. Veprimet kryesore përfshijnë:

- Masat për identifikimin, çarmatosjen, ndarjen dhe internimin e luftëtarëve, sa më shpejt të jetë e mundur, mundësisht në pikën e hyrjes;
- Identifikimi i hershëm dhe ndarja e luftëtarëve lehtësohet nga regjistrimi i të sapoardhurve që përfshin një proces të kujdesshëm të shqyrtimit;
- Aranzhimet e duhura të sigurisë në kampet dhe vendbanimet e refugjatëve mund të ndihmojnë në parandalimin e infiltrimit nga elementë të armatosur dhe forcimin e rendit dhe ligjit;
- Pasi të identifikohen, çarmatosen dhe ndahen nga popullata refugjate, luftëtarët duhet të internohen në një vend të sigurt nga kufiri;
- Nëse statusi i refugjatit përcaktohet në grup, anëtarët civil të familjeve të luftëtarëve duhet të trajtohen si refugjatë dhe nuk duhet të internohen së bashku me ta;
- Luftëtarët nuk duhet të konsiderohen si azilkërkues nëse autoritetet nuk kanë vërtetuar brenda një afati të arsyeshëm se ata kanë hequr dorë vërtet nga aktivitetet ushtarake. Nëse kjo është vërtetuar, një përcaktim individual duhet të kryhet mbi statusin e refugjatit, duke i kushtuar vëmendje të madhe arsyeve të mundshme për përjashtim, në mënyrë që të shmanget abuzimi i sistemit të azilit nga ata që nuk meritojnë mbrojtje ndërkombëtare;
- Ish ushtarët fëmijë duhet të përfitojnë nga masa të veçanta mbrojtjeje dhe ndihme, veçanërisht në lidhje me demobilizimin dhe rehabilitimin e tyre;
- Aty ku është e nevojshme, shtetet nikoqire duhet të zhvillojnë, me ndihmën e UNHCR-së, udhëzime operacionale në kontekstin e përcaktimit të grupit për të përjashtuar ata individë që nuk meritojnë mbrojtje si refugjatë.

Kur kriza kërkon një përgjigje që shkon përtej mandatit ose kapacitetit të një agjencie të vetme, Zyra e OKB-së për Koordinimin e Çështjeve Humanitare (OCHA), mund të marrë drejtimin përmes koordinimit, zhvillimit të politikave dhe lobimit.

Seksionet që vijnë, shqyrtojnë përgjigjet e nevojshme për ta siguruar se:

- Ruhet karakteri civil dhe humanitar i azilit; dhe
- Mund të sigurohet mbrojtja e djemve, vajzave dhe grave refugjate.

Karakteri civil dhe humanitar i azilit

Emergjencat e refugjatëve shpesh lindin si rezultat i dhunës së armatosur dhe konfliktit në vendin e origjinës. Mes atyre që ikin ka të ngjarë të ketë jo vetëm civilë, por edhe njerëz të armatosur që kërkojnë pushim ose strehim të përkohshëm në vendet fqinje. Kampet dhe vendbanimet e refugjatëve, megjithatë, duhet të kenë një karakter ekskluzivisht civil dhe humanitar. Luftëtarët nuk kanë vend në to; prania e tyre minon mbrojtjen e civilëve që kanë ikur nga konflikti.

Përgjegjësia kryesore për sigurimin e karakterit civil dhe humanitar të azilit i takon Shteteve. Qeveritë mund të ndihmojnë për ta siguruar këtë duke vendosur kampet dhe vendbanimet e refugjatëve në një distancë të arsyeshme nga kufiri, duke ruajtur rendin dhe ligjin, duke kufizuar rrjedhën e armëve në kampet dhe vendbanimet e refugjatëve dhe duke zbatuar masat siç sugjerohet më poshtë nga Komiteti Ekzekutiv.

Asambleja e Përgjithshme e OKB-së:

“ U bën thirrje Shteteve të mbështesin karakterin civil dhe humanitar të kampeve dhe vendbanimeve të refugjatëve, ndër të tjera, përmes masave efektive për të parandaluar infiltrimin e elementëve të armatosur, për të identifikuar dhe ndarë çdo element të tillë të armatosur nga popullsia refugjate, për të vendosur refugjatët në vende të sigurta dhe për të përballuar zyrën e Komisarit të Lartë [për Refugjatët] dhe, kur është e përshtatshme, organizatat e tjera humanitare kanë qasje të shpejtë, të papenguar dhe të sigurt për azilkërkuessit, refugjatët dhe persona të tjerë të interesit. ”

Rezoluta 69/152 e Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së 2014

- ▶ [Konkluzioni Nr. 94 \(LIII\) mbi karakterin civil dhe humanitar të azilit](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 2002
- ▶ [Ruajtja e karakterit civil dhe humanitar të azilit: Konkluzionet dhe çështjet paraprake të ngritura](#), UNHCR, 2004
- ▶ [Udhëzimet operative për ruajtjen e karakterit civil dhe humanitar të azilit](#), UNHCR, 2006

Përkujtues për parlamentarët:

Karakter i civil dhe humanitar i azilit

Për të mbrojtur karakterin civil dhe humanitar të azilit, parlamentarët inkurajohen që:

- ✓ Të avokojnë që procedurat e reagimit emergjent të përfshijnë një detyrë për shtetin që të identifikojë, çarmatosë dhe ndajë luftëtarët nga popullata refugjate dhe t'i internojë ata në një vend të sigurt nga kufiri
- ✓ Të avokojnë për masa të veçanta mbrojtjeje dhe asistence për fëmijët që më parë kanë qenë të lidhur me forcat ose grupet e armatosura, veçanërisht në lidhje me çmobilizimin dhe rehabilitimin e tyre.
- ✓ Të avokojnë për qasje humanitare, duke lejuar dhe lehtësuar kalimin e shpejtë dhe të papenguar të personelit humanitar, pajisjeve dhe ndihmës për civilët në nevojë.

Për rekomandimet në lidhje me përcaktimin e statusit të refugjatit të bazuar në grup ose *prima facie* shih Kapitullin 6.3 - Përcaktimi i statusit të refugjatit, Njohja e statusit të refugjatit në bazë *prima facie*.

Mbrojtja e fëmijëve në emergjencat refugjate

Mirëqenia fizike dhe psikologjike e fëmijëve ndikohet thellësisht nga dhuna dhe zhvendosja. Strukturat e familjes dhe komunitetit janë të prishura. Fëmijët lehtë mund të mbeten jetimë ose të ndahen nga familjet e tyre. Kjo i bën ata veçanërisht të prekshëm nga rekrutimi si fëmijë ushtarë nga forcat e armatosura qeveritare ose grupe të armatosura të organizuara, si dhe nga shfrytëzimi seksual.

Procedurat e regjistrimit për të identifikuar fëmijët në rrezik dhe përpjekjet për të gjetur anëtarët e familjes të mbijetuar duhet të krijohen sapo të ndodhë një emergjencë. Masa të tjera të krijuara për t'u siguruar fëmijëve refugjatë një mjedis të sigurt dhe për të siguruar mbrojtjen dhe kujdesin e tyre janë të përcaktuara në [Konkluzionin e Komitetit Ekzekutiv të UNHCR Nr. 107 \(LVIII\)](#). Ky Konkluzion tërheq vëmendjen për rëndësinë e përfshirjes së nevojave dhe të drejtave të fëmijëve në strategjitë e planifikimit dhe bashkëpunimit.

Fëmijët refugjatë kanë të drejtën e mbrojtjes dhe trajtimit të veçantë sipas Konventës për të Drejtat e Fëmijëve. Një nga tre Protokolet Opsionale të Konventës i detyron Shtetet të sigurojnë që fëmijët të mos rekrutohen në mënyrë të detyrueshme në forcat e tyre të armatosura dhe të marrin të gjitha masat e mundshme për të siguruar që anëtarët e forcave të tyre të armatosura që nuk kanë mbushur moshën 18 vjeç të mos marrin pjesë drejtpërdrejt në luftime. [Protokoli Opsional](#) kërkon gjithashtu nga Shtetet që të marrin të gjitha masat e nevojshme ligjore, administrative dhe të tjera për të parandaluar rekrutimin e fëmijëve nga grupet e armatosura dhe pjesëmarrjen e fëmijëve në luftimet e armatosura. Kjo përfshin punën për të parandaluar rekrutimin ose përdorimin e paligjshëm të fëmijëve nga forcat ose grupet e armatosura dhe kërkimin e liritimit pa kushte të fëmijëve të rekrutuar ose përdorur në mënyrë të paligjshme nga forcat e armatosura ose grupet e armatosura, dhe mbështetjen e mbrojtjes dhe riintegritimit të tyre.

Asambleja e IPU-së

“ Inkurajon parlamentet të miratojnë legjislacion që synon adresimin e nevojave të veçanta të fëmijëve të ndarë dhe të pashoqëruar të përfshirë në konflikte të armatosura, të cilat, si minimum, duhet të parashikojnë procedura specifike në përputhje me sundimin e ligjit ... ”

Asambleja e IPU-së

“ U kërkon qeverive të ndër marrin veprime në mënyrë që fëmijët e ndarë dhe të pashoqëruar që ikin nga rekrutimi ilegal nga forcat ose grupet e armatosura të kalojnë kufijtë dhe të ushtrojnë të drejtën e tyre për të kërkuar azil dhe në mënyrë që asnjë fëmijë në këtë kategori të mos kthehet në kufirin e një Shteti ku jeta e tij/ saj është vërtet në rrezik. ”

[Rezoluta mbi rolin e parlamenteve në mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve, në veçanti fëmijët migrantë të pashoqëruar, dhe në parandalimin e shfrytëzimit të tyre në situata konflikti të armatosur, Asambleja e 130-të e IPU-së, Gjenevë, 2014.](#)

Mbrojtja e grave dhe vajzave refugjate në raste emergjente

Gratë dhe vajzat janë veçanërisht të prekura nga konflikti i armatosur dhe zhvendosja e detyruar. Dhuna seksuale dhe ajo me bazë gjinore (SGBV), duke përfshirë përdhunimin, tregtinë me qnie njerëzore, skllavërinë seksuale, rrëmbimin dhe rekrutimin e detyruar nga grupet e armatosura dhe përhapjen e qëllimshme të infeksioneve seksualisht të transmetueshme - janë ndër karakteristikat përcaktuese të dhunës dhe konfliktit të armatosur bashkëkohor. Synimet kryesore të këtyre abuzimeve janë gratë dhe vajzat. Numri i familjeve me kryefamiljare femra dhe fëmijë rritet gjatë konfliktit dhe zhvendosjes. Vajzat adoleshente që përpiqen të kujdesen për vëllezërit e motrat e tyre më të vegjël janë veçanërisht në rrezik, dhe seksi mbijetues mund të jetë mënyra e vetme që ata mund të mbështesin veten dhe familjet e tyre.

Sipas ligjit humanitar ndërkombëtar, të gjitha palët në një konflikt janë përgjegjëse për të siguruar që gratë dhe fëmijët të jenë “objekt i respektit të veçantë” dhe të jenë “të mbrojtura kundër përdhunimit, prostitucionit të detyruar dhe çdo forme tjetër të sulmit të pahijshëm”. Kjo vlen si për mjediset e kampit ashtu edhe për ato jashtë kampit.

Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, në [Konkluzionin e tij Nr. 98 \(LIV\) mbi mbrojtjen nga abuzimi dhe shfrytëzimi seksual](#), u bën thirrje Shteteve që të:

- Zhvillojnë dhe zbatojnë programe të trajnimit, udhëzimeve dhe masave të tjera për të promovuar respektimin e së drejtës së çdo individi për sigurinë e personit dhe forcimin e mbrojtjes nga abuzimi dhe shfrytëzimi seksual;
- Marrin masa për të vepruar mbi pretendimet për dhunë dhe shfrytëzim seksual, dhe nëse është e nevojshme, masa ligjore;
- Krijojnë mekanizma të arritshëm dhe konfidencial të ankesave dhe kompensimit.

Në përgjithësi, regjistrimi i grave refugjate dhe sigurimi që ata të kenë dokumentacionin e tyre të identitetit e bën më të lehtë për ta qasjen në shërbime dhe mbrojtje. Gjurmimi dhe ribashkimi i familjes ndihmojnë në rivendosjen e jetës normale. [Konkluzioni i Komitetit Ekzekutiv Nr. 105 \(LVII\) për gratë dhe vajzat në rrezik](#) përcakton përgjigjet më të hollësishme të nevojshme për të mbrojtur gratë dhe vajzat.

Përballja me emergjencën refugjate: Çfarë duhet bërë?

Sigurohuni që kufijtë të mbahen të hapur për të lejuar qasjen në siguri

Sigurohuni që njerëzit të kenë qasje në siguri duke siguruar një kornizë legjislative për pranimin dhe pritjen e tyre para se të lindë emergjenca. Sigurohuni që kjo të bazohet në parimin e *moskthimit*, përfshirë mosrefuzimin në kufi. Nëse një kornizë ligjore kombëtare dhe struktura institucionale janë krijuar para se të ndodhë një emergjencë, kjo do të lehtësojë një përgjigje më efektive dhe do të ndihmojë UNHCR-në të mobilizojë mbështetjen ndërkombëtare më shpejt dhe në mënyrë efektive.

Përbajuni standardeve të trajtimit që respektojnë të drejtat dhe dinjitetin

- Refugjatët nuk duhet të ndëshkohen ose të ekspozohen ndaj trajtimit të pafavorshëm vetëm sepse prania e tyre në vend konsiderohet e paligjshme. Ata nuk duhet t'i nënshtrohen kufizimeve në lëvizjet e tyre, përveç atyre që janë të nevojshme në interes të shëndetit publik dhe rendit publik.
- Refugjatët duhet të gëzojnë të drejtat themelore civile të njohura ndërkombëtarisht, veçanërisht ato të përcaktuara në [Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut](#).
- Refugjatët duhet të marrin të gjithë ndihmën e nevojshme dhe të pajisen me nevojat e jetës, përfshirë ushqimin, strehimin dhe objektet bazë sanitare dhe shëndetësore. Në këtë aspekt, bashkësia ndërkombëtare duhet të bashkëpunojë në frymën e solidaritetit ndërkombëtar për të mbështetur shtetet fqinje që strehojnë shumicën e refugjatëve.
- Refugjatët nuk duhet t'i nënshtrohen një trajtimi mizor, çnjerëzor ose poshtëruës.
- Nuk duhet të ketë diskriminim për shkak të racës, fesë, opinionit politik, kombësisë, vendit të prejardhjes, paaftësisë fizike ose arsyeve të tjera.

- Refugjatët duhet të konsiderohen si persona para ligjit, që gëzojnë qasje të lirë në gjykatat dhe autoritetet e tjera kompetente administrative.
- Vendndodhja e refugjatëve duhet të përcaktohet nga siguria dhe mirëqenia e tyre, si dhe nga nevojat e sigurisë të shtetit nikoqir. Ato duhet, sa më shumë që të jetë e mundur, të vendosen në një distancë të arsyeshme nga kufiri i vendit të tyre të prejardhjes dhe nuk duhet të përfshihen në aktivitete subversive kundër vendit të tyre të prejardhjes ose ndonjë shtetë tjetër.
- Uniteti familjar duhet të respektohet dhe të jepet e gjithë ndihma e mundshme për gjurmimin e familjarëve.
- Duhet të merren masa adekuate për mbrojtjen e fëmijëve, përfshirë fëmijët e pashoqëruar dhe të ndarë, dhe për të siguruar që interesat e tyre më të mira të respektohen.
- Komunikimi përmes postës së rregullt ose mjeteve të tjera duhet të lejohet dhe ndihma materiale nga miqtë ose të afërmit duhet të lejohet.
- Duhet të bëhen aranzhime të përshtatshme për regjistrimin e lindjeve, vdekjeve dhe martesave.

Miratori një përkufizim të refugjatëve që përfshin personat që ikin nga konflikti i armatosur dhe dhuna dhe siguron forma plotësuese ose të përkohshme të mbrojtjes nëse është e nevojshme

Përkufizimi i refugjatëve, siç gjendet në Konventën e vitit 1951, Konventën OAU të vitit 1969, Deklaratën e Kartagenës dhe legjislacionin kombëtar të shumë vendeve, do të sigurojë bazën për mbrojtjen në rast emergjence refugjate, përfshirë personat që ikin nga konflikti i armatosur dhe dhuna.

Për më shumë mbi njohjen e statusit të refugjatit në bazë *prima facie* shihni Kapitullin 6.3 - Përcaktimi i statusit të refugjatit, Njohja e statusit të refugjatit në bazë *prima facie* dhe mbi zbatueshmërinë e Konventës së vitit 1951 në kontekstin e personave që ikin nga konflikti i armatosur dhe dhuna dhe format plotësuese dhe të përkohshme të mbrojtjes shih Kapitullin 6.7.

Thirrje për mbështetje ndërkombëtare dhe ndarje të përgjegjëse

Parlamentarët mund të mbështesin thirrjet për solidaritet ndërkombëtar dhe ndarjen e përgjegjëse duke publikuar nevojat e refugjatëve dhe kontributet e dhëna tashmë nga vendi i tyre në dhënien e azilit, duke lejuar qasje për organizatat humanitare dhe duke bërë thirrje për konsultime ndërkombëtare për të zhvilluar një plan gjithëpërfshirës të veprimit për të përfshirë gamën e plotë të faktorëve dhe për të mbështetur një përgjigje më efektive ndaj emergjencës.

Ftoni qeverinë të garantojë sigurinë në kampe dhe karakterin civil dhe humanitar të azilit

Parlamentarët mund t'i bëjnë thirrje qeverisë të bëjë çmos për të mbrojtur refugjatët dhe punonjësit e ndihmës kombëtare dhe ndërkombëtare. Siguria dhe rendi publik janë përgjegjësi e vendit të azilit. Në rastet kur nevojitet mbështetje ndërkombëtare për këtë funksion, qeveria duhet të eksplorojë mënyrat e marrjes së ndihmës së nevojshme.

Ndikimi njerëzor dhe shoqëror: Avokimi për refugjatët

Gjatë emergjencave, parlamentarët mund të bëjnë një ndryshim të madh në mënyrën se si trajtohen refugjatët.

Ata mund të bëjnë thirrje që vendi të respektojë angazhimet e tij ndërkombëtare humanitare. Ata mund të tregojnë solidaritetin e tyre me refugjatët duke u informuar për situatën, duke vizituar kampet e refugjatëve, vendbanimet ose qendrat e paraburgimit. Ato mund të adresojnë pyetjet dhe shqetësimet e popullatës lokale dhe të përipien të zbusin çdo qëndrim negativ që mund të lindë nga mungesa e informacionit, keqkuptimi ose paragjykimi.

Kapitulli 6

Përcaktimi se kush ka nevojë për mbrojtje ndërkombëtare

© UNHCR / Andrew McConnell

6.1 Hyrje

Për të qenë në gjendje të mbrojnë refugjatët, Shtetet duhet të dinë se kush janë ata. Autoritetet kombëtare duhet të jenë në gjendje të identifikojnë njerëzit që kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare dhe t'i dallojnë ata nga personat e tjerë që kërkojnë hyrjen në territorin e tyre. Krijimi i mekanizmeve për të përcaktuar se kush ka nevojë për mbrojtje ndërkombëtare, veçanërisht si refugjat, u mundëson Shteteve të respektojnë të drejtën për të kërkuar dhe gëzuar azil dhe detyrimet e tyre sipas Konventës së vitit 1951 dhe ligjit ndërkombëtar për të drejtat e njeriut.

Vende të caktuara kanë miratuar një qasje të individualizuar për përcaktimin e statusit të refugjatit; të tjerët e njohin në bazë grupi; të tjerët zbatojnë një qasje hibride, me përcaktimin individual të statusit të refugjatit në disa raste dhe njohjen e grupit *prima facie* në raste të tjera. Qasja në grup zakonisht zbatohet në rastet e dyndjeve masive, kur procedurat individuale nuk janë praktike dhe kur nevojat për mbrojtje ndërkombëtare janë të dukshme (*prima facie*). Në disa vende, UNHCR-ja përcakton statusin e refugjatit brenda jurisdiksionit të tij ose përfshihet ndryshe në procedurën e azilit.

Përkundër përpjekjeve të UNHCR-së dhe entiteteve të tjera për të promovuar qasje të qëndrueshme, ka ende variacione në mënyrën se si identifikohen nevojat e mbrojtjes ndërkombëtare në rajone të ndryshme dhe në vende të ndryshme në një rajon.

Ky kapitull ofron udhëzime për hartimin e ligjeve dhe politikave kombëtare dhe përmbajtjen e tyre në lidhje me:

- përgjegjësia e Shtetit për të përcaktuar statusin e refugjatit;
- përcaktimi i statusit të refugjatit, qoftë *prima facie* apo individualisht;
- pyetja se çfarë përfshihet në përkufizimin e një refugjati, përfshirë elementet e përkufizimit të një refugjati dhe raste specifike, veçanërisht në lidhje me moshën, gjininë dhe diversitetin;
- pozicioni i refugjatëve palestinezë;
- pyetja se kush duhet të përjashtohet nga statusi i refugjatit; dhe
- lloje plotësuese dhe të përkohshme të mbrojtjes ndërkombëtare.

Çështjet procedurale për përcaktimin e statusit janë të mbuluara në Kapitullin 7.

6.2 Përgjegjësia e Shtetit për përcaktimin e statusit të refugjatit

Është e rëndësishme që Shtetet të miratojnë legjislacionin kombëtar për të përcaktuar statusin e refugjatit dhe nevoja të tjera për mbrojtje ndërkombëtare, në vend që të mbështeten në procedura joformale ose ad hoc. Është një element thelbësor i detyrimit të Shtetit për të mbrojtur refugjatët dhe ndihmon për të siguruar qëndrueshmëri në praktikë në përputhje me detyrimet ndërkombëtare.

Konventa e vitit 1951 nuk imponon procedurat që duhen ndjekur gjatë përcaktimit të statusit të refugjatit. Parlamentarët mund të kenë një ndikim të madh në mbrojtjen e refugjatëve duke inkurajuar miratimin e legjislacionit në përputhje me detyrimet ndërkombëtare për refugjatët dhe të drejtat e njeriut, duke marrë parasysh strukturën specifike kushtetuese dhe administrative të vendit, si dhe ligjet e tjera kombëtare.

“Komiteti Ekzekutiv thekson se mbrojtja e refugjatëve është, mbi të gjitha, një detyrim i Shteteve dhe se mandati i UNHCR-së nuk mund të jetë një zëvendësim i veprimit efektiv, vullnetit politik dhe bashkëpunimit të plotë nga Shtetet.”

[Konkluzioni nr. 81 \(d\) i Komitetit Ekzekutiv të UNHCR-së, 1997](#)

Roli mbikëqyrës i UNHCR-së në përcaktimin e statusit të refugjatit

Si pjesë e përgjegjësisë së saj për të mbikëqyruar dhe mbështetur zbatimin e Konventës së vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967, UNHCR-ja është në dispozicion për të ndihmuar Shtetet në krijimin e sistemeve të azilit dhe në përpjekjet për të përmirësuar cilësinë e procedurave të statusit të refugjatit. Zyra Lokale e UNHCR-së mund të ofrojë këshilla për format e ndryshme të angazhimit të UNHCR-së.

Në përputhje me këtë rol mbikëqyrës, UNHCR-ja lëshon udhëzime për të ndihmuar Shtetet (dhe personelin e saj) në përcaktimin e statusit të refugjatit. [Doracaku i UNHCR-së për Procedurat dhe Kriteret për Përcaktimin e Statusit të Refugjatit](#), i lëshuar me kërkesë të Komitetit Ekzekutiv, është veçanërisht i rëndësishëm. Udhëzime të tjera ligjore dhe të politikave përfshijnë [Udhëzimet tematike ndërkombëtare të mbrojtjes](#) së UNHCR-së dhe materiale specifike të vendit, duke përfshirë udhëzimet e përshtatshmërisë, çështjet e mbrojtjes ndërkombëtare dhe këshillat për *moskthimin*.

Nga Shtetet që kanë aderuar në Konventën e vitit 1951 dhe Protokolin e vitit 1967, pritet që UNHCR-së t'i sigurojë informacione dhe statistika mbi situatën e refugjatëve, zbatimin e Konventës dhe ligjeve dhe rregulloreve të refugjatëve. Ndonjëherë UNHCR-ja ka një rol këshillues ose vëzhgues, dhe madje merr pjesë në vendimmarrje të shkallës së parë ose të dytë. Në disa raste, e drejta e UNHCR-së për të ndërhyrë para tribunaleve ose gjykatave rregullohet me ligj. (Për më shumë informacion mbi rolin mbikëqyrës të UNHCR-së, shih Kapitullin 2.4. - Mandati dhe roli i UNHCR-së.)

Legjislacioni për përcaktimin e statusit të refugjatit: Cilat ligje duhet të miratohen?

Legjislacioni dhe procedurat për përcaktimin e statusit të refugjatit duhet të:

- caktojë një organ qendror përgjegjës për shqyrtimin e kërkesave në shkallën e parë;
- caktojë një organ të pavarur për ankesat, i cili do të sigurojë një zgjidhje efektive kundër vendimeve të pafavorshme të atyre që vendosin të apelojnë;
- të sigurojë që të dy instancat të kenë njohuritë dhe ekspertizën e nevojshme, ndër të tjera, duke siguruar lehtësira për krijimin dhe mirëmbajtjen e zhvillimit të kapaciteteve, trajnimit, burimeve të informacionit mbi vendin e prejardhjes dhe mekanizmat e sigurimit të cilësisë;
- vendos përkufizimin e refugjatit në përputhje me Konventën e vitit 1951 dhe instrumentet e zbatueshme rajonale, përfshirë pyetjet se cilët persona duhet të përfshihen dhe cilët të përjashtohen dhe llojet e zbatueshme të mbrojtjes plotësuese;
- të përcaktojë procedurat që duhen ndjekur, individuale apo grupore, dhe të përfshijë garancat e duhura të efikasitetit dhe drejtësisë, duke përfshirë garancat minimale procedurale dhe garancat e procesit të rregullt ligjor;
- të përcaktojë statusin e dhënë personave që do të përcaktohet se kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare - qoftë si refugjatë ose si përfitues të llojeve plotësuese të mbrojtjes - dhe të drejtat e tyre; dhe
- alokojë burimet e nevojshme për të siguruar drejtësi dhe efikasitet të procedurës.

Shih dhe Kapitullin 3.4. - Zhvillimi i sistemeve kombëtare të azilit. Kapitulli 7 ofron më shumë informacion mbi sigurimin e drejtësisë dhe efikasitetit të procedurave të azilit.

Në disa vende, **UNHCR-ja kryen përcaktimin e statusit të refugjatit brenda mandatit të saj**, veçanërisht në vendet që nuk kanë aderuar në Konventën e vitit 1951 / Protokolën e vitit 1967, por gjithashtu në vendet që kanë aderuar në Konventën e vitit 1951 / Protokolën e vitit 1967, por ende nuk janë krijuar ose procedurat nuk janë të përshtatshme, si pjesë e procesit të ndihmës së Shtetit në marrjen e përgjegjësisë për përcaktimin e statusit të refugjatit. UNHCR-ja gjithashtu kryen përcaktimin individual të statusit të refugjatit si një parakusht për qëndrimin e përhershëm.

Përcaktimi i statusit të refugjatit nga UNHCR-ja ofron përfitime të konsiderueshme në drejtim të mbrojtjes. Mund të ndihmojë refugjatët specifik të mbrohen nga *kthimi* dhe t'u japë atyre mundësi për ndihmë dhe zgjidhje të qëndrueshme, megjithëse vetëm Shtetet mund të integrojnë përcaktimin e statusit të refugjatit në një kornizë më të gjerë të sundimit të ligjit. Prandaj, **UNHCR-ja inkurajon Shtetet të marrin përgjegjësi për përcaktimin e statusit të refugjatit**.

Për vendet për të cilat procesi i përcaktimit të statusit të refugjatit është diçka e re, ai proces ka të ngjarë të jetë gradual dhe progresiv, gjatë cilit ka UNHCR-në që ofron mbështetje të vazhdueshme. Në skenarin më të zakonshëm, angazhimi i UNHCR-së përfshin ndihmë teknike në hartimin e legjislacionit, ndihmë në krijimin e një sistemi kombëtar të azilit, ndërtimin e kapaciteteve, mbikëqyrjen e aktiviteteve, procedurat e përbashkëta ose paralele të përcaktimit të statusit për një periudhë kohe ose përfshirjen në procedurat në rolin e vendimarrësit ose vëzhguesi me një afat të gjatë.

- ▶ [Sigurimi i mbrojtjes: ndihma për shtetet në marrjen e përgjegjësisë për përcaktimin e statusit të refugjatit - ekzaminimi paraprak](#), UNHCR 2014.

6.3 Përcaktimi i statusit të refugjatit

Përcaktimi i statusit të refugjatit përfshin një shqyrtim individual të bazave të secilës kërkesë për mbrojtje ndërkombëtare, në përputhje me kriteret e përcaktuara në Konventën e vitit 1951 dhe në instrumentet e zbatueshme rajonale. Në shumicën e rasteve, Shtetet kanë zgjedhur të miratojnë dhe zbatojnë legjislacionin që përcakton kriteret që duhet të plotësohen në mënyrë që statusi i refugjatit të njihet në baza individuale në rastet kur numri i njerëzve që mbërrijnë dhe kërkojnë azil nuk është shumë i madh.

Shumë Shtete kanë zhvilluar sisteme të sofistikuar për përcaktimin e statusit të refugjatit dhe nevojave të tjera të azilkërkuesve ndërkombëtarë. Disa vende kanë një procedurë për të shqyrtuar njëkohësisht nevojën për statusin e refugjatit dhe nevoja të tjera për mbrojtje ndërkombëtare, megjithëse statusit të refugjatit i jepet përparësi para se të vlerësohet e drejta për një status tjetër plotësues.

Në më pak raste, Shtetet kanë miratuar dispozita ligjore për njohjen në grup të statusit të refugjatit dhe kushtet nën të cilat një qasje e tillë është e justifikuar, ndër të tjera në bazë të numrit të personave të mbërritur dhe natyrës së kërkesave.

Në pjesën në vijim diskutohet njohja e statusit të refugjatit në bazë të **prima facie**. Seksionet e mëposhtme rendisin elementët kryesorë që duhet të përfshihen në legjislacion në mënyrë që Shtetet të marrin vendimin e duhur, së pari për përfshirjen dhe pastaj për përjashtimin përfundimtar nga statusi i refugjatit.

Njohja e statusit të refugjatit bazuar në **prima facie**

Nëse një numër i madh i njerëzve po ikin nga dhuna dhe konflikti i armatosur, ose shkelje të tjera masive të të drejtave të njeriut, mund të jetë jopraktike dhe e panevojshme të merren parasysh kërkesat e statusit të refugjatit individualisht. Në raste të tilla, shtetet dhe UNHCR-ja mund të vendosin të njohin statusin e refugjatit për të gjithë grupin. Njohja mbi këtë bazë është e përshtatshme kur ekzistojnë kushte të dukshme objektive në vendin e prejardhjes që i bëjnë të arratisurit të rrezikohen nga dëmtimi, gjë që i kualifikon ata në përkufizimin e Konventës së vitit 1951 për refugjatit dhe Konventa së OUA-së, si dhe Deklarata e Kartagenës e vitit 1984.

Secili anëtar i grupit konsiderohet i arratisur **prima facie** në mungesë të provave për të kundërtën, përkatësisht nëse personi nuk i plotëson kriteret për mbrojtje ose bie brenda fushës së njëres prej dispozitave për përjashtimin nga mbrojtja.

Qasja **prima facie** mund të jetë gjithashtu e përshtatshme për grupe njerëzish në një pozitë të ngjashme që nuk arrijnë në numër të madh, por ndajnë një rrezik të përbashkët të dukshëm nga lëndimi.

Njohja e statusit të refugjatit mbi bazën **prima facie** ka qenë një praktikë e zakonshme e shteteve dhe UNHCR-së për më shumë se 60 vjet. Shumica e refugjatëve të pranuar në rajonet në zhvillim njihen përmes vendimeve në grup bazuar në **prima facie** pas fluksit masiv.

Pranimi i qasjes **prima facie**: Çfarë përfshin?

Qasja **prima facie**:

- nënkupton njohjen e statusit të refugjatit nga një Shtet ose UNHCR-ja për shkak të rrethanave të dukshme objektive në vendin e prejardhjes;
- do të thotë të pranohet që personat që largohen nga këto rrethana rrezikojnë të lëndohen, gjë që bie në përcaktimin e refugjatit sipas Konventës së vitit 1951. dhe, nëse ato dokumente janë të zbatueshme, nga Konventa për Refugjatët e OAU-së / Deklarata e Kartagenës (për Shtetet) dhe nën mandatin e atyre dokumenteve (për UNHCR-në);
- mund të zbatohet në procedurat individuale të përcaktimit të statusit të refugjatit, por përdoret më shpesh për vendimet në grup bazuar në të dhënat ekzistuese të regjistrimit, kur fluksi masiv e bën përcaktimin e statusit individual jopraktik, të pamundur ose të panevojshëm;
- mund të përdoret vetëm për të njohur statusin e refugjatit; vendimet negative kërkojnë konsideratë individuale;
- mundëson që çdo refugjat të gëzojë statusin e refugjatit në vendin ku ai ose ajo njihet si refugjat dhe të gëzojë të drejtat e përfshira në konventën / instrumentin në fuqi; dhe
- nuk rezulton në status të përkohshëm ose kalimtar, por statusi mbetet i vlefshëm nëse nuk plotësohen kushtet për përfundim ose statusi nuk revokohet ose anulohet. (shih dhe Kapitullin 7.3. - Anulimi, revokimi dhe pushimi i statusit të refugjatit.)

Pranimi i qasjes *prima facie*: Çfarë kornize ligjore duhet të miratohet?

Vendimi për të aplikuar qasjen *prima facie* duhet të merret në përputhje me kornizën ligjore kombëtare. Shtetet kanë miratuar mënyra të ndryshme për njohjen e statusit të refugjatit mbi atë bazë.

Kjo zakonisht bëhet me një vendim të një organi ekzekutiv, për shembull një ministri kompetente ose presidenti ose qeveria. Parlamenti ose organi shtetëror përgjegjës për refugjatët në vendin e azilit gjithashtu mund të merr një vendim të tillë. Në çdo rast, subjekti duhet të ketë autorizim ligjor për ta bërë këtë.

Vendimi mund të merret si një deklaratë e botuar, dekret ose urdhër. Vendimi zakonisht përmban:

- ligji i zbatueshëm kombëtar që autorizon pranimin e qasjes *prima facie*;
- instrumenti ndërkombëtar ose rajonal mbi të cilin bazohet statusi i refugjatit dhe të drejtat dhe detyrat e parashikuara nga ky status;
- një përshkrim të ngjarjeve / rrethanave në vendin e prejardhjes ose të një vendbanimi të mëparshëm të zakonshëm në të cilin bazohet vendimi ose karakteristikat e grupit të personave për të cilët zbatohet qasja; dhe
- modalitetet për rishikimin periodik dhe përfundimin e statusit.

Disa vende dhe UNHCR-ja zbatojnë një qasje *prima facie* për procedurat individuale, për shembull si pjesë e procedurave të thjeshtuara ose të shkurtuara për shkak të bazave të dukshme të kërkesës, bazuar në të dhënat ekzistuese të regjistrimit, për shkak të natyrës së një kategorie të veçantë të kërkesave ose për shkak të prezumimit të kualifikimit për mbrojtje. Në situata të tilla, kjo qasje ofron dëshmi për azilkërkesin në formën e një vendimi për të pranuar disa fakte objektive. Statusi i refugjatit u jepet personave që demonstrojnë se i përkasin një “klase të përdoruesve” të paracaktuar, përveç nëse ka prova për të kundërtën.

Për më shumë informacion mbi rëndësinë e njohjes së luftëtarëve në fillim të krizës së refugjatëve dhe ndarjen e tyre nga popullata civile përmes shqyrtimit të kujdesshëm, shih Kapitullin 5.5. - Përgjigja ndaj krizave.

Praktika shtetërore

Ligjet dhe rregulloret e tjera mbi njohjen *prima facie* të statusit të refugjatit. - Në Afrikë, ligjet e refugjatëve në disa vende, përfshirë [Burundi](#), [Gambia](#), [Kenia](#) dhe [Ruanda](#), përmbajnë dispozita për përcaktimin *prima facie* të statusit të refugjatit në një fluks masiv. [Në Amerikën Latine](#) - Argjentina, Bolivia, Kili, Kosta Rika, El Salvador, Meksika, Peruja dhe Venezuela - kanë ligje ose rregullore të tjera për t’iu përgjigjur fluksit masiv. Këto rregullore kryesisht lejojnë *prima facie* ose përcaktimin në grup në bashkëpunim me UNHCR-në.

Përkujtues për parlamentarët:

Njohja e statusit të refugjatit bazuar në *prima facie*

Për të mundësuar një proces të shpejtë dhe efektiv të identifikimit dhe pranimit të refugjatëve, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ Gjatë miratimit të legjislationit për njohjen e statusit të refugjatit në bazë të *prima facie*, të mbështesin futjen e një dispozite e cila parashikon që baza ligjore për njohjen t'i referohet instrumentit specifik në të cilin bazohet, pavarësisht nëse është Konventa e vitit 1951 ose një instrument rajonal;
- ✔ Sigurojnë që legjislatoni parashikon që personat, statusi i të cilëve njihet mbi bazën *prima facie* do të kenë të gjitha të drejtat nga statusi i refugjatit;
- ✔ Të sigurojnë që legjislatoni bën një dallim të qartë midis refugjatëve dhe luftëtarëve; këta të fundit nuk kanë të drejtë për mbrojtje si refugjatë. Anëtarëve civilë të familjes së luftëtarëve mund t'u jepet statusi i refugjatit mbi bazën *prima facie* dhe nuk duhet të internohen me luftëtarët;
- ✔ Ish-luftëtarët nuk duhet të konsiderohen azilkërkues nëse nuk vërtetohet se ata kanë hequr dorë sinqerisht dhe përgjithmonë nga aktiviteti ushtarak, në këtë rast kërkohet një rishikim i plotë individual i aplikimit të tyre (veçanërisht për shkak të përfshirjes së mundshme në ngjarje që i skualifikojnë ata nga mbrojtja);
- ✔ Nëse dispozitat ligjore lejojnë autoritetet të shfuqizojnë një vendim mbi zbatimin e qasjes *prima facie*, të sigurojnë që kjo të zbatohet vetëm për azilkërkuesit që kanë mbërritur pas datës së ndryshimit ose plotësimit. Çdo ndryshim në statusin ose të drejtat e anëtarëve të një grupi tashmë të njohur si refugjatë duhet të bëhet në përputhje me dispozitat për anulimin, revokimin ose pushimin e statusit të refugjatit. (Për më shumë informacion, shih Kapitullin 7.13.)

Për më shumë informacion mbi krizat e refugjatëve, shih Kapitullin 5.5.

Praktika shtetërore

Dekretet ministrore që japin statusin e refugjatit në bazë të *prima facie*. Në Republikën Demokratike të Kongos, një dekret ministror i miratuar në vitin 2013 njohu statusin e refugjatit bazuar në *prima facie* të refugjatëve nga Republika e Afrikës Qendrore që ikën në vitin 2010 dhe 2012. Në vitin 2015 një dekret tjetër ministror dha statusin e refugjatit bazuar në statusin *prima facie* të atyre që ikin nga trazirat në Burundi.

- ▶ [Udhëzues për Mbrojtjen Ndërkombëtare nr. 11: Njohja e statusit të refugjatit bazuar në *prima facie*](#). UNHCR, 2015, së bashku me formularët e deklaratimit.

6.4 Përkufizimi i refugjatit: cilët persona janë të përfshirë?

Për t'u njohur si refugjat, një person duhet të ketë një frikë të justifikuar nga persekutimi nëse ai ose ajo kthehet në vendin e tij/saj të prejardhjes ose vendbanimin e zakonshëm. Kjo frikë duhet të ketë të bëjë me një ose më shumë nga arsyet e përcaktuara në Nenin 1A pika 2 (2) të Konventës së vitit 1951: raca, feja, kombësia, përkatësia në një grup të caktuar shoqëror ose bindje politike.

Në vendet ku zbatohet Konventa OAU-së e vitit 1969 ose në të cilën Deklarata e Kartagenës është transpozuar në ligjin kombëtar, përdoret përkufizimi i refugjatit që përmbahet në ato instrumente (shih gjithashtu Kapitullin 1.3 - Aktet ligjore dhe standardet rajonale për refugjatët).

"Persekutimi": çfarë është ajo?

Nuk ka një përkufizim të pranuar botërisht të "persekutimit", dhe termi nuk është përcaktuar as në Konventën e vitit 1951. Mund të konsiderohet se i mbulon shkeljet serioze të të drejtave të njeriut, përfshirë kërcënime për jetën ose lirinë, si dhe lloje të tjera të shkeljeve të rënda. Përveç kësaj, lëndimet e lehta mund të përbëjnë persekutim në mënyrë kumulative. Diskriminimi është gjithashtu përndjekje nëse efektet e tij çojnë në një situatë që është e padurueshme ose dukshëm e pafavorshme për personin në fjalë.

Përgjigja për pyetjen çka përkufizohet si persekutim varet nga rrethanat individuale të azilkërkuarit, përfshirë moshën, gjininë, besimet, ndjenjat dhe gjendjen mendore.

Persekutimi mund t'i referohet veprimeve të organeve shtetërore, por mund të bëjë edhe burojtë gjithashtu nga faktorë jo-shtetërorë, siç janë grupet e armatosura, bandat kriminale ose të organizuara, anëtarët e familjes ose popullata e përgjithshme, nëse Shteti nuk mund ose nuk dëshiron të sigurojë mbrojtje.

"Frika e justifikuar": Çfarë do të thotë kjo?

Përgjigja në pyetjen se çfarë përbën një "frikë të justifikuar nga persekutimi" varet nga rrethanat e çështjes. Ajo përfshin elemente subjektive dhe objektive.

- Elementi subjektiv kërkon një rishikim të prejardhjes, profilin dhe përvojën së azilkërkuarit për të përcaktuar nëse motivi i tij / saj dominues për të kërkuar azil është frika.
- Elementi objektiv kërkon shqyrtimin e deklaratave të kërkuarit në kontekst. Duke pasur parasysh informacionin e njohur për situatën në vendin e origjinës, përvojat personale të azilkërkuarit dhe përvojat e personave të tjerë në një situatë të ngjashme, a duket frika e kërkuarit e justifikuar?

“Për shkaqe të” një ose më shumë nga pesë bazat

Për t’u konsideruar një refugjat sipas Konventës së vitit 1951, një person duhet të shprehë një frikë të justifikuar të persekutimit “për shkak të racës, fesë, kombësisë, përkatësisë së tij në një grup të veçantë shoqëror ose besimit politik” (neni 1A (2)). Kjo është e njohur si një “marrëdhënie shkak-pasojë”. Gjatë shqyrtimit të fakteve, oficeri duhet të përcaktojë bazat për frikën e persekutimit, duke pasur parasysh se:

- një ose më shumë baza mund të jenë të zbatueshme, dhe ato shpesh përkojnë;
- baza e deklaruar në Konventë mund të kontribuojë në frikën e një personi, por nuk ka pse të jetë baza/ arsyeja e vetme apo edhe dominuese;
- në raste të caktuara qëllimi dhe motivi i përndjekësit janë të qarta. Nëse mund të tregohet se kryesi i përndjekjes i atribuon azilkërkuetit një bazë të Konventës, kjo është e mjaftueshme për të vendosur një “lidhje shkak-pasojë”;
- në raste të tjera qëllimi ose motivi i kryerësit nuk mund të përcaktohet. Nuk është e nevojshme. Përqëndrimi është në pasojat nga të cilat azilkërkueti ka frikë, brenda kontekstit të përgjithshëm të shtetit;
- nëse kryesi është një faktor jo-shtetëror, mund të ketë një marrëdhënie shkak-pasojë, ose nëse arsyeja e përndjekjes lidhet me arsyet e përcaktuara në Konventën e vitit 1951, pavarësisht nga arsyeja pse Shteti nuk i ofron mbrojtje atij personi, ose nëse arsyeja e përndjekjes nuk ka të bëjë me një bazë të Konventës së vitit 1951, por arsyeja pse Shteti nuk është në gjendje ose nuk dëshiron të sigurojë mbrojtje lidhet me një bazë sipas Konventës së vitit 1951.

A kanë të drejtë në statusin e refugjatit? Disa raste të veçanta.

🔍 A mundet një ushtar të jetë refugjat?

Për t’u njohur si refugjat, një person duhet të jetë civil. Një person që vazhdon të kryejë veprimtari të armatosura nuk ka të drejtë për mbrojtje ndërkombëtare si refugjat. (Për më shumë informacion mbi natyrën civile dhe humanitare të azilit, shih Kapitullin 5.5 - Reagimi ndaj Krizave.)

🔍 A mund të jetë një refugjat një person që shmangë rekrutimin?

Si pjesë e të drejtës së tij për vetëmbrojtje, secili vend ka të drejtë të kërkojë nga qytetarët e tij që të shërbejnë në ushtri. Në të njëjtën kohë, ligji ndërkombëtar për të drejtat e njeriut njehtë të drejtën e personave për kundërshtim të ndërgjegjes ndaj një shërbimi të tillë. Ligjet kombëtare në disa vende nuk parashikojnë kundërshtim të ndërgjegjes, kështu që individët nuk përjashtohen nga shërbimi ushtarak dhe as nuk u jepet mundësia për shërbim alternativ. Në situata të tilla, azilkërkueti mund të provojë një frikë të justifikuar të persekutimit nëse, për shembull, ai ose ajo përballet me një dënim joproporcional ose arbitrar për refuzimin e shërbimit në ushtri ose për refuzimin e përfshirjes në procedura në kundërshtim me ligjin ndërkombëtar derisa shërben në ushtri.

🔍 A mundet një kriminel të jetë refugjat?

Qëllimi i ligjit ndërkombëtar për refugjatët nuk është të mbrojë kriminelët nga përgjegjësia për veprimet e tyre. Kjo pasqyrohet në kriteret e pranueshmërisë për statusin e refugjatit të përcaktuara në Konventën e vitit 1951. Një person që ikën nga ndjekja penale ose ndëshkimi i ligjshëm, në vend se nga persekutimi, nuk është zakonisht i arratisur.

Sidoqoftë, një person mund të akuzohet për një krim për arsye politike ose arsye tjera jolegjitime. Kjo mund të jetë rasti nëse ndjekja penale bazohet në ligj ose politikë, e cila në thelb përbën përndjekje, ose kryhet në një mënyrë që përbën përndjekje, nëse ndjekja penale motivohet nga një shkak që lidhet me një arsye të njohur në Konventë. dhe / ose nëse ndëshkimi i mundshëm është i tepërt ose joproporcionalisht i ashpër.

Gjithashtu, një person që përballet me ndjekje penale legjitime mund të rrezikojë ndjekjen penale për arsye që nuk lidhen me procedurat penale kundër tij. Në rastet që përfshijnë frikën e përndjekjes dhe indikacionet se një person ka qenë i përfshirë në veprimtari kriminale, duhet të merret parasysh nëse ekziston një bazë për të zbatuar një nga dispozitat e përjashtimit të mbrojtjes të përcaktuara në Nenin 1F të Konventës së 1951.

❓ A mundet një kriminel lufte të jetë refugjat?

Një person i cili ka marrë pjesë në krime lufte është përjashtuar në mënyrë të qartë nga mbrojtja dhe ndihma e ofruar për refugjatët. Nëse ka një arsye të mirë për të besuar se azilërkuesi ka kryer ose ka marrë pjesë në kryerjen e krimeve të tilla, ai ose ajo nuk duhet të marrë mbrojtje si refugjat. E njëjta gjë vlen për ata që janë përgjegjës për krime kundër njerëzimit dhe shkelje të tjera të rënda të të drejtave të njeriut - përfshirë krimin e gjenocidit. (Për më shumë informacion mbi përjashtimin nga mbrojtja, shih më poshtë: Kapitulli 6.6. - Kush duhet të përjashtohet nga statusi i refugjatit?)

❓ A mundet që një person pa shtetësi të jetë refugjat?

Përkufizimi i refugjatit përfshin në mënyrë të qartë personat pa shtetësi të cilët janë jashtë „vendit të mëparshëm të qëndrimit të zakonshëm“. Sidoqoftë, jo të gjithë personat pa shtetësi janë refugjatë. Ata duhet të jenë jashtë vendit të qëndrimit të zakonshëm për arsyen e përcaktuar në përkufizimin e refugjatit. Fakti që ai nuk ka shtetësi mund ta bëjë një person shumë të prekshëm nga shkeljet e të drejtave të tij. Personi mund të mos ketë dokumente personale, mund të mos ketë qasje në të drejta të tjera dhe, nganjëherë, mund të përballet me diskriminim të ashpër dhe kumulativ. Nëse trajtimi i tillë përbën përndjekje për një nga arsyet e Konventës mbetet për t'u përcaktuar rast pas rasti.

❓ A mund të jetë refugjat një person që ikën nga efektet e ndryshimit të klimës?

Nëse një person që ikën nga efektet e ndryshimit të klimës kalon një kufi ndërkombëtar, ai ose ajo normalisht nuk do të konsiderohej refugjat. Por situata shpesh është më e komplikuar. Për shembull, ndryshimi i klimës mund të rezultojë në mungesë të burimeve vitale (të tilla si uji, toka dhe ushqimi). Mungesat mund të çojnë në dhunë dhe konflikt të armatosur, duke i detyruar njerëzit të largohen në vendet e tjera. Personat e tillë mund të kualifikohen si refugjatë nëse, për shembull, ata janë shënjestër e dhunës ose qeveria e tyre me vetëdije nuk u ofron ndihmë atyre ose i pengon ata të pranojnë ndihmë për t'i ndëshkuar ose marginalizuar për një nga arsyet e përcaktuara në Konventën e vitit 1951. *Për shembull, bashkësi të tëra etnike ose fetare mund të preken rëndë në mënyrë disproporcionale nga mungesa e ushqimit ose uria si rezultat i konfliktit, duke e lidhur frikën e tyre të justifikuar të persekutimit me një ose më shumë nga arsyet e përcaktuara në përkufizimin e Konventës për refugjatit. Që nga viti 1951 Njerëzit që ikin përtej kufijve për shkak të ndryshimit të klimës mund të njihen si refugjatë nën një instrument rajonal të refugjatëve. Për shembull, Konventa e OUA-së e vitit 1969 mbulon kritere më të gjera për statusin e refugjatit në Nenin I, paragrafi (2), i cili siguron mbrojtje për njerëzit që janë të detyruar të largohen për shkak të „ngjarjeve që prishin seriozisht rendin publik pjesërisht ose në të gjithë“ vendin e origjinës, të cilat mund të përfshijnë raste në të cilat efektet e ndryshimit të klimës intensifikojnë konfliktin ose dhunën.*

- ▶ [Doracaku dhe udhëzimet për procedurat dhe kriteret për përcaktimin e statusit të refugjatit sipas Konventës së vitit 1951 dhe Protokoli i Statusit të Refugjatit 1967](#), UNHCR, 1979, ribotuar në 2011
- ▶ [Interpretimi i nenit 1 të Konventës së vitit 1951 në lidhje me statusin e refugjatëve](#), UNHCR, 2001.
- ▶ [Udhëzues për Mbrojtjen Ndërkombëtare nr. 10: Kërkesat për statusin e refugjatit në lidhje me shërbimin ushtarak në kontekstin e Nenet 1A \(2\) të Konventës së vitit 1951 dhe / ose Protokoli i Statusit të Refugjatit i vitit 1967](#), UNHCR, 2013.
- ▶ [Çështjet ligjore në lidhje me mbrojtjen si refugjatë të njerëzve që largohen nga vendet e prekura nga konflikti ose uria](#), UNHCR, 2017.
- ▶ [Udhëzues për Mbrojtjen Ndërkombëtare nr. 12: Kërkesat për statusin e refugjatit në lidhje me konfliktin e armatosur ose dhunën në përputhje me nenin 1A \(2\) të Konventës së vitit 1951 dhe / ose Protokoli i Statusit të Refugjatit i vitit 1967 dhe përkufizimet rajonale të refugjatëve](#), UNHCR, 2016.

Njerëzit që ikin nga dhuna dhe konflikti i armatosur: A zbatohet për ta Konventa e vitit 1951?

Shumica e refugjatëve sot ikin nga dhuna dhe konfliktet e armatosura. Në fund të vitit 2016 gjysma e refugjatëve nën përgjegjësinë e UNHCR-së erdhën nga vetëm katër vende në konflikt: Afganistani, Somalia, Sudani i Jugut dhe Republika Arabe Siriane.

Konventa e vitit 1951 mbron personat që ikin nga konflikti i armatosur, qoftë ndërkombëtar apo vendas, nga format e tjera të dhunës. Situata të tilla zakonisht bazohen, motivohen dhe / ose zbatohen në bazë të grupeve racore, etnike, fetare, politike, gjinore ose shoqërore. Në një kontekst të tillë, individë ose bashkësi të tëra mund të kërcënohen, sulmohen dhe zhvendosen për arsye që lidhen qartë me një nga themelet e Konventës.

Disa nga faktorët që duhet të merren parasysh kur zbatohet Përkufizimi i Refugjatit i vitit 1951 për personat që ikin nga konflikti i armatosur janë si më poshtë:

- Konventa e vitit 1951 nuk parashikon që i arratisuri duhet të jetë individualisht shënjestër e persekutimit. Një refugjat mund të ketë një frikë të justifikuar të persekutimit të bashkëndarë me shumë të tjerë;
- Kërcënimet për jetën ose lirinë, shkeljet serioze të të drejtave të njeriut, përfshirë torturat ose trajtimet çnjerëzore ose degraduese ose ndëshkimet dhe persekutimet, për qëllimet e përkufizimit të refugjatit - pavarësisht nëse ndodhin në paqe, - konflikt të armatosur ose situatë tjetër e dhunës;
- Konflikti dhe dhuna shpesh motivohen nga ndarjet etnike, fetare, politike ose shoqërore dhe / ose mund të ndikojnë tek njerëzit në bazë të karakteristikave etnike, fetare, politike, sociale ose gjinore; dhe
- Është e rëndësishme që vendimmarrësit të kenë qasje në informacione cilësore mbi situatën në vendet e prejardhjes së azilkërkuesve në mënyrë që ata të kuptojnë natyrën e konfliktit dhe profilet e personave në rrezik persekutimi, individualisht ose si pjesë e një grupi.

Pranimi i një qasjeje për përcaktimin e statusit të refugjatit që është e ndjeshme ndaj moshës, gjinisë dhe diversitetit (dallueshmërisë)

Për shumë vite, përkufizimi i një refugjati interpretohej kryesisht në kontekstin e përvojave të burrave të rritur. Si rezultat, shumë kërkesa për azil nga gra dhe fëmijë, si dhe aplikacione të bazuara në orientimin seksual ose identitetin gjinor u vlerësuan gabimisht ose plotësisht të injoruara.

Sidoqoftë, sot analiza dhe kuptimi se si moshë, gjinia dhe diversiteti zbatohen në kontekstin e refugjatëve është avancuar dukshëm. Tani është pranuar gjerësisht se të gjithë këta faktorë duhet të kuptohen më mirë dhe të merren parasysh kur përcaktohet nëse një person i veçantë është refugjat. (Shih Kapitullin 7.11. - Azilkërkuetit me nevojë specifike në procedurën e azilit.)

Interpretimi i përkufizimit të një refugjati që është i ndjeshëm ndaj **moshës** merr parasysh mënyrën unike në të cilën fëmijët përjetojnë persekutim, për shkak të faktorëve të tillë si moshë, niveli i pjekurisë dhe zhvillimit dhe varësia nga të rriturit. Format dhe manifestimet e veçanta të persekutimit të fëmijëve duhet të merren parasysh në ligjet dhe rregulloret kombëtare. Përndjekja e të afërmeve, rekrutimi i të miturve, trafikimi i fëmijëve për prostitucion, shfrytëzimi seksual dhe gjymtimi gjenital i grave janë disa nga format dhe manifestimet e persekutimit specifik për fëmijët, të cilat mund të justifikojnë dhënien e statusit të refugjatit. Të moshuarit gjithashtu mund të persekutohen për pozicionin e tyre, për shembull si kryepleq në shoqëri. Të vepruarit që nuk arrin nivelin e persekutimit për të rriturit e rinj mund të jetë persekutim për të moshuarit për shkak të dobësisë së tyre.

Gjinia nuk përmendet qartë në përkufizimin e refugjatit, por është pranuar gjerësisht se ajo mund të ndikojë në llojin e persekutimit ose dëmtimit dhe arsyet e këtij trajtimi. Interpretuar si duhet, përkufizimi i një refugjati përfshin kërkesat e bazuara në gjini. Në raste të tilla, frika e përndjekjes mund të lind nga një numër arsyesh të përcaktuara në Konventë. Për shembull, aplikimi për statusin e refugjatit për shkeljen e normave fetare mund të analizohet në terma të fesë, besimit politik dhe / ose përkatësisë në një grup të caktuar shoqëror.

Qasja e ndjeshme ndaj diversitetit për përcaktimin e statusit të refugjatit siguron që legjislacioni i azilit dhe zbatuesit e tij, janë të vetëdijshëm dhe marrin parasysh përvojat dhe sfidat e ndryshme të grupeve që shpesh përballen me përjashtimin shoqëror. Këto grupe përfshijnë persona me aftësi të kufizuara, persona që janë lezbike, homoseksuale, biseksuale, transeksuale ose ndërseksuale (LGBTI) dhe anëtarë të pakicave kombëtare, etnike, fetare ose gjuhësore. Një qasje e tillë kërkon ndjeshmëri se si rrethanat personale të azilkërkuësve ndikojnë në përvojat e tyre, llojin e persekutimit që ata mund të jenë ekspozuar dhe ndikimin e një persekutimi të tillë, si dhe pengesa fizike dhe të tjera, përfshirë qëndrimet e të tjerëve, që mund ti pengojnë ata në paraqitjen e kërkesës.

„Gjinia” dhe termat e lidhur me atë: Çfarë domethënie kanë ato?

“Gjinia” dhe disa terma të ngjashëm nuk janë gjithmonë të kuptuar mirë. Bazuar në përkufizimet e botuara nga [OKB e Grave dhe UNHCR-ja](#) dhe [Parimet e Xhakartas për Zbatimin e Ligjit Ndërkombëtar për të Drejtat e Njeriut mbi Orientimin Seksual dhe Identitetin Gjinor](#), këto terma mund të përcaktohen si më poshtë:

Gjinia

Ndërsa seksi është një përcaktim biologjik, “Gjinia” i referohet marrëdhënies midis grave dhe burrave bazuar në identitetet, statusin, rolet dhe detyrat e ndërtuara dhe të caktuara nga ana shoqërore ose kulturore që i atribuohen secilit seks. Gjinia nuk është statike ose e lindur, por me kalimin e kohës ajo fiton një kuptim të ndërtuar nga ana shoqërore dhe kulturore. Gjinia shpesh përcakton detyrat, përgjegjësitë, kufizimet, mundësitë dhe privilegjet e grave dhe burrave në çdo kontekst.

Persekutimi lidhur me gjininë

„Përndjekja lidhur me gjininë” nuk është një term ligjor dhe përfshin një gamë të gjerë situatash në të cilat gjinia është një faktor i rëndësishëm në përcaktimin e statusit të refugjatit.

Edhe gratë dhe burrat mund të kenë kërkesa të lidhura me gjininë, por kërkesa të tilla bëhen më shpesh nga gratë. Përndjekja me bazë gjinore zakonisht përfshin, por nuk kufizohet në, veprimet e mëposhtme: dhuna seksuale, dhuna në familje, planifikimi i detyruar i familjes, gjymtimi i organeve gjenitale të grave dhe praktika të tjera të dëmshme tradicionale, dënimi për thyerjen e zakoneve shoqërore, dhe diskriminimi ose dëmtimi tjetër në bazë të orientimit seksual ose identitetit gjinor.

Orientimi seksual

“Orientimi seksual” i referohet aftësisë së secilit person për tërheqje të thellë emocionale, afektive dhe seksuale dhe marrëdhënie intime me person të gjinisë të ndryshme, ose të së njëjtës gjini, ose të gjinive të shumëfishta.

Identiteti gjinor

“Identiteti gjinor” i referohet sensit të thellë të brendshëm dhe individual të gjinisë në secilin person, i cili mund të korrespondojë ose jo me gjininë në lindje, duke përfshirë ndjenjën personale për trupin e tij/saj dhe format e tjera shprehëse të gjinisë, të tilla si dhe veshja, të folurit dhe sjelljet.

“Komiteti Ekzekutiv mirëpret ngrohtësisht përpjekjet e veçanta të Shteteve për të përfshirë perspektivat gjinore në politikat, rregulloret dhe praktikatat e lidhura me azilin; Inkurajon Shtetet, UNHCR-në dhe aktorët tjerë të interesuar për të promovuar pranimin më të gjerë dhe përfshirjen në kriteret për mbrojtjen e të kuptuarit që persekutimi mund të ketë lidhje me gjininë ose të shprehet përmes dhunës seksuale. ”

[Konkluzioni nr. 87 \(I\) i Komitetit Ekzekutiv të UNHCR-së, 1999.](#)

A kanë të drejtë në statusin e refugjatit? Disa shembuj me njerëz të moshave dhe gjinive të ndryshme

❓ A mund të jetë refugjat një ushtar-fëmijë?

Pavarësisht nga ndalimi i përdorimit të fëmijëve ushtarë, i pranuar në legjislacionin ndërkombëtar dhe rajonal, ky fenomen vazhdon. Sipas UNHCRsë, rekrutimi i detyruar i një fëmiu nën moshën 18 vjeç, qoftë nga një Shtet apo një grup i armatosur jo-shtetëror, është persekutim.

Edhe djemtë edhe vajzat mund të rekrutohen me forcë dhe të detyrohen të shërbejnë, jo vetëm si ushtarë, por edhe si kuzhinierë, portierë, korrierë dhe spiunë. Vajzat mund të detyrohen të bëjnë seks me pjesëtarë të ushtrisë ose të një grupi të armatosur. Prandaj, fëmijët ushtarë mund të kenë një frikë të justifikuar nga persekutimi për shkak të trajtimit që i nënshtrohen, ose për shkak të veprimeve që janë të detyruar të bëjnë, ose të dyjave. Kur kthehen në vendin e tyre të prejardhjes ose komunitetit, ata fëmijë mund të jenë në rrezik të ngacmimit, rekrutimit ose hakmarrjes.

Nëse një fëmijë që kërkon azil bie në një nga dy kategoritë e mësipërme, ai ose ajo duhet të njihet si refugjat.

Në parim, fëmijët ushtarë mund të përjashtohen nga mbrojtja nëse kanë kryer krime të tmerrshme. Sidoqoftë, duhet pasur shumë kujdes në përjashtimin eventual të fëmijëve, pasi fëmija mund të jetë edhe viktimë dhe kryerës i veprës, dhe mund të mos ketë arritur moshën e përgjegjësisë penale në vendin e azilit. Edhe nëse përjashtimi nga mbrojtja vlerësohet të jetë i zbatueshëm, përparësia është të ndihmojmë ish-ushtarët fëmijë të riintegrohen në jetën civile. (Për më shumë informacion mbi përjashtimin nga mbrojtja, shih Kapitullin 6.6. - Kush duhet të përjashtohet nga statusi i refugjatit?)

❓ A mund të jetë refugjat një viktimë e tregtisë me qenie njerëzore?

Jo të gjitha viktimat e trafikimit janë refugjatë, por disa mund të jenë. Nëse viktimat e trafikimit shpreh frikë sepse do të kthehet në vendin e prejardhjes, është e rëndësishme të vlerësohet nëse dëmtimi që ai ose ajo ka frikë është rezultat i trafikimit dhe nëse përbën përndjekje. Autoritetet duhet të vlerësojnë frikën e një personi për tu përjashtuar, diskriminuar ose ndëshkuar nga familja ose komuniteti, rrezikun për t'u bërë përsëri viktimë e trafikimit për shkak të mungesës së mbrojtjes nga Shteti dhe rrezikut të hakmarrjes ndaj viktimës (ose familjes së saj) për bashkëpunimi me organet e zbatimit të ligjit që hetojnë dhe ndjekin penalisht trafikimin e qenieve njerëzore. Në disa raste, personi mund të jetë trajtuar aq rëndë sa që vet trajtimi paraqet përndjekje, kështu që trauma e kthimit mund të jetë shumë e madhe. Gjinia dhe mosha mund të jenë veçanërisht të rëndësishme në vlerësim. Gjykatat në shumë vende kanë zbuluar se viktimat dhe viktimat e mundshme të trafikimit mund të konsiderohen 'anëtarë të një grupi të veçantë shoqëror', varësisht nga rreziku i kthimit. Mund të zbatohen edhe arsye të tjera për njohjen e statusit të refugjatit, varësisht nga rasti konkret.

❓ A mund të jetë refugjate një grua apo vajzë që ka frikë se do të detyrohet të gjytmtojë organet gjenitale?

Të gjitha llojet e gjytmimit gjenital të femrave (FGM) konsiderohen të dëmshme dhe shkelin shumë të drejta të njeriut, siç dëshmohe në praktikën gjyqësore ndërkombëtare dhe teorinë ligjore. Në shumë sisteme ligjore është vërtetuar që FGM mbulon shkaktimin e dëmtimit të rëndë trupor dhe përbën persekutim, për të cilën është e ndaluar. Meqenëse kjo praktikë prek më shumë vajzat në mënyrë proporcionale, ajo mund të konsiderohet një formë persekutimi specifike për fëmijët dhe / ose një gjini të veçantë. Arsyet e përcaktuara në Konventën e vitit 1951 më shpesh i referohen besimit politik, fesë dhe / ose përkatësisë në një grup të caktuar shoqëror.

❓ A mundet që një grua të jetë refugjate sepse nuk pranon të respektojë normat shoqërore ose fetare?

Një grua që ikën nga dhuna, diskriminimi i rëndë ose dëmtimi tjetër i rëndë që përndiqet për shkëlqen e normave të rrepta shoqërore ose fetare mund të kualifikohet për statusin e refugjatit. Dhuna seksuale, siç është përdhunimi, është përgjithësisht persekutim. Persekutimi mund të kryhet për arsye politike, etnike ose fetare ose në bazë të racës së një gruaje ose përkatësisë në një grup të caktuar shoqëror. Persekutimi mund të burojë nga një organ qeveritar ose nga aktorë jo-shtetërorë, nëse nuk ka mbrojtje adekuate nga shteti.

❓ A mundet që një grua që ka frikë nga dhuna në familje të jetë refugjate?

Gratë që vuajnë nga dhuna në familje nuk kanë automatikisht të drejtën e statusit të refugjatit, por disa kanë, nëse abuzimi është serioz dhe nëse mbrojtja nga autoritetet nuk është e disponueshme. Secila prej rasteve duhet të konsiderohet individualisht dhe në kontekstin specifik kulturor, fetar dhe politik. Pyetjet që duhet të marrin përgjigje janë: Sa i rëndë dhe i vazhdueshëm është dëmtimi dhe a është persekutim? Nëse frika nga persekutimi është e justifikuar, a ka lidhje me një ose më shumë baza të Konventës? Çfarë mbrojtje ka azilkëruesi sipas ligjit dhe në praktikë? A i tolerojnë autoritetet me vetëdijë persekutimet? A janë autoritetet të paafta ose nuk kanë dëshirë e të ofrojnë mbrojtje?

❓ A mund të jetë një refugjat një person që ikën për shkak të orientimit të tij seksual?

Në shumë pjesë të botës, njerëzit pësojnë abuzime serioze të të drejtave të njeriut dhe forma të tjera të persekutimit për shkak të orientimit të tyre të vërtetë ose të supozuar seksual dhe / ose identitetit gjinor dhe mund të kualifikohen si refugjatë. Orientimi seksual dhe identiteti gjinor janë aspektet themelore të identitetit njerëzor. Asnjë personi nuk mund t'i kërkohet të heqë dorë ose të fshehë orientimin seksual dhe / ose identitetin gjinor. Prandaj, një analizë e duhur nëse një azilkërues që është lezbike, homoseksual, biseksual, transeksual ose ndërseksual (LGBTI) është një refugjat sipas Konventës së vitit 1951, duhet të fillojë me premisën që njerëzit kanë të drejtë të jetojnë në shoqëri siç janë dhe nuk duhet ta fshehin atë.

Azilkëruesit LGBTI shpesh janë të ekspozuar ndaj abuzimeve serioze, përfshirë dhunimin, si dhe forma të tjera të dhunës fizike, psikologjike dhe seksuale. Në disa vende, ata gjithashtu mund t'i nënshtrohen institucionalizimit të detyruar, operacionit të ndryshimit të gjinisë, elektroskokëve dhe terapisë së ilaçeve për të ndryshuar orientimin e tyre seksual. Të gjitha këto veprime përbëjnë persekutim.

Nëse një azilkërues LGBTI e ka prejardhjen në një vend ku marrëdhëniet konsensuale të të njëjtit seks janë të inkriminuara, gjatë përcaktimit të statusit duhet të vlerësohet ashpërsia e dënimit, e cila në vetvete mund të përbëjë persekutim, si dhe masa në të cilën ato ligje zbatohen me të vërtetë. Edhe nëse zbatohen rrallë, ligjet penale që ndalojnë marrëdhëniet e të njëjtit seks mund të krijojnë ose të kontribuojnë në një klimë intolerance, e cila mund t'i ekspozojë personat LGBTI ndaj persekutimit. Gjithashtu, ligjet në zbatim të përgjithshëm, siç janë ato të mirësjelljes publike, martesës ose punës seksuale, mund të zbatohen në mënyrë joproporcionalisht rigoroze për personat LGBTI.

Histori refugjate:

Një çift i verbër nga El Salvador bëjnë sikur janë të vdekur për të shpëtuar nga banda

Kur një bandë e armatosur gjuajti një breshëri plumba në shtëpinë e tyre në El Salvador, një çift i verbër Rosario dhe Viktor * kapën vajzën e tyre dhjetë vjeçare dhe u hodhën në dysheme.

Disa minuta më vonë, disa njerëz që nuk i shihnin me forcë hynë në shtëpi dhe qëndruan mbi ta ndërsa ishin shtrirë në dysheme. “Unë isha i paralizuar, çdo pjesë e trupit tim ishte si e vdekur”, tha Rosario. “Pastaj e kuptuam se ishin policë dhe unë fillova të marr frymë përsëri”.

Familja u terrorizua nga një bandë që kërkonte “haraç” për dy klinikat e tyre të masazhit. Kur banda dyfishoi sasinë e zhvatjes, familja mbylli bizneset e tyre dhe u zhvendos disa herë për t’i shpëtuar torturave.

Banda vazhdonte t’i gjente sepse ishin lehtë të dallueshëm nga bastunet e tyre gri. Duke kuptuar dobësinë e tyre, policia shpiku një mënyrë inovative - megjithëse morbide - për ta larguar familjen nga shtëpia. Ata duhet të ishin shtirur si të vdekur.

Oficerët i vunë në shtretër dhe i mbuluan me çarçafë të bardhë, pas së cilës një nga një ata morën familjarët nga shtëpia të shoqëruar nga një patolog mjeko-ligjor, në mënyrë që performanca të ishte e besueshme.

Ishte e qartë se jeta e familjes ishte e pamundur në El Salvador. Pasi u dëbuan nga lagja, ata u bashkuan me mijëra që iknin nga bandat e rrugëve, ose “maras” siç njihen në Amerikën Qendrore, krimet e të cilave lëvizin nga vrasja, përdhunimi dhe zhvatja deri në trafikun e drogës., Rrëmbimet dhe tregtia e qenieve njerëzore.

Policia i çoi në një vend afër kufirit me Guatemalën, ku ata i lanë Rosarian dhe Victorin me Natalian për t’u kujdesur për ta. “Ne ishim të sigurt, por nuk kishim asgjë përveç pizhameve”, kujton Viktori. “Kishim vetëm disa dollarë të marra hua kur u zhvendosëm në Guatemalë të udhëhequr nga vajza jonë.

Pasi mbërritën atje, ata kaluan dy netë në rrugë pa ngrenë. Më në fund, një shofer kamioni e pa gjendjen e tyre të vështirë dhe i çoi përtej kufirit për në Meksikë, ku kërkuan ndihmë në një strehë migrantësh. Me ndihmën e UNHCR-së, familja u transferua në një strehë tjetër në Meksikë, ku kishte kushte më të mira për personat me shikim të dëmtuar.

Çifti kërkoi dhe mori azil në Meksikë. Tani ata janë vendosur dhe kanë gjetur një lloj paqeje. Rosaria dhe Victor do të dëshironin të rihapnin një sallon masazhesh, megjithëse ata ende kanë frikë nga bandat, të cilat funksionojnë në nivel ndërkombëtar.

*Emrat janë ndryshuar për arsye të mbrojtjes.

[“Një çift i verbër nga El Salvador bënë sikur është i vdekur për të shpëtuar nga një bandë”, UNHCR, 2016.](#)

“Komisari i Lartë [për të Drejtat e Njeriut] rekomandon që Shtetet të adresojnë dhunën [kundër personave për shkak të orientimit të tyre seksual dhe identitetit gjinor] duke: ... siguruar që asnjë person që ikën nga persekutimi për shkak të orientimit seksual ose identitetit gjinor të mos kthehet në një territor ku jeta dhe liria e tij do të ishin në rrezik, kurse ligjet dhe politikat e azilit duhet të rregullojnë që persekutimi bazuar në orientimin seksual ose identitetin gjinor mund të jetë një bazë e vlefshme për kërkimin e azilit, si dhe duke eliminuar marrjen në pyetje ndërhyrëse dhe të papërshtatshme të azilkërkuesve në lidhje me të kaluarën e tyre seksuale dhe ritjen e ndërgjegjësimit të stafit të refugjatëve dhe të azilit.”

[Raporti i Komisarit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut, “Diskriminimi dhe Dhuna kundër Personave Për shkak të Orientimit Seksual dhe Identitetit Gjinor”, 2015](#)

Praktika shtetërore

Vendosja në legjislacion që persekutimi mund t’i referohet gjinisë. Shumë vende kanë zgjedhur të rregullojnë ligjin që persekutimi i bazuar në gjini mund të jetë një bazë për njohjen e statusit të refugjatit, megjithëse futja e dispozitave të tilla nuk është e nevojshme që një Shtet të njohë një person si refugjat për arsye të lidhura me gjininë. Në [Amerikën Qendrore](#) dhe [Latine](#), **Argjentina, Kili, Kosta Rika, El Salvador, Guatemala, Honduras, Meksikë, Nikaragua, Panama, Paraguai, Uruguai** dhe **Venezuela** kanë zgjedhur këtë qasje. Në Evropë, **Bashkimi Evropian** në [Direktivën e ndryshuar të Kualifikimeve](#) nga viti 2011 konstaton se persekutimi mund të përfshijë procedime të natyrës specifike gjinore. Shumë **Shtete anëtare të BE-së** kanë legjislacion për këtë, si dhe disa vende jo-fqinje të BE-së, të tilla si [ish-Republika Jugosllave e Magedonisë](#), [Moldavia](#) dhe [Norvegjia](#). Në rajone të tjera, legjislacioni në [Sudanin e Jugut](#) dhe [Ugandë](#) rendit “praktikat e diskriminimit gjinor” si akte që mund të përbëjnë përndjekje.

Praktika shtetërore

Vendosja në legjislacion që persekutimi mund të kryhet për shkak të orientimit seksual dhe / ose identitetit gjinor - Në Bashkimin Evropian, Direktiva e ndryshuar e Kualifikimeve thotë se një ‘grup i caktuar shoqëror’ mund të jetë gjithashtu një ‘grup i bazuar në karakteristikën e përbashkët të orientimit seksual’ ose identitetin gjinor. Legjislacioni në [Afrikën e Jugut](#), [Finlandë](#) dhe [Suedi](#) gjithashtu përmend njerëzit me një “orientim seksual” specifik si anëtarë të mundshëm të një grupi të caktuar shoqëror.

Praktika rajonale

[Konventa e Këshillit të Evropës për Parandalimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje](#). Neni 60 i kësaj Konvente, i cili hyri në fuqi në vitin 2014, detyron Shtetet të marrin “masat e nevojshme legjislative ose masa të tjera për të siguruar që dhuna me bazë gjinore ndaj grave mund të njihet si persekutim në kuptimin e Nenit 1A pika (2) nga Konventa e Statusit të Refugjatit e vitit 1951 dhe si një formë e shkeljes serioze që ka të drejtë për mbrojtje plotësuese/subsidiare.”

- ▶ [Udhëzues për Mbrojtjen Ndërkombëtare nr. 1: Persekutimi lidhur me gjininë në kontekstin e Nenit 1A pika 2 të Konventës së vitit 1951 dhe / ose Protokoli i Statusit të Refugjatit i vitit 1967](#), UNHCR, 2002.
- ▶ [Udhëzues për Mbrojtjen Ndërkombëtare nr. 2: “Oë i përkasin një grupi të caktuar shoqëror” në kontekstin e Nenit 1A \(2\) të Konventës së vitit 1951; dhe / ose Protokoli i Statusit të Refugjatit i vitit 1967](#), UNHCR, 2002.
- ▶ [Udhëzues për Mbrojtjen Ndërkombëtare nr. 7: Zbatimi i Nenit 1A \(2\) i Konventës së vitit 1951 dhe Protokoli i Statusit të Refugjatit i vitit 1967. mbi viktimat e tregtimit me genie njerëzore dhe personat në rrezik të tregtimit me genie njerëzore](#), UNHCR, 2006.
- ▶ [Udhëzues për Mbrojtjen Ndërkombëtare nr. 8: Kërkesat për azil të paraqitura nga fëmijët në përputhje me nenet 1A \(2\) dhe 1J të Konventës së vitit 1951 dhe / ose Protokoli i Statusit të Refugjatit i vitit 1967](#), UNHCR, 2009.
- ▶ [Udhëzues për Mbrojtjen Ndërkombëtare nr. 9: Kërkesat për statusin e refugjatit bazuar në orientimin seksual dhe / ose identitetin gjinor në kontekstin e Nenit 1A \(2\) të Konventës së vitit 1951 dhe / ose Protokoli i Statusit të Refugjatit i vitit 1967](#), UNHCR, 2012.
- ▶ [Udhëzime për pretendimet e refugjatëve në lidhje me gjymtimin e organeve gjentiale të grave](#) UNHCR, 2009.
- ▶ [Koment i përgjithshëm nr. 6 \(2005\): Ballafaqimi me fëmijë të pashoqëruar dhe të ndarë jashtë vendit të prejardhjes](#), Komiteti i OKB-së për të Drejtat e Fëmijëve, 2005.
- ▶ [Rekomandimi i përgjithshëm nr. 32 mbi dimensionet gjinore të statusit të refugjatit, azilit, shtetësisë dhe pashtetësisë së grave](#), Komiteti i OKB-së për Eliminimin e Diskriminimit ndaj Grave, 2014.

A mundet Shtetet të miratojnë kriteret e tyre për refugjatët?

Secili Shtet mund të miratojë kriteret më përfshirëse sesa ato që përmbahen në Konventën e vitit 1951 ose në përkufizimet e Konventës së OAU-së së vitit 1969 dhe në Deklaratën e Kartagenës.

Sidoqoftë, një Shtet nënshkruar nuk duhet të imponojë kriteret më kufizuese, të cilat do të zvogëlonin fushën e përkufizimit të një refugjati nga Konventa e vitit 1951 ose, nëse një Shtet nënshkruar i Konventës së OAU-së së vitit 1969, në kriteret më të gjera të përfshira në të, për shembull, do të refuzojë të njohin si refugjatë personat me aftësi të kufizuara, ose personat me AIDS, ose personat nga një vend apo fe të caktuar. Personat e tillë, nëse plotësojnë përkufizimin e refugjatit, duhet të marrin mbrojtje. Ata duhet të kërkojnë ndihmë dhe zgjidhje të përshtatshme në vendin e azilit ose, në raste urgjente ose të veçanta, me zhvendosjen në një vend të tretë të azilit.

- ▶ [Udhëzues për Mbrojtjen Ndërkombëtare nr. 4: “Alternativat për largimin ose shpërnguljen brenda vendit” në kontekstin e Nenit 1A \(2\) të vitit 1951 dhe / ose Protokoli i Statusit të Refugjatit i vitit 1967](#), UNHCR, 2003.

Një alternativë për tu larguar ose shpërngulur brenda shtetit: Çfarë është ajo?

Kur merren parasysh kërkesat për statusin refugjat, disa vende aplikojnë konceptin e “alternativës për tu larguar ose shpërngulur brenda vendit”. Kjo i referohet një zone të caktuar të vendit të prejardhjes së azilkërkuesit ku nuk ekziston frika e persekutimit dhe ku, varësisht nga rrethanat e çështjes, nga kërkuesi pritet që të jetë në gjendje të vendoset dhe të drejtojë një jetë normale.

Nëse mundësia e ikjes ose e zhvendosjes në vend konsiderohet gjatë përcaktimit të statusit të refugjatit, duhet të identifikohet një zonë specifike dhe azilkërkuesit duhet t’i jepet një mundësi e përshtatshme për t’u përgjigjur.

Si pjesë e një rishikimi gjithëpërfshirës të një kërkesë azili, nëse është vendosur tashmë se ka një frikë të justifikuar persekutimi për arsyet e përcaktuara në Konventë në një pjesë të vendit të origjinës, duhet të vlerësohet nëse është e rëndësishme dhe e arsyeshme për refugjatin që të jetojë në një vend tjetër specifik në shtet. Vlerësimi i

rëndësisë i përfshin pyetjet: nëse vendi i mundshëm i zhvendosjes është praktik, i sigurt dhe i arritshëm ligjërisht dhe nëse refugjati do të rrezikonte persekutimin ose dëmtimin tjetër serioz. Nëse rreziku i persekutimit buron nga një faktor shtetëror, alternativa e arratisjes ose e zhvendosjes në vend nuk është e rëndësishme.

Analiza e arsyeshmërisë përfshin një vlerësim nëse personi mund të jetojë në zonën e propozuar pa vështirësi disproporcionale, duke marrë parasysh rrethanat personale të azilkërkuesit, përfshirë persekutimin e kaluar, sigurinë, respektimin e të drejtave të njeriut dhe mbijetesën ekonomike.

Koncepti nuk është i zbatueshëm në vendet që aderuan në Konventën e OUA-së së vitit 1969 ose në kontekstin e Deklaratës së Kartagjenës mbi Personat që largohen “për shkak të agresionit të jashtëm, okupimit, dominimit të huaj ose ngjarjeve që prishin seriozisht rendin publik”. Në raste të tilla, këto dy instrumente tregojnë qartë që statusi i refugjatit duhet të jepet, pavarësisht nëse rreziku është i pranishëm në një pjesë të vendit ose në të gjithë vendin.

Përkujtues për parlamentarët: Inkluzioni

Për të siguruar njohjen e statusit të refugjatit në përputhje me standardet e së drejtës ndërkombëtare, parlamentarët inkurajohen:

- ✔ të sigurojnë që përkufizimi i termit refugjat i përdorur në ligjin kombëtar të përmbajë të gjitha elementet e mbuluara nga Konventa e vitit 1951. Përkufizimi duhet t’i referohet në mënyrë specifike Nenit 1A (2) të Konventës së 1951 dhe Protokolit të vitit 1967 (dhe, nëse është e rëndësishme, Nenit I paragrafi 1 të Konventës së OUA-së të vitit 1969 dhe Deklaratës së Kartagjenës);
- ✔ nëse vendi është nënshkruar i Konventës së OUA-së të vitit 1969, të sigurohen që përkufizimi i termit “refugjat” përmban elementet shtesë të referuara në Nenin I, paragrafi 2, të asaj Konvente;

- ✔ nëse Deklarata e Kartagjenës e vitit 1984 është transpozuar në legjislacionin kombëtar, të sigurojë që përkufizimi i termit refugjat përmban elementet shtesë të përcaktuara në Konkluzionin III, paragrafi 3;
- ✔ nëse Shteti juaj ende nuk i është bashkuar Konventës së vitit 1951, Protokolit të vitit 1967 ose të Konventës së OUA-së të vitit 1969, të mbështesin përgjigjet pragmatike që mundësojnë njohjen ad hoc të statusit të individëve ose grupeve të refugjatëve dhe për të inkurajuar shtrirjen më sistematike të kësaj mbrojtje për refugjatët e tjerë në të ardhmen;
- ✔ nëse ekziston një projektligj që rregullon aspekte të veçanta të përkufizimit të refugjatit, përdorni *Doracakun për Procedurat dhe Kriteret për Përcaktimin e Statusit të Refugjatit* dhe [Udhëzimet e UNHCR-së për Mbrojtjen Ndërkombëtare](#), si dokumente reference, për të siguruar përfshirjen e duhur të përkufizimit në legjislacionin kombëtar.

6.5 Cila është pozita e refugjatëve palestinezë?

Neni 1D i Konventës së vitit 1951 Rregullon që Konventa nuk zbatohet për personat që marrin mbrojtje ose ndihmë nga organet ose agjencitë e tjera të Kombeve të Bashkuara. Në praktikë, kjo dispozitë përjashton palestinezët që u bënë refugjatë si rezultat i konflikteve arabo-izraelite të vitit 1948 dhe 1967 dhe marrja e mbrojtjes dhe ndihmës nga Agjencia e Ndhmës dhe Punëve e Kombeve të Bashkuara për Refugjatët Palestinezë në Lindjen e Afërt (UNRWA). UNRWA vepron në Jordan, Liban, Siri, Gaza dhe Bregun Perëndimor. (shih dhe Kapitulli 2.5. - Partneritetet e UNHCR-së me Agjencitë e OKB-së dhe të tjerët, UNRWA dhe Çështja Speciale e Palestinezëve.)

Sidoqoftë, kjo nuk do të thotë që refugjatët palestinezë nuk mund të gëzojnë kurrë mbrojtje sipas Konventës së vitit 1951. Neni 1D i Konventës gjithashtu parashikon që, nëse mbrojtja ose ndihma e një agjencie ose organ tjetër i OKB-së “Ndalon për ndonjë arsye”, dhe pozicioni i personit nuk zgjidhet përfundimisht në përputhje me rezolutat përkatëse të miratuara nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së, atëherë personi i interesuar “*ipso facto*” ka të drejtë për përfitimet e kësaj Konvente.”

Kur palestinezët që gjenden jashtë regjionit që mbulon UNRWA aplikojnë për statusin e refugjatit, shpesh bëhet pyetja e kuptimit të frazës “ka pushuar për ndonjë arsye”. Frazja nuk duhet të interpretohet në mënyrë kufizuese. Ka rëndësi nëse mbrojtja ose ndihma nga UNRWA ndaloi për një ose më shumë arsye objektive, përfshirë nëse personi u largua nga zona e funksionimit të UNRWA për shkak të një rreziku real për jetën, integritetin fizik, sigurinë, lirinë ose ndonjë shkak tjetër serioz që lidhet me mbrojtjen dhe nëse ekzistojnë pengesa praktike, ligjore dhe / ose të sigurisë që parandalojnë personin të kthehet në vendin e mëparshëm nikoqir dhe të ripërdorë mbrojtjen ose ndihmën e UNRWA.

Nëse mbrojtja ose ndihma nga UNRWA ka pushuar dhe nenet 1C, 1E dhe 1F nuk janë të zbatueshme, personi i interesuar *ipso facto* ka të drejtë për mbrojtje sipas Konventës së vitit 1951. Kështu, me Konventën e vitit 1951 shmanget mbivendosja e kompetencave mes UNRWA dhe UNHCR-së, dhe njëkohësisht, sigurohet vazhdimësia e mbrojtjes dhe ndihmës për refugjatët palestinezë, në përputhje me Statutin e UNHCR-së.

- ▶ [Ndërhyrja me shkrim e UNHCR-së para Gjykatës së Drejtësisë të Bashkimit Evropian në çështjen e *El Kot dhe tjerët kundër Hungarisë*, UNHCR, 2011](#)

6.6 Kush duhet të përjashtohet nga statusi i refugjatit?

Neni 1 i Konventës së vitit 1951 përmban disa dispozita që rregullojnë që persona të caktuar që plotësojnë kriteret për përfshirje nën mbrojtjen ndërkombëtare, megjithatë, nuk kanë të drejtë për të. Është e mundur, siç u përkrahua më sipër, që persona të tillë të marrin mbrojtje ose ndihmë nga një organ ose agjenci tjetër e OKB-së, dhe jo nga UNHCR-ja (sipas paragrafit të parë të nenit 1D, siç shpjegohet më lart). Sidoqoftë, është gjithashtu e mundur që individët nuk kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare ose nuk e meritojnë. Këto dispozita të “përjashtimit” përmbahen në nenet 1E dhe 1F të Konventës së vitit 1951.

Çka me njerëzit që nuk meritojnë mbrojtje?

Sipas nenit 1F të Konventës së vitit 1951 një person nuk ka të drejtë për mbrojtje si refugjat nëse ka arsye serioze për të besuar se personi:

- ka kryer një krim kundër paqes, një krim luftime ose një krim kundër njerëzimit;
- ka kryer një krim të rëndë jo-politik jashtë vendit të arratisjes para pranimit të tij në atë vend si refugjat; ose
- është fajtor për veprime në kundërshtim me qëllimet dhe parimet e Kombeve të Bashkuara.

Ekzistojnë dy shpjegime për këto dispozita përjashtimi. Së pari, disa krime janë aq serioze sa që autori nuk meriton mbrojtje si i arratisur. Së dyti, korniza e mbrojtjes së refugjatëve nuk duhet të jetë pengesë për sjelljen e autorëve të krimeve të rënda para drejtësisë.

Formulimi i Nenit 1F duhet të transferohet në ligjin kombëtar, fjalë për fjalë sepse ky nen përcakton në mënyrë shteruese të gjitha bazat për përjashtimin nga mbrojtja për shkak të një të kaluar kriminale ose përfshirje në akte në kundërshtim me qëllimet dhe parimet e Kombeve të Bashkuara. Këto arsye për përjashtimin nga mbrojtja nuk duhet të ngatërrohen me përjashtimet nga rregulli i *moskthimit* të referuara në nenin 33 (2) të Konventës së vitit 1951, që kanë të bëjnë me situatat në të cilat refugjati paraqet një kërcënim për sigurinë e vendit nikoqir ose të komunitetit.

Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së u bën thirrje Shteteve të zbatojnë vazhdimisht dispozitat e përjashtimit për të mbrojtur integritetin e institucionit të azilit.

Sipas nenit 1E, nëse një person njihet nga autoritetet kompetente të shtetit në të cilin ai banon si një person që ka të njëjtat të drejta dhe detyrime si shtetasit e atij vendi, personi nuk ka të drejtë për mbrojtje sipas Konventës. Personat e tillë nuk kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare sepse ata tashmë gëzojnë mbrojtje nga autoritetet.

Neni 1F trajton çështjen shumë më komplekse të personave që nuk meritojnë mbrojtje si refugjatë.

([Konkluzioni Nr. 82 \(XLVIII\)](#)). Nëse zbatohen siç duhet, dispozitat për përjashtimin nga neni 1F gjithashtu sigurojnë që personat përgjegjës për veprimet terroriste të mos marrin statusin e refugjatit (shih gjithashtu Kapitullin 4.3. - Trajtimi i kërcënimeve të sigurisë pa cenuar mbrojtjen e refugjatëve). Përjashtimi nga mbrojtja mund të ketë pasojë serioze për individët, prandaj është e rëndësishme që dispozitat e përjashtimit të zbatohen në mënyrë kufizuese dhe vetëm pas vlerësimit të plotë të të gjitha rrethanave në rastin konkret.

Në mënyrë që përjashtimi të justifikohet, duhet të përcaktohet në bazë të provave të qarta dhe të besueshme se ka arsye bindëse për të besuar se personi në fjalë është personalisht përgjegjës për veprimet që bien në një ose më shumë nga tre kategoritë e renditura në Nenin 1F. Kjo analizë është komplekse dhe nuk është e përshtatshme për procedura të shkurtuara ose të thjeshtuara, megjithëse mund të justifikohet të jepet përparësi shqyrtimit të një rasti të tillë, për shembull, në një procedurë ekstradimi. (Për më shumë informacion mbi ekstradimin, shihni Kapitullin 4.2. - Pranimi në territor dhe fushëveprimi i detyrimit të *moskthimit*.)

Në nenin 1 (5) të Konventës OAU të vitit 1969 është përsëritur formulimi i Nenit 1F i Konventës së 1951, dhe neni 1 (5) (c) rendit personat fajtorë për veprime në kundërshtim me objektivat dhe parimet e OAU-së (tani Bashkimi Afrikan). Kjo frazë duhet të lexohet si pjesë e Nenit 1F(c) e Konventës së vitit 1951, duke pasur parasysh që Konventa e OAU-së është një shtesë e Konventës së vitit 1951, dhe lidhjen e ngushtë midis qëllimeve të Bashkimit Afrikan dhe Kombeve të Bashkuara.

Përkujtues për parlamentarët:

Përfashtimi nga mbrojtja

Për të siguruar që njerëzit që nuk meritojnë mbrojtje si refugjatë të trajtohen në mënyrë të drejtë përmes rregullave të përfashtimit nga mbrojtja, parlamentarët inkurajohen:

- ✔ për të mbështetur përdorimin e formulimit të saktë të dispozitave të përfashtimit, të përcaktuara në Konventën e vitit 1951 dhe Konventën e vitit 1969 të OAU-së, në është e zbatueshme në ligjin kombëtar. Të kundërshtohet shtimi i bazave të tjera për përfashtim nga mbrojtja;
- ✔ për t'u angazhuar kundër shqyrtimit të mundësisë së përfashtimit nga mbrojtja në një procedurë të thjeshtuar ose të shkurtuar. Gjithashtu, për të kundërshtuar shqyrtimin e mundësisë së përfashtimit gjatë vlerësimit të pranueshmërisë së kërkesës. Përfashtimi nga mbrojtja është një çështje komplekse që kërkon një ekzaminim të plotë;
- ✔ të sigurojnë që legjislati nuk përmban dispozita për përfashtimin nga statusi i refugjatit me arsyetimin se azilkërkuesi ka kryer një krim të rëndë jo-politik në vendin nikoqir, pasi neni 1F(b) i referohet veprave të kryera *para* pranimit, dmth para hyrjes në vend. Në rastet kur personat dyshohen për krime në vendin nikoqir, duhet të vepohet sipas ligjit penal në vend;
- ✔ nëse ligji i brendshëm përmban përkufizime të veprave të rënda dhe jo politike, konsultohuni dhe merrni parasysh paragrafët 14–15 të [Udhëzuesit të UNHCR-së për Mbrojtjen nga Përfashtimi Ndërkombëtar](#) dhe paragrafët 37–43 të [Informacionit](#) përkatës për të siguruar që përkufizimet të jenë në përputhje me këto dokumente.

- ▶ [Udhëzues për Mbrojtjen Ndërkombëtare nr. 5: Zbatimi i Dispozitave të Përfashtimit: Neni 1 i Konventës për statusin e refugjatëve nga vitit 1951](#), UNHCR, 2003.
- ▶ [Informacion mbi zbatimin e dispozitave të përfashtimit: Neni 1 i Konventës në lidhje me statusin e refugjatëve të vitit 1951](#), UNHCR, 2003.
- ▶ [UNHCR, Informacion mbi Interpretimin e Nenet 1E të Konventës në lidhje me statusin e refugjatëve të vitit 1951](#), UNHCR, 2009.

6.7 Llojet plotësuese dhe të përkohshme të mbrojtjes ndërkombëtare

Konventa e vitit 1951 dhe Protokoli i vitit 1967, mbeten instrumentet kryesore ndërkombëtare për sigurimin e mbrojtjes për personat që janë zhvendosur me forcë përtej kufijve ndërkombëtarë. Ato plotësohen me instrumente rajonale për refugjatët, dhe veçanërisht Konventën e OAU-së të vitit 1969, dhe Deklarata e Kartagjenës e vitit 1984. Konventa e OAU-së dhe Deklarata e Kartagjenës përmbajnë përkufizime më të gjera për refugjatët që mbrojnë personat që janë të detyruar të lënë vendet e tyre për shkak të dhunës ose çrregullimit. Sidoqoftë, në rajone të tjera, personat e tillë nuk njihen gjithmonë si refugjatë dhe akoma mund të kenë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare afatgjate ose të përkohshme. Për të adresuar këtë sfidë janë krijuar Llojet Plotësuese dhe të Përkohshme të mbrojtjes.

Llojet plotësuese të mbrojtjes

Disa vende ofrojnë lloje plotësuese të mbrojtjes për personat të cilët nuk kualifikohen si refugjatë në përputhje me ligjin ndërkombëtar ose rajonal, por që megjithatë kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare sepse janë në vendet e tyre të preardhjes janë në rrezik për lëndime serioze dhe nuk mund të mbrohen. Llojet plotësuese të mbrojtjes rregullohen në legjislacionin kombëtar. Ndonjëherë ato u referohen personave që nuk janë në gjendje të kthehen në vendet e tyre për arsye praktike, përfshirë katastrofat natyrore ose mjedisore ose nëse ka arsye specifike humanitare.

Llojet e tilla të mbrojtjes janë të rëndësishme të jenë vërtet komplementare dhe të mos minojnë mbrojtjen e refugjatëve. Azilkërkuesit që plotësojnë kriteret për statusin e refugjatit sipas Konventës së të vitit 1951 për Refugjatët ose kriterëve më të gjera të përcaktuara në instrumentet rajonale të refugjatëve duhet t'u jepet statusi i refugjatit.

Të drejtat që lidhen me llojet plotësuese të mbrojtjes ndryshojnë shumë nga vendi në vend. Disa vende u japin të gjitha të drejtat që u jepen zakonisht refugjatëve, ndërsa të tjerët nuk ofrojnë shumë më tepër sesa mbrojtjen nga *kthimi*. Përvoja tregon se njerëzit që kanë nevojë për mbrojtje plotësuese, siç janë refugjatët, mund të mos jenë në gjendje të kthehen në shtëpi për shumë vite. Për t'u mundësuar atyre të jetojnë një jetë dinjitoze ndërkohë, mes të drejtave të tjera, ata kanë nevojë për një status të sigurt ligjor, qasje në tregun e punës, dokumente personale dhe të udhëtimit dhe mundësi për t'u bashkuar me anëtarët e familjes.

- [Konkluzioni nr. 103 \(LVI\) për sigurimin e mbrojtjes ndërkombëtare, përfshirë dhe përmes llojeve plotësuese të mbrojtjes](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 2005.

Llojet plotësuese të mbrojtjes: Parimet udhëzuese

[Përfundimi i Komitetit Ekzekutiv të UNHCR-së nr. 103 \(LVI\) mbi sigurimin e mbrojtjes ndërkombëtare, përfshirë edhe llojet plotësuese të mbrojtjes](#), rregullon disa parime udhëzuese për këtë çështje. Ato përfshijnë sa vijon:

- Llojet plotësuese të mbrojtjes mund të ndihmojnë në sigurimin e mbrojtjes ndërkombëtare për personat që kanë të drejtë të mbrohen nga kthimi, por që nuk plotësojnë përkufizimin e refugjatit të përfshirë në Konventën e vitit 1951 dhe në Protokolin e vitit 1967 ose në legjislacionin rajonal të refugjatëve.
- Kriteret për statusin e refugjatit të përcaktuara në Konventën e vitit 1951 dhe në Protokolin e vitit 1967 duhet të vlerësohet si duhet në mënyrë që të gjithë personat që i plotësojnë ato kriteret të njihen dhe mbrohen si refugjatë, në vend që të marrin mbrojtje plotësuese.
- Në ofrimin e llojeve plotësuese të mbrojtjes, Shtetet duhet të përpiqen t'u sigurojnë përdoruesve nivelin më të lartë të mundshëm të stabilitetit dhe sigurisë, duke siguruar respektimin e të drejtave të tyre njerëzore dhe lirive themelore pa diskriminim dhe duke marrë parasysh parimet e së drejtës për bashkim familjar dhe interesat më të mirë të fëmijut.
- Ekzistenca e një procedure unike dhe gjithëpërfshirëse për përcaktimin e statusit e zbatuar nga një organ qendror i ekspertëve, mundëson që vlerësimi i nevojave të tjera për mbrojtje ndërkombëtare të ndiqet menjëherë pas vlerësimit të kualifikimit për statusin e refugjatit. Kjo lejon që të adresohen të gjitha nevojat për mbrojtje ndërkombëtare pa cenuar mbrojtjen e refugjatëve.

Përkujtues për parlamentarët: Mbrojtja plotësuese

Për të siguruar që personat që kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare të marrin atë mbrojtje në përputhje me standardet e ligjit ndërkombëtar dhe praktikës kombëtare, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ në vendet që nuk mbulohen nga Konventa OAU-së e vitit 1969 ose Deklarata e Kartagenës e vitit 1984, për të mbështetur futjen e formave plotësuese të mbrojtjes si një mënyrë pragmatike e plotësimit të nevojave të mbrojtjes së personave të detyruar të largohen nga vendet e tyre nga dhuna ose trazirat;
- ✔ për të siguruar që legjislati i brendshëm për llojet plotësuese të mbrojtjes nuk minon sistemin e mbrojtjes së refugjatëve, duhet sqaruar te ligjet se së pari përcaktohet nëse një azilkërkuës është refugjat, përpara se të përcaktohet nëse ai ose ajo ka të drejtë për një lloj plotësues të mbrojtjes;
- ✔ të inkurajojnë futjen e dispozitave në legjislatin që sigurojnë një status të sigurt juridik për personat që kanë të drejtë për mbrojtje plotësuese;
- ✔ nëse ligji i brendshëm parashikon përjashtimin nga mbrojtja plotësuese, kriteret e zbatueshme duhet të jenë ato të përcaktuara në Nenin 1F të Konventës së vitit 1951, pasi këto arsye për përjashtim mund të prekin personat që janë refugjatë;
- ✔ të inkurajojë miratimin e dispozitave që garantojnë trajtim të barabartë të refugjatëve dhe përfituesve të llojeve plotësuese të mbrojtjes.

Mbrojtja ose qëndrimi i përkohshëm

Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së konfirmon se mbrojtja e përkohshme mund të sigurojë mbrojtje kalimtare, veçanërisht në situatat e dyndjeve masive, si dhe në kriza të tjera humanitare. Mbrojtja e përkohshme nuk duhet të përdoret si zëvendësim për mbrojtjen e refugjatëve ose lloje të tjera plotësuese të mbrojtjes. Mbrojtja e përkohshme mund të jetë e dobishme nëse Shtetet nuk mund të vlerësojnë nëse llojet e tjera të mbrojtjes ndërkombëtare janë të zbatueshme derisa kjo të jetë e mundur përsëri.

Mbrojtja e përkohshme dhe qëndrimi i përkohshëm janë mjete pragmatike të mbrojtjes ndërkombëtare që pasqyrojnë angazhimin dhe praktikën e Shteteve për të siguruar strehim për ata që ikin ose preken nga krizat humanitare.

- ▶ [Udhëzime të UNHCR-së për Mbrojtjen ose Qëndrimin e Përkohshëm](#), Shkurt 2014.

Praktika shtetërore

Statusi i mbrojtjes së përkohshme. Në [Shtetet e Bashkuara të Amerikës](#), autoritetet mund të parashikojnë që shtetasit e një Shteti të veçantë kanë të drejtë për statusin e mbrojtjes së përkohshme (TPS) nëse kushtet në atë Shtet ndalojnë përkohësisht shtetasit e tij të kthehen në mënyrë të sigurt. Ai mbulon situata të dhunës dhe konfliktit të armatosur, katastrofave natyrore ose epidemive ose kushteve të tjera emergjente dhe të përkohshme. Një person me një TPS nuk mund të debobet nga Shtetet e Bashkuara ose të ndalohet për shkak të statusit të tyre të emigracionit. Përfituesit e TPS mund të marrin një leje punësimi dhe leje për t'u larguar nga Shtetet e Bashkuara dhe për t'u kthyer. Sidoqoftë, TPS është një status diskrecional dhe i përkohshëm që nuk çon në qëndrim ligjrisht të përhershëm.

- ▶ [Udhëzime për Mbrojtjen ose Qëndrimin e Përkohshëm](#), UNHCR, 2014.

Praktika shtetërore

Mbrojtje humanitare dhe e përkohshme për personat e zhvendosur për shkak të katastrofave. Shumë vende ofrojnë mbrojtje humanitare ose të përkohshme për njerëzit e zhvendosur nga fatkeqësitë mjedisore ose natyrore. Për shembull, pas tërmetit të vitit 2010 në Haiti, shtetet morën qasje të ndryshme për të siguruar mbrojtje humanitare për Haitianët që po iknin nga katastrofa ose që ishin jashtë shtetit në kohën e tërmetit dhe nuk mund të ktheheshin në shtëpi për shkak të tij. Në **Brazil**, për shembull, një seri “rezolutash normative” lejuan autoritetet që së pari të lëshojnë viza pesë-vjeçare për Haitianët që ikin nga tërmeti, dhe më pas për të lëshuar mijëra viza të përhershme për Haitianët në teritorin Brazilian dhe përmes ambasadës së Brazilit në Port-au-Prince. Në **Argjentinë**, rregulloret e migracionit lejojnë ‘heqjen e përkohshme’ dhe pranimin për arsye humanitare të personave që nuk plotësojnë kërkesat e rregullta të pranimit. Argjentina gjithashtu lejon njerëzit që ikin nga fatkeqësitë antropogjene, natyrore ose mjedisore të marrin statusin e veçantë të migrimit “banor i përkohshëm”. Në Evropë, ligji në **Finlandë** përcakton që personat që nuk kualifikohen për statusin e refugjatit ose mbrojtjen plotësuese mund të marrin mbrojtje humanitare nëse nuk janë në gjendje të kthehen në vendin e tyre të prejardhjes, ndër të tjera, ‘si pasojë e katastrofës ekologjike’. Gjithashtu, parashikohet mbrojtje e përkohshme në rast të dyndjes masive, ndër të tjera, si pasojë e një katastrofe ekologjike. Në **Suedi**, ligji përcakton që personat të cilët “nuk mund të kthehen në vendin e tyre të prejardhjes për shkak të një katastrofe mjedisore” kanë nevojë për mbrojtje dhe lejohen të marrin një leje qëndrimi.

Mbrojtja e përkohshme: Çfarë përfshin ajo?

Mbrojtja e përkohshme:

- është një përgjigje emergjente ndaj një fluksi masiv njerëzish që siguron mbrojtje të menjëhershme nga efektet e krizave ose katastrofave dhe standardet minimale të trajtimit;
- mund të përdoret për të siguruar mbrojtje për një kategori më të gjerë personash nga kategoritë e përfshira në Konventën e 1951, instrumentet rajonale të refugjatëve ose llojet plotësuese të mbrojtjes;
- zhvillohet me kalimin e kohës si një përgjigje e përshtatshme, ndër të tjera, ndaj krizave humanitare dhe ndaj lëvizjeve ndërkufitare komplekse ose të përziera të popullsisë dhe bazohet në bashkëpunimin shumëpalësh dhe ndarjen e barabartë të barrës dhe përgjegjësisë;
- mund të përdoret gjithashtu nëse natyra e nevojave për mbrojtje ose paqëndrueshmëria e situatës kërkon një përgjigje të kufizuar në kohë, të paktën fillimisht;
- duhet të jetë fleksibël për të qenë në gjendje t’i përgjigjet shpejt një krize ose katastrofe, duke siguruar të paktën një nivel minimal mbrojtjeje;
- duhet të paktën të garantojë standardet e sjelljes të përcaktuara në [Konkluzionin nr. 22 Të Komitetit Ekzekutiv](#), për mbrojtjen e azilkerkuesve në rast të një fluksi masiv (shih gjithashtu Kapitullin 5.4 - Standardet për trajtimin e një numri të madh të refugjatëve: çfarë të bëni?), Si dhe statusin zyrtar ligjor, mbrojtjen e qartë ndaj dhunës, përfshirë gjininë dhe dhuna me bazë gjinore dhe mbrojtja e veçantë për grupe të caktuara, për shembull, personat me aftësi të kufizuara;
- përgjithësisht nuk është i përshtatshëm për situata të bazuara në konflikte ose ngjarje të gjata, në të cilat personat nuk kanë gjasa të kthehen në vendin e tyre të prejardhjes në një periudhë afatshkurtër; dhe
- kërkon monitorim të vazhdueshëm të përshtatshëmrisë së tij si një mjet për mbrojtje në një situatë specifike.

Njerëzit që ikin në kontekstin e fatkeqësive dhe ndryshimeve klimatike: Ç'ka me ata?

Zhvendosja për shkak të katastrofave, përfshirë zhvendosjen përtej kufijve ndërkombëtarë, është tashmë një realitet në shumë pjesë të botës. Kjo ka të ngjarë të rritet, pasi intensiteti dhe shpeshtësia e fatkeqësive të tilla pritet të rriten si rezultat i ndryshimeve klimatike.

Më shumë njerëz të zhvendosur nga këto arsye ka të ngjarë të qëndrojnë brenda kufijve shtetërorë si persona të zhvendosur brenda shtetit. Fillimisht, Shtetet kanë përgjegjësi të parandalojnë zhvendosjen, nëse është e mundur, dhe nëse zhvendosja është e pashmangshme, për të mbrojtur personat e zhvendosur dhe për të gjetur zgjidhje të qëndrueshme për ta.

Mekanizmat ekzistues ndërkombëtarë dhe rajonalë, aktet ligjore dhe politikat nuk adresojnë në mënyrë adekuate sfidën

e zhvendosjes ndërkufitare në kontekstin e katastrofave. Nuk ka asnjë instrument ndërkombëtar për mbrojtjen e njerëzve të zhvendosur përtej kufijve ndërkombëtarë si rezultat i ndryshimit të klimës. Sipas ligjit ndërkombëtar për refugjatët, njerëzit që ikin nga situatat e ndryshimit të klimës normalisht nuk kualifikohen si refugjatë. (Kapitulli 6.4. - Përkufizimi i refugjatit: cilët persona mbulojnë? A mund të jetë refugjat një person që ikë nga efektet e ndryshimeve klimatike?)

Sidoqoftë, ekziston një gamë e gjerë masash që mund të përdoren për të mbrojtur njerëzit e prekur nga një fatkeqësi që kanë ikur përtej kufijve. Këto përfshijnë lëshimin e vizave humanitare, vonimin e deportimit, dhënien e statusit të refugjatit në raste të jashtëzakonshme, marrëveshjet bilaterale ose rajonale mbi lëvizjen e lirë të personave, përsheptimin e procedurave rutinore të migrimit ose lëshimin e lejeve të punës. Deri më tani, megjithatë, qasja e vendeve ka qenë kryesisht ad hoc dhe e pakoordinuar.

Nisma Nansen dhe Platforma për Zhvendosjen për shkak të Katastrofave

Në vitin 2012 Zvicra dhe Norvegjia kanë nisur [Nismën Nansen](#) për të ndërtuar një konsensus mbi një aghëndë mbrojtëse që adreson nevojat e njerëzve të zhvendosur përtej kufijve kombëtarë në kontekstin e katastrofave dhe ndryshimeve klimatike. Ky proces përfshiu konsultime rajonale me qeveritë dhe aktorët e shoqërisë civile, përfshirë nga Paqësori, Bririn e Afrikës, Amerikën Qendrore, Azinë Juglindore dhe Azinë Jugore.

Në vitin 2015 këto përpjekje arritën kulmin në miratimin nga 109 Shtete në Nismën Nansen të [Agjendës për Mbrojtjen e Personave të Zhvendosur Ndërkufitare në Kontekstin e Katastrofës dhe Ndryshimeve Klimatike](#) Agjenda e Mbrojtjes së Nansen u siguron shteteve praktika për parandalim dhe gatishmëri më të mirë për zhvendosjen ndërkufitare në lidhje me katastrofat. Ai gjithashtu përmban hapa për të mbrojtur dhe parashikuar nevojat e atyre që detyrohen të largohen në kontekstin e katastrofave ose efektet e ndryshimit të klimës. Agjenda është gjithëpërfshirëse dhe trajton mbrojtjen e personave të zhvendosur ndërkufitar dhe menaxhimin e rrezikut të zhvendosjes për shkak të fatkeqësive në vendin e origjinës. Kjo axhendë mbështet një qasje që nuk përqendrohet në zhvillimin e një instrumenti të ri ndërkombëtar, por në integrimin e praktikave efektive nga Shtetet dhe organizatat nënrajonale në kornizat e tyre normative, në përputhje me rrethanat dhe sfidat e tyre specifike.

Në vitin 2016 procesi i drejtuar nga Shtetet, i cili çoi në miratimin e Aghëndës së Mbrojtjes Nansen, u vazhdu në [Platformën e Zhvendosjes së Fatkeqësive](#) (PDD) të mbështetur nga UNHCR-ja. Qëllimi i Platformës është të sigurojë zbatimin e rekomandimeve të Nansen Aghëndës së Mbrojtjes.

- ▶ [Çështje ligjore që lidhen me mbrojtjen si refugjatë të njerëzve që largohen nga vendet e prekura nga konflikti ose uria](#), UNHCR, 2017.
- ▶ [Konceptet kryesore për ndryshimet klimatike dhe zhvendosjes nga katastrofat](#), UNHCR, 2017,

Përkujtues për parlamentarët:

Mbrojtja ose qëndrimi i përkohshëm

Për të përbushur nevojat e mbrojtjes ndërkombëtare përmes mbrojtjes së përkohshme ose qëndrimit të përkohshëm në rastet e përshtatshme, në përputhje me ligjin ndërkombëtar dhe praktikën kombëtare, parlamentarët inkurajohen :

- ✔ nëse sigurohet mbrojtje e përkohshme në legjislacionin kombëtar, të inkurajojnë përdorimin e tij si një mbrojtje e përkohshme në situata të fluksit masiv dhe krizave humanitare;
- ✔ për të mbështetur dhënien e statusit ligjor zyrtar personave të cilëve u është dhënë mbrojtje e përkohshme ose qëndrim i përkohshëm. Në rastin ideal, ky status fillimisht duhet të zgjasë deri në një vit dhe mund të zgjatet në një maksimum prej tre vjetësh;
- ✔ për të siguruar që personat që kanë mbrojtje të përkohshme ose qëndrim të përkohshëm të kenë mbrojtje nga kthimi dhe të marrin trajtim në përputhje me standardet themelore të të drejtave të njeriut të përcaktuara në [Konkluzionin e Komitetit Ekzekutiv nr.22](#) (shih gjithashtu Kapitullin 5.4. – Përgjigje ndaj fluksit masiv. Standardet për trajtimin e një numri të madh të refugjatëve: çfarë të bëjmë?) dhe ligjet e zbatueshme ndërkombëtare dhe aktet ligjore rajonale për të drejtat e njeriut;
- ✔ për të siguruar që përfituesit e mbrojtjes së përkohshme ose të qëndrimit të përkohshëm mund të hyjnë në procedurën e azilit dhe se skadimi i mbrojtjes së përkohshme të mos jetë parakusht për fillimin e një procedure azili;
- ✔ konsiderojnë dhënien e statusit të përkohshëm ose humanitar për të përbushur nevojat e mbrojtjes së personave që ikin nga fatkeqësitë ose efektet e ndryshimit të klimës të cilët nuk i plotësojnë kriteret për statusin e refugjatit sipas Konventës së vitit 1951;
- ✔ përdorin forume rajonale dhe / ose bilaterale për të arritur pozicione dhe qasje të përbashkëta për zhvendosjen ndërkufitare si rezultat i katastrofave dhe pasojave të ndryshimit të klimës, qoftë përmes lëshimit të vizave humanitare, shtyerjes së deportimit, dhënies së statusit të refugjatit në raste të jashtëzakonshme, marrëveshjeve bilaterale ose rajonale për lëvizjen e lirë të personave, përshtypimin e procedurave rutinore të migrimit ose lëshimit të lejeve të punës

Kapitulli 7

Procedura të drejta dhe efektive të azilit

© UNHCR / Bassam Diab

7.1 Hyrje

Konventa e vitit 1951 u lë Shteteve që të sjellin procedura për të cilat konsiderojnë se janë më të përshtatshmet për përcaktimin e statusit të refugjatit dhe të nevojave të tjera për mbrojtje ndërkombëtare. Procedura e inkuadruara duhet të jenë në përputhje me detyrimet ndërkombëtare për mbrojtjen e refugjatëve dhe të drejtave të njeriut dhe të marrin parasysht strukturën konkrete kushtetuese dhe administrative të vendit.

Në këtë kapitull janë cekur elementet themelore dhe standardet procedurale për një procedurë të drejtë dhe efikase për azil në përputhje me parimet ndërkombëtare për mbrojtjen e refugjatëve. Në të janë cekur një numër i veglave për përshpejtimin e procedurës. Në të shumtën e rasteve ekzistimi i një procedure të vetme dhe unike do ishte më e drejtë dhe më efikase.

Varësisht nga konteksti, mekanizmat e zhvilluara në vende të caktuara, të cilat kanë resurse më të mëdha, traditë të ndryshme administrative dhe juridike dhe/ose numër më të madh të arritjeve, mund të mos jenë relevante për vendet tjera. Andaj, shumë nga çështjet në këtë kapitull ndoshta janë të zbatueshme vetëm në disa sisteme juridike.

Mirëpo, garancat minimale të procesit dhe parimet për procedurë përkatëse që janë të përcaktuara në marrëveshjet për të drejtat e njeriut dhe në të drejtën administrative në tërë botën, duhet respektuar në të gjitha procedurat për azil.

Në titujt e veçantë të këtij kapitulli shqyrtohen:

- Procedurat e drejta dhe efektive për azil;
- Garancat minimale procedurale;
- Sigurimi i konfidencialitetit në përputhje me parimet dhe standardet relevante për mbrojtjen e të dhënave personale;
- Regjistrimi dhe vendimmarrja për kërkesat, përfshirë edhe në kufijtë dhe aeroportet;
- Vendimet për lejueshmëri të kërkesës, përfshirë edhe konceptet e vendit të parë të azilit dhe vend i tretë i sigurtë dhe sistemet për ndarjen e përgjegjësisë për shqyrtim të kërkesës për azil, që zbatohen në këtë fazë në disa vende;
- Procedurë në shkallë të parë për intervjuim dhe vendimmarrje, përfshirë edhe vlerësim të besueshmërisë;
- Procedura të shkurtuara, ndër të tjera për kërkesa qartë të pabaza;
- Kërkesa shtesë dhe heqje dorë nga kërkesat ose tërheqja e tyre;
- Ankesat dhe mjetet efektive juridike;
- Azilkërkuesit me nevoja specifike në procedurën për azil, siç janë fëmijët, fëmijët pa shoqërim ose fëmijët e ndarë, gratë, familjet, persona që kanë përjetuar dhunë dhe torturim, persona të traumatizuar; persona që janë lezbikë, homoseksualë, biseksualë, persona transgjinjor ose ndërseksual (LGBTI) dhe persona me aftësi të kufizuara;
- Njohja e statusit të refugjatit, përfshirë edhe ndarja e një forme të sigurtë dhe të përhershme të qëndrimit ligjor dhe lëshimi i dokumenteve personale dhe të udhëtimit;
- Anulimi, revokimi ose pushimi i statusit të refugjatit; dhe
- Personat për të cilët do të vërtetohet se nuk kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare dhe kthimi i tyre.

Detyrimet dhe të drejtat e personave që do jenë të njohur si refugjatë ose për të cilët do të vërtetohet se kanë nevojë për ndonjë lloj tjetër të mbrojtjes, përfshirë edhe të drejtat e përcaktuara në Konventën e vitit 1951 dhe në aktet juridike ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, janë të përfshira në kapitullin 8.

Struktura për mbështetje të procedurave të drejta dhe efikase për azil: Cilat janë ato?

Që të sigurohet ekzistimi i strukturave përkatëse për përcaktimin e statusit, edhe në shkallë të parë edhe pas apelit, parlamentarët duhet që:

- Të vërtetojnë se cilat organe janë kompetente për regjistrimin e kërkesave për azil – kjo mund të jetë organi i njëjtë i cili vendos në shkallë të parë ose ndonjë organ tjetër;
- Të vërtetojnë një organ qendror profesional për pranimin e kërkesave dhe për përcaktimin e nevojave të azilkërkuësve për ndihmë ndërkombëtare, i cili do jetë kompetent edhe për procedurat për përcaktimin e lejueshmërisë së kërkesës, procedurave në kufi dhe procedrat e shkurtuara, nëse ekzistojnë procedura të tilla;
- Të vërtetojnë një tribunal të pavarur profesional ose organ tjetër kompetent për shqyrtimin e ankesave që të sigurohen mjete efektive juridike kundët vendimeve negative në shkallë të parë;
- Të përcaktojnë në legjisllacionin kompetencat e atyre organeve, kusht që ato të jenë të paanshme dhe anëtarët e tyre të kanë ekspertizë përkatëse; dhe
- T'u ndajnë personel dhe resurse të mjaftueshme atyre organeve që ata të mund të ndërtojnë kapacitetet e veta, t'u sigurojnë trajnim për aktet e zbatueshme juridike ndërkombëtare për refugjatë dhe për të drejtat e njeriut dhe për teknika përkatëse për intervjuim, dhe me atë t'u mundësojnë zyrtarëve të përmbushin detyrën e vet në mënyrë ekspeditive dhe të drejtë.

7.2 Procedura të drejta dhe efikase të azilit

Procedurat e drejta dhe efikase për azil janë element jetik të zbatimit të plotë dhe inkluziv të Konventës së vitit 1951. Ato u mundësojnë Shteteve që të vërtetojnë se cilët persona janë refugjatë sipas Konventës së vitit 1951, ose të vërtetojnë cilët janë personat tjerë që u nevojitet mbrojtje ndërkombëtare, e që nuk janë pjesë e kësaj kategorie. Procedurat që mbështeten në standarde të drejta dhe në përpikshmëri në vendimmarrjen janë me rëndësi jetike për integritetin e sistemeve kombëtare për azil të bazuara mbi sundimin e së drejtës.

Parlamentarët, për të garantuar se azilkërkuësit kanë qasje efektive deri te procedurat për azil dhe se Shtetet do mund të përmbushin detyrimet e veta ndërkombëtare, duhet të sigurojnë që ekzistojnë struktura përkatëse për përcaktimin e statusit; kompetencat e organeve të përfshira të jenë qartë të rregulluara në legjisllacionin kombëtar; procedurat, përfshirë ato në kufi, janë të qarta; dhe të jenë të sigurara dhe të respektohen garancat minimale procedurale.

Vendosja e një **procedurë të vetme**, në të cilën të gjitha nevojat eventuale nga mbrojtja ndërkombëtare do vlerësohen në një proces, mundëson shqyrtim të plotë të kërkesës edhe nga aspekti i Konventës së vitit 1951/përkufizimet rajonale për refugjatë, edhe nga aspekti i nevojave eventuale të mbrojtjes komplementare/subsidiare. Ekzistimi i procedurës së vetme në shumë raste është mënyra më e qartë dhe më e shpejtë për identifikimin e personave që kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare. Në veçanti në vende në të cilat parashtrohen relativisht numër i vogël i kërkesave për azil, një procedurë e vetme e shpejtë dhe efikase për vendimmarrje me gjitha gjasat do ishte qasja më efikase dhe më përkatëse.

Investimi në masat për përmirësimin e **cilësisë së vendimmarrjes në shkallë të parë** është edhe një strategji për mbështetje të vendimmarrjes së rregullt, uljes së shtypjes mbi organet në shkallë të dytë dhe në normën e vendimeve të anuluar në shkallë të parë. Masat e tilla përfshijnë vendosjen e mekanizmave për vlerësim të vazhdueshëm, vlerësim të cilësisë së vendimeve dhe sigurim të standardeve të larta të cilësisë.

Nëse Shteti ballafaqohet me sfida në zgjidhjen numrit të madh të rasteve ose me shumë raste të mbetura, ekzistojnë edhe **qasje procedurale në menaxhimin me lëndë** të cilat mund të shfrytëzohen ose të zhvillohen për t'u thjeshtësuar dhe shpejtuar përcaktimi i nevojave të kërkuarit të azilit për mrojtje ndërkombëtare. Ato përfshijnë regjistrim të përbashkët dhe përpunim të thjeshtësuar dhe grupor të kërkesave, për shembull nga kërkuar nga i njëjti vend, nëse me gjitha gjasat vendimi do jetë pozitiv. Siç është rasti me procedurat e shkurtuara (të shqyrtuara mëposhtë më hollësisht në kapitullin 8.8. – Procedura të shkurta), këto qasje duhet të zbatohen me respektimin e plotë të garancave procedurale dhe standardeve të larta për cilësi.

- ▶ [Doracak dhe udhëzim për procedurat dhe kriteret për përcaktimin e statusit të refugjatit sipas Konventës së vitit 1951 dhe Protokolit për Statusin e Refugjatëve të vitit 1967](#), UNHCR, 1979, ribotuar në vitin 2011
- ▶ [Konsultime globale për mbrojtje ndërkombëtare/Shtegu i tretë: procedura për azil \(Procedura të drejta dhe efikase për azil\)](#), UNHCR, 2001
- ▶ [Standarde për procedurën për përcaktimin e statusit të refugjatit në përputhje me mandatin e UNHCR-së](#), UNHCR, 2003

Procedura të drejta dhe efikase: Çfarë bëjnë ato?

Nëse procedurat për azil janë të drejta dhe efikase, ato

- Janë me dobi për refugjatët, ngase munden shpejt të fitojnë vendim dhe bindshmëri për sigurinë e vet, dhe përsëri të fillojnë të ndërtojnë jetën;
- Janë me dobi për qeverinë, ngase kërkesat përpunohen në mënyrë ekspeditive dhe ekonomike, si dhe me respektimin e plotë të të drejtave të njeriut;
- E zvogëlojnë ngarkimin mbi sistemin për pranim, dekurajojnë abuzim të sistemit për azil dhe parandalojnë krijimin e periudhave të gjata të pasigurisë për azilkerkuesit;
- Japin kontribut të ndjeshëm drejt rritjes së kapacitetit të Shteteve që të ballafaqohen me arritjen e personave që nuk janë shtetas të tyre;
- Ndhimojnë që të rritet probabiliteti se publiku do jep mbështetje për mbrojtjen e refugjatëve, ngase është e qartë se organet kombëtare mbajnë përgjegjësi për praninë e azilkerkuesve; dhe
- Shpejtë i identifikojnë personat që nuk kanë të drejtë në mbrojtje ndërkombëtare, me çfarë mundësohet kthimi i tyre.

Përkujtues për parlamentarët: **Procedura të drejta dhe efikase për azil**

Për të nxitur zhvillimin dhe përdorimin e procedurave të drejta dhe efikase në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe praktikat e mira, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ Të sigurojnë se në legjislacionin qartë të jetë i vërtetuar një organ profesional me kompetencë për shqyrtimin e kërkesave për status të refugjatit dhe për vendimmarrje në shkallë të parë, përfshirë edhe në procedurat e përcaktimit e lejueshmërisë së kërkesës, procedurat në kufi dhe procedurat e shkurtuara, nëse ekzistojnë procedura të tilla. Organi i emëruar mund të jetë administrativ ose kuazigjyqësor, varësisht nga sistemi juridik i vendit konkret. Organi duhet të ketë resurse përkatëse, përfshirë edhe personel të kualifikuar dhe të trajnuar dhe të dhëna cilësore për vendin e prejardhjes, që të mund në mënyrë efektive t'i zbatojë detyrat. (Për më tepër informata, shih mëposhtë në kapitullin 7.7. – Procedura në shkallë të parë për intervenim dhe vendimmarrje);
- ✔ Të sigurojnë se në legjislacionin është i paraparë edhe tribunal ose organ tjetër i paravarur profesional për shqyrtim të ankesave për të siguruar mjet efektiv juridik kundër vendimeve negative në shkallë të parë. (Për më tepër informata, shih mëposhtë në kapitullin 7.10. – Ankesa dhe mjet efektiv juridik);
- ✔ Nëse legjislacioni parashikon forma të tjera të mbrojtjes ndërkombëtare krahas statusit të refugjatit,

të mbështesin inkuadrimin e procedurës së vetme për vërtetimin e nevojave për mbrojtje ndërkombëtare që të mundet një organ të shqyrtojë në tërësi çdo rast;

- ✔ Të sigurojnë se legjislacioni dhe politikat t'i kyçin standardet minimale procedurale dhe elementet e tjera që më hollësisht janë të sqaruara mëposhtë në këtë kapitull, nëse ato janë relevante;
- ✔ Të mbështesin drejtshtësinë dhe efikasitetin e procedurës me ndarjen e mjeteve të mjaftueshme financiare dhe resurseve të tjera për t'u siguruar se:
  - Zyrarët, përfshirë edhe ata në kufijtë, ata që kryejnë regjistrim dhe ata të cilët vendosin ndaj kërkesave, do kanë kompetenca përkatëse, ndër të tjera për zhvendosjen e resurseve të mjaftueshme për angazhimin e personelit të kualifikuar përkatës dhe për trajnimin e tij të vazhdueshëm; dhe
  - Do jenë të qasshme informata për vendin e prejardhjes dhe shërbime të tjera informative që t'u mundësohet organeve për azil të sjellin vendim të drejtë të bazuar mbi fakte në të gjitha lëndët dhe se ato shërbime do ofrojnë informata të sakta, të paanshme dhe të përditësuara për vendin e prejardhjes ose të qëndrimit të zakonshëm të kërkuesit të azilit, për ligjet në atë vend dhe për zbatimin e tyre në praktikë.

7.3 Garanca minimale procedurale

Procedurat për vendimmarrje vallë azilkërkuesi do jetë i pranuar si refugjat janë të ndryshme në vende të ndryshme, me çfarë pasqyrohet larmia e traditave juridike, konteksteve kombëtare dhe qasshmërisë në resurset. Pavarësisht nga sistemi konkret, standardet minimale procedurale duhet të jenë të garantuara në të gjitha lëndët, përfshirë edhe në lidhje me kërkesat e parashtruara në kufi, në procedura për përcaktimin e lejueshmërisë dhe në procedura të përsheptuara, të thjeshtësuara ose të tjera të veçanta, nëse ekzistojnë të tilla.

Azilkërkuesi ka të **drejtë të dëgohet** në procedurë në shkallë të parë me garanca për procedurë të drejtë dhe në afat të arsyeshëm kohor nga ana e një organi të vetëm, të centralizuar dhe të specializuar të përcaktuar me ligj dhe në procedurë ndaj ankesë nga ana

Garanca minimale procedurale ose garanca për procedurë përkatëse: Cilat janë ato?

Në bazë të konkluzioneve të Komitetit Ekzekutiv dhe të standardeve ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, si e drejta të jetë i dëgjuar dhe e drejta në mjet efektiv juridik, garancat minimale procedurale/garancat për procedurë përkatëse që duhet të përmbahen në legjislacionin dhe në rregullat për zbatimin e tij i përfshijnë:

- **Zyrtari cilit azilkërkuksi i është drejtuar në kufi ose në territorin e vendit duhet të jetë i detyruar që të veprojë sipas parimit të *moskthimit*.** Ai ose ajo duhet të ketë udhëzime të qarta për veprim në raste në të cilat personi ka shprehur frikë nga kthimi dhe duhet të jetë i/e obliguar që rastet t'u drejtojnë në shqyrtim dhe vendimarrje nga na e një organi të vetëm, të centralizuar dhe të specializuar që është kompetent për kërkesat për azil.
- **Azilkërkuksi duhet të fitojë informatat dhe udhëzimet e nevojshme** për procedurën e paraparë në gjuhë dhe mënyrë që e kupton.
- **Kërkesa duhet të shqyrtohet në kuadër të procedurave posaçërisht të inkuadruara për atë qëllim nga ana e një organi qartë të caktuar dhe personeli të kualifikuar** me diturinë dhe përvojën e duhur, që e kupton cënueshmërinë e posaçme, vështirësitë dhe nevojat e azilkërkuksve.
- **Në të gjitha fazat e procedurës për azil duhet të respektohen parimet për mbrojtjen e të dhënave dhe për konfidencialitet.** (Shih edhe kapitulli 7.4. – Sigurimi i konfidencialitetit në përputhje me parimet dhe standardet relevante për mbrojtjen e të dhënave personale).
- **Azilkërkuksi duhet të fitojë mjetet e nevojshme, përfshirë edhe shërbimet e një interpretuesi kompetent, si edhe qasje në këshillë juridike dhe përfaqësim,** që të paraqet rastin e tij përpara organeve kompetente. Nëse është e qasshme ndihmë falas juridike, azilkërkuksit duhet të kenë qasje deri te ajo në rast të nevojës. Kërkuksit duhet të fitojnë edhe mundësi që të kontaktojnë me një përfaqësues të UNHCR-së, për çfarë duhet përkatësisht të jenë të noftuar.
- **Azilkërkuksi duhet të kërkojë qasje në procesverbalin e intervistës dhe me atë duhet**

të kërkohej pëlqimi tij me përmbajtjen e

procesverbalit për t'u shmangur keqkuptime dhe të sqarohen kundërshtimet (Shih edhe mëposhtë në kapitullin 7.7. – Procedurë në shkallëtë parë në procesin për intervistë dhe vendimarrje.)

- **Edhe pse barrën e dëshimit parimisht e mban azilkërkuksi, ai dhe zyrtari i cili e interviston e ndajnë detyrimin për vlerësim të të gjitha fakteve relevante.** Azilkërkuksi duhet sa më shumë që mundet në tërësi të arsyetojë kërkesën e vet dhe të parashtrojë të gjitha provat në dispozicion që e mbështesin kërkesën. Zyrtari i ngarkuar për lëndën duhet të ketë përgjegjësi aktive që të përdorë të gjitha mjetet që i ka në disponim për të kuptuar më shumë fakte dhe të grumbullojë informatat që janë relevante për kërkesën. (Shih edhe mëposhtë në kapitullin 7.7. – Procedurë në shkallë të parë në procesin për intervistë dhe vendimarrje.)
- **Bazat për refuzim të kërkesës për status të refugjatit që janë të lidhura me gjendjen faktike dhe me bazën ligjore duhet të jenë të cekura në aktvendimin.** Informatat e tilla duhet të ndahen me shkrim me kërkuksin e azilit, në afat që i mundëson të përgaditë dhe në kohë të parashtrojë ankesë. Azilkërkuksi duhet të jetë gojshisht i informuar në gjuhë të cilën e kupton për arsyt për vendim, për të drejtën e ankesës kundër vendimit negativ dhe për afatet e zbatueshme dhe procedura për parashtrim të një anese. (Shih edhe mëposhtë në kapitullin 7.7. – Procedurë në shkallë të parë në procesin për intervistë dhe vendimarrje.)
- Nëse azilkërkuksi nuk njihet si refugjatë, ai duhet të fitojë **afat të arsyeshëm për parashtrim të ankesës për rivlerësim formal të vendimit deri te një organ i ndarë, i pavarur,** që mund të jetë administrativ ose gjyqësor. Që të jetë mjeti juridik efektiv, ai duhet të parashikojë shqyrtim të kërkesës nga ana e një gjykatë ose tribunali, ku shqyrtohet edhe gjendja faktike dhe korniza ligjore në bazë të informatave të përditësuar. Poashtu, mjeti juridik duhet të parashikojë që azilkërkuksi mundet të qëndrojë në territorin e vendit deri në sjelljen e vendimit përfundimtar ndaj kërkesës, përveç në një numër shumë të kufizuar të rasteve. (Shih edhe mëposhtë në kapitullin 7.10. – Ankesa dhe mjeti efektiv juridik).

Përkujtues për parlamentarët:

Garanca minimale procedurale

Që të sigurohet respektimi i standardeve ndërkombëtare përmes zbatimit të garancave minimale procedurale, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ Të sigurojnë që ligjet dhe/ose rregullat për zbatimin e tyre të përmbajnë të gjitha garancat e cekura mësipër që të sigurojnë ekzistim të standardeve dhe garancave minimale procedurale, ndër të tjera përmes:
  - Parashikimit të përgjegjësive të qarta të organeve relevante dhe të personelit të tyre që t'i japin informatat dhe udhëzimet e duhura dhe të veprojnë në përputhje me të drejtën ndërkombëtare për refugjatë, e në veçanti me parimin e **moskthimit**;
  - Inkuadrimit të procedurave të ndara qëllimore për azil të cilat do i zbatojë personel i kualifikuar;
  - Përcaktimit se azilkërkuessit kanë të drejtë në këshillë juridike dhe përfaqësim, shërbime nga interpretues kompetent dhe mundësi që të kontaktojnë me UNHCR-në, imponimin e përgjegjësisë organeve relevante për t'i informuar kërkuesit për atë të drejtë dhe sigurimin e ndihmës falas juridike sipas nevojës, nëse ajo është në dispozicion;
  - Përcaktimit se, azilkërkuessi ka të drejtë në qasje në procesverbalin nga intervista me të dhe mundësi që të sqarojë kundërshtimet eventuale përmes intervistës plotësuese;
- Përcaktimit se, edhe pse azilkërkuessi duhet të arsyetojë kërkesën e tij, ai dhe zyrtari që e interviston e ndajnë detyrimin për vlerësim të të gjitha fakteve relevante;
- Parashikimit të detyrimit për organin relevant që të dorëzojë aktvendim me shkrim në rast të vendimit negativ, në të cilin do të evidentohen arsyet për mosdhënien e statusit të refugjatit dhe informatat e tilla t'i ndajnë me shkrim me kërkuesin e azilit, brenda afatit i cili do i mundësojë të përgadit dhe në kohë të parashtrijë ankesë;
- Parashikimit të detyrimit që azilkërkuessi gojarisht të jetë i informuar në gjuhë që e kupton për arsyet për vendimin, për të drejtën e ankesës kundër vendimit negativ dhe për afatet dhe procedurat e zbatueshme për parashtrim të ankesës;
- Parashikimit të një afati të arsyeshëm, në të cilin azilkërkuessi i cili ka qenë i njohur si refugjat, do mund të parashtrijë ankesë për rivlerësim formal të vendimit nga ana e një organi ose tribunali, që është tjetër nga organi i cili e ka sjellur vendimin në shkallë të parë dhe i pavarur nga ai dhe i cili duhet të shqyrtojë edhe gjendjen faktike dhe kornizën ligjore në bazë të informatave të përditësuara, ku mjete juridik duhet të parashikojë që azilkërkuessi mund të qëndrojë në territorin e vendit deri në sjelljen e vendimit përfundimtar për kërkesën, përveç në një numër shumë të kufizuar të rasteve (siç është cekur mëposhtë në kapitullin 7.10.);
- ✔ Të sigurojnë zhvendosje të resurseve të mjaftueshme për respektimin e këtyre garancave në praktikë.

e një organi ose tribunali ndryshe nga ai i shkallës së parë dhe i pavarur nga ai. E drejta të jetë i dëgjuar parashikon që kërkuesit të azilit t'i lejohet mundësi për të parashtruar kërkesë para organit kompetent, që supozon se personit së pari i është dhënë qasje deri te siguria dhe mbrojtja nga kthimi, që e përfshin mosrefuzimin në kufi dhe mbrojtjen nga kthimi jo i drejtëpërdrejtë. Azilkërkuessi, poashtu, ka të **drejtë në mjet efektiv juridik gjyqësor** për mbrojtje nga procedura të cilat i çrregullojnë të drejtat e tij fundamentale.

- ▶ [Konkluzioni nr. 8 \(XXVIII\) Përcaktimi i statusit të refugjatit](#), Komiteti ekzekutiv i UNHCR-së, 1977
- ▶ [Standarde për procedurën për përcaktimin e statusit të refugjatit në përputhje me mandatin e UNHCR-së](#), UNHCR, 2003

7.4 Sigurimi i konfidencialitetit në përputhje me parimet përkatëse dhe standardet për mbrojtjen e të dhënave personale

Në të gjitha fazat e procedurës për azil duhet të respektohet konfidencialiteti i aspekteve të kërkesës për azil, përfshirë edhe faktin se kërkuesi ka parashtruar kërkesë për azil. Sigurimi i konfidencialitetit është me rëndësi jetike për krijimin e atmosferës së sigurisë dhe besueshmërisë, që mundëson krijimin e të gjitha informatave relevante lidhur me kërkesën, e që janë të nevojshme për vlerësimin e tij përkatës dhe të drejtë. Parimet për mbrojtjen e të dhënave personale dhe standardet për të drejtat e njeriut kërkojnë që të gjitha të dhënat personale sensitive të mbahen në konfidencialitet dhe të mos u shpalosen palëve të treta, përveç nëse personi në fjalë ka dhënë pëlqimin në bazë të informatave paraprake. Çdo zbulim i tillë i të dhënave duhet të jetë e domosdoshme dhe në proporcionalitet me qëllimin konkret dhe legjitim.

Andaj, rregulla e përgjithshme thotë se Shtetet duhet të përmbahen nga zbulimi i informatave për statusin e një personi të caktuar, pavarësisht nëse ky është një kërkuar i azilit ose refugjat, autoriteteve të Shteteve të tjera, përveç nëse personi në fjalë shprehimisht ka dhënë pëlqim për ndarjen e atyre informatave. Kjo veçanërisht vlen nëse Shteti tjetër është vendi i prejardhjes së refugjatit. Kjo rregullë vlen për të dhënat personale të refugjatit, si dhe për çdo element lidhur me kërkesën e tij për azil, përfshirë edhe vetë vaktin se ka qenë e parashtruar kërkesë për azil.

Shpalosja e atyre informatave do mund të ekspozojë personin në fjalë dhe/ose anëtarët e familjes së tij ose bashkëpunëtorët e tij rrezikut serioz dhe/ose të krijojë rreziqe shtesë, që do pamundësonin kthimin e personit. Shpalosja e informatave pa bazë legjitime ose shpalosja e më shumë informatave seç është e nevojshme, do ishte shkelje e të drejtave të refugjatit në privatësi.

Mirëpo, ka përjashtime nga parimet për mbrojtjen e të dhënave, që mund të ndikojnë mbi azilkërkuarit dhe refugjatët. [Komiteti Ekzekutiv](#) i UNHCR-së, për shembull, pranon se ndarja përkatëse e të dhënave të caktuara personale mund t'u ndihmojë Shteteve në luftën kundër mashtrimeve, në përgjigjen e lëvizjes së paligjshme së refugjatëve dhe azilkërkuarëve dhe në identifikimin e personave që nuk kanë të drejtë në mbrojtje ndërkombëtare, përderisa kjo është në përputhje me parimet për mbrojtjen e të dhënave personale dhe me detyrimet sipas akteve juridike ndërkombëtare për të drejtat e njeriut.

Ato parime dhe detyime parashikojnë se të dhëna personale duhet të dorëzohen deri te organet kombëtare të zbatimit të ligjit ose deri te gjykatat kombëtare:

- Nëse është e domosdoshme për zbulimin, parandalimin, hetimin ose përndjekjen e veprave të rënda penale, veçanërisht për t'u shmangur rrezik i drejtëpërdrejtë dhe i konsiderueshëm për mbrojtje dhe siguri të një personi të caktuar ose publikut;
- Nëse organi ose gjykata që ka parashtruar kërkesën është kompetent për zbulimin, parandalimin, hetimin ose përndjekjen e veprës lëndore penale;
- Nëse transferimi i informatave ndjeshëm i ndihmon organit ose gjykatës në përmbushjen e atyre qëllimeve dhe nëse të dhënat personale nuk mund të fitohen në mënyrë tjetër dhe nga burime të tjera; dhe
- Nëse transferimi i të dhënave nuk ka ndikim joproporcional negativ mbi të drejtën e privatësisë ose mbi të drejta të tjera njerëzore të azilkërkuarit ose refugjatit, anëtarit të familjes së tij ose bashkëpunëtorit të tij.

Përkujtues për parlamentarët: Sigurimi i konfidencialitetit në përputhje me parimet dhe standardet relevante për mbrojtjen e të dhënave personale

Që të sigurohet respektimi i konfidencialitetit të të dhënave dhe të parimeve dhe standardeve për mbrojtjen e të dhënave personale, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ Duke pasur parasysh rreziqet potenciale për azilkërkuesit dhe për refugjatët, të mbështesin kycje të dispozitave në legjislacionin që garantojnë konfidencialitetin e të dhënave personale azilkërkuesve dhe refugjatëve, përfshirë edhe të gjurmëve të gishtërinjve dhe të dhëna të tjera biometrike;
- ✔ Nëse legjislacioni kombëtar për mbrojtjen e të dhënave personale nuk është mjaft i zhvilluar, të mendojnë për inkuadrimin e garancave përkatëse për konfidencialitet për azil në legjislacionin;
- ✔ Të sigurojnë qartë të jetë e rregulluar në legjislacionin se, nëse Shtet tjetër kërkon të dhëna për azilkërkues ose për refugjat, duhet të respektohen parimet për mbrojtjen e të dhënave personale dhe detyrimeve nga aktet juridike ndërkombëtare për të drejtat e njeriut dhe se të dhënat personale mund të dorëzohen deri te një organ kombëtar i zbatimit të ligjit ose gjykate,

vetëm nëse janë të përmbushura kriteret e lartpërmendura;

- ✔ Të sigurojnë në rregullat qartë të jetë e rregulluar se të gjithë personat që punojnë me azilkërkues dhe me refugjatë, përfshirë edhe zyrtarët kufitarë, personeli për siguri, personeli në qendrat e pranimit, këshilltarët, interpretuesit, këshilltarët juridik dhe punëtorët shëndetësorë, janë të detyruar që të ruajnë konfidencialitetin e informatave të fituara nga azilkërkuesit dhe refugjatët ose për ata;
- ✔ Nëse propozohet legjislacioni i cili do u mundësojë organeve të zbatimit të ligjit që kanë qasje në bazat e të dhënave për azil, të përkujtojnë të tjerët për rreziqet që i sjell me vete ajo zgjidhje, nga aspekti i krijimit të supozimit se ekziston krim, edhe pse kërkesa e azilit nuk është vepër penale, nxitjes së perceptimeve të gabueshme për ekzistimin e lidhshmërisë midis azilit dhe krimit, dhe nxitjen e ksenofobisë dhe jotolerancës;
- ✔ Të kundërshtojnë dispozitave në legjislacionin të cilat mund t'u mundësojnë organeve të kërkojnë informata të nevojshme për vlerësim të kërkesës për azil nga kryerësi i pretenduar i zbatimit të ligjit, sepse kjo mund të rezultojë me rreziqe shtesë për kërkuesin e azilit ose për familjen e tij pas kthimit dhe/ose të rrezikojë lirinë ose sigurinë e anëtarëve të familjes së tij ose të bashkëpunëtorëve të tij që ende jetojnë në vendin e prejardhjes.

Në lidhje me të dhënat lidhur me viktimat dhe dëshmitarë, pëlqim nga personat për transferimin e të dhënave duhet të fitojë në çdo rast. (Për më shumë informata për konfidencialitetin e të dhënave në kontekst të ekstradimit, shih kapitulli 4.2. – Pranim në territor dhe fushëveprimi i *detyrimit për moskthim*, Procedurat për ekstradim.)

Në disa vende organet e zbatimit të ligjit kanë qasje në bazat e të dhënave për azil. Mirëpo, duhet pasur parasysh se kjo i ekspozon azilkërkuesit në një shkallë më të madhe të dyshimit për involvim në krim nga pjesa tjetër e popullsisë, që mund të shkel parimin e mosdiskriminimit. Poashtu, kjo mund të rrit perceptimet e brendshme për lidhshmëri midis azilit dhe krimit dhe të nxit ksenofobinë dhe jotolerancën. Kjo mund të jetë kontraproduktive nga aspekti i ballafaqimit efektiv me rrjedhat e migrimit dhe shmangien e tensioneve shoqërore.

- ▶ [Politika e mbrojtjes së të dhënave personale të personave me interes për UNHCR-në](#), UNHCR, 2015

7.5 Regjistrimi dhe vendimmarrja ndaj kërkesave

Të gjithë azilkërkuesit, pavarësisht mënyrës se si arrijnë brenda juridiksionit të Shtetit, duhet të kenë qasje në procedurat e vendimmarrjes për kërkesën e tyre, të cilat janë të drejta, jodiskriminatore dhe përkatëse për natyrën e kërkesës.

Në [Konkluzionin e vet nr. 91 \(LII\) për regjistrim të refugjatëve dhe azilkërkuesve](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së rekomandon që procesi i regjistrimit:

- Të zhvillohet pa kërcënime dhe frikësime dhe paanshëm, me respektimin e sigurisë dhe dinjitetit të refugjatëve;
- Të respektojë parimet themelore të konfidencialiteti;
- Të jetë lehtë i qasshëm dhe të zhvillohet në vend të sigurtë;
- Të zbatohet nga personel që është përkatësisht i trajnuar, që përfshin një numër të mjaftueshëm të personelit femra, dhe ka udhëzime të qarta për procedurat dhe kushtet për regjistrim; dhe
- (parimisht) Të regjistrojë Azilkërkuesit mbi bazë individuale.

Kërkesat për azil të parashtuara **në kufi, përfshirë edhe aeroporte**, hapin pështje të posaçme, ngase azilkërkuesi zakonisht mbahet në kufirin/aeroportin dhe fiton qasje në territorin e vendit vetëm nëse inicohet procedurë e plotë për azil. Në raste të tilla është e kuptueshme se Shtetet kanë interes që shpejt të zgjedhen çështjet me personat që nuk kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare dhe ata të kthehen pa prolongim, nëse kjo është e nevojshme. Mirëpo, kjo mund të jetë problematike, për shembull, nëse zyrtarët kufitar në kufijtë tokësor kanë autorizime të gjera, të cilat përfshijnë edhe vlerësim të bazës materiale të kërkesës, ndërsa fare nuk kanë ose kanë ekspertizë të kufizuar për çështjet e azilit. Në kufi:

- Azilkërkuesit duhet të pranohen në territorin e vendit dhe t'u jepet e drejta e qëndrimit të përkohshëm deri në sjelljen e vendimit përfundimtar për kërkesat e tyre për azil, pavarësisht asaj vallë personat posedojnë dokumente personale ose të udhëtimit. Nëse nuk posedojnë dokumente personale, duhet t'u lëshohen në përputhje me nenin 27 nga Konventa e vitit 1951;
- Zyrtarët kufitar nuk duhet të vendosin ndaj kërkesave për azil, por duhet të jenë të detyruar që të veprojnë sipas parimit për *moskthim* (për më shumë informata, shih kapitullin 4.2. – Pranimi në territor dhe fushëveprimi i detyrimit për *moskthim*) dhe të udhëzohen azilkërkuesit deri te organet kompetente;
- Nëse gjendja e një personi të caktuar që kërkon hyrje në Shtet hap çështje të tjera lidhur me azilin, personi duhet të jetë i informuar për procesin dhe procedurat për azil dhe të jetë i udhëzuar deri te organ qendror kompetent për azil, për të sjellur vendim për lejueshmëri të procedurës për azil dhe të regjistrohet kërkesa e personit dhe të vlerësohet bazueshmëria e tij materiale, nëse kjo është e nevojshme.

Përkujtues për parlamentarët:

Regjistrimi dhe vendimmarrja ndaj kërkesave

Inkurajohen parlamentarët që të ndërmarrin hapat vijuese për t'u siguruar regjistrim dhe vendimmarrje e drejtë dhe efikase ndaj kërkesave për azil në përputhje me standardet ndërkombëtare:

- ✔ Të sigurojnë që në legjislacionin të jetë i caktuar organi kompetent/organet kompetente për regjistrim dhe vlerësim të kërkesave për azil dhe zyrtarët kufitar të mos kenë atë kompetencë, por të jenë të detyruar që t'i udhëzojnë personat që kërkojnë azil deri te organi kompetent;
- ✔ Të sigurojnë që në legjislacionin të jetë e rregulluar se kërkesat për azil, pavarësisht se si janë shprehur, duhet të regjistrohen dhe përkufizimi për azil duhet të përfshijë çdo person që do shpreh dëshirë për të fituar azil, pavarësisht vallë ka parashtruar kërkesë formale, ndërsa legjislacioni të mos përmbajë pengesë të drejtëpërdrejtë ose të tërthortë e cila i pengon personat që janë të paraburgosur, përfshirë edhe për shkak të arsyeve lidhur me emigrimin, të parashtrorj në kërkesë për azil;
- ✔ Të sigurojnë që azilkërkuessit dhe të gjithë anëtarët e familjes që i shoqërojnë të regjistrohen dhe t'u lëshohen dokumente përkatëse personale, të cilat e pasqyrojnë statusin e tyre të azilkërkuessve dhe që kanë vlefshmëri deri në sjelljen e vendimit përfundimtar për kërkesat e tyre;

Kërkesa të parashtruara në kufi

- ✔ Të sigurojnë që legjislacioni të parashikojë që azilkërkuessit të parashtrorj kërkesa në kufi, të jenë të pranuar në territorin e Shtetit dhe të fitojnë të drejtën e qëndrimit të përkohshëm deri në sjelljen e vendimit përfundimtar për kërkesat e tyre për azil, pavarësisht vallë personat posedojnë dokumente personale ose të udhëtimit;

- ✔ Të mendojnë nëse është përkatëse, varësisht nga konteksti kombëtar, që legjislacioni të parasheh kërkesat e parashtruara në kufi, përfshirë edhe në aeroportet, të jenë të vlerësuar në kuadër të procedurë të posaçme kufitare, e cila zakonisht kërkon që azilkërkuessit të mbahen në vendin e hyrjes. Nëse miratohet ajo qasje, të sigurojnë që të jenë të parapara të drejtat e njëjta të procedurës përkatëse juridike si edhe në lidhje me kërkesat e parashtruara në territorin e vendit. Parimi i mosdiskriminimit, që në hollësi është i sqaruar në kapitullin 8.2. – Parimi i mosdiskriminimit, parashikon që të njëjtat parime dhe garanca të vlejnjë për të gjithë azilkërkuessit, pavarësisht asaj vallë e kanë parashtruar kërkesën në kufi apo në vend;
- ✔ Nëse legjislacioni nuk u jep të dejtën e hyrjes në territor azilkërkuessve që kanë parashtruar kërkesën në kufi, të sigurojnë që ky kufizim në legjislacionin të jetë i kufizuar në qartësisht kërkesat e pabaza dhe kërkesat që paraqesin abuzim të qartë ose të rasteve në të cilat është e domosdoshme të kontrollohet vallë është Shtet tjerë kompetent për shqyrtimin e kërkesës për azil në bazë të një marrëveshjeje bilaterale ose multilaterale (shih mëposhtë në kapitullin 7.6. – Procedura për pranueshmërii) dhe të jenë të parapara garanca minimale procedurale në procedurat e tilla. Të sigurojnë që legjislacioni të rregullojë, madje në raste të tilla, në veçanti kërkuessit e cenuar të azilit, si fëmijët e ndarë, të moshuarit, personat me aftësi të kufizuara, të sëmurët dhe personat e traumatizuar, çdoherë të jenë të pranuar në territorin e vendit dhe kërkesat e tyre të jenë të shqyrtuara në procedurë të rregullt (shih mëposhtë në kapitullin 7.11. – Azilkërkuess me nevoja specifike në procedurën për azil);
- ✔ Të mendojnë për atë të shkojnë në kufirin dhe të kryejnë mbikëqyrje mbi efektivitëtin e zbatimit të së drejtës në qasje deri te territori dhe procedura për azil, ose të propozojnë atë t'a kryejë komisioni për të drejtat e njeriut ose avokati i popullit.

Duke pasur parasysh atë që vendimet që sjellen në kufijtë ose në aeroportet përfshijnë çështje materiale dhe zakonisht sjellen në afate shumë të shkurtra, mundësia për sjelljen e një vendimi të gabuar mund të jetë më e lartë. Andaj është e domosdoshme që:

- Të ekzistojnë garanca përkatëse procedurale, ndërsa së paku ato që ekzistojnë në procedurat tjera të shkurtuara që mbahen në brendi të vendit;
- Nëse nuk mund të respektohen afatet për sjellje të vendimit, pavarësisht vallë për shkak të shkaqeve administrative ose materiale, t'i lejohet hyrje azilkërkuesit në territorin dhe ai të hyjë në procedurën e rregullt; dhe
- Qasja në këshillë juridike, deri te UNHCR-ja ose Organizatat joqeveritare (OJQ) që veprojnë në emër të UNHCR-së të jetë e siguruar edhe në kufijtë edhe në zonat tranzitore në aeroportet.

Për më shumë informata për vendimmarrje ndaj kërkesave, shih edhe në kapitullin 7.7 – Procedurë në shkallë të parë për intervistë dhe vendimmarrje edhe në kapitullin 7.10. – Mjet efektiv juridik në ankesë. Për më shumë informata për nevojat specifike të personave të caktuar, siç janë vitkimat e torturimit, gratë dhe fëmijët, e në veçanti ata që janë ndarë nga familjet e veta, shih kapitullin 7.11. – Azilkërkues me nevoja specifike në procedurën për azil.

► [*Konkluzion nr. 91 \(LII\) për regjistrim të refugjatëve dhe azilkërkuesve*](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 2001

7.6 Procedura të pranueshmërisë

Përgjegjësinë kryesore për dhënie të mbrojtjes ndërkombëtare e ka Shteti në të cilin do kërkohet azil. Sipas asaj, kërkesat e azilkërkuesve dhe të refugjatëve zakonisht duhet të jenë të përpunuara në territorin e Shtetit në të cilin kanë arritur ose e cila për ndonjë arsye tjetër ka jurisdikcion mbi ata.

Mirëpo, një numër i Shteteve kanë inkuadruar fazë të përcaktimit të pranueshmërisë të kërkesës në procedurat e tyre për azil, që të përcaktojnë vallë kërkesa fare duhet të shqyrtohet nga aspekti material. Kjo fazë mund të shfrytëzohet për t'u përcaktuar vallë është Shtet tjetër kompetent për shqyrtim material të kërkesës. Edhe pse organi ose zyrtar tjetër nga organi qendror për azil (për shembull, zyrtar kufitar) mund të pranojë kërkesë për azil dhe të zbatojë intervistë fillestare, nuk duhet të sjellet vendim për pranueshmërinë e kërkesës pa udhëzim deri te një organ qendror.

Nëse përdoren procedura për përcaktimin e pranueshmërisë, azilkërkuesit mund të mos jetë i lejuar qasje në procedurën për shqyrtim material të kërkesës për azil në vendin ku është parashtruar kërkesa:

- Nëse azilkërkuesi tashmë ka fituar mbrojtje efektive në vend tjetër (dmth. „vendi i parë i azilit”), edhe pse kërkesa mund të jetë e shpallur si e palejuar për shkak të kësaj baze vetëm nëse mbrojtja në vendin lëndor është me të vërtetë e qasshme për personin konkret dhe nëse ai ka me të vërtetë qasje deri ajo; ose

Vendi I parë I azilit: Çfarë është kjo?

Koncepti i **vendit të parë të azilit** përdoret nëse azilkërkuesi tashmë ka fituar mbrojtje në vend tjetër, mund të kthehet aty dhe mund të shfrytëzojë mbrojtjen e tillë.

Nëse një Shtet i caktuar kërkon të kthejë azilkërkues në vendin e parë të tij të azilit, ai duhet të bëjë vlerësim individual për atë vallë personi përsëri do jetë i pranuar aty dhe do mund të gëzojë mbrojtjen në atë Shtet siç është caktuar mëposhtë. Poashtu, azilkërkuesit duhet t'i jepet mundësi efektive që të kontestojë supozimin se do ishte i mbrojtur në vendin e parë të azilit.

- Nëse përgjegjësia për vlerësimin e aspekteve materiale të kërkesës konkrete për azil mund të ndërmerret nga një vend i tretë, ku azilkërkuesi do jetë i pranuar, do jetë i mbrojtur nga kthimi dhe do mund të kërkojë dhe gëzojë azil në përputhje me standardet e pranuar ndërkombëtare ("vend i sigurtë i tretë").

Vendimi rezultues nga procedura duhet të jetë ose deklarimi i kërkesës si e pranueshme, pas çfarë duhet të pasojë shqyrtimi i saj nga aspekti material në vendin lëndor, ose si e mospranueshme, pas çfarë në aktvendimin duhet të jetë qartësisht e cekur se kërkesa nuk ka qenë e shqyrtuar nga aspekti material dhe duhet të shqyrtohet nga vendi i tretë.

Nëse Shtetet zbatojnë koncepte të këtilla, ato duhet të jenë të përkufizuara në legjislacinon kombëtar dhe të jenë në përputhje me standardet e përshkruara mëposhtë, dhe gjykatat kombëtare duhet të jenë kompetente për zgjidhjen e kontesteve që kanë rrjedhur nga zbatimi i tyre.

Procedurat e këtilla nuk janë në kundërshtim me parimet e mbrojtjes ndërkombëtare të refugjatëve vetvetiu, por duhet të jenë të përmbushura disa kushte dhe të parashihen garanca procedurale. Konkretisht, duhet të zbatohet vlerësim individual për atë vallë refugjati do jetë përsëri i pranuar në vendin e parë të azilit, vallë atje do fitojë trajtim në përputhje me Konventën e vitit 1951 dhe me standardet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, e në veçanti mbrojtje nga *kthimi*. Me rëndësi jetike është fitimi i një qëndrimi të rregullt të ligjshëm.

Edhe pse aderimi ndaj instrumenteve relevante ndërkombëtare dhe rajonale mund të paraqet indikator për atë vallë personit do i jetë e qasshme mbrojtja dhe respektimi i të drejtave të tij, praktika reale në Shtetet dhe respektimi i përpikshëm i tyre i detyrimeve duhet të jenë faktor vendimtar gjatë sjelljes së konkluzionit se mbrojtja e tillë është e qasshme. Vendet në të cilat UNHCR-ja është e kyçur në procedurën për përcaktimin e statusit të refugjatit në kuadër të mandatit të saj, parimisht nuk duhet të konsiderohen si vende të para të azilit. UNHCR-ja shpesh e ndërmerret atë funksion sepse Shteti nuk është nënshkruar i Konventës së vitit 1951 dhe/ose i Protokollit të vitit 1967, ose nuk ka kapacitet për përcaktimin e statusit të refugjatit ose për dhënien e mbrojtjes efektive.

Poashtu, çdo refugjat duhet të ketë mundësinë që në kuadër të procedurës të kontestojë supozimin se do jetë i mbrojtur në „vendin e parë të azilit“ për shkak të rrethanave të tij konkrete.

Madje edhe nëse janë të përmbushura kriteret e lartpërmendura, refuzimi i kërkesës për shkak se një vend tjetër është „vendi i parë i azilit“ është edhe kompetent për kërkuesin e azilit, mund të mos jetë përkatëse, nëse, për shembull: gjendja e sigurisë, situata me sundimin e së drejtës dhe/ose me të drejtat e njeriut në vendin e parë të azilit pamundëson kthimin e sigurtë dhe dinjitoz; nëse refugjati ka lidhje në Shtetin në të cilin momentalisht gjendet, si familje, më parë ka jetuar aty ose shpesh e ka vizituar vendin, lidhje kulturore etj.; ose nëse janë të zbatueshme arsye të tjera bindëse humanitare.

Krahas kësaj, parimet e bashkëpunimit ndërkombëtar, solidariteti dhe ndarja e përgjegjësisë midis Shteteve mund të kërkojnë nga Shteti që t'i njohë për refugjatë dhe t'u jep mbrojtje personave që e vazhdojnë rrugëtimin nga Shtete që janë nën barrë të madhe, në veçanti nëse Shteti i mëparshëm ballafaqohet me fluks masiv që e rrezikon kapacitetin e saj për pranim dhe mbrojtje të refugjatëve. Dëshirat e kërkuesit të azilit në lidhje me atë në cilin vend dëshiron të kërkojë dhe të gëzojë mbrojtje, duhet të merren parasysh nëse kjo është e mundshme.

Në rastet e tilla procedurat kërkojnë vlerësim individual të sigurisë në Shtetin lëndor dhe duhet në mënyrë eksplicite të jetë e rregulluar se transferi do të zbatohet **vetëm** nëse përshtatshmëria e transferit të këtillë është e përcaktuar në mënyrë individuale në procedurë me garanca përkatëse procedurale përpara transferit.

Vlerësimet përpara transferit janë në veçanti të rëndësishme për grupet e cenueshme, përfshirë edhe për fëmijët pa shoqërim dhe fëmijët e ndarë. Interesi më i mirë i fëmijut duhet të jetë faktori më i rëndësishëm. Që të mund të zbatohet transferi, gjatë vlerësimit duhet të vërtetohet se azilkërkuesi:

- Do pranohet në territorin e Shtetit të propozuar për pranim dhe do i lejohet që ligjërisht të qëndrojë aty deri në përfundimin e procedurës për azil;
- Do mbrohet kundër **kthimit**;
- Do ketë qasje në procedura të drejta dhe efikase për përcaktimin e statusit të refugjatit dhe/ose formave të tjera të mbrojtjes ndërkombëtare;
- Do trajtohet në përputhje me standardet e pranuar ndërkombëtare (për shembull, në qendra përkatëse të pranimit; qasje në mbrojtje shëndetësore, arsim dhe shërbime bazë; mbrojtje nga paraburgim arbitrar; identifikim i personave me nevoja specifike dhe sigurimi i ndihmës përkatëse për ato); dhe
- Do mund të gëzojë azil dhe të fitojë qasje në zgjidhje të përhershme, nëse vërtetohet se personi ka nevojë për mbrojtje ndërkombëtare.

Edhe pse aderimi në instrumentet relevante ndërkombëtare dhe rajonale mund të paraqet indikator vullë personit do i jetë në dispozicion mbrojtja dhe respektimi i të drejtave të tij, praktika reale në Shtetin, përfshirë edhe inkuadrimin dhe zbatimin e procedurave të drejta dhe efikase për azil, dhe respektimi i tyre i përpiktë i detyrimeve, duhet të jenë faktorët vendimtar gjatë sjelljes së konkluzionit se mbrojtje e tillë është e qasshme.

Vend I tretë I sigurtë: Çfarë është ajo?

Koncepti i vendit të tretë të sigurtë përdoret në situata në të cilat azilkërkuesi ka mundur ose është duhur të kërkojë azil në vendi që është i sigurtë për të, ndërsa është në rrugën për te vendi në të cilin ai ka kërkuar azil. Sipas kësaj, një Shtet i caktuar mund të vendosë të mos e shqyrtojë kërkesën nga aspekti material, nëse Shteti i mëparshëm, dmth. Shteti i tretë, pajtohet që përsëri të pranohë personin dhe të shqyrtojë kërkesën nga aspekti i bazueshmërisë së tij materiale në procedurë të drejtë dhe efikase për azil dhe nëse personi mund të fitojë status të refugjatit në atë Shtet nëse kërkesa i pranohet.

Nëse Shteti dëshiron që të zbatojë konceptin e vendit të tretë të sigurtë, barrën e dëshimit se vendi i tretë është i sigurtë për kërkuesin konkret të azilit e bartin autoritetet dhe ato duhet të kryejnë vlerësim individual të sigurisë së kërkuesit konkret të azilit në vendin sipas procedurës së cekur mëposhtë. Azilkërkuesi duhet të fitojë mundësi efektive për të kontestuar supozimin se vendi i tretë është i sigurtë.

Nëse personi ka lidhshmëri ose lidhje të ngushta me Shtetin në të cilin momentalisht gjendet, ato duhet të merren parasysh. UNHCR-ja konsideron se lidhjet e tilla janë, ndër të tjerat: lidhje familjare; të drejtat e përvetësuara më parë në Shtetin, si qëndrimi i mëparshëm ose vizita më të gjata; dhe lidhje gjuhësore, kulturore ose të tjera të ngajshme. Krahas ekzistimit të lidhjeve të tilla, UNHCR-ja konsideron se koncepti i vendit të tretë të sigurtë duhet të zbatohet vetëm nëse mundet arsyeshëm të pritët nga azilkërkuesi të shkojë në Shtetin e mëparshëm, duke pasur parasysh në ndërkohë edhe lidhjen eventualisht të përcaktuar.

Poashtu, çdo refugjat duhet të ketë mundësinë në kuadër të procedurës të kontestojë supozimin se do jetë i mbrojtur dhe se do ketë qasje deri te procedurat e drejta dhe efektive për azil ose se do fitojë mbrojtje në bazë të rrethanave të tij konkrete.

Edhe nëse janë të përmbushura kriteret e lartpërmendura, refuzimi i kërkesës ngase Shteti i mëparshëm konsiderohet për "vend të tretë të sigurtë" dhe është kompetent për azilkërkuesin, mund të mos jetë e përshtatshme nëse ekzistojnë rrethana të caktuara. Ato rrethana janë, për shembull, nëse situata e sigurisë, situata me sundimin e së drejtës dhe/ose me të drejtat e njeriut në vendin e mëparshëm pamundëson kthimin e sigurtë dhe dinjitoz ose nëse janë të zbatueshme arsye të tjera bindëse humanitare.

Përveç kësaj, siç ishte rast me zbatimin e konceptit të vendit të parë të azilit, parimet e bashkëpunimit ndërkombëtar, solidaritetit dhe ndarjes së përgjegjësisë midis Shteteve, mund të kërkojnë nga Shteti që t'i njohë për refugjatë dhe t'u jep mbrojtje personave që e vazhdojnë rrugëtimin nga Shtete që janë nën barrë të madhe, në veçanti nëse Shteti i mëparshëm ballafaqohet me fluks masiv që e rrezikon kapacitetin e tij të pranimit dhe mbrojtjes së refugjatëve. Dëshirat e azilkërkuesit në lidhje me atë në cilin vend dëshiron të kërkojë dhe gëzojë mbrojtje duhet të merren parasysh, nëse kjo është e mundshme.

Në lidhje me azilkërkuesit që vetëm kanë tranzituar përmes Shtetit të mëparshëm dhe që nuk kanë kërkuar azil aty, Shteti në cilin gjenden momentalisht parimisht ka përgjegjësi të hap procedurë për azil dhe të shqyrtojë kërkesat e tyre nga aspekti material.

Azilkërkues që nuk bashkëpunojnë ose nuk kanë dokumente personale

Kategori të tjera të azilkërkuesve, për shembull, atyre që nuk bashkëpunojnë, që kanë hyrë në vendin paligjshëm ose me përdorimin e dokumenteve falco ose që kanë shkatërruar dokumentet e tyre, nuk duhet të jenë të përjashtuar nga procedurat e azilit vetëm nga ato arsye. Sjellja e tillë vetvetiu nuk domethënë se kërkesa paraqet abuzim ose mashtrim dhe çdo supozim për abuzim duhet të ekzaminohet për t'u përcaktuar validiteti i saj.

Refuzimi fillestar i bashkëpunimit mund të rezultojë nga vështirësi në komunikimin, dezorientimin, stresin, plogështi dhe/ose frikë. Personat që refuzojnë të bashkëpunojnë në përcaktimin e identitetit të vet dhe/ose që refuzojnë të japin informata lidhur me kërkesën edhe pas insistimit të shumëfishtë, seriozisht e minojnë mundësinë për shqyrtim përkatës të kërkesës së tyre.

Afate kohore

Afatet kohore për parashtrim të kërkesës për azil nuk duhet të imponohen, me qëllim që të pamundësohet qasje deri te shqyrtimi i kërkesës nga aspekti material. Mosparashtrimi i kërkesës për azil nga ana e kërkuarit në një afat të caktuar kohor ose mospërmbushja e kushteve të tjera formale nuk duhet vetvetiu të rezultojë me mosshqyrtimin e kërkesës për azil, edhe pse parashtrimi i vonuar i kërkesës në rrethana të caktuara mund të ndikojë mbi besueshmërinë e tij.

Nëse legjislacioni kombëtar parashikon që kërkesa për azil të parashtrohet „menjëherë“ ose „pa prolongim“, kushtet e tilla nuk duhet të interpretohen restriktivisht. Kërkuari mund të jetë refugjat madje edhe kur kërkesa për mbrojtje ndërkombëtare nuk ka qenë e parashtruar në afatin më të shkurtë të mundur. Mund të ekzistojnë shumë arsye valide, të cilat nuk janë në lidhje me besueshmërinë e bazave të kërkesës, e që sqarojnë përse kërkuari nuk ka mundur t’u drejtohet organeve shtetërore dhe të fillojë procedurë juridike menjëherë pas arritjes në vend. Ato arsye mund të jenë të lidhura me perceptimin se personi së pari duhet të konsultohet me jurist ose mund të jenë rezultat i traumës ose aspekteve kulturore ose gjinore.

Nëse azilkërkuarit janë të obliguar që të parashtrojnë personalisht kërkesën, duhet të parashihen dispozita përkatëse që rregullojnë se kërkesa mund të parashtrohet përmes përfaqësuesit ose me shkrim, nëse parashtrimi personal nuk është i mundur, për shembull, nëse azilkërkuari është i paraburguar.

Mundësia për parashtrim të kërkesës për azil në cilido çast pas arritjes është e rëndësishme poashtu që t’u mundësohet personave të jenë të njohur për refugjatë „*sur place*“. Kjo mund të jetë e nevojshme, për shembull, nëse rrethanat në vendin e prejardhjes së personit ndryshojnë gjatë mungesës së tij ose si rezultat i sjelljes së tij, që krijon nevojën për mbrojtje ndërkombëtare.

- ▶ [Konkluzione përmblëdhëse për konceptin e „mbrojtjes efektive“ në kontekst të lëvizjeve sekondare të refugjatëve dhe azilkërkuarëve \(Tryeza e rumbullakët e ekspertëve e Lisbonës, 9–10 dhjetor 2002\)](#), UNHCR, 2003
- ▶ [Udhëzim për marrëveshje bilaterale dhe/ose multilaterale për transfer të azilkërkuarëve](#), UNHCR, 2013

Përkujtues për parlamentarët:

Vendime për pranueshmëri

- ✔ Që të sigurohet respektim i së drejtës të kërkohet dhe gëzohet azil për shkak të persekutimit, parlamentarët inkurajohen që të lobojnë dhe sigurojnë që:
  - Legjislacioni të mos përmbajë ndalesë automatike për shqyrtim të përmbajtjes të azilkërkuesve, përveç në rrethana në të cilat janë të zbatueshme konceptet e „vendit të parë të azilit“ dhe „vendit të tretë të sigurtë“, nën kusht të ekzistojnë garanca përkatëse, siç është sqaruar në këtë kapitull;
  - Të mos imponohen afate rrigoroze kohore për parashtrim të kërkesë për azil deri te autoritetet;
  - Në legjislacionin të jetë e përcaktuar se mospranimi i arsyeve lidhur me pranueshmërinë e tij sjell deri te ajo që kërkesa të deklarohet si e „papranueshme“, e jo për e „refuzuar“. Ky diferencim është i domosdoshëm që të pasqyrohet fakti se mospranueshmëria nuk bazohet mbi shqyrtimin material të kërkesës.

Vendi i parë i azilit

- ✔ Nëse legjislacioni parashikon zbatim të konceptit të vendit të pari të azilit, të angazhohen për atë që të ekzistojë edhe detyrimi për vlerësim individual të asaj nëse mbrojtja në vendin tjetër ende është realisht „e qasshme“, dmth. e qasshme për personin konkret, dhe „efektive“, dmth. në përputhje me standardet e përcaktuara në Konventën e vitit 1951 dhe me kriteret e lartpërmendura.

Vendi i tretë i sigurtë

- ✔ Të angazhohen kundër ekzistimit të dispozitës në legjislacion me të cilin kërkesa mund të shpallet si e mospranueshme ngase vendi i tretë është kompetent, zakonisht vend tranzitor ose vend i

qëndrimit të mëparshëm (koncept i vendit të tretë të sigurtë). Në vend të kësaj, të nxisin përmbylljen e marrëveshjeve bilaterale dhe multilaterale për ndarje të përgjegjësisë (shih mëposhtë).

- ✔ Nëse koncepti i „vendit të tretë të sigurtë“ mbetet në draft-ligj, të angazhohen për kushtet në vijim:
  - Vlerësimi për atë nëse azilkërkuesi mund të jetë i dërguar ndër siguri në vend të tretë që të vendoset ndaj kërkesës që duhet të bëhet mbi bazë individuale dhe se kërkuesit duhet t'i jepet mundësi efektive për të kontestuar supozimin për siguri;
  - Që „vendi i tretë i sigurtë“ duhet të jetë vend vend ku azilkërkuesit janë të mbrojtur nga kthimi, persekutimi dhe nga rrezique të tjera ose lëndime;
  - Me azilkërkuesin të veprohet me respektim të të drejtave të tij fundamentale dhe në përputhje me standardet e pranuar ndërkombëtare;
  - Kërkesi i azilit tashmë të ketë lidhshmëri ose lidhje të ngushta me vend të tretë, në bazë të së cilave do ishte e drejtë dhe e arsyeshme që të kërkohet nga ai së pari që të kërkojë azil atje;
  - Që vendi i tretë shprehimisht të dakordohet të pranojë kërkuesin e azilit në territorin e vet dhe t'i lejojë që të qëndrojë aty ligjërisht deri në përfundimin e procedurës për azil;
  - Që vendi i tretë shprehimisht të dakordohet të shqyrtojë kërkesën për azil nga aspekti material në procedurë të drejtë dhe efikase dhe t'i jep qasje deri te të drejtat e parapara në Konventën e vitit 1951/Protokolin e vitit 1967, nëse kërkuesi pranohet si refugjat; dhe
  - Që barrën e dëshimit se vendi i tretë është i sigurtë për kërkuesin konkret të azilit të bartin autoritetet të cilat dëshirojnë të largojnë azilkërkuesin.

Zgjidhje për alokimin e përgjegjësive për shqyrtim të kërkesës për azil

Kërkesat për azil duhet të përpunohen në territorin e Shtetit në të cilin kanë arritur ose për ndonjë arsye tjetër ka jurisdikcion mbi ato, përfshirë edhe në kontekst të ndalimit të personave. Kjo është zakonisht mënyra më praktike për sigurimin e qasjes në qendrat për pranimit dhe deri te procedura të drejta dhe efikase për azil – elemente kyçe për çdo sistem për hyrje sensitive në çështjet e mbrojtjes – dhe për sigurimin e mbrojtjes së të drejtave të personave.

Edhe pse nuk ekziston detyrim për azilkërkuesit të kërkojnë azil gjatë mundësisë së parë efektive, në të njëjtën kohë nuk ekziston as e drejtë e pakufizuar që të zgjedhet vendi i azilit. Mirëpo, qëllimet e azilkërkuesit duhet të merren parasysh në një vëllim në të cilin kjo është e mundshme.

Zgjidhjet për alokimin ose ndarjen e përgjegjësive për shqyrtim të kërkesës për azil që bazohen mbi marrëveshje bilaterale ose multilaterale për përcaktimin e vendit kompetent për përpunimin e kërkesës, janë më të mira se vendimet unilaterale të Shteteve që të thirren në përgjegjësi të një vendi të tretë për shqyrtimin e kërkesës. Për t'u mundësuar efektiviteti dhe qëndrueshmëria më e madhe e mundshme e këtyre zgjidhjeve, ato duhet të mundësojnë marrjen parasysh të të drejtave të azilkërkuesve dhe të dëshirave të tyre për atë se cili Shtet do jetë kompetent për vendimarrje ndaj kërkesës dhe për dhënien e mbrojtjes.

Në rrethana të caktuara përpunimi i kërkesave jashtë territorit të Shtetit që ka ndaluar personin duhet të jetë alternativë e procedurave standarde të vendit. Kjo në veçanti mund të jetë e zbatueshme nëse **procesimi ekstraterritorial** përdoret si pjesë e marrëveshjes për ndarje të barrës për shpërndarje më të drejtë të përgjegjësive dhe për mundësimin e një hapësire më të madhe për mbrojtje.

Përpunimi i tillë duhet të bazohet mbi marrëveshje bilaterale ose multilaterale, me të cilat një ose më shumë Shtete pajtohen që të përpunojnë kërkesat për status të refugjatit të parashtruara në territorin e një Shteti tjetër, në të cilin kanë arritur azilkërkuesit, me detyrim të harmonizuar për zhvendosjen e kërkuesve kërkesat e të cilëve kanë qenë të pranuar dhe të familjeve të tyre në territoret e atyre vendeve menjëherë pas pranimit të statusit të tyre. Të gjitha sistemet për përpunim ekstraterritorial dhe pranimit duhet t'i respektojnë standardet juridike ndërkombëtare dhe rajonale, e në veçanti ato të parapara në aktet juridike ndërkombëtare edhe për refugjatët, siç është cekur mëposhtë.

- ▶ [Udhëzim për marrëveshje bilaterale dhe/ose multilaterale për transfer të azilkërkuesve](#), UNHCR, 2013
- ▶ [Dokument politik për mbrojtje: veprime për ndalesë në det dhe përpunim të kërkesave për mbrojtje ndërkombëtare: standarde juridike dhe çështje politike në lidhje me përpunimin ekstraterritorial të kërkesave](#), UNHCR, 2010

Zgjidhje për alokimin e përgjegjesisë për shqyrtim të kërkesës për azil: Çfarë duhet të përmbajnë ato?

Zgjidhjet për alokimin e përgjegjesisë për shqyrtim të kërkesave për azil më së miri rregullohen me instrumente juridikisht detyrimore. Instrumentet e tilla mund të sigurojnë që personat që kanë nevojë nga mbrojtja të kanë qasje deri te procedura e drejtë për shqyrtimin e kërkesës së tyre për mbrojtje dhe të ndihmojnë që të zvogëlohen mosmarrëveshjet midis Shteteve në lidhje me përgjegjësinë dhe dhënien e mbrojtjes.

Zgjidhjet e tilla mund të jenë të dobishme edhe për Shtetet edhe për azilëkërkuetit nëse:

- Janë përmbushur standardet e zbatueshme për refugjatë dhe për të drejtat e njeriut, ndër të tjera përmes vlerësimit individual për përshtatshmërinë e transferit përmes zbatimit të tij dhe përmes garancave për pranim, mbrojtje nga *kthimi* dhe trajtim në përputhje me standardet e pranuar ndërkombëtare;
- Marrëveshja parasheh alokim të kompetencës për vendimmarrje ndaj kërkesave për mbrojtje ndërkombëtare në bazë të kriterëve të përkufizuara dhe racionale;
- Shtetet shprehimisht kanë marrë detyrim për të pranuar personat dhe të përmbushin detyrimet e veta për mbrojtjen e tyre në përputhje me garancat dhe standardet themelore;
- Në ato qartë janë të regulluara të drejtat dhe detyrimet e çdo Shteti dhe të azilëkërkuetve;
- Janë të parapara garanca dhe kontroll gjyqësor, përfshirë edhe mundësi që azilëkërkueti të kontestojë ligjshmërinë e transferit para gjyqit ose tribunalit për t'u garantuar se gjatë zbatimit të tyre do të respektohen të drejtat dhe detyrimet fundamentale për mbrojtje;
- Procedura për përcaktimin e statusit të refugjatit dhe/ose të nevojave të tjera për mbrojtje ndërkombëtare zbatohet në mënyrë të drejtë dhe efikase;
- Personave për të cilët do vërtetohet se janë refugjatë do u jepet qasje për azil, përfshirë edhe gëzimin e të drejtave nga Konventa e vitit 1951.;
- Në afat të arsyeshëm kohor u jepet qasje deri te mbrojtja dhe zgjidhje të përhershme refugjatëve dhe personave për të cilët do të vërtetohet se kanë nevojë nga një lloj tjetër të mbrojtjes ndërkombëtare; dhe
- Me zgjidhjen rritet hapësira për ndarjen e azilit në Shtetin e pranim, në Shtetin e transferit dhe/ose rajonit në tërësi.
- Nëse këto garanca nuk mund të harmonizohen ose të përmbushen, transferi nuk do ishte përkatës.
- Poashtu, zgjidhjet e tilla nuk janë përkatëse aty ku paraqesin tentim që Shteti nënshkruer i Konventës së vitit 1951 në tërësi ose pjesë të lirohet nga përgjegjësia ose nëse përdoren si justifikim për hudhje poshtë ose kufizim të kompetencës ose përgjegjësisë së paraparë në aktet juridike ndërkombëtare për refugjatë ose për të drejtat e njeriut.

Përkujtues për parlamentarët: Zgjidhje për alokimin e përgjegjesisë për shqyrtim të kërkesës për azil

- ✓ Nëse qeveria juaj dëshiron të përmbyll marrëveshje për transferimin e kompetencës për shqyrtim të kërkesave për azil me Shtete të tjera të cilat kanë sisteme komparative për mbrojtje, mendoni për atë mundësi duke pasur në mendje nevojën nga ekzistimi i garancave përkatëse, siç është rezimuar më sipër dhe siç është caktuar më hollësisht në [Udhëzimin](#) e UNHCR-së për këtë çështje në vitin 2013.

7.7 Procedura për intervistë dhe vendimmarrje në shkallë të parë

Vendimmarrjet cilësore në shkallë të parë për azil japin besueshmëri më të madhe në drejtësinë dhe efikasitetin e sistemit për azil në përgjithësi, përfshirë edhe të sistemit për vendimmarrje ndaj ankesave. Pjesë e elementeve kyçe të procesit të intervistës dhe vendimmarrjes janë të cekura mëposhtë. Varësisht nga konteksti kombëtar, këto elemente mund të jenë të rregulluara në ligje ose në akte nënligjore.

Nëse parlamentarët janë të njoftuar me ato, kjo mund t'u ndihmojë që të sigurohen se ato do jenë të futura në dispozitat ligjore për vendimmarrje ndaj kërkesave dhe me atë do të përforcohet drejtshmëria dhe efikasiteti i sistemit për azil. (Për më shumë informata për situatën e azilkërkuesve me nevoja specifike shih mëposhtë në kapitullin 7.11. – Azilkërkues me nevoja specifike në procedurën për azil.)

Azilkërkuesi duhet të fitojë **ndihmën e nevojshme, kohën dhe mjetet për përgatitje dhe parashtrim të kërkesës** sa më shpejtë që është e mundur. Kjo përfshin qasje deri te interpretuesi, sipas nevojës edhe deri te këshillë juridike dhe përfaqësues dhe aspekte të tjera të cekura në kapitullin 7.3. – Garanca minimale procedurale.

Shqyrtimi i kërkesave për statusin e refugjatit në shkallë të parë duhet të përfshijë **intervistë personale me një zyrtar të kualifikuar dhe të paanshëm** përpara sjelljes së vendimit nga ana e organit në shkallë të parë që është kompetent për vendimmarrje ndaj kërkesës. Duhet të zbatohet intervistë me të gjithë kërkuesit e moshuar për azil, e jo vetëm me kërkuesin kryesor, ngase bashkëshorti ose anëtarë të tjerë të familjes mund të përmbushin bazë tjetër që i kualifikon për azil. Nëse intervistën fillestare e kryen zyrtari kufitar, duhet të ekzistojë dispozitë e cila ndalon që azilkërkuesi të refuzohet ose të mos i lejohet hyrje pa udhëzimin e tij deri te organi qendror kompetent dhe që parashih që kërkuesi të ketë mundësinë personalisht të parashtrijë kërkesë deri te organi qendror kompetent. Në rast të kërkesave qartë të arsyeshme, mund të mos jetë e domosdoshme intervista, nëse pritet vendim pozitiv.

Gjatë intervistës, **azilkërkuesit duhet t'i jepet mundësia që tërësisht të sqarojë arsyet për kërkesën** dhe të jep informata dhe prova për rrethanat e veta personale ose për gjendjen në vendin e prejardhjes. Intervistën duhet t'a zbatojë zyrtar i kualifikuar, i cili mund të sjell vendim individual, objektiv dhe të paanshëm. Dhënia e kësaj mundësie kërkuesit të azilit është element thelbësor e një procedure të drejtë dhe efikase për vendimmarrje ndaj kërkesave për mbrojtje ndërkombëtare.

Azilkërkuesi ka përgjegjësi të bashkëpunojë me autoritetet në vendin e azilit. Obligimi për mbështetje të kërkesës parimisht është tek azilkërkuesi. **Mirëpo, në kontekst të azilit, barrën e dëshimit e ndajnë** personi dhe Shteti, për shkak të gjendjes së cenushme në të cilën gjendet azilkërkuesi. **Sipas kësaj, organi i cili vendos, poashtu ka detyrim që të bashkëpunojë me azilkërkuesin** për t'u lehtësuar procesi i grumbullimit të informatave dhe të sigurohet që do jenë të shpalosen të gjitha elementet të cilat janë me rëndësi materiale për kërkesën. Procedurat për azil duhet të pasqyrojnë këto dy faktorë.

Vlerësimi i kredibilitetit: Parime dhe standarde kyçe

Vlerësimi i kredibilitetit së kërkesës për azil është pjesë thelbësore e procesit të vendimmarrjes ndaj kërkesës. Nëse ligjet dhe/ose rregullat tjera përmbajnë dispozita për procesin e vendimmarrjes, me rëndësi është në ato të inkorporohen aspektet në vijim:

- Vlerësimi i kredibilitetit duhet të kryhet mbi **bazë individuale**, duke marrë parasysh rrethanat individuale të kërkuarit konkret për azil në kontekstin e tyre. Duhet të jetë **objektive, e paanshme dhe bazuar mbi prova** dhe duhet të përqëndrohet në deklaratat e personit në lidhje me elementet nga kërkesa që janë jetike për atë nëse personi kualifikohet për mbrojtje ndërkombëtare;
- Duhet të vlerësohet kredibiliteti i deklaratave të kërkuarve për azil për çdo element material, duke përdorur **indikator për kredibilitet**: specifikitet dhe detajim i mjaftueshëm; konsistencë midis deklaratave me gojë dhe me shkrim të kërkuarit të azilit dhe dokumentacionit të parashtruar si mbështetje e kërkesës; konsistencë midis deklaratave të kërkuarit të azilit dhe informatave për vendin e prejardhjes dhe informata të tjera të besueshme të fituara nga anëtarë të familjes ose dëshmitarë; dhe probabilitet;
- Azilkërkuari duhet të fitojë **mundësi që të shpjegojë dhe/ose sqarojë gjetjet të cilat mund të kenë ndikim të konsiderueshëm negativ mbi kredibilitetin**. Kjo mundësi vjen nga e drejta të jetë i dëgjuar;
- Vlerësimi i kredibilitetit duhet të **bazohet mbi të gjitha provat relevante në dispozicion** të parashtruara nga azilkërkuari dhe të grumbulluara nga organi i cili vendos në mënyrë tjetër, përfshirë edhe sqarime plotësuese dhe prova dokumentare ose të tjera të dhëna nga azilkërkuarit;
- Vlerësimi i kredibilitetit së deklaratave të kërkuarit për azil duhet të kryhet me **kujdes të jashtëzakonshëm**;
- Parimi **në rast të dyshimit të vendoset në dobi të kërkuarit** është mirënjohje e vështirësive të konsiderueshme me të cilat janë të ballafaquar azilkërkuarit gjatë grumbullimit të provave për mbështetje të kërkesave të veta, si dhe të pasojave të mundshme të vështira nga refuzimi eventual i paarsyeshëm i kërkesës për mbrojtje ndërkombëtare. Zbatimi i këtij parimi i mundëson zyrtarit i cili vendos, në rrethana të caktuara të sjell vendim që të pranojë deklaratat e kërkuarit të azilit për një element të caktuar material nga kërkesa si kredibile, edhe pse ende ekziston një dyshim i caktuar;
- Zyrtari i cili vendos duhet të sjell **konkluzione të qarta dhe pamëdyshje për kredibilitetin e deklaratave të kërkuarit të azilit për elementet materiale nga kërkesa** dhe shprehimisht të cek se deklaratat janë të pranuar si kredibile. **Qasja e strukturuar** drejt vlerësimit së kredibilitetit shkon në dobi të zbatimit përkatës të standardeve të lartpërmendura.

Azilkërkuari duhet të fitojë qasje deri te procesverbali nga intervista me të dhe duhet të kërkohet pëlqimi i tij për përmbajtjen e procesverbalit, që të shmangen mosmarrëveshjet dhe të sqarohen kundërshtimet. Është e mundshme që të jenë të nevojshme intervista plotësuese për sqarimin e moskonsistencave dhe kundërshtimeve, dhe për gjetjen e sqarimit për paraqitje ose fshehje eventuale të gabueshme të fakteve materiale.

Dëshmimi i azilkërkuarit është primar, nëse jo edhe burim i vetëm i provave në shumë raste. Sipas kësaj, intervista është me rëndësi jetike që t'i mundësohet organit që vendos t'i vërtetojë elementet materiale nga kërkesa e azilkërkuarit, nga të grumbullojë të gjitha informatat e nevojshme lidhur me ato elemente materiale, aq sa është e mundur kjo dhe me çetjet shtesë të kontrollojë kredibilitetin e deklaratave të kërkuarit në lidhje me elementet materiale. Njohja e statusit të refugjatit nuk varet nga parashtrimi i çfarëdo

prove formale dhe mund të bazohet edhe vetëm në dëshmimin e azilkërkuetit, dmth. në deklaratat që i ka dhënë kërkuetit, e që janë relevante për sjelljen e vendimit ndaj kërkesës dhe që kanë qenë të vlerësuar si kredibile.

Procesi i përcaktimit të gjendjes faktike zakonisht përfshin grumbullimin e informatave relevante, identifikimin e elementeve materiale të kërkesës dhe vlerësimin e kredibilitetit të deklaratave të kërkuetit në bazë të të gjitha provave në dispozicion. Nëse ndonjë dyshim i caktuar mbetet në lidhje me deklaratë për aspekt konkret të kërkesës, në lidhje me atë deklaratë duhet të vendoset në dobi të kërkuetit, nëse kërkesa parimisht është kredibile.

Vendimet ndaj kërkesave për mbrojtje ndërkombëtare duhet të bazohen mbi **informata** të besueshme, të sakta dhe të përditësuar **për vendin e prejardhjes** (COI) nga një varg i balancuar i burimeve. UNHCR-ja ka bazë të COI, [Refworld refworld.org/](http://Refworld.refworld.org/), që për çdo ditë përditësohet me COI dokumente nga një varg i gjerë i burimeve që paraprakisht janë përzgjedhur. Qendra austriake për COI, ACCORD, poashtu ka bazë publike të të dhënave për COI (www.ecoi.net). Shumë vende që pranojnë azilkërkuetit kanë vendosur qendra të veta për ekspertizë për COI, që ofrojnë COI në gjuhën e vendit për zyrtarët që vendosin ndaj kërkesave.

Poashtu, **zyrtarët që vendosin** duhet të jenë të trajnuar për shkathtësi përkatëse për intervistim të personave nga kultura të tjera, përfshirë edhe për njohjen e traumës dhe përgjigjen për të, të jenë të njoftuar me mënyrën e përdorimit të interpretuesve dhe të kanë njohuritë e nevojshme nga temat lidhur me refugjatët dhe me azilin, si dhe me ligjet e zbatueshme.

Interpretues të kualifikuar dhe të paanshëm duhet të sigurohen falas, si dhe qasja në **këshillë juridike**, që duhet të jetë falas në rast të nevojës, nëse ndihmë falas juridike është në dispozicion për shtetasit e vendit në situatë të ngajshme.

Lidhur me vendimin, organi që vendos duhet të sjell vendim përmes shqyrtimit të fakteve materiale në kërkesën, të përcaktuara në bazë të deklaratave të azilkërkuetit që kanë qenë të vlerësuar si kredibile si edhe informatat e tjera relevante përmes vlerësimit, duke pasur parasysh informatat relevante për vendin e prejardhjes, nëse azilkërkueti i përmbush kriteret për refugjat ose për lloj tjetër të mbrojtjes që e ofron vendin i azilit. Që të jetë i përmbushur përkufizimi për refugjat nga Konventa e vitit 1951, duhet të dëshmohet se është e arsyeshme të konkludohet se është i mundshëm persekutimi.

Në legjisllacionin duhet të jetë e rregulluar se të gjithë azilkërkuetit duhet të fitojnë vendim me shkrim automatikisht, pavarësisht vallë mbi pranueshmërinë ose përmbajtjen e kërkesës. Nëse kërkesa refuzohet ose shpallet si e palejuar, vendimi duhet të jetë i sqaruar dhe azilkërkueti duhet të jetë i informuar për të drejtën në ankesë dhe për procedurat dhe afatet e zbatueshme. Vendimi për refuzim të kërkesës duhet të përmbajë edhe informata të mjaftueshme për bazën faktike dhe ligjore të vendimit të tillë, që të mundet azilkërkueti në bazë të atyre informatave të vendos vallë do parashtrojë ankesë. Vendimet mirë të arsyetuara, pavarësisht nëse janë pozitive ose negative, kontribuojnë drejt transparencës dhe konsistencës së vendimmarrjes.

Përkujtues për parlamentarët:

Procedura për intervistë dhe vendimmarrje në shkallë të parë

- ✓ Nëse ligjet dhe/ose rregullat tjera përmbajnë dispozita për procesin e vendimmarrjes, inkurajohen parlamentarët që të mbështesin përfshirjen e dispozitave që:
  - Çdo azilkërkuesi të moshuar t'i garantojnë intervistë personale me zyrtar të kualifikuar dhe të paanshëm nga organi në shkallë të parë që vendos ndaj kërkesave për azil;
  - E rregullojnë detyrimin e kërkuesit të azilit të bashkëpunojë me organin i cili vendos në procesin;
  - Të rregullojnë se azilkërkuesi dhe organi që vendos e ndajnë barrën e dëshmimit;
  - E rregullojnë se vlerësimi i kredibilitetit: duhet të merr parasysh rrethanat individuale të kërkuesit konkret të azilit në kontekstin e tyre; të përqëndrohet në deklaratat e kërkuesit të azilit në lidhje me elementet në kërkesën të cilat janë jetike për atë vallë personi kualifikohet për mbrojtje ndërkombëtare; dhe, nëse ndonjë dyshim i caktuar mbetet, në lidhje me deklaratën konkrete duhet të vendosë në dobi të kërkuesit, nëse kërkesa parimisht është kredibile;
  - Rregullojnë se, gjatë vlerësimit të asaj vallë azilkërkuesi ka frikë të arsyeshme nga
    - persekutimi, zyrtarët që vendosin duhet të vendosin vallë është e arsyeshme të konkludohet se është i mundshëm ekzistimi i persekutimit;
    - Parashikojnë detyrim që organi qendror për azil të sigurojë informata të besueshme, të sakta dhe të përditësuara për vendet e prejardhjes, për t'u mundësuar zyrtarëve të vendosin ndaj kërkesave, si dhe të sigurojë trajnim fillestar dhe rrjedhor, për t'u garantuar se zyrtarët që vendosin do kanë ekspertizë përkatëse për intervistim dhe për vendimmarrje, dhe njohje të së drejtës për azil;
    - Garantojnë se të gjithë azilkërkuesit do fitojnë vendim me shkrim, pavarësisht nëse për pranueshmërinë ose për përmbajtjen e kërkesës; dhe
    - Parashikojnë detyrim për organin qendror për azil, nëse kërkesa refuzohet ose shpallet si e palejuar, të lëshojë vendim me shkrim në të cilin do ceken bazat faktike dhe ligjore për vendimin, dhe të informojë kërkuesin e e azilit për të drejtën të parashtrijë ankesë dhe për procedurat dhe afatet e zbatueshme në kohë mjaftueshëm të hershme që kërkuesi të ketë mjaft kohë për përgaditjen dhe parashtrimin e ankesës në kohë.

▶ [Konkluzion nr. 8 \(XXVIII\) Përcaktimi i statusit të refugjatit, Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 1977](#)

▶ [Përmbledhje e vendimeve për vlerësim të kredibilitetit në procedurat për azil, Tryeza e rumbullakët e ekspertëve, Budapestë, Hungari, UNHCR, 2015](#)

▶ [Më tepër se provë: Vlerësim i kredibilitetit në sistemet për azil të BE-së: rezime, UNHCR, 2013](#)

▶ [Thelbi i vendimit – Vlerësimi i kredibilitetit kur fëmijët aplikojnë për azil në Bashkimin Evropian, UNHCR, 2014](#)

7.8 Procedura të përshpejtuara

Shumë Shtete kanë inkuadruar procedura të përshpejtuara për vendimmarrje ndaj kërkesave që paraqesin abuzim të qartë ose që qartë janë të pajustificuara dhe që munden të stërngarkojnë procedurat për azil në dëm të personave që kanë kërkesa të justifikuara për azil. Komiteti Ekzekutiv e përpunon këtë çështje në [Konkluzionin nr. 30 për kërkesa qartë të pajustificuara dhe abuzive për status të refugjatit ose për azil](#). Kërkesat e përshpejtuara mund të përdoren edhe për përshpejtimin e vlerësimit e lëndëve qartë të justifikuara ose të lëndëve në të cilat ekzistojnë arsye të bindshme për mbrojtje.

Termi „procedura të përshpejtuara“ zakonisht u referohet procedurave që përfshijnë vlerësim material dhe të individualizuar të kërkesës për status të refugjatit, por me përshpejtim për të gjithë ose një pjesë të afateve në procesin. Kjo domethënë kohë më të shkurtra midis regjistrimit, intervistës dhe vendimit. Procedurat e përshpejtuara mund të kombinohen me procedura të thjeshtësuara. Mirëpo, procedura e përshpejtuar nuk implikon thjeshtësim të cilido aspekti të ekzaminimit material të kërkesës ose të procedurës, ose uljen e garancave për procedurë të drejtë.

Nëse llojet e kërkesave që mund të kategorizohen si abuzim i qartë ose si qartë të pajustificuara, qartësisht mund të përkufizohen dhe të kufizohen edhe nëse ekzistojnë garanca përkatëse, kjo qasje mund të jetë vegël e dobishme për menaxhim me mjete për përshpejtim të vendimmarrjes gjatë ballafaqimit me një numër të konsiderueshëm të lëndëve.

Nëse vendi pranon më pak kërkesa, përqëndrimi i vendimmarrjes së shpejtë dhe cilësore në kuadër të procedurës së vetme me gjitha gjasat do ishte opsion më efektiv.

Procedura të përshpejtuara: Kur mund të përdoren?

Procedurat e përshpejtuara **mund të përdoren** për:

- Kërkesa tek të cilat ekzistojnë arsye të bindshme për mbrojtje, për shembull në lëndë qartë të justifikuara dhe/ose nëse vlen supozimi për kualifikim të personave, me çfarë mundësohet sjellje e shpejtë e vendimit pozitiv për kërkesën për azil;
- „Qartë të pajustificuara“ ose kërkesa që paraqesin „abuzim të qartë“ në përputhje me përkufizimin e Komitetit Ekzekutiv të UNHCR-së, dmth. kërkesa që „janë qartë të rrejshme ose kërkesa që nuk janë të lidhura me kriteret për ndarje të statusit të refugjatit të përcaktuara në Konventën e vitit 1951 ose me kriteret të tjera që e arsyetojnë dhënien e azilit“; dhe
- Kërkesa nga persona nga të ashtuquajtura „vende të sigurta të prejardhjes“, **por vetëm** nëse azil kërkuesi ka mundësi efektive që të kontestojë supozimin për siguri në rastin e vet konkret (për më shumë informata shih mëposhtë në „Vend i sigurtë i prejardhjes: si përcaktohet kjo?“);

...nëse zbatohen garancat procedurale në vijim të përcaktuara në [Konkluzionin nr. 30 të Komitetit Ekzekutiv të UNHCR-së](#):

- Ashtu siç është rasti me të gjitha kërkesat për azil, me kërkuesin duhet të zbatohet intervistë e plotë personale nga ana e një zyrtari tërësisht të kualifikuar, dhe, nëse është e mundur, nga ana e një zyrtari të organit kompetent për vërtetimin e statutit të refugjatit (që domethënë se procedurat e përshpejtuara nuk janë përkatëse për fazën e përcaktimit të pranueshmërisë);
- Pajustificimi i qartë ose fakti se kërkesa paraqet abuzim të qartë duhet të përcaktohet nga organi që është kompetent për përcaktimin e statusit të refugjatit); dhe
- Azil kërkuesi i refuzuar duhet të ketë të drejtë të riezaminimit të vendimit negativ përpara refuzimit të tij në kufi ose largimi i detyrueshëm nga territori i vendit. Kjo mundësi për ekzaminim mund të jetë e thjeshtësuar nga ajo që ekziston për kërkesa të refuzuara që nuk janë të vlerësuara si qartë të pajustificuara ose abuzim i qartë.

... E kur jo?

Procedurat e përshpejtuara **nuk duhet përdorur:**

- Vetëm për arsye që azilkërkuesi nuk ka dokumente personale ose të udhëtimit ose ka përdorur dokumente falco, sepse kjo vetvetiu nuk domethënë që kërkesa është abuzim ose mashtrim. Përkundrazi, supozimi për ekzistimin e abuzimit duhet të jetë i ekzaminuar për t'u vërtetuar validiteti i tij (nëse azilkërkuesi me vetëdije i ka shkatërruar dokumentet personale dhe refuzon të bashkëpunojë me organet, kjo mund të minojë kredibilitetin e kërkesës);
- Nëse ka indicie për ekzistimin e bazës për përjashtim nga mbrojtja ose alternativë për ikje ose zhvendosje në kuadër të vendit të prejardhjes – këto janë lëndë të ndërlukuara dhe kërkojnë shqyrtim të plotë të gjendjes faktike dhe bazave ligjore në lëndën, andaj duhet të jenë të procesuara përmes procedurës së rregullt; ose
- Nëse azilkërkuesi është fëmijë pa shoqërim ose fëmijë i ndarë, i traumatizuar ose është veçanërisht i ndjeshëm për shkak të ndonjë arsye tjetër – kërkesa e tij duhet të fitojë prioritet për shqyrtimin e justifikimit material në kuadër të procedurës së rregullt.

Vend i sigurtë i prejardhjes: Si duhet përcaktuar kjo?

Koncepti i vendit të sigurtë të prejardhjes mund të përdoret si vegël efektive për vendimmarrje, por gjatë **kategorizimit parimor të vendeve të caktuara të prejardhjes si të sigurta** duhet:

- Kjo të bazohet në informata të sakta, të besueshme, objektive dhe të përditësuara nga gamë e gjerë e burimeve;
- Të merren parasysh instrumentet e ratifikuara ndërkombëtare dhe ligjet relevante në vend dhe niveli real i respektimit të të drejtave të njeriut dhe të sundimit të së drejtës, historinë e vendit në lidhje me krijimin e refugjatëve, respektimin e tij të instrumenteve për të drejtat e njeriut dhe qasjen e organizatave të pavarura kombëtare ose ndërkombëtare në vendin për verifikim të përmbushjes së detyrimit për mbrojtjen e të drejtave të njeriut;
- Të parashihet mundësia për ndryshim të shpejtë të kategorizimit për t'u marrë parasysh ndryshimi eventual i rrethanave në vendet e prejardhjes, që domethënë se procedura për shtim ose përjashtim të vendeve nga ajo listë duhet të jetë responsive dhe transparente; dhe
- Që secilit azilkërkuës t'i jep mundësi efektive që të kontestojë supozimin e përgjithshëm për siguri në bazë të rrethanave të veta konkrete dhe të kërkojë që kërkesa në tërësi të shqyrtohet në procedurë të rregullt. Për shembull, edhe pse Shteti mundet parimisht të jetë i sigurtë, mund të mos jetë i sigurtë për burra dhe/ose gra nga një fe konkrete ose komunitet etnik, për vajza në rrezik nga FGM-ja, për persona që janë lezbik, homoseksual, biseksual, transgjinior ose ndërseksual (LGBTI), për viktimat të tregtisë me qenie njerëzore ose për persona të tjerë.

- ▶ [Konkluzioni nr. 30 \(XXXIV\) Problemi me kërkesa qartë të pajustificuara ose abuzive për status të refugjatit ose azilit](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 1983
- ▶ [Udhëzim për mbrojtjen e të drejtave të njeriut në kontekst të procedurave të përshpejtuara për azil](#), Këshilli i Evropës, Komiteti i ministrave, 2009

Përkujtues për parlamentarët:

Procedura të përshpejtuara për shqyrtim të përmbajtjes së kërkesës

- ✔ Nëse ligjet përmbajnë dispozita për procedura të përshpejtuara, parlamentarët inkurajohen që:
  - Të mbështesin inkadrimin e dispozitave që do përcaktojnë kufizime të qarta të llojeve të kërkesave që mund të shqyrtohen në procedura të tilla, dmth. këto procedura duhet të zbatohen vetëm për kërkesa që qartë janë të justifikuara, qartë të pajustificuara, abuzim i qartë ose që janë të parashtruara nga kërkues nga vende të sigurta të prejardhjes, por jo edhe për kategoritë e tjera të kërkesave;
  - Të sigurojnë që lista e kërkesave që konsiderohen si qartë të pajustificuara ose abuzim i qartë të jetë e kufizuar në përkufizimin e cekur në Konkluzionin nr. 30 të Komitetit Ekzekutiv të dhënë mësipër;
  - Të sigurojnë që afatet e përcaktuara për hapat në procedurën të jenë të arsyeshme, t'i mundësojnë kërkuesit të azilit të mbajë procedurën në mënyrë efektive dhe t'i mundësojnë organit i cili vendos, në mënyrë përkatëse dhe në tërësi të shqyrtojë kërkesën; dhe
  - Të sigurojnë në legjislacionin të jetë e përcaktuar se procedurat e përshpejtuara nuk do të përdoren për vendimmarrje ndaj çështjeve siç janë përjashtimi nga mbrojtja ose alternativave për ikje në kuadër të vendit të prejardhjes, të cilat kërkojnë shqyrtim të plotë të gjendjes faktike dhe të bazave ligjore në lëndën, ose për kërkesa të parashtruara nga fëmijë pa shoqërim ose fëmijë të ndarë, nga persona të traumatizuar ose persona të tjerë veçanërisht të ndjeshëm.
- ✔ Nëse propozimet për ligje ose për akte nënligjore përmbajnë dispozita për përpunim të kërkesave për azil nga kërkues nga vende të sigurta të prejardhjes përmes procedurave të përshpejtuara, parlamentarët inkurajohen:
  - Të sigurojnë që këto propozime të parashikojnë edhe se secili kërkues i azilit duhet të fitojë mundësi efektive për të kontestuar supozimin se vendi i tretë është i sigurtë në rastin e tij konkret dhe të kërkojë që kërkesa të jetë e shqyrtuar në procedurë të rregullt;
  - Të sigurojnë që procedura për vlerësim të përgjithshëm të vendeve të prejardhjes si të sigurta të bazohet në informata të sakta, të besueshme, objektive dhe të përditësuara, të mos i merr parasysh vetëm instrumentet e ratifikuara ndërkombëtare dhe ligjet e sjellura por edhe zbatimin e tyre në praktikë, dhe të jetë responsive në ndryshimet në rrethanat në vendet e prejardhjes; dhe
  - Të sigurojnë që koncepti i vendit të sigurtë të prejardhjes të mos përdoret për pamundësim të qasjes deri të procedura për azil.

7.9 Kërkesa plotësuese dhe heqje dorë ose tërheqje e kërkesave

Që të parandalohet abuzimi i sistemit të azilit, legjislacioni mund të parashikojë që **kërkesat plotësuese** të parashtruara pas sjelljes së vendimit përfundimtar për refuzim të kërkesës si e papazë të jenë të përpunuara në procedurë të përshpejtuar dhe/ose të thjeshtësuara.

Nëse në vendin konkret tashmë ka qenë i sjellur vendim përkatës për përmbajtjen e kërkesës (ndërsa kërkesa nuk ka qenë, për shembull, e refuzuar si e palejueshme ose shprehimisht ose në mënyrë implicite e tërhequr), një vendim i thjeshtë administrativ se kërkesa nuk do jetë përsëri e shqyrtuar do ishte në përputhje me parimin *res judicata*. Ky parim nënkupton që për lëndën nuk mundet përsëri të vendoset, nëse tashmë ka qenë i sjellur vendim përfundimtar dhe meritohet.

Përkujtues për parlamentarët:

Kërkesa plotësuese dhe heqje dorë ose tërheqje e kërkesave

- ✔ Nëse legjislacioni parashikon kërkesat plotësuese të përpunohen në procedura të përshpejtuara, parlamentarët inkurajohen që të sigurojnë se kjo vlen vetëm në lëndët justifikimi i të cilëve tashmë ka qenë në tërësi e shqyrtuar dhe lëndët e tilla të jenë të nënshtruara shqyrtimit paraprak për t'u vlerësuar nëse ka elemente ose prova të reja të cilat do të arsyetonin shqyrimin e justifikimit të kërkesës në rastin konkret.
- ✔ Nëse është e rregulluar çështja për tërheqje të kërkesës për heqje dorë nga e njëjta, parlamentarët inkurajohen që të mbështesin dispozita të cilat rregullojnë se tërheqja e kërkesës do rezultojë vetëm me ndërprerjen e procedurës dhe me mbyllje të lëndës dhe se është e mundshme rihapje e lëndës pa kufizime kohore.

Mirëpo, në raste të tilla parimi i procedurës përkatëse juridike dhe karakteri deklarativ i përkufizimit për refugjat kërkojnë nga Shtetet, megjithatë të vlerësojnë rrethanat individuale të kërkuarit të azilit për të përcaktuar:

- Nëse ka ndryshime të rëndësishme materiale të situatës individuale të kërkuarit të azilit dhe/ose të rrethanave në vendin e prejardhjes që mund të paraqesin bazë për kërkesë *sur place*; dhe
- Nëse ka prova të reja që i referohen kërkesës fillestare dhe që e mbështesin, e të cilat arsyetojnë shqyrtim të përbajtjes të kërkesës së re ose rishqyrtim të kërkesës fillestare.

Mund të ekzistojnë arsye të justifikuara, për shkak të së cilave azilkërkuari nuk i ka zbuluar të gjitha faktet relevante në kërkesën fillestare, si stigmatizimi lidhur me dhunën seksuale, traumë dhe/ose mosinformim.

Situata është e ngajshme edhe nëse ndonjë person parashtron kërkesë për azil kur do jetë i ballafaquar për deportim ose dëbim, ndërsa kërkesa e tij tashmë ka qenë e shqyrtuar në mënyrë përkatëse dhe për të është vendosur. Nëse një person ballafaqohet me deportim ose dëbim për shkak të ndonjë arsye tjetër dhe për herë të parë parashtron kërkesë për azil, atëherë kërkesa duhet të shqyrtohet në procedurë të rregullt ose të përshpejtuar, varësisht nga natyra e saj.

Në lidhje me **azilkërkuarit për të cilët konsiderohet se kanë tërhequr ose kanë hequr dorë nga kërkesa e tyre**, kërkesat për azil nuk duhet të refuzohen vetëm për shkak se kërkuari nuk ka përmbyllur ndonjë detyrim formal, sikurse detyrimi që të paraqitet në një qendër pranimit ose të paraqitet para organeve në një moment të dhënë.

Kërkesa për azil mundet në mënyrë eksplicite ose implicite të tërhiqet për shkak të një numri të arsyeve që nuk janë në lidhje me mosekzistimin e nevojës për mbrojtje. Ndoshta azilkërkuari nuk ka përmbyllur detyrime në procedurën për shkak të rrethanave jashtë kontrollit të tij ose ndoshta ka ndonjë shpjegim tjetër të arsyeshëm.

Kufizimi i periudhës së rihapjes së kërkesës ose refuzimi i kërkesës në rrethana të tilla sjell me vete rrezik të mos jenë të shqyrtuara dhe të pranuar nevojat për mbrojtje të cilat me të vërtetë ekzistojnë.

7.10 Ankesat dhe mjet efektiv juridik

Standardet për procedurë përkatëse juridike kërkojnë ekzistimin e një mekanizmi për ankesë ose riezaminim të vendimeve që sigurinë drejtësi të procedurave për azil dhe cilësi të vendimeve në shkallë të parë. Andaj, të gjithë azilkërkuessit duhet të kanë të drejtën e ankesës kundër një vendimi negativ, përfshirë edhe kundër vendimi negativ për pranueshmëri të kërkesës, para një organi, gjyqi ose tribunali që është tjetër nga organi i cili e ka sjellur vendimin në shkallë të parë dhe është i pavarur nga ai.

Mjet efektiv juridik: Çfarë është kjo?

- Për t'u siguruar që azilkërkuessit kanë mundësi efektive për parashkrimin e ankesës në përputhje me standardet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, duhet të ekzistojnë garancat në vijim:
- Ankesa duhet shqyrtuar nga organ, gjykatë ose tribunal që është tjetër nga organi që ka sjellur vendimin në shkallë të parë dhe është i pavarur nga ai;
- Azilkërkuessi duhet të ketë qasje të papenguar deri te interpretuesi dhe te informatat për procedurat, si dhe qasje në këshillë juridike, që duhet të jetë falas në rast nevojë, nëse ndihma falas juridike është në dispozicion për shtetasit në vendin në pozitë të ngjajshme;
- Mjeti juridik duhet të jetë i qasshëm edhe në praktikë, e jo vetëm në ligj, që domethënë se për shembull, parashtruesi të ketë mjaft kohë për të përgatitur dhe parashtruar ankesën ose të ketë mundësi të parashtrorë ankesë madje edhe nga paraburgimi;
- Ankesa duhet të mundësojë shqyrtim edhe të gjendjes faktike dhe të kornizës ligjore në bazë të informatave të besueshme, të sakta dhe të përditësuara;
- Parimisht, duhet të mbahet marrje në pyetje ose intervistë ndaj ankesës, që t'i jepet mundësi kërkuessit të azilit të parashtrorë prova dhe të jep përgjigje në pyetjet për provat e parashtruara me ankesën, ku marrja në pyetje është më pak e rëndësishme nëse kërkesa konsiderohet qartë e pajustificuar ose për abuzim të qartë dhe nëse tashmë është mbajtur intervistë me zyrtar të kualifikuar;
- Mirëpo, intervista ndaj ankesës, zakonisht është e nevojshme nëse: (i) vendimi negativ në shkallë të parë është bazuar në gjetje për kredibilitetin e kërkesës që nuk kanë qenë të shqyrtuara si duhet gjatë intervistës ose në vlerësimin me shkrim; (ii) provat relevante për vendimin të parashtruar nga azilkërkuessi nuk kanë qenë të marra parasysh në mënyrë përkatëse gjatë intervistës në procedurën në shkallë të parë ose në vlerësim me shkrim; (iii) të jenë të parashtruara prova të reja që e mbështesin kërkesën fillestare; dhe (iv) në procedurën në shkallë të parë ka qenë e shkelur rregullia e procedurës (për shembull, për shkak të përkthimit jopërkatës, mosdhënies së mundësisë të parashtrorë prova që mbështesin kërkesën, pyetje jopërkatëse, brengje rreth konfidencialitetit të procedurës, etj.);
- Kërkuessi duhet të ketë mundësinë të kërkojë marrje në pyetje me gojë në procedurën për ankesën, nëse kjo nuk është automatikisht e paraparë, kurse organi në shkallë të dytë duhet të ketë autorizime të mbajë marrje në pyetje ose me kërkesë të kërkuessit të azilit ose me vendim të vet;
- Parimisht, ankesa duhet të ketë "efekt pezullues", dmth. kërkuessit të azilit duhet t'i lejohej që të mbet në territorin e vendit të sjelljes së vendimit përfundimtar ndaj ankesës. Duke pasur parasysh pasojat e rënda nga vendimi i gabueshëm në shkallë të parë, efekti pezullues i ankesave ndaj kërkesave për azil është garancë jetike për sigurimin e parimit të *moskthimit*; dhe
- Efekti pezullues duhet të jetë automatik. Përrjashtime janë të lejuara vetëm në rast të kërkesave që janë qartë të pajustificuara ose abuzim i qartë, e janë të përkufizuara në Konkluzionin nr.30 të Komitetit Ekzekutiv (Shih mësipër në kapitullin 7.9. – Kërkesa plotësuese dhe heqje dorë ose tërheqje e kërkesës), dhe në lidhje me vendime për përcaktimin e kompetencës ndaj kërkesave për azil në bazë të marrëveshjeje bilaterale ose multilaterale (Shih mësipër në kapitullin 7.6. – Procedura për pranueshmëri). Madje edhe në kësi raste parashtruesi duhet të ketë mundësi efektive që të kërkojë efekt pezullues.

Përkujtues për parlamentarët : Ankesa dhe mjete efektiv juridik

- ✓ Që të sigurohet respektim i standardeve ndërkombëtare, parlamentarët inkurajohen që të sigurojnë që legjislacioni për ankesat:
  - T'u sigurojë qasje deri te mjete efektiv juridik azilkërkuesve, kërkesat e të cilëve kanë qenë të refuzuara në shkallë të parë;
  - Të rregullojë se riezaminimi e vendimit e kryen gjykata ose organ tjetër i pavarur, dhe gjatë kësaj, shqyrtohet edhe gjendja faktike dhe korniza ligjore në bazë të informatave të besueshme, të sakta dhe të përditësuara;
  - Të rregullojë se azilkërkuesit duhet të jenë të informuar për procedurën për parashtrim të ankesës, se duhet t'u jepet afat i arsyeshëm për parashtrim të kërkesës për riezaminim formal të vendimit në shkallë të parë dhe se nuk guxohet t'u ndalohet të parashtrajnë prova të reja në procedurën ndaj ankesës;
  - Të rregullojë se kërkesit të azilit duhet t'i lejohet të qëndrojnë në territorin e vendit deri te sjellja e vendimit përfundimtar ndaj ankesës; dhe
  - Të rregullojë se, nëse ekziston dispozitë e cila parasheh se efekti pezullues i ankesës nuk është automatik, kjo dispozitë do u referohet vetëm kërkesave që janë qartë të pajustificuara ose abuzim i qartë, e që janë të përkufizuara në Konkluzionin nr. 30 të Komitetit Ekzekutiv, lëndëve që konsiderohen për *res judicata*, dhe të vendimeve për përcaktimin e kompetencës për vendimmarrje ndaj kërkesë për azil në bazë të marrëveshjeve bilaterale ose multilaterale, e madje edhe në ato raste të ketë mundësi të parashtrorë kërkesë për efekt pezullues në rast konkret.

Parimisht, azilkërkuesi duhet të ketë të drejtën të mbetet në territorin e vendit të azilit dhe të mos përjashtohet, dëbohet ose deportohet deri në sjelljen e vendimit përfundimtar në lëndën ose në lidhje me kompetencën për shqyrtim të lëndës.

Natyrë e ankesës mundet konsiderueshëm të dallohet, varësisht nga standardet e së drejtës administrative që zbatohen në vend. Në të shumtën e sistemeve juridike është e lejuar edhe një shkallë e shqyrtimit gjyqësor të lëndës, por vetëm në lidhje me çështje të ligjshmërisë. Kjo procedurë mund të varet nga fitimi i lejes paraprake nga gjykata.

7.11 Azilkërkuesit me nevoja specifike në procedurën e azilit

Gjykata evropiane për të drejtat e njeriut ka përcaktuar se azilkërkuesit janë [në veçanti një grup i joprivileguar dhe i cenuar, që ka nevojë për mbrojtje të veçantë](#). Ndër ata gjenden azilkërkues që rishtasi janë të cenueshëm për shkak të moshës, gjinisë ose tipareve të tjera, ose kanë përvoja traumatike në vendin e prejardhjes ose gjatë ikjes, ose si rezultat i kombinimit të këtyre faktorëve.

Ndër azilkërkuesit që me gjitha gjasat do jenë veçanërisht të cenueshëm bëjnë pjesë fëmijët, fëmijët pa shoqërim dhe fëmijët/adoleshentët e ndarë, personat e moshuar, gratë ose vajzat shtatzëna, prindërit vetëushqyes me fëmijë të mitur, viktimat (ose viktimat e mundshme) e tregtisë me qenie njerëzore, personat me orientime të ndryshme seksuale dhe/ose identitete gjinie, personat me pengesa fizike ose mentale, personat pa shtetësi, pjesëtarët e minoriteteve etnike dhe religjioze, personat që kanë përjetuar torturë, përdhunim ose forma të tjera serioze të abuzimit psikik, fizik ose seksual dhe personat e traumatizuar.

Kërkues të cenuar të azilit në procedurën për azil: Çfarë duhet bërë?

Azilkërkuesit ndoshta nuk dijnë se ajo çfarë kanë përjetuar ose në çfarë mund të jenë të ekspozuar nëse kthehen në vendin e prejardhjes mund të paraqet bazë për ndarjen e statusit të refugjatit. Ndoshta ata ende frikohen nga përfaqësues të autoriteteve ose frikohen nga refuzimi dhe/ose nga hakmarrja nga familja dhe/ose nga komuniteti.

Kjo mund të jetë e vërtetë edhe për kërkues tjerë të azilit, por në veçanti shpesh ndodh tek njerëz që janë të vënë në joavantazh për shkak të moshës, gjinisë, gjendjes shoqërore, nivelit të arsimit, aftësitë e kufizuara ose rrethana të tjera. Poashtu, kjo është më me gjasa nëse përvoja e kërkuesit të azilit nuk përputhet në format tradicionale të persekutimit dhe/ose nëse personi ka përjetuar traumë. Azilkërkuesit që janë të ekspozuar persekutimit në bazë të moshës ose gjinisë, siç janë gratë, fëmijët ose azilkërkuesit me orientim tjetër seksual dhe/ose identitet gjinor, mund të ndjejnë edhe turp ose stigmë për shkak të asaj çfarë u ka ndodhur.

Për shkak të këtyre faktorëve:

- Azilkërkuesit me nevoja specifike duhet të fitojnë **informata për procesin e përcaktimit të statusit**, për të drejtën e tyre në qasje deri te procedura e tillë, si dhe këshillë juridike, në gjuhë dhe mënyrë që e kuptojnë dhe që është e përshtatshme situatës së tyre, përfshirë edhe moshën e tyre, gjininë, nivelin e edukimit, prejardhjes kulturore dhe shoqërore dhe kapaciteti i të kuptuarit;
- Ekzistimi i **mjedisit të hapur dhe të sigurtë**, në të cilin azilkërkuesi do të ndjehet i bindur në atë se kërkesa e tij do të mbahet në **konfidentalitet rrigoroz** (ndër të tjera edhe në lidhje me anëtarët e familjes) është në veçanti me rëndësi në kontekst të kërkesave për azil lidhur me gjininë, për shembull,

kërkesa të parashtruara nga azilkërkues që janë gra ose kanë orientim tjetër seksual dhe/ose identitet gjinor;

- Azilkërkuesve duhet t'u jepet **mundësia që të kërkojnë të jenë të intervistuar nga zyrtar dhe interpretues nga gjinia e parapëlqyer**, ndërsa organet duhet të përpiqen t'i përmbushin ato kërkesa, nëse resurset e lejojnë këtë. Kjo mund të ndihmojë në zbulimin e informatave që ndonjëherë janë sensitive dhe personale në lidhje me kërkesat për azil të bazuara mbi gjininë dhe me atë mundësohet vendimmarrje e drejtë dhe efikase. Poashtu, janë shumë të rëndësishme teknikat sensitive gjinore dhe kulturore për intervistim;
- **Mund të jenë të nevojshme disa intervista**, në veçanti tek viktimat e dhunës së bazuar mbi gjini ose të llojeve të tjera të traumave edhe tek fëmijët për t'u vendosur besueshmëria dhe të fitohen të gjitha informatat e domosdoshme. Poashtu, zyrtarët duhet të reagojnë edhe në traumatizimin dhe në ndjenjat e kërkuesve dhe të ndërpresin intervistën nëse azilkërkuesi shqetësohet;
- Në rast të një **zbulimi jo të plotë ose të vonuar të shpalosjes së informatave**, përfshirë edhe zbulimin e informatave relevante në kërkesë shtesë për azil, duhet të kuptohet se kjo duhet patjetër të jetë rezultat i jokredibilitetit. Në vend të kësaj, kjo mund të jetë rezultat i asaj që azilkërkuesi nuk ka mundur ose nuk ka dashur të kujtohet në tërë persekutimin që e ka përjetuar ose nga i cili ka frikë dhe/ose i asaj që kërkuesi nuk kupton se përvoja e tij mund të paraqet bazë për fitimin e statusit të refugjatit;
- Respektimi i **dinjitetit njerëzor** i të gjithë azilkërkuesve vazhdimisht duhet të jetë parim udhëzues.

Personat e tillë mund të kanë nevoja specifike gjatë procedurës për azil, kurse zyrtarët dhe organi për azil të jenë të vetëdijshëm për ato dhe t'i marrin parasysh gjatë përpunimit të kërkesës.

Varesisht nga ligjet dhe aktet nënligjore mund të theksohen ato nevoja dhe të përcaktohen masa që duhet të ndërmerren në lidhje me ato.

Trajnim i specializuar është i nevojshëm që të përmirësohet vetëdijësimi dhe sensitiviteti i zyrtarëve dhe interpretuesve për cënueshmërinë dhe për nevojat specifike të azilkërkuësve, si dhe informimi i tyre për çështjet e zbatueshme juridike dhe procedurale. Kjo mund të ndihmojë që të garantohet se do merren parasysh nevojat specifike të veçanërisht kërkuesve të cenuar të azilit dhe të sigurohet përpunim sensitiv dhe fleksibil i kërkesave të tyre. Trajnimi dhe profesionalizmi janë të nevojshme edhe që të sigurohet se zyrtarët do jenë të informuar dhe do përgjigjen pyetjeve eventualisht sensitive kulturore ose religjioze, ose faktorëve të caktuar personal, sikurse moshë, gjinia, gjendja shoqërore-ekonomike dhe niveli i arsimit. Poashtu, me rëndësi jetike është që zyrtarët që vendosin dhe që zbatojnë intervista, interpretuesit, këshilltarët dhe përfaqësuesit ligjor të fitojnë trajnim të posaçëm për aspektet specifike të kërkesave për azil të bazuara në orientim të ndryshëm seksual dhe/ose identitet gjinor.

Që të mundet si duhet të vlerësohen kërkesat e parashtruara nga persona të tillë, **të dhënat për vendet e prejardhjes** poashtu duhet të jenë sensitive për moshën dhe gjininë, e jo të pasqyrojnë, kryesisht, përvojat e meshkujve të moshuar. Andaj, ato të dhëna duhet të japin informata për gjendjen ligjore dhe praktike të grave, fëmijëve, personave me orientim tjetër seksual dhe/ose identitet gjinor dhe të personave të tjerë. Mosekzistimi i informatave të këtylla nuk domethënë çdoherë edhe mosekzistimi i persekutimit.

Krahas këtyre aspekteve më të gjera, titujt mëposhtë janë të përqëndruar në nevojat specifike të grupeve në vijim të azilkërkuësve:

- Fëmijë, përfshirë edhe fëmijë pa shoqërim ose fëmijë të ndarë;
- Gra;
- Familje që kërkojnë azil;
- Persona që kanë përjetuar tortura dhe trauma;
- Persona me orientim tjetër seksual dhe/ose identitet gjinor; dhe
- Persona me aftësi të kufizuara.

Kur parlamentarët shqyrtojnë dhe sjellin ligje ose rregulla të tjera për themelimin e organeve për azil dhe kornizë të veprimit të tyre, duhet të kanë kujdes që të marrin parasysh nevojat specifike të kërkuesve veçanërisht të cenuar të azilit dhe të sigurojnë mjete të mjaftueshme për t'u mundësuar organeve që t'i përmbushin kompetencat e veta.

Fëmijë, përfshirë edhe fëmijë pa shoqërim ose fëmijë të ndarë

Sipas nenit 22 nga Konventa për të drejtat e fëmiut (CRC), Shtetet janë të detyruara që të marrin masa përkatëse për të siguruar që fëmiu që kërkon status të refugjatit, pavarësisht vallë ka ose nuk ka shoqërim ose është i ndarë, të fitojë mbrojtje përkatëse.

Kjo përfshin edhe vendosjen e një sistemi për azil që mund të merr parasysh gjendjen specifike të fëmiut që kërkon azil edhe nga aspekti procedural dhe material. Konkretisht, kjo përfshin sjelljen e ligjeve për trajtim përkatës të fëmijëve pa shoqërim dhe fëmijëve të ndarë, dhe zhvillim të kapaciteteve dhe sigurim të resurseve të domosdoshme për zbatimin e atyre ligjeve në përputhje me CRC-në dhe me instrumente të tjera ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, për mbrojtjen e refugjatëve dhe për çështje humanitare.

Fëmijë në procedurën e azilit: Çfarë të bëhet?

Për shkak të moshës së tyre, varësi dhe pamaturia relative, fëmijët gëzojnë garanca të posaçme në lidhje me procedurën dhe provat që të garantohet sjellja e vendimeve të drejta për përcaktimin e statusit të refugjatit ndaj kërkesave të tyre.

Standardet minimale për trajtim të fëmijëve në procedurën e azilit i përfshijnë:

- Kërkesat e parashtuara nga fëmijë që kërkojnë azil, pavarësisht vallë ata janë me ose pa shoqërim, duhet të jenë të **përpunuara me përparësi dhe në procedurë të rregullt** me periudha të shkurtuara të pritjes në të gjitha fazat e procedurës për azil dhe duhet të investohen të gjitha angazhimet e mundshme që të sjellat vendim i shpejtë dhe i drejtë, ngase fëmijët shpesh kanë nevojë nga mbrojtja dhe ndihma e posaçme;
- Përpara fillimit të procedurës, fëmijëve duhet t'u jepjen informata për procedurën, që do u prezantohen në mënyrë e cila është përkatëse për fëmijët, si edhe **kohë të mjaftueshme që të përgatiten** për dëshmim të përvojave të veta, të ndërtojnë marrëdhënie të besueshmërisë me kujdestarin dhe me të gjithë punëtorët tjerë profesional dhe të ndjehen të sigurtë dhe të mbrojtur;
- Fëmijët që janë kërkues kryesor në procedurë për azil kanë të drejtë në një **përfaqësues ligjor** përkatësisht të trajnuar, i cili mund të jep mbështetje fëmijut gjatë tërë procedurës;
- Fëmijët kanë të drejtë të **shprehin qëndrimet e veta** dhe të marrin pjesë në procedurën në mënyrë thelbësore: dëshmimi i tyre për përvojat shpesh ka

rëndësi jetike për përcaktimin e nevojave të tyre individuale të mbrotjes. Në shumë raste, fëmiju është burimi i vetëm i atyre informatave;

- Kjo përfshin inkuadrimin e **procedurave të sigurta dhe rrethinës që janë të përshtatshme për fëmijët** dhe të cilat krijojnë besueshmëri në të gjitha fazat e procedurës për azil dhe sigurimin që fëmiju i cili kërkon azil t'i fitojë të gjitha informatat e nevojshme për mundësitë që i janë në dispozicion dhe për pasojat nga ato në një gjuhë dhe në mënyrë të cilën e kupton;
- Në fazat e ndryshme të procedurës janë të nevojshme **metoda përkatëse për komunikim dhe teknika të intervistimit**, të cilat duhet t'i marrin parasysh moshën, gjininë, prejardhjen kulturore dhe nivelin e maturisë dhe zhvillim të fëmijut, si dhe rrethanat gjatë ikjes dhe mënyrës së arrijtes;
- **Zyrtarët që i mbajnë intervistat duhet të kenë trajnim dhe shkatësi përkatëse** për intervistë dhe për vlerësim të drejtë të kredibilitetit dhe të rëndësisë së dëshmimit të fëmijut;
- **Fëmiju duhet të jetë i njoftuar për vendimet në gjuhë dhe në mënyrë që e kupton**. Fëmiju duhet të jetë i njoftuar për vendimin personalisht, në prani të kujdestarit, përfaqësuesit juridik dhe/ose person tjetër për mbështetje në një mjedis që është i këndshëm dhe jokercënues. Nëse vendimi është negativ, duhet në veçanti pasur kujdes gjatë paraqitjes së mesazhit fëmijut dhe gjatë shpjegimit se cilat hapa të ardhshme mund të ndërmer për t'u shmangur ose së paku të ulët stresi psikik dhe dëmi.

Interesi më i mirë i fëmijut është parësori. Fëmiju nuk duhet të refuzohet ose kthehet në vendin e hyrjes në vend ose të jetë i nënshtruar intervistës së detajuar nga ana e organeve për imigrim në vendin e hyrjes.

Pasi që të identifikohet fëmiju pa shoqërim ose fëmiju i ndarë, falas duhet të emërohet përfaqësues i pavarur dhe i kualifikuar ose **kudestar**, që do i ndihmojë fëmijut në të gjitha fazat e procedurës. Sa më shpejtë që është e mundur, duhet të ndërmerren masa për kërkesë dhe për bashkimin e fëmijut me prindërit e tij ose me anëtarë tjerë të familjes, përveç nëse kjo mund t'i ekspozojë në rrezik prindërit ose anëtarët tjerë të familjes ose nuk është në interesin më të mirë të fëmijut.

Nëse ekziston dyshim rreth moshës së fëmijut, **vlërësimi eventual i moshës** duhet të zbatohet në mënyrë të sigurtë, që është përkatëse për fëmij nga gjinia përkatëse, me respektimin e dinjitetit njerëzor dhe në kuadër të vlerësimit gjithëpërfshirës, që merr parasysh edhe paraqitjen fizike dhe maturinë psikike të fëmijut. Në rast të pasigurisë, personi duhet të konsiderohet si fëmi. Personat që pohojnë se janë fëmijë, duhet të trajtohen si të tillë deri në zbatimin e vlerësimit të moshës.

“Rekomandohet që Shtetet, UNHCR-ja dhe subjektët tjerë të bashkëpunojnë ngushtë (...) në zhvillimin e procedurave kombëtare për azil sensitive ndaj çështjeve gjinore, nëse është e mundshme kjo, (...) me procedura të përshtatura, përfshirë edhe kushte relevante në lidhje me provat, përpunim prioritar të kërkesave të parashtruara nga fëmijë pa shoqërim dhe fëmijë të ndarë, përfaqësues falas juridik ose tjetër për fëmijë pa shoqërim dhe fëmijë të ndarë, si dhe të mendojnë për zbatim sensitiv gjinor të Konventës së vitit 1951 përmes pranimit të ekzistimit të manifestimeve dhe formave të dukshme të persekutimit që janë specifike për fëmijët, përfshirë rekrutimin e të miturve, tregtinë me fëmijë dhe gjymtimin gjenital të grave.”

Konkluzion i Komitetit Ekzekutiv të UNHCR-së nr. 107 (LVIII), Fëmijët në rrezik, 2007

- ▶ Koment i përgjithshëm nr. 6 (2005): Trajtimi i fëmijëve të pashoqëruar dhe të ndarë jashtë vendit të tyre të prejardhjes, Komiteti i OKB-së për të drejtat e fëmijut (CRC), 2005
- ▶ Koment i përgjithshëm nr. 14 (2013) për të drejtën e fëmijut që interesi i tij më i mirë të merret parasysh si konsideratë e parë (neni 3 paragrafi 1), Komiteti i OKB-së për të drejtat e fëmijut (CRC), 2013
- ▶ Udhëzime për mbrojtje ndërkombëtare nr. 8: Kërkesa për azil të parashtruara nga fëmijë në përputhje me Nenet 1(A)2 dhe 1(F) nga Konventa e vitit 1951 dhe/ose Protokoli për statusin e refugjatëve i vitit 1967, UNHCR, 2009, në veçanti paragrafet 65–77
- ▶ Thelbi i çështjes – Vlerësimi i kredibilitetit kur fëmijët kërkojnë azil në Bashkimin Evropian, UNHCR, 2014

Gra

Me qëllim që të sigurohet që gratë dhe burrat që kërkojnë azil të kanë qasje të njëjtë deri te procedurat për azil dhe që Shtetet mund të vërtetojnë nevojat nga mbrojtja ndërkombëtare si duhet, Shtetet duhet të sigurojnë që procedurat për azil të jenë sensitive në aspekt gjinor. Krahas asaj që duhet të sigurojnë që persekutimet mbi format e bazuara mbi gjininë të pranohen si bazë për njohjen e statusit të refugjatit (Shih kapitulli 6.4. – Përkufizimi i refugjatit: Cilët persona janë të përfshirë? Pranimi i qasjes në përcaktimin e statusit të refugjatit që është sensitive në moshën, gjininë dhe diversitetin), procedurat për azil duhet të jenë të vendosura dhe të zbatohen në mënyrë sensitive gjinore që të mundën gratë të cilat kërkojnë azil në mënyrë efektive të arsyetojnë kërkesën e tyre.

Nëse gratë që kërkojnë azil janë të shoqëruara nga farefis meshkuj, ato poashtu duhet të njoftohen privatisht dhe në mënyrë në të cilën kuptojnë se ndoshta vetë përmbushin bazë valide për fitimin e azilit dhe se kanë të drejtë të parashtrojnë kërkesë të veçuar për azil në cilëdo fazë të procedurës. Duhet t'u jepet mundësi që të kërkojnë këshillë juridike para se të parashtrojnë kërkesë të tillë.

Poashtu, organi për azil duhet të sigurojë intervistim të ndarë të grave që kërkojnë azil, pa praninë e anëtarëve meshkuj të familjes, për t'u siguruar se ata kanë mundësi të arsyetojnë rastin e tyre. Shkathësitë sensitive gjinore dhe kulturore për intervistim janë me rëndësi kyçe që të mund të zbulohen informata, të përcaktohet ekzistimi i persekutimit dhe kërkesat e tilla të vlerësohen si duhet.

“Komiteti Ekzekutiv u bën thirrje Shteteve që të sigurojnë, çdoherë kur kjo është e nevojshme, zyrtare të kualifikuara të cilat do zbatojnë intervistën në procedura për përcaktimin e statusit të refugjatit dhe t'u sigurojnë qasje përkatëse deri te procedurat e tilla grave që kërkojnë azil, madje edhe nëse janë të shoqëruara nga anëtarë meshkuj nga familja.”

[Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, Konkluzion nr. 64 \(XLI\), 1990](#)

- ▶ [Udhëzim për mbrojtje ndërkombëtare nr. 1: Persekutimi lidhur me gjininë në kontekst të Nenit 1A\(2\) nga Konventa e vitit 1951 dhe/ose Protokoli për statusin e refugjatëve të vitit 1967](#), UNHCR, 2002, në veçanti paragrafet 35–36

Familje që kërkojnë azil

Nëse e gjithë familja kërkon azil, një ose më shumë anëtarë të asaj familjeje mund të përmbushin baza të veçuara valide për fitimin e statusit të refugjatit, pavarësisht nëse bëhet fjalë për të atin, e ëma, fëmiju apo farefis shoqërues ose varës tjetër. Andaj, rregulla e përgjithshme thotë se kërkesat e anëtarëve të familjes dhe të personave të tjerë të varura nga ajo, çdoherë duhet të shqyrtohen veçanarisht, pavarësisht nëse kërkuesi kryesor do pranohet si refugjat.

Nëse kërkuesi kryesor fiton mbrojtje si refugjatë, anëtarët tjerë të familjes së tij më të afërt dhe persona të varur nga ai, parimisht duhet të fitojnë statusin e njëjtë në interes të ruajtjes së unitetit familjar të refugjatit të pranuar. Fakti që kërkuesi kryesor është i përjashtuar nga mbrojtja si refugjat nuk ka ndikim mbi të drejtën e anëtarëve të familjes që të kërkojnë vlerësim të veçuar të kërkesave të veta.

Persona që kanë përjetuar dhunën, torturimin dhe traumën

Krahas pikave të përgjithshme të cekura mësipër, viktimave/personave që kanë përjetuar dhunën, torturimin ose ngjarje të tjera traumatike duhet t'u vëhen në dispozicion mekanizma për udhëzim në këshillim psikologjik dhe shërbime të tjera për mbështetje. Një praktikë e mirë është që të jenë në dispozicion këshilltar psikologjik të trajnuar, të cilët do u ndihmojnë kërkuesve të tillë të azilit gjatë procesit.

“Komiteti Ekzekutiv ... Rekomandon që refugjatët që kanë qenë viktimë të dhunës seksuale dhe familjet e tyre të fitojnë kujdes përkatës mjekësor dhe psikologjik, përfshirë këshillim përkatës për kulturën e tyre, dhe të konsiderohen si persona me interes të posaçëm për Shtetet dhe për UNHCR-në në lidhje me ndihmën dhe kërkimin për zgjidhje të përhershme për ata.”

[Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, Konkluzion nr. 73 \(XLIV\) \(f\), 1993](#)

Persona me orientim tjetër seksual dhe/ose identitet gjinor

Në lidhje me azilkërkuesit me orientim tjetër seksual dhe/ose identitet gjinor, krahas aspekteve të cekura mësipër, zyrtarët që i mbajnë intervistat dhe që vendosin duhet të kanë qasje objektive, për të mos ardhur në përfundime në bazë të perceptimeve stereotipe, të pasakta ose jopërkatëse për personat me orientim tjetër seksual dhe/ose identitet gjinor.

Zyrtari i cili e mban intervistën dhe interpretuesi duhet të shmangin që verbalisht ose me gjuhën trupore të shprehin gjykim për shkak të orientimit seksual, identitetit gjinor, sjelljes seksuale ose lidhjeve intime të kërkuesit të azilit. Ata duhet të përdorin një fjalor që nuk është ofendues dhe i cili tregon qëndrim pozitiv ndaj larmisë së orientimeve seksuale dhe identiteteve gjinore. Përdorimi i termeve jopërkatëse mund t'i pamundësojë kërkuesit të azilit që të paraqet natyrën e vërtetë të frikës së tij.

Nëse person kërkon azil në një Shtet në të cilin lidhjet e gjinisë së njëjtë janë të inkrimuara, ato ligje mund t'i pamundësojnë qasje deri te procedura për azil ose të të largojnë personin nga të përmendurit e orientimit të tij seksual ose identitet gjinor në intervistën për përcaktimin e statusit. Në situata të tilla mund të jetë e nevojshme që UNHCR-ja drejtëpërdrejtë të kyçet në lëndën, ndër të tjera, edhe përmes zbatimit të procedurës për përcaktim të statusit të refugjatit në kuadër të mandatit të saj.

- ▶ [Udhëzime për mbrojtje ndërkombëtare nr. 9: Kërkesa për status të refugjatit të bazuara në orientimin seksual dhe/ose identitetin gjinor në kontekst të Nenit 1A \(2\) nga Konventa e vitit 1951 dhe/ose Protokoli për statusin e refugjatëve i vitit 1967](#), UNHCR, 2012, në veçanti paragrafet 58–61

Persona me aftësi të kufizuara

Gjatë përpunimit të kërkesave për azil të parashtruara nga persona me aftësi të kufizuar, organet duhet të udhëheqen nga respektimi i dinjitetit dhe integritetit personal të personave me aftësi të kufizuar dhe nga parimet e mosdiskriminimit dhe pjesëmarrjes, të rregulluara në [Konventën për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara](#).

Kjo domethënë se në procedurat për azil duhet të sigurohet që personat me aftësi të kufizuar që kërkojnë azil të fitojnë këshillë përkatëse juridike dhe mbështetje dhe qasje fizike deri te objektet që të mund të parashtrorin dhe në mënyrë efektive të arsyetojnë kërkesën e vet. Personat me aftësi të kufizuar mendore ose ata të cilët kanë problem me shëndetin mendor mund të kanë nevojë nga shoqërimi prej një kujdestari të emëruar ose përfaqësuesi (krahas përfaqësuesit juridik) dhe nga mbështetja mjekësore ose psikologjike. Siç ishte rasti tek fëmijët që kërkojnë azil, rregulla parimore thotë se kërkesat e këtyre personave duhet të shqyrtohen me përparësi dhe nga ana e zyrtarëve të trajnuar dhe profesional për vendimmarrje.

“Komiteti Ekzekutiv ... rekomandon që Shtetet dhe UNHCR-ja të sigurojnë që të jenë në dispozicion procedura për përcaktimin e statusit të refugjatit dhe të gjitha procedurat tjera relevante, që do jenë të rregulluara ashtu që të mundësojnë personave me aftësi të kufizuara në tërësi dhe drejtë të arsyetojnë kërkesat e veta me fitimin e mbështetjes së duhur.”

[Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, Konkluzioni nr. 110 \(LXI\) Refugjatë me aftësi të kufizuara \(i\), 2010](#)

Përkujtues për parlamentarët:

Azilkërkues me nevoja specifike në procedurën për azil

- ✓ Parlamentarët inkurajohen që të nxisin përfshirjen e masave të posaçme për të adresuar nevojat specifike, të kërkuesve veçanërisht të cenuar të azilit, ndër të tjera të grave të cilat kërkojnë azil, personave që kanë përjetuar dhunën, torturimin ose traumën, azilkërkuesve që janë LGBTI e të tjerë. Masat e tilla i përfshijnë detyrimet e azilkërkuesve t'u jepjen informata për procesin dhe për procedurat për azil, për të drejtën e tyre në qasje në procedurë të tillë, si dhe këshillë juridike në gjuhë dhe në mënyrë që e kuptojnë dhe që është e përshtatur gjendjes së tyre, përfshirë edhe moshën e tyre, nivelin e arsimit dhe aftësinë eventuale të kufizuar; grave që kërkojnë azil t'u jepet mundësia të jenë të intervistuar nga ana e zyrtarëve të kualifikuar dhe interpretues të gjuhës femërore, anëtarëve të familjes të kërkuesit kryesor dhe të personave të varur nga ai t'u jepet e drejta të parashtrijë veçanarisht kërkesë për azil dhe të jenë individualisht të pranuar për refugjatë, nëse kjo është përkatëse;
- ✓ Në përputhje me nenin 22 nga CRC-ja, të sigurojnë që legjislacioni:
  - Të rregullojë situatën e fëmijëve që kërkojnë azil, përfshirë edhe të fëmijëve të ndarë dhe pa shoqërim, të parashikojë garanca procedurale që janë sensitive për situatën e fëmijëve dhe shprehimisht të thirret në parimin e „interetit më të mirë të fëmiut“;
  - Të parashikojë, në çastin kur do identifikohet fëmi pa shoqërim ose fëmi i ndarë, që falas të jetë i emëruar kujdestar ose këshilltar i pavarur dhe i kualifikuar, i cili do i ndihmojë fëmiut;
  - Të parashikojë që fëmijët pa shoqërim dhe fëmijët e ndarë të kanë përfaqësues juridik përkatësisht të kualifikuar në të gjitha fazat e procedurës për azil, që do u ndihmojë të mbështesin kërkesën e tyre për azil. Përfaqësuesit juridik duhet të jenë në dispozicion fëmijëve falas; dhe
  - (nëse legjislacioni parashikon procedura për vlerësim të moshës) të rregullojë që procedurat e tilla të zbatohen vetëm nëse

ekziston mëdyshje rreth moshës së fëmiut, ata të jenë pjesë e një vlerësimi gjithëpërfshirës që e merr parasysh edhe paraqitjen fizike dhe pjekurinë psikologjike të fëmiut, të zbatohen në bazë vullnetare, në mënyrë e cila është përkatëse për fëmiun dhe për gjininë e tij nga ana e personave profesional të pavarur me ekspertizë përkatëse, dhe në rast të dyshimit të konsiderohet se personi është fëmi;

- ✓ Të angazhohen për kyçje të dispozitës e cila do rregullojë se, nëse kërkuesi kryesor i përmbush kushtet nga përkufizimi për refugjat, anëtarët tjerë të familjes së tij më të ngushtë dhe personat e varur nga ai të fitojnë të njëjtin status në përputhje me parimin e unitetit familjar të refugjatit të pranuar, përveç nëse ndarja e statusit të refugjatit është e papërputhshme me statusin personal juridik të anëtarit të familjes ose të personit të varur (për shembull, partneri bashkëshortor që është shtetas i vendit të azilit);
- ✓ Të sigurojnë që legjislacioni të mos ndalojë pranimin e një kërkesë të ndarë dhe të pavarur për azil nga cilido anëtar tjetër i familjes ose person tjetër i varur pas sjelljes së vendimit negativ ndaj kërkesës së kërkuesit kryesor, në veçanti duke pasur parasysh nevojën nga mbrojtja e formave të persekutimit të bazuara mbi gjininë dhe nga ato që janë specifike për fëmijët;
- ✓ Të miratojnë mjete të mjaftueshme për organet për azil që të mund të sigurojnë trajnime të mjaftueshme të veçanta, informata përkatëse për vendet e prejardhjes dhe shërbime të tjera, me qëllim që vendimet të sjellen ashtu që do merrren parasysh nevojat specifike të kërkuesve veçanërisht të cenuar të azilit, moshë e tyre, gjinia dhe diversiteti;
- ✓ T'i bëjnë thirrje organit për azil që të lëshojë udhëzime përkatëse, për shembull për garanca procedurale, teknika për intervistim dhe për vlerësim të kërkesave të parashtruara nga fëmijë, gra, viktime të torturës, persona të traumatizuar, azilkërkues që janë LGBTI dhe nga persona të tjerë të cenuar.

7.12 Njohja e statusit të refugjatit

Nëse azilkërkuesi njihet si refugjat, ai duhet të fitojë qëndrim të sigurtë ligjor pas njohjes së statusit të tij. Refugjatët, poashtu si azilkërkuesit, kanë të drejtë në lëshim të dokumenteve personale. Krahas kësaj, refugjatët që njihen kanë të drejtë të fitojnë dokumente udhëtimi.

Qëndrim i sigurtë dhe i përhershëm ligjor

Dhënia e së paku qëndrimit ligjor refugjatëve, nëse jo edhe qëndrim të përhershëm, është masë legjitime dhe e domosdoshme që të mundet Shteti të përmbush detyrimet e veta sipas Konventës të vitit 1951 dhe t'u mundësohet refugjatëve të gëzojnë të drejtat e rregulluara në Konventën. Qëndrimi i sigurtë ligjor është një nga masat më efektive që mund t'i ndërmerret një Shtet për të mundësuar integrimin e refugjatëve, t'u hap mundësitë për krijimin e një shtëpie të përhershme dhe t'u mundësojë të ndërmarrin rolin e pjesëtarëve të barabartë dhe të njëjtë në shoqërinë.

Nëse Shtetet vendosin që në legjislacionin të parashikojnë qëndrim të kufizuar kohor që mund të ripërtrihet, qëndrimi ligjor që u jepet refugjatëve pas njohjes së statusit të tyre duhet të jetë i krahasueshëm me llojin e qëndrimit që është i nevojshëm për natyralizim. Kjo domethënë se, nëse refugjatët që do të njihen nuk fitojnë qëndrim të përhershëm, ata duhet të fitojnë së paku status i cili do u mundësojë të kërkojnë qëndrim të përhershëm përpara se të parashitrojnë kërkesë për natyralizim.

Parlamentarët duhet të kenë në mend se njohja e statusit të refugjatit në periudhë të kufizuar kohore dhe revidimi i tij pas asaj periudhe, jo vetëm që i vendos refugjatët në pasiguri dhe e ngadalëson integrimin e tyre, por edhe kërkon resurse të konsiderueshme administrative dhe financiare.

Dokumente personale

Shtetet që kanë aderuar në Konventën e vitit 1951 kanë për detyrim që t'i lëshojnë dokument personal çdo refugjati në territorin e vet (neni 27). Lëshimi i dokumenteve personale refugjatëve, me të cilat konfirmohet statusi i tyre, u mundëson qasje deri të shërbime dhe të drejta të tjera dhe mund të ndihmojë në mbrojtjen e tyre nga shqetësimi dhe *kthimi*. Dokumentet të tilla duhet të jenë të lëshuara të gjithë refugjatëve të moshuar dhe fëmijëve të ndarë dhe atyre pa shoqërim me qëllim të mbrojtjes dhe qasjes në të drejtat që sigurohen me ato. (Për më shumë informata për azilkërkuesit, të cilët, si edhe refugjatët, kanë të drejtë në dokumente personale, shih Kapitulli 5.2. – Pranim dhe trajtim i azilkërkuesve, Regjistrim dhe identifikim i azilkërkuesve dhe refugjatëve.)

Dokumente udhëtimi

Shtetet nënshkruese janë të detyruara që t'u lëshojnë dokumente udhëtimi refugjatëve të cilët ligjërisht qëndrojnë në vendin e udhëtimit jashtë territorit të tyre, përveç nëse ekzistojnë arsye të bindshme lidhur me sigurinë kombëtare ose me rendin publik që e lejojnë atë (neni 28). Në bashkangjitje drejt Konventës janë dhënë hollësira shtesë për dokumentet e udhëtimit dhe formular të dokumentit të udhëtimit sipas Konventës.

Lëshimi i dokumenteve të udhëtimit sipas Konventës (CTD-të) refugjatëve u ndihmon që të shfrytëzojnë të drejtën e vet fundamentale për t'u larguar nga cilido vend, përfshirë edhe nga vendi nikoqir. Me atë nuk implikohet se refugjati ka fituar shtetësi, por, duke pasur parasysh se këto dokumente janë gjerërisht të pranuar nga vendet tjera, ato u mundësojnë refugjatëve të udhëtojnë në vende të tjera, ndër të tjerat për studim, punësim, mbrojtje shëndetësore ose strehim.

Standardet moderne ndërkombëtare parapëlqejnë lëshimin e dokumenteve udhëtimi të lexueshme me aparate, siç është e përcaktuar nga Organizata ndërkombëtare për aviacion civil (ICAO) në shtojcën 9 në Konventën për aviacion civil ndërkombëtar (Konventa e Çikagos). Dokumentet e udhëtimit të lexueshme me aparate mundësojnë udhëtim të refugjatëve jashtë vendit dhe janë më të sigurta dhe më të rënda për ndryshim ose falsifikim. Dokumentet e udhëtimit me çip elektronik dhe dokumentet biometrike të udhëtimit ofrojnë standarde edhe më të larta të sigurisë.

Standardet e reja të ICAO u bënë të detyrueshme për të gjitha dokumentet e udhëtimit në vitin 2016. UNHCR-ja dhe ICAO së bashku kanë lëshuar [udhëzim për lëshimin e dokumenteve udhëtimi të lexueshme me aparate refugjatëve dhe personave pa shtetësi](#).

UNHCR-ja dhe ICAO-ja rekomandojnë që Shtetet të inkorporojnë të drejtën individuale të refugjatëve që qëndrojnë në territorin e tyre që ligjshëm të fitojnë një dokument udhëtimi të lexueshëm me aparate në ligjet e tyre kombëtare për azil, ligje për refugjatë, imigrim dhe/ose shtetësi. Shumë Shtete tashmë e kanë bërë atë. Edhe pse e drejta do duhej të jetë e përmbytur në akt të sjellur nga parlamenti kombëtar, dispozita më të hollësishme, standarde dhe çështje procedurale, mund të jenë të rregulluara edhe në rregull tjetër. Çështjet që duhet rregulluar janë të cekura në dokumentin e përbashkët të UNHCR-së dhe ICAO-së.

Poashtu, Shtetet nënshkruese janë të detyruara që t'u lëshojnë **dokumente ose certifikate** refugjatëve që nuk mund të fitojnë dokumente të tilla nga autoritetet e tyre kombëtare për shkak të statusit të vet (neni 25). Taksat eventuale që arkëtohen duhet të jenë modeste dhe të krahasueshme me ato që u arkëtohen shtetasve për shërbime të ngjajshme. Regjistrimi në kohë i lindjeve, martesave dhe divorceve dhe lëshimi i dokumenteve lidhur me ato ngjarje mund të jetë veçanërisht e rëndësishme për gratë dhe fëmijët që janë refugjatë.

- ▶ Konkluzione [nr. 35 \(XXXV\) Dokumente identiteti për refugjatë, nr. 49 \(XXXVIII\) Dokumente udhëtimi për refugjatë](#) dhe [nr. 114 \(LXVIII\)](#) të Komitetit Ekzekutiv të UNHCR-së të vitit 1984, 1987, respektivisht 2017
- ▶ [Udhëzim për lëshimin e dokumenteve udhëtimi të lexueshme me aparate sipas Konventës për refugjatë dhe personave pa shtetësi](#), UNHCR dhe Organizata ndërkombëtare për aviacion civil (ICAO), 2017

Përkujtues për parlamentarët:

Njohje e statusit të refugjatit

Legjislacioni duhet të parashikojë që refugjatët që janë njohur të tillë të fitojnë qëndrim ligjor në Shtetin dhe dokumente personale (si edhe azilkërkesit) dhe të udhëtimit. Për atë qëllim parlamentarët inkurajohen që:

✓ në lidhje me **qëndrimin ligjor**, të sigurojnë:

- Të ekzistojnë dispozita sipas të cilave azilkërkuksi fiton qëndrim të sigurtë ligjor, sipas mundësisë qëndrim të përhershëm, pas njohjes së tij si refugjat dhe, sipas të cilave, nëse refugjatët që njihen nuk fitojnë qëndrim të përhershëm, ata fitojnë të paktën status që do u mundësojë të kërkojnë qëndrim të përhershëm para se të parashtrojnë kërkesë për natyralizim;

✓ në lidhje me **dokumentet e identitetit** të sigurojnë që:

- Legjislacioni të parashikojë lëshimin e dokumenteve individuale të identitetit edhe azilkërkuksve edhe refugjatëve, me të cilat konfirmohet statusi i tyre. Tek refugjatët që janë njohur kjo mund të bëhet edhe me lëshimin e një dokumenti të udhëtimit të gjithë refugjatëve në përputhje me nenin 27 nga Konventa e vitit 1951;
- Dokumente të tilla të identitetit t'u lëshohen edhe anëtarëve të familjes që janë të njohur si refugjatë në bazë të statusit të derivuar (ose në rastin e azilkërkuksve, anëtarëve të familjes të kërkuksit kryesor);
- Format që përdoret për të parandaluar abuzime dhe t'u mundësojë organeve relevante të jenë të bindur se personi i cili e përdor dokumentin është me të vërtetë personi i cilit i është lëshuar. Praktika e mirë është që dokumentet që u lëshohen refugjatëve të kanë format të ngjajshëm dhe dhe periudhë të vlefshmërisë sikurse ato që lëshohen personave me qëndrim të përhershëm, ngase ato dokumente zakonisht japin qasje në shërbime dhe të drejta;

✓ në lidhje me **dokumentet e udhëtimit**, të sigurojnë që:

- Legjislacioni të parashikojë lëshimin e dokumenteve të udhëtimit refugjatëve që janë njohur (përfshirë edhe në bazë të një statusi të derivuar) në përputhje me nenin 28 nga Konventa e vitit 1951 dhe me rregullat që e rregullojnë lëshimin, vlefshmërinë dhe ripërtirjen e dokumenteve të udhëtimit sipas Konventës (CTD), që janë të përmbytura në Shtojcën në Konventën e vitit 1951;
- Taksat që arkëtohen për lëshimin e dokumenteve të mos tejkalojnë shumën më të ulët që arkëtohet për dokumente kombëtare udhëtimi (shih shtojcë në Konventën e vitit 1951, paragrafi 3) – një mënyrë për të ulur procedurat administrative dhe kostot për lëshimin e dokumenteve të tilla të udhëtimit dhe ato të lëshohen me periudhë më të gjatë të vlefshmërisë; dhe
- Të përshtaten ligjet kombëtare për azil, refugjatë, imigrim dhe/ose për shtetësi, nëse kjo tashmë nuk është bërë, që të sigurohet se refugjatët që qëndrojnë në vendin ligjshëm të fitojnë dokumente udhëtimi të lexueshme me aparate, që i pëmbushin standardet e pranuar universale dhe t'u mundësojnë refugjatëve të gëzojnë liri të lëvizjes dhe të udhëtimit jashtë vendit.

7.13 Anulim, revokim dhe pushim i statusit të refugjatit

Person që është njohur si refugjat (pavarësisht vallë nga ana e Shtetit sipas Konventës së vitit 1951 dhe/ose nga UNHCR-ja në kuadër të mandatit të vet) muind të humbasë statusin e refugjatit vetëm nëse janë të përmbushura kushte të caktuara. Statusi i refugjatit mund të tërheqet vetëm me anulimin e tij, revokimin ose nëse janë të përmbushura kushtet për pushim të statusit të refugjatit.

Anulim dhe revokim i statusit të refugjatit

Anulimi i statusit të refugjatit është i arsyetuar vetëm nëse mësohet se personi ka qenë i njohur si refugjat, edhe pse nuk i ka përmbushur kriteret për kualifikim në çastin e njohjes. Kjo mund të jetë rast nëse nuk kanë qenë të përmbushura kushtet për ndarjen e statusit ose nëse është duhur të zbatohet dispozitë për përjashtim nga statusi. Vendimi i gabueshëm për ndarje të statusit refugjatit mund të sjellet ngase personi qëllimisht ka paraqitur fakte materiale gabimisht ose ka fshehur fakte të tilla për të fituar status të refugjatit, në raste të keqpërdorimit, sikurse dhënie e rryshfetit, ose për shkak të gabimi të organit i cili ka vendosur.

Në të shumtën e sistemeve juridike, pavarësisht vallë nga aspekti kontinental ose anglosakson, ligji për procedurë të përgjithshme administrative mundëson rishqyrtim të vendimit që është bërë përfundimtar. Kjo mund të kufizohet me afat varësisht nga arsyet për vendim të gabueshëm. Poashtu, shpesh janë të zbatueshme parime të përgjithshme juridike për proporcionalitet të masës dhe respektimit të të „drejtave të përvetësuar“. Edhe pse kjo nuk është shprehimisht e paraparë në Konventën e vitit 1951, anulimi i statusit është në përputhje me aktet juridike ndërkombëtare për refugjatë, nëse në procedurën me garanca përkatëse procedurale vërtetohet se personi në fjalë nuk i ka përmbushur kriteret për status të refugjatit në çastin e vendimit fillestar.

Në rast të tillë, personi statusi i të cilit i refugjatit anulohet për shkak të asaj që nuk i ka përmbushur kriteret për kualifikim në çastin e vendimit fillestar, mund të ketë frikë të justifikuar nga persekutimi lidhur me bazë të Konventës së vitit 1951 në çastin e procedurës për anulim.

Andaj, për personin duhet t'i jepet qasje në procedurën për përcaktimin e asaj vallë në atë çast kualifikohet për statusin e refugjatit, ose në kuadër të procedurës për anulim ose në procedurë të posaçme, varësisht nga sistemi juridik.

Revokimi i statusit të refugjatit është i përkatshëm nëse një refugjat i pranuar është futur në procedura të cilat bëjnë pjesë në fushëveprimin e nenit 1F(a) ose 1F(c) të Konventës së vitit 1951, kuptohet nëse janë përmbushur të gjitha kriteret për zbatim të këtyre dy dispozitave ose njëri nga ato.

Anulim ose revokim: Çfarë është dallimi?

Anulimi është term të cilin UNHCR-ja e përdor për vendim për shfuqizim të një vendimi për njohjen e statusit të refugjatit e cila fare nuk është duhur të sjellet. Anulimi u referohet vendimeve që janë bërë përfundimtare, dmth. të cilat më nuk mund të jenë lëndë e ankesës ose të riekzaminimit. Me anulimin, statusi i refugjatit anulohet nga data e vendimit fillestar për ndarjen e tij (*ab initio* ose *ex tunc* – nga fillimi ose që nga atëherë).

Revokimi parasheh tërheqje të statusit të refugjatit nëse personi futet në procedura që bëjnë pjesë në fushëveprimin e nenit 1F(a) ose 1F(c) të Konventës së vitit 1951 pas fitimit të statusit të refugjatit. Kjo ka efekt në të ardhmen (*ex nunc* – nga tani).

Anulimi dhe revokimi: Çfarë garanca procedurale duhet të ekzistojnë?

Për anulim ose revokim të statusit mund të vendoset vetëm individualisht. Refugjati statusi i të cilit mund të anulohet ose revokohet duhet:

- Të jetë i informuar për natyrën e procedurës dhe për provat në të cilat bazohet anulimi ose revokimi i propozuar;
- Të fitojë mundësi që të përgënjeshtrojë pretendimet e organit për mashtrim ose abuzim tjetër;
- Sipas nevojës të fitojë ndihmë nga interpretuesi dhe të ketë mundësinë që të kërkojnë këshillë juridike dhe përfaqësues; dhe
- Të fitojë të drejtë të apelojë vendimin para personi ose organi tjetër në përbërje tjetër nga ajo e cila e ka sjellur vendimin origjinal

– në procedurën për ankesë ose rishqyrtim duhet të shqyrtohet edhe ligjshmëria dhe gjendja faktike, dhe ankesa duhet të ketë efekt pezullues.

Statusi i refugjatit vlen deri në sjelljen e vendimit përfundimtar për anulimin ose revokimin e tij.

Anulimi dhe revokimi i statusit të refugjatit nuk duhet të ngatërrohet me dëbimin sipas nenit 32 nga Konventa e vitit 1951, e as me humbjen e mbrojtjes nga *kthimi*, sipas nenit 33 apragrafi (2), siç është sqaruar mësipër në kapitullin 4.2. – Pranimi në territor dhe fushëveprimi i *detyrimit për moskthim*. Asnjëra nga ato dy mundësi nuk parashikon humbjen e statusit të refugjatit të personit i cili në çastin e vendimit fillestar i ka përmbushur kriteret për kualifikim sipas Konventës së vitit 1951.

Përkujtues për parlamentarët: Anulimi dhe revokimi i statusit të refugjatit

Parlamentarët inkurajohen që:

- ✓ Nëse legjislacioni u mundëson autoriteteve të vendosin për anulimin e statusit të refugjatit, të sigurojnë:
  - Që bazat materiale për anulim të jenë në përputhje me të drejtën ndërkombëtare për refugjatë dhe procedurën që duhet ndjekur për t' u respektuar garancat procedurale të cekura mësipër dhe të merr parasysh çështjet e proporcionalitetit dhe të drejtave të përvetësuar të refugjatit në fjalë, përfshirë edhe lidhjet eventuale që i ka vendosur refugjati në vendin; dhe
  - Personi statusi i së cilit i refugjatit anulohet, të fitojë qasje deri te procedura për përcaktimin vullë në atë çast kualifikohet për status të refugjatit, ose në kuadër të procedurës për anulim ose në procedurë të posaçme, varësisht nga sistemi juridik;
- ✓ Nëse legjislacioni parashikon dispozita për revokimin e statusit të refugjatit për persona që kanë kryer akte të caktuara pas njohjes së tyre për refugjatë, të sigurojnë mundësinë që për revokimin e statusit të refugjatit të shqyrtohet vetëm nëse personi është futur në procedura që bëjnë pjesë në fushëveprimin e nenit 1F(a) ose 1F(c) nga Konventa e vitit 1951 dhe të mos përfshijë aktë të përshkruara në nenin 1F(b) ose në nenin 33 paragrafi (2) nga Konventa dhe vendimi eventual për revokim të mos ndikojë në statusin refugjat të anëtarëve të familjes;
- ✓ Të sigurojnë që legjislacioni të parashikojë që personi në fjalë të jetë i njoftuar për bazat për anulim ose revokim të statusit dhe të fitojë mundësi për të kontestuar vendimin, sipas mundësisë para organit për përcaktimin e statusit të refugjatit, me mundësi për ankesë me efekt pezullues përpara një organi më të lartë.

► [Informatë për anulimin e statusit të refugjatit](#), UNHCR, 2004

Pushimi i statusit të refugjatit

Njohja e statusit të refugjatit nuk është e kufizuar në kohë. Ai mund të pushojë vetëm nëse janë të përmbushura të ashtuquajturat „klauzolat për pushim“ (sipas nenit 1C nga Konventa e vitit 1951 dhe sipas nenit 1, paragrafi 4 (a) deri në (e) të konventës për refugjatë të OAU-së të vitit 1969). Në ato janë të përcaktuara kushtet nën të cilat refugjati pushon të jetë refugjat dhe ato janë të bazuara në kuptimin se mbrojtja ndërkombëtare nuk duhet të vazhdojë nëse më nuk është e nevojshme ose nëse më nuk është e justifikuar.

Sipas kësaj, statusi i refugjatit mbahet, përveç nëse refugjati bie nën fushëveprimin e dispozitës për pushim të statusit. Kjo rezulton nga nevoja që t'u jepet bindje se statusi i tyre nuk do jetë lëndë e revidimit të vazhdueshëm për shkak të ndryshimeve të përkohshme të situatës në vendin e tyre të prejardhjes që nuk janë të natyrës fundamentale.

Nëse dëshiron të zbatojë klauzolat për pushim të rrethanave, Shteti i azilit e bart barrën e dëshimitit se ekziston ndryshim fundamental, i qëndrueshëm dhe i përhershëm i rrethanave në vendin e prejardhjes dhe se thirrja në nenin 1C(5) ose (6) është e përshtatshme. Mund të ekzistojnë raste në të cilat grupe të caktuara duhet të përjashtohen nga zbatimi i vendimit të përgjithshëm për pushim të rrethanave, ngase edhe më tej janë në rrezik të persekutimit.

“Shtetet me kujdes duhet të vlerësojnë natyrën fundamentale të ndryshimeve në vendin e shtetësisë ose të prejardhjes, përfshirë edhe gjendjen e përgjithshme me respektimin e të drejtave të njeriut, si dhe rasti konkret i frikës nga persekutimi, që të mund në një mënyrë objektive dhe të arsyeshme të sigurohen se ka pushuar të ekzistojë gjendja e cila ka justifikuar ndarjen e statusit të refugjatit; element jetik i vlerësimit të tillë nga ana e Shteteve është natyra fundamentale, e qëndrueshme dhe e përhershme e ndryshimeve, gjatë së cilës përdoren informata përkatëse që janë në dispozicion, ndër të tjera edhe nga organe relevante të specializuara, e në veçanti nga UNHCR-ja.”

[Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, Konkluzioni nr. 69 \(XLIII\) Pushimi i statusit, \(a\), 1992](#)

Edhe nëse kanë ndryshuar rrethanat e përgjithshme në një vëllim që më nuk është i nevojshëm statusi i refugjatit, është e mundshme që rrethanat konkrete të një rasti të caktuar të kërkojnë ndihmë të mëtejme ndërkombëtare. Andaj, të gjithë refugjatët që janë të prekur nga vendimi i përgjithshëm për pushim të rrethanave duhet të kenë mundësinë të parashtrajnë kërkesë për revidimin e atij vendimi në rastin e vet për shkak të ekzistimit të bazave për mbrojtje ndërkombëtare që janë relevante në rastin konkret.

Statusi i refugjatit: Kur pushon?

Sipas nenit 1C nga Konventa e vitit 1951, statusi i refugjatit mund të pushojë ose për shkak të akteve të refugjatit (të përmbajtura në nënparagrafet 1–4) ose përmes rrethanave objektive në vendin e prejardhjes mbi të cilat është bazuar statusi i refugjatit (nënparagrafe 5 dhe 6).

Nga gjashtë klauzolat për pushim të statusit, katër të parat paraqesin ndryshim të gjendjes së refugjatit të shkaktuar nga vetë refugjati, gjejësisht personi:

1. Vullnetarisht është vendosur përsëri nën mbrojtjen e vendit shtetas i së cilit është;
2. Vullnetarisht përsëri ka përvetësuar shtetësinë që më parë e ka humbur;
3. Ka përvetësuar shtetësi tjetër; dhe
4. Vullnetarisht përsëri është rëndësosur në Shtetin në të cilin ka pasur frikë nga persekutimi.

Dy klauzolat e fundit për pushim të statusit, nenet 1C(5) dhe (6), janë të bazuara mbi përcaktimin se më nuk është e nevojshme mbrojtje ndërkombëtare për shkak të ndryshimeve në vendin në të cilin personi është frikuar nga persekutimi, andaj kanë pushuar të ekzistojnë arsyet për shkak të së cilave personi është bërë refugjat. Ato njihen si „klauzola për pushim të rrethanave“.

Përkujtues për parlamentarët:

Pushim i statusit të refugjatit

- ✔ Duke pasur parasysh që listat për bazë për pushim të statusit të cekura në nenin 1C të Konventës së vitit 1951 dhe në nenin 1, paragrafi 4 (a) deri në (e) nga Konventa për refugjatë e OAU-së e vitit 1969 janë përfundimtare, për t' u siguruar respektim i standardeve juridike ndërkombëtare në lidhje me pushimin e statusit të refugjatit, inkurajohen parlamentarët që të mbajnë tekstin e klauzolave për pushim të statusit nga Konventa e vitit 1951 dhe nga Konventa e OAU-së së vitit 1969, nëse është e zbatueshme, dhe të sigurojnë që në legjislacionin të mos kryhen baza të tjera për pushim të statusit.
  - ✔ Nëse parashikohet pushim i statusit të refugjatit në bazë të nenit I(4)(g) t Konventës së OAU-së, në rast se personi të jetë i përfshirë në aktivitete subverzive në kuptim të nenit III(2), parlamentarët inkurajohen që të sigurojnë se dispozitat e tilla detyrimisht të lexohen në korniza të nenit 1F nga Konventa e vitit 1951, dhe për dispozitat e tilla të vlejnjë standardet e atij neni.
- Krahas kësaj, në përputhje me standardet ndërkombëtare, parlamentarët inkurajohen që:
- ✔ Të sigurojnë se legjislacioni të parashikojë moszbatim të klauzolave për pushim të statusit mbi refugjatët që mund të thirren në arsye bindëse për shkak të së cilave refuzojnë të kthehen në vendin e shtetësisë ose në qëndrim të mëparshëm të zakonshëm, e që rrjedhin nga persekutim i mëparshëm;
  - ✔ Të sigurojnë që pjesa e dytë e nenit 1C(5) dhe 1C(6) që u referohen „arsyeve bindëse“ të zbatohet edhe në refugjatët sipas nenit 1A(2), ngase kjo është parim i përgjithshëm humanitar, që tanimë është fuqimisht e vendosur në praktikën e Shteteve;
  - ✔ Të sigurojnë se legjislacioni të parashikojë që secili person i ndikuar të jetë i njoftuar për bazat e pushimit të statusit dhe të fitojë mundësi para organit për përcaktim të statusit të refugjatit, me mundësi për ankesë me efekt pezullues përpara një organi më të lartë;
  - ✔ Nëse legjislacioni vendor parashikon baza për pushim të formave komplementare të mbrojtjes, të sigurojnë që këto dispozita në esencë të ndjekin parametrat nga neni 1C nga Konventa e vitit 1951, përfshirë edhe në lidhje me përjashtimet për shkak të „arsyeve bindëse“, që janë të parapara me nenin 1C(5) dhe (6) nga Konventa e vitit 1951, e që vlejnjë edhe për pushimin e mbrojtjes komplementare;
  - ✔ Të angazhohen që legjislacioni të përmbajë dispozita që detyrojnë autoritetet për t' u konsultuar me UNHCR-në, nëse mendojnë për zbatimin e klauzolave për pushim të statusit.

Të dy klauzolat për pushim të rrethanave i mundësojnë refugjatit që të thirret në „arsye bindëse“ për shkak të së cilave refuzon të kthehet në vendin e shtetësisë ose të qëndrimit të mëparshëm të zakonshëm, e që “rrjedhin nga persekutimi i mëparshëm.” Qëllimi i këtij përjashtimi është të përfshihen raste në të cilat refugjatët ose anëtarë të familjeve të tyre kanë pësuar forma mizore të persekutimit, andaj nga ata nuk mund të pritët që të kthehen në vendin e prejardhjes ose të qëndrimit të mëparshëm të zakonshëm.

Krahas kësaj, Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së propozon në Konkluzionin e vet nr. 69 që Shtetet të mendojnë për “zgjidhje përkatëse” për personat “nga të cilët mund të pritët të largohen nga vendi i azilit për shkak të qëndrimit të gjatë, që ka rezultuar me lidhje të fuqishme familjare, shoqërore dhe ekonomike”

- ▶ [Konkluzion nr. 69 \(XLIII\) Pushimi i statusit](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 1992
- ▶ [Udhëzim për mbrojtje ndërkombëtare nr. 3: pushim i statusit të refugjatit sipas nenit 1C\(5\) dhe \(6\) të Konventës së vitit 1951 lidhur me statusin e refugjatëve \(klauzolat për “pushim të rrethanave”\), UNHCR, 2003](#)

7.14 Personat për të cilët është konstatuar se nuk kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare

Nëse në një procedurë të drejtë është sjellur vendim përfundimtar se një person i caktuar nuk ka nevojë për mbrojtje ndërkombëtare dhe nëse nuk ka arsye bindëse humanitare që personi të mbet, ekzistojnë dy mundësi: ose personat të kthehen në vendin e prejardhjes ose të kërkojnë mundësi të tjera për migrim ligjor. Duke pasur parasysh që mundësia e dytë zakonisht u është në dispozicion vetëm personave me profile specifike ose në rrethana specifike, varësisht nga legjislacioni kombëtar, kjo pjesë e dokumentit përqëndrohet në kthimin.

Promovimi i kthimit vullnetar: Çfarë të bëhet?

Nëse personat që nuk kanë të drejtë të mbesin në vendin që i ka pranuar mund të kthehen në shtëpi vullnetarisht, qëndrueshmëria e kthimit të tyre është më mirë e garantuar. Vullnetarizimi ndihmon që të sigurohet që kthimi të bëhet në mënyrë të sigurtë dhe dinjitoze dhe të jetë më ekonomike për Shtetin që e kthen personin.

Praktikat e mira për inkurajim dhe dhe mbështetje të kthimit vullnetar dhe të qëndrueshëm përfshijnë dhënie të informatave dhe këshilla për opsionet për kthim dhe për rrethanat në vendin e prejardhjes: sigurim i transportit, riintegrim dhe/ose ndihmë pas kthimit; dhe monitorim pas kthimit.

Në të gjitha rastet duhet tërësisht të respektohet parimi themelor i moskthimit. Andaj, duhet të ekzistojnë garanca përkatëse për vlerësimin e rreziqeve të reja dhe të paekzaminuara, për shembull, vallë personat që gjenden në procedurën për kthim kanë qasje deri te procedura për azil, e nëse kanë patur, vallë kanë ngjarë rreziqe të reja në vendin e prejardhjes. Shtetet miratojnë dy qasje të ndryshme për të siguruar këtë: rihapje të procedurës për azil ose hapje të një procedure të veçantë për shqyrtim të atyre rreziqeve si pjesë e procedurës për kthim, siç është

vlerësimi i rrezikut para-mënjanimi në **Kanada** (shih mëposhtë). Në brengat që personat që duhet të kthehen mund të abuzojnë këto procedura për të vazhduar qëndrimin e tyre, më së mirë mund të jepet përgjigje përmes **mekanizmave** efikase procedurale dhe të menaxhimit me lëndë.

Tek **personat me nevoja specifike** duhet të përcaktohet vallë është në dispozicion ndihmë përkatësisht e përshtatur gjatë kthimit dhe riintegrit. Nëse nuk ekzistojnë mundësi të tilla, kjo mund të jetë bazë për moskthim të personit në vendin e prejardhjes. Për shembull, viktimat e tregtisë me qenie njerëzore, për të cilët është vërtetuar se nuk kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare, mund të kanë nevojë për kujdes mjekësor ose psikologjik dhe mbështetje specifike gjatë riintegrit, që të sigurohet se nuk do bëhen përsëri viktimat të tregtisë me qenie njerëzore. Nëse personave pa shtetësi u është e lejuar të kthehen në vendin e qëndrimit të zakonshëm, mund të jetë e nevojshme ndihmë për riintegrimin e tyre.

Organizata ndërkombëtare për Migrim (IOM) mund t’u jetë partner i rëndësishëm i qeverive në lidhje me programet për kthim dhe riintegrim të ndihmuar vullnetar (AVRR).

Njëzet udhëzime për kthim të detyrueshëm

Në vitin 2005, Komiteti i Ministrave i Këshillit të Evropës miratoi [Njëzet udhëzime për kthim të detyrueshëm](#) për organet kombëtare kompetente për kthimin e të huajve. Këto udhëzime u bëjnë thirrje organeve kombëtare që të:

- 1. Promovojnë kthim vullnetar** si opsion i preferuar para kthimit të detyrueshëm.
- 2. Sjellin urdhër për mënjanimin e personit** vetëm në bazë të vendimi të sjellur në përputhje me ligjin, ku kanë qenë të shqyrtuara të gjitha informatat relevante në dispozicion dhe ka qenë e vërtetuar: se kthimi nuk paraqet shkelje e parimit të *moskthimit*; se kthimi është proporcional dhe kryhet për shkak të një qëllimi legjitim; se, në rast të një fëmiju, është bërë përcaktim i interesit më të mirë të fëmijut dhe autoritetet e vendit të pranimit janë të bindura se fëmiju do i kthehet anëtarit të familjes, një kujdestari të emëruar ose në institucion përkatës të pranimit në Shtetin në të cilin kthehet; dhe se Shteti në të cilin personi kthehet do e pranojë personin që kthehet dhe, nëse personi nuk pranohet në atë Shtet, Shteti nikoqir do e pranojë prapa.
- 3. Sigurimi se nuk do ketë dëbim kolektiv**, me atë që urdhër për mënjanim do lëshohet vetëm pas një shqyrtimi të arsyeshëm dhe objektiv të secilit rast individual, ku do të merren parasysh rrethanat specifike në çdo rast.
- 4. Dorëzim i njoftimit me shkrim për urdhërin për mënjanim** deri te personi në fjalë, ose drejtpërdrejtë ose përmes përfaqësuesit të autorizuar juridik të personit, dhe dhënie e sqarimit të urdhërit në gjuhë të cilën e kupton pranuesi. Në urdhërin duhet të ceken bazat ligjore dhe faktike mbi të cilat bazohet urdhëri, mjetet juridike në dispozicion, pavarësisht asaj nëse kanë efekt pezullues, dhe afatet për parashtrim të atyre mjeteve juridike.
- 5. Sigurimi i mundësisë për mjet efektiv juridik kundër urdhërit për mënjanim** përpara një organi kompetent, të paanshëm dhe të pavarur ose trupi me autorizime që të riekzaminojë urdhërin, përfshirë edhe mundësinë për prolongim të përkohshëm të zbatimit të tij, dhe sigurimi të garancave përkatëse procedurale.
- 6. Urdhërim i mbajtjes së personit përpara mënjanimin të tij** vetëm që të sigurohet zbatim i urdhërit për mënjanim, nëse kjo bëhet në përputhje me procedurën e përcaktuar në ligj, dhe nëse, pas shqyrtim të kujdesshëm të nevojës së privimit nga liria në çdo rast individual, organet e Shtetit kanë konkluduar se respektimi i urdhërit nuk mund të garantohet njësoj efektivisht me masa alternative.
- 7. Lirimi i personit që duhet të kthehet nëse procedura për mënjanimin e tij është e ndaluar** ose nëse nuk është kryer me kujdes të përshtatshëm.
- 8. Sigurimi i mbajtjes së personit përpara mënjanimin të tij të jetë sa më shkurtë që është e mundshme** dhe riekzaminimi i nevojës nga mbajta në intervale të arsyeshme kohore.
- 9. Sigurimi i një procedure të qasshme gjyqësore kundër vendimit për mbajtje**, në të cilën do jetë në dispozicion ndihma juridike, ndërsa gjyqi shpejt do vendosë për ligjshmërinë e mbajtjes dhe në të cilën, nëse vërtetohet se mbajtja është e paligjshme, do të garantohet lirim i menjëhershëm.
- 10. Sigurimi i mbajtjes së personit para mënjanimin të tij** do të kryhet në institucione për atë qëllim me kushte përkatëse materiale, personel përkatësisht të kualifikuar dhe me qasje deri te përfaqësuesit juridik, mjekët, OJQ-të, anëtarët e familjeve dhe UNHCR-ja.

11. Paraburgim i fëmijëve vetëm si masë e fundit dhe për periudhën më të shkurtë të mundur.
12. **Bashkëpunimi midis Shteteve për ripranim** që të mundësohet kthimi i të huajve për të cilët është vërtetuar se qëndrojnë në Shtetin nikoqir paligjshëm, ku duhet të sigurohet se shkëmbimi i informatave midis Shtetit nikoqir dhe Shtetit në të cilin kthehet personi, nuk do e vendosin personin ose të afërmit e tij në rrezik për kthimin e tij, e në veçanti me atë që nuk do të ndahen informata për kërkesën për azil. (Për më tepër informata për standardet dhe parimet e zbatueshme për konfidencialitet në këtë kontekst, shih mësipër në kapitullin 7.4. – Sigurimi i konfidencialitetit në përputhje me parimet dhe standardet relevante për mbrojtjen e të dhënave personale.)
13. Sigurimi i respektimit të **detyrimeve të Shteteve**, përfshirë edhe detyrimin e Shtetit të prejardhjes, sipas të drejtës ndërkombëtare që të ripranojë shtetasit e vet pa formalitete, prolongime ose pengime.
14. Personi në fjalë të mos privohet nga shtetësia e tij në mënyrë arbitrare, në veçanti nëse kjo mund të sjell deri te **pashtetësia**.
15. Thirrje **personave që kthehen në bashkëpunim** në të gjitha fazat e procedurës për mënjanimin e tyre dhe në atë që të respektojnë detyrimin për t'u larguar nga vendi, që të kufizohet përdorimi i forcës, veçanërisht përmes dhënies së informatave për procesin e mënjanimin dhe për informatat që u janë dhënë organeve të Shtetit në të cilin personi kthehet, dhe përmes dhënies së mundësisë personit që të përgatitet për kthimin e vet me atë që do kontaktojë me personat përkatës në Shtetin nikoqir dhe në Shtetin në të cilin kthehet, dhe do mbledh sendet personale të cilat do i mundësojnë kthim dinjitoz.
16. Sigurimi se personat janë **të gatshëm për udhëtim dhe ekzaminim mjekësor** para mënjanimin të të gjithë personave, nëse dihet se kanë ndonjë sëmundje të caktuar, nëse është i nevojshëm mjekim ose nëse është i paraparë përdorimi i mjeteve për kufizim të lëvizjes së tyre. Nuk duhet të mënjanohen persona gjendja shëndetësore e të cilëve nuk lejon udhëtim.
17. Respektimi i **dinjitetit** të të gjithë personave që kthehen, e njëkohësisht edhe garantimi i **sigurisë** udhëtarëve të tjerë, anëtarëve të ekuipazhit dhe vetë personit. Ndoshta mënjanimi i personit do duhet të ndërpritet, nëse rrezikohet siguria.
18. Sigurimi që **personeli që e shoqëron personin** të jetë me kujdes i përzgjedhur dhe të fitojë trajnim përkatës, ndër të tjera edhe për përdorimin përkatës të teknikave për kufizim të lëvizjes.
19. Përdorimi vetëm i **mjeteve për kufizim të lëvizjes** që janë proporcionale me rezistimin real ose realisht të pritur nga personi, që të mundet personi të kontrollohet. Të mos zbatohen teknika për kufizim të lëvizjes ose masa të detyrimit me të cilat ka të ngjarë se rrugët e frymëmarrjes do jenë tërësisht ose pjesërisht të mbyllura ose me të cilat personi vëhet në situatë në të cilën është në rrezik nga asfiksia.
20. Zbatimi i një **sistemi efektiv për ndjekje të kthimeve të detyrueshme** dhe dokumentimi i plotë i operacioneve për kthim të detyrueshëm, në veçanti në lidhje me incidente eventuale më të rëndësishme ose mjete të shfrytëzuara për kufizim të lëvizjes. Sigurimi i hetimit efektiv dhe të pavarur në një afat të arsyeshëm kohor, nëse personi që kthehet parashtrohet kundërshtim për veprim të pretenduar jopërkatës gjatë operacionit.

Sjellja e vendimeve efikase dhe efektive në lidhje me personat që nuk janë refugjatë dhe që nuk kanë nevojë nga një lloj tjetër i mbrojtjes ndërkombëtare është kyçe për integritetin e sistemeve kombëtare për azil. Poashtu, kjo është e rëndësishme për ndërtimin e besimit të publikut në sistemin për azil, për kontrollë të migrimit ilegal dhe për parandalimin e kontrabandimit të njerëzve dhe të tregtisë me qenie njerëzore.

Kur Shtetet përmbyllin **marrëveshje për ripranim**, ato duhet të jenë të formuluar dhe të zbatuara në mënyrë e cila është në përputhje me detyrimet e Shteteve nga aktet juridike ndërkombëtare për refugjatë dhe për të drejtat e njeriut. Kjo përfshin, për shembull, të sigurohet që marrëveshjet e tilla shprehimisht të rregullojnë se gjatë zbatimit të tyre duhet të respektohet parimi i **moskthimit** dhe se nuk pranohen në kërkuesit për azil. Në ato, poashtu, duhet të rregullohet se duhet të bëhet vlerësim individual i ligjshmërisë dhe të përshtatshmërisë së ripranimit të çdo personi kthimi i të cilit propozohet, duke pasur parasysh në ndërkohë parimin e unitetit familjar, nevojat konkrete të individit dhe nevoja që të sigurohet që faktori prioritar në vendimmarrjen të jetë interesi më i mirë për fëmijun. Marrëveshjet për ripranim duhet të përmbajnë edhe garanca procedurale, përfshirë edhe udhëzime të qarta për zyrtarët kufitar dhe qasjes deri te interpretuesit në kufijtë.

“Kthimi i personave kërkesat e të cilëve për azil kanë qenë të refuzuara pas një shqyrtimi të plotë dhe të drejtë, si dhe i migrantëve ilegal, duhet të bëhet në një mënyrë të sigurtë dhe humane, me respektimin e parimit të moskthimit dhe të ndalesës së torturimit dhe të veprimit ose ndëshkimit mizor, çnjerrëzor ose poshtëruës, ku poashtu, duhet të respektohet interesi më i mirë i fëmijut dhe e drejta e respektimit të jetës private dhe familjare.”

[Deklaratë nga Debati i përgjithshëm për nevojën nga një migrim më i drejtë, më të mençur dhe më human, Asambleja e 133 e Përgjithshme e IPU-së. Gjenevë, 2-015](#)

“Komiteti Ekzekutiv ... Përsërit se kthimi i personave për të cilët është vërtetuar se nuk kanë nevojë nga mbrojtja ndërkombëtare, duhet të bëhet në mënyrë humane, me respektim të plotë të të drejtave të njeriut dhe të dinjitetit, dhe se përdorimi i forcës, nëse është i domosdoshëm, duhet të jetë proporcional dhe i bërë në mënyrë që është në përputhje me aktet juridike për të drejtat e njeriut; dhe thekson që interesi më i mirë i fëmijut duhet të jetë faktor primar në të gjitha procedurat që ndikojnë tek fëmijët.”

[Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, Konkluzioni nr. 96 \(LIV\) për kthimin e personave për të cilët është vërtetuar se nuk kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare](#), (c), 2003

Praktika shtetërore

Vlerësimi i rrezikut para mënjanimit përpara kthimit. Në **Kanada** organet kryejnë vlerësim të rrezikut para mënjanimit (PRRA), përpara se të mënjanojnë kategori të caktuara të personave nga vendi, që të garantohet se vendi i respekton detyrimet e veta për **moskthim**. Çdo person që është subjekt i urdhërit për mënjanim, përfshirë edhe kërkues të refuzuar të azilit të cilët frikohen nga persekutimi pas kthimit të tyre, mund të parashtrijë kërkesë për PRRA. Rreziqet që vlerësohen me PRRA e përfshijnë rrezikun nga persekutimi, rrezikun nga torturimi, rrezikun për jetën dhe rrezikun që personi të jetë i nënshtruar veprimit ose ndëshkimit mizor ose të pazakonshëm.

Përkujtues për parlamentarët:

Kthimi i personave për të cilët është vërtetuar se nuk kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare

Për t'u siguruar respektim i së drejtës ndërkombëtare dhe të standardeve për të drejtat e njeriut të personave që nuk janë refugjatë, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ Të mbështesin preferimin e kthimit vullnetar përpara atij të detyrueshëm të personave për të cilët në procedurën fillestare është sjellur vendim përfundimtar se nuk kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare dhe në lidhje me të cilat nuk ka arsye bindëse humanitare të mbesin në vend, ndër të tjera përmes sigurimit që personat të fitojnë informata dhe me premtimin për mundësitë për kthim dhe për rrethanat në vendin e prejardhjes, përmes sigurimit të mjeteve për transport, për ndihmë gjatë riintegritit dhe për ndihmë dhe monitorim gjatë kthimit;
- ✔ Me qëllim që të sigurohet respektim i parimit të *moskthimit*, të mbështesin kyçje të garancave përkatëse në legjislacionin për vlerësim të rreziqeve të reja ose të paekzaminuara, pavarësisht nëse kjo do përfshijë rihapje të procedurës për azil ose inkudrim të një procedure të veçantë për shqyrtim të atyre rreziqeve si pjesë e procedurës për kthim të personave;
- ✔ Me qëllim që të sigurohet marrje përkatëse parasysh e nevojave specifike të personave që ballafaqohen me kthim, të sigurohen që legjislacioni të parashikojë vlerësimin e atyre nevojave dhe

moszbatim të kthimit, nëse nuk është në dispozicion ndihma përkatëse e përshtatur;

- ✔ Të promovojnë kyçjen e dispozitave në marrëveshjet për ripanim me të cilat kërkohet që ato marrëveshje të zbatohen në përputhje me aktet juridike ndërkombëtare për refugjatë dhe për të drejtat e njeriut, kurse në veçanti shprehimisht të rregullohet se gjatë zbatimit të tyre duhet të respektohet parimi i *moskthimit* dhe se ato nuk zbatohen tek azilkërkuesit. Në ato, poashtu, duhet të rregullohet se duhet bërë vlerësim individual i ligjshmërisë dhe përshtatshmërisë së ripranimit të çdo personi, kthimi i të cilit propozohet, duke pasur parasysh në ndërkohë parimin e unitetit familjar, nevojat konkrete të personit në fjalë dhe nevojën që të sigurohet se faktori prioritar në vendimmarrjen të jetë interesi më i mirë i fëmijut. Marrëveshjet e tilla duhet të përmbajnë edhe garanca procedurale, përfshirë edhe udhëzime të qarta për zyrtarët kufitar dhe qasje deri te interpretuesit në kufijtë;
- ✔ Nëse nuk është i mundur kthimi vullnetar i personit për të cilin në procedurë të drejtë është sjellur vendim përfundimtar se nuk ka nevojë nga mbrojtja ndërkombëtare dhe nëse është i paraparë kthim i detyrueshëm, të sigurojnë respektim të garancave të lartpërmendura;
- ✔ Të inkurajojnë monitorim të ripranimit të personave që kthehen për t'u siguruar që të kryhet në mënyrë humane, dinjitoze dhe të rregullt.

- ▶ [Konkluzion nr. 96 \(LIV\) për kthimin e personave për të cilët është vërtetuar se nuk ka nevojë për mbrojtje ndërkombëtare](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 2003
- ▶ [Njëzet udhëzime për kthim të detyrueshëm](#), Komiteti i ministrave i Këshillit të Evropës, 2005

Kapitulli 8

Respektimi i të drejtave dhe dinjitetit të refugjatëve

© UNHCR / Adam Dean

8.1 Hyrje

Refugjatët nuk kanë vetëm të drejtën e mbrojtjes nga *rikthimi* i detyruar. Ata kanë një sërë të drejtash të tjera sipas Konventës së vitit 1951 dhe ligjit ndërkombëtar për të drejtat e njeriut në përgjithësi.

Por një diskutim mbi të drejtat e refugjatëve nuk mund të izohet nga kontekstet në të cilat jetojnë refugjatët. Disa refugjatëve u është dhënë formalisht azili, ose janë zhvendosur, dhe kanë qasje të gjërë në të drejtat, shpesh në të njëjtin nivel me qytetarët në vendet e tyre nikoqire. Refugjatë të tjerë kalojnë vite ose dekada të tëra në kampe refugjatësh ose në vendbanime joformale, në zona rurale dhe urbane, me të drejta të kufizuara, asnjë njohje zyrtare të statusit të tyre dhe pak mundësi për një zgjidhje të qëndrueshme për gjendjen e tyre.

Nuk ka dyshim që prezenca e refugjatëve mund të ushtrojë presion të konsiderueshem mbi komunitetet nikoqire, posaçërisht komunitetet që ballafaqohen me streset e tyre ekonomike dhe shoqërore. Shpesh ky presion rezulton në vendime politike mbi zvogëlimin e qasjes të refugjatëve mbi të drejtat, që mund të ushqejë qëndrime raciste dhe ksenofobe ndaj refugjatëve, madje edhe sulme fizike ndaj tyre. Zgjidhja nuk qëndron në marginalizimin e refugjatëve, por duke u mundësuar atyre të jenë anëtarë produktiv të shoqërisë ku jetojnë.

Ky kapitull rishikon masat dhe politikat për të inkurajuar respektimin e të drejtave të refugjatëve dhe përfitimëve të mbrojtjes plotësuese me vëmendje të veçantë për sa vijon:

- Parimi i mosdiskriminimit që duhet të udhëzojë të gjitha iniciativat
- Të drejtat e refugjatëve dhe obligimi i të gjithë refugjatëve për të respektuar ligjet e shtetit nikoqir
- Të drejtat e personave me forma plotësuese të mbrojtjes
- Trajtimi me racizmin dhe ksenofobinë
- Shfrytëzimi i mekanizmave të OKB-së për të drejtat e njeriut për të mbrojtur refugjatët.

8.2 Parimi i mosdiskriminimit

Mosdiskriminimi është një parim thelbësor i së drejtës ndërkombëtare dhe themeli i të gjitha traktateve për të drejtat e njeriut. Diskriminimi është i ndaluar, qoftë në bazë të racës, ngjyrës, gjinisë, gjuhës, religjionit, mendimit politik ose ndonjë mendimi tjetër, prejardhjes kombëtare ose shoqërore, pronës, lindjes ose ndonjë statusi tjetër. Neni 3 i Konventës së vitit 1951 i obligon Shtetet palë të zbatojnë dispozitat e saj pa diskriminim për sa i përket racës, religjionit ose vendit të origjinës. Neni II i Konventës për Refugjatët i OAU-së përdor të njëjtin formulim dhe më tej specifikon që nuk duhet të ketë diskriminim në bazë të anëtarësimit të një grup i caktuar shoqëror.

Parlamentarët duhet të bëjnë çmos për të siguruar që dispozitat legislative në lidhje me refugjatët të hartohen dhe zbatohen pa asnjë lloj diskriminimi.

8.3 Detyrimet dhe të drejtat e refugjatëve

Refugjatët kanë obligim ndaj vendit të tyre nikoqir, siç përcaktohet në nenin 2 të Konventës së vitit 1951. Në nenet 3 deri 34, Konventa numëron të drejtat e refugjatëve. Disa nga këto të drejta zbatohen sapo një refugjat ose azilkërkues është prezent në një Shtet ose hyn nën jurisdiksionin e tij. Ligje të tjera zbatohen kur është bërë një aplikim për azil, ose pasi të jetë dhënë statusi i refugjatit, ose pas një periudhe të caktuar qëndrimi. Ligji i përgjithshëm për të drejtat e njeriut sigurisht që zbatohet për refugjatët.

Çfarë obligime kanë refugjatët sipas Konventës së vitit 1951?

Çdo refugjat ka detyra ndaj shtetit ku ai ose ajo ka pranuar statusin e refugjatit. Refugjatët duhet të pajtohen me ligjet dhe rregulloret ekzistuese dhe me masat e marra nga autoritetet për të ruajtur rendin publik (neni 2).

... dhe çfarë të drejtash kanë?

Përveç mbrojtjeve të parashikuara nga nenet 31-33 të Konventës së vitit 1951 (kundër ndëshkimit për hyrje të paligjshme, dëbimit dhe *kthimit* të detyruar të diskutuar në kapitujt e mëparshëm, Konventa parashikon që refugjatët të fitojnë të drejta të tjera, në varësi të nivelit të lidhjes së tyre me vendin e azilit. Koncepti themelor është që sa më gjatë të qëndrojnë refugjati në vendin e azilit, aq më shumë të drejta ai/ajo fiton.

Të drejtat e të gjithë azilkërkuarëve dhe refugjatëve, pavarësisht prej statusit ose kohëzgjatjes e qëndrimit:

- Praktikë fetare dhe edukim fetar (neni 4, nuk lejohet asnjë rezervë, trajtim si shtetas);
- Blerja e pasurisë së luajtshme dhe të paluajtshme (neni 13, trajtimi sa më i favorshëm i mundshëm dhe në çdo rast, jo më pak i favorshëm se të huajt në përgjithësi);
- Qasje në gjykatat dhe ndihmë juridike (neni 16, nuk lejohet asnjë rezervë, trajtim si shtetas);
- Arsimit fillor (neni 22(1), trajtim si shtetas);
- Arsimit mesëm dhe i lartë (neni 22(2), trajtimi sa më i favorshëm i mundshëm dhe në çdo rast, jo më pak i favorshëm se të huajt në përgjithësi); dhe
- Dokumente identifikimi (neni 27).

Të drejtat e azilkërkuarëve dhe refugjatëve në mënyrë të ligjshme në vend (që nga momenti i aplikimit për statusin e refugjatit):

- Vetëpunësimi (neni 18, trajtimi sa më i favorshëm i mundshëm dhe në çdo rast, jo më pak i favorshëm se të huajt në përgjithësi); dhe
- Zgjedhja e vendbanimit dhe liria e lëvizjes brenda territorit (neni 26, subjekt i çdo rregulloreje të zbatueshme për të huajt në përgjithësi).

Të drejtat e refugjatëve që qëndrojnë në mënyrë të ligjshme në vend:

- E drejta e bashkimit (neni 15, trajtimi më i favorshëm i mundshëm i akorduar shtetasve të huajt);
- Punësim me paga (neni 17, trajtimi më i favorshëm i mundshëm i akorduar shtetasve të huajt);
- Profesione liberale (neni 19, trajtimi sa më i favorshëm i mundshëm dhe në çdo rast, jo më pak i favorshëm se të huajt në përgjithësi);
- Strehim (neni 21, trajtimi sa më i favorshëm i mundshëm dhe në çdo rast, jo më pak i favorshëm se të huajt në përgjithësi);
- Ndihma publike dhe sigurim social (nenet 23, 24, trajtim si shtetas); dhe
- Dokumente udhëtimi (neni 28).

Të drejtat e refugjatëve si banorë të zakonshëm:

- Të drejta artistike dhe të drejtat e patentës (neni 14, trajtim si shtetas);

Përkujtues për parlamentarët: Obligimet e refugjatëve

- ✓ Parlamentarët inkurajohen të mbështesin përfshirjen në legjisllacion të një dispozite që kërkon që çdo refugjat të përputhet me ligjet dhe rregulloret e vendit nikoqir, siç përcaktohet në nenin 2 të Konventës së vitit 1951.

Rekomandimet nga përkujtuesi në lidhje me të drejtat e refugjatëve janë dhënë në nëntitujt më poshtë.

Seksionet pasuese ofrojnë më shumë detaje mbi të drejtat e mëposhtme të refugjatëve:

- Liria e lëvizjes;
- Jeta familjare, përfshirë uniteti familjar;
- Të drejtën për të punuar;
- Të drejtën e arsimit;
- Qasje në gjykata;
- E drejta për mirëqënie sociale dhe kujdes shëndetësor; dhe
- Të drejta të tjera.

Përqëndrimi i këtij kapitulli janë të drejtat e refugjatëve. Azilkërkuuesit - personat që kanë aplikuar për njohje si refugjatë por akoma nuk kanë marrë një vendim përfundimtar mbi kërkesën e tyre - kanë të drejtat e përcaktuara më poshtë që u akordohen refugjatëve të pranishëm në mënyrë të ligjshme në territor. Më shumë informacion mbi të drejtat e azilkërkuësve në kontekstin e pritjes jepet në Kapitullin 5.2 Pritja dhe trajtimi i azilkërkuësve.

E drejta për lirinë e lëvizjes

Neni 26 i Konventës së vitit 1951 kërkon që Shtetet palë t'u japin refugjatëve në mënyrë të ligjshme në territorin e tyre të drejtën e zgjedhjes së vendit të banimit dhe të lëvizin lirshëm brenda atij territori njësoj si të huajt në përgjithësi. Kjo nënkupton që Shtetet palë nuk mund të vendosin kufizime që zbatohen vetëm për refugjatët , por duhet të respektojnë parimin e mosdiskriminimit. (Për informacione mbi kufizimet e lirisë së lëvizjes deri në paraburgim, shih Kapitullin 5.3.)

Ligji ndërkombëtar mbi të drejtat e njeriut poashtu garanton të drejtat e zgjedhjes së vendit të banimit dhe lirisë së lëvizjes për personat në mënyrë të ligjshme në territor (neni 12 i Paktit Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike). Kjo përfshin edhe refugjatët.

Refugjatët në zone urbane: Tani shumicë

Kur njerëzit mendojnë për refugjatët, shpesh përfytyrojnë njerëz që jetojnë në kampe në zona të largëta dhe rurale, të varur nga ndihma humanitare. Në të vërtetë, qeveritë nikoqire shpesh insistojnë në krijimin e kampeve të refugjatëve për arsye të rendit ose sigurisë publike, ose për të shmangur konkurrencën mes refugjatëve dhe shtetasve. Por proporcioni i refugjatëve në zonat urbane është rritur vazhdimisht viteve të fundit, dhe mesatarisht gjashhtë nga dhjetë refugjatë tani jetojnë në zona urbane, kryesisht në vende në zhvillim dhe me të ardhura mesatare.

Nuk duhet të jetë befasi që refugjatët preferojnë lirinë relative personale që vjen me jetesën jashtë kampeve. Edhe pse kampet e refugjatëve mund të marrin forma të ndryshme, karakteristika e tyre përkufizuese është ndonjë shkallë e kufizimit të të drejtave dhe lirive të refugjatëve dhe aftësisë së tyre për të bërë zgjedhje kuptimplotë për jetën e tyre. Refugjatët mund të kërkojnë të largohen nga kampet për shkak se siguria e tyre fizike dhe materiale aty është në rrezik, ose për t'u bashkuar me anëtarët e familjes, për të kërkuar trajtim mjekësor, ose sepse mundësitë për arsim të mesëm dhe të lartë nuk ekzistojnë, ose thjesht sepse nuk kanë qasje në jetesë.

Dhënia e mundësisë refugjatëve të jetojnë në komunitetet që i kanë pranuar, pavarësisht vallë janë ato urbane ose rurale, lirisht dhe ligjërisht nxit vetë-mjaftueshmëri dhe përgjegjësi. Kjo dekurajon ekzistimin e varësisë, inkurajon rezistimin dhe ndihmon refugjatët që të përgatiten për zgjidhje të përhershme. Kjo filozofi është në bazë të [Politikës së UNHCR-së për alternativa të kampeve](#) e vitit 2014.

Përkujtues për parlamentarët:

E drejta për lirinë e lëvizjes

Për të siguruar respektimin e të drejtave të refugjatëve sipas ligjit dhe standardeve ndërkombëtare, parlamentarët inkurajohen të:

- ✔ Favorizojnë një qasje që lejon refugjatët të zgjedhin vendbanimin e tyre dhe të lëvizin lirshëm brenda territorit;
- ✔ Kur konsiderojnë krijimin e kampeve refugjatë ose zonave apo vendbanimeve të caktuara, duhet të kenë parasysh nëse kjo qasje lehtëson gëzimin e të drejtave të refugjatëve, përfshirë sigurinë e tyre;
- ✔ Nëse refugjatët caktohen në **kampe ose vendbanime**,
  - Të sigurohet që këto janë të vendosura në një distancë të arsyeshme nga kufiri, që ligji dhe rendi të ruhen, që çdo fluks i armëve në kampet dhe vendbanimet e refugjatëve është e kufizuar, që parandalohet përdorimi i tyre për internimin e të burgosurve të luftës, se elementët e armatosur të çarmatosen dhe që luftëtarët të identifikohen, të ndahen dhe internohen (shih gjithashtu Kapitullin 5.5 – Reagimi në emergjencë, Karakteri civil dhe humanitar i azilit);
  - Të avokohet për masa për të siguruar sigurinë fizike dhe materiale të refugjatëve, për të mundësuar ribashkimin e familjeve refugjate, për t'u mundësuar refugjatëve të marrin kujdes mjekësor, arsim të mesëm dhe të lartë

dhe mundësi trajnimi, si dhe për të forcur mundësinë e jetesës; dhe

- Të mbështetet liria e lëvizjes së refugjatëve, në veçanti t'u mundësohet qasje në të drejta dhe shërbime, dhe të punohet për t'u dhënë fund politikave të kampimit ku liria e lëvizjes është e kufizuar;
- ✔ Kur refugjatët jetojnë **jashtë kampeve**,
  - Të ndahen burime për të siguruar regjistrimin dhe dokumentimin efektiv dhe të saktë të refugjatëve;
  - Të mbështeten nismat për të sjellë së bashku ministrinë përgjegjëse për shërbimet kryesore, si shëndetësia, arsimit dhe mirëqënia sociale, dhe autoritetet në nivel kombëtar, komunal dhe të lagjeve të rritin ndërgjegjësimin për nevojat dhe të drejtat e refugjatëve, të koordinojnë nismat, dhe të forcohet siguria për të gjithë në komunitetet urbane nikoqire të refugjatëve, dhe të sigurohet që të ofrohet mbështetje për komunitetet nikoqire dhe refugjatët; dhe
  - Të mbështeten nismat dhe partneritetet me organizatat e shoqërisë civile që kanë ekspertizë në lidhje me jetesën, si odat ekonomike, shoqatat e shitësve rrugorë, grupet e lagjeve, për të rritur mundësitë e jetesës dhe mbështetjes te vetja për refugjatët dhe komunitetet nikoqire.

Çfarëdo kufizime duhet të kenë një bazë të ligjshme në legjislacionin dhe të jenë të nevojshme për të mbrojtur një interes legjitim, si siguria publike, rendi publik, dhe shëndeti publik.

Përkundër këtyre standardeve të të drejtave të njeriut, shumë shtete e kufizojnë lirinë e lëvizjes së refugjatëve. Megjithatë politikat që kufizojnë refugjatët në kampe ose ndryshe kufizojnë vendbanimin e tyre, kanë një ndikim negativ në shumë aspekte të jetës së refugjatëve, duke përfshirë qasjen e tyre në punë, arsim dhe kujdes shëndetësor. (E drejta e refugjatëve në dokumente udhëtimi diskutohet në Kapitullin 7.12 Njohja e statusit të refugjatit, Dokumente udhëtimi.)

Praktikë shtetërore

Liria e lëvizjes: [Akti i refugjatëve](#) i Ugandës [i vitit 2006](#) dhe Rregulloret përkatëse sinjalizuan një ndryshim nga shikimi i refugjatëve si përfitues të ndihmës në atë të shihen si aktorë ekonomikë përgjegjës për fatin e tyre. Ligji i'u jep refugjatëve të njohur të tillë lirinë relative të lëvizjes, të drejtën e punës dhe të krijimit të bizneseve të veta dhe qasje në shërbimet sociale të Ugandës.

Refugjatëve u është dhënë tokë për shfrytëzim (jo pronësi) në vendbanime të caktuara. Kjo mund të përdoret për të ndërtuar një shtëpi gjysmë të përhershme dhe për kultivim dhe kullotje. Kjo qasje pionere rrit kohezionin dhe integrimin social dhe lejon që refugjatët dhe komunitetet nikoqire të jetojnë në paqe së bashku.

- ▶ [Politika e UNHCR-së për mbrojtjen e refugjatëve dhe zgjidhjet në zonat urbane](#), UNHCR, 2009
- ▶ [Politika e UNHCR-së për alternativat e kampeve](#), UNHCR, 2014
- ▶ [Praktikat e mira për refugjatët urbanë](#), Bazë të dhënash për profesionistët që punojnë me refugjatët urbanë

E drejta e jetës familjare, duke përfshirë unitetin familjar

Shumë refugjatë ndahen nga anëtarët e familjes së tyre si rezultat i persekutimit ose në kaosin e konfliktit dhe ikjes. Ndarja i rrit rreziqet me të cilat ballafaqohen të gjithë anëtarët e familjes, veçanërisht gratë dhe fëmijët, të cilët si rezultat mund të ekspozohen ndaj dhunës dhe shfrytëzimit, të jenë në pamundësi për të siguruar mbrojtjen dhe ndihmën që i'u duhet dhe megjithatë duhet të marrin përgjegjësi për familjet dhe vëllezërit dhe motrat e tyre më të vegjël. Ndarja mund të ketë pasoja shkatërruese për mirëqënien e të gjithë anëtarëve të familjeve refugjate dhe aftësisë së tyre për t'i rindërtuar jetët e tyre.

Uniteti familjar: Si të respektohet kjo e drejtë?

Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së ka theksuar nevojën për të mbrojtur unitetin e familjeve refugjate, përfshirë edhe:

- Duke vendosur procedura për parandalimin e ndarjes së familjes dhe siguruar që aranzhimet e pritjes të lejojnë familjet prezente në territor që të jenë së bashku;
- Shqyrtimi i kërkesave për ribashkimin e familjes me një frymë pozitive dhe humanitare, pa vonesa të panevojshme, dhe bazuar në kriteret liberale për të vendosur se cilët anëtarë të familjes së një refugjati mund të pranohen;
- Duke njohur të gjithë anëtarët e familjes si refugjatë kur kërkuesi kryesor njihet si i tillë dhe duke lejuar secilin anëtar të familjes që të paraqesë veçmas çdo kërkesë për azil që ai ose ajo mund të ketë ;
- Krijimin e unitetit familjar si prioritet në fazat e hershme të të gjitha veprimeve lidhur me refugjatët, duke përfshirë ofrimin e tërë ndihmës së mundshme për gjurmimin e të afërmeve;
- Duke i dhënë prioritet identifikimit të fëmijëve të pashoqëruar dhe të ndarë, duke i gjurmuar familjet e tyre dhe duke lehtësuar ribashkimin e tyre me anëtarët e familjes në përputhje me interesat më të mira të fëmijut;
- Promovimi i vetë-mjaftueshmërisë së anëtarëve të rritur të familjes për të rritur kapacitetin e tyre për të mbështetur vartësit e tyre dhe kështu duke promovuar integrimin më të qetë dhe të shpejtë të familjeve refugjate; dhe
- Duke ndihmuar bashkëshortët dhe anëtarët e familjes me shtetësi tjetër të qëndrojnë së bashku si familje gjatë dhe pas riatdhesimit të vullnetshëm.

Familja: Kush është i përfshirë?

Anëtarët e ngushtë të familjes (shpesh të quajtur familje bërthamore) në përgjithësi konsiderohet që përfshijnë:

- Bashkëshortët – jo vetëm bashkëshortët e njohur ligjërisht (përfshirë bashkëshortët e të njejtës gjini), por edhe individë që janë fejuar për t'u martuar ose që jetojnë në një martesë të zakonshme (ose "të ligjit të zakonshëm"), përfshirë partnerët e të njejtës gjini;
- Fëmijët e mitur ose të varur dhe pamartuar dhe vëllezërit ose motrat e mitura - duke përfshirë thjeshtërat dhe fëmijët e birësuar, të adoptuar ligjërisht ose në bazë zakonore.
- Në rastin e një refugjati nën 18 vjeç, anëtarët e ngushtë të familjes do të përfshinin prindërit e tij ose të saj, kujdestarët kryesorë ligjorë ose zakonore, çdo person tjetër në ngarkim të prindit ose kujdestarit të rritur, si dhe vëllezërit dhe motrat e tij të mitur.

Elementit të varësisë duhet t'i jepet pesha e duhur në vendimet për bashkimin familjar.

- Varësia nënkupton një marrëdhënie që mund të jetë shoqërore, emocionale dhe/ose ekonomike. Lidhja mes individëve në pyetje normalisht do jetë e fortë, e vazhdueshme dhe me kohëzgjatje të arsyeshme.
- Nëse individë të tillë jetojnë në të njejtën familje është një faktor përkatës që duhet marrë parasysh për të përcaktuar nëse ekziston një marrëdhënie varësie, por nuk është përcaktuese.

Nuk ka një përkufizim të vetëm, të dakorduar botërisht për atë që përbën një familje. Është e rëndësishme të miratohet një qasje e ndjeshme kulturore që shkon përtej familjes tradicionale "bërthamore". Në shumë shoqëri, "familja" përfshin anëtarët e largët të familjes të cilët janë në marrëdhënie të ngushta varësie.

" Shpresohet që shtetet e azilit do të aplikojnë kritere liberale në identifikimin e anëtarëve të familjes që mund të pranohen me qëllim të promovimit të një ribashkimi të gjithanshëm të familjes... "

[Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së. Përfundimi nr. 24 \(XXXII\), Ribashkimi i familjes, 1981](#)

Ligji ndërkombëtar i të drejtave të njeriut e njeh familjen si njësi themelore e grupit të shoqërisë, me të drejtë mbrojtjeje nga shoqëria dhe Shteti. Konferenca e Plotfuqishmërisë që miratoi Konventën e vitit 1951 riafirmoi "të drejtën thelbësore" të unitetit familjar për refugjatët.

" Konferenca, duke pasur parasysh se uniteti i familjes, si njësi natyrore dhe themelore e grupit të shoqërisë, është një e drejtë thelbësore e refugjatit dhe se një unitet i tillë kërcënohet vazhdimisht. "

[Akti përfundimtar i Konferencës së Kombeve të Bashkuara të të Plotfuqishmëve më vitin 1951 mbi Statusin e e Refugjatëve dhe Personave pa Shtetësi.](#)

Konventa mbi të Drejtat e Fëmiut, të cilën e kanë ratifikuar pothuajse të gjitha Shtetet, përcakton që "aplikimet nga një fëmijë ose nga prindërit e tij/saj për të hyrë ose dalë nga një Shtet Palë për qëllimin e ribashkimit të familjes duhet të trajtohet nga Shtetet Palë në një mënyrë pozitive, humane dhe të shpejtë" (neni 10). Ky obligim aplikohet pavarësisht se a është një Shtet palë e Konventës së vitit 1951.

Ribashkimi i familjes në një vend azili mund të jetë mënyra e vetme për të mbrojtur të drejtën e një refugjati për unitet familjar, meqë ai ose ajo nuk mund të kthehet në vendin e origjinës ose vendbanimin e zakonshëm.

Përkujtues për parlamentarët:

E drejta e unitetit familjar

Ligjvënësit mund të punojnë mbi mbrojtjen e unitetit familjar të refugjatëve:

- ✔ Duke siguruar që e drejta e unitetit familjar, përfshirë ai i refugjatëve të pranuar përkohësisht në territor, të njihet në legjislacion;
- ✔ Duke avokuar për një interpretim të asaj që përbën një familje që përfshin jo vetëm bashkëshortët e martuar ligjërisht dhe fëmijët e tyre të mitur, por edhe çifte të tjerë të zakonshëm që formojnë një njësi familjare të vërtetë dhe të qëndrueshme dhe persona të tjerë me të cilët ekziston marrëdhënie e varësisë sociale, ekonomike apo emocionale;
- ✔ Duke siguruar që statusi i refugjatit nuk ndikohet nga ndryshimet në statusin familjar ose nga martesat, divorci ose ndarja ligjore e një anëtarit të familjes, vdekja e kreut të familjes, ose arritja e moshës madhore, përveç nëse nuk zbatohet njëra nga klauzolat e ndërprerjes (për më shumë mbi këtë të fundit, shih Kapitullin 7.13 - Anulimi, revokimi dhe pushimi i statusit të refugjatit);
- ✔ Duke siguruar që legjislacioni lejon që refugjatët e njohur të bashkohen në shtetin e azilit me anëtarët e familjes së tyre, të cilëve duhet t'u jepen të njejtat të drejta qëndrimi si ato që i akordohen kërkuarit kryesor. Legjislacioni duhet të sigurojë një mjet efektiv kundër vendimeve që refuzojnë kërkesat për bashkim familjar;
- ✔ Duke siguruar që as legjislacioni as praktika nuk kërkon që refugjatët të rikthehen në vendin e tyre të prejardhjes për të filluar procedurat e ribashkimit familjar;
- ✔ Duke lejuar që familjet e ndara refugjate të ribashkohen shpejtë, duke mos kërkuar nga refugjatët që të qëndrojnë për një periudhë të caktuar kohe në vendin nikoqir para se të kenë të drejtë të sjellin familjet e tyre dhe duke avokuar që aplikimet për ribashkimin e familjes të trajtohen në mënyrë pozitive dhe të shpejtë (Neni 10 i CRC-së);
- ✔ Përgjashtimi i refugjatëve nga kërkesat për të demonstruar aftësinë e tyre për të siguruar mbështetje për anëtarët e familjes, si dëshmi të akomodimit adekuat, sigurim shëndetësor dhe burime ekonomike;
- ✔ Miratimi i mjeteve fleksibile të dëshmisë së marrëdhënies familjare, lejimi i mjeteve alternative të provës kur nuk ka prova dokumentare dhe dekurajimi i përdorimit sistematik të testimit të ADN-së për të vërtetuar marrëdhëniet;
- ✔ Ku testimi i ADN-së përdoret për të konfirmuar lidhjet e gjakut, duke ndjekur udhëzimet e dhëna në [Shënimin e UNHCR-së mbi testimin e ADN-së për të krijuar marrëdhënie familjare në kontekstin e refugjatëve](#); dhe
- ✔ Duke siguruar gjurmimin e anëtarëve të familjes, veçanërisht të fëmijëve të pashoqëruar dhe të ndarë, kur është në interesat më të mira të fëmijut.

- ▶ [Shënimi i UNHCR-së mbi testimin e ADN-së për të krijuar marrëdhënie familjare në kontekstin e refugjatëve](#), UNHCR, 2008
- ▶ [Konkluzionet Nr. 24 mbi ribashkimin e familjes, Nr. 85 mbi mbrojtjen ndërkombëtare dhe Nr. 88 mbi mbrojtjen e familjes së refugjatit](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 1981, 1998 dhe 1999.
- ▶ [Deklarata e Nju Jorkut për Refugjatët dhe Emigrantët](#), paragrafët 57 dhe 79 dhe Shtojca 1 (Korniza gjithëpërfshirëse e përgjigjes ndaj refugjatëve), paragrafet 5(a) dhe 14(c)

Oasja në punë: Çfarë sjell ajo?

Oasja në punë është thelbësore për aftësinë e refugjatëve për të jetuar jetë normale dhe për të kontribuar në komunitetin e tyre nikoqir. Është një pararendës i rëndësishëm i zgjidhjeve të qëndrueshme. Për të siguruar që refugjatët kanë qasje në punë dhe janë të aftë t'i zhvillojnë aftësitë e tyre dhe t'i përdorin në mënyrë produktive:

- Është esenciale për realizimin e të drejtave të tjera të njeriut dhe ruajtjes së dinjitetit njerëzor. Është një hap themelor në rivendosjen e një jete normale dhe ndjenjës së zgjedhjes dhe ndihmon në parandalimin e strategjive negative të përballimit siç është seksi për mbijetesë;
- Mundëson individët dhe familjet të kenë të ardhura, është thelbësore për arritjen e një standardi adekuat të jetesës dhe zvogëlon shpenzimet e Shtetit për sigurimin dhe mbështetjen sociale ;
- Mundëson refugjatët të jenë më elastikë dhe më të aftë që të tejkalojnë sfidat e ardhshme sesa nëse ata janë të detyruar të mbështeten në ndihmën humanitare;
- Mundëson refugjatët të kontribuojnë në zhvillimin e komuniteteve të tyre, përmes industrisë dhe punës së tyre dhe duke paguar taksa;
- Mund t'i ndihmojnë shoqëritë të bëhen më kohezive përmes ndërveprimit që rezultojnë mes refugjatëve dhe komuniteteve nikoqire; dhe
- Mundëson refugjatët të jenë më të përgatitur për ndonjë nga zgjidhjet e qëndrueshme.

kontekst ata rrezikojnë shfrytëzimin, diskriminimin dhe abuzimin, shpesh duke u paguar më pak se vendasit ose pritet të punojnë më gjatë, ose në kushte më të rrezikshme.

“Ka kuptim të shëndoshë ekonomik dhe shoqëror të lejosh azilkërkuesit të punojnë dhe t’u sigurosh refugjatëve qasje në tregun e punës. Shpenzimet e Shtetit do të jenë më të pakta nëse azilkërkuesit dhe refugjatët janë të punësuar sesa nëse janë të varur nga mbështetja e Shtetit. Punësimi poashtu kontribuon në një shoqëri më kohezive duke inkurajuar dhe përmirësuar kontaktet mes refugjatëve, azilkërkuesve dhe komunitetit lokal.”

E drejta e punës

Konventa e vitit 1951 shprehimisht pranon rëndësinë e të drejtave shoqëro-ekonomike të refugjatëve. Përmban katër dispozita mbi qasjen në punë dhe të drejtat në punë: e drejta e punësimit me pagë (neni 17), e drejta e vetëpunësimit (neni 18), e drejta për të praktikuar një profesion liberal (neni 19) dhe e drejta për të përfutur nga rregulloret e punës (neni 24).

Refugjatët që njihen si të tillë duhet të lejohen të hyjnë në tregun e punës dhe të angazhohen në punë me pagë, të vetëpunësohen ose të praktikojnë një profesion liberal në ndonjë mënyrë tjetër. (Në lidhje me azilkërkuesit, shih Kapitullin 5.2 - Pritja dhe trajtimi i azilkërkuesve, Qasja në punë për azilkërkuesit.)

Ligji ndërkombëtar i të drejtave të njeriut poashtu njeh “të drejtën e gjithsecilit për mundësinë për të fituar jetesën e tij [ose saj] me punë që ai [ose ajo] zgjedh ose pranon lirshëm” ([Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Ekonomike, Shoqërore dhe Kulturore](#), neni 6). Lejimi i refugjatëve të kontribuojnë te komunitetet e tyre përmes punësimit dhe ndërmarrjes iu mundëson atyre të fitojnë, rrisin dhe ruajnë aftësi të cilat mund t’i përdorin edhe në rast kthimi ose zhvendosjeje.

Aty ku refugjatët nuk lejohen të punojnë ose ballafaqohen me barierra praktike si leje pune të kushtueshme, kërkesat gjuhësore ose mosnjohja e kualifikimeve të tyre, ata shpesh nuk kanë zgjidhje tjetër përpos të punojnë në sektorin joformal. Në këtë

Histori refugjate: Njeriu që ndryshon jetë

Një njeri mund të ndryshojë jetë. Thjesht pyesni refugjatët sirian në një qytet afër Izmirit, Turqi, për punën e Levent Topçu. I njohur për ata thjesht me emrin e tij të parë, Levent është menaxheri i përgjithshëm i një kompanie turke që prodhon produkte lëkure dhe punëson 60 persona.

Ai është pjesë e një grupi të miqve në Facebook të cilët krijuan një shoqatë për të ndihmuar njerëzit në nevoje, duke përfshirë disa prej 2.7 milionë refugjatëve sirianë në Turqi. Levent dhe miqtë e tij, me pak ndihmë nga UNHCR-ja, kanë transformuar ekzistencën e më shumë se 100 njerëzve.

Grupi i tij renovoi një ndërtesë të braktisur, që disa familje të jetonin aty. Më pas Levent shkoi tek strehat dhe çadrat e mjerueshme të vendosura nga refugjatët afër fushave ku ata punonin. "Levent na gjeti," tha Abeer, një siriane 32 vjeçare me 10 fëmijë, e cila iku nga fshati i saj afër Aleppo para një viti. "Nuk mund të përshkruhet ajo që ne ndjemë. Më në fund gjetëm dikënd që të kujdeset për ne." Levent dhe shoqata e tij, grupi i Unitetit dhe Solidaritetit, lëvizi shpejt kur hyri në fuqi një ligj i ri turk në vitin 2016 duke u dhënë refugjatëve të drejtën

për të marrë leje të punës. Deri atëherë, sirianët të cilët kishin ikur nga lufta, dhe qindra mijëra refugjatë të tjerë, nuk kishin të drejtë ligjore për të punuar.

Pasi mori këshilla dhe ndihmë nga UNHCR-ja, Levent u vendos për vënien në fuqi të ligjit. Ai gjeti dy sirianë, përpiloi dokumentet dhe në gjashtë javë, pastroi pengesat burokratike. Të dy burrat tani punojnë në fabrikë, të parët në rajon të cilët punësuan refugjatë. Ata fitojnë njëloj si homologët turq. Së shpejti gjashtë refugjatë sirianë do të punojnë te kjo kompani.

"Është punë e mirë dhe e falenderoj Zotin për të," tha Mohammed, njëri nga dy të parët. "Qëllimi im është që të kthehem në shtëpi me familjen time. Asnjëherë nuk kisha menduar për Europën. Kështu që qëndruam këtu dhe tani mund të punoj."

Levent thotë që motivimi i tij është i thjeshtë. "Këta njerëz janë vëllezërit dhe motrat e mija. Ne kemi vetëm një jetë dhe e kemi për obligim të ndihmojmë. ...Kurani thotë që mënyra për të ndihmuar njerëzit në nevojë është t'u jepni atyre diçka që ju e doni."

„Njeriu që ndryshon jetë”, UNHCR, 2016

Praktikë shtetërore

E drejta e punës në legjisllacionin kombëtar. Shumë vende specifikojnë në legjisllacion që refugjatët kanë të drejtë të punojnë. Kushtetuta e vitit 2008 e Ekuadorit parashikon barazinë e të drejtave për shtetasit dhe personat pa shtetësi, duke përfshirë qasjen në tregun e punës, të drejtat e punës dhe qasjen e plotë në sigurimin social; që nga viti 2012, refugjatëve nuk u është kërkuar të marrin leje pune. Legjisllacioni kombëtar në Shtete të tjera në [Amerikën Latine](#) njeh të drejtën e refugjatëve për të ndërmarrë punë me pagesë. Në [Uganda](#) [Regulloret e Refugjatëve](#) të vitit 2010 lejojnë refugjatët që njihen si të tillë të angazhohen në një punë fitimprurëse ose me rrogë në të njëjtin nivel me trajtimin më të favorshëm të akorduar për rezidentët e huaj. Në [Bashkimin Evropian](#), Direktiva e Kualifikimit e rishikuar në vitin 2011 kërkon që shtetet anëtare të autorizojnë përfituesit e mbrojtjes ndërkombëtare që të angazhohen në aktivitete të punësuar ose të vetëpunësuar apo të jetë siguruar mbrojtja.

Përkujtues për parlamentarët:

E drejta e punës

Në përputhje me standardet ndërkombëtare mbi të drejtën e punës, parlamentarët janë të inkurajuar të:

- ✔ Mbështesin legjisllacionin që siguron që refugjatët e njohur si të tillë trajtohen njëjloj si shtetasit sa i përket punësimit me pagë, vetëpunësimit dhe ushtrimin e profesioneve liberale. Duke dështuar kjo, duhet të promovojnë trajtim të barabartë të paktën për punësimin me pagë dhe vetëpunësimin sipas neneve 17 dhe 18 të Konventës së vitit 1951.
- ✔ Mbështesin masat për të siguruar njohjen e kredencialeve të huaja akademike, profesionale si dhe heqjen e tarifave dhe ndihma të tjera për testet që mundësojnë njohjen profesionale kur kredencialet nuk pranohen.
- ✔ Në mënyrë që të vlerësohet drejtë dhe shpejtë nëse refugjatët përbushin kërkesat përkatëse për punësim, të inkurajojnë përdorimin e masive fleksibile, si njohja e përkohshme e kualifikimeve në bazë të një deklaratë të betuar ose ekzaminimeve të veçanta për të kontrolluar kualifikimet që refugjatët pretendojnë se kanë fituar.
- ✔ Mbështesin qasjen e refugjatëve në trajnimin profesional dhe gjuhësor, për të lehtësuar qasjen në punësim

Praktikë shtetërore

Qasja e lehtësuar në tregun e punës. Mes projekteve të shumta në vende të ndryshme, shërbimi publik i punësimit (*Arbetsförmedlingen*) në **Suedi** siguron integrim të programuar për refugjatët të përshtatur me situatën, përvojën dhe nevojat e tyre individuale. Kjo përbëhet nga klasa gjuhësore, përgatitje për punësim (për shembull, eksperiencë pune dhe vërtetim i eksperiencës arsimore dhe profesionale), dhe studime të orientimit qytetar për të siguruar njohuri bazike të shoqërisë suedeze. Shërbimi poashtu identifikon punëdhënësit të gatshëm për të punësuar refugjatë dhe negocion me punëdhënësit për të investuar në zhvillimin e aftësive.

- ▶ [Udhëzimet e Miçiganit mbi të drejtën e punës](#), Fakulteti juridik i Universitetit të Miçiganit, 2010
- ▶ [Mjetet e jetesës dhe mbështetja te vetja](#), UNHCR, 2016

E drejta e arsimimit

Qasja jodiskriminuese në arsim është e drejtë thelbësore e njeriut dhe është esenciale për realizimin e të drejtave të tjera. Arsimi ndihmon në mbrojtjen e refugjatëve fëmijë nga analfabetizmi, abuzimi, shfrytëzimi, puna e fëmijës, martesë e hershme dhe rekrutimi nga grupet e armatosura.

Më shumë se gjysma e refugjatëve në botë janë fëmijë. Mirëpo vetëm një në dy prej tyre ndjek shkollën filllore dhe vetëm një në katër shkon në shkollë të mesme. Poashtu ka sfida në sigurimin e barazisë gjinore, në sigurimin e ambienteve të sigurta shkollore dhe dhënia e arsimit në raste emergjence. Pa më shumë mbështetje për arsimin e tyre, refugjatët nuk mund të zhvillojnë aftësitë që duhen për t'i rindërtuar jetët dhe shtetet e tyre.

Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së ka inkurajuar shtetet që të sigurojnë arsimin fillor të një cilësie në nivel për të gjithë fëmijët refugjatë dhe të sigurojnë që refugjatët poashtu të kenë qasje në arsimin e mesëm, profesional dhe terciar, klasa të shkrim - leximit, aftësi dhe trajnim profesional. Poashtu ka njohur lidhjen mes arsimit dhe zgjidhjeve të qëndrueshme.

Histori refugjate:

Një refugjate adoleshente edukon vajzat

Familja e Muzon iku nga lufta në Siri në fillim të vitit 2013. Arsimi gjithmonë ka luajtur një rol të madh në jetën e Muzon. Të dy prindërit e saj ishin mësues, ashtu siç ishin teza dhe xhaxhai i saj. "Nuk kisha nevojë të ma tregojnë ata që arsimi është i rëndësishëm. Unë gjithmonë thjeshtë e kam ndjerë," shpjegon ajo. "Shtëpia jonë u ndërtua nga një inxhinier. Kur isha e sëmurë shkova te një mjek. Arsimi është gjithçka në jetë."

Tani 17 vjeçe, bindja e saj e thellë për rëndësinë e arsimit është bërë një tipar përcaktues i jetës së Muzon në mërgim. Ajo jo vetëm që vazhdoi studimet e saj në Jordani, por poashtu është bërë një avokate e fuqishme dhe e profilit e gjithnjë më të lartë për arsimin mes refugjatëve sirianë, veçanërisht grave dhe vajzave të reja.

Me të arritur në kampin e refugjatëve Za'atari në Jordani, frika më e madhe e Muzon - se nuk do të kishte shkolla në kamp - u hoq shpejt. Ajo u regjistrua në ligjërata verore për të kapur kurrikulën e re jordaneze para se të kalonte provimet e klasës së nëntë. Duke vazhduar arsimin e saj, ajo vuri re, që shumë nga nxënësit nuk ndiqnin më ligjëratat. Ajo kishte dëgjuar për një vajzë që braktisi shkollën kërkoi dhe e bindi që të ndryshojë mendimin. Kështu lindi një ithtar i fushatave. dhe po

mundohej t'i shiste librat e saj. Muzon e. "Pas kësaj unë fillova të mbroj arsimin në çdo kohë dhe vend. Te shokët dhe shoqet e mia, prindërit e tyre, fqinj ose edhe te vajza që sapo i kisha takuar në rrugë," thotë ajo. Ajo poashtu ka luftuar kundër besimit të përhapur gjerësisht nëpër kampe që martesë e hershme është mënyra më e mirë për të siguruar të ardhmen e refugjateve të reja femra.

"Kur dëgjoj për njerëz që nuk i lejojnë vajzat e tyre të shkojnë në shkollë ose i martojnë herët, më zemëron," thotë ajo. "Arsimi është mburoja që do të të mbrojë në jetë. Nëse martohesh para se ta mbarosh arsimin, nuk do mund të jesh e aftë t'i zgjidhësh problemet e tua dhe as t'i edukosh fëmijët e tu."

Muzon ka arritur shumë, pavarësisht moshës së saj dhe rrethanave të vështira. "Patjetër që jam munduar ta kthej këtë përvojë në një pozitive," thotë ajo. "Të qenit refugjat nuk ka pse të shkatërrojë jetën tuaj. Shumë njerëz të suksesshëm kanë kaluar kohë të vështira."

Arsimi i ka dhënë jetës së Muzon në ekzil një qëllim të ri dhe mesazhi i saj i thjeshtë për botën është që e njejta mund dhe duhet të ndodhë për çdo refugjate të re.

„ Një refugjate adoleshente edukon vajzat “, UNHCR, 2015

“ Komiteti Ekzekutiv ... rekomandon që shtetet, UNHCR-ja dhe agjencitë dhe partnerët e tjerë përkatës të ndërmarrin masat e mëposhtme ... Të inkurajojnë përfshirjen e të gjithë fëmijëve në programet e arsimit dhe të forcojnë kapacitetet e fëmijëve, përfshirë duke mundësuar qasjen e barabartë në arsimin cilësor për vajzat dhe djemtë në të gjitha fazat e ciklit të zhvendosjes dhe në situata të pashtetësisë; të promovojnë ambiente të mësimi dhe shkollës që janë të sigurtë, nuk përjetësojnë dhunën dhe promovojnë një kulturë të paqes dhe dialogut; të caktojnë hapësira miqësore për fëmijët në kampe dhe ambientet urbane; dhe të promovojnë qasjen në arsimin post-fillor kudo që të jetë e mundshme dhe e përshtatshme, aftësi jetësore dhe trajnime profesionale për adoleshentët dhe të mbështesin aktivitetet rekreative, sportet, lojëra dhe aktivitetet kulturore.”

Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, Përfundimi Nr. 107 (LVIII) Fëmijët në rrezik (h) (viii), 2007

Përkujtues për parlamentarët:

E drejta e arsimit

Duke pasqyruar standardet ndërkombëtare mbi arsimin, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ Të sigurojnë që arsimi fillor është falas dhe i detyrueshëm për të gjithë fëmijët, siç kërkohet nga neni 28 i CRC-së. Kjo përfshin fëmijët refugjatë pavarësisht se a janë duke qëndruar në vend në mënyrë të ligjshme apo jo.
- ✔ Të mbështesin nismat për të siguruar ambiente të sigurta shkollimi dhe të rrisin regjistrimin dhe mbajtjen e vazhde dhe djemve refugjatë në shkollë.
- ✔ Sa i përket qasjes në arsimin e mesëm dhe terciar, të avokojnë që refugjatët të trajtohen njëjloj si shtetasit, veçanërisht sa i përket tarifave. Minimalisht, siç thuhet në nenin 22 të Konventës së vitit 1951, refugjatët duhet të trajtohen njëjloj si të huajt e tjerë që banojnë ligjërisht.
- ✔ Me qëllim që të vlerësohet në mënyrë të drejtë dhe të shpejtë nëse refugjatët i plotësojnë kërkesat për arsimin sipëror, të përkrahin masat fleksibile, si njohja e përkohshme e kredencialeve arsimore në bazë të një deklaratë nën betim ose provimeve të veçanta.

“Ne vërejmë me shqetësim serioz se, sot, një pjesë e madhe e popullsisë jashtë-shkollore të botës jeton në zonat e prekura nga konflikte dhe se krizat, dhuna dhe sulmet mbi institucionet e arsimit, fatkeqësitë natyrore dhe pandemitë vazhdojnë të pengojnë arsimin dhe zhvillimin global. Ne angazhohemi për zhvillimin e sistemeve arsimore më gjithëpërfshirëse, të përgjegjshme dhe elastike për të plotësuar nevojat e fëmijëve, të rinjve dhe të rriturve në këto kontekste, duke përfshirë personat e zhvendosur brenda vendit dhe refugjatët. Ne theksojmë nevojën që arsimi të ofrohet në mjedise mësimore të sigurta dhe mbështetëse, të lira nga dhuna. Ne rekomandojmë një reagim të mjaftueshëm ndaj krizës, nga reagimi i urgjencës deri tek rimëkëmbja dhe rindërtimi; reagime kombëtare, rajonale dhe globale më mirë të koordinuara; zhvillimi i kapaciteteve për zvogëlimin dhe zbutjen e rrezikut në mënyrë të gjithanshme për të siguruar që arsimi të ruhet gjatë situatave të konfliktit, emergjencës, pas konfliktit dhe rimëkëmbjes së hershme.”

UNESCO, “Deklarata Incheon”, Arsimit 2030; Drejt arimit cilësor gjithëpërfshirës dhe të barabartë dhe të mësuarit gjatë gjithë jetës për të gjithë, Forumi Botëror i Arsimit 2015, Incheon, Republika e Koresë, 2015

- ▶ Mbi rëndësinë e qasjes në arsim për fëmijët refugjatë: [Deklarata e Nju Jorkut për Refugjatët dhe Migrantët](#), paragrafët 81 dhe 83 dhe Shtojca 1 (Korniza gjithëpërfshirëse e përgjigjes ndaj refugjatëve), paragrafët 6(b), 13(b) dhe 14(a)

Qasja në gjykata

Neni 16 i Konventës së vitit 1951 përcakton që refugjatët kanë të drejtë të kenë qasje në gjykata dhe në trajtim të njëjtë si shtetasit sa i përket ndihmës juridike. Në praktikë, refugjatët shpesh ballafaqohen me pengesa si rezultat i varfërisë, marginalizimit dhe diskriminimit. Sigurimi që ata kanë qasje efektive në drejtësi është thelbësore për sistemet e mbrojtjes së refugjatëve bazuar në rregullin e ligjit (Shih poashtu [Deklaratën e Nju Jorkut për Refugjatët dhe Migrantët](#), paragrafi 39).

Përkujtues për parlamentarët:

Qasja në gjykata

Për të siguruar respektimin e standardit ndërkombëtar mbi drejtësinë procedurale dhe qasjen në drejtësi, parlamentarët inkurajohen:

- ✔ Të sigurojnë që legjislacioni garanton që refugjatët të kenë qasje në gjykata (neni 16, Konventa e vitit 1951); iu siguron atyre mbështetje e nevojshme si lehtësi interpretimi dhe përkthimi, pagesa ose heqja dorë nga kostot dhe tarifat; dhe ofron mbështetje ligjore falas për refugjatët, aty ku kjo është në dispozicion për shtetasit.
- ✔ Të mbështesin nismat për të rritur ndërgjegjësimin mes popullatave refugjate për mjetet juridike në dispozicion nëse të drejtat e tyre shkelen, duke përfshirë këtu rastet e dhunës seksuale dhe dhuna në bazë gjinore (SGBV) dhe shkelje të tjera të të drejtave të grave dhe fëmijëve.
- ✔ Të mbështesin nismat për të forcuar funksionimin jodiskriminues të zbatimit të ligjit dhe mekanizmat të drejtësisë formale dhe joformale ose zakonore.

E drejta për mirëqënie sociale dhe kujdes shëndetësor

Neni 25 i [Deklaratës Univerzale për të Drejtat e Njeriut](#) pohon që çdokush e ka të drejtën e një **standardi jetese të përshtatshëm për shëndetin dhe mirëqënien**, duke përfshirë ushqimin, veshjet, strehimin dhe shërbimet sociale të duhura dhe ato mjekësore. Kjo është e ndërlikuar me shumë të drejta tjera, qasja në të cilat duhet të jepet gjithashtu në baza jodiskriminuese dhe që janë përcaktues themelorë të shëndetit, të tilla si qasja në ujë të sigurt, të pijshëm dhe sanitari adekuate dhe qasje në edukimin dhe informacionin e lidhur me shëndetin, përfshirë në shëndetin seksual dhe riprodhues. (Shih poashtu Kapitullin 5.2 - Pritja dhe trajtimi i azilkërkuesve, Qasja në kujdes shëndetësor për azilkërkuesit.)

Refugjatët e kanë të drejtën e ndihmës sociale dhe sigurisë sociale. Neni 24 (legjislacioni i punës dhe siguria sociale) i Konventës së vitit 1951 lexuar së bashku me nenin 23 (lehtësimi publik) ofrojnë një kornizë për refugjatët të cilët qëndrojnë ligjërisht në vend për të përfituar nga sigurimet sociale (skema kontributive) dhe ndihmë sociale (skema jo kontributive). Këto dispozita marrin parasysh qartë situatat ku refugjatët nuk janë në gjendje të sigurojnë jetesën.

Shumë Shtete mbështeten në sistemet kontribuese si burimi kryesor i përfitimeve të sigurimeve shoqërore. Megjithatë, ka situata ku refugjatët kanë më shumë gjasa të punojnë në ekonominë joformale, ose të mbajnë puna me pagë të ulët dhe të pasigurta, ose të jenë pa punë. Në këto kushte ata mund të mos jenë në gjendje të kontribuojnë në skemat e sigurimeve shoqërore dhe të gëzojnë përfitime nga papunësia dhe sëmundjet ose pensione. Ky problem mund të prekë në mënyrë joproporcionale gratë përgjegjësitë e të cilave për t'u kujdesur për fëmijët nënkuptojnë që ato nuk kanë punuar jashtë shtetësisë, ose historitë e punës së të cilave mund të jenë ndërpritur, ose fitojnë paga më të ulta se burrat.

Është e rëndësishme për refugjatët që poashtu të kenë qasje në sistemin e mirëqënies sociale të vendit nikoqir. Neni 23 i Konventës së vitit 1951 kërkon të sigurojë që refugjatët mund të përfitojnë nga ndihma sociale që gëzohet nga shtetasit (Shih edhe [Deklaratën e Nju Jorkut për Refugjatët dhe Migrantët](#), paragrafi 39 dhe Shtojca 1 (Korniza gjithëpërfshirëse e përgjigjes ndaj refugjatëve), paragrafi 7(b)).

Përkujtues për parlamentarët:

E drejta e mirëqënies sociale dhe kujdesit shëndetësor

Parlamentarët inkurajohen të ndërmarrin masat vijuese për të siguruar respektimin e të drejtave sociale:

✔ Të llobojnë për legjislacionin që u jep refugjatëve që qëndrojnë ligjërisht në shtet trajtimin e njëjtë si shtetasit sa i përket **sigurisë sociale**, si pushimi mjekësor, lehonja, aftësia e kufizuar, papunësia dhe skemat e pensioneve (neni

24 (1), Konventa e vitit 1951), nëse kjo nuk është tashmë çështja.

✔ Llobojnë për legjislacionin që u jep refugjatëve që qëndrojnë ligjërisht në vend qasjen e njëjtë në **lehtësimin dhe ndihmën publike**, duke përfshirë sigurimin shëndetësor, si shtetasit (neni 23, Konventa e vitit 1951), nëse kjo nuk është tashmë çështja.

Të drejtat e tjera

Sa i përket të **drejtave politike**, refugjatët në përgjithësi nuk lejohen të votojnë në zgjedhje ose të kandidojnë në vendin e tyre të azilit, derisa dhe përveç nëse fitojnë shtetësi aty. Atyre megjithatë duhet t'u jepet trajtimi më i favorshëm i mundshëm i akorduar shtetasve të huaj sa i përket anëtarësisë dhe aktiviteteve në shoqata jopolitike dhe jofitimprurëse dhe sindikata (neni 15, Konventa e vitit 1951). Ligji ndërkombëtar mbi të drejtat e njeriut poashtu u akordon të gjithëve të drejtën e asociimit me të tjerët (neni 22 [Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike](#) (ICCPR)).

Sa i përket pjesëmarrjes të refugjatëve në zgjedhje në shtetin e tyre të prejardhjes, neni 25 i ICCPR-së thotë se çdo qytetar ka të drejtën të votojë dhe të zgjidhet në zgjedhje të lira "pa kufizime të paarsyeshme". Instrumentet rajonale të të drejtave të njeriut në Afrikë dhe Amerikë përmbajnë dispozita të ngjajshme. Pjesëmarrja e refugjatëve në zgjedhje mund të bëjë një kontribut të rëndësishëm për masat për ndërtimin e paqes dhe besimit dhe për krijimin e kushteve për kthimin e qëndrueshëm vullnetar. Kur refugjatët duan të marrin pjesë në zgjedhjet në vendin e shtetësisë, shteti i prejardhjes dhe shteti i azilit duhet të përfshihen që të sigurohen që çdo pjesëmarrje bazohet në pëlqimin e lirë dhe të informuar të refugjatit dhe duke respektuar konfidencialitetin dhe pa forcim; që çdo pengesë për regjistrimin dhe pjesëmarrjen të largohet; dhe që refugjatët të cilët marrin pjesë nuk konsiderohen që kanë rifituar mbrojtje kombëtare dhe si rezultat nuk rrezikojnë humbjen e statusit të tyre të refugjatit.

Nenet 13 dhe 21 të Konventës së vitit 1951 u japin refugjatëve trajtim sa më të favorshëm të mundshëm dhe në çdo rast, jo më pak të favorshëm se ai i akorduar të huajve në përgjithësi sa i përket **blerjes së pasurisë së tundshme dhe të patundshme** dhe **qasjes në strehim**. Refugjatët megjithatë shpesh hasin në probleme gjatë realizimit të të drejtave të tyre për strehim adekuat, shpesh si rezultat i diskriminimit. (Për më shumë mbi restaurimin e strehimit, tokës dhe pronës në kontekstin e riatdhesimit të vullnetshëm shih Kapitullin 9.3 - Riatdhesimi i vullnetshëm.)

Përkujtues për parlamentarët:

Të drejta të tjera

- ✔ Përderisa legjislacioni mund t'i kufizojë të **drejtat politike të refugjatëve**, parlamentarët janë të inkurajuar të sigurojnë që trajtimi është në bazën më të favorshme të akorduar shtetasve të huaj sa i përket të drejtës për t'u bashkangjitur shoqatave jopolitike dhe jofitimprurëse dhe sindikatave (neni 15, Konventa e vitit 1951). Ata poashtu janë të inkurajuar të:
- ✔ Nëse refugjatët duan të **marrin pjesë në zgjedhjet** e vendit të tyre të prejardhjes, të mbështesin masat për të siguruar që çdo pjesëmarrje është e bazuar në pëlqimin e tyre të lirë dhe të informuar duke respektuar konfidencialitetin dhe pa forcim; që pengesat në regjistrim dhe pjesëmarrje të largohen; dhe që kjo pjesëmarrje nuk shihet si rifitim i mbrojtjes kombëtare dhe nuk rezulton në humbjen e statusit të refugjatit.
- ✔ Të mbështesin legjislacionin që i lejon refugjatët të kenë **prona të tundshme dhe të patundshme** në bazë të njëjtë si të huajt (neni 13, Konventa e vitit 1951), nëse është e mundur të promovohet një standard më i favorshëm që i barazon ata me shtetasit.
- ✔ Kur përcaktohet fushëveprimi i **legjislacionit kombëtar për mbrojtjen e fëmijëve**, të promovojnë qasjen e fëmijëve refugjatë në sistemet kombëtare për mbrojtjen e fëmijëve.

Sa i përket **fëmijëve**, Konventa mbi të Drejtat e Fëmijëve kërkon nga Shtetet "të sigurojnë fëmijët azilkërkues dhe refugjatë të marrin mbrojtjen dhe ndihmën humanitare përkatëse" dhe t'u akordojnë fëmijëve refugjatë të pashoqëruar dhe të ndarë "mbrojtjen e njëjtë e si çdo fëmiju tjetër i privuar nga mjedisi i familjes së tij apo saj përgjithmonë ose përkohësisht për çfarëdo arsye" (neni 22). Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së gjithashtu ka bërë thirrje që Shtetet të krijojnë dhe zbatojnë **sistemet për mbrojtjen e fëmijëve** të cilët të gjithë fëmijët nën jurisdikcionin e tyre, duke përfshirë fëmijët azilkërkues dhe refugjatë, duhet të kenë qasje [[Konkluzion nr. 107](#), paragrafi (b)(ii)].

8.4 Të drejtat e personave me forma plotësuese të mbrojtjes

Format plotësuese të mbrojtjes ndonjëherë sigurojnë më pak të drejta sesa ato që janë akorduar për refugjatët; në raste të caktuara kjo mbrojtje është e kufizuar në mbrojtjen nga *kthimi*.

Megjithatë ka pak arsye për të pritur që nevoja për forma plotësuese të mbrojtjes do të jetë me kohëzgjatje më të shkurtër sesa nevoja për mbrojtje sipas Konventës së vitit 1951, ose që situata humanitare e të dy grupeve ndryshon dukshëm. Për këto arsye, UNHCR-ja rekomandon që Shtetet të përafrojnë të drejtat dhe përfitimet e personave të cilëve iu jepet mbrojtja plotësuese me ato të refugjatëve.

Të drejtat e personave me mbrojtje plotësuese: Cilat duhen të jenë këto?

- Mbjajtësve të formave plotësuese të mbrojtjes dhe anëtarët e familjes së tyre duhet të u sigurohen **dokumente identiteti**. Përndryshe, ata mund të hasin në vështirësi në qasjen e të drejtave dhe përfitimeve për të cilat ata kanë të drejtë.
- Mbjajtësit e formave plotësuese të mbrojtjes dhe anëtarët e familjes së tyre duhet të sigurohen me dokumente udhëtimi, nëse ata janë në pamundësi për të fituar një pasaportë kombëtare. Barra e vërtetimit të pamundësisë së marrjes së pasaportës kombëtare nuk duhet të vendoset shumë lartë.
- Si gjithë të tjerët, përfituesit e mbrojtjes kombëtare kanë të drejtën e **jetës familjare** dhe si refugjatët, ata janë në pamundësi për ta gëzuar këtë të drejtë në vendin e tyre të prejardhjes ose vendbanimit e zakonshëm. Nuk ka asnjë justifikim për t'i trajtuar ata ndryshe nga refugjatët e Konventës së vitit 1951 sa i përket të drejtës së ribashkimit familjar.
- Personat me mbrojtje plotësuese duhet të lejohen të punojnë nën të njëjtat kushte si refugjatët dhe të përfitojnë nën të njëjtat kushte nga trajnimi profesional dhe mundësitë të tjera edukimi që kanë të bëjnë me punësimin. Duke iu dhënë atyre qasje në tregun e punës zvogëlohet barra e ndihmës publike dhe sociale, lehtëson integrimin e përfituesve të mbrojtjes plotësuese në shoqëritë e tyre nikoqire dhe i mundëson ata të kontribuojnë në ekonominë lokale.

Përkujtues për parlamentarët: Të drejtat dhe përfitimet e personave me forma plotësuese të mbrojtjes

- ✓ Parlamentarët inkurajohen të përkrahin legjislacionin që siguron përafrimin e të drejtave dhe përfitimeve e personave me forma plotësuese të mbrojtjes me ato të refugjatëve, duke përfshirë sa i përket: lëshimit të dokumenteve të udhëtimit këtyre personave dhe anëtarëve të familjeve të tyre nëse janë në pamundësi për të marrë një pasaportë kombëtare; qasjes në tregun e punës, mbështetjes së integritit dhe përfitimeve sociale; dhe të drejtave për ribashkim familjar.

“ Komiteti Ekzekutiv ... inkurajon Shtetet, gjatë dhënies të mbrojtjes plotësuese personave që u duhet, të sigurojnë shkallën më të lartë të stabilitetit dhe sigurisë duke u siguruar të drejtat njerëzore dhe liritë thelbësore të këtyre personave pa diskriminim, duke marrë parasysh instrumentet e duhura ndërkombëtare dhe duke kushtuar vëmendjen e duhur interesave më të mira të fëmijut dhe parimeve të unitetit familjar. ”

[Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, Konkluzioni Nr. 103 \(LVI\) Sigurimi i mbrojtjes ndërkombëtare përmes Formave Plotësuese të Mbrojtjes, 2005](#)

Praktikë rajonale

Të drejtat e përfituesve të formave të mbrojtjes plotësuese në Bashkimin Evropian. [Direktiva e rishikuar e Kualifikimit](#) në përgjithësi parashikon të njëjtat të drejta për përfituesit e mbrojtjes plotësuese, duke përfshirë sa i përket ribashkimit familjar, punësimin, arsimit, procedurave për njohjen e kualifikimeve, kujdesit shëndetësor, akomodimit dhe lirisë së lëvizjes. Përfituesit e fëmijëve të pashoqëruar të mbrojtjes plotësuese kanë të njëjtat përfitime si homologët e tyre refugjatë. Ndryshimet qëndrojnë në atë se lejet e qëndrimit që u jepen përfituesve të mbrojtjes plotësuese jepen për të paktën 1 vit, të rinovueshme për periudhë prej 2 viteve (përkundrazi periudhës së rinovimit prej të paktën tre viteve për refugjatët); përfituesit e mbrojtjes plotësuese duhet të pajisen me dokumentacion udhëtimi (por jo dokumentacion udhëtimi për refugjatët); dhe qasja në mirëqënie sociale mund të kufizohet deri në përfitimet thelbësore në të njëjtin nivel dhe nën të njëjtën të drejtë si shtetasit.

8.5 Lufta kundër racizmit, diskriminimit dhe ksenofobisë

Përveç të qenit ndër shkaqet e ikjes, qëndrimet raciste, diskriminuese dhe ksenofobike dhe politikat populiste mund të ndikojnë në cilësinë e azilit. Racizmi dhe ksenofobia mund të pengojë integrimin e refugjatëve në shoqëritë e tyre nikoqire dhe poashtu mund të bëjë kthimin më pak të zbatueshëm, nëse ndodh në vende ku paqja është e brishtë dhe tensionet racore ose etnike mbeten të larta.

Shpesh është frika nga e panjohura - nga "tjetri" - që thekson racizmin dhe diskriminimin. Faktorët e tjerë mund të jenë rritja e papritur e flukseve migratore, rënia ekonomike, rritja e papunësisë dhe urbanizimi. Problemi përkeqësohet kur refugjatët keqkarakterizohen si kriminelë, migrantë ilegal, "kërcyes të rradhës" ose madje edhe terroristë. Kjo mund të polarizojë sjelljet ndaj refugjatëve dhe të rrisë rrezikun për racizëm dhe jotolerancë.

Se si një problem karakterizohet është shumë e rëndësishme se si menaxhohet. Nëse çështja e refugjatëve shihet si çështje humanitare dhe çështje e të drejtave njerëzore thelbësore, kjo ndihmon në krijimin e hapësirës për mbrojtje. **Nëse shihet në thelb si çështje imigrimi, kjo shpesh sjell në mohimin e mbrojtjes së atyre në nevojë.** Duhet bërë përpjekje për të ruajtur hapjen duke bërë më të mirën që mund të bëhet për të shuar çdo frikë të popullsisë nikoqire. Të folurit për çështjen si një e të drejtave të njeriut mund të ndihmojë në ndërtimin e vlerave universale që vlejnë për të gjithë dhe të ndihmojë në nxitjen e mirëkuptimit dhe tolerancës.

Racizmi, diskriminimi dhe refugjatët

Racizmi dhe diskriminimi mund të ndikojë te refugjatët në çdo fazë të ciklit të zhvendosjes.

- Tensionet etnike, racore dhe religjioze shpesh **shkaktojnë flukset e refugjatëve.** Diskriminimi ndaj grupeve etnike ose religjioze mund të jetë rezultati, ose një pjesë integrale, e një strategjie politike. Kur identiteti etnik bëhet karakteristika përkufizuese e një vendi, grupet e pakicave mund të shihen si pengesa për kohezionin shoqëror ose ndërtimin e kombit. Nëse një Shtet nuk dëshiron të kryejë rolin e tij ndërmjetësues ose është palë e një konflikti etnik, mund të rezultojnë "spastrimi etnik" ose forma të tjera të persekutimit. Në të vërtetë, dëbimi i qëllimshëm i një grupi të caktuar mund të jetë objekt i konfliktit.
- Refugjatët mund të shihen si një përçarje e padëshiruar në jetët e njerëzve mes të cilëve ata kanë kërkuar siguri. Arritja e tyre mund të ketë një ndikim të madh në shtetin e azilit, veçanërisht kur janë të përfshirë numra të mëdhenj. Disa komunitete nikoqire mund t'i shohin refugjatët si konkurrencë për burimet e kufizuara, një kërcënim i mënyrës së tyre të jetesës ose kulturës, ose madje edhe i sigurisë ose stabilitetit kombëtar. Diskriminimi mund të pasojë, qoftë mes akteve të dhunës së hapur, ose me mënyra më delikate.
- Edhe kur refugjatët zgjedhin **riatdhesimin**, diskriminimi mund t'i pengojë shpresat e rikthimit në një jetë normale. Riatdhesimi shpesh ndodh në rrethana më pak se ideale, ndonjëherë në kushte të konfliktit të vazhduar dhe pasigurisë. Kthimi i numrave të mëdhenj të refugjatëve mund të tendosë burimet lokale dhe të pengojë rindërtimin si dhe përpjekjet për ndërtimin e paqes, posaçërisht aty ku kthimet e shkallës së lartë zhvendosin balancën e fuqisë nga një grup etnik te tjetri. Kjo mund të rezultojë në diskriminim ndaj refugjatëve të kthyer, të cilët mund të shihen si "shkaktarët" e rezultateve të padëshiruara ekonomike, ushtarake ose politike.

Histori refugjate:

Trajtimi i paragjykimeve ndaj refugjatëve

“Dua t’i Ndhimoj Refugjatët” është emri i një grupi të krijuar në Facebook nga një çift që drejton një dyqan lodrash në kryeqytetin e Letonisë, Riga. Grupi vullnetar po ngritet për të drejtat e refugjatëve në një komb që ka vështirësi në përshtatjen me krizën e migrimit të Evropës, edhe pse në Letoni nuk ka krizë refugjatësh- por më shumë krizë politike në lidhje me refugjatët.

Pra grupi kërkon të sjellë situatën në një nivel human. Organizon evente, si festa të ushqimit dhe argëtimit në një qendër kulturore për njerëzit nga Iraku, Siria, Afganistani dhe nga vende tjera për t’u mundësuar njerëzve të takohen dhe të kuptojnë që situata ka të bëjë me njerëzit, e jo refugjatë abstrakt. “Ka shumë frikë, për shumë arsye”, tha një vullnetar. “Njerëzit kanë frikë nga e panjohura. Kjo është diçka e re për të gjithë ne.”

Vendasit kanë treguar bujari të madhe duke sjellë donacione, duke përfshirë ushqim dhe rroba.

Te Qendra e pritjes, azilkërkuesit janë mirënjohës për punën e grupit, duke vënë në dukje që festat janë një pikë e lartë për fëmijët.

“Ne nuk rrezikua vetëm për një jetë më të mirë, as për të marrë para, kjo nuk është e vërtetë,” tha një student nga Siria. “Ne kishim një jetë të mirë në Siri, por kjo luftë ndryshoi gjithçka. Ne ikëm nga vendi ynë jo për para, por për të jetuar në paqe. Kjo është e tëra.”

Themeluesi i grupit shpreson që çështja e refugjatëve do të ndihmojë t’i bashkojë letonezët duke treguar që uniteti është më i rëndësishëm se ndarja. “Nëse do të ishim të bashkuar si komb, të gjitha grupet etnike, [ne] do të ishim më të fortë, më të sigurt dhe më të gatshëm për t’i ndihmuar të tjerët,” tha ai.

Grupi është tani një OJQ e regjistruar. Vazhdon të zgjerojë mbështetjen e saj për azilkërkuesit dhe refugjatët dhe po përdor mediat letoneze për të rritur ndërgjegjësimin mbi situatën e refugjatëve.

[„Vullnetarët letonez trajtojnë paragjykimin ndaj refugjatëve.”](#), UNHCR, 2016

Refugjatët shpesh kanë frikë për jetët e tyre dhe të familjeve të tyre. Ata shpesh kanë vuajtur pa masë edhe para se të arrijnë në një vend ku mund të kërkojnë azil. Ata janë poashtu shumë të motivuar dhe u shtohen grupeve të sipërmarrësve, inovatorëve dhe marrësve të rrezikut, shpesh duke bërë kontribute të rëndësishme tek vendi i tyre i azilit.

Thelbësisht, refugjatët janë qenie njerëzore. Pranimi i tyre është jo vetëm në interesat e shoqërisë, është fundamentale për idenë se çfarë do të thotë të jesh njeri. Një **ndjenjë e përbashkët njerëzore mund të ndihmojë në bashkimin e njerëzve që jetojnë në shoqëri të larme.**

Racizmi dhe ksenofobia: Çfarë të bëjmë?

Mbrojtja e refugjatëve nga racizmi, diskriminimi, ksenofobia dhe jotoleranca kërkon vullnet politik dhe lidhshmëri. Kur popullatat vendase ndjehen të kërcënuara, frikat e tyre mund lehtësisht të ushqehen nga mediat e papërgjegjshme ose të manipulohen për caqe politike. Ligjërimi përçarës mund të ketë ndikim shkatërrues mbi jetët e refugjatëve të cilët e gjejnë veten të targetuar si rezultat, dhe ky ligjërim është përfundimisht i dëmshëm për shoqëritë nikoqire.

Parlamentarët kanë përgjegjësinë për të ç'dramatizuar dhe depolitizuar sfidën në thelb humanitar të mbrojtjes së refugjatëve dhe të promovojnë mirëkuptim më të mirë publik për refugjatët dhe të drejtën e tyre për të kërkuar dhe gëzuar azil nga persekutimi.

Asnjë grup, njerëz ose religjion nuk është superior ndaj tjetrit. Të gjitha Shtetet kanë përgjegjësinë për të siguruar mbrojtje nga diskriminimi dhe të nxitin arsimin duke promovuar mirëkuptimin, tolerancën dhe miqësinë mes kombeve, grupeve racore dhe religjioze (neni 26(2), UDHR). Përmëshja e kësaj përgjegjësie ndihmon në krijimin e shoqërive të respektueshme, të larme dhe tolerante, ku njerëzit mund të ndihen të sigurt, të kenë zë dhe të mund të kontribuojnë.

Duhen masa në të gjitha nivelet për të parandaluar racizmin dhe diskriminimin, duke përfshirë ndaj refugjatëve:

- Shtetet duhet të inkurajojnë të gjithë sektorët e shoqërisë të ndërmarrin veprime të bashkërenduara për të adresuar ndarjet racore dhe konfliktet, duke përfshirë racizmin e drejtuar atyre që perceptohen si "të huaj" ose "alienë";

- Qeveritë kombëtare dhe lokale duhet të kushtojnë burime dhe përpjekje kundrejt eliminimit të shkaqeve rrënjësore të racizmit dhe ksenofobisë dhe të promovojnë aktivitetet ndërkulturore, me pjesëmarrje të OJQ-ve, organizative religjioze dhe të tjera;
- Institucionet e të gjitha niveleve të komunitetit - familjes, shkollës, vendit të punës, vendit të lutjes - duhet të angazhohen për të nxitur tolerancën; dhe
- Shtetet, OJQ-të, agjencitë e OKB-së dhe mediat duhet të përqipen të rrisin ndërgjegjësimin për racizmin dhe diskriminimin dhe të promovojnë respektin dhe tolerancën, me qëllim që të nxitin ndryshimin shoqëror.

Racizmi dhe ksenofobia: Roli kyç i parlamentarëve

Si lider të opinionit, parlamentarët e kanë mundësinë të:

- Marrin udhëheqjen në promovimin e respektit dhe tolerancës ndaj refugjatëve;
- Përdorin terminologji korrekte që bën dallim mes refugjatëve dhe migrantëve dhe nuk stereotipizojnë ose keqkarakterizojnë refugjatët;
- Prezantojnë çështjet refugjate si shqetësime humanitare, ku vendi i azilit mund të tregojë krenari dhe respekt për të drejtat e njeriut duke hapur dyret e tij ndaj njerëzve që janë duke ikur nga konflikti dhe persekutimi; dhe
- Sigurojnë që debati kombëtar për jo-qytetarët, qofshin refugjatë, migrantë ose të tjerë, të bazohet në argumente të arsyeshme dhe të informuara, jo në emocione.

“Ne dënojmë ashpër aktet dhe manifestimet e racizmit, diskriminimit racor, ksenofobisë dhe jotolerancës kundër refugjatëve dhe migrantëve dhe stereotipeve që zbatohen shpesh ndaj tyre, duke përfshirë në bazë të religjionit ose besimit. Diversiteti pasuron çdo shoqëri dhe kontribuon në kohezionin shoqëror. Demonizimi i refugjatëve ose migrantëve ofendon thellësisht vlerat e dinjitetit dhe barazisë për çdo qenie njerëzore, për të cilat jemi zotuar.”

Asambleja e Përgjithshme e OKB-së, [Deklarata e Nju Jorkut për Refugjatët dhe Migrantët](#), Rezoluta 71/1, 2016

Ruajtja e dinjitetit të refugjatëve: Si?

Parlamentarët mund të kontribuojnë në shumë mënyra për të mbajtur dinjitetin e refugjatëve, duke përfshirë si vijon:

Të avokojnë për respekt

- Të bëjnë të qartë që refugjatët kanë të drejtë të gëzojnë të drejtat e vendosura nga Konventa e vitit 1951, pa diskriminim. Refugjatët janë poashtu të mbrojtur nga ligji ndërkombëtar dhe rajonal i të drejtave të njeriut dhe, sipas zbatueshmërisë, e drejta ndërkombëtare humanitare.
- Të sigurojnë që legjislacioni kombëtar siguron këto mbrojtje, duke përfshirë në kontekstin e procedurave të përcaktimit të statusit të refugjatit, pranimit dhe qasjes në të drejtat shoqërore dhe ekonomike.
- Të mbështesin një interpretim përfshirës të përkufizimit për refugjatët që përfshin personat që ikin nga dhuna e armatosur dhe konflikti, siç edhe sigurohet nga Konventa e vitit 1969 e OAU-së dhe Deklarata e Kartagenës. Minimalisht, të avokojnë për të gjithë personat që u duhet mbrojtje ndërkombëtare por që nuk bien nën përkufizimin e Konventës së vitit 1951 të u jepet formë plotësuese e mbrojtjes me status të qartë juridik dhe sa më shumë të drejta të jetë e mundur.
- Të avokojnë që të vendosen masa për të siguruar që refugjatët janë të vetëdijshëm për të drejtat e tyre.
- Të mbështesin fushatat mbi ndërgjegjësimin e publikut dhe arsimin për refugjatët nëpër shkolla dhe komunitete dhe të promovojnë ndërgjegjësimin ndaj kontributeve pozitive të refugjatëve në ekonomi dhe shoqëri.

Të mbrojnë refugjatët nga veprimet dhe sjelljet raciste dhe ksenofobe

- Refugjatët, si shënjestra të veprimeve raciste dhe ksenofobe, duhet të kenë mbrojtje ligjore nga veprime të tilla, dhe kryerësit e këtyre krimeve duhen dënuar hapur dhe në mënyrë efektive.
- Përderisa gjyqësori ka përgjegjësinë e trajtimit të çështjeve të drejtësisë penale,

- parlamentarët mund të vendosin kornizë ligjore për të siguruar që sulmet e motivuara nga raca dhe krimet e tjera të urrejtjes të kriminalizohen dhe që një kulturë e mosndëshkimit nuk lejohet të zhvillohet.
- Është e rëndësishme të alokohen burime për t'i trajnuar zyrtarët kufitar, si rojet kufitare, oficerët e imigrimit dhe policët për t'i sensibilizuar ata ndaj racizmit, diskriminimit racor, ksenofobisë dhe jotolerancës së tillë dhe të sigurohet që ata i kryejnë detyrat e tyre në një mënyrë jodiskriminuese.
- Është poashtu e rëndësishme të alokohen burime për trajnimin e të tjerëve, si zyrtarët e zbatimit të ligjit, interpretuesit, avokatët, ofruesit e shërbimeve dhe gjykatësit, të cilët ndërveprojnë me refugjatët dhe azilkërkesit, për t'i sensibilizuar ata ndaj racizmit, diskriminimit racor, ksenofobisë dhe jotolerancës së tillë dhe t'i bëjnë ata të vetëdijshëm për përgjegjësitë e tyre.

Flisni për dhe dëgjoni refugjatët

- Si legjislatorët dhe zëri i njerëzve në qeveri, parlamentarët kanë një interes të veçantë në sigurimin që të drejtat e njeriut dhe sundimi i ligjit mbrohen dhe që refugjatët mund të përfitojnë nga mbrojtja ndërkombëtare dhe zgjidhjet për gjendjen e tyre të keqe.
- Parlamentarët duhet të marrin drejtimin për të siguruar që ligjet dhe procedurat janë në fuqi ashtu që vendi i tyre të reagojë në mënyrë të duhur ndaj arritjes së refugjatëve, të u sigurojnë mbrojtje atyre në nevojë dhe përfundimisht të lehtësojë kthimin vullnetar të tyre, integrimin lokal ose rihvendosjen në një tjetër vend azili.
- Për t'i kuptuar më mirë shqetësimet e refugjatëve, parlamentarët të flasin dhe t'i dëgjojnë refugjatët në zonat e tyre elektorale, të vizitojnë qendrat e pritjes ose vendbanimet e refugjatëve dhe shkollat që ndiqen nga refugjatët fëmijë. Ata mund të takojnë refugjatët e posa-zhvendosur dhe të ndjekin ceremonitë e shtetësisë për shtetasit e ri që kanë arritur si refugjatë.

Të demonstrojnë lidership

- Parlamentarët kanë mundësi të jashtëzakonshme për të demonstruar lidership në çështjet e refugjatëve dhe azilit duke promovuar ndergjegjësimin publik mbi refugjatët si njerëz të cilët janë të kërcënuar, jo si kërcënim.
- Parlamentarët mund të promovojnë njohje më të madhe publike për të drejtën ndërkombëtare të refugjatëve dhe mund t'i ndihmojnë qeverisë dhe zgjedhësit e tyre ta kuptojnë interesin e vendit të tyre në një sistem bujar, të qëndrueshëm dhe konsistent të mbrojtjes ndërkombëtare.
- Parlamentarët mund ta mbështesin debatin e balancuar duke bërë dallimin e qartë mes çështjeve të migrimit dhe ato të mbrojtjes së refugjatëve, duke denoncuar racizmin dhe ksenofobinë dhe duke shmangur stereotipet. Ata duhet ta mbështesin portretizimin e arsyeshëm dhe të balancuar të njerëzve, ngjarjeve dhe historisë. Ata mund të kujtojnë që shumë vende kanë prodhuar refugjatë në ndonjë fazë të historisë së tyre.

Të promovojnë nismat rajonale dhe ndërkombëtare

- Si përfundim, parlamentarët mund të kontaktojnë me homologët e tyre në vende të tjera për të promovuar nismat rajonale dhe ndërkombëtare për t'i respektuar refugjatët dhe për t'i mbrojtur të drejtat e tyre.

“Komiteti Ekzekutiv ... apelon ndaj Shteteve për të luftuar jotolerancën, racizmin dhe ksenofobinë dhe për të nxitur empatinë dhe mirëkuptimin përmes deklaratave publike, legjislacionit të duhur dhe politikave sociale, veçanërisht sa i përket situatës të veçantë të refugjatëve dhe azilkërkesve.”

Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, Konkluzioni Nr. 77 (XLVI) (H), 1995

“Konferenca e Rishikimit për Konferencën Botërore kundër Racizmit, Diskriminimit Racor, Ksenofobisë dhe Jotolerancës të Ndërlidhura u bën thirrje Shteteve “të ndërmarrin masa për të luftuar këmbënguljen e qëndrimeve ksenofobike dhe stereotipeve negative kundrejt atyre pa shtetësi, duke përfshirë nga politikanët, zyrtarët e zbatimit të ligjit dhe imigracionit dhe në media, që kanë sjellë deri te dhuna ksenofobike, vrasje dhe shënjestrimi i migrantëve, refugjatëve dhe azilkërkesve.”

Konferenca e Rishikimit për Konferencën Botërore kundër Racizmit, Diskriminimit Racor, Ksenofobisë dhe Jotolerancës të Ndërlidhura, dokumenti rezultues, Gjenevë, 2009

Përkujtues për parlamentarët:

Trajtimi i racizmit dhe ksenofobisë

Si shtesë ndaj veprimeve më të përgjithshme për të mbështetur dinjitetin e refugjatëve, të cekura më lartë, për të trajtuar racizmin, diskriminimin racor, ksenofobinë dhe jotoleranca të tilla, parkamentarët mund të:

- ✔ Sigurojnë miratimin dhe implementimin e legjislacionit që ka për qëllim luftimin e racizmit, diskriminimin racor, ksenofobinë dhe jotoleranca të tilla, duke përfshirë atë kundër refugjatëve. Legjislacioni i tillë duhet t'i kriminalizojë veprimet raciste dhe ksenofobike, si dhe nxitjen e të gjitha formave të urrejtjes, duke përfshirë këtu edhe gjuhën e urrejtjes;
- ✔ Të konsultojnë [Rekomandimin e Përgjithshëm Nr. 30 të Komitetit për Eliminimin e Diskriminimit Racor](#) dhe të konsiderojnë se cila nga masat i rekomandon Shtetet të ndërmarrin për të parandaluar diskriminimin bazuar në status të shtetësisë ose imigrimi që janë relevante në kontekstin shtetëror dhe të llobojnë për miratimin e këtyre masave;
- ✔ Të mbështesin miratimin dhe implementimin e politikave që kanë për qëllim promovimin e aspekteve pozitive të një shoqërie të larme, si dhe të ndërveprimit mes refugjatëve, popullatës vendase dhe shoqërisë civile;
- ✔ Të promovojnë zhvillimin e një plan-veprimi shtetëror për të luftuar racizmin, diskriminimin racor, ksenofobinë dhe jotolerancat e tilla, të monitorojnë implementimin e tij në konsultim me aktorët përkatës dhe të vendosin programe shtetërore që lehtësojnë qasjen e të gjithëve, pa diskriminim, në shërbime sociale bazë;
- ✔ Të sigurojnë që kryerësit e dhunës raciste dhe ksenofobike të dënohen hapur dhe në mënyrë efektive përmes gjykatave të ligjit, komisioneve për të drejtat e njeriut, zyrave të avokatit të popullit, dhe në diskursin parlamentar.

Pratika shtetërore

Nismat për të trajtuar ksenofobinë. Në **Afrikën Jugore** kishte një ngritje në incidentet ksenofobike në vitin 2015, duke përfshirë sulmet mbi refugjatët që rezultuan në vdekje dhe lëndime serioze, si dhe ripërtëirjen e zhvendosjes. Në përpjekje për të trajtuar çështjen, Shërbimi Policor i Afrikës së Jugut (SAPS), Shoqata e Qeverisjes Vendore të Afrikës së Jugut (SALGA), UNHCR-ja, OJQ-të, organizatat e bazuara në besim dhe universitetet krijuan partneritete për të mbështetur dialogun komunitar dhe kohezionin shoqëror. Departamenti i Punëve të Brendshme, Departamenti i Marrëdhënieve Ndërkombëtare dhe Mbrojtjes dhe UNHCR-ja bashkëpunuan për të rritur ndërgjegjësimin mbi të drejtat e refugjatëve dhe për të promovuar diskursin social mes refugjatëve, migrantëve dhe komuniteteve lokale. UNHCR-ja poashtu ka një partnership të fortë me SAPS, duke përfshirë përmes një "linjë telefonike për ksenofobinë," për të mbështetur një përgjigje të shpejtë dhe vendimtare të policisë për të parandaluar shpërthimin ose përshkallëzimin e sulmeve të dhunshme mbi refugjatët në vend.

- ▶ [Rekomandimi i Përgjithshëm Nr. 30 Diskriminimi kundër personave pa shtetësi](#), Komiteti i OKB-së mbi Eliminimin e Diskriminimit Racor (CERD), 2002

8.6 Përdorimi i mekanizmave të OKB-së për të drejtat e njeriut për azilkërkuesit dhe refugjatët

E drejta ndërkombëtare për të drejtat e njeriut mbështet regjimin ndërkombëtar të mbrojtjes së refugjatëve dhe siguron një pikë reference të rëndësishme kur ideojnë sistemet e Shteteve për mbrojtjen e refugjatëve. Komiteti Ekzekutiv ka njohur "lidhjen e ngushtë mes mbrojtjes së të drejtave të njeriut dhe parandalimit të problemeve me refugjatët" dhe vlerën e standardeve të të drejtave të njeriut në informimin e politikave nga pritja deri tek zgjidhjet.

Mekanizmat e OKB-së për të drejtat e njeriut që janë vendosur për të mbrojtur të drejtat e njeriut të të gjithëve janë vegla të rëndësishme për të rritur mbrojtjen e refugjatëve. Ky kapitull konsideron se si këto mekanizma mund të përdoren për të rritur respektin për të drejtat e refugjatëve. Në veçanti, shikon proceset dhe procedurat që vijnë:

- Rishikimin periodik universal;
- Procedurat speciale të OKB-së; dhe
- Organet e OKB-së për monitorimin e traktatit të të drejtave të njeriut.

Angazhimi me organet e OKB-së për monitorimin e traktatit të të drejtave të njeriut

Ekzistojnë [dhjetë organe të traktateve për të drejtat e njeriut](#), secili i krijuar në përputhje me dispozitat e traktatit të të drejtave të njeriut që monitoron. Këto janë komitete të ekspertëve të pavarur.

Nëntë nga këto organe të traktateve monitorojnë implementimin e traktateve kryesore ndërkombëtare për të drejtat e njeriut; i dhjeti, Nënkomiteti për Parandalimin e Torturës, i themeluar sipas Protokolit Opsional të Konventës Kundër Torturës, monitoron vendet e paraburgimit në Shtetet palë të Protokolit Opsional. Organet e traktatit kanë një rol të rëndësishëm në mbështetjen e përpjekjeve për të forcuar mbrojtjen e të drejtave të njeriut, duke përfshirë ato të azilkërkuesve dhe refugjatëve, në nivel shtetëror. Shtetet u raportojnë organeve të traktateve mbi implementimin e obligimeve dhe detyrave të tyre nën traktatet kryesore ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, të cilat më pas u japin shteteve këshilla praktike dhe ndihmë se si më së miri të zbatohen traktatet, duke përfshirë rekomandime relevante për mbrojtjen ndërkombëtare. Disa kanë lëshuar Komente të Përgjithshme ose rekomandime për çështjet e azilkërkuesve dhe refugjatëve.

Organet e bazuara në traktatet e OKB-së: Çfarë janë këto?

Ka dhjetë organe të traktateve për të drejtat e njeriut që monitorojnë implementimin e [traktateve kryesore ndërkombëtare për të drejtat e njeriut](#):

- [Komiteti për të Drejtat e Njeriut](#) (CCPR);
- [Komiteti për të Drejtat Ekonomike, Shoqërore dhe Kulturore](#) (CESCR);
- [Komiteti për Eliminimin e Diskriminimit Racor](#) (CERD);
- [Komiteti për Eliminimin e Diskriminimit ndaj Grave](#) (CEDAW);
- [Komiteti kundër Torturës](#) (CAT);
- [Nënkomiteti për Parandalimin e Torturës](#) (SPT);
- [Komiteti për të Drejtat e Fëmijut](#) (CRC);
- [Komiteti për Punëtorët Migrantë](#) (CMW);
- [Komiteti për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara](#) (CRPD); and
- [Komiteti për Zhdukjet me Forcë](#) (CED).

Nën rrethana të caktuara, organet e traktatit mundën poashtu të konsiderojnë ankesa nga individë për shkeljen e të drejtave të tyre. Çdokush mund të bëjë një ankesë në një Komitet kundër një Shteti, duke u siguruar që Shteti është palë e traktatit dhe ka pranuar kompetencën e Komitetit për të shqyrtuar ankesat individuale. Palët e treta mund të bëjnë ankesë në emër të individëve nëse ata kanë dhënë pëlqimin me shkrim, edhe pse kjo nuk është e kërkuar nëse, për shembull, dikush është në burg pa qasje në botën e jashtme ose është viktimë e zhdukjes me forcë.

Azilkërkuesit ose refugjatët mund të përdorin procedura për ankesa individuale. **Këto procedura janë posaçërisht relevante për azilkërkuesit ose refugjatët në vende që nuk janë palë e Konventës së vitit 1951 ose Protokolit të vitit 1967.** Këto janë përdorur nga azilkërkuesit dhe refugjatët të drejtat e së cilëve nën ICCPR, CAT, CEDAW, ICERD ose CRPD janë shkelur - për shembull, për të parandaluar *kthimin* (sipas nenit 3 CAT ose nenit 7 ICCPR); në rast të refuzimit të një kërkesë për azil bazuar në frikën se mos kontrabandohen për shfrytëzim seksual (neni 6 CEDAW); ose diskriminim sa i përket fitimit të shtetësisë për shkak të prejardhjes etnike (neni 5 ICERD).

“ Komiteti Ekzekutiv ... vëren natyrën plotësuese të ligjit ndërkombëtar për refugjatët dhe të drejtat e njeriut si dhe rolin e mundshëm e mekanizmave të OKB-së për të drejtat e njeriut në këtë fushë dhe për këtë arsye inkurajon Shtetet, sipas rastit, të adresojnë situatën e të zhvendosurve me forcë në raportet e tyre tek Organet e OKB-së për Monitorimin e Traktateve, dhe sygjeron që këto organe, nga ana tjetër, mund të dëshirojnë të pasqyrojnë, brenda mandateve të tyre, mbi dimensionet e të drejtave të njeriut të zhvendosjes së detyruar.”

[Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, Përfundimi i Përgjithshëm Nr. 95 \(LIV\) mbi Mbrojtjen Ndërkombëtare, 2003](#)

- ▶ [Sistemi i traktatit të të drejtave të njeriut i OKB-së, Fletë Fakti Nr. 30/Rev. 1, OHCHR, 2012](#)
- ▶ Faqja e Refworld mbi të drejtat e njeriut është te: <http://www.refworld.org/humanrights.html>.

Angazhimi me procedurat speciale të OKB-së

„ [Procedurat speciale](#) ” është emri i përgjithshëm që u është dhënë mekanizmave nën mbrojtjen e Këshillit të të Drejtave të Njeriut për të parë situatat specifike të vendit ose çështjet tematike. Procedurat speciale mund të jenë një individ - një Raportues Special ose Ekspert i Pavarur - ose një Grup Punues. Mbjatësit e mandateve raportojnë tek Këshilli mbi gjetjet dhe rekomandimet e tyre; mjaft nga ata poashtu raportojnë tek Asembleja e Përgjithshme. Deri më gusht të vitit 2017, kishte 56 procedura speciale (44 mandate tematike dhe 12 mandate në lidhje me vendet ose territoret), të shumtë me rëndësi të caktuar për çështjet e refugjatëve.

Mbjatësit e mandateve për procedurat speciale rregullisht ndërmarrin **vizita tek vendet**, gjatë së cilave ata mundën, varësisht prej mandateve të tyre, të vizitojnë zonat e kufijve, kampet e refugjatëve, qendrat e pranimit, qendrat e paraburgimit ose vendet ku azilkërkuesit mbahen në paraburgim administrativ. Gjatë vizitave të tilla, ata konsultohen me ministritë, parlamentarët, gjykatësit, zyrtarët e imigrimit, rojet kufitare, NHRI-të, organizatat e OKB-së, duke përfshirë UNHCR-në, shoqërinë civile dhe aktorë të tjerë për t'u informuar mbi çështjet relevante për mandatin e tyre, që mund të ndikojë tek azilkërkuesit dhe refugjatët.

Raportuesit special me mandate tematike relevante për refugjatët

- **Nga Raportuesit Special** me mandate tematike, ata veçanërisht të rëndësishëm për mbrojtjen e azilkërkuesve dhe refugjatëve përfshijnë: Raportuesit Special për [strehim adekuat](#) si komponentë e të drejtës për standard adekuat të jetesës dhe të drejtës për mosdiskriminim në këtë kontekst; për të drejtat e [personave me aftësi të kufizuar](#); të drejtën e [arsimit](#); çështjen e obligimeve për të drejtat e njeriut në lidhje me gëzimin e një [mjedisi](#) të sigurt, të pastër, të shëndetshëm dhe të qëndrueshëm; [për varfërinë ekstreme dhe të drejtat e njeriut](#); të drejtën e [ushqimit](#); të promovimit dhe mbrojtjes e të drejtës për [lirinë e opinionit dhe shprehjes](#); të [lirisë së religjionit ose besimit](#); të drejtën e të gjithëve për të gëzuar standardin më të lartë të arritshëm të [shëndetit](#) fizik dhe mendor; të situatës e [mbrojtësve të të drejtave të njeriut](#); të drejtat e [njerëzve autoktonë](#); të drejtat e njeriut të [personave të zhvendosur brenda vendit](#); të drejtat e njeriut të [migrantëve](#); çështjet e pakicave; format bashkëkohore të racizmit, diskriminimit racor, ksenofobinë dhe jotolerancat e tilla; shitjen e [fëmijëve](#), prostitucioni i fëmijëve dhe pornografia e fëmijëve; format bashkëkohore të [skllavërisë](#), duke përfshirë shkaqet dhe pasojat e saj; promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut duke kundërshtuar [terrorizmin](#); [torturën](#) dhe trajtimet ose dënimet e tjera mizore, çnjerëzore ose poshtëruese; [trafikimin e personave](#), veçanërisht gratë dhe fëmijët; të drejtën e [ujit](#) të pijshëm dhe sanitarinë; dhe dhunën ndaj [grave](#), shkaqet dhe pasojat e saj.
- **Nga Grupet Punuese**, veçanërisht ata të rëndësishëm për azilkërkuesit dhe refugjatët përfshijnë ata për njerëzit me [origjinë afrikane](#),

për [dënimin arbitrar](#); për [zhdukjet me forcë ose të pavullnetshme](#); për çështjen e diskriminimit ndaj [grave në ligj dhe praktikë](#); dhe për çështjen e të drejtave të njeriut dhe korporatat transnacionale dhe [ndërmarrjet e tjera të biznesit](#) (kjo e fundit për shkak të lidhjes me shkaqet rrënjësore të zhvendosjes).

- Ka poashtu një numër **Ekspertësh të Pavarur**. Veçanërisht ata të rëndësishëm për azilkërkuesit dhe refugjatët përfshijnë ata për gëzimin e të drejtave të njeriut nga [personat me albinizëm](#), gëzimin e të gjitha të drejtave të njeriut nga [personat më të moshuar](#), të drejtat e njeriut dhe [solidaritetin](#) ndërkombëtar dhe për mbrojtjen nga dhuna dhe diskriminimi bazuar në [orientimin seksual dhe identifikimin gjinor](#).

Procedurat speciale të OKB-së në dispozicion ose në favor të refugjatëve

Nën disa procedura speciale mund të bëhen apelime urgjente mbi baza strikte humanitare. Raportuesit Special ose Grupet Punuese mund të intervenojnë me një qeveri për të ndihmuar në parandalimin e azilkërkuesve ose refugjatëve nga nënshtrimi i **abuzimeve** të afërta **të të drejtave të njeriut** ose në përgjigje të pretendimeve për ekzistencën e këtyre abuzimeve.

Kur ka të bëjë me një **shkelje** të afërt të **parimit të moskthimit**, drejtimi tek [Raportuesit special për Torturë dhe Ekezkutimet Përmbledhëse](#) ose [Grupi Punues i OKB-së për Zhdukjet me Forcë](#) mundet, në raste të caktuara, të jetë relevante.

Përveç kësaj, mbajtësit e mandateve të procedurave speciale mund të lëshojnë **studime tematike** që mund të jenë të rëndësishme për mbrojtjen e refugjatëve, si në sfidat për mbrojtjen e refugjatëve paraqitur nga masat kundër terrorizmit ose draft parimet udhëzuese për varfërinë ekstreme dhe të drejtat e njeriut. Mbajtësit e mandateve poashtu mund të veprojnë në **raste dhe çështje individuale** të një natyre më të gjërë dhe të strukturuar duke dërguar komunikime të Shtetet tek të cilat iu sjellin në vëmendje shkeljet e supozuara.

UPR: Roli kyç i parlamenteve

Parlamentet kanë një rol të rëndësishëm në procesin UPR. Unioni Ndërparlamentar ka punuar me Zyrën e Komisarit të Lartë për të Drejtat e Njeriut (OHCHR) në nivel ndërkombëtar dhe rajonal për të mbështetur angazhimin e tyre më aktiv. Parlamentet kombëtare:

- Duhet të përfshihen në konsultimet kombëtare para përgatitjes dhe miratimit të raportit kombëtar;
- Duhet të konsultohen për pranimin e rekomandimeve; dhe
- Të kenë një rol kyç në implementimin e rekomandimeve, në veçanti ato që kerkojnë veprim legjislativ.

vitin 2006 si masë nga e cila Këshilli i të Drejtave të Njeriut i OKB-së mund të shikojë performancën e çdo Shteti sa i përket të drejtave të njeriut. Mekanizmi bazohet në një dialog interaktiv mes Shtetit që po rishikohet, pas paraqitjes së një raporti kombëtar dhe Shtetet anëtare dhe vëzhguese të Këshillit të të Drejtave të Njeriut.

UPR-ja i jep çdo Shteti mundësinë për të shpjeguar cilat veprime ka marrë për të përmbushur obligimet e veta për të drejtat e njeriut kundrejt të gjithëve nën juridiksionin e vet, duke përfshirë refugjatët.

Procesi ka disa faza, duke përfshirë përgatitjen e dokumenteve në të cilat bazohet rishikimi, vet rishikimi dhe vazhdimi i rekomandimeve. Në ciklin e vet të parë (2008-2011), UPR konsideroi të dhënat për të drejtat e njeriut të të gjitha 193 Shteteve anëtare të OKB-së. Në ciklin e dytë (2012-2016) dhe në ciklet vijuese përqëndrimi do të jetë në implementimin e rekomandimeve që u janë bërë Shteteve në të gjitha ciklet dhe në zhvillimet e mëtejme në situatën e tyre me të drejtat e njeriut. Organizatat e shoqërisë civile, institucionet kombëtare për të drejtat e njeriut (NHRI) dhe agjencitë e OKB-së, duke përfshirë UNHCR-në, në mënyrë aktive marrin pjesë në këtë proces.

Shtetet pjesëmarrëse në UPR kanë njohur një gamë të gjërë të çështjeve të zhvendosjes me forcë dhe pashtetësisë si pjesë e kuadrit të të drejtave të njeriut dhe kompetencave të këtij mekanizmi. Rekomandimet për Shtetet kanë të bëjnë me respektimin e parimit të mos-zhvendosjes, aderimit në Konventën e vitit 1951/Protokolit të vitit 1967, procedurave për përcaktimin e statusit të refugjatit, procedurave për azil për viktimat e tregtisë me qenie njerëzore, veprimeve për të mbështetur viktimat e dhunës me bazë seksuale dhe gjinore, dënimin e të gjithë azilkërkuësve dhe masat e duhura për të çrënjësuar diskriminimin, përfshirë atë ndaj azilkërkuësve dhe refugjatëve.

Procedurat Speciale janë ndonjëherë mekanizmi i vetëm që do ta paralajmërojnë komunitetin ndërkombëtar për një çështje të të drejtave të njeriut, pasi që ato **mund të adresojnë situata në të gjitha pjesët e botës pa pasur nevojë që vendet të kenë ratifikuar një instrument të caktuar të të drejtave të njeriut** ose të kenë pranuar juridiksionin e një organi të caktuar të traktatit.

Angazhimi me rishikimin periodik universal

[Rishikimi periodik universal](#) (UPR) është mekanizmi ndërshtetëror i vendosur nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së në

Përkujtues për parlamentarët: Angazhimi me mekanizmat e të drejtave të njeriut

Parlamentarët mund të ndërmarrin masat vijuese për të përdorur mekanizmat e të drejtave të njeriut për të promovuar respekt për standardet ndërkombëtare:

- ✔ Të punojnë për t'u siguruar parlamenteve angazhim aktiv në UPR dhe përfshirjen e çështjeve të rëndësishme për mbrojtjen e azilkërkuesve dhe refugjatëve në përgatitjen, miratimin dhe vazhdimin e raporteve kombëtare për UPR ose mekanizma të tjera si Vëzhgimeve dhe Rekomandimeve Përfundimtare të organeve të OKB-së për monitorimin e traktatit të të drejtave të njeriut, përfshirë duke lehtësuar implementimin e tyre përmes nismave legjislative. Çështjet relevante përfshijnë aderimin në Konventën e vitit 1951/ Protokollit të vitit 1967; reforma e legjislacionit kombëtar për azilin; kushtet e pranimit; qasja në procedura cilësore për përcaktimin e statusit të refugjatit, në ndihmë juridike, në dokumentim dhe të drejta të tjera; dënimi; liria e lëvizjes; situata e

personave me aftësi të kufizuara; dhe diskriminimi racor.

- ✔ Të sigurojnë informacion tek Raportuesit Special ose Grupet Punuese që po shqyrtojnë situatën e refugjatëve dhe azilkërkuesve dhe çështjet që mund të ndikojnë tek ata. Të ndjekin çdo rekomandim që kërkon veprim parlamentar.
- ✔ Të kërkojnë një informim nga Raportuesit Special ose Grupet Punuese që po vizitojnë vendin.
- ✔ Të inkurajojnë qeverinë të ndjekë kërkesat për informacion ose apelimet urgjente të lëshuara nën procedurat speciale.
- ✔ T'i marrin parasysh rekomandimet e UPR dhe të Vëzhgimeve dhe Rekomandimeve Përfundimtare të raporteve të organeve për monitorimin e traktatit që kanë të bëjnë me azilkërkuesit dhe refugjatët dhe të avokojnë në favor të veprimeve të rekomanduara në to.

Kapitulli 9

Sigurimi i zgjidhjeve të qëndrueshme

© UNHCR / Annie Sakkab

9.1 Hyrje

Kërkimi për një zgjidhje të qëndrueshme është elementi qendror i çdo situatë refugjatësh – dhe gjëja më e rëndësishme për çdo refugjat individualisht. Detyra e kërkimit të “zgjidhjeve të përhershme” për problemet e refugjatëve i është caktuar UNHCR-së kur uu krijua organizata. Termi që kryesisht sot përdoret është “zgjidhje të qëndrueshme”.

Zgjidhjet e qëndrueshme arrihen kur refugjatët mund të gëzojnë një status juridik të sigurtë, që u garanton qasje qasje në të drejtat e tyre mbi baza të qëndrueshme. Kjo mund të arrihet përmes riatdhesimit vullnetar në vendin e prejardhjes, përmes vendosjes dhe integritimit në një vend të azilit në të cilin refugjati ka arritur spontanisht (“integrim lokal”) ose përmes mjeteve të rivendosjes së organizuar në një vend të tretë. Statuti i UNHCR-së u referohet në përgjithësi këtyre rrugëve të gjetjes së zgjidhjeve, kur flitet për riatdhesim vullnetar të refugjatëve dhe për “asimilimin” e tyre në komunitetet e reja.

UNHCR-ja bashkëpunon me Shtetet dhe shoqërinë civile për të vërtetuar dhe eliminuar pengesat për gjetjen e zgjidhjeve, ndonjëherë për grupe të refugjatëve, e ndonjëherë për refugjatë individual. Kjo detyrë mund të lehtësohet nëse që nga fillimi i krizës me refugjatë bëhen plane për zgjidhje eventuale dhe nëse refugjatët kanë mundësi dhe inkurajohen që të jenë aktiv dhe të vetë-mjaftueshëm, në vend se pranues pasiv të ndihmës humanitare.

Krahas përqendrimit të vendosur për zgjidhjen e problemeve të refugjatëve, shumë refugjatë në botë – ndoshta edhe shumica – mbesin pa zgjidhje të qëndrueshme, ndonjëherë edhe gjatë tërë jetës së tyre. Numri dhe madhësia e krizave afatgjate të refugjatëve në botë tregon se me çfarë vështirësi ballafaqohet komuniteti ndërkombëtar në adresimin e arsyeve në esencën e rrjedhave refugjate. Parlamentarët mund të ndihmojnë në rritjen e vetëdijes për nevojën e domosdoshme për të gjetur zgjidhje të qëndrueshme për refugjatët, e në veçanti në rast të një zhvendosjeje afatgjate, e shpesh e më shumë gjeneratave.

Në këtë kapitull shqyrtohen rrugët e gjetjes së zgjidhjeve dhe çështjet lidhur me ato, dhe atë:

- Vendosja e bazave për zgjidhje: Qasje e sistemeve;
- Riatdhesim vullnetar;
- Integrim lokal: Vendosje në komunitetin nikoqir;
- Vendosje në vend të tretë;
- Qasje inovative të vendosjes në vend të tretë dhe kanale të tjera për migrim;
- Natyralizim; dhe
- Qasje gjithëpërfshirëse për zgjidhjen e krizave afatgjate të refugjatëve.

9.2 Vendosja e bazave për zgjidhje: Një qasje sistematike

Baza për çdo zgjidhje të qëndrueshme është kyçja e refugjatëve në sistemet dhe shërbimet kombëtare. Kjo sipas nevojës duhet të plotësohet me mbështetje nga komuniteti ndërkombëtar. Detyrë e rëndësishme e institucioneve kombëtare për koordinim dhe trajnim është që të sigurojnë se autoritetet lokale dhe shoqëria civile të jenë të gatshëm për zgjerim dhe përshtatje të shërbimeve dhe sistemeve të veta për të sapoardhurit, dhe nevojave të tyre eventuale specifike. Me përgatitje të tilla, edhe pse paraprakisht është e caktuar nevoja eventuale për mbrojtje ndërkombëtare, do duhej të jetë i mundur absorbimi madje i një numri të madh të të ardhurve të ri. Madje edhe nëse cilësia e shërbimeve në fillim është e kufizuar, përfitimi potencial nga investimi në sistemet e Shtetit nikoqir, në vend se krijimi i sistemeve paralele, mund të jetë i konsiderueshëm edhe për refugjatët edhe për komunitetet nikoqire.

Ofrimi i shërbimeve për numër të zmadhuar të njerëzve – edhe në vendet e azilit edhe në vendet e prejardhjes pas kthimit të tyre – mund të kërkojë ndryshime strukturore, për shembull, në mbrojtjen shëndetësore dhe në edukimin.

Absorbimi i personave të ri të ardhur në sistemet administrative, gjyqësore dhe të tjera shtetërore mund të jetë i ndërlikuar. Mirëpo, esenca e çdo zgjidhjeje të qëndrueshme është

që t'u mundësojë refugjatëve ose personave të kthyer të ndihen si pjesë e komuniteteve në të cilat ata jetojnë. Sa më shumë që refugjatët kanë mundësi të trajtojnë rezistimin e tyre, adaptueshmërinë dhe vetë-mjaftueshmërinë, aq më e madhe është mundësia që me sukses do e shfrytëzojnë mundësinë për zgjidhje të qëndrueshme kur kjo do të paraqitet.

Nëse autoritetet dhe institucionet kombëtare ose lokale kanë nevojë për ndihmë financiare ose teknike për zgjerimin e sistemeve kombëtare për shkak të pranimit të të ardhurve të ri ose të personave të kthyer, ato duhet të kërkojnë atë. Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së e konfirmon këtë në [Konkluzionin e vet nr. 112 \(LXVII\)](#) për bashkëpunim ndërkombëtar nga aspekti i mbrojtjes dhe zgjidhjeve.

9.3 Riatdhesimi i vullnetshëm

Miliona refugjatë anembanë botës dëshirojnë të kthehen në shtëpi. Riatdhesimi i sigurtë dhe vullnetar dinjitoz kërkon përkushtim të plotë të vendit të prejardhjes që përsëri t'i integrojë qytetarët e vet dhe t'u sigurojë mbrojtje efektive nga Shteti. Poashtu, nevojitet mbështetje nga komuniteti ndërkombëtar për t'u siguruar se personat që kanë vendosur të kthehen në shtëpi do mund të ndërtojnë jetët e tyre në një rrethinë të qëndrueshme. Kjo në veçanti vlen për në raste në të cilat refugjatët kthehen në vendet që kanë dalë nga një konflikt dhe ku sundimi i së drejtës është i paqëndrueshëm.

Vendimi për t'u kthyer mund të jetë i rëndë. Ai nuk duhet të jetë rezultat i uljes së mbrojtjes dhe ndihmës në vendin e azilit, edhe pse, për fat të keq, shpesh ndodh pikërisht ajo. Andaj, refugjatët shpesh kthehen në kushte të një paqeje të paqëndrueshme dhe në vende ku nismat për rindërtim dhe pajtim sapo kanë filluar. Ata mund të ballafaqohen me probleme ekonomike, juridike dhe shoqërore në vendet e tyre, ndër të tjera edhe me probleme të kthejnë posedimin mbi pronën e tyre ose të fitojnë kompensim për pronën e humbur.

Shkalla e riatdhesimit së refugjatëve në vitet e fundit është e ulët. Ajo e pasqyron numrin e madh të konflikteve afatgjate dhe të ripërtirra dhe problemeve politike, ekonomike dhe shoqërore në shumë vende nga të cilat kanë prejardhjen refugjatët. Si rezultat i kësaj, më shumë refugjatë sesa në të kaluarën mbesin në ekzil afatgjatë.

Shtetet dhe komuniteti ndërkombëtar kanë interes që riatdhesimi të jetë vullnetar dhe të kryhet në mënyrë të sigurtë dhe dinjitoze, duke siguruar mbrojtje dhe ndihmë të mjaftueshme gjatë procesit të riatdhesimit edhe pas kthimit. Më me gjasa është që kthimi do jetë më i qëndrueshëm, nëse është i shoqëruar me masa për rindërtim dhe zhvillim të drejtuar kah mbështetja e institucioneve kombëtare që janë kompetente për riintegrim dhe për rivendosje të sundimit të së drejtës.

Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së i dallon sfidat me të cilat ballafaqohen refugjatët që kthehen në shtëpi. Në [Konkluzionin nr. 101 \(LV\) për çështjet e sigurisë juridike në kontekst të riatdhesimit vullnetar të refugjatëve](#) të cekura janë pyetjet në të cilat duhet dhënë përgjigje që të mundet riatdhesimi të jetë **i vullnetshëm, i sigurtë, dinjitoz dhe i qëndrueshëm**. Lista kontrolluese e mëposhtme për parlamentarët përmban rekomandime kyçe nga ai Konkluzion.

Riatdheshimi i vullnetshëm në siguri dhe dinjitet: Çfarë duhet bërë?

Që riatdheshimi të jetë i vullnetshëm dhe i zbatuar në siguri dhe dinjitet:

- Refugjatët individual duhet të jenë në mundësi që të sjellin **vendim të lirë për kthim të bazuar në fakte**. Për të bërë këtë, refugjatëve u nevojiten informata të sakta për situatën në vendin e prejardhjes, përfshirë edhe për sigurinë fizike, materiale dhe juridike. Në rast ideal, duhet t'u jepet mundësi përfaqësuesve të komunitetit refugjat të vizitojnë vendin në të cilin do ishin kthyer;
- Vendet e azilit duhet të **mbrojnë refugjatët nga kërcënime dhe nga ngacmime**, ndër të tjera edhe nga ana e grupeve ose individëve të cilët do dëshironin të parandalojnë qasjen e tyre deri te informatat për situatën në vendin e prejardhjes ose shprehjes së vullnetit të tyre të lirë në lidhje me të drejtën e tyre për kthim;
- Refugjatët, parimisht duhet të kanë mundësinë **që të kthehen në vendin e prejardhjes ose në një vend të cilin do e zgjedhin**, që mund të jetë lëndë vetëm e kufizimeve që janë të lejuara me aktet juridike ndërkombëtare. Duhet të ndërmerren të gjitha masat e mundshme për t'u zvogëluar rreziku nga zhvendosja e brendshme e refugjatëve pas kthimit të tyre;
- **Duhet të respektohet uniteti familjar** gjatë kthimit dhe pas tij, përfshirë edhe përmes sigurimit që anëtarët e familjes me shtetësi të ndryshme do mund të mbesin së bashku si familje, nëse kjo është e nevojshme;
- Duhet të vërtetohen dhe kënaqen **nevojat specifike të personave të kthyer**, siç janë amvisëritë e udhëhequra nga gratë, fëmijët, personat më të moshuar, personat me aftësi të kufizara e të tjerë, në konsultim me komunitetet ku do të kthehen si dhe me vet refugjatët;

- Në rastin e **fëmijëve pa shoqërim ose fëmijëve të ndarë** të cilët do shprehin dëshirë që të kthehen, duhet pasur kujdes që kthimi të jetë në interesin e tyre më të mirë. Angazhimet për gjetjen e anëtarëve të familjes duhet të mbarojnë para kthimit, ndërsa kthimi duhet të kryhet pasi që do të sigurohen kushte për pranimin dhe kujdesin e tyre përkatës;
- Shtetet duhet t'i japin **UNHCR-së qasje të papenguar** tek refugjatët që kthehen që të ndiqet trajtimi i tyre në përputhje me standardet ndërkombëtare, përfshirë edhe në lidhje me plotësimin e amnestive ose garancave të tjera, në bazë të së cilave janë kthyer refugjatët;
- Të gjithë refugjatët e kthyer duhet të kenë **të drejtë t'u kthehen shtëpitë ose të kërkojnë dëmshpërblim për shtëpitë, tokën dhe pronën** nga të cilat kanë qenë të privuar në mënyrë të paligjshme, diskriminatore ose arbitrare para dhe gjatë ekzilit. Udhëzime për këto çështje mund të gjenden në [Parimet e Pinheiro-s](#) dhe në [Doracakun për dëmshpërblim të shtëpisë dhe pronës për refugjatët dhe personat e zhvendosur](#);
- Vendet e prejardhjes duhet të bashkëpunojnë me UNHCR-në dhe me agjencitë tjera të OKB-së, me organizata ndërkombëtare dhe joqeveritare, e në veçanti me ato që kanë ekspertizë në sferën e sundimit të së drejtës, të zhvillimit dhe ndërtimit të paqes, për të **mënjuar pengesat juridike, administrative dhe të tjera për kthimin**; dhe
- Komuniteti më i gjerë ndërkombëtar duhet të mobilizojë **ndihmë përkatëse dhe të vazhdueshme** për vendet në të cilat kthehen refugjatët, e në veçanti për ata që dalin nga konfliktet, për t'u ndihmuar që të ripërritjnë mbrojtjen e shtetit për qytetarët dhe për personat që më parë zakonisht kanë qëndruar në vendin, e që dëshirojnë të kthehen në shtëpi.

Përkujtues për parlamentarët:

Riatdhesim i vullnetshëm

Për të mbështetur riatdhesimin e sigurtë dhe dinjitoz të vullnetshëm si zgjidhje e qëndrueshme, parlamentarët inkurajohen që:

Edhe në vendet e azilit edhe të prejardhjes

- ✔ Në fazë të hershme, të identifikojnë dhe zgjidhin pengesat eventuale juridike dhe administrative për riatdhesim të vullnetshëm dhe për gëzim të plotë të të drejtave nga ana e refugjatëve;
- ✔ Të mbështesin përmbyllje të marrëveshjeje trepalëshe midis vendit të azilit, vendit të prejardhjes dhe UNHCR-së, për krijimin e një kornize për riatdhesim i cili do jetë në bazë vullnetare, do mund të zbatohet sigurtë dhe me dinjitet dhe do jetë i qëndrueshëm. Në marrëveshjen e tillë duhet të rregullohet mënyra e kthimit, roli dhe kompetenca e faktorëve dhe detyrimeve relevante të Shteteve daj refugjatëve të cilët kthehen;
- ✔ Të sigurojnë që në vendimet për riatdhesim të respektohet uniteti familjar gjatë kthimit dhe pas tij, përfshirë edhe përmes sigurimit të bashkëshortëve dhe anëtarëve të familjes me shtetësi të ndryshme do mund të mbesin së bashku si familje;
- ✔ Të sigurojnë që në vendimet e riatdhesimit të identifikohen dhe të kënaqen nevojat specifike të refugjatëve që kthehen – përfshirë gratë, fëmijët, të moshuarit, personat me aftësi të kufizuara dhe të tjerët me çështje specifike;
- ✔ Të sigurojnë që fëmijët pa shoqërim dhe fëmijët e ndarë do mos kthehen përveç nëse nuk kthehen tek anëtarë të familjes ose nëse janë gjetur zgjidhje të tjera konkrete dhe përkatëse për pranimin dhe kujdesin e tyre. Duhet të sigurojnë që gjurmimi i familjes kryhet përpara kthimit;
- ✔ Të dallojnë sfidat e ndërlikuara të pajtimit pas konflikteve, dhe, nëse është e nevojshme, të mbështesin përdorimin e mekanizmave për drejtësi tranzitore, që të krijohen kushte për riatdhesim të vullnetshëm dhe për riintegrim të qëndrueshëm;

Në vendin e azilit

- ✔ Të mundësojnë që çdo refugjat që të sjell vendim të lirë për kthim të bazuar mbi informata dhe të sigurojnë që refugjatëve t'ju jenë në dispozicion informata të plota, të besueshme dhe të sakta për gjendjen në vendin e prejardhjes, përfshirë edhe për sigurinë fizike, materiale dhe juridike. Duhet të inkurajohen autoritetet që t'ju japin mundësi përfaqësuesve të refugjatëve për të vizituar vendet potenciale të kthimit;
- ✔ Të sigurojnë masa për mbrojtjen e refugjatëve nga kërcënimet dhe nga shqetësimi nga ana e cilido personi që do dëshironte t'ua pamundësojë shfrytëzimin e së drejtës për kthim;

Në vendin e prejardhjes

- ✔ Të sigurojnë që qeveria të pranojë detyrimin e vet të lejuar kthimin e shtetasve të vet dhe të mundësojë kthimin e tyre në praktikë, ndër të tjera edhe me lëshimin e dokumenteve të nevojshme të udhëtimit. Duhet të sigurohet pranim edhe i refugjatëve që nuk janë shtetas, por të cilët paraprakisht kanë pasur qëndrim të zakonshëm në vendin, përfshirë edhe personat pa shtetësi;
- ✔ Të mbështesin masa për nxitjen e riatdhesimit të vullnetshëm, përfshirë edhe përmes garancave që refugjatët e kthyer nuk do jenë të persekutuar ngase janë larguar nga vendi. Mirëpo, amnestia e tillë të mos u jepet refugjatëve që janë kthyer që janë të akuzuar për shkelje serioze të së drejtës humanitare ndërkombëtare, të akteve juridike ndërkombëtare për të drejtat e njeriut ose për veprë tjetër penale që ka rezultuar me vdekje ose me lëndim të rëndë trupor, pavarësisht vallë është bërë para ose gjatë ekzilit;
- ✔ Të sigurojnë që legjislacioni kombëtar të njeh statusin civil të refugjatëve të kthyer, përfshirë edhe ndryshimet që kanë ngjarë gjatë ekzilit (lindje, raste të vdekjes, birësime, martesat dhe divorce) dhe të njeh dokumentet për statusin civil që janë lëshuar nga organet kompetente në vendin e azilit ose në vend tjetër. Në legjislacionin duhet të veçanti të merret parasysh pozita e grave refugjate të kthyer që cilat nuk kanë dokumente për të dëshmuar statusin e tyre civil.

- ✔ Të mbështesin sjelljen e masave për kthim, që do u mundësojnë refugjatëve që kthehen të rikthejnë shtëpitë, tokën ose pronat nga të cilat kanë qenë të privuar në mënyrë të paligjshme, diskriminuese ose arbitrare para ose gjatë ekzilit. Duhet të sigurohet që edhe grave refugjate të kthyera t'u mundësohet të fitojnë të drejtat e tyre pronësore; të angazhohen për dëshmshpërbllim të drejtë dhe përkatës, nëse nuk mund të ju kthehet prona refugjatëve që kthehen, dhe për shqyrtim të situatës së personave që i kanë zënë pronat e tyre;
- ✔ Me vendimet për riatdhesim të sigurohet që t'u mundësohet qasje refugjatëve të pastrehë që kthehen deri te tokat dhe/ose shtëpitë përkatëse të krahasueshme me standardet lokale;
- ✔ Të sigurojnë që me vendimet për riatdhesim t'u pranohet ekuivalenca e arsimit fillestar dhe të mesëm të përvetësuar jashtë vendit dhe refugjatëve që kthehen t'u jepet qasje pa diskriminim deri te procedurat për pranim të ekuivalencës së kualifikimeve akademike dhe profesionale të përvetësuar jashtë vendit;
- ✔ Të sigurojnë që UNHCR-ja të ketë qasje të lirë dhe të papenguar deri te refugjatët që kthehen për t'u ndjekur vallë trajtimi i tyre është në përputhje me standardet ndërkombëtare;

Në vendet donatore

- ✔ Të inkurajojnë dërgim të ndihmës financiare dhe teknike vendeve në të cilat kthehen refugjatët, e në veçanti për vendet të cilat dalin nga konflikti. Mbështetje mund t'u jepet të gjitha nismave që janë të nevojshme për riatdhesim të suksesshëm, nga programe për deminim, përmes projekteve për gjenerim të të ardhurave, deri te aktivitetet zhvillimore afatgjate.

“Komiteti Ekzekutiv ... përkujton në karakterin vullnetar të riatdhesimit të refugjatëve dhe të së drejtës të refugjatëve të kthehen në vendet e veta, dhe në kontekst të riatdhesimit të vullnetshëm e pranor rëndësinë për marrjen e angazhimeve rezolute në vendin e prejardhjes, përfshirë edhe ndihmë për rindërtim dhe zhvillim, që të nxitet kthim i vullnetshëm, i sigurtë dhe dinjitoz dhe riintegrim të qëndrueshëm të refugjatëve dhe të sigurohet rivendosje e mbrojtjes kombëtare.”

Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, [Konkluzion nr. 112 \(LXVII\) për bashkëpunimin nga këndvështrimi i mbrojtjes dhe zgjidhjeve](#), 2016

- ▶ [Konkluzion nr. 101 \(LV\) për çështjet e sigurisë juridike në kontekst të riatdhesimit të vullnetshëm të refugjatëve](#), Komiteti ekzekutiv i UNHCR-së, 2004
- ▶ [Parime për pranim të shtëpive dhe pronës të refugjatëve dhe personave të zhvendosur](#), Nënkomiteti i OKB-së për avancimin e mbrojtjes së të drejtave të njeriut, 2005
- ▶ [Doracak për pranim të shtëpive dhe pronës së refugjatëve dhe personave të zhvendosur. Zbatim i „Parimit të Pinheiros”](#), UNHCR, Agjencia për ushqim dhe bujqësi (FAO), Këshilli Norvegjez për refugjatë (NRC), Departamenti ndër-agjenci për zhvendosje të brendshme (IDD), Zyra e Komisarit të Lartë të OKB-së për të drejtat e njeriut (OHCHR), UN-HABITAT, 2007

Integrim: Proces dykahësh multidimensional

Në [Konkluzionin nr. 104](#) të vet, Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së ka dalluar që integrimi është një proces dinamik, i cili i përfshin edhe refugjatët dhe shoqërinë nikoqire, dhe që duhet bazuar mbi larminë, mosdiskriminimin dhe tolerancën si vlera. Kërkon:

- Gatishmëri të refugjatëve që të përshtaten mjedisit lokal dhe normave kulturore dhe të respektojnë vlerat e komunitetit nikoqir, por duke mos duhur të heqin dorë nga identiteti i tyre kulturor; dhe
- Gatishmëri të komuniteteve nikoqire dhe institucioneve publike që t'u dëshirojnë mirëseardhje refugjatëve, të pranojnë ata në strukturën shoqëro-kulturore dhe të kënaqin nevojat e një popullsie të larme.

Procesi i integrit ka dimensione juridike, ekonomike, shoqërore dhe kulturore. Të gjitha janë të rëndësishme në mënyrë që refugjatët të mund të integrohen me sukses.

- **Dimensioni juridik** domethënë që Shteti nikoqir t'u jep status të sigurtë juridik refugjatëve, si dhe të drejta që do rriten në mënyrë progresive dhe të cilat do jenë në masë të madhe të krahasueshme me ato që i gëzojnë shtetasit, ndërsa me kalimin e kohës edhe mundësinë për përvetësimin e shtetësisë.
- **Dimensioni ekonomik** i integrit lokal domethënë që refugjatët gradualisht të bëhen të vetë-mjaftueshëm dhe të kontribuojnë për ekonominë lokale. Kjo nuk domethënë vetëm qasje deri te punësimi por edhe deri te procese të ndryshme administrative dhe juridike.
- **Dimensioni shoqëror dhe kulturor** kërkon nga komunitet nikoqire dhe nga refugjatët të vendosin baraspeshë dhe të pranojnë kulturat e ndryshme, besimet dhe normat shoqërore të të tjetrit.

9.4 Integrimi lokal: Vendorsja në komunitetin nikoqir

Nëse riatdhësimi i vullnetshëm nuk është një opsion i zbatueshëm, integrimi në komunitetin lokal të vendit të azilit mund të ofrojë një zgjidhje të përhershme. Integrimi lokal mund të pasojë pas pranimit të statusit të refugjatit në procedurë individuale, në bazë grupore ose në bazë të *prima facie*. Vendorsja në një Shtet të tretë, që shqyrtohet mëposhtë, poashtu është rrugë drejt integrit.

Integrimi është proces i ndërlikuar dhe gradual me dimensione midis veti të ndërlidhura, juridike, ekonomike, shoqërore dhe kulturore. Kjo nuk zhvillohet vetvetiu, por kërkon angazhime të përbashkëta të refugjatëve dhe komuniteteve që i kanë pranuar. Integrimi është më i lehtë nëse refugjatët mund të përdorin shërbimet dhe sistemet kombëtare. Me këtë u ndihmohet që të kuptojnë dhe të përshtaten në normat lokale dhe nxiten lidhje më të mira shoqërore dhe kulturore. Integrimi mund të jetë më i lehtë nëse refugjatët kanë lidhje etnike, kulturore ose gjuhësore me komunitetin nikoqir, mirëpo lidhjet e tilla nuk duhet të jenë kusht.

Shtetet që kanë aderuar në Konventën e vitit 1951 nuk janë të detyruara që t'u japin refugjatëve të drejta gjithnjë e më të tjera, varësisht nga kohëzgjatja e qëndrimit të tyre në territorin e Shtetit, por edhe, në përputhje me nenin 34, të mundësojnë integrimin dhe natyralizimin e tyre. Sfida që refugjatët të bëhen anëtarë të shoqërisë të cilët në tërësi do marrin pjesë dhe do të kontribuojnë, kërkon veprim nga organet në të gjitha nivelet (qendrore, rajonale dhe lokale), si dhe nga shumë faktorë të tjerë. Ata faktorë janë: Agjencitë për banim dhe për punësim, shkolla, dhënës të shërbimeve shëndetësore, media, OJQ-të, punëdhënës, sindikate, klube sporti, institucione fetare, fqinjë, shokë klase, kolegë dhe faktorë të panumërt në shoqërinë.

Krizë refugjate: Shtëpi e re dhe dorë e shtruar

Duket se koha është ndalë në Dilingala, një fshat bujqësor i përgjumshëm në Çadin jugor. Por, për shumë banorë lokal, përfshirë edhe për 40-vjeçarën Nikolas, jeta vazhdimisht ndryshon.

Dhuna shkatërruese në Republikën Qendrore Afrikane, e larguar 50 kilometra, para një viti u derdh në Dilingala. Tani Nikolas, është nikoqir i një familjeje refugjatësh, shtëpia e të cilëve është djegur, ndërsa bagëtia dhe prona u janë vjedhur. “Njerëzit nga Afrika Qendrore janë vëllezërit tanë”, thotë ai. „Ata na strehuan kur vendi ynë ishte i përfshirë në luftë. Ne u jemi borxh mikëpritjen tonë.“

Nikolasi i'a dha njërën nga tetë kasollet e veta familjes refugjate: Xhejkobit, dy bashkëshorteve të tij, pesë fëmijëve të tyre dhe e ëma e Xhejkobit. Ata përsëri e ndërtojnë jetën e tyre me ndihmën e Nikolasit dhe fshatarët tjerë, si dhe të UNHCR-së dhe partnerëve të saj. „Na dhanë dy qe, një parmendë dhe karrocë dhe set të sëpatave dhe drapërave. Gjatë stinës së shirave një nga një i përdorim qetë radhë pas radhe për të lëruar arat tona.“

Bagëtia dhe pajisja u janë dhënë si hua. Xhejkob dhe bashkëpunëtorët e tij duhet të paguajnë atë në

këste pasi që do fillojnë të kanë të ardhura. Refugjatët shpresojnë se aktivitetet për gjenerimin e të ardhurave do u mundësojnë vetë-mjaftueshmëri – diçka që është e domosdoshme gjersa konflikti është duke u zvarrur në shtëpi, ndërsa kthimi mbetet i pamundshëm.

Përmes ofrimit të mbështetjes edhe refugjatëve edhe komuniteteve që i kanë pranuar, programi ndihmon të mos krijohet zili dhe urrejtje midis dy komuniteteve. Refugjatët dhe popullsia lokale fitojnë hua për fillimin e bizneseve të vogla, si dhe materiale ndërtimi, siç janë shporta me kashtë për të riparuar kasollet. UNHCR-ja dhe OJQ-të e tyre partnere ndërtojnë puse, tualete, magazina dhe shkolla.

Për të siguruar harmoninë shoqërore, UNHCR-ja shmanq që të vendos refugjatët në fshatra në të cilat ata do numëronin më shumë se një të tretën e popullsisë çadiane. Poashtu, me kufizimin e numrit të refugjatëve, zvogëlohet ndikimi mbi resurset natyrore, e në veçanti dru zjarri i paktë. Ngjajshmëritë kulturore rishitasi kontribuojnë për integrimin e suksesshëm.

Në sheshin në Dilingala nën hijet e pemëve mango, është ditë tregu. „Tani është më gjallë sesa para ardhjes së afrikanëve qendror“, thotë një plak.

[„Shtëpi e re dhe dorë e shtruar“](#), UNHCR, 2015

Kontributi i tyre, pavarësisht nëse është më i madh ose më i vogël, akumulohet dhe bën diferencë për refugjatët, të cilët e kanë humbur komunitetin e tyre dhe ndjenjën e përkatësisë, dhe tani fillojnë përsëri në vend të ri.

Praktika shtetërore

Qëndrimi i përhershëm për refugjatët që qëndrojnë kohë të gjatë. Në vitin 2012, Qeveria e **Zambisë** filloi programin për lëshimin e lejeve për qëndrim të përhershëm të 10.000 ish refugjatëve nga Angola. Angolianët që kualifikohen për integrim lokal kanë të drejtë në shtetësi pas një periudhe të caktuar, e cila është e ndryshme varësisht nga lloji i qëndrimit, por e cila mesatarisht zgjat 10 vite. Poashtu, qeveria u vuri në dispozicion tokë ish refugjatëve, të cilët parimisht mirë janë të integruar në ekonominë dhe shoqërinë, ndërsa në vitin 2014 u soll [Korniza strategjike për integrim lokal të ish refugjatëve në Zamb](#). Programi tërhoqi dobi nga bashkëpunimi i mirë midis qeverive të Zambisë dhe Angolës, dhe nga mbështetja e UNHCR-së dhe qeverive donatore.

Përkujtues për parlamentarët:

Integrimi lokal

Për t' u nxitur integrimi në përputhje me standardet ndërkombëtare, nëse kjo është e mundshme, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ të sigurojnë që legjislacioni të parashikojë dhënie të statusit të sigurt juridik refugjatëve të pranuar. Në rast ideal, kjo do nënkuptojë ndarjen e qëndrimit të përhershëm menjëherë, ndërsa jo më vonë se pas skadimit të lejes së parë për qëndrim;
- ✔ në frymë të nenit 34 nga Konventa e viti 1951, të mbështesin masa të tjera për mundësim të integrimit, ndërsa më vonë edhe natyralizimit të refugjatëve në Shtetet nikoqire;
- ✔ të japin mbështetje **dimensionit juridik** të integrimit përmes:
  - Inkurajim të përdorimit të Konventës së vitit 1951 dhe Protokolit të vitit 1967, si dhe instrumenteve relevante për të drejtat e njeriut si kornizë për procesin e integrimit;
  - Përfaqësimit për përshtatje dhe ndryshim të kornizës kombëtare ligjore dhe administrative për t' u avancuar gëzimi i barabartë i të drejtave dhe shërbimeve nga ana e refugjatëve;
  - Sigurimit që në legjislacionin dhe në politikat të respektohen të drejtat themelore shoqërore, ekonomike dhe sociale të refugjatëve, përfshirë edhe lirinë e lëvizjes dhe të drejtën e kryerjes së aktiviteteve për gjenerim të të ardhurave; dhe
  - Sigurimit që sanksionet eventuale për shkak të mospërbushjes së detyrimeve për integrim të parapara në legjislacionin kombëtar për të huaj, siç është revokimi i lejes për qëndrim nëse nuk kalohet testi për gjuhë, të mos vlejnjë për refugjatët, sepse kjo do nënkuptonte minim të të drejtave të refugjatëve;

✔ të avancojnë **dimensionin ekonomik** të integrimit përmes:

- Inkurajimit që të shqyrtohen mënyra për mundësimin e pjesëmarrjes aktive të refugjatëve në jetën ekonomike në vend, ndër të tjera edhe përmes arsimit dhe zhvillimit të shkathtësive;
- Shqyrtimit të ligjeve dhe praktikave ekzistuese për t' u identifikuar dhe mënjeluar pengesat për punësim të refugjatëve;
- Shqyrtimit të mënyrave për lehtësimin e qasjes të refugjatëve deri te toka pjellore, nëse kjo është e përshtatshme, që të jepen mundësi për vetë-mjaftueshmëri dhe të përmirësohet qasja e sigurtë e refugjatëve dhe popullsisë lokale deri te ushqimi;
- Përfaqësimit për mekanizma për njohjen e kualifikimeve akademike, profesionale dhe eksperte të refugjatëve të përvetësuara në vendin e prejardhjes; dhe
- Sigurimin që zonat të cilat kanë pranuar refugjatë të mos jenë të përfshira në planet kombëtare zhvillimore;

✔ të japin mbështetje për **dimensionin shoqëror dhe kulturor** të integrimit përmes:

- Mbështetjes së politikave dhe aktiviteteve antidiskriminuese që janë të drejtuara kah lufta kundër diskriminimit dhe promovimit të aspekteve pozitive të një shoqërie të larme;
- Përfaqësimit për një legjislacion dhe politika që u mundësojnë refugjatëve në tërësi të marrin pjesë në jetën civile, ekonomike, shoqërore dhe kulturore në vendet nikoqire;
- Inkurajimit të qasjes së refugjatëve deri te edukimi, përfshirë edhe edukimin për të moshuarit dhe deri te trajnimi profesional;
- Inkurajimit të mundësimin të bashkimit të familjeve refugjate, duke pranuar faktin që prania e anëtarëve të familjes mund të përforcojë sistemin shoqëror për mbështetje të refugjatëve, ndërsa me këtë edhe të nxitet integrimi i familjeve refugjate.

Praktika rajonale

Qytete të solidaritetit në Amerikën Qendrore dhe Latine. Nisma „Qytete të solidaritetit“ ishte pjesë e Deklaratës dhe Planit të Veprimit të Meksikos të vitit 2004, të miratuara me rastin e njëzetvjetorit të Deklaratës së Kartagjenës. Me këtë nismë, qytete nga **Argjentina, Brazili, Çile, Kostarika, Ekuadori, Uruguaji** dhe **Venecuela** ndërmorrën detyrime për lehtësimin e integritit lokal të refugjatëve. Kyçe për suksesin e nismës është qëllimi që të përmirësohen kushtet për jetë dhe mundësitë edhe për refugjatët edhe për komunitetet që i kanë pranuar. Përkushtimi i autoriteteve lokale ka rëndësi jetike. Roli i tyre është të vlerësojnë nevojat dhe të sjellin plane të veprimit për plotësimin e nevojave të tyre. Kjo mund të përfshijë programe për banim, arsim, punësim dhe trajnim në vendin e punës, shërbime shëndetësore dhe sociale, ndihmë për hapjen e bizneseve ose huazime. Një pjesë e rasteve konkrete janë: ndërtim për klasa shtesë në shkollë fillore, tualete të reja publike, lojtore të re fëmijësh dhe mbështetje për qendër për gra të cilat kanë përjetuar dhunë familjare.

Praktika shtetërore

Ndihmë integritit të refugjatëve. Një nga projektet për mbështetje të integritit të refugjatëve në **Austri** është „[Interface Viena](#)“. Ky shërbim i financuar nga BE-ja dhe nga qeveria ofron këshillim individual për çështje siç janë banimi, kujdesi për fëmijë, punësimi, arsimi dhe kurse gjuhësore, me përqëndrim në stabilizimin fillestar dhe të nxitjes së pavarësisë. Që nga viti 2008 shërbimi u ka ndihmuar rreth 10.000 refugjatëve dhe përdoruesve të mbrojtjes subsidiare.

- ▶ [Konkluzion nr. 104 \(LVI\), për integritim lokal](#), Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, 2005
- ▶ [Fillim i ri: integrimi i refugjatëve në Europë](#), UNHCR, 2013

9.5 Vendosja në një vend të tretë

Vendosja në vend të tretë përfshin transfer të refugjatëve nga vendi i parë në të cilin kanë kërkuar strehim, në Shtet tjetër që do pajtohet t'i pranojë si refugjatë dhe t'u jep qëndrim të përhershëm dhe mundësi që pas një kohe të caktuar të fitojnë shtetësi. Vendosja në vend të tretë nuk është e drejtë, ndërsa Shtetet nuk janë të detyruara të pranojnë refugjatë për vendosje. Mirëpo, kjo paraqet vegël të fuqishme për mbrojtje dhe një sinjal i rëndësishëm për solidaritetin ndërkombëtar. Refugjatët e vendosur janë në udhë të integritit nga çasti kur do arrijnë në Shtetin e tyre të ri.

Relativisht numër i vogël i Shteteve kryejnë vendosje të refugjatëve në territorin e tyre. Nga pikëvështrimi i numrit absolut të refugjatëve të vendosur, Shtetet e Bashkuara të Amerikës janë shteti kryesor për vendosje të refugjatëve që nga periudha pak pas Luftës së Dytë Botërore. Mirëpo, shikuar për kokë banori, shumë vende tjera, si Australia, Kanada dhe vendet nordike, japin kontribut veçanërisht të rëndësishëm. Megjithatë, në vitin 2016 vetëm 189.300 refugjatë kanë qenë të vendosur në 37 vende – më pak se një përqind e popullsisë globale refugjate.

Vendosja në vend të tretë: Çfarë bën?

Vendosja në vend të tretë ka tre funksione paralele:

- Vendosja në vend të tretë paraqet vegël për **sigurimin e mbrojtjes ndërkombëtare** dhe për plotësimin e nevojave specifike të **refugjatëve** jeta e të cilëve, liria,iguria, shëndeti ose të drejta të tjera fundamentale janë në rrezik në vendin ku kanë kërkuar strehim.
- Vendosja në vend të tretë është poashtu, **zgjdhje e përhershme** për refugjatët, së bashku me riatdhesimin e vullnetshëm dhe integrimin lokal në vendin e parë të azilit.
- Vendosja në vend të tretë paraqet **materializim të solidaritetit ndërkombëtar** dhe mënyrë që Shtetet **të ndajnë përgjegjësinë për mbrojtjen e refugjatëve** me vendet më të goditura të azilit.

Ndonjëherë vendosja në vend të tretë mund të përdoret në mënyrë **strategjike** që të realizohen edhe përfitime të tjera përveç ato për refugjatët që vendosen. Për shembull, me vendosjen në vende të treta mund të hapen zgjidhje të reja ose të inkurajohen vendet nikoqire të përmirësojnë kushtet për popullsinë e mbetur refugjate.

Vende me programe për vendosje të refugjatëve

Në vitin 2017 vendet në vijim ofronin vende për vendosjen e refugjatëve: Argjentina, Australia, Austria, Bjellorusia, Belgjika, Brazili, Bullgaria, Kanada, Çile, Republika Çeke, Danimarka, Finlanda, Gjermania, Hungaria, Islandi, Irlanda, Italia, Japonia, Republika e Koresë, Letonia, Luksemburgu, Holanda, Zelanda e Re, Norvegjia, Portugalia, Rumania, Spanja, Suedia, Zvicra, Mbretëria e Bashkuar, Shtetet e Bashkuara të Amerikës dhe Uruguai.

Shumica e vendeve të vendosjes fitojnë propozime nga UNHCR-ja për personat që duhet vendosur. UNHCR-ja e mbështet vendosjen e personave që janë njohur si refugjatë në kuadër të mandatit të UNHCR-së. Përparësi u jepet refugjatëve me nevojat më akute të mbrojtjes juridike dhe fizike, personave që kanë përjetuar torturim dhe dhunë, refugjatëve me nevoja për mjekim, grave dhe fëmijëve në rrezik dhe për bashkim familjar. Nëse numri i vendeve për vendosje në vend të tretë e lejon atë, UNHCR-ja përpiqet që t'u mundësojë vendosje refugjatëve të cilat nuk kanë gjasa për zgjidhje tjetër të përhershme.

UNHCR-ja u bën thirrje Shteteve për vendosje, që të përqëndrohen në nevojat nga mbrojtja gjatë vendimmarrjes për atë se cilët refugjatë do i vendosin, e jo të përdorin kriteret të bazuara mbi potencialin për integrim, si moshë, madhësia e familjes, gjendja shëndetësore, niveli i edukimit ose i kriterëve që paraqesin lloj tjetër të diskriminimit.

“U bëjmë thirrje Shteteve që ende nuk kanë krijuar programe për vendosje, të mendojnë të bëjnë atë në mundësinë më të afërt. Ata që tashmë e kanë bërë këtë, inkurajohen që të mendojnë për rritjen e numrit të personave që vendosen. Qëllimi ynë është të sigurojmë vende për vendosje dhe udhë të tjera ligjore për praninë në një vëllim i cili do mundësojë kënaqjen e nevojave vjetore për vendosje në vend të tretë, të përcaktuara nga Komisari i Lartë i Bashkuara të Bashkuara për Refugjatë.”

Asambleja e përgjithshme e OKB-së, [Deklarata e Nju Jorkut për refugjatë dhe migrantë](#), Rezoluta 71/1, 2016

Praktika shtetërore

Vendosja e 100.000 refugjatëve afatgjatë nga Butani të vendosur në Nepal, në vende të treta. Gjatë periudhës tetëvjeçare mbi [100.000 refugjatë nga Butani u vendosën nga kampet në Nepal](#) në vend të tretë.

Histori refugjate: Siguria nën një çati

Në një qytezë austriake afër Vienës, nëntë fëmijët e Amin al Dajub dhe bashkëshortes së tij Lzdihar fituan shtëpi të re dhe një mirëerdhje të ngrohtë, largë nga bombat dhe plumbat që shkatërruan jetën e tyre.

„Në Homs, në Siri, para luftës e tërë familja më e gjerë prej 40 njerëzve jetonte në një shtëpi arabe trekatëshe”, tregon 39-vjeçari Amin. Ai ka punuar si vozitës i autobusit shkollor, por me vajtim thotë ato kohëra të lumtura janë e kaluar. “Homs ishte një vend i shkëlqyeshëm. Asnjëherë nuk bënim dallimin midis Alavitëve, Shiitëve, Sunitëve ose Krishterëve”, shpjegon ai, “mirëpo jeta e tillë në Siri është zhdukur përgjithmonë”.

Në vitin 2011, tmerrret e luftës ishin të plotësuar me zbulimin se vajza e tyre trevjeçare Turaja ka defekt të zemrës me rezik të jetës. Më pas lagja e tyre është shkatërruar, ndërsa një farefis i tyre është vrrarë.

Së bashku me nëntë fëmijët e tyre, Amin dhe Lzdihar kanë mbledhur gjërat e tyre në një taksì dhe kanë ikur. Kjo ka qenë fillimi i një Odise të tmerrshme nëpër një vend të shqyer nga lufta. Së pari familja ka kërkuar strehim në një kamp afër Homsit, mirëpo jeta aty nuk ka qenë më e mirë, e së shpejti kampi ka qenë i goditur nga luftëra intensive. Më në fund, kanë arritur të kalojnë kufirin me Jordanin. Aty ka qenë të përzgjedhur për vendosje në Austri për shkak të sëmundjes së zemrës të Turajës.

Kanë ateruar në aeroportin e Vienës kah mesi i vitit 2014. Gjashtë javë më pas në Turqi është kryer operacion i suksesshëm. Së pari familja ka jetuar bashkarisht në një banesë tredhomëshe. Më pas janë zhvendosur në një shtëpi me oborr. Fytyrat e familjes ende ndriçojnë kur kujtohen në mirëerdhjen e ngrohtë nga vullnetarët. “As në shtëpi në Siri nuk kemi përjetuar ndihmë dhe mirëpritje të tillë”, thotë Lzdihar.

Pranimi i ngrohtë që nga fillimi me të vërtetë ka bërë diferencë. Ndihma dhe mbështetja e vazhdueshme që e fitojnë përfshin ndihmën me mësimin e gjuhës gjermane dhe zotërimin e jetesës së përditshme, madje edhe për të pasur dikë me të cilin mund të bisedohet.

Mësimi i gjuhës gjermane tani është prioriteti i parë i familjes. Gjashtë fëmijët më të vegjël shkojnë në shkollë, ndërsa tre fëmijët më të vjetër dhe i ati vizitojnë kurse të organizuara nga Agjencia për punësim e Austrisë. Vullnetarët lokal vijnë në shtëpi që t’u ndihmojnë me detyrat e shtëpisë dhe t’u japin orë shtesë në gjuhën gjermane.

Fqinjët nuk mund të ankohen në familjen. „Nuk mund të themë asgjë të keqe për ata”, thotë një fqinj.

Amini është i përcaktuar që të tregojë faleminderimin e tij Austrisë. Pasi që do mësojë mirë gjuhën gjermane, ai shpreson se do punojë për Kryqin e kuq ose për Karitas, ndoshta edhe për brigadën lokale vullnetare zarifikëse. “Austria tashmë është shtëpia jonë”, thotë ai i lumtur.

„Siguria nën një çati”, UNHCR, 2016

Kjo pasonte pas marrëveshjes së arritur në vitin 2007 për zgjidhjen e krizës afatgjate me refugjatët nga Butani, të cilët kanë ikur në Nepal në fillim të viteve të 90-ta. Si një nga programet më të mëdha dhe më të suksesshme të këtij lloji, ai përfshiu tetë vende të vendosjes:

Australia, Kanada, Holanda, Zelanda e Re, Norvegjia, Mbretëria e Bashkuar dhe Shtetet e Bashkuara të Amerikës. Në Nepal mbeti vetëm një e dhjeta e popullsisë fillestare refugjate, e në rrjedh e sipër janë angazhime për zgjidhje të përhershme edhe për ata.

- ▶ [Doracak i UNHCR-së për vendosje në vende të treta](#), UNHCR, 2011
- ▶ [Shtrirja e rrugës: Doracak për pranimin dhe integrimin e refugjatëve të vendosur në vende të treta](#), Komisioni Katolik Ndërkombëtar për Migrim (ICMC), 2011

Përkujtues për parlamentarët:

Vendosja në vend të tretë

Nëse vendi juaj tashmë merr pjesë në programe për vendosje të refugjatëve në vende të treta, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ Të sigurojnë hartimin dhe zbatimin e procedurave, politikave dhe programeve në vendet e vendosjes, që japin kornizë efektive për mbështetje të vendosjes që u mundëson refugjatëve të vendosur të bëhen të vetë-mjaftueshëm, të integrohen dhe të gjejnë stabilitet;
- ✔ Të angazhohen për atë që kriteret për vendosje të bazohen në nevojat për mbrojtje, e jo mbi potencialin për integrim, që të gjejnë siguri dhe mbrojtje ata refugjatë të cilët janë të ekspozuar në rrezikun më të madh. Të dekurajojnë përdorimin e kriterëve për përzgjedhje të cilat mund të konsiderohen si diskriminuese, siç janë raca, besimi fetar, niveli i arsimit, njohja e gjuhës ose shkathtësi të tjera;

- ✔ Të angazhohen për rritje të numrit të vendeve në dispozicion për vendosje, në përputhje me nevojat momentale dhe duke kuptuar rëndësinë e vendosjes në vend të tretë për mbrojtjen, zgjidhjeve të përhershme dhe ndarjen e përgjegjësisë; dhe
- ✔ Të inkurajojnë hapje të vendeve për vendosje urgjente të refugjatëve që përballohen me kërcënim nga kthimi ose siguria fizike e të cilëve për shkak të ndonjë arsye tjetër është në rrezik serioz në vendin ku kanë kërkuar strehim.

Nëse vendi juaj ende nuk bën vendosje të refugjatëve, parlamentarët mundën:

- ✔ Të inkurajojnë diskutim për krijimin e një programi për vendosje dhe të mendojnë për fillimin e një pilot-programi; dhe
- ✔ Të inkurajojnë shkëmbim të informatave dhe përvojave me vende që kanë themeluar programe për vendosjen e refugjatëve.

9.6 Qasje inovative për vendosjen në vende të treta dhe kanalet e tjera të migrimit

Me rritjen e vendosjes në vende të treta dhe për shkak të mundësive të kufizuara për vendosje të refugjatëve në vende të treta, janë të nevojshme ide freskuese për mënyra të zgjerimit të mundësive për vendosje dhe të formave të mobilitetit që mund të paraqesin plotësim të programeve tradicionale për vendosje dhe të ofrojnë alternativë të rrjedhave të rrezikshme të paligjshme refugjate.

“Do t’i shqyrtojmë mundësitë për zgjerimin e programeve ekzistuese për pranim humanitar, programeve eventuale për evakuim të përkohshëm, përfshirë edhe evakuim për shkak të arsyeve shëndetësore, zgjidhjeve fleksibile për mundësimin e bashkimit familjar, sponsorimeve private për refugjatë individual dhe mundësitë për mobilitet të fuqisë punëtore, përfshirë edhe përmes partneriteteve me sektorin privat, dhe mundësive për arsim, si bursa dhe viza studentore.”

Asambleja e përgjithshme e OKB-së, Deklarata e Nju Jorkut për refugjatë dhe migrantë, Rezoluta 71/1, 2016.

Cilat qasje të reja mund të jenë plotësim i vendosjes tradicionale në vende të treta?

Mundësitë juridike për plotësim dhe zgjerim të programeve ekzistuese për vendosje në vende të treta dhe për pranimit humanitar i përfshijnë:

- Mekanizmat e **sponsorimeve private** u mundësojnë refugjatëve të vendosen në vend të tretë me mbështetje nga qytetarë privat, OJQ-të, grupe religjioze, universitete, ndërmarrje dhe nga subjektë të tjerë. Programet për sponsorime private, si ajo e cila që moti ekziston në [Kanada](#), ndihmojnë për rritjen e numrit total të refugjatëve që mund të vendosen në një vend dhe të krijojnë lidhje midis refugjatëve dhe komuniteteve që i pranojnë për t'u lehtësuar integrimi. Sponsorimet private mund të japin kornizë për bashkimin e familjeve refugjate jashtë kriteveve shpesh rigorozë të vendeve nikoqire.
- Në vitet e fundit, e në veçanti si pengjigje e krizës në Siri, disa vende inkuadruan **programe për pranimit humanitar**, të cilat mundësojnë pranimit të përpjekuar të refugjatëve për qëndrim të përkohshëm ose të përhershshëm. Programet për pranimit humanitar kanë tipare të posaçme të sponsorimeve private, për shembull nëse përdoren për t'u mundësuar refugjatëve dhe personave të tjerë që tashmë janë vendosur në vendin e vendosjes të parashtrajnë kërkesë që të sjellin farefis të tyre, të cilëve mund t'u japin mbështetje.
- **Vizat humanitare** u mundësojnë njerëzve që kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare të udhëtojnë ligjërisht në vend të tretë për të fituar azil atje. Shtetet që kanë programe për viza humanitare, siç janë **Argjentina** dhe **Brazili** (shih historinë refugjate mëposhtë) u mundësojnë këtyre njerëz të udhëtojnë dhe të pranohen në territorin. Pas arritjes, statusi i tyre shëndrrohet në status të refugjatit ose të kërkuarit të azilit me qasje deri te procedura për azil. Vizat humanitare mund të përdoren edhe për bashkim familjar të refugjatëve dhe të përdoruesve të mbrojtjes komplementare, për shembull nëse anëtarë të familjes më të gjerë nuk i përmbushin kriteret e rregullta për bashkim familjar.
- **Zgjerim i bashkimit familjar.** Pranimit i një qasjeje më fleksibile në përkufizimin e familjes dhe zgjerimin e bashkimit mund të jep kontribut të madh për arritjen e zgjidhjeve të përhershme dhe për dekurajimin e rrjedhave ilegale.
- **Bursat akademike** u mundësojnë refugjatëve të vazhdojnë edukimin e tyre. Nismat e tilla mund të përfshijnë shoqata qytetare, universitete dhe faktorë qeveritar që bashkëpunojnë në zhvillimin dhe financimin e bursave akademike, që i përfshijnë kostot e udhëtimit, kostot për vendosje dhe për jetë dhe tarifën e shkollimit. Ato sigurojnë që studentët të fitojnë dokumente dhe viza përkatëse të udhëtimit për kohëzgjatjen e studimeve dhe mund të përfshijnë kurse gjuhësore, orientim kulturor dhe mbështetje psikologjike për studentët. Në një rast të përsosur, pas përfundimit të studimeve, studentët do duhej të fitojnë mundësi për të vazhduar qëndrimin, të parashtrajnë kërkesë për ndryshimin e statusit të tyre në një më të sigurtë ose të kërkojnë azil.
- **Mobilitet i fuqisë punëtore.** Mbrojtja e refugjatëve dallohet nga migrimi nga arsye ekonomike. Mirëpo, migrimi i fuqisë punëtore mund të hap zgjidhje të përhershme për refugjatët. Dy mënyra konkrete për t'u arritur kjo është t'u mundësohet refugjatëve të përdorin protokole rajonale për liri të lëvizjes, sikurse midis Shteteve të Komunitetit Ekonomik të Shteteve të Afrikës Perëndimore” (ECOWAS) ose nga vendet e Merkosurit, dhe të hapen programet ekzistuese për migrim të fuqisë punëtore për refugjatët.

Qasje të reja? Çfarë elemente duhet të parashihen?

Në mënyrë që qasjet e reja të jenë në përputhje me parimet e mbrojtjes ndërkombëtare, ato duhet:

- Të sigurojnë të drejtën për të kërkuar azil sipas nevojës;
- Të garantojnë mbrojtje nga *kthimi*;
- Të sigurojnë status dhe dokumente përkatëse juridike;
- Të sigurojnë njohje të të drejtave themelore civile dhe të dinjitetit të njerëzve përpara ligjit;
- Të ofrojnë qasje deri te shërbimet bazë dhe deri te mbështetja psikologjike dhe mjekësore sipas nevojës;
- Të mundësojnë vetë-mjaftueshmëri; dhe
- Të sigurojnë vendosje përkatëse në vend i cili e mbron mirëqenien e refugjatit.

Histori refugjate:

Sirinanët që fillojnë nga e para në Brazil

Familja e dymbëdhjetëvjeçares Hanan Daka është aratisur nga lufta. Nga ana tjetër e oqeanit, në Sao Paolo, përsëri gjetën lumturinë dhe shpresën. „Shumë e dua Brazilin”, thotë Hanan. „Jam shumë e lumtur që jam këtu. Këtu kam shokë, ndërsa mësuesja është e shkëlqyeshme.”

Pas katër vite luftë dhe arati, Hanan, i ati i saj Halid, e ëma Jusra, vëllai dhe motra më e vogël janë zhvendosur nga kampi i refugjatëve Za'atari në Jordani në këtë metropol në kuadër të programit të Brazilit për viza humanitare, që u ofron mundësi për fillim të ri refugjatëve nga konflikti në Siri. Që nga viti 2013, konsulatet braziliane në Lindjen e Afërme i lëshojnë këto viza të posaçme humanitare me anë të procedurave të thjeshtësuara për t'u mundësuar njerëzve të goditur nga lufta për të udhëtuar në Brazil, ku pastaj mund të parashtrojnë kërkesë për azil.

Krahas largësisë gjeografike, kohëve të fundit Brazili e vazhdoi politikën e dyerve të hapura për edhe dy vite, që t'u jepet mundësi më shumë

njerëzve të rindërtojnë jetët përsëri pasi që kanë ikur nga lufta.

Sipas Beto Vasconcelos, Ministri Shtetëror i drejtësisë dhe Kryetari i Komitetit Kombëtar Brazilian për Refugjatë, programi i posaçëm për viza ishte i nevojshëm për shkak të „shkeljeve serioze të të drejtave të njeriut” në Sirinë e kapluar me luftë. Ai thotë se ky program „i përgjigjet logjikës së mbrojtjes për shkak të arsyeve humanitare dhe i merr parasysht vështrësitë e veçanta në zonat në konflikt”.

E tërë familja thotë se shumë ju pëlqen në Brazil dhe se planifikojnë që përherë të vendosen këtu, ngase nuk shihet fundi i luftës në Siri. „Përsëri bëhesh njeri kur arrin në Brazil”, thotë Halid. „Kurrë nuk jam ndjerë kaq bukur.”

„Sirianët që fillojnë nga e para në Brazil”, UNHCR, 2016

Shënim: [Rezoluta Normative nr. 17](#) sjellur në vitin 2013, mundëson lëshimin e vizave „për shkak të arsyeve humanitare (...) personave të ndikuar nga konflikti i armatosur në Republikën Arabe të Sirisë, të cilët dëshirojnë të kërkojnë strehim në Brazil”. Në vitin 2015 programi u vazhduar për edhe dy vite. Deri në mars të vitit 2016 u lëshuan pothuajse [8.500](#) viza të posaçme humanitare, ndërsa 2.250 Sirianë fituan azil.

Praktika shtetërore

[Sponsorimi privat në Kanada](#). Kah fundi i vitit 2015 qeveria e Kanadasë kumtoi se planifikon të vendos rreth 25.000 refugjatë sirianë në vend në disa muajt e ardhshëm dhe kërkoi ndihmë nga qytetarët kanadez. Sponsorimet private u paraqitën në Kanada në vitin 1978 si përgjigje e kirkës me refugjatët nga Vietnam dhe që atëherë janë pjesë e programit të Kanadës për vendosjen e refugjatëve. Grupe qytetarësh, OJQ dhe shoqata të tjera, si dhe grupe private e bartin barrën më të madhe të përgjegjësisë për ndihmë refugjatëve gjatë vitit të tyre të parë në Kanadë. Pothuajse gjysma e 25.000 sirianëve të parë të vendosur në Kanadë fituan sponsorim privat. Hulumtimet tregojnë se përmes sponsorimit privat lehtësohet integrimi, ngase refugjatët tashmë kanë grup i cili do u ndihmojë menjëherë pas arrijtes.

Praktika shtetërore

[Marrëveshje lidhur me leje për qëndrim për shtetasit e Shteteve palë të Merkosurit dhe Shtetet shoqëruese](#). Sipas kësaj marrëveshje të vitit 2009 shtetasit e këtyre Shteteve mund të përdorin procedura të thjeshtësuara për kërkimin e lejes për qëndrim. Një pjesë e njerëzve që mund të përdorin këtë të drejtë janë refugjatët kolumbian që janë vendosur në Shtete të tjera nga Amerika Jugore dhe/ose që dëshirojnë të migrojnë në Shtet tjetër që ka aderuar në Merkosur.

Leja për qëndrim u jep të drejta të njëjta shoqërore, kulturore dhe ekonomike si edhe shtetasve të vendit, përfshirë edhe të drejtën në punë, të bashkimit familjar dhe të qasjes në kompensimet sociale.

- ▶ [Strategji për zgjidhje](#), UNHCR, 2015
- ▶ [Rrugë ligjore deri te siguria dhe mbrojtja përmes formave të tjera të pranimit](#), UNHCR, 2014
- ▶ [Strategjia globale për mjete për jetë: Strategjia e UNHCR-së 2014-2018](#), UNHCR, 2014
- ▶ [Mobiliteti i fuqisë punëtore për refugjatë: punëtori në Gjenevë, 11-12 shtator 2012, Konkluzione](#), UNHCR, 2012

9.7 Natyralizimi

Kulminacioni i integritit arrihet kur refugjatët do mund të fitojnë shtetësinë e vendit të ri të azilit. Sipas nenit 34 nga Konventa e vitit 1951, Shtetet duhet të mundësojnë natyralizim të refugjatëve, e në veçanti „të ndërmarrin të gjitha masat për përsheptimin e procedurave për natyralizim dhe sa më shumë që është e mundur të zvogëlojnë taksat dhe kostot për procedurat e tilla”.

Varësisht nga konteksti kombëtar, shtetësia mund të ndahet pas një periudhe të caktuar të qëndrimit të përhershëm dhe pasi që do përmbushen kushte të caktuara në raport me gjuhën dhe integrimin. Në disa vende, si **Belgjika, Kanada dhe Shtetet e Bashkuara të Amerikës** shkalla e refugjatëve që fitojnë shtetësi është e lartë dhe atë pas një periudhe relativisht të shkurtë të qëndrimit të përhershëm. Në vende të tjera, disa kushte të caktuara, sikur mospërdorimi i ndihmës sociale, mund të jetë të rënda për përmbushje për refugjatët dhe të prolongojnë natyralizimin.

Vetëm disa Shtete bëjnë dallimin midis refugjatëve dhe shtetasve të tjerë të ri në statistikën e veta për natyralizim, kështu që ekzistojnë vetëm informata të kufizuara për numrin e refugjatëve të natyralizuar.

Përkujtues për parlamentarët:

Qasje inovative për vendosje në vende të treta dhe kanale të tjera për migrim

Për të mbështetur zgjerimin e mundësive për zgjidhje të përhershme, parlamentarët mundin që:

- ✔ Të inkurajojnë zhvillimin e mekanizmave për sponsorime private për vendosjen e refugjatëve;
- ✔ Të mendojnë për përdorimin e programeve për pranimit humanitar si mënyrë fleksibile për përgjigje në nevojat urgjente në situata konkrete, si zhvendosje masive, edhe pse programet e tilla nuk duhet të kenë ndikim mbi programet ekzistuese për vendosje të refugjatëve;
- ✔ Të mbështesin përdorimin e formave të tjera të pranimit dhe vendosjen e refugjatëve, si viza humanitare, bashkim familjar dhe bursa për studime;
- ✔ Nëse ekzistojnë programe për migrim të fuqisë punëtore, të angazhohen për atë që ato të jenë në dispozicion për refugjatët;
- ✔ Nëse ekzistojnë korniza rajonale për mobilitet të fuqisë punëtore midis Shteteve, të sigurojnë që refugjatët të kanë qasje deri te këto nisma.

Përkujtues për parlamentarët: Natyrizimi

Për të promovuar zgjidhjet afatgjate për refugjatët, parlamentarët inkurajohen që:

- ✔ Të mbështesin sjelljen e dispozitave ligjore për lehtësimin e përvetësimit të shtetësisë nga ana e refugjatëve, për shembull përmes:
  - Uljes së periudhës së nevojshme për qëndrim në Shtetin për refugjatët dhe uljen e taksave dhe kostove për procedurën e natyrizimit;
  - Zbatimit të kushteve më pak rigorozë për njohuri gjuhësore, arsimim dhe arsim qytetar;
  - Lirimit të refugjatëve nga kushti për të hequr dorë nga shtetësia tjetër, nëse refugjati në fjalë nuk mund të përbush atë kusht; dhe
  - Shqyrtimit të pengesave të tjera eventuale për natyrizim me të cilat ballafaqohen refugjatët, duke pasur parasysh gjendjen e tyre specifike.

Praktika shtetërore

Natyrizimi në Tanzani: Në vitin 2014, qeveria e [Republikës së Bashkuar të Tanzanisë](#) u dha shtetësi ish refugjatëve nga Burundi, të cilët janë aratisur nga Shteti i tyre në vitin 1972. Gjatë viteve ata janë bërë kryesisht të vetë-mjaftueshëm dhe kanë paguar tatime. Në vitin 2016, 151.000 ish refugjatë nga Burundi fituan certifikata për shtetësi. U soll [strategji e re](#) për integrim të plotë të këtyre qytetarëve të ri, nga të cilët shumica kishin aritur tashmë nivel të lartë të vetë-mjaftueshmërisë, me nisma shoqërore-ekonomike edhe për refugjatët dhe për komunitetet që i kanë pranuar. Republika e Bashkuar e Tanzanisë paraprkishtë natyrizoi rreth 32.000 refugjatë nga Ruanda në vitin 1982, ndërsa në vitin 2014 përfundoi me natyrizimin e rreth 3.000 bantu refugjatëve somalez të cilët kanë ikur nga Somalia në vitin 1991

9.8 Qasje gjithëpërfshirëse për zgjidhjen e krizave afatgjate refugjate

Shumë refugjatë për shumë vite jetojnë në pasiguri, nuk u lejohet që të integrohen në vendet e azilit dhe të gëzojnë lirinë e lëvizjes në kuadër të vendeve, e as nuk mund të kthehen në siguri në shtëpi. Kjo ka shumë ndikime negative mbi mirëqenien fizike dhe psikike të refugjatëve. Krizat afatgjate refugjate poashtu paraqesin barrë të konsiderueshme për vendet nikoqire, në veçanti për ato me resurse të kufizuara.

Zgjidhja e krizave afatgjate refugjate është një proces i ndërlikuar, i cili kërkon vullnet politik nga të gjitha palët. Çdo krizë refugjate është unikate. Në disa përqëndrimi vëhet në mënjanimin e arsyeve për arratisje dhe për krijimin e kornizës së nevojshme normative dhe institucionale për arritjen e drejtësisë dhe paqes në vendin e prejardhjes së refugjatëve. Në zgjidhjet e tilla, riatdhesimi i vullnetshëm mund të konsiderohet si zgjidhje kryesore. Në të tjera, kur duket se nuk ka gjasa që do të zgjidhen arsyet në bazën e arratisjes, kërkesa për zgjidhje mund të koncentrohet në integrimin lokal dhe në vendosjen në një vend të tretë. Mirëpo në shumicën e rasteve do nevojiten qasje gjithëpërfshirëse që përfshijnë kombinim të të gjitha tre zgjidhjeve të përhershme, së bashku me bashkëpunimin e qeverive të vendeve të prejardhjes, të azilit dhe të vendosjes, si edhe të refugjatëve, faktorëve të ndihmës zhvillimore, komuniteteve nikoqire dhe faktorëve të tjerë.

“ Komiteti Ekzekutiv ... u bën thirrje Shteteve dhe faktorëve të tjerë relevant në frymën e solidaritetit ndërkombëtar dhe ndarjes së barrës, të përkushtohen në bashkëpunim dhe veprim gjithëpërfshirës, multilateral dhe multi-sektorial për mënjanimin e arsyeve për krizat afatgjate refugjate, me atë që do sigurojnë që njerëzit fare të mos jenë të detyruar të ikin nga vendet e tyre të prejardhjes dhe të kërkojnë siguri në vend tjetër, dhe me zgjidhjen e krizave afatgjate refugjate me respektim të plotë të të drejtave të palëve në fjalë.”

[Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, Konkluzioni nr. 109 \(LXI\) për kriza afatgjate refugjate, 2009](#)

Praktika shtetërore

Programe lokale për vetë-mjaftueshmëri dhe rezistencë.

Si përgjigje e krizave afatgjate refugjate në Ugandë, qeveria, koordinatori i përhershëm i OKB-së, UNHCR-ja dhe faktorë të tjerë zbatojnë programe lokale për vetë-mjaftueshmëri dhe rezistencë, të cilat u mundësojnë refugjatëve të japin kontribut pozitiv për komunitetet që i kanë pranuar. Qëllime të strategjisë janë përmirësimi i vetë-mjaftueshmërisë për ushqim, arsim profesional, harmonizim të shërbimeve sociale dhe mbështetje të kapacitetit të autoriteteve lokale për ofrimin e shërbimeve themelore. Menaxhimi me refugjatët dhe mbrojtjen e tyre janë të përfshira në Planin zhvillimor kombëtar të Ugandës dhe në Kornizën për ndihmë zhvillimore të Kombeve të Bashkuara. Planifikimi i këtillë inkluziv paraqet hap thelbësor drejt gjetjes së zgjidhjeve.

- ▶ Komiteti Ekzekutiv i UNHCR-së, [Konkluzioni nr. 109 për kriza afatgjate refugjate](#), 2009
- ▶ [Mjete për jetesë dhe vetë-mjaftueshmëri](#), UNHCR, 2016

Kriza afatgjate refugjate: Çfarë janë ato?

Kriza afatgjate refugjate është situatë në të cilën refugjatët jetojnë në çfarë më së miri mund të përshkruhet si pasiguri e pakufizuar kohore. Jetët e tyre ndoshta nuk janë në rrezik, mirëpo të drejtat e tyre dhe nevojat ekonomike, shoqërore dhe psikologjike mbesin të porealizuara. Refugjatët në një situatë të tillë shpesh nuk mund as të arrijnë vetë-mjaftueshmëri dhe varen nga ndihma humanitare.

Për qëllime statistikore, UNHCR-ja i përkufizoi krizat afatgjate refugjate si situatë në të cilën 25.000 ose shumë refugjatë janë në ekzil në një vend të caktuar për pesë vite ose më gjatë.

Në bazë të këtij përkufizimi, UNHCR-ja vlerëson se në fund të vitit 2016 rreth 11.6 milionë refugjatë (pothuajse 70 përqind nga refugjatët me interes për UNHCR-në) janë në krizë afatgjate refugjate. Këta refugjatë kanë jetuar në 27 vende nikoqire dhe kanë qenë të përfshirë në gjithsej 32 kriza afatgjate.

Përkujtues për parlamentarët:

Kriza afatgjate refugjate

U bëhet thirrje parlamentarëve që të inkurajojnë qeveritë e tyre të kontribuojnë drejt gjetjes së zgjidhjeve gjithëpërfshirëse për situatat afatgjate të zhvendosjes dhe të bëjnë të gjithë atë që mundën për të deblokuar krizat afatgjate refugjate dhe për fillimin e proceseve të zgjidhjes së tyre. Më konkretisht:

Në vendet e prejardhjes

- ✔ Të apelojnë deri te qeveria të demonstrojnë vullnet të qartë politik për t'i vënë fund zhvendosjes së qytetarëve të vet;
- ✔ Të shqyrtojnë dhe të angazhohen për masa të cilat do u mundësojnë refugjatëve të kthehen në shtëpi pa pasur frikë nga hakmarrja ose lëndimi dhe të rifitojnë të drejtat e veta qytetare;
- ✔ Të mbështesin masa shoqërore dhe ekonomike për sigurimin e një kthimi të qëndrueshëm të refugjatëve dhe për inkurajimin e integritit të tyre;

Në vendet e azilit

- ✔ Të mbështesin masa për avancimin e vetë-mjaftueshmërisë së refugjatëve, me çfarë do të investohet në zgjidhje të përhershme;
- ✔ Të japin mbështetje për integrim lokal, nëse kjo është e mundur, në mënyrë e cila i merr parasysh nevojat dhe pikëvështrimet e komuniteteve nikoqire dhe refugjatëve;

Në vendet e vendosjes dhe në vendet donatore

- ✔ Të mbështesin përdorimin strategjik të vendosjes në vende të treta si vegël për ndarje të barrës dhe të përgjegjësisë dhe të shqyrtojnë metoda më fleksibile të cilat janë në përputhje me ligjet kombëtare dhe rregullat tjera, për mbikalimin e boshllëqeve eventuale midis kriterëve kombëtare për vendosje të refugjatëve dhe nevojave konkrete dhe situatës së refugjatëve në krizat afatgjate refugjate;
- ✔ Të japin mbështetje për sigurimin e ndihmës humanitare dhe zhvillimore dhe të tjera lloje të mbështetjes për vendet në të cilat mund të kryhet ose tashmë veç kryhet riatdhesimi i vullnetshëm;
- ✔ Nëse integrimi lokal është zgjidhje përkatëse dhe e zbatueshme, të japin ndihmë financiare dhe të tjera lloje të mbështetjes, përfshirë edhe ndihmë zhvillimore, nga e cila përfitim do kenë edhe refugjatët edhe komunitetet që i kanë pranuar. Poashtu, të mobilizojnë mbështetje për rihabilitim të zonave të goditura nga refugjatët në vende nikoqire pas kthimit të refugjatëve në shtëpi.

Shtojcat

Shtojca 1

Forma e instrumentit për aderimin në Konventë mbi statusin e refugjatit që nga viti 1951

Forma e instrumentit për aderimin në Konventë mbi statusin e refugjatit që nga viti 1951.

DUKE PASUR PARASYSH se Konventa mbi statusin e refugjatëve u miratua në Konferencën e Kombeve të Bashkuara mbi Statusin e Refugjatëve dhe Personave pa Shtetësi më 25 korrik, një mijë, nëntëqind e pesëdhjetë e një, dhe është e hapur për aderim në përputhje me nenin 39 të Konventës;

NGA E CILA në paragrafin 3 të nenit 39 parashikohet që aderimi në Konventë do të bëhet duke depozituar një instrument pranë Sekretarit të Përgjithshëm;

PRANDAJ nënshkruesi i mëposhtëm, [emri i Kryetarit të Shtetit, ose i Qeverisë ose i Ministrit të Punëve të Jashtme], ju informon për aderimin e [Shtetit në fjalë] në Konventën e mësipërme dhe deklaron se [Shteti në fjalë] konsiderohet i detyruar nga alternativa (b) e nenit 1B (1) të Konventës, konkretisht në “Ngjarjet në Evropë ose vend tjetër para 1 janarit të vitit 1951”.

NËNSHKRUAR personalisht më _____ dy mijë e _____.

[Vula publike dhe nënshkrimi i zyrtarit, sipas nevojës]

[Nënshkrimi i Kryetarit të Shtetit, Kryetarit të Qeverisë ose Ministrit të Punëve të Jashtme]

Shtojca 2

Forma e instrumentit për aderimin në Protokol mbi statusin e refugjatit që nga viti 1967

Forma e instrumentit për aderimin në Protokol mbi statusin e refugjatit që nga viti 1967

DUKE PASUR PARASYSH se Protokoli mbi Statusin e Refugjatëve u miratua nga Asambleja e Përgjithshme e Kombeve të Bashkuara më 16 Dhjetor një mijë, nëntëqind e gjashtëdhjetë e gjashtë dhe është i hapur për aderim në përputhje me Nenin V të Protokolit;

NGA E CILA Neni V parashikon që aderimi në Protokol do të bëhet duke depozituar një instrument pranë Sekretarit të Përgjithshëm të Kombeve të Bashkuara;

PRANDAJ nënshkruesi i mëposhtëm, [emri i Kryetarit të Shtetit, ose i Qeverisë ose të Ministrit të Punëve të Jashtme], ju informon për aderimin e [Shtetit në fjalë] në Protokolin e përmendur.

NËNSHKRUAR personalisht më _____ dy mijë e _____.

[Vula publike dhe nënshkrimi i zyrtarit, sipas nevojës]

[Nënshkrimi i Kryetarit të Shtetit, Kryetarit të Qeverisë ose Ministrit të Punëve të Jashtme]

Shtojca 3

Forma e instrumentit për marrjen përsipër të Konventës mbi statusin e refugjatit që nga viti 1951 përmes suksesionit

Forma e instrumentit për marrjen përsipër të Konventës mbi statusin e refugjatit që nga viti 1951 përmes suksesionit

DUKE PASUR PARASYSH se Konventa mbi statusin e refugjatëve u miratua në Gjenevë më 25 korrik të vitit 1951 u ratifikua nga [ana e Shtetit palë të Mëparshëm];

NGA E CILA Qeveria e [Shtetit pasardhës] ka marrë parasysh Konventën në fjalë;

QEVERIA e [Shtetit pasardhës] deklaron se Konventa në fjalë vazhdon të zbatohet për [Shtetin pasardhës] dhe e pranon atë me suksesion;

PRANDAJ nënshkruesi i mëposhtëm, [emri i Kryetarit të Shtetit, ose i Qeverisë ose i Ministrit të Punëve të Jashtme], ju informon për suksesionin e [Shteti pasardhës] në Konventën e mësipërme dhe deklaron se [Shteti pasardhës] konsiderohet i detyruar nga alternativa (b) e nenit 1B (1) të Konventës, konkretisht në "ngjarjet në Evropë ose vend tjetër para 1 janarit të vitit 1951."

NËNSHKRUAR personalisht më _____ dy mijë e _____.

[Vula publike dhe nënshkrimi i zyrtarit, sipas nevojës]

[Nënshkrimi i Kryetarit të Shtetit, Kryetarit të Qeverisë ose Ministrit të Punëve të Jashtme]

Shtojca 4

Forma e instrumentit për marrjen përsipër të Protokolit mbi statusin e refugjatit që nga viti 1967 përmes suksesionit

Forma e instrumentit për marrjen përsipër të Protokolit mbi statusin e refugjatit që nga viti 1967 përmes suksesionit

DUKE PASUR PARASYSH se Protokoli mbi Statusin e Refugjatëve u miratua nga Asambleja e Përgjithshme e Kombeve të Bashkuara më 16 Dhjetor një mijë, nëntëqind e gjashtëdhjetë e gjashtën dhe u ratifikua nga ana e [Shtetit palë të Mëparshëm];

NGA E CILA Qeveria e [Shtetit pasardhës] ka marrë parasysh Protokolin;

QEVERIA e [Shtetit pasardhës] deklaron se Protokoli në fjalë vazhdon të zbatohet për [Shtetin pasardhës] dhe e pranon atë me suksesion;

PRANDAJ nënshkruesi i mëposhtëm, [emri i Kryetarit të Shtetit, ose i Qeverisë ose i Ministrit të Punëve të Jashtme], ju informon për suksesionin e [Shteti pasardhës] në Protokolin e mësipërm.

NËNSHKRUAR personalisht më _____ dy mijë e _____.

[Vula publike dhe nënshkrimi i zyrtarit, sipas nevojës]

[Nënshkrimi i Kryetarit të Shtetit, Kryetarit të Qeverisë ose Ministrit të Punëve të Jashtme]

Shtojca 5

Fjalori i termave kryesorë në lidhje me mbrojtjen e refugjatëve

Procedura të përshpejtuara – Procesimi me përparësi i kërkesave me kohë më të shkurtë të pritjes mes regjistrimit, intervistës dhe vendimit dhe ndonjëherë me ekzaminim të thjeshtësuar të kërkesës. Disa vende përdorin procedura të përshpejtuara për të përcaktuar qartësisht kërkesat abuzive ose dukshëm të pabazuara, si dhe kërkesat qartazi të bazuara. Shih poashtu: *Vendi i sigurt i prejardhjes*.

Aderimi- akt me të cilin një Shtet që nuk ka nënshkruar një traktat shpreh pëlqimin e tij për t'u bërë palë në traktat duke depozituar një "instrument aderimi" tek Sekretari i Përgjithshëm i Kombeve të Bashkuara. Aderimi ka të njëjtin efekt juridik si ratifikimi, pranimi ose miratimi. Ndryshe nga ratifikimi, i cili duhet të paraprihet nga nënshkrimi për të krijuar detyrime ligjore sipas së drejtës ndërkombëtare, aderimi kërkon vetëm një hap, përkatësisht depozitimin e një instrumenti aderimi. Sekretari i Përgjithshëm, si depozitues, do t'i trajtojë ato instrumente për ratifikim që nuk janë nënshkruar më parë si instrumente aderimi, dhe Shtetet Palë të interesuara janë njoftuar siç duhet. *Shih: E drejta zakonore ndërkombëtare, ratifikimi, rezervimi, suksesioni dhe traktati*.

Procedura e pranueshmërisë- procedura e përdorur në disa vende për të përcaktuar nëse një kërkesë e veçantë për azil duhet të konsiderohet materialisht në vendin në të cilin është depozituar ose në një vend tjetër kompetent për ta bërë këtë. Procedura e pranueshmërisë përcakton nëse kërkuesi ka marrë tashmë mbrojtje efektive në një vend tjetër dhe nëse përgjegjësia për vlerësimin e aspekteve materiale të një kërkesë të veçantë për azil do të merret nga një vend i tretë, ku azilkërkuesi do të mbrohet nga kthimi dhe do të jetë në gjendje të kërkojnë dhe gëzojnë azil në përputhje me standardet

e pranuar ndërkombëtare. Shih dhe: *Vendi i parë i azilit dhe vendi i tretë i sigurt*.

Alternativat e paramburgimit- çdo akt ligjor, politikë ose praktikë që lejon azilkërkuesit të qëndrojnë në komunitet nën kushte të caktuara ose kufizime në lirinë e lëvizjes, ndërsa vendosin për statusin e tyre. Shih dhe: *Paramburgimi*

Dhuna dhe konflikti i armatosur- një situatë që karakterizohet nga një nivel i caktuar, ose nga përhapja e dhunës ose formave të tjera të shqetësimit serioz të rendit publik, të cilat prekin popullsinë civile dhe nga e cila njerëzit largohen dhe kërkojnë mbrojtje. Situata të tilla mund të përfshijnë dhunë të armatosur mes grupeve të ndryshme në shoqëri ose mes Shtetit dhe grupeve të armatosura. Përkufizimi i një refugjati të përfshirë në Konventën e vitit 1951 shpesh zbatohet drejtpërdrejt për civilët që ikin nga dhuna dhe konflikti i armatosur dhe kërkojnë azil. Përkufizimet rajonale të refugjatëve të përfshira në Konventën e OUA-së të vitit 1969 dhe në Deklaratën e Kartagjenës mund të jetë e zbatueshme edhe për persona të tillë, ndërsa llojet plotësuese të mbrojtjes mund të jenë të përshtatshme, për shembull, nëse nuk ka lidhje me bazat e përcaktuara në Konventë. Shih dhe: *Mbrojtje plotësuese*

Ndihma- ndihma humanitare që jepet për të përmbushur nevojat fizike, materiale dhe ligjore të personave me interes për UNHCR -në. Mund të përfshijë ushqim, furnizime mjekësore, veshje, strehim, farëra dhe mjete, si dhe ndërtim të infrastrukturës, siç janë shkollat dhe rrugët. Sipas praktikës së UNHCR -së, asistenca mbështet dhe plotëson arritjen e objektivave të mbrojtjes

Azili- dhënien e mbrojtjes nga Shteti në territorin e tij personave që janë jashtë

vendit të prejardhjes ose vendbanimit të zakonshëm dhe që ikin nga persekutimi ose dëmtimi i rëndë ose arsye të tjera. Azili përfshin disa elementë, duke përfshirë **moskthimin**, një leje qëndrimi në territorin e vendit të azilit, standarde humane për veprim dhe në fund një zgjidhje të përhershme

Azilkërkuës- një person që kërkon mbrojtje ndërkombëtare. Në vendet me procedura të individualizuara, një azilkërkuës është një person me kërkesë të të cilit ende nuk është marrë një vendim përfundimtar në vendin ku ai ose ajo e ka paraqitur atë. Termi mund të zbatohet edhe për një person që nuk ka aplikuar ende, por mund të ketë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare. Jo çdo azilkërkuës do të njihet si refugjat, por çdo refugjat në ato vende është së pari azilkërkuës.

Parimi i interesit më të mirë- Parimi i përcaktuar në nenin 3 të Konventës për të Drejtat e Fëmiut, i cili rregullon: "Në të gjitha aktivitetet që kanë të bëjnë me fëmijët, rëndësi parësore kanë interesat më të mirë të fëmijës, pa marrë parasysh nëse këto aktivitete për mbrojtjen civile kryhen nga institucione publike apo private, gjykatat, organet administrative ose organet legjislativë." Interesi më i mirë i fëmiut përcaktohet në bazë të disa rrethanave personale, të tilla si moshë dhe niveli i pjekurisë së fëmiut, prania ose mungesa e prindërve dhe mjedisi dhe përvojat e fëmiut.

Anulimi i statusit të refugjatit- një term i përdorur nga UNHCR-ja për një vendim për të shfuqizuar një vendim që njeh statusin e refugjatit që nuk duhej të ishte marrë fare. Anulimi i referohet vendimeve që kanë marrë formë të prerë, dmth. të cilat nuk mund të jenë më objekt ankimi ose rishqyrtimi. Statusi i refugjatit revokohet nga data e vendimit fillestar për dhënien e tij (**ab initio ose ex tunc** - nga fillimi ose që atëherë). Shiko dhe: **Revokimi**.

Deklarata e Kartagjenës për Refugjatë
- Deklarata e miratuar nga Kolokviumi për

Mbrojtjen Ndërkombëtare të Refugjatëve në Amerikën Qendrore në Nëntor të vitit 1984. Deklarata e Kartagjenës shtrinë përkufizimin e një refugjati të përcaktuar në Konventën në lidhje me Statusin e Refugjatëve dhe përfshin "personat që largohen nga vendet e tyre sepse jeta, siguria ose liria e tyre kërcënohen nga dhuna e përgjithshme, agresioni nga jashtë, trazirat dhe konfliktet e brendshme, shkeljet masive të të drejtave të njeriut ose rrethanave të tjera që shqetësojnë rëndë rendin publik ". Edhe pse nuk janë ligjërisht të detyrueshme, dispozitat e Deklaratës së Kartagjenës janë të vendosura në legjisllacionin e shumicës së vendeve të Amerikës Qendrore dhe Jugore.

Klauzolat për pushim të statusit- dispozitat ligjore që rregullojnë kushtet në të cilat statusi i refugjatit pushon së ekzistuar, pasi nuk kërkohet ose justifikohet më. Klauzolat për përfundimin e statusit përmbahen në nenin 1(C) të Konventës së vitit 1951 dhe në nenin 1(4) të Konventës së OAU-së të vitit 1969 për Refugjatët.

Fëmijë- „çdo qenie njerëzore nën moshën tetëmbëdhjetë vjeç, përveç nëse ai ose ajo arrin më herët moshën madhore në shtetin ku jetojnë sipas ligjit të zbatueshëm për fëmijun," siç përcaktohet në nenin 1 të Konventës për të Drejtat e Fëmiut. Termi përfshin adoleshentët dhe preferohet para termit "i mitur". Shih dhe: **parimi i interesit më të mirë**.

Ushtar fëmijë- çdo person nën moshën 18 vjeç i cili aktualisht është rekrutuar ose përdorur nga forcat e armatosura ose grupet e armatosura në çdo kapacitet, përfshirë fëmijët, djemtë dhe vajzat, të përdorur si luftëtarë, kuzhinierë, portierë, korierë, spiunë ose për qëllime seksuale. Termi nuk i referohet vetëm një fëmije që merr pjesë ose ka marrë pjesë drejtpërdrejtë në luftime.

Qytetar- shih: **Shtetas**

Karakteri civil dhe humanitar i azilit- një kusht për kampet dhe vendbanimet e

refugjatëve, pasi dhënia e azilit është një akt paqësor dhe humanitar, i cili nuk duhet të konsiderohet armiqësor ndaj asnjë vendi tjetër. Përgjegjësia kryesore për garantimin e karakterit civil dhe humanitar të azilit bie mbi Shtetet. Kjo përfshin vendosjen e kampeve dhe vendbanimeve të refugjatëve në një distancë të arsyeshme nga kufiri, ruajtjen e rendit në to, parandalimin e hyrjes së armëve në kampet dhe vendbanimet e refugjatëve, parandalimin e përdorimit të tyre për internimin e robërve të luftës, çarmatosjen e personave të armatosur dhe identifikimin, ndarjen dhe internimin e luftëtarëve.

Zhvendosje për shkak të ndryshimit të klimës - zhvendosja si rezultat i efekteve të ndryshimit të klimës, të tilla si përmbytjet, rritja e nivelit të detit, thatësira ose fatkeqësi të tjera.

Sistemi i përbashkët evropian i azilit - standardet e dakorduara nga Shtetet anëtare të Bashkimit Evropian për harmonizimin e politikës dhe praktikës së azilit në bazë të "Zbatimi i plotë dhe gjithëpërfshirës i Konventës së Gjenevës". Aktet kryesore ligjore të miratuara janë direktivat për mbrojtjen e përkohshme, pritjen e azilkërkuësve, përshtatshmërinë për statusin e refugjatit ose për 'mbrojtjen plotësuese', dhe standardet për procedurat e azilit, si dhe Rregullorja III e Dublinit.

Mbrojtje plotësuese- mekanizma të ndryshëm të përdorur nga Shtetet për të rregulluar qëndrimin e personave jashtë fushëveprimit të Konventës së vitit 1951 dhe Protokolin e vitit 1967, por që megjithatë kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare. Shih dhe: mbrojtje subsidiare.

Konfidencialiteti- një detyrim që informacioni për një person të caktuar, i dhënë në besim, nuk do të zbulohet ose nuk do të vihet në dispozicion ndryshe për personat ose entitetet e paautorizuara në mënyra që nuk janë në përputhje me atë që ishte rënë dakord fillimisht ose pa pëlqimin e tyre paraprak.

Konventa shih: *Traktat*

Konventa kundër Torturës- Konventa kundër Torturës dhe Trajtimeve ose Ndëshkimeve të tjera Mizore, Çnjerëzore ose Poshtëruese, miratuar në vitin 1984. Është veçanërisht e rëndësishme në të drejtën ndërkombëtare të refugjatëve, pasi siguron mbrojtje absolute kundër *kthimit*, ose kthimit të detyruar në situata ku ekziston një rrezik i konsiderueshëm i torturës.

Konventa për të Drejtat e Fëmijut (CRC)- konventa e vitit 1989 e cila përcakton standarde gjithëpërfshirëse për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve. Zbatohet për të gjithë fëmijët pa asnjë diskriminim (neni 2). Prandaj, fëmijët refugjatë mbulohen nga standardet e përcaktuara nga CRC-ja.

Konventa e Statusit të Refugjatit (Konventa e vitit 1951)- një konventë që rregullon kornizën më të përdorur të mbrojtjes së refugjatëve. Konventa u miratua në korrik të vitit 1951 dhe hyri në fuqi në prill të vitit 1954. Neni 1 i Konventës së vitit 1951 kufizon fushëveprimin e tij në "ngjarjet para 1 janarit 1951". Ky kufizim u hoq me Protokolin e Statusit të Refugjatëve të vitit 1967. Në janar 2016 ishin 148 Shtete që aderuan në Konventën e vitit 1951. dhe / ose në Protokolin e vitit 1967. Shih dhe: *Protokolli i Statusit të Refugjatit*.

Refugjat sipas Konventës- një person jashtë vendit të prejardhjes ose vendbanimit të zakonshëm për shkak të një frike të justifikuar të persekutimit për shkak të racës, fesë, kombësisë, përkatësisë në një grup të caktuar shoqëror ose bindjes politike, i cili nuk mund ose nuk dëshiron të përdorë mbrojtje nga ai shtet ose të kthehet tek ai shtet nga frika e persekutimit dhe që nuk përjashtohet nga përkufizimi i refugjatit për një arsye tjetër. Shih dhe: *refugjatë sipas mandatit, prima facie refugjatë dhe refugjatë*.

E drejta zakonore nderkombëtare- normat ndërkombëtare që rrjedhin nga autoriteti i tyre nga praktika e vazhdueshme

dhe e qëndrueshme e Shteteve, dhe jo nga një marrëveshje formale ose tekst ligjor. Në mënyrë që praktika e shteteve të kontribuojë në formimin e së drejtës zakonore ndërkombëtare, ajo praktikë duhet të zbatohet me një ndjenjë të detyrimit ligjor. E drejta ndërkombëtare zakonore është e detyrueshme për të gjitha Shtetet, pavarësisht nëse kanë ratifikuar ose jo një traktat përkatës, me përjashtim të Shteteve të cilat janë “kundërshtues të qëndrueshëm”. Shih: *Traktati*

Statusi derivativ- shih: *uniteti familjar*.

Paraburgimi- kufizimi i lirisë së lëvizjes, zakonisht përmes mbylljes së detyrueshme. Në përputhje me ligjin ndërkombëtar për refugjatët dhe standardet e të drejtave të njeriut, paraburgimi i azilkërkuesve duhet të shmanget dhe duhet të jetë zgjidhja e fundit. shih dhe: *alternativat e paraburgimit*.

Aftësia e kufizuar shih: *personat me aftësi të kufizuara*

Diskriminim shih dhe: *mosdiskriminimi*

Diversiteti- vlera të ndryshme, qëndrime, pikëpamje kulturore, besime, origjinë etnike, kombësi, orientim seksual, identitet gjinor, aftësi, gjendje shëndetësore, status shoqëror, aftësi dhe karakteristika të tjera specifike personale. Nismat për mbrojtjen e refugjatëve duhet të marrin parasysh shumëllojshmerinë e popullsisë së prekur dhe përvojat dhe sfidat e ndryshme të grupeve që shpesh përballen me përjashtim shoqëror. Shih: *identiteti gjinor, personat me aftësi të kufizuara, njerëzit me nevoja specifike (të veçanta) dhe orientim seksual*.

Zgjidhje të përhershme- mjetet me anë të të cilave mund të gjendet një zgjidhje e kënaqshme dhe e qëndrueshme për pozicionin e personave me interes për UNHCR-në, në mënyrë që t’u mundësohet atyre të bëjnë një jetë normale. Në kontekstin e refugjatëve, kjo zakonisht

përfshin riatdhesimin vullnetar në vendin e prejardhjes, integrimin lokal në vendin e azilit dhe vendosjen në një vend të tretë, i cili në rastet e dyta dhe të treta duhet të rezultojë me natyralizim. Shih dhe: *integrimi lokal, natyralizimi, vendosja në një vend të tretë dhe riatdhesimi i vullnetshëm*

Mjet efektiv juridik - mekanizmi i ankesave ose shqyrtimit, i cili në kontekstin e azilit përfshin një ankesë ose shqyrtim nga një organ tjetër përveç atij që ka marrë vendimin fillestar dhe i pavarur prej tij, gjatë së cilit azilkërkuesi ka qasje në këshilla ligjore dhe përkthim. Mjeti juridik duhet të jetë i disponueshëm edhe në praktikë, dhe jo vetëm me ligj, dhe duhet të sigurojë një rishikim të situatës faktike dhe ligjshmërisë, zakonisht përmes një interviste ose dëgjimi për të shqyrtuar ankesën. Në parim, ankesa duhet të ketë një “efekt pezullues” automatik, dmth. kërkuesi duhet të lejohet të qëndrojë në vend derisa të merret një vendim përfundimtar mbi ankesën.

Klauzolat e përjashtimit- dispozitat ligjore që përjashtojnë mbrojtjen ndërkombëtare për personat që përndryshe do të plotësonin kriteret për marrjen e statusit të refugjatit. Në Konventën e vitit 1951 dispozitat për përjashtimin rregullohen në nenet 1D, 1E dhe 1F. Këto dispozita zbatohen për kategoritë e mëposhtme të personave: personat që marrin mbrojtje ose ndihmë nga agjenci të tjera të OKB-së përveç UNHCR-së; personat që kanë të drejta dhe detyrime në lidhje me posedimin e shtetësisë së shtetit të vendbanimit; dhe personat për të cilët ka baza serioze për të besuar se kanë kryer një krim kundër paqes, një krim lufte, një krim kundër njerëzimit, një krim të rëndë jo-politik ose veprime në kundërshtim me qëllimet e Kombeve të Bashkuara.

Komiteti Ekzekutiv i Programit të Komisarit të Lartë (Excom)- një komitet përgjegjës për këshillimin e Komisarit të Lartë në kryerjen e funksioneve të tij dhe mbikëqyrjen e punës financiare dhe administrative të Komisarariatit. Në mesin e

vitit 2016 Komiteti Ekzekutiv ishte i përbërë nga përfaqësues të 98 Shteteve Anëtare me interes në çështjet e refugjatëve. Disa organizata ndërkombëtare, ndërqeveritare dhe joqeveritare kanë status vëzhgues në Komitetin Ekzekutiv.

Konkluzionet e Komitetit Ekzekutiv mbi mbrojtjen ndërkombëtare- konsensusi mbi çështjet e mbrojtjes ndërkombëtare të arritur në Komitetin Ekzekutiv të UNHCR-së përmes diskutimit. Megjithëse nuk janë zyrtarisht detyruese, konkluzionet e Komitetit Ekzekutiv janë një ekspertizë kolektive ndërkombëtare mbi çështjet e refugjatëve, përfshirë ekspertizën ligjore. Ato ndihmojnë për të arritur një mirëkuptim të përbashkët dhe për të vendosur standarde në shumë fusha të mbrojtjes së refugjatëve dhe gjetja e zgjidhjeve për ta dhe janë një nga mënyrat për të zhvilluar më tej regjimin e mbrojtjes ndërkombëtare.

Dëbimi- largimi i një personi që banon ligjërisht nga territori i një Shteti nga autoritetet qeveritare. Sipas nenit 32 të Konventës së vitit 1951, siguria kombëtare dhe rendi publik janë të vetmet arsye të lejueshme për dëbimin e një refugjati. Procedurat e vendimit të dëbimit duhet të jenë të drejta dhe refugjati duhet t'i jepet një periudhë e arsyeshme për të kërkuar për pranim në një vend tjetër.

Ekstradimi- proces formal i dorëzimit të një personi nga një Shtet ("Shteti i kërkuar") tek autoritetet e një Shteti tjetër ("Shteti kërkues") për ndjekje penale ose ekzekutim të një sanksioni. Nëse personi ekstradimi i të cilit kërkohet ("personi i kërkuar") është refugjat ose azilkërkues, nevojat e tij/saj të veçanta të mbrojtjes duhet të merren parasysh.

Bashkimi i familjes- procesi i ribashkimit të familjes, dhe në veçanti ribashkimi i fëmijëve dhe vartësve të moshuar me familjet e tyre ose kujdestarët e mëparshëm për të krijuar ose rivendosur kujdesin afatgjatë.

Gjurmimi i familjes- në kontekstin e refugjatëve, përpjekjet për të përcaktuar vendndodhjen e anëtarëve të familjes ose të afërmeve të personave me interes për UNHCR-në. Gjurmimi mund të bëhet me qëllim të ribashkimit të familjes, në kontekstin e zgjidhjeve të qëndrueshme ose për të mundësuar kontaktin midis anëtarëve të një familjeje. Komiteti Ndërkombëtar i Kryqit të Kuq (ICRC) ka një Agjenci Qendrore për Gjurmim, e cila ka kompetenca të veçanta në këtë fushë.

Uniteti familjar- e drejta për jetën familjare dhe unitetin familjar është një pjesë e qenësishme e njohjes universale të familjes si një njësi grupore bazë e shoqërisë. E drejta për unitetin familjar i detyron Shtetet që të përmbahen nga veprimet që do të rezultojnë në ndarjen e familjeve dhe të marrin të gjitha masat për të ruajtur unitetin e familjeve dhe për të ribashkuar anëtarët e familjes që janë ndarë.

Gjymtimi gjental i grave (FGM)- një praktikë që parashikon heqjen e plotë ose të pjesshme të organeve gjentale të jashtme të gruas ose dëmtime të tjera në organet gjentale të femrës për arsye jomjekësore. FGM është i ndarë në katër lloje dhe nganjëherë quhet "gjymtim gjental i femërave".

Vendi i parë i azilit- koncepti i përdorur në vendosjen e pranueshmërisë së një kërkesë, sipas të cilit kërkesa nuk duhet të konsiderohet nga pikëpamja materiale sepse azilkërkuesi tashmë ka marrë mbrojtje në një vend tjetër, mund të kthehet atje dhe mund të përdorë një mbrojtje të tillë. Shih: *procedura e pranueshmërisë dhe vendi i tretë i sigurt.*

Gjinia- marrëdhëniet midis grave dhe burrave bazuar në identitetet e ndërtuara shoqërore ose kulturore, statusin, rolet dhe detyrat e përcaktuara që i atribuohen njëjës ose tjetrës gjini. Seksi është një përcaktues biologjik. Gjinia nuk është statike ose e lindur, por merr një kuptim

të ndërtuar shoqërisht dhe kulturor me kalimin e kohës. Gjinia shpesh përcakton detyrat, përgjegjësitë, kufizimet, mundësitë dhe privilegjet e grave dhe burrave në çdo kontekst.

Identiteti gjinor- një ndjenjë e thellë e brendshme dhe individuale e gjinisë në secilin person, e cila mund ose nuk mund të korrespondojë me seksin nga lindja, duke përfshirë një ndjenjë personale për trupin e tij dhe forma të tjera të gjinisë, përfshirë veshjen, të folurit dhe mënyrat e sjelljes. Shih: *Persekutime të lidhura me gjininë, personat lezbikë, homoseksualë, biseksualë, personat transgjinerë dhe ndërseksualë LGBTI, dhe orientim seksual.*

Persekutimi i lidhur me gjininë- një term që nuk është një term ligjor i përcaktuar dhe mbulon një gamë të tërë kërkesash të ndryshme, në të cilat gjinia është një faktor i rëndësishëm në rëndësimin e statusit të refugjatit. Si gratë ashtu edhe burrat mund të bëjnë pretendime lidhur me gjininë, por pretendime të tilla bëhen më shpesh nga gratë. Persekutimi i bazuar në gjini zakonisht përfshin, por nuk kufizohet në, veprimet e mëposhtme: dhunë seksuale, dhunë në familje, planifikim të detyruar të familjes, gjymtim të organeve gjenitale të grave dhe praktika të tjera të dëmshme tradicionale, ndëshkim për shkeljen e zakoneve shoqërore dhe diskriminim bazuar në orientimin seksual ose identitetin gjinor. Shih: *Gjymtimi gjenital femëror, identiteti gjinor dhe orientimi seksual.*

Dhuna e përgjithshme shih: *dhuna dhe konflikti i armatosur.*

Përcaktimi në grup i statusit të refugjatit- shih. *qasja prima facie dhe refugjat prima facie.*

Të drejtat e njeriut- standardet e harmonizuara ndërkombëtare për njohjen dhe mbrojtjen e dinjitetit të qenësishëm dhe të drejtave të barabarta dhe të

patjetërsueshme të çdo personi, pavarësisht nga raca, ngjyra e lëkurës, gjinia, gjuha, feja, besimi politik ose bindje të tjera, prejardhja kombëtare ose shoqërore, statusi i pasurisë, statusi nga lindja ose status tjetër. Ato mund të jenë pjesë e së drejtës zakonore ndërkombëtare dhe/ose të përfshihen në instrumente të ndryshme juridike kombëtare, rajonale dhe ndërkombëtare. Shih: *e drejta zakonore ndërkombëtare dhe aktet ndërkombëtare e të drejtave të njeriut.*

Pranueshmëria humanitare- proces i përshpejtuar për mbrojtjen e refugjatëve në nevojë urgjente në një vend të tretë. Qëndrimi pas pritjes humanitare mund të jetë i përhershëm ose i përkohshëm, në varësi të legjislacionit të shtetit. Pritja humanitare mund të përdoret për kategori të veçanta të refugjatëve, siç janë njerëzit e cenueshëm, anëtarët e familjes së zgjeruar ose njerëzit me nevoja shëndetësore.

Hyrje ilegale- shih: *mosndëshkimi për hyrje ilegale*

Parandalimi- praktika e disa Shteteve për të zgjeruar masat e kontrollit kufitar jashtë territorit të tyre ose ujërave territoriale për të parandaluar ardhjen e paautorizuar të personave. Sidoqoftë, Shtetet duhet t'iu përmbahen detyrimeve të tyre sipas ligjit ndërkombëtar, dhe në veçanti parimit të *moskthimit*, kudo që ushtrojnë kompetencat e tyre.

Organizatë ndërqeveritare (IGO)- organizatë e përbërë nga Shtete anëtare. Shembuj janë Kombet e Bashkuara (OKB), Bashkimi Afrikan (OAU), Organizata e Shteteve Amerikane (OAS), Bashkimi Evropian (BE) dhe Lidhja e Shteteve Arabe (LAS).

Personat e zhvendosur brenda vendit (IDP)- personat të cilët janë të detyruar ose të obliguar të largohen nga shtëpia ose vendi i banimit të zakonshëm, "Sidomos si rezultat, ose për të shmangur pasojat e konfliktit

të armatosur, dhunës së përgjithshme, shkeljeve të të drejtave të njeriut, ose fatkeqësive natyrore ose antropogjene dhe të cilët nuk kanë kaluar një kufi shtetëror të njohur ndërkombëtarisht”, siç përcaktohet në *Parimet udhëzuese për zhvendosjen e brendshme*.

Alternativa e ikjes së brendshme (ose: “parimi i zhvendosjes në vend”)- koncepti që, megjithëse në një pjesë të vendit të prejardhjes ekziston një frikë e justifikuar nga persekutimi mbi bazat e përcaktuara në Konventë, mund të ketë një zonë të caktuar të shtetit ku nuk ekziston rreziku i një frike të justifikuar të persekutimit dhe në të cilën, varësisht nga rrethanat e rastit të veçantë, në mënyrë të arsyeshme pritet që kërkuesi të vendoset dhe të udhëheqë një jetë normale. Nëse një vend dëshiron ta zbatojë këtë koncept si pjesë e një rishikimi gjithëpërfshirës të kërkesës për statusin e refugjatit, duhet të vlerësohet nëse është e rëndësishme dhe e arsyeshme që refugjati të zhvendoset në një vend tjetër specifik në vend.

Bashkëpunimi dhe solidariteti ndërkombëtar- parimi se ekziston një përgjegjësi kolektive për krizat humanitare dhe lëvizjet komplekse të popullsisë pa të cilin nuk mund të arrihen zgjidhje të kënaqshme për krizat e refugjatëve. Edhe pse kriza të tilla shpesh nuk mund të zgjidhen nga një Shtet i vetëm, përgjigja kolektive nuk është zëvendësim i detyrimeve të Shteteve ekzistuese sipas ligjit ndërkombëtar, përfshirë detyrimin për *moskthimin*.

E drejta penale ndërkombëtare- degë e së drejtës ndërkombëtare e zhvilluar kryesisht nga Gjykata Penale Ndërkombëtare në bazë të statutit të saj, si dhe nga gjykatat e tjera ndërkombëtare, siç janë ato për ish -Jugosllavinë dhe Ruandën.

E drejta ndërkombëtare për të drejtat e njeriut- një bashkim i të drejtës zakonore ndërkombëtare dhe instrumenteve të të

drejtave të njeriut që njohin dhe mbrojnë të drejtat e njeriut. E drejta e refugjatëve dhe të drejtat e njeriut plotësojnë njëra -tjetrën. Shih: *të drejtat e njeriut dhe e drejta zakonore ndërkombëtare*

Ligji humanitar ndërkombëtar (ose: ligji i konfliktit të armatosur)- një sërë aktesh dhe parimesh juridike që i rregullojnë konfliktet e armatosura ndërkombëtare dhe të brendshme. Instrumentet bazë të së drejtës humanitare ndërkombëtare janë katër Konventat e Gjenevës të 12 gushtit të vitit 1949 dhe dy Protokolet shtesë të 8 qershorit të vitit 1977. Pothuajse të gjitha Shtetet janë palë në Konventën e Gjenevës të vitit 1949.

Mbrojtja ndërkombëtare- të gjitha procedurat që synojnë sigurimin e aksesit dhe gëzimit të barabartë të të drejtave të grave, burrave, vajzave dhe djemve me interes për UNHCR-në, në përputhje me ligjin përkatës (përfshirë të drejtën ndërkombëtare humanitare, ligjin për të drejtat e njeriut dhe ligjin për refugjatët). Ajo mbulon ndërhyrjet nga Shtetet dhe UNHCR-ja në dobi të azilkërkuesve dhe refugjatëve për të siguruar njohjen dhe mbrojtjen e të drejtave, sigurisë dhe mirëqenies së tyre në përputhje me standardet ndërkombëtare. Ndërhyrje të tilla janë: sigurimi i respektimit të parimit të *moskthimit*, pranimi i sigurt, qasja në procedura të drejta për përcaktimin e statusit të refugjatit, standardet humane të sjelljes dhe zbatimi i zgjidhjeve të qëndrueshme. UNHCR-ja është agjencia e vetme e OKB-së me mandat për të mbrojtur refugjatët në nivel global. Shih: *mbrojtja*.

E drejta ndërkombëtare për refugjatë- një bashkim i të drejtës zakonore ndërkombëtare dhe instrumenteve ndërkombëtare që përcaktojnë standardet për mbrojtjen e refugjatëve. Gurthemeli i ligjit për refugjatët është Konventa e vitit 1951 dhe Protokoli i Statusit të Refugjatit të vitit 1967. Shih: *e drejta zakonore ndërkombëtare*.

Lezbike, homoseksualë, biseksualë, transgjnorë dhe ndërseksualë (LGBTI)- është një nocion i përgjithshëm i shënimit të një grupi ose bashkësie të ndryshme njerëzish që nuk bien nën nocionet tradicionale për rolet gjinore mashkullore dhe femërore që ekzistojnë në shumicën e shoqërive. Shih: *Identiteti gjinor, persekutimi i lidhur me gjininë dhe orientimi seksual.*

Mjetet e jetesës- një kombinim i resurseve të përdorura dhe aktiviteteve të ndërmarra për të siguruar jetesën. Resurset mund të përbëhen nga aftësi dhe njohuri individuale (kapitali njerëzor), tokë, kursime dhe pajisje (kapitali natyror, financiar dhe fizik) dhe nga grupet zyrtare të mbështetjes ose rrjetet joformale që ndihmojnë në aktivitetet e ndërmarra (kapitali social). Shih: *vetë-mjaftueshmëria dhe riintegrimi.*

Integrimi lokal- zgjidhje e përhershme për refugjatët e cila parashikon vendosjen e tyre të përhershme në vendin e azilit. Integrimi lokal është një proces i ndërlikuar dhe gradual me tre dimensione të ndara por të ndërlidhura: juridike, ekonomike dhe shoqëro-kulturore. Procesi shpesh përfundon me natyralizimin e refugjatit. Shih: *natyralizimi*

Refugjat sipas mandatit- një person i njohur si refugjat nga UNHCR-ja, duke vepruar sipas autorizimit të saj të dhënë nga statuti dhe rezolutat përkatëse të Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së dhe Këshillit Ekonomik dhe Shoqëror (ECOSOC). Statusi i refugjatit sipas Mandatit është veçanërisht i rëndësishëm në vendet që nuk kanë hyrë në Konventën e vitit 1951 ose në Protokolin e vitit 1967. Shih: *refugjati sipas Konventës, refugjati prima facie, refugjati dhe mandati i UNHCR –së.*

Dyndje masive- një situatë e cila, ndër të tjera, mund të ketë karakteristikat e mëposhtme ose disa prej tyre: (i) një numër i konsiderueshëm njerëzish që mbërrijnë përtej kufirit ndërkombëtar; (ii) norma e lartë

e hyrjes; (iii) mjedise të papërshtatshme nikoqire ose reagimi në vendet nikoqire, veçanërisht në kohë krize; dhe (iv) procedurat individuale të azilit, nëse ka, që nuk mund t'i trajtojë një numër kaq të madh të kërkuesve.

Migrant- nuk ka një përkufizim të pranuar universal për termin "migrant". Termi i referohet një personi që ka zgjedhur të largohet jo për shkak të një kërcënimi të drejtpërdrejtë me persekutim ose vdekje, por për të përmirësuar pozitën e tij ose të saj duke gjetur punë ose mundësi arsimore, bashkim familjar ose arsye të tjera. Ndryshe nga refugjatët, migrantët vazhdojnë të gëzojnë mbrojtje nga qeveria e tyre, edhe kur janë jashtë vendit, dhe do të vazhdojnë ta marrin atë mbrojtje nëse kthehen. Përveç nëse ata shprehin frikën e persekutimit për shkak të një prej bazave të përcaktuara në Konventën e vitit 1951 ose në përkufizimet rajonale të refugjatëve, ata nuk kanë të drejtë për mbrojtje si refugjatë. Migrantët, ashtu si refugjatët, mbrohen nga ligji ndërkombëtar për të drejtat e njeriut.

I mitur- shih: *fëmijë*

Shtetas- një person që ka një marrëdhënie juridike me Shtetin e parashikuar me ligj. Disa Shtete e përdorin fjalën "shtetësi" për atë marrëdhënie juridike, ndërsa të tjerët përdorin fjalën "nënshitetësi": shih: *Shtetësia*

Institucionet nacionale të të drejtave të njeriut- institucionet, të tilla si komisionet për të drejtat e njeriut ose Ombudsmanët, që punojnë për të promovuar dhe mbrojtur të drejtat e njeriut dhe që mund të luajnë një rol thelbësor në promovimin dhe monitorimin e zbatimit efektiv të standardeve ndërkombëtare të të drejtave të njeriut në nivel kombëtar.

Shtetësia- marrëdhënia juridike midis personit dhe Shtetit. Shtetësia në përgjithësi mund të fitohet në lindje nga vendi i lindjes (*jus soli*) dhe / ose nga lidhja e gjakut (*jus sanguinis*) ose mund të fitohet

përmes natyralizimit. Koncepti i referohet "nënshtetësisë" në disa juridiksione kombëtare.

Natyralizimi- kulminacion i procesit të integritimit lokal, qoftë në vendin e parë të azilit apo në një vend të tretë pas vendosjes atje, që përfshin marrjen e shtetësisë së vendit të azilit për refugjatin. Neni 34 i Konventës së vitit 1951 detyron Shtetet, për aq sa është e mundur, të mundësojnë natyralizimin e refugjatëve, dhe në veçanti "të marrin të gjitha masat për të përshpejtuar natyralizimin edhe sa është e mundur t'i ulin taksat dhe shpenzimet për këto veprime". Shih: *Zgjidhje të qëndrueshme, integrim lokal dhe vendosje në një vend të tretë*.

Mosdiskriminimi- një qasje që synon të sigurojë që gjithë njerëzit janë të barabartë para ligjit dhe kanë të drejtë për mbrojtje të barabartë nga ligji pavarësisht racës, ngjyrës, gjinisë, gjuhës, fesë, bindjeve politike ose të tjera, prejardhjes etnike ose shoqërore, statusit të pronës, status prej lindjes ose status tjetër. Termi anti-diskriminim nënkupton një qasje më aktive në luftimin e shkaqeve-pasojave të diskriminimit.

Organizata joqeveritare (OJQ)- një organizatë që është funksionalisht e pavarur dhe nuk përfaqëson një qeveri apo një Shtet. Përdorimi i termit rrjedh nga Neni 71 i Deklaratës së OKB-së, i cili lejon ECOSOC t'i japë OJQ-ve status këshillues ndërkombëtar, rajonal, nën-rajonal dhe nacional, nëse ata njihen në fushën e tyre të punës, nëse kanë një zyrë, një akt themelues të miratuar në mënyrë demokratike, autorizimin për të folur në emër të anëtarëve të tyre, strukturën përfaqësuese dhe mekanizmat e duhur të llogaridhënies për anëtarët, të cilët duhet të kenë kontroll efektiv mbi politikat dhe procedurat, dhe nëse i marrin burimet e tyre kryesisht nga burime të pavarura.

Mosndëshkimi për hyrje të paligjshme- dispozita e nenit 31 të Konventës së vitit

1951 detyron Shtetet të mos i penalizojnë refugjatët për hyrje ose qëndrim të paligjshëm, që vijnë drejtpërdrejt nga një territor në të cilin jeta ose liria e tyre u rrezikua, nëse ata lajmërohen menjëherë tek autoritetet kompetente dhe nëse japin arsye të vlefshme për hyrjen dhe qëndrimin e tyre të paligjshëm.

Moskthimi- një parim themelor i së drejtës ndërkombëtare dhe baza e të gjitha traktateve të drejtave të njeriut që ndalon Shtetet në asnjë mënyrë të kthejnë personat në kufijtë e territoreve ku ata do të rrezikoheshin nga persekutimi, tortura ose forma të tjera të dëmit serioz dhe të pariparueshëm. Shprehja më e rëndësishme e parimit të *moskthimit* në të drejtën ndërkombëtare të refugjatëve përmbahet në Nenin 33 pika 1 të Konventës së vitit 1951. Parimi është gjithashtu pjesë e së drejtës zakonore ndërkombëtare. Shih: *Konventa për Statusin e Refugjatëve e vitit 1951 dhe drejta zakonore ndërkombëtare*.

Konventa OAU (Organizata e Unitetit Afrikan) e vitit 1969 mbi Aspektet Specifike të Problemeve të Refugjatëve në Afrikë-

instrument rajonal i miratuar në vitin 1969 për plotësimin e Konventës së vitit 1951. Konventa e OUA-së e vitit 1969 përsërit përkufizimin e refugjatit nga Konventa e vitit 1951, por në të njëjtën kohë shtrihet tek çdo person i detyruar të largohet nga vendi i tij "nga agresioni i jashtëm, okupimi, dominimi i huaj ose ngjarjet që shqetësojnë seriozisht rendin publik pjesërisht ose në të gjithë vendin e prejardhjes ose të nënshtetësisë të personit ". OAU tani quhen Unioni Afrikan.

Obligimet e refugjatëve- përgjegjësia e refugjatëve për të respektuar ligjet dhe rregulloret e tjera të shtetit në të cilin ata janë të vendosur është rregulluar në nenin 2 të Konventës së vitit 1951. Në veçanti, refugjatët duhet të përmbahen nga veprimet që rrezikojnë mirëqenien, sigurinë ose rendin publik në komunitetet e tyre ose në vendet në të cilat ata kanë kërkuar azil.

Lëvizje e mëtejme- shfaqja e tendencës të refugjatëve ose azilkërkuesve që pa një autorizim formal të lënë vendin e parë nikoqir për një vend tjetër në kërkim të mbrojtjes dhe zgjidhjeve.

Grup i caktuar shoqëror (i takon ...)- një nga pesë bazat e listuara në nenin 1(2) nga Konventa e vitit 1951 në bazë të të cilave mund të përcaktohet ekzistenca e persekutimit të një azilkërkuesi në mënyrë që ai / ajo të njihet si refugjat. Një grup i caktuar shoqëror i referohet një grupi njerëzish që ndajnë një tipar të përbashkët përveç rrezikut të persekutimit, ose të cilët shoqëria i percepton si një grup. Ky tipar është shpesh i lindur, i pandryshueshëm ose ndryshe thelbësor për identitetin, ndërgjegjen ose gëzimin e të drejtave të tij njerëzore. Shih: *persekutimi dhe frika e justifikuar nga persekutimi*.

Persekutimi- një term që nuk është përcaktuar saktësisht në Konventën e vitit 1951, i cili mund të konsiderohet se mbulon shkelje serioze të të drejtave të njeriut, përfshirë kërcënimet ndaj jetës ose lirisë, si dhe lloje të tjera të shkeljeve serioze. Lëndimet e vogla mund të përfaqësojnë kumulativisht persekutim. Përgjigja në pyetjen se çfarë përbën persekutimi varet nga rrethanat individuale të rastit, përfshirë moshën, gjininë, besimet, ndjenjat dhe gjendjen mendore të kërkuesit. Persekutimi zakonisht i referohet veprimeve të autoriteteve shtetërore. Mund të vijë edhe nga faktorë joshitetërorë, siç janë anëtarët e familjes ose popullata e përgjithshme. Shih: *Frika e justifikuar nga persekutimi*.

Personat me interes për UNHCR-në- të gjithë personat të cilëve UNHCR-ja ju ofron mbrojtje dhe ndihmë në përputhje me mandatin e saj. Kjo përfshin refugjatët, azilkërkuesit, të kthyerit, personat pa shtetësi dhe në shumë situata personat e zhvendosur brenda vendit (IDP). Mandati i UNHCR-së për të vepruar në interes të personave të ndryshëm, përveç refugjatëve, bazohet në rezoluta të ndryshme të

Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së dhe Këshillit Ekonomik dhe Shoqëror (ECOSOC). Shih: *azilkërkues, person i zhvendosur brenda vendit, refugjat, person pa shtetësi dhe mandati i UNHCR-së*.

Personat me aftësi të kufizuara- personat me "aftësi të kufizuara afatgjate fizike, mendore, intelektuale ose shqisore të cilët, në bashkëveprim me barriera të ndryshme, mund të pengojnë pjesëmarrjen e tyre të plotë dhe efektive në shoqëri në baza të barabarta me njerëzit e tjerë", siç përcaktohet në Konventën për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara.

Person me nevoja specifike (të veçanta)- çdo person që ka nevojë për ndihmë specifike për të gëzuar të gjitha të drejtat e tij njerëzore. Fëmijët (veçanërisht fëmijët e pashoqëruar dhe fëmijët e ndarë), viktimat e tregtisë me genie njerëzore, gratë në rrezik, të moshuarit dhe personat me aftësi të kufizuara janë ndër grupet që shpesh kanë nevoja specifike.

Qasja prima facie- qasja prima facie në njohjen e statusit të refugjatit për shkak të rrethanave të dukshme objektive në vendin e origjinës ose, në rastin e azilkërkuesve pa shtetësi, në vendin e vendbanimit të mëparshëm të zakonshëm. Qasja prima facie njeh që personat që ikin nga këto rrethana janë në rrezik lëndimi, duke rënë kështu nën përkufizimin e zbatueshëm të refugjatëve. Megjithatë qasja prima facie mund të zbatohet në procedurat individuale për përcaktimin e statusit të refugjatit, ajo përdoret më shpesh për vendimet në grup kur përcaktimi i statusit individual është jopraktik ose i panevojshëm. Shih: *Refugjat prima facie*.

Refugjat prima facie- një person i cili është njohur si refugjat nga Shteti ose UNHCR-ja në bazë të kriterëve objektive në lidhje me rrethanat e vendit të tij të prejardhjes ose ikjes së tij, të cilat justifikojnë supozimin se personi i plotëson kriteret e zbatueshme

për një refugjat. Një person i njohur si refugjat *prima facie* gëzon të njëjtin status si një person të cilit i është njohur statusi i refugjatit në një procedim individual. Shih dhe: *refugjat sipas Konventës, refugjat nën mandat, qasje prima facie dhe refugjat.*

Profilizimi- shih.: *skringingu*

Mbrojtje- një koncept që përfshin të gjitha aktivitetet që synojnë arritjen e respektimit të plotë të të drejtave të njeriut në përputhje me frymën dhe shkronjën e ligjit për të drejtat e njeriut, për refugjatët dhe të drejtën ndërkombëtare humanitare. Mbrojtja përfshin krijimin e një mjedisi që mundëson parandalimin dhe / ose zbutjen e efekteve të menjëhershme të abuzimit specifik dhe rivendosjen e dinjitetit njerëzor përmes dëmshpërblimeve, kthimit dhe rehabilitimit. Shih: *Mbrojtja ndërkombëtare.*

Protokoli- shih.: *Traktat.*

Protokoli për Statusin e Refugjatit-

Protokoli i Konventës së vitit 1951 në lidhje me statusin e refugjatëve, miratuar në vitin 1967. Protokoli heq kufizimet kohore dhe gjeografike nga Konventa, dhe shumica e neneve të Konventës së vitit 1951 (Nenet 2–34) zbatohen për të gjithë personat që përfshihen nga përkufizimi i refugjatit në Protokol. Shih: *Konventa lidhur me Statusin e Refugjatëve.*

Kriza e afatgjate e refugjatëve- një situatë në të cilën refugjatët jetojnë në pasiguri afatgjatë. Jetët e tyre mund të mos jenë në rrezik, por të drejtat e tyre themelore dhe nevojat e tyre ekonomike, sociale dhe psikologjike mbeten të paplotësuara pas viteve në mërgim. Një refugjat në këtë pozicion shpesh nuk mund të heqë qafe varësinë e detyruar nga ndihma e jashtme. Për qëllime statistikore, UNHCR-ja përcakton krizat afatgjate të refugjatëve si një situatë në të cilën 25,000 refugjatë ose më shumë janë në mërgim në një vend të caktuar për pesë vjet ose më gjatë.

Diskriminim racor- çdo dallim, përjashtim,

kufizim ose parapëlqim, bazuar në racën, ngjyrën e lëkurës, prejardhjen kombëtare ose etnike, që synon anulimin ose pengimin e njohjes si i barabartë, gëzimin ose shfrytëzimin e barabartë të të drejtave të njeriut dhe lirive themelore në aspektin politik, ekonomik dhe shoqëror, kulturor ose ndonjë fushë tjetër të jetës publike, siç përcaktohet në Konventën për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Racor.

Ratifikimi- një akt me të cilin Shteti jep pëlqimin për t'u lidhur me një traktat. Shumica e traktateve shumëpalëshe përcaktojnë shprehimisht se Shtetet duhet të shprehin pëlqimin e tyre për t'u lidhur me traktatin duke e nënshkruar atë, e ndjekur nga ratifikimi, pranimi ose miratimi. Parashikimi i nënshkrimit të traktatit dhe ratifikimi i tij u jep kohë Shteteve që të kërkojnë miratimin e traktatit në nivel kombëtar dhe të miratojnë çdo legjislacion të nevojshëm për të zbatuar traktatin në nivel kombëtar, para se të ndërmarrin detyrimet ligjore të parashikuara nga traktati në nivel ndërkombëtar. niveli. Pas ratifikimit, Shteti është i lidhur ligjërisht me traktatin. Shih: *aderimi, e drejta zakonore ndërkombëtare, rezerva, suksesioni dhe traktati.*

Qendra e pranimit- lokacion me kapacitet për pranimin, përpunimin dhe plotësimin e nevojave të menjëhershme të azilkërkuesve ose refugjatëve të sapoardhur.

Kthimi- shih: *moskthimi.*

Refugjat- çdo person i cili "(...)" për shkak të një frike të justifikuar nga persekutimi në bazë të racës, fesë, kombësisë, përkatësisë të një grupi të caktuar shoqëror ose besimi politik është jashtë shtetit, qytetar i të cilit është dhe i cili nuk mund ose nuk dëshiron, për shkak të një frikë të tillë, të vëhet nën mbrojtjen e atij shteti ose i cili, nëse është pa shtetësi, është jashtë shtetit në të cilin ai kishte vendbanimin e tij të zakonshëm për shkak të ngjarjeve të tilla dhe ai nuk mund ose nuk dëshiron të kthehet atje për

shkak të një frike të tillë”, siç përcaktohet në nenin 1A (2) të Konventës së vitit 1951 dhe që nuk përjashtohet nga statusi i refugjatit për arsye të tjera. Sipas Konventës së OAU-së të vitit 1969. Sipas Deklaratës së Kartagjenës, një refugjat është gjithashtu një person që është jashtë vendit të tij të prejardhjes ose vendbanimit të zakonshëm dhe që nuk mund të kthehet atje për shkak të një kërcënimi për jetën, integritetin fizik ose lirinë që vjen nga dhuna e përgjithshme. Ose nga ngjarje të tjera që prishin seriozisht rendin publik. Shih dhe: *Refugjat sipas Konventës, refugjat nën mandat dhe refugjat prima facie.*

E drejta për refugjatët- shih: *e drejta ndërkombëtare për refugjatët*

Përcaktimi i statusit të refugjatit (RSD)- procesi ligjor dhe/ose administrativ i kryer nga Shtetet dhe/ose UNHCR-ja për të përcaktuar nëse një person duhet të njihet si refugjat në përputhje me ligjin kombëtar, rajonal dhe ndërkombëtar. Shih: Kapitujt 6 dhe 7.

Refugjatë sur place- personat që nuk ishin refugjatë kur u larguan nga vendet e tyre të prejardhjes, por që më vonë u bënë refugjatë për shkak të ngjarjeve në ndërkohë. Refugjatët *sur place* mund të kenë frikë nga persekutimi për shkak të ndryshimeve në vendin e prejardhjes, për shembull, për shkak të një grushtshteti ose për shkak të *bona fide* aktiviteteve politike, fetare ose të tjera të kryera në vendin e strehimit në mirëbesim.

Instrumentet rajonale për refugjatët- Instrumentet ligjore ndërkombëtare të refugjatëve të miratuar nga Shtetet ose organizatat ndërqeveritare brenda një rajoni gjeografik ose nënrajoni. Instrumente të tilla zakonisht plotësojnë Konventën e Statusit të Refugjatit dhe pasqyrojnë natyrën specifike të çështjeve të refugjatëve në një zonë të caktuar gjeografike. Shih: *Konventa e OAU-së mbi Rregullimin e Aspekteve Specifike të Problemeve të Refugjatëve*

në Afrikë dhe Deklarata e Refugjatëve e Kartagjenës.

Regjistrimi i azilkërkuesve- procesi i regjistrimit, verifikimit dhe përditësimit të informacionit për azilkërkuesit me qëllim mbrojtjen e tyre dhe dokumentimin dhe zbatimin e zgjidhjeve të përhershme.

Riintegrimi- një proces që u mundëson refugjatëve të rikthejnë sigurinë fizike, sociale, ligjore dhe materiale që u nevojiten për jetën, sigurimin e mjeteve për jetë dhe dinjitetin, dhe që përfundimisht çon në zhdukjen e të gjitha dallimeve të njohura *vis-à-vis* me bashkëqytetarët e tyre. Shih: *jetesa, dhe riatdhesimi i vullnetshëm.*

Riatdhesimi - shih: *riatdhesimi i vullnetshëm.*

Refuzimi në kufi- në kontekstin e azilkërkuesit të hyjës në një vend azili. Refuzimi në kufi mund të rezultojë në shkelje të parimit të *moskthimit*.

Rezervë- një deklaratë nga një Shtet që nënkupton përjashtimin ose modifikimin e efektit juridik të disa dispozitave të një kontrate gjatë zbatimit të tyre në atë Shtet. Shtetet mund të bëjnë rezerva ndaj një traktati kur të nënshkruhet, ratifikohet, miratohet ose aderohet. Rezervat nuk mund të jenë në kundërshtim me objektin dhe qëllimin e kontratës. Një Shtet mund të tërheqë në çdo kohë një rezervë të deklaruar ose një kundërshtim ndaj një rezerve, tërësisht ose pjesërisht, përveç nëse parashikohet ndryshe në kontratë. Shih: *aderimi, e drejta zakonore ndërkombëtare, ratifikimi, suksesioni dhe traktati.*

Vendosja në një vend të tretë- përzgjedhjen dhe transferimin e refugjatëve nga një vend në të cilin ata kërkuan mbrojtje në një Shtet të tretë që pranoi t'i pranonte ata si refugjatë dhe t'u jepte qëndrim të përhershëm. Statusi i miratuar siguron mbrojtje kundër kthimit dhe i jep refugjatit rezident, familjes dhe

vartësve të tij qasje në të drejta të ngjashme me ato që gëzojnë shtetasit. Vendosja në një vend të tretë nënkupton mundësinë pas një periudhe të caktuar kohe që personi të bëhet një qytetar i natyralizuar i vendit në të cilin ai/ajo banon. Prandaj, vendosja në një vend të tretë është një mekanizëm mbrojtës për refugjatët, një zgjidhje e përhershme dhe pjesë e ndarjes së barrës dhe përgjegjësisë. Shih: *zgjidhje e përhershme, natyralizim, vendi i vendbanimit dhe kriteret përzgjedhjeje për vendosje në një vend të tretë.*

Vendi i vendosjes- një vend që ofron mundësi për transferimin dhe vendosjen e përhershme të refugjatëve. Shih: *Zgjidhje e përhershme, natyralizimi, vendosja në një vend të tretë dhe kriteret e përzgjedhjes për vendosjen në një vend të tretë.*

Kriteret e përzgjedhjes për vendosje në një vend të tretë- kriteret me të cilat UNHCR-ja dhe shtetet e vendbanimeve i zgjedhin kandidatët për shpërngulje. Shpërngulja në një vend të tretë nën kujdesin e UNHCR-së është e kufizuar rreptësisht për refugjatët nën mandat të cilët kanë nevojë të vazhdueshme për mbrojtje ndërkombëtare dhe që plotësojnë kërkesat e Doracakut të UNHCR-së për Vendosjen në një Vend të tretë. Shtete të ndryshme përdorin një gamë të gjerë kriteresh për vendosjen e refugjatëve. Shih: *Zgjidhje e përhershme, natyralizim, vendosje në një vend të tretë, vendi i vendosjes dhe gra në rrezik.*

Revokimi i statusit të refugjatit- tërheqja e statusit të refugjatit nëse personi angazhohet në procedura që përfshihen në fushëveprimin e nenit 1F (a) ose 1F(c) të Konventës së vitit 1951, pas marrjes së statusit të refugjatit. Kjo ka efekt në të ardhmen (*ex nunc*- që tani). Shih: *Anulimi.*

Të drejtat e refugjatëve- të drejtat e përcaktuara në nenet 3 deri në 34 të Konventës së vitit 1951, disa prej të cilave zbatohen për azilkërkuarit dhe refugjatët

sapo bien nën juridiksionin e Shtetit, të tilla si mbrojtja kundër *kthimit* dhe dëbimit dhe mosndëshkimi për hyrje të paligjshme. Të drejtat e tjera fitohen në mënyrë progresive, në varësi të shkallës së lidhjes së refugjatit me vendin e azilit dhe periudhës së qëndrimit në të. E drejta ndërkombëtare për të drejtat e njeriut përcakton gjithashtu disa të drejta që zbatohen për refugjatët nëse fitimi i shtetësisë nuk është kusht për gëzimin e këtyre të drejtave.

Vend i sigurt i prejardhjes- një koncept i zbatuar në përcaktimin e statusit të refugjatit, sipas të cilit një kërkesë për azil mund të vendoset në një procedurë të shkurtuar, në bazë të faktit se kërkuesi vjen nga një vend i sigurt i prejardhjes. Vlerësimi i një vendi të caktuar si i sigurt duhet të bazohet në informacion të saktë, të besueshëm, objektiv dhe të përditësuar nga një sërë burimesh; të marrë parasysh jo vetëm instrumentet ndërkombëtare të ratifikuar dhe ligjet e miratuara, por edhe respektimin praktik të të drejtave të njeriut dhe sundimit të ligjit në vend dhe të jetë subjekt i ndryshimeve të shpejta për shkak të ndryshimeve të mundshme të rrethanave. Shih: *Procedurat e përshpejtuara.*

Vend i tretë i sigurt- një koncept i përdorur në procedurat e pranueshmërisë së një kërkesë, sipas të cilit një azilkërkuar mund dhe duhet të ketë kërkuar azil në një vend që është i sigurt për të dhe është *në rrugën* drejt vendit ku ai ose ajo kërkoi azil. Në situata të tilla, një Shtet mund të vendosë që të mos e konsiderojë kërkesën materialisht nëse shteti i tretë bie dakord të ripanojë personin dhe të shqyrtojë kërkesën në bazë të meritave të tij në një procedurë të drejtë dhe efikase të azilit dhe nëse personi mund të marrë statusin refugjat në atë vend, nëse kërkesa e tij pranohet. Shih: *procedura e pranimit dhe vendi i parë i azilit.*

Skrining- një proces jo detyrues, i përdorur kryesisht në menaxhimin e lëvizjeve të përziera të migrimit, i cili i paraprin procedurave formale të përcaktimit të

statusit dhe ka për qëllim të bëjë dallimin midis kategorive të ndryshme të personave, përfshirë azilkërkuessit, që udhëtojnë si pjesë e lëvizjeve të tilla. Gjithashtu i quajtur profilizim, është një mjet për menaxhimin e rasteve, e jo një procedim material me obligime detyruese ligjore.

Vetë-mjaftueshmëria- aftësia e një individi, familjeje ose komuniteti për të përmbushur nevojat themelore dhe për të gëzuar të drejtat shoqërore dhe ekonomike në një mënyrë të qëndrueshme dhe dinjitoze. Përmes vetë-mjaftueshmërisë, refugjatët dhe personat e zhvendosur bëjnë jetë aktive dhe produktive dhe mund të krijojnë lidhje të forta shoqërore, ekonomike dhe kulturore me komunitetet nikoqire. Vetë-mjaftueshmëria mund të sigurojë mbrojtje më të mirë për njerëzit me interes duke forcuar kapacitetin e tyre për të ushtruar të drejtat e tyre civile, kulturore, ekonomike, politike dhe shoqërore. Shih: *Mjetet e jetesës*.

Fëmijë i ndarë- një fëmijë i ndarë nga të dy prindërit ose nga kujdestari i mëparshëm ligjor ose nga kujdestari parimor i zakonshëm, por jo gjithmonë nga të afërmit e tjerë. Prandaj, fëmijët e ndarë mund të jenë edhe fëmijë të shoqëruar nga të afërm të tjerë të rritur. Shih: *fëmijë i pashoqëruar*.

Dhuna e bazuar në gjini dhe orientim seksual (SGBV)- çdo akt dhune që rezulton ose ka të ngjarë të rezultojë në dëmtime ose vuajtje fizike, seksuale ose psikologjike ndaj personave bazuar në gjininë ose orientimin seksual të tyre, duke përfshirë kërcënimet për akte të tilla, shtrëngimin ose privimin arbitrar të lirisë; pavarësisht nëse kryhet në jetën publike ose private. Kjo përfshin, ndër të tjera, aket e mëposhtme: (i) dhuna në familje, duke përfshirë rrahjet, abuzimin seksual të fëmijëve femra në bashkësi, dhunën lidhur me prikën, përdhunimin martesor, gjymtimin gjenital femëror dhe praktikat e tjera tradicionale të dëmshme për gratë, dhunën në familje të tjera nga dhuna bashkëshortore dhe dhunën e lidhur me shfrytëzimin; (ii) dhuna në komunitetin më

të gjerë, përfshirë përdhunimin, abuzimin seksual, ngacmimin seksual dhe kanosjen në vendin e punës, në institucionet arsimore ose gjetkë, trafikimin e grave dhe prostitucionin e detyruar; dhe (iii) dhuna e kryer ose e miratuar nga Shteti, kudo që të ndodhë.

Orientimi seksual- aftësia e çdo personi për tërheqje emocionale, afektive dhe seksuale dhe marrëdhënie intime me persona të gjinive të ndryshme, të së njëjtës gjini ose të gjinive të ndryshme. Shih: *Identiteti gjinor, persekutimi lidhur me gjininë dhe personat lezbike, homoseksualë, biseksualë, transgjinorë dhe ndërseksualë (LGBTI)*.

Kontrabandimi i migrantëve- prokurimi, me qëllim për të marrë, drejtëpërdrejtë ose tërthorazi, përfitim financiar ose të tjetër material, të hyrjes ilegale të një personi në (territorin e) një Shteti, personi i të cilit nuk është shtetas ose rezident i përhershëm. Shih: *Tregtia me qenie njerëzore*.

Solidariteti- shih: *bashkëpunimi dhe solidariteti ndërkombëtar*.

Nevoja të veçanta shih: *njerëz me nevoja të veçanta*

Person pa shtetësi- një person i cili nuk konsiderohet shtetas i asnjë Shteti në përputhje me ligjin ose sepse nuk ka pasur kurrë shtetësi ose sepse ka humbur shtetësinë pa marrë një të re.

Statuti i Komisarit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për Refugjatët (Statuti i UNHCR-së)- një dokument i miratuar nga Asambleja e Përgjithshme në vitin 1950, i cili rregullon mandatin dhe strukturën e UNHCR-së dhe kriteret me të cilat personat bien nën jurisdiksonin e UNHCR-së. Mandati i UNHCR-së u zgjerua më vonë me Konventën për Statusin e Refugjatëve dhe me rezolutat e Asamblesë së Përgjithshme dhe të ECOSOC. Shih: *Mandati i UNHCR-së*.
Mbrojtje subsidiare- një lloj mbrojtjeje

ndërkombëtare dhënë personave që rezultojnë të papërshtatshëm për të përmbushur përkufizimin e një refugjati sipas Konventës, por që përballen me një rrezik real të lëndimit serioz. Kjo përfshin dënimin me vdekje ose ekzekutimin, torturën ose trajtimin ose dënimin çnjerëzor ose poshtëruës, dhe një kërcënim serioz dhe individual ndaj jetës ose sigurisë së tyre për shkak të dhunës pa kriter në situata të konfliktit të armatosur. Shih: *Mbrojtje plotësuese*.

Sukcesion- në rastet e suksesionit, në të cilat Shtetet shpërbëhen ose ndahen, Shteti ose Shtetet e reja në parim obligohen me traktatet në të cilat Shteti paraardhës ishte palë. Prandaj ata do të informojnë Sekretarin e Përgjithshëm për pranimin e marrëveshjeve të tilla me suksesion. Shih: *aderimi, e drejta zakonore ndërkombëtare, ratifikimi, rezervimi dhe traktati*.

Roli mbikëqyrës i UNHCR- roli që i është besuar UNHCR-së sipas Statutit të saj, Konventës së vitit 1951 dhe Protokolit të vitit 1967 për të mbikëqyruar zbatimin e instrumenteve ndërkombëtare të refugjatëve.

Mbrojtje e përkohshme- një zgjidhje ose mekanizëm i miratuar nga Shtetet për të siguruar mbrojtje të përkohshme për personat, që vijnë në një numër të madh duke ikur nga dhuna dhe konfliktet e armatosura, pa përcaktimin paraprak individual të statusit të tyre. Mbrojtja e përkohshme përdoret kryesisht në shtetet e industrializuara.

Tregtia me qenie njerëzore- transportimi, transferimi, strehimi ose pranimi i personave me qëllim shfrytëzimi me kërcënim ose përdorimin e forcës ose forma të tjera të shtrëngimit, rrëmbimit, mashtimit, ose abuzimit të pushtetit ose cenueshmërisë, ose duke dhënë ose marrë para ose përfitime të tjera për qëllim të marrjes së pëlqimit për një person që ka kontroll

mbi një person tjetër. Një shfrytëzim i tillë përfshin të paktën prostitucion ose forma të tjera të shfrytëzimit seksual, punë ose shërbim të detyruar, skllavëri ose praktika të ngjashme me skllavërinë, robërinë ose heqjen e organeve. shih: *Kontrabandimi i migrantëve*.

Traktat- marrëveshje detyruese ndërkombëtare e lidhur midis Shteteve ose organizatave ndërkombëtare që kanë autoritetin të lidhin traktate dhe të cilat rregullohen nga e drejta ndërkombëtare, pavarësisht nëse ajo është e mishëruar në një instrument ose në dy ose më shumë instrumente të lidhura dhe pavarësisht nga emri specifik. Rrjedhimisht, konventat, marrëveshjet, protokolet dhe shkëmbimi i letrave ose shënimeve mund të përbëjnë marrëveshje. Fakti që një marrëveshje e tillë nuk është me shkrim nuk ka ndikim në vlefshmërinë e saj ligjore. Shih: *Pranimi, e drejta zakonore ndërkombëtare, ratifikimi, rezervimi dhe suksesioni*.

Procedura të veçanta të OKB-së- një emër i përgjithshëm për mekanizmat e krijuar nga Komisioni për të Drejtat e Njeriut dhe nën autoritetin e Këshillit për të Drejtat e Njeriut për të rishikuar situatën në vende të veçanta ose mbi tema të veçanta në të gjitha pjesët e botës. Procedurat e veçanta mund të përbëhen nga një individ - një raportues i veçantë ose një ekspert i pavarur - ose një grup pune. Këta janë ekspertë të respektueshëm dhe të pavarur, që punojnë vullnetarisht dhe emërohen nga Këshilli për të Drejtat e Njeriut.

Organet e OKB-së për të monitoruar zbatimin e traktateve për të drejtat e njeriut- komitetet e ekspertëve të pavarur përgjegjës për monitorimin e zbatimit të traktateve themelore ndërkombëtare për të drejtat e njeriut nga ana e Shteteve. Ata quhen "trupa kontraktues" sepse secili prej tyre është krijuar në përputhje me dispozitat e kontratës, zbatimin e të cilave e përcjell. Ata janë të pavarur nga sistemi i OKB-së në shumë aspekte të rëndësishme, megjithëse

marrin mbështetje nga Sekretariati i OKB-së dhe i raportojnë Asamblesë së Përgjithshme.

Fëmijë i pashoqëruar- fëmijë i ndarë nga prindërit dhe familjarët e tjerë, dhe për të cilin nuk kujdeset një i rritur që është përgjegjës për të sipas ligjit ose zakonisht. Shih: *Fëmijë i ndarë*.

Mandati i UNHCR-së- roli dhe funksionet e UNHCR-së të përcaktuara në Statutin e UNHCR-së, Konventën e vitit 1951, Konventën e OAU-së për Refugjatë, Deklaratën e Kartagenës dhe rezolutat e Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së dhe Këshillit Ekonomik dhe Shoqëror (ECOSOC). Mandati i UNHCR-së sipas Statutit është të sigurojë mbrojtje ndërkombëtare për refugjatët dhe të kërkojë zgjidhje për problemet e tyre së bashku me qeveritë. UNHCR-ja gjithashtu ka kompetenca shtesë mbi personat pa shtetësi, sipas Konventës për Reduktimin e Pashtetësisë, dhe rezolutave të ndërlidhura të Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së, për të kthyerit dhe në shumë raste edhe për personat e zhvendosur brenda vendit (IDP). Shih: *ersona të zhvendosur brenda vendit, persona me interes për UNHCR-në, persona pa shtetësi dhe Statuti i Komisarit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për Refugjatë*.

Rishikim periodik universal- Mekanizmi i Bashkëpunimit Ndërshtetëror i krijuar nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së në vitin 2006 si një nga procedurat e Këshillit të OKB-së për të Drejtat e Njeriut për rishikimin e sjelljes së Shteteve në fushën e mbrojtjes së të drejtave të njeriut. Mekanizmi bazohet në një dialog ndëreveprues midis shtetit të shqyrtuar dhe shteteve anëtare dhe vëzhguesve të Këshillit për të Drejtat e Njeriut (i cili zëvendësoi Komisionin e OKB-së për të Drejtat e Njeriut në vitin 2006).

Riatdhesimi i vullnetshëm- vendim i lirë i refugjatëve i marrë në bazë të fakteve për kthim të sigurt dhe dinjitoz në vendin e prejardhjes. Riatdhesimi i vullnetshëm

mund të organizohet (dmth. Kur kryhet nën kujdesin e Shteteve të interesuara dhe/ose UNHCR-së) ose spontan (p.sh. kur refugjatët kthehen vetë pa ose me përfshirje të vogël të drejtpërdrejtë të autoriteteve qeveritare ose UNHCR-së). Shih dhe: *zgjidhje të përhershme dhe riintegrimi*.

Frika e justifikuar nga persekutimi- një frazë kyçe në përkufizimin e një refugjati të përfshirë në Konventën e vitit 1951. Përgjigja në pyetjen se çfarë përbën një frikë të justifikuar nga persekutimi varet nga rrethanat e rastit. Konventa e vitit 1951 parashikon që frika e justifikuar e persekutimit duhet të lidhet me një ose më shumë nga pesë bazat e përcaktuara: raca, feja, kombësia, përkatësia në një grup të caktuar shoqëror ose bindje politike. Shih: *Persekutimi dhe një grup i veçantë shoqëror (që i përket)*.

Gratë në rezik- refugjatet me nevoja të veçanta mbrojtëse, përfshirë ato që kanë nevojë për zhvendosje në një vend të tretë sipas kritereve të UNHCR-së për zhvendosje në një vend të tretë. Shih: *një person me nevoja specifike dhe kriteret e përzgjedhjes për t'u vendosur në një vend të tretë*.

Shtojca 6

Uebfaqe të zgjedhura me informacione mbi aspekte të ndryshme të mbrojtjes së refugjatëve

Tema	URL
Statusi i ratifikimeve të Traktateve të OKB-së në uebfaqen e Traktatit të OKB-së	https://treaties.un.org/pages/participationstatus.aspx_nën Kapitullin V Refugjatët dhe Personat pa Shtetësi
Unioni ndërparlamentar (IPU)	http://www.ipu.org/english/home.htm dhe http://www.ipu.org/french/home.htm (në frengjisht)
Uebfaqja kryesore e UNHCR-së	http://www.unhcr.org/
Konkluzionet e Komitetit Ekzekutiv të UNHCR-së (ExCom)	http://www.refworld.org/type/EXCONC.html
Dialogu i Komisarit të Lartë mbi Sfidat e Mbrojtjes	http://www.unhcr.org/pages/501a39166.html
Statistikat e UNHCR-së dhe të dhënat operacionale, përfshirë raportin vjetor të Tendencave Globale i cili publikohet më 20 qershor çdo vit	http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html
Uebfaqja e UNHCR-së për Përgëndrimin Global	http://reporting.unhcr.org/
Aleanca e Zgjidhjeve e UNHCR -së	http://www.solutionsalliance.org
Portali informativ i UNHCR-së mbi emergjencat e mëdha dhe situatat afatgjate të zhvendosjes	http://data.unhcr.org
UNHCR Refworld	http://www.refworld.org
Manuali i Mbrojtjes i UNHCR në Refworld	http://www.refworld.org/protectionmanual.html
UNHCR Refworld mbi të drejtat e njeriut	http://www.refworld.org/humanrights.html
Praktika të mira për Refugjatët në zona Urbane, Baza e të dhënave për profesionistët që punojnë me refugjatët në zona urbane	http://www.urbaOJQodpractices.org/

Menaxhimi me Lëvizjet e Mëdha të Refugjatëve dhe Migrantëve	https://refugeesmigrants.un.org
Platforma Humanitare Globale	www.globalhumanitarianplatform.org
Agjenda e Nismës Nansen për Mbrojtjen e Personave të Zhvendosur Ndërkufitar në Kontekst të Fatkeqësive dhe Ndryshimeve Klimatike	https://www.nanseninitiative.org/
Zyra e Komisarit të Lartë për të Drejtat e Njeriut (OHCHR)	http://www.ohchr.org/EN/Pages/WelcomePage.aspx
OHCHR dhe Institucionet Kombëtare të të Drejtave të Njeriut (NHRI)	http://www.ohchr.org/EN/Countries/NHRI/Pages/NHRIMain.aspx
Rishikimi Periodik Universal (UPR)	http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/UPRMain.aspx

Disa fjalë për...

UNHCR

UNHCR-ja, Organizata e Kombeve të Bashkuara për refugjatë, është e mandaturuar nga Kombet e Bashkuara për të udhëhequr dhe koordinuar veprimin ndërkombëtar për mbrojtje të refugjatëve në tërë botën, dhe së bashku me qeveritë të punojë në zgjidhjen e problemeve të refugjatëve së bashku me qeveritë.

Qëllimi parimor i UNHCR-së është të mbrojë të drejtat dhe mirëqenien e refugjatëve. UNHCR-ja synon të sigurojë që çdo njeri të mund të ushtrojë të drejtën për të kërkuar azil dhe të gjejë strehim në një Shtet tjetër. Duke u ndihmuar refugjatëve që të kthehen vullnetarisht në vendin e tyre ose të vendosen në një vend tjetër, UNHCR-ja poashtu kërkon zgjidhje të qëndrueshme gjendjes së tyre të vështirë.

Autorizimi i UNHCR-së për aktivitetet e veta rrjedh nga Statuti i saj dhe udhëheqet sipas Konventës së OKB-së për statusin e refugjatëve të vitit 1951 dhe Protokolin për të të vitit 1967.

Gjatë viteve, Asambleja e Përgjithshme e OKB-së dhe Komiteti Ekonomik dhe Shoqëror i OKB-së (ECOSOC) kanë zgjeruar përgjegjësinë e UNHCR-së për të përfshirë grupe të ndryshme të njerëzve që nuk mbulohen nga këto instrumente të cilët janë në një larmi të situatave të tjera të zhvendosjes së detyruar si rezultat i dhunës së armatosur dhe konfliktit. Disa nga këta njerëz janë të njohur si refugjatë të "mandaturar"; të tjerë janë persona që kthehen, persona pa shtetësi dhe, në disa rrethana të caktuara, persona të zhvendosur brenda vendit.

Organizata synon që të reduktojë situatat e zhvendosjes së detyruar duke inkurajuar Shtetet dhe institucionet tjera që të krijojnë kushte të cilat janë të favorshme për mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe zgjidhjen paqësore të mosmarrëveshjeve. Në ndjekje të synimit të njëjtë, UNHCR-ja kërkon që të konsolidojë riintegrimin e refugjatëve që kthehen në vendin e tyre të prejardhjes, kështu duke shmangur përsëritjen e situatave të prdhimit të refugjatëve.

UNHCR-ja ofron mbrojtje dhe ndihmë refugjatëve dhe të tjerëve në një mënyrë të paanshme, në bazë të nevojës së tyre dhe pavarësisht nga raca, ngjyra, gjinia, gjuha, feja, mendimi politik ose tjetër, origjina kombëtare ose shoqërore, prona, lindja, aftësia e kufizuar ose statusi tjetër i tyre. Në të gjitha aktivitetet e saj, UNHCR-ja i kushton vëmendje të posaçme nevojave specifike të fëmijëve dhe kërkon që të promovojë të drejtat e barabarta të grave dhe vajzave dhe të grupeve të cënueshme dhe/ose të marginalizuara.

Në përpjekjet e saj për të mbrojtur refugjatët dhe të promovojë zgjidhje për problemet e tyre, UNHCR-ja punon në partneritet me qeveritë, organizatat rajonale, organizatat ndërkombëtare dhe joqeveritare.

UNHCR-ja është e përkushtuar ndaj parimit të pjesëmarrjes, duke këshilluar refugjatët në vendime të cilat ndikojnë në jetën e tyre, dhe në përfshirjen e moshës, gjinisë dhe diversitetit.

Unioni ndërparlamentar

Unioni Ndërparlamentar (IPU) është një organizatë unike e përbërë nga a parlamentet kombëtare nga e tërë bota. Ne mbrojmë dhe ndërtojmë demokracinë përmes dialogut politik dhe veprimeve konkrete. Në dhjetor të vitit 2017, IPU ka **178 Parlamente anëtare** dhe 11 Anëtarë të bashkangjitur. Ne punojmë ngushtë me Kombet e Bashkuara dhe organizata të tjera partnere qëllimet e të cilave i ndajmë së bashku.

Ne i jemi të përkushtuar **një fushë pune gjithnjë në rritje** me paqen, drejtësinë, demokracinë dhe zhvillimin në thelbin e saj. Ne trajtojmë çështje të ndryshme siç janë HIV/AIDS, të drejtat e njeriut, barazia gjinore, ndryshimet klimatike dhe pjesëmarrja politike e të rinjve. Ne i ndihmojmë vendet gjersa ato dalin nga një konflikt ose zhvillohen si demokraci. Ne poashtu punojmë që të sjellim pikëpamjet e qytetarëve të botës në vendimmarrjen globale, përmes punës tonë gjithnjë e më të rëndësishme për **qeverisjen ndërkombëtare**.

Sot, ne jemi një organizatë e cila më nga afër pasqyron opinionin e publikut botëror. Mbi 6,5 miliardë nga shtatë miliardë njerëz në botë jetojnë në shtete parlamentet e të cilave janë anëtare të IPU – dhe janë përfaqësuesit e tyre të përzgjedhur që angazhohen dhe drejtojnë politikatat tona.

Duke i mbledhur parlamentet së bashku, ne i mbledhim njerëzit së bashku.

Organizata më e vjetër politike multi-laterale, IPU është **themeluar në vitin 1889** me përdorimin e dialogut ndërparlamentar për të zgjidhur mosmarrëveshjet midis kombeve në mënyrë paqësore. Ky vizion mbetet po aq i vërtetë dhe relevant sot po aq sa ishte në vitin 1889.

Organizata kryesisht financohet përmes anëtarëve, nga fondet publike. Selia jonë gjendet në Gjenevë, Zvicër.

Inter-Parliamentary Union

For democracy. For everyone.

+41 22 919 41 50

+41 22 919 41 60

postbox@ipu.org

Chemin du Pommier 5
Case Postale 330
1218 Le Grand-Saconnex
Geneva – Switzerland
www.ipu.org

UNHCR
The UN Refugee Agency

+41 22 739 81 11

+41 22 739 73 77

Case Postale 2500
CH-1211 Genève 2 Dépôt
Switzerland
www.unhcr.org